AXEL GAUFFIN

IVAN AGUÉLI

MÄNNISKAN — MYSTIKERN — MÅLAREN

DEL I

Sveriges Allmänna Konstförenings publikation
XLVIII

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Axel Gauffin

IVAN AGUÉLI

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

IVAN AGUÉLI

MÄNNISKAN — MYSTIKERN — MÅLAREN

av

AXEL GAUFFIN

DEL I

Sveriges Allmänna Konst-
föreningens publikation
XLVIII

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Denna bok är tryckt hos
Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner
Stockholm 1940. Färgplanscherna i offset
av Iduns Kungl. Hovboktryckeri
Stockholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Flickhuvud.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

FÖRORD.

REDAN KORT EFTER Ivan Aguélis tragiska död diskuterades inom intresserade kretsar tanken på en monografi över den bortgångne konstnären. Att hans konstnärliga betydenhet gjorde honom berättigad till en dylik hedersbevisning, därom rådde knappast någon tvekan, men tiden var utan tvivel ännu ej mogen för ett arbete av denna art. Händelserna saknade ännu det rätta avståndet för ett rätt bedömande av den märkliga gestalten.

Tack vare Ivan Aguélis mecenat H. K. H. Prins Eugen räddades åt forskningen ett utomordentligt värdefullt material rörande den avlidne konstnären. Detta gäller ej blott de, efter Aguélis bråddöd i Barcelona tillvaratagna målningarna och skisserna utan även en del till M:me Marie Huot pantförskrivna koffertar och lådor, innehållande diverse böcker, papper m. m. Den avlidne ägarens moder och arvtagerska, fru Anna Agelii, önskade ej göra några anspråk gällande på dessa panter men såg med stor glädje, att Prins Eugen ville lösa till sig dem för att på detta sätt åt den svenska konstforskningen bevara oersättliga dokument. Innehållet visade sig vara av mycket växlande värde. Till det märkligaste hörde utan tvivel brevväxlingen mellan Aguéli och M:me Huot, en viktig källa för en monografi över konstnären.

Det skulle emellertid dröja flera år, innan tanken på en monografi över Ivan Aguéli på allvar upptogs av styrelsen för Sveriges Allmänna Konstförening. Överenskommelse träffades med författaren om utarbetandet av en volym ägnad åt minnet av de två konstnärerna Olof Sager-Nelson

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och Ivan Aguéli. Men det blev under arbetets gång allt klarare, att ett sammanträngande av de två konstnärerna inom ramen av en volym nödvändigtvis skulle bliva till förfång för skildringen av dem båda. Det redan tillgängliga materialet visade sig vid närmare undersökning ännu mera givande än jag från början hade vågat hoppas och det växte under de nya forskningar, som jag nu fick tillfälle att företaga bl. a. under en tids vistelse i Frankrike sommaren 1939. Jag hade härvid lyckan att uppspåra flera av Aguélis vänner från 1890-talet, som med sina personliga minnen kunde återkalla bilden av den underliga miljö, där Aguéli en gång i tiden varit en av de mest fängslande figurerna. Det förunnades mig också att taga del av handlingarna rörande den stora anarkistprocess, »le procès des trente», som så djupt ingrep i Aguélis liv. Dessa handlingar kasta, ett helt nytt ljus över den för anarkistiska tänkesätt misstänkte konstnären, och bilden blir ytterligare fördjupad genom Aguélis märkliga brev till sin finländske vän, konstnären Werner von Hausen. Dessa brev, som mottagaren beredvilligt ställt till mitt förfogande, höra utan tvivel till de märkligaste dokument, som över huvud existera av någon svensk konstnärs hand.

Många äro de personer jag har anledning att tacka för värdefulla upplysningar och beredvillig hjälp i mina forskningar.

Den första jag här vill nämna kan jag ej längre nå. Det är konstnärens moder, fru Anna Agelii, som vid ett par tillfällen under sina sista levnadsår hade vänligheten att mottaga mig i sitt hem i Sala. Bland övriga medlemmar av konstnärens släkt, som på olika sätt understött mitt arbete, vill jag i främsta rummet nämna fru Mimmi Jernberg, Falun, och kamrer Knut Nyberg, Stockholm. Minnesgoda barndomsvänner till John har jag mött i fröken Maria Nyberg, Sala, och boktryckare Ehrnfried Nyberg, Stockholm. Fröken H. Julia Wiggh, Upplandsväsby, professor emeritus August Hahr, Uppsala, doktor Einar Fr. Boyesen, Stockholm, och herr Harald May, Visby, ha lämnat värdefulla bidrag till konstnärens släkt- och ungdomshistoria. Konstnärens utveckling och öden belysas av muntliga och skrivna berättelser av hans konstnärskamrater från olika epoker, främst Garibaldi Lindberg, Anshelm Schultzberg, Artur Bianchini, Tage Zickermann, Knut Åkerberg och dennes svåger skriftställaren Per Hallström, Axel Erdmann, Fritz Lindström, Gösta von Hennigs, Emile Ber-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

nard, Werner von Hausen, M:me Lita Besnard, professorskan Berta Wilhelmson, Yngve Berg, Ernst Norlind, Kurt Jungstedt, Ture Holm och Maj Bring. I detta sammanhang äro att nämna de märkliga brev till Karl Nordström och Richard Bergh, som välvilligt ställts till mitt förfogande.

Bland Aguélis vänner från åren i Paris och Egypten har jag med tacksamhet för värdefull hjälp att nämna författarinnan M:me Rachilde och M. S. Léautaud, Paris, skriftställaren M. Alexandre Cohen, Toulon, konstkritikern Felix Fénéon, S:t Raphaël, M. Jacques Tasset, Tonnerre, M. A. van Gennep, Bourg-la-Reine, och d:r Enrico Insabato, Rom.

Ett alldeles särskilt tack har jag att rikta till ett antal personer, som på olika sätt ha varit mig behjälpliga i mitt forskningsarbete. Jag vill här nämna kontraktsprost M. Magnéli och förste stadsläkaren d:r Carl Friberg, Sala, Fru Gelly Marcus, Stockholm, M. François Boucher, d:r René Lobstein och orientalisten M. Lucien Bouvet, Paris, förste bibliotekarien Axel Nelson, Uppsala, docenten Carl Johan Lamm, Näsby, professor Torgny Segerstedt, Göteborg och postkontrollör Gotthard Widing, Stockholm.

Det är mig en kär plikt att tacksamt erkänna den utomordentliga hjälpsamhet, som under mina forskningar i Paris mött mig från därvarande svenska beskickning.

Med min kollega och vän, d:r Ragnar Hoppe, själv en intim kännare av Ivan Aguéli och hans konst, som haft vänligheten att genomläsa ett korrektur av mitt arbete, har jag haft värdefullt tillfälle att diskutera de däri berörda problemen.

Slutligen har jag att uttala min stora erkänsla till amanuensen vid Nationalmuseum fil. lic. Gertrud Serner, som varit mig behjälplig med den minnesutställning över Ivan Aguéli, som anordnades i Nationalmuseum i maj 1939, och i samband därmed utförde en beskrivande förteckning över de utställda arbetena.

Med tacksamhet har jag att erkänna det förstående för den sålunda uppkomna situationen, som styrelsen för Sveriges Allmänna Konstförening har visat. Man har medgivit att publikationen kom att ägnas åt Ivan Aguéli ensam och att skildringen, för att tillvarataga det dyrbara materialet, sträcker sig över två volymer.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Detta är ju ingen nyhet i den av Sveriges Allmänna Konstförening utgivna publikationsserien. Vid upprepade tillfällen finna vi två volymer ägnade en konstnär. Ja en, Carl Larsson, har t. o. m. hedrats med tre.

Ivan Aguéli har ej, i likhet med flera av dessa konstnärer, ett gammalt grundmurat rykte att bygga på i den svenska konstintresserade allmänhetens medvetande. Men jag känner mig övertygad om att läsaren kommer att fängslas av detta den svenska konsthistoriens underligaste öde. Jag har velat låta dokumenten själva tala.

Axel Gauffin.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

INLEDNING.

CARL G. LAURIN har i en utomordentligt underhållande volym som han kallat *Människor* sammanställt ett galleri av några av de mest originella personligheter han mött på sin jordevandring. Som motto till sin bok har han satt: »Det finns underliga djur i Vår Herres hage. Gammalt ordstäv.»

I sitt förord skriver författaren: »Av alla de i denna bok förekommande har författaren fått *något*, ibland ofantligt mycket. Av *en* visserligen egentligen blott ett riktigt grundligt skratt, men även en känsla av att ha stått inför en verkligt originell personlighet.»

Den avsedde var Ivan Aguéli. I det kapitel som bär hans namn skildrar Laurin på sitt oefterhärmliga sätt en episod från Aguélis vistelse i Stockholm 1912 — ett missförstånd som utvecklade sig till ett hot om duell men lyckligtvis upplöstes i försoning.

Den spirituella bild av konstnären, som Laurin här ej utan en litet elak förnöjelse har tecknat, återger helt visst *en* sida av Aguélis originella figur. Uttömmande kunde hans skildring aldrig bli, redan av den orsak att konstnären Aguéli i det ögonblicket ännu ej var känd. Få hade sett annat än möjligen lösryckta prov på vad han gjort; men om de flesta hade en mycket obestämd föreställning om hans konstnärsskap, var hans namn däremot förknippat med historier om anarkistprocesser och attentat mot tjurfäktare.

Carl Laurins bild av Aguéli är alltså ej blott roande — den är också helt visst på sitt sätt sann.

Den visade honom sådan han den gången tedde sig för de flesta i sin omgivning: en excentriker, en mer eller mindre misslyckad existens.

Men ingen anade att han just vid den tiden stod vid en vändpunkt i sitt liv, att han var på väg att nå fram till det som han under långa år och på vida vägar hade sökt, att de få år som ännu återstodo honom skulle bringa den dyrbara frukten av hans möda.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det var den 26 januari 1919 som i AB. Konstverk minnesutställningen öppnades över den under tragiska omständigheter i fjärran land bortryckte konstnären. Endast genom prins Eugens energiska ingripande hade den bortgångnes konstnärliga kvarlåtenskap blivit räddad hem efter katastrofen i Barcelona. Det var frukten av de sista fyra årens arbete från Frankrike, Egypten och Spanien man här fick skåda. Men innerst sett var det mer. De små dukarna gåvo resultatet av ett liv och de verkade på denna publik som en uppenbarelse. Först nu förstod man, att detta sönderslitna öde hade haft sin mening. Men hur detta liv hade nått sin förklaring, det fattade man inte, hur denne excentriske vagabond, om vilken de underligaste ting berättades, hade kunnat samla sig till denna fördjupade naturuppfattning, hur denne äventyrlige samhällsförbättrare, som suttit fängslad som anarkist, kunnat drömma dessa visioner i färg, det hade man svårt att fatta.

Men konstkritiken stod enig om att här skett något av verklig betydelse i vår svenska konsthistoria.

Bland de bedömare, som gjorde den kraftigaste insatsen för fastställandet av Ivan Aguélis betydelse, var Ragnar Hoppe, som börjar sin artikel i Svenska Dagbladet på följande sätt:

»Innan den lilla minnesutställningen hos a.-b. Konstverk öppnades, var Ivan Aguéli knappast känd utanför en trängre krets av speciellt intresserade. Det var antagligen inte så särdeles många, som hört det exotiskt klingande namnet, och ännu färre voro väl de, som visste att dess bärare var en svensk konstnär och till på köpet en ganska betydande sådan. Minnesutställningen har emellertid blivit en avgjord succès och tidningarna innehålla nu den ena långa artikeln efter den andra om målaren och hans verk. Från att ha varit så gott som fullständigt obekant har Aguéli på en gång nästan blivit ett stort namn. Omslaget har kommit mycket häftigt, men då det denna gång är en förändring till det bättre har man ju inga skäl att ondgöra sig däröver, och man kan endast på det djupaste beklaga att Aguéli själv ej får någon glädje av framgången. Han har delat många andra begåvade konstnärers lott: den att bli upptäckt först efter sin död.

Aguélis öde är ett av de allra sällsammaste i vår svenska konsts historia och det kommer väl att dröja ännu några år innan man kan teckna en pålitlig bild av hans originella och högst komplicerade personlighet, som det sannerligen inte går för sig att dechiffrera i en handvändning.»

En av den nyupptäckte konstnärens stridbaraste förkämpar var den unge Nils Palmgren. Hans brett upplagda artikel i Aftontidningen för den 5 februari formar sig på en gång till en hyllning av »det svenska genombrottets ende store intimist» och till en vidräkning med det samhälle, vars

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

brist på förståelse för de banbrytande begåvningarna får uppbära skulden för Aguélis olycksöde. Palmgren skriver:

»Ivan Aguéli är nu otvetydigt ett namn och en personlighet i nordisk konsthistoria. Sent omsider har Aguélis konst fått någon liten ära sig tillerkänd. Sent omsider har hans arbeten blivit frestande ting för svenska samlare och förståsigpåare, och det dröjer väl icke länge, förrän de komma att bliva dyrgripar i den nordiska konsthandeln, ja, varför ej i den europeiska.

Men denne man gick dock ett helt liv okänd och försummad. Vår klumpigt ordnade samhällsmaskin hade icke möjlighet att leta upp och stödja hans begåvning och ge hans personlighet under livstiden det rum, det inflytande och den maktsfär, som borde varit den given på grund av dess sällsynta kvalitet. Man frågar sig inför ett sådant öde om detta sakernas tillstånd är det rätta. Äro akademier, museer, konstföreningar icke just till för att uppleta och stödja kvaliteterna och visar det icke på en obotlig försumpning, ja, rent av ett förräderi mot vår kultur från våra konstnärliga institutioners sida, när gång på gång nollorna lysas upp, framdragas och födas genom statsliga och officiella institutioners hjälp, men de verkliga kvaliteterna ställas under ena skäppo? Hör det, frågar jag mig, till de allmänna institutioners obotliga psykologi, att de skola vara blindfödda, så att en rad av högsta klassens begåvningar som Josephson, Sager-Nelson, Aguéli under deras ögon skola trampas i smutsen utan att de hava något sett och något förstått? Så stark är min optimism och så oändligt naiv är min tro på rättvisa och utveckling att jag djärves förneka detta. Kunde icke en Richard Bergh inleda en renässans inom vårt nationalmuseum? Skall icke ett återfödande och en kvalitetens och livets revolution mot kvantitet och sömnig byråkrati vara möjlig? Jo. Förvisso. Det gäller endast: krossa de skändliga fästena?»

Aguélis öde inbjöd helt visst till indignerade utbrott av denna art. Men helt berättigad var knappast den hårda förkastelsedomen över samhället. När allt kommer omkring formar dock envar sitt eget öde och detta gällde i sällsynt hög grad Ivan Aguéli. Om de officiella konstvårdande myndigheterna ej togo någon befattning med honom så berodde det helt visst i första rummet på att han själv blankt struntade i dessa myndigheter.

Och vore det inte mycket begärt att en utomstående skulle fatta vad den sökande konstnären ännu inte hade klarlagt för sig själv? Ivan Aguéli gick vida vägar innan han nådde fram till sitt mål, han forskade i skrifterna, han brottades med problemen, men när han slutligen fann gåtans lösning, då låg den så mycket närmare än han hade anat. I det ögonblicket föreföll honom själv så mycket av det som han kämpat för och sökt att finna värde-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

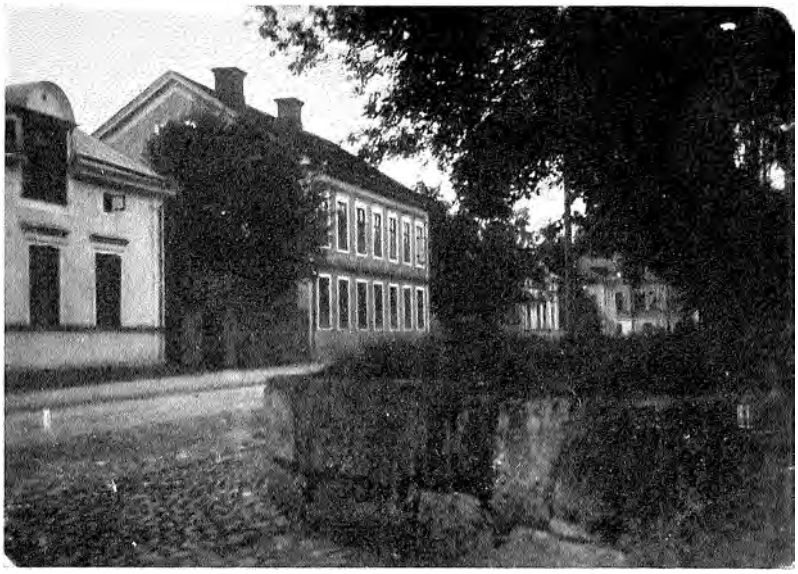
löst. Han skriver till Richard Bergh mitt under sitt konstnärliga skapandes glansperiod i Egypten 1914—15: »Jag har kastat bort alla teorier och behållit som min enda vishetsregel: 'Man är aldrig nog exakt, nog enkel och nog djup'.»

Han känner själv att han står vid sitt livs vändpunkt — därför anropar han med brinnande röst sina vänner om hjälp i nöden, om medel att fortsätta detta usla liv. »Om det bara vore en existensfråga», skriver han i januari 1915 till Wilhelmson, »skulle jag strunta i det. Olyckligtvis måste jag segra, jag är dömd att leva, ty min konst skall en gång förklara mitt livs excentriciteter.»

Därför blir en bok om Ivan Aguéli, som nöjer sig med en sammanställning och granskning av hans konstnärliga produktion och inte söker att reda ut trådarna i hans livsöde, halv och missvisande. Hur sköna ting han målade blevo kanske hans underbaraste visioner aldrig fästa på duken. I sina brev har han tolkat landskap av ett djup och en höghet, som endast en skald är mäktig.

I boken om Ivan Aguéli få dessa brev ej saknas, lika litet som skildringen av det underliga öde som utgör deras bakgrund. Endast på den vägen nå vi fram till förståelse av denna konst, som är ett av de sällsammaste och finast doftande blomstren i den svenska konstens örtagård.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I.

SLÄKT OCH BARNDOM.

VAD HAR DEN svenska småstaden betytt för svenska konstnärer? För många har den väl verkat befruktande. Det naivt älskliga i Elias Martins natur lockades helt visst till blomstring av de små svenska städernas lantliga bebyggelse. Kilian Zolls trohjärtat klarögda människoskildringar ha hämtat lika mycket näring ur adertonhundratalets småstad som ur bondbygdens romantik.

Men när man kommer till senare tiders barn, till andar som hade svårare att hitta sig själva, då skall man mer än en gång finna, att just småstaden, med allt vad den innebär av trånga fördomar och oförstående självgodhet, verkat som en fientlig makt som det gällt att övervinna, om man ej skulle förkvävas därav.

På den punkten kunde de två målarekamraterna Olof Sager-Nelson och Ivan Aguéli mötas i samförstånd. De känslor som den förre hyste för staden Åmål, fingo ett förstående gensvar i den senares inställning till sin födelsestad, Sala.

Och likväl föddes John Gustaf Agelii i ett gott hem, där han fick åtnjuta den bästa omvårdnad och åtminstone från moderns sida om-

Vinjettbild: *Tvåvåningshuset i fotografiens mitt John Ageliis barndomshem i Sala.*

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

fattades med en kärlek som aldrig förtröttades, på huru hårda prov den än skulle bliva satt.

Konstnärens farfader var bondson, hette enligt en släkttradition Isak Moberg och uppgives vara född på gården Augustarem i Matseryds socken, Bottnaryds pastorat av Jönköpings län, den 28 juli 1795. I vederbörande kyrkobok återfinnes han dock ej. När Isak Moberg inskrevs vid Jönköpings läroverk, blev han, påstås det, anmodad av skolans rektor att antaga släktnamnet Agelii, under motivering att Moberg vore »ett kusknamn».

Länsman Isak Agelii.
Akvarell av okänd konstnär.
Tillh. fabrikör Herman Agelii, Jönköping.

Isak Agelii blev länsman i Tveta härad i Jönköpings län och bebodde boställsgården Eskilstorp i Järstorps socken där han avled den 8 december 1874.

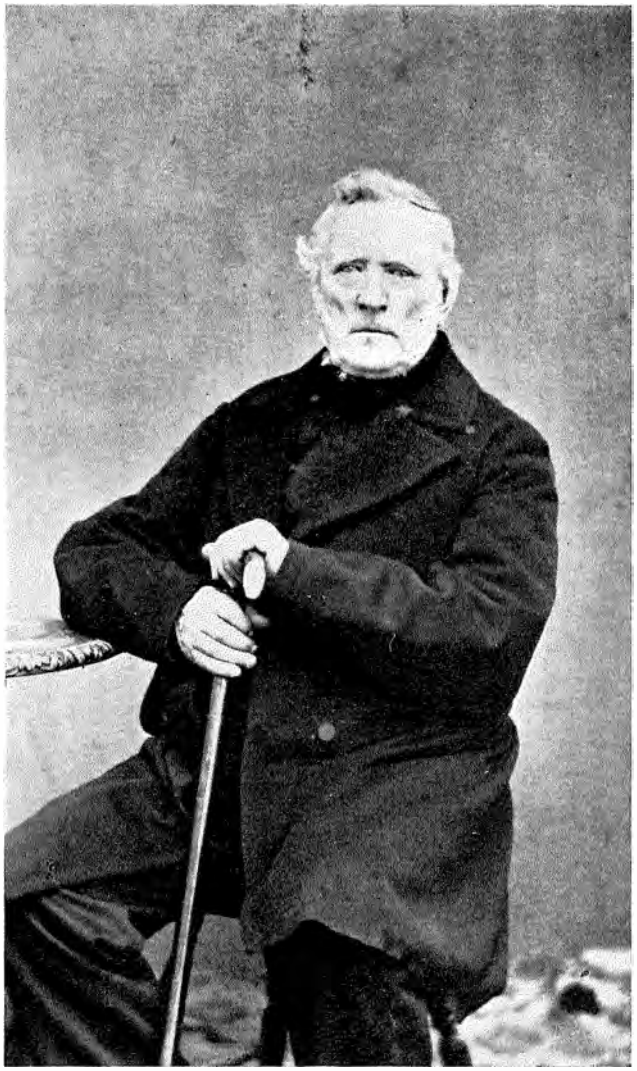
Hans son Johan Gabriel Agelii föddes den 5 april 1821 i Järstorp och antogs hösten 1837 till veterinärelev vid Brogården i Skara där han studerade t. o. m. vårterminen 1840. Hösten s. å. vann han inträde vid veterinärskolan i Stockholm från vilken han emellertid 1844 avgick utan att ha avlagt examen, vilket icke hindrar att han står upptagen som »elev» bland rikets veterinärer i Sundhetskollegii matriklar t. o. m. år 1872.

Efter att ha lämnat Stockholm blev Agelii veterinär och stallmästare vid Gysinge bruk.

Den 18 oktober 1844 hade Agelii ingått äktenskap med Catharina Juliusdotter Löwenmark, f. 1822 i Nora församling och dotter till rusthållaren Julius Jansson Löwenmark och hans maka. Det ligger nära till hands att antaga att detta var anledningen till att Agelii den 13 nov. 1847 inflyttade till Nora där han två år senare inköpte och bosatte sig på egendomen Buska.

I Johan Gabriel Ageliis äktenskap med Catharina Juliusdotter Löwenmark föddes fem barn, Charlotta, f. 1844 i Öster Färnebo, död därstädes 1845, Isac Julius, f. 1847 i Öster Färnebo, samt, efter överflyttningen till Nora, Hedda Dorothea, f. 1849 och tvillingarna Johan Anton och Christina Catharina, födda den 26 januari 1853, båda avlidna vid späd ålder.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Länsman Isak Agelii.
Efter fotografi.

Fru Catharina Agelii avled en månad efter tvillingarnas födsel, den 27 februari 1853.

Efter två års änkestånd ingick Agelii i Kumla nytt äktenskap, denna gång med Kristina Sofia Ersdotter, f. 1828 i Kumla. I detta äktenskap föddes följande år en dotter, Johanna Matilda, som dock endast blev några dagar gammal.

Tillsammans med hustru och de två kvarlevande barnen från första äktenskapet avflyttade Johan Gabriel Agelii den 17 november 1859 till Sala, där han skulle bli bosatt till sin död.

Han inskrevs i Sala kyrkbok under titeln veterinär men bland sin kund-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

krets gick han allmänt under benämningen »stallmästaren». Frykholms veterinärmatrikel säger om honom: »Begåvad med god omdömesförmåga och ej ringa tilltagsenhet utövade Agelii på sin tid en lönande praktik samt ägde stort förtroende som veterinär och anseende som god hästkännare.»

Johan Gabriel Ageliis äktenskap med Sophia Kristina Ersdotter blev barnlöst. Det var tydligen ej lyckligt och upplöstes år 1866 genom skilsmässa. Den frånskilda makan flyttade följande år tillbaka till sin födelseförsamling Kumla.

Det torde knappast kunna anses förhastat att sammanställa avflyttningen från Sala med inflyttningen dit av den unga kvinna som var förutbestämd att intaga den frånskilda hustruns plats i stallmästare Ageliis hem.

Härmed förhöll sig på följande sätt.

I Sala fanns på 1860-talet en förnämlig kokfru vid namn Westman, särskilt uppburen av stadens herrar för sin konst. Hon bodde på nedre botten i Ageliiska gården. För att ytterligare fullkomna sig genomgick hon en tids utbildning i det kungliga köket i Stockholm. Hon hade tagit med sig en ung bekant Anna Kristina Nyberg som åren 1861 till 64 tjänat hos stadsläkare Olander i Sala men sedermera fått plats hos landshövding de Maré i Falun.

Anna Kristina Nyberg var en bondflicka från Vika församling i Dalarna och född den 18 augusti 1838. Hennes fader Hans Gustaf Nyberg var född år 1811, modern Anna Lundberg från Lunds gård i samma församling var född 1814.

Hans Gustaf Nyberg lär enligt uppgift ha varit en musikaliskt begåvad man, som med framgång trakterade både fiol och piano.

Dottern Anna Kristina fick en mycket enkel uppfostran, hennes bokliga kunskaper voro synnerligen begränsade och hennes förmåga att uttrycka sig i skrift skulle livet igenom lämna mycket övrigt att önska. Hon ansågs också av många bland sin omgivning vara en ganska enkel begåvning. Men i gengäld ägde hon en hjärtats oförstörbara godhet och en naturlig charm som väl uppvägde vad som kunde brista henne å huvudets vägnar. Härtill kom att hon, allt som åren gingo, växte upp till en fulländad skönhet. Det var helt visst inte något sällskap att skämmas för som fru Westman valt ut åt sig för kursen i den högre matlagningskonsten på kungliga slottet i Stockholm.

En ung levnadsfrisk, strålande vacker bondflicka i Karl XV:s kök — förvisso kunde det lätt tänkas som uppslaget till en kärlekssaga, och uteslutet är väl ej att just den utsatta plats, som modern en gång som flicka kom att bekläda, hos sonen gav anledning till de fullkomligt ogrundade fantasierna om en kunglig börd, på vilken han ansåg sig kunna göra

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Johan Gabriel Agelii med sin maka Anna Kristina Nyberg och deras son John.
Efter fotografi.

anspråk. Om jag över huvud taget anför dessa rykten är det därför att de, framförda med anspråk på att tagas på allvar, gång på gång möta en från Aguélis utländska bekantskapskrets.

Verkligheten ter sig långt mindre romantisk. Stallmästare Agelii hälsade en dag vid ett besök i Stockholm på sin goda vän fru Westman i det kungliga köket och fick där se en mörkögd skönhet som vid första ögonkastet väckte hans starka intresse. Det ville sig så lyckligt att fru Westman kunde förmedla bekantskapen, och länge dröjde det ej innan stallmästarens intresse övergick till en häftig förälskelse. Han hade fått klart för sig att det var den vackra dalaflickans roll att trösta honom för hans äktenskapliga sorger och missräkningar. Anna Kristina var inte lika övertygad härom, och det berättas att hon för att undgå sin tillbedjare flytt tillbaka till Falun. Hans vilja var dock tydligen den starkare, och den 23 maj 1867 inflyttar jungfru Anna Kristina Nyberg från Falun till Sala. Vi iakttaga emellertid att hos veterinär Agelii, där hon står skriven, hennes

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

namn ej införes bland tjänstefolket utan kommer omedelbart efter husbondens och före barnens. Förklaringen lät ej vänta på sig. Redan den 26 maj lyser det första gången mellan husbonden och jungfru Anna Kristina, och midsommardagen 1867 står bröllopet.

Gabriel Agelii var helt visst på sitt sätt fästad vid sin maka, men ofta fick denna enligt pålitliga vittnesbörd lida av den brutalitet som var ett framträdande drag i hans natur. Själv bevarade hon alltid något av den underordnades undfallande skygghet gentemot husbonden och alltid begagnade hon »stallmästaren» som tilltalsord till sin man. Den som man tycker borde ha ytterligare förenat de båda makarna, den efterlängtade sonen John Gustaf, som föddes den 24 maj 1869, skulle i stället bliva en källa till misshälligheter dem emellan. Fadern avgudade från början sin John, men hans känslor svalnade i samma mån som sonen avslöjade sig såsom en allt omöjligare elev vid de olika läroverk, där han fick pröva sin lycka, och förbyttes slutligen i hat mot den misslyckade avkomman. Modern däremot förtröttades aldrig, när det gällde att skydda och hjälpa sin ende son, och ofta fick hon av maken bittert umgälla vad hon i hemlighet med hjälp av sina vänner gjort för den hjälpbehövande. En f. d. tjänarinna i det ageliiska hemmet berättar: »Fru Agelii var rysligt god vän med tant Westman, gav henne kaffe på sängen var morgon. Fru Agelii var så snäll, så snäll. Hon lånade pengar av fru Westman jämt, jämt för Johns skull, så jag fick springa på posten idelig. Men gubben vart rasande och sa: om du vore som andra människor och inte skämde bort honom så rysligt så vore han inte en så'n slarver som han är och kunde bli någonting som många andra pojkar.»

Veterinär Ageliis hårdhet mot sin son och hänsynslöshet mot sin hustru voro kända förhållanden i det lilla samhället. Det var förövrigt ej endast de närmaste som fingo lida av hans onda sinnelag.

När stallmästaren var vid det lynnet — och det var han ofta — lät han sina känslor också gå ut över de djur som han fått att behandla. Ljudet av sparkar och hårda slag trängde ofta in över planket till granngården där John Agelii höll till med sina jämnåriga lekkamrater.

Det gick rysningar utför ryggraden på lilla Maria Nyberg, och det ligger nära till hands att antaga att hos sonen till den uppretade mannen som en naturlig reaktion grunden lades till den djurkärlek som en gång i tiden skulle ta sig så fantastiska former.

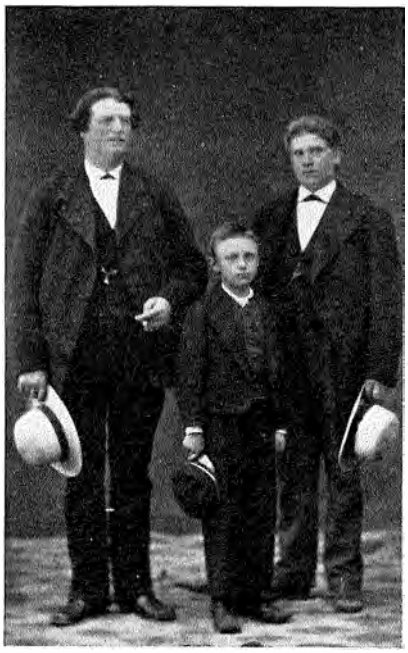
Stallmästarens äldre son Isak Julius, som var anställd i en kryddkramhandel i Sala, bodde ej i föräldrahemmet. Den lille John tycks ha utövat någon slags terror över sin föga begåvade äldre halvbror. När han med sin oskiljaktige lekkamrat Ehrnfried Nyberg kom in i butiken, där Julius stod

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

bakom disken, och rekvirerade för 1 eller 2 öre russin och karameller, skulle det betyda en ganska rågad strut, annars blev det repressalier.

Det var bara några veckor som skilde John Agelii och Ehrnfried i ålder och redan som helt små hade de funnit varandra, trots den sociala rangskalan som ansågs höja veterinär Agelii över grannen fabrikör Nyberg.

Ej heller fru Agelii var helt fri från dessa fördomar, och när det var svårt för pysen att få ned maten kunde hon försöka skrämma honom med ett: »Skynda dig Jonte, annars kommer den där Ehrnfried och äter upp det för dig.»

Veterinär Agelii med sina båda söner Julius och John.
Efter fotografi.

Det antagligen äldsta minnet av de två småpysarnas gemensamma äventyr sammanhänger med en epokgörande händelse i Salas historia — byggandet av norra stambanan.

Det var den 30 maj 1873 som det första tåget ångade in på den lilla stadens station, men redan tidigare hade ju grustågen varslat om vad som komma skulle. En dag den veckan hände det att John och Ehrnfried hade spårlöst försvunnit. Det blev ett letande av oroliga fäder och förtvivlade mödrar. Äntligen när solens strålar redan började falla sneda mellan kyrkogårdens stammar kommo de två fyraåringarna lugnt vandrande hand i hand längs gatans mitt. Och John upphov sin stämma och sade: »Nu ha vi varit vid stationen och sett rökpipan och skrikpipan och blåspipan.»

Är det inte ett underligt sammanträffande att denna den äldsta daterbara händelsen i Ivan Aguélis liv berättar om hans första bekantskap med det uppfinningens vidunder som en gång skulle bliva hans död?

John och Ehrnfried förblevo oskiljaktiga. Ännu i dag bära gamle boktryckare Nybergs händer spår av lekkamratens vilda infall.

Men hemma om kvällarna låg John på knä framför soffan i köket och skulle bara rita och rita. Allt vad han såg i tidningar och böcker skulle han teckna av. Bland de första som fäste sig vid gossens konstnärliga anlag var familjen Ageliis husläkare, doktor Frans August Kalén. »Du är född artist, du lille John!» sade han.

Så kom skolåldern med dess besvär och missräkningar. För John Agelii blevo dessa mångahanda.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det var en sannskyldig odyssé genom en rad av Sveriges skolor som han höstterminen 1879 började i allmänna läroverket i Sala, där han skulle tillbringa tre år — t. o. m. vårterminen 1882 — ett år i andra och två i tredje klass.

Efter ett uppehåll på en termin för att läsa upp sig kom han vårterminen 1883 in i klass IV i Västerås' h. allm. läroverk, där han stannade i tre terminer och genomgick klass IV och V. Han bodde Stora gatan 41.

John Agelii i konfirmationsåldern.
Efter fotografi.

En av John Ageliis kamrater från denna tid professor August Hahr har godhetsfullt till förf:s förfogande ställt en på personliga minnen byggande skildring av den blivande konstnären vid denna övergångsålder. En sak i denna skildring, som jag ej fått bekräftad från annat håll men som min sagesman med största bestämdhet vidhåller, är att John redan vid denna tid skulle ha lidit av försvagad hörsel. Professor Hahr skriver:

»Nog minns jag hans utseende, skick och väsen. Han var en mycket nervös och bisarr yngling, lomhörd i hög grad och hade därför svårt att följa med undervisningen och föll utanför ramen för den vanliga skolynglingstypen vid 14—15 års åldern och därför lätt föremål för kamraters skämt. Jag tror det var dövheten som bidrog till att han slutade skolan. Lärarne på den tiden voro omväxlande goda och dåliga. Av det förra slaget minnes jag adjunkten Jonas Janzon, en begåvad puckelrygg med en för den sortens folk ej ovanlig kitslighet, som plågade oss, naturligtvis även Agelii, hos vilken han fann ett annat lyte och för resten — antar jag — en för skolpojkar mindre vanlig psyke. Om också hans konstnärsnatur och frihetsbegär starkt gjorde sig gällande, kan jag dock ej minnas att han någonsin visade mig några teckningar eller andra prov på sina konstnärliga anlag vid detta tidiga stadium. Men säkert var han själv på det klara med den saken. Kanske bidrog även det till att han så tidigt slutade sina skolstudier. Men dövheten var tydligen avgörande. En yngling som ej hör vad läraren frågar om, har naturligtvis svårt att klara sig. I varje fall måste det medfört olust och retlighet hos en ung intellektuell människa.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men i denna ännu helt barnsliga natur kunna vi redan skönja några av de intressen som genom hela hans liv skulle bliva ledande. Det finns från Västeråstiden ett brev av John Agelii, så vitt jag vet det äldsta bevarade av hans hand, det är daterat 1883 $^{30}/_{9}$ och lyder i sin naiva avfattning som följer.

Älskade Föräldrar!

— — — Mycken tack för ert godhetsfulla tillbud om marknadsgåva. Det blir bokauktion den 11 och om jag finge ropa in ett par billiga och bra böcker så vore jag tacksam. Det är ett Geografiskt Lexikon, Ett stort Sjö- och Handelslexicon, En Flora över hela sverige och Naturvetenskap för alla. Jag betalar ej mera för allihop mera än högst 2 krr 50 öre. Nu frågar jag pappa om jag kunde få följa med på det Nittonde århundradets Uppfinningar till 3 kronor. Det är en värdefull bok jag har läst något [i] den och pappa äfven, men det är en bok som ej är oduglig fast man läst den en gång och som kan få säljas för dubbelt snart sagt när som helst, den kostar 10 kronor ny. Men jag ifrar ej för den och det gör mig nästan detsamma men en god afär vore att göra derpå. Jag kunde sälja den på bokhandeln. Bed Viktor sälja bältet, ty jag skall spara mina pengar som ej gå åt, till en kikare — — —

Nu har jag sagt allt hvad jag skulle säga och jag ber eder helsa så mycket till Viktor och alla hemmavarande. Varen hjärtligt helsade af eder käre

John.

Det kan kanske synas att göra detta barnsliga brev alltför stor ära att här avtrycka så stort utdrag därav, men det har förefallit mig äga mer än rent kuriositetsintresse. Är det inte något av den blivande mannen som skymtar redan här? Det geografiska lexikonet och den svenska floran vittna om intressen hos ynglingen som mannen aldrig skulle bli otrogen.

Vid höstterminens slut kunde man också i överbetygen i historia, geografi och naturlära avläsa fjortonåringens intresse för dessa ämnen. Men framgångarna borteliminerades av underbetyget i matematik som följande vårtermin utökats med ännu ett i franska. Försöket vid läroverket i Västerås hade slutat med misslyckande. Man såg sig om efter en annan skola, och Falun, där fru Agelii ägde släkt och vänner, erbjöd sig osökt.

Valet var utan tvivel lyckligt. Under de två åren i Dalarnas huvudstad började John Agelii finna sig själv. För första gången fick naturen något att betyda för honom. För denne känslige yngling på tröskeln till mannaåldern tedde sig detta landskap tydligen ej odelat sympatiskt; det är helt visst något av det första intrycket som går igen i den karakteristik som han trettio år senare ger Falun en dag under Afrikas himmel: »magnifique et infernal». Men det på en gång storslagna och skräckinjagande som mötte honom i denna natur utlöste helt visst besläktade drag hos honom själv. Och även i studierna kunna vi utläsa att ynglingen funnit ett mål att sträva efter. Det är nu naturvetenskapen som blivit hans huvudintresse.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

När han vårterminen 1886 lämnar Falu läroverk, där han det sista läsåret genomgått VI: 2, är det visserligen med underbetyg i franska och matematik men med a i naturkunnighet.

Men från faderns synpunkt hade även försöket i Falun betytt ett misslyckande, och det var säkerligen ej med glatt sinne han såg sig om åt annat håll för sonens räkning.

John Agelii.
Efter fotografi.

Denna gång bestämde stallmästare Agelii sig för Visby utan att ana att han härmed skulle giva sonens utveckling en riktning som han sist av allt skulle ha önskat.

Den nykomna salapojken väckte tydligen ett stort uppseende bland sina nya kamrater, när han hösten 1886 uppenbarade sig vid Visby högre allmänna läroverk. Ej mindre än tre av dem ha skildrat sina minnen av hans egenartade personlighet.

I »Minnen från skoltiden av Gotländingar»[1] har utgivaren, kapten Tor Sillén, nedskrivit några intressanta anteckningar om Agelii:

Hösten 1886 kom en ny egendomlig kamrat till Visby, John Agelii. Han kom visserligen i klassen under, men var jämnårig med oss. Oturen ville att han blev ensam i sin klass, 6: 2 real, så att han fick allt som oftast sina lektioner tillsammans med andra och även med oss. Inför lärarna redde han sig dåligt, de trodde han var dum, men i somliga avseenden var han långt kommen. Han hade starka muskler, men var ändå ingen gymnast, hade glasögon, fin skär hy som en flicka och rodnade mycket lätt. Ehuru vi voro mycket olika — jag var en gröngöling — sökte han mitt sällskap och han fick mig med på promenader, en gång ända ut till »Lagårn» (Visborgs). Han höll då långa föredrag om Ibsen, Strindberg och Nietzsche, vad de skrivit och tänkt och drog fram Ibsens och Strindbergs porträtt ur sin plånbok. Han talte själv om hur han levde i erotiskt avseende, som en roué, och varje kväll ute, och då jag gjorde den invändningen att han ju då knappast kunde hålla ihop länge: »Hur skall det bli när du blir trettio

[1] Tryckt i Göteborg 1930.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

år?» så fick jag svaret: »Jag hoppas att aldrig bli trettio år utan att det skall vara slut långt dess förinnan.»

I den nämnda av Sillén utgivna boken finnes slutligen avtryckt en synnerligen målerisk minnesbild av Agelii-Aguéli från olika perioder av hans liv, författad av den kände numera avlidne naturforskaren och Rosa-specialisten kyrkoherden R. Matson i Hälsing-Tuna och ursprungligen införd i Sv. Dagbladet för den 22 februari 1920. Den börjar med några uppteckningar från den gemensamma skoltiden i Visby:

John Agelii som skolyngling.
Efter fotografi.

Vi funno varandra vid Visby läroverk hösten 1887. Aguéli svärmade då för botaniken och hade fått ihop ett stort herbarium. Jag hade samma kärlek och arbetade på mitt håll för samma mål. Vi kommo överens om att botanisera tillsammans sommaren 1888, vilket ock skedde.

Det var en härlig vårdag och frukostrast. Backarna utanför Norderport lågo i den härligaste grönska och stranden var full av rariteter ända ut till Snäckgärdet. Var det inte synd att sitta i skolan en sådan vacker dag? Vi skolkade.

Men mitt under det att vi som bäst knogade på med att draga ihop ett fång Pinguicula alpina nedom Galgberget kommer en botaniklärare med en hop småpojkar över oss. Han har känt samma frestelse som vi och tagit pojkarna med sig ut. Faran för efterräkningar var sålunda icke stor. Han förstod oss.

En dag längre fram på sommaren hade vi rastat vid en gammal damm. Aguéli var filosofisk. Han talade om betydelsen av att få fram realismen i litteratur och konst; och jag hade intet att invända. Så tar han fram ett fotografi av Strindberg.

»Vad säger du om det ansiktet?»

»Ja, det ser ut som en skomakare», svarar jag, låtsande mig icke känna bilden. Men jag var beredd att försvara mig. Eljest hade jag fått åka i dammen.

»Säger du så en gång till, slår jag ihjäl dig», hotade han.

»Men skomakare ha ju varit kända för att vara filosofiska sedan Jakob Böhmes dagar», svarade jag.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

John Agelii. Porträtt av fadern veterinär Johan Gabriel Agelii. Teckning i svartkrita.
Tillh. fru Mimmi Jernberg, Falun.

Vi kommo överens, att Strindberg icke var en vanlig skomakare.

Aguéli var dock ingen naturalist. För honom fanns det ande i allt. En natt då vi lågo i samma våning, men i var sitt rum, kom han blek och förstörd in till mig och väckte mig samt bad att få byta rum. Det fick han.

»Du har ingen finare intelligens», förklarade han, »och kan inte uppfatta några andar, men det här rummet tar jag inte mer. Det tillhör en avliden.»

I Visby fanns på den tiden en liten krets av vilselupna intelligenser. Den hade bildats under den agitation, som bedrevs av »hädarynglingen» Lennstrand. Aguéli sökte ta hand om ungdomarna, och jag var inbjuden att övervara ett sammanträde och höra på. Där var diskussion. Men ämnet gällde den gången, om man behövde lägga någon särskild vikt vid sin klädedräkt. Aguéli bestred detta livligt, men ynglingarna påstodo, att detta var nödvändigt för en ung man, om han ville taga vara på sin framtid. En gam-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från Sabbatsberg $^{14}/_{4}$ *89.*
Skissboksblad.

»Den nyanlagda Vasastaden» $^{19}/_{4}$ *89.*
Skissboksblad.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från Salas omgivningar $^{22}/_{4}$ *89.*
Skissboksblad.

mal man åter, som redan vunnit ansedd samhällsställning, kunde göra, som han behagade. Det tyckte Aguéli var brackigt. Han gav ynglingarna förlorade.

»Vad dig själv vidkommer, blir du präst, om du vill eller inte», fick jag en dag besked. »Du är skapad så.»

Det trodde jag nu inte den tiden, men han fick rätt.

Dr O. Wilhelm Wennersten skriver i »Gotländingen» för den 1 december 1917:

Jag hade legat hemma en termin från skolan och knappt fått tid att nicka åt kamraterna. Det gällde att gno i trädgården. Emellertid hade jag ryktesvis hört att läroverket fått en ny adept i de högre klasserna och att han inte precis mättes med vanlig måttstock.

Vårterminen börjar. Ute på skolgården mötte mig en bebrillad yngling med nästan en våldsammare hårprydnad än jag själv. »Jag har hört talas om dig. Du är ju gräsätare». — Saken var klar, »Nasses» öknamn på dem som samlade växter. Och det mitt i synen av en obekant. Gatan bakom gymnastiken var ett litet eldorado för dem, som hade en affär ouppgjord på den tiden. Och dit drogo vi oss.

Historien slöt som i flesta fall därmed att vi efter uppgörelsen blevo goda vänner. Och från den dagen följdes John och jag åt på exkursionerna, så ofta vi kunde komma åt. Botanist var John ut i fingerspetsarna, fast

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Garibaldi Lindberg. John Agelii och Romin under studieresan på Gotland, sommaren 1889. Skissboksblad.

han kanske slog över lite då och då. Att pressa en Potentilla reptans, där ej varenda atom var med till den finaste rotfiber, skulle aldrig ha fallit honom in. Vid sidan av botaniken och högre än den skattade han filosofien, Venus och floretten.

En mindre vanlig rättframhet och svekfrihet gjorde honom omtyckt i kamratkretsen.

Hösten 1888 var Aguélis utgallrad från Visby läroverk. De välvisa magistrarna funno honom omöjlig för vidare studier.

Att John Agelii botaniska kunskaper denna tid ej voro föraktliga framgår bäst av det herbarium av gotländska salixarter som han sammanställde och som av konstnärens moder efter sonens död skänktes till Naturhistoriska riksmuseet, där det blev synnerligen uppskattat.

För John Agelii hade det gällt att i Visby för andra gången genomgå sjätte övres kurs på reallinjen. Resultatet blev, med undantag för botaniken, där han ståtade med A i vårterminens betyg, ur studiesynpunkt synnerligen nedslående: mot de två underbetygen föregående år i Falun svarade detta år ej mindre än fyra, och av de tidigare överbetygen hade flera sänkts. Även uppförandet hade från a förvandlats till B?.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Gata i Visby.
Tillhör Nationalmuseum.

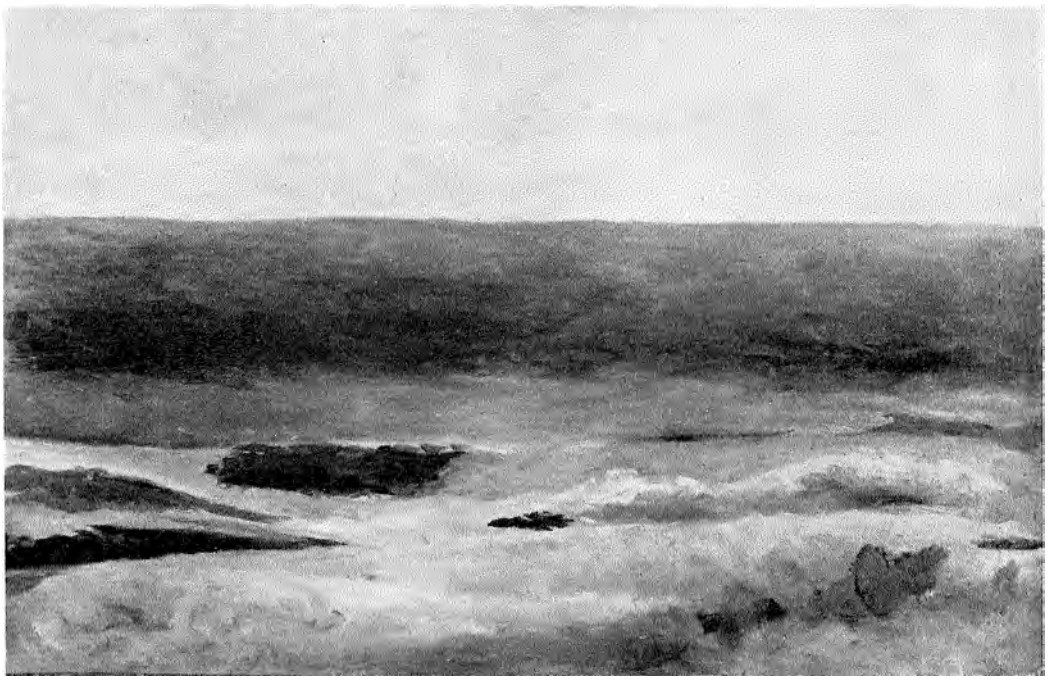
Men så blir man inte heller konstnär för intet. Och denna höst, vinter och vår i Visby hade för John Agelii betytt den stora uppenbarelsen. Om Falun hade varit den högtidliga men skrämmande förgården, så blev för honom Gotland förklaringens berg.

John Agelii ville bli konstnär, men hos den hårde och oförstående fadern mötte varje tal härom ett obönhörligt avslag.

Men John gav sig inte. »Låt mig få endast vatten och bröd men låt mig måla!» är ett från denna tid bevarat yttrande som väl låter oss ana den oerhörda spänningen av denna förtvivlade kamp för frihet och liv.

Var John uppehöll sig det följande året har jag ej kunnat med bestämdhet fastslå. Sommarmånaderna 1888 tyckas ju dock, enligt Matsons uppgift, ha utfyllts av botaniska studier på Gotland. Att John åtminstone tidvis har vistats i hemmet framgår av det porträtthuvud i svartkrita, föreställande stallmästare Agelii, som sonen signerade den 22 mars 1888. Något mästerverk är bilden för visso inte, men den har dock tydligen imponerat på den avbildade, ty han bad en ung blivande konstnär från trakten, Garibaldi

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Hav.
Tillhör förste provinsialläkare Carl Friberg, Sala.

Lindberg från Salbohed, säga honom sin åsikt om konstverket. Lindberg förklarade att det enligt hans mening visade tydliga konstnärliga anlag hos sin upphovsman, som denne borde få tillfälle att utbilda (avb. s. 24).

I i stället för att glädja den unge konstnärens fader väckte detta uttalande hans livligaste vrede. Det var inte tal om att hans John skulle få ägna sig åt konstnärsbanan.

Han skulle dock få göra ett sista försök att bliva en aktad medborgare. Stallmästaren hade hört talas om något som hette Praktiska arbetsskolan för barn och ungdom vid Brunkebergstorg i Stockholm där rektor Palmgren hade visat sig kunna göra folk av de mest omöjliga, och här inskrevs hösten 1888 John Agelii från Sala i tionde klassen, närmast motsvarande den som han tidigare utan framgång genomgått i Falun och Visby. I klassen under gick en yngling vid namn Axel Erdmann, som i likhet med Agelii gick och drömde sig en framtid som konstnär. Men ingen av dem anade att den andre i all hemlighet satt och tecknade och att de ett par år senare skulle bli intima vänner i ett glatt konstnärslag.

Belägenheten av Johns bostad vid Frejgatan 36 inbjöd osökt till promenader i denna nya stadsdel som just denna tid höll på att växa fram. Här finner han lockande motiv för sin penna. Men det är inte de

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Klippig kust.
Tillhör kanslirådet A. Wahlin, Stockholm.

försvinnande idyllerna han söker. Brandgavlarna blicka med tomma ögon utför stupen och över berggrundens kala knallar bryter sig den blivande, ännu obyggda gatan med hård beslutsamhet väg (avb. s. 25). Med säkert sinne för valörernas betydelse har konstnären av denna ödebygd som han med tydlig ironi kallar »den nyanlagda Vasastaden» skapat en synnerligen suggestiv bild (avb. s. 25).

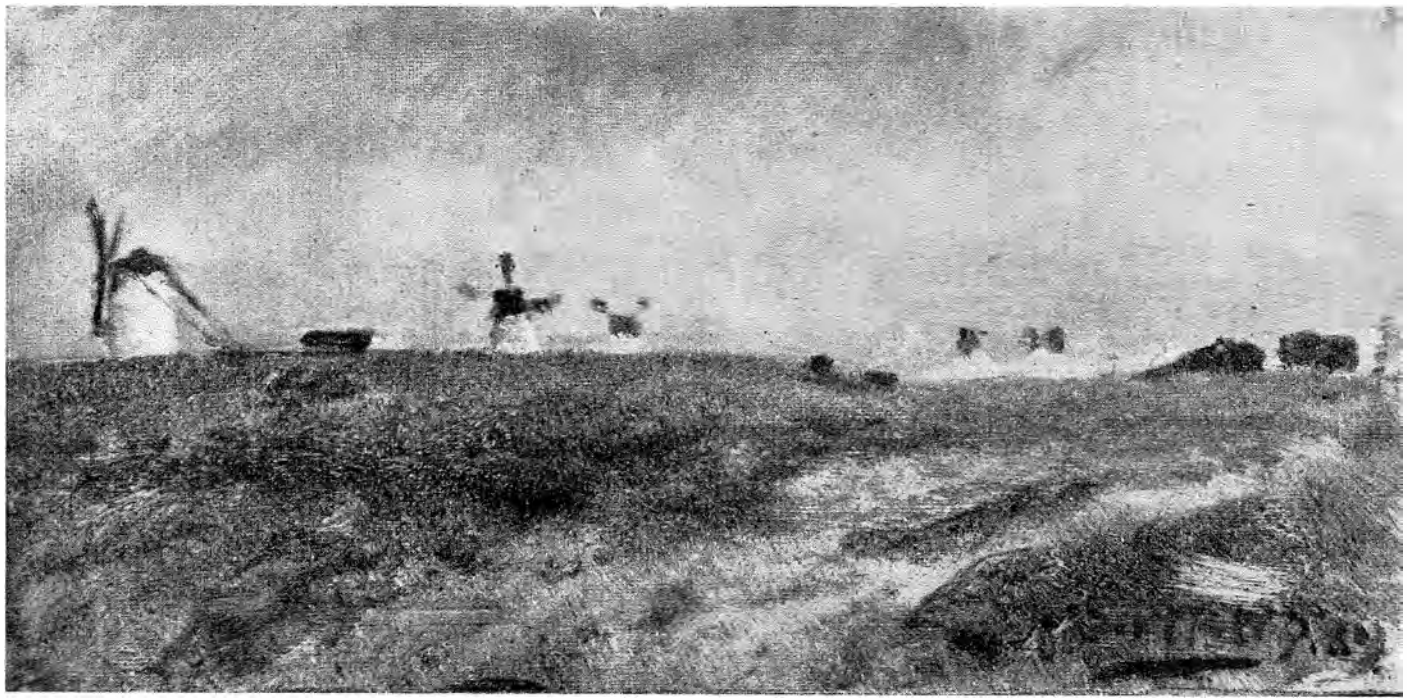
Lika målande är skissboksbladet med snölandskapet utanför Sala, utförd tre dagar senare, den 22 april 89. Med några få och snabba blyertsstreck har konstnären förstått att fånga en trist svensk vårstämning med gråkall luft över fältens smältande snö (avb. s. 26).

Även med figurteckning sysslade John denna tid utan att likväl på detta område ännu lyckas åstadkomma något märkligare resultat. Men ett av de bevarade bladen har ur ett annat hänseende ett dokumentariskt intresse, profilbilden av en yngling försedd med påskriften: E. Boyesen $^{13}/_{4}$ 89.

Den avbildade var nämligen son till den kände swedenborgspastorn A. Boyesen i vars hem Observatoriegatan 22 den unge Agelii umgicks och där han insöp det djupa intresse för Swedenborgs mystiska läror som skulle bli så betydelsefullt för hans utveckling. I unge Einar fann han en användbar och tacksam motståndare i sabelhuggningens hårda sport som med framgång utövades på en gårdsplats i Vasastaden.

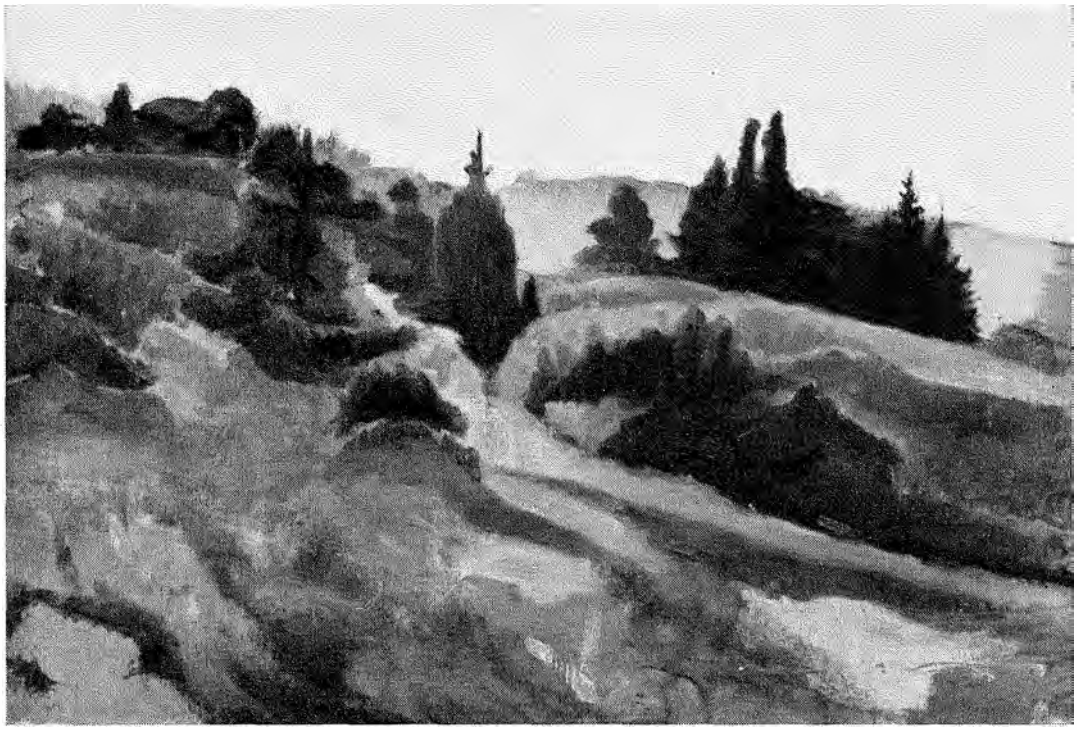
Om resultatet av John Ageliis gästroll vid den Palmgrenska skolan

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Väderkvarnar.
Tillhör direktör G. Winqvist, Stockholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Skogsbacke.
Tillhör statsrådet Herman Eriksson, Stockholm.

saknas varje uppgift, några betygsböcker från skolan finnas ej bevarade från denna tid. Men antagligen var det av den art att stallmästare Agelii började finna sitt motstånd mot sonens konstnärsfunderingar hopplösa. För sommaren 1889 var det uppgjort att John skulle handleda en yngling vid namn Stålnacke på en botanisk exkursion till Gotland, men samtidigt ville han begagna detta tillfälle att äntligen få måla sin älskade ö.

Bevarade skissboksblad visa att överresan företogs den 9 juni, och på de följande bladen kunna vi följa de unga resenärerna på deras utflykter i Visbys omgivningar. På en av teckningarna hittar man en anteckning som visar att han ser dessa svart- och vittbilder i färg: violett-ljust-kallt.

Men det finns även andra dokument som lämna upplysningar om Johns första längre konstutflykt. Garibaldi Lindberg hade slutit sig till sällskapet och hans skissböcker ha åtskilligt att berätta om den väg man tog. På ett par av bladen finna vi John Agelii vid sitt staffli vid sidan av en annan ung konstnär vid namn Romin (avb. s. 27).

Men mest blev det ett friskt friluftsliv som fyllde tiden. Det var först på sensommaren sedan Lindberg redan rest hem som John i hetsande tempo lade upp en serie studier i olja, de äldsta bevarade av hans hand.

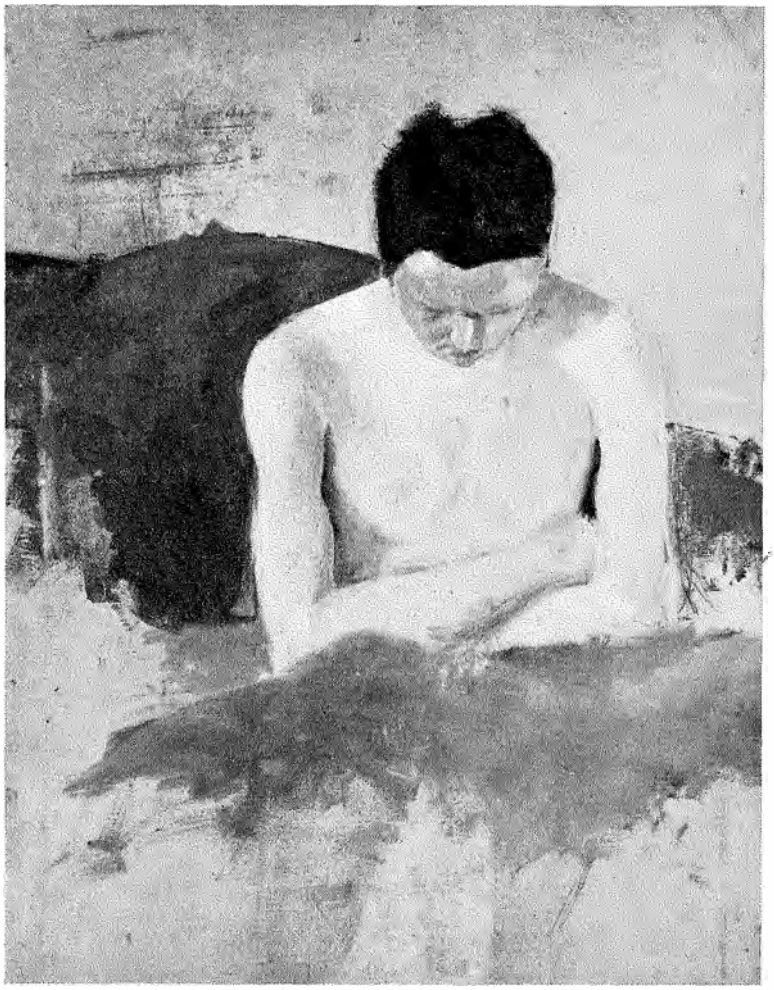
Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Domkyrkan i Visby.
Tillhör förste provinsialläkare C. Friberg, Sala.

5—392025

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

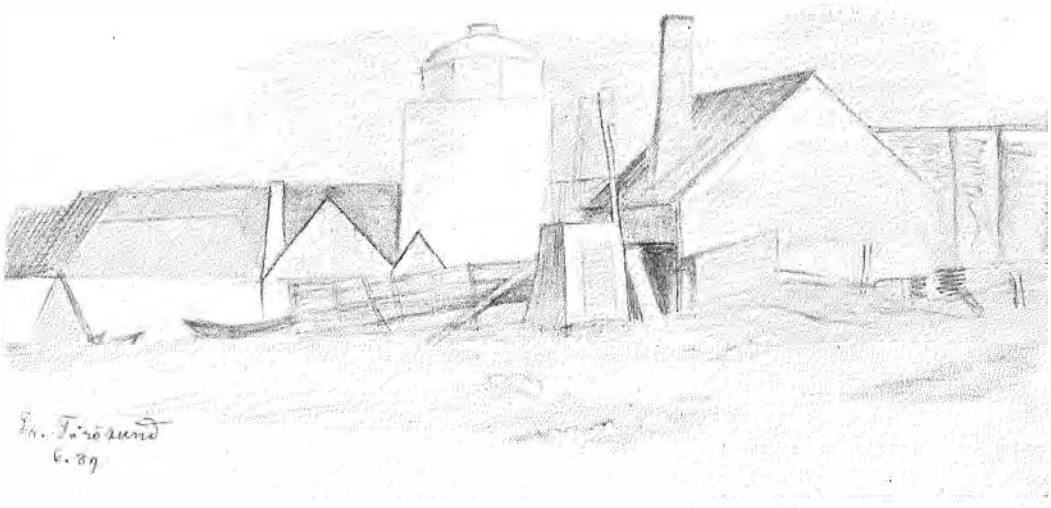

Aktstudie.
Tillhör förste provinsialläkare C. Friberg, Sala.

Det var med en värdefull packning han, när hösten kom, återvände till Stockholm. Somliga av dukarna äro lätta färganslag — strand, hav, luft. Men hos andra är studiet mera genomfört. Den Nationalmuseum tillhöriga »Gata i Visby» visar en överraskande rik palett där de violetta tonerna dominera och den fuktiga luften på ett utsökt sätt stämmer samman husens gulbruna, mörkblåa, gröna och röda lokalfärger (avb. s. 28).

En enda av dessa landskapsstudier är både signerad och daterad, den direktör Gustaf Winqvist tillhöriga »Väderkvarnar» signerad I—n A—lii f. 89. Det är väl ej förhastat att sluta att den unge konstnären själv har varit särskilt nöjd med tolkningen av denna vida utsikt med himlens gråblå ton vackert stämd mot de ljusgröna fälten och raden av väderkvarnar

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från Fårösund. Juni 1889.
Skissboksblad.

vid horisonten målad med koloristens kärlek vid avvägandet av huvarnas lätta svärta mot väggarnas ljusmättade vithet (avb. s. 31).

I d:r Carl Fribergs utsökta Aguélisamling ingå flera av dessa tidiga Visbystudier. Så den här avbildade »Hav», en hastigt nedkastad minnesanteckning av en flyktig stämning. Färgerna äro ljusa och ansatta med flytande penseldrag: strandens blågråa vattenflak, brutet av en stens mörka massa, och därutanför det djupblåa havet, stigande mot den mjuka horisontlinjen och luftens genomskinliga sommardis. Teckningen är lös, verklighetsstudiet flyktigt, men stämningen intensiv i sin ljusa, ungdomliga optimism (avb. s. 29).

Som en motsats mot »Hav» kan man sätta den kanslirådet Wahlin tillhöriga, här avbildade »Klippig kust». Dess koloristiska anslag är starkare och mera egenartat, spännande mellan förgrundens pärlemorfärgade kritklippor och mellanplanets mörka skogkuliss. Men det som ger denna naturstudie dess egenartade karaktär är framför allt teckningen. Man kommer att tänka på primitiv konst inför denna naiva skildring av klippväggens stup och springor. I Aguélis produktion står den isolerad liksom så mycket annat som han utför detta år. Han söker och prövar sig fram, men därför får också var och en av dessa små studier en friskhet och en ursprunglighet, som en konstnär som fullt behärskar sina medel inte alltid är mäktig (avb. s. 30).

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från Vible kvarn, Visby $^{14}/_{6}$ *89.*
Skissboksblad.

Bland de säkraste och fullaste anslagen finna vi i den statsrådet Herman Eriksson tillhöriga »Skogsbacke». Den typiska mellansvenska terrängen med dess gråa klippgrund mellan mörk grönska är skildrad med en friskhet och träffsäkerhet, som är helt självständig till sin karaktär (avb. s. 32).

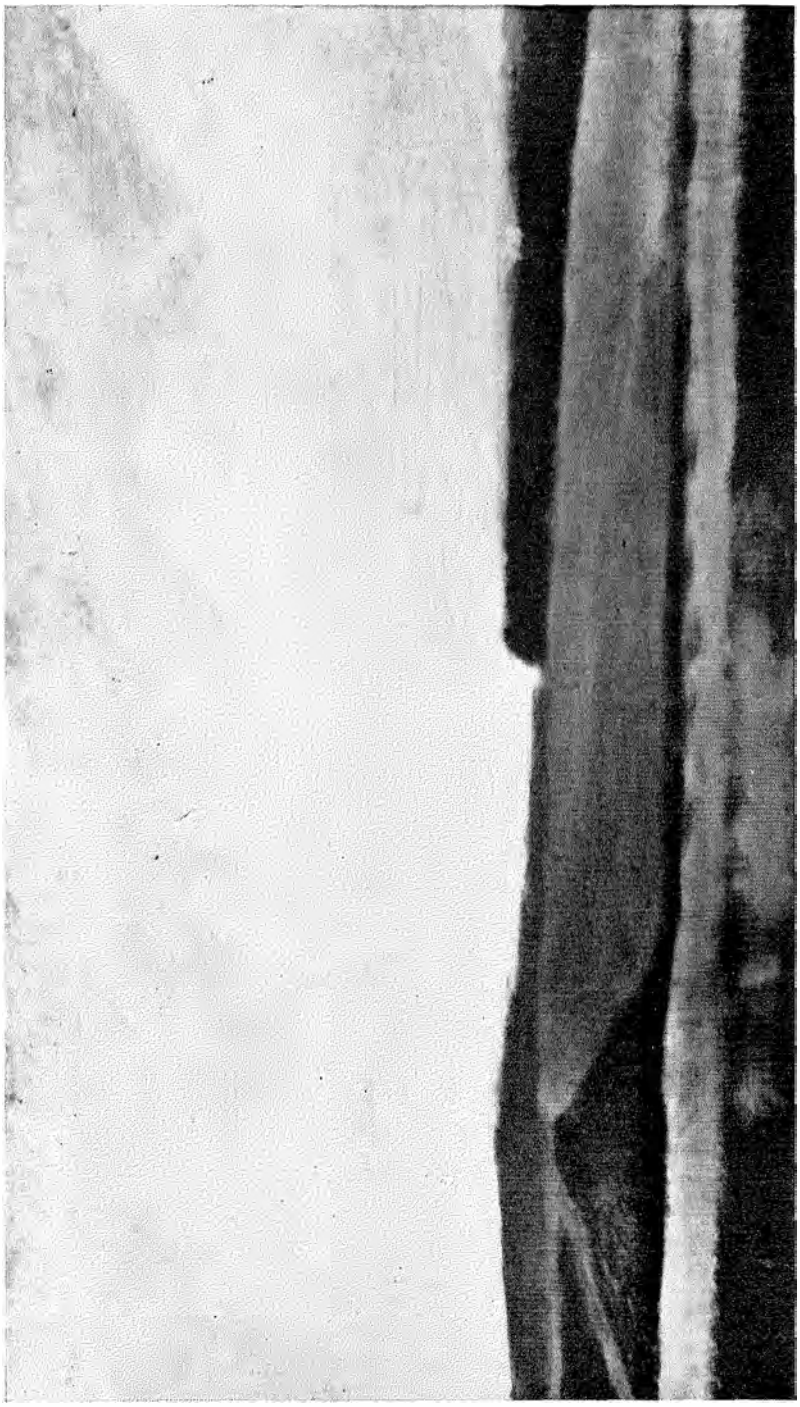
Man känner sig tveksam om man till denna tid skall föra en duk, som saknar motstycke i konstnärens verk. Det är en manlig aktstudie, tillhörig d:r Friberg i Sala. Den visar överkroppen av en naken man, som med nedböjt huvud och korslagda armar sitter lutad mot en röd kudde och med ett blått kläde över knäna. Den naiva modelleringen tyder på att konstnären här gett sig in på ett område som är honom främmande, men färganslaget äger en verkligt betagande, egenartad charm, som man inte lätt glömmer (avb. s. 34).

När Garibaldi Lindberg fick se Gotlandsstudierna, kände han sig helt imponerad, särskilt väckte en studie med en trädgrupp hans beundran. Och Richard Bergh, för vilken John fick tillfälle att visa sina förstlingsförsök, fann dem ypperliga, en mening som delades av Karl Nordström.

Detta domslut blev avgörande för John Ageliis framtid.

Äntligen hade han fått erkännande och stöd av verkliga auktoriteter. Med ökad tillförsikt bedrev han denna höst och vinter sina målningsstudier. Motiv fann han i riklig mån i sin födelseprovins. Den National-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Slätten.
Tillhör Nationalmuseum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från Norra Murgatan, Visby $^{25}/_{8}$ *89.*
Skissboksblad.

museum tillhöriga »Slätten» med sin djupa melankoliska stämning är säkerligen tillkommen under en utflykt i omgivningen av Sala.

Hela samlingen av John Ageliis gotländska och uppländska studier stannade i Karl Nordströms ägo — ett bevis så gott som något för hans uppskattning av dem. Hos den unge konstnärens fader började det hårda motståndet äntligen att ge vika.

En liten händelse från denna höst förtjänar att antecknas. På ett skissboksblad daterat $^{15}/_{10}$ 89 finna vi en signatur som vid första ögonkastet förefaller oss helt främmande. Vid närmare undersökning upptäcka vi den vara skriven med ryska typer, där står helt enkelt I—n A—ly; det är antagligen första gången John använder sitt nya konstnärsnamn. På insidan av en skissbokspärm från samma tid finna vi det helt utskrivet i rysk ortografi.

Den lilla händelsen talar tydligt om John Ageliis ryska sympatier och studier vid denna tid, han var uppfylld av den ryska litteraturens mästerverk, av Dostojevski och Turgenjev men också av alla de nya ideerna i det väldiga, jäsande samhället, Tolstojs och Krapotkins land.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Flicka i blått.
Tillhör förste provinsialläkare C. Friberg, Sala.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Flicka.
Tillhör Prins Eugens samling.

John hade på något sätt skaffat sig möjlighet att åter taga sig över till sitt älskade Gotland. Ett telegram som den 18 januari 1890 är inlämnat i Sala, är adresserat till Jon Ageli Wisby. Det lyder: »Swederus lofvat, Kom hem. Julius dog $^{17}/_{1}$. Bref afsändes. Skrif. Agelii.»

Bakom de lakoniska orden ana vi den sista dragkampen mellan far och son. Men den senare tyckes ej ha böjt sig för befallningen att vända åter till hemmet, ett bevarat brev visar att han ännu den 27 februari är kvar i Visby.

Starka band höllo honom kvar. Det är bekant att en het förälskelse hörde

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Garibaldi Lindberg. Porträtt av John Agelii. 1889.
Tillhör fru Mimmi Jernberg, Falun.

till de krafter som drogo honom till hans gamla skolstad. De studier i en skimrande blåaktig ton av en ung flicka som ännu bevara den första periodens lätta doftiga anslag skulle mycket väl kunna vara tillkomna denna tid. Det är fråga värt om Ivan Aguéli någonsin skulle måla en så inspirerad tolkning av ung kvinnlighet som John Agelii gjorde det på ett par av dessa dukar. Jag tänker närmast på de två som ingå i prins Eugens och i dr Fribergs samlingar, den förra mera dramatiskt effektfull, den senare lyriskt tjusande.

Men starkare än alla krafter var hos den ödesmärkte unge konstnären vandringslusten — driften bort till det okända, till söderns sol och orientens mysterium. Stridiga men övervägande lyckliga känslor måste ha vällt in över honom när han äntligen den 27 februari erhöll brev från hemmet att det sista motståndet var övervunnet och vägen låg öppen för honom.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den dagen inlämnar han på kontoret i Visby följande telegram:

J. Agelii, Sala.

Avreser med första. Brefven bekomna och tack.

John.

Och samma dag sätter han sig ned och skriver till föräldrarna ett av spontan och uppriktig tacksamhet fyllt brev av vilket första bladet är bevarat. Det lyder:

Visby 27 febr. 1890.

Kära föräldrar!

Jag kan ej säga hur tacksam jag är Eder för er vänlighet, o skall jag genom träget rastlöst arbete i främmande land bevisa eder min tacksamhet

Jag hoppas ni ej missförstått mig ang. orsaken för resan. Jag väntar mig ej lycka o förmögenhet på kort tid. Jag har ingen afsigt att få skära guld med täljknif. Jag reser ut för att få längre arbetstid, gynsammare förhållanden under studietiden o billigare lefnadsförhållanden. Min studietid *förkortas betydligt* i främmande land. Man kan arbeta mera. Man slipper kämpa mot klimatiska svårigheter. Man har rikare andligt lif omkring sig o har större utsigter till framgång o skicklighet. O vigtigast. Mina pängar att lefva på räcka längre, ty lifsmedlen äro ofantligt billiga.

Jag har redan löst pass för ett år för länderna Tyskland, Ryssland, Frankrike, Holland o Spanien. Men kommer jag naturligtvis endast att eg. vistas i ej mer än ett af dessa länder o det är Spanien. Men jag tog de andra länderne med, i fall min resa skulle fordra att jag måste taga vägen öfver något af dem o hälst som ingen förökad kostnad för passet skedde. Passet kostar 4 krr. ant. det är ställdt på 1 land el. på 20 länder.

Jag tänker nu resa så här —. I fall fr. Gefle går fartyg till södra Spanien. Då är allt [väl] o följer jag då detta. O. det håller jag nästan för sä[kert] I fall Geflefartyg, Kjellerstedt el. Krönbergs, går till Hamburg, Antwerpen, London, Håvre el. annan större sjöstad . . . land, Holland, Frankrike så följer jag [med] o går därifrån på ångbåt till Cadiz i Spanien; dit jag [äm]nar mig. Resan blir i alla fall ***något*** billigare. Går ej geflefartyg så att jag har någon fördel af att medfölja så far jag till Göteborg fr. Göteborg till Antwerpen, där jag stannar till jag får mina [res]pängar, då jag fortsätter resan till Spanien. Detta är sista utvägen, men den är mig altid öp[pen]. Den bör ej ställa sig så synnerligen dyr. Jag har skrifvit o frågat o får nog svar tills månd. eller tisdag. [I] Antwerpen har jag mycket att göra att studera de [stora] Holländske mästarne o Hollands egendomliga na[tur]. Men där är väl också vinter o ser jag hälst [jag] kunde få lämna Antwerpen så fort som möjli[gt] för att få resa till Sydwestra

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Spanien, till Cadi[x som] är en bland Spaniens största sjöstäder; där är [som]mar hela året om o solsken från morgon t[ill] kväll, 10 à 12 timmar. Då kan man få sin kära önskan förverkligad, att få mål[a] ostörd minst 8 timmar hvaren[da] . . .

Samma dag utfärdade landshövdingen på Gotland ett respass för John Gustaf Agelii, ställt på Paris.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

II.

KUNSKAPENS TRÄD.

DET VAR HELT VISST ej lätt att karakterisera den unge svenske konstnär som den 15 april 1890 för första gången satte foten på Frankrikes jord. Å ena sidan bevarade han en nästan barnslig naivitet, å den andra ägde han redan en starkt kritisk inställning mot sin omgivning.

John Agelii var på förhand utomordentligt sympatiskt stämd mot det nya land han kom till och verkligheten överträffade hans förväntningar.

I de brev till modern som finnas bevarade från de första månaderna i Frankrike kunna vi följa hans skiftande intryck.

Det första som slår honom är, betecknande nog, de nya sociala förr hållanden han kommit in i, med lättare och naturligare umgängesformeän dem han var van vid från hemlandet och mindre oöverstigliga skiljomurar mellan klasserna.

Men vid sidan härav är det målarögat som påverkas. Han registrerar med hänförelse denna nya, förfinade färgskala, denna ljuvliga, guldskimrande luft. Brevskrivaren finner förtjusande uttryck för skildringen av sitt första möte med den parisiska våren. — Men den poetiska framställningen bryts rätt som det är av praktiska detaljer: sonen är angelägen att berätta för sina föräldrar, hur billigt allting är och hur väl deras pengar komma till användning.

Fastän han ej vill erkänna det, finns dock ensamhetskänslan där — man anar det kanske mest av hans översvallande tacksamhet mot dem som tagit hand om honom under sjukdomsanfallet efter ankomsten till Paris. Särskilt varmt tycks han ha fäst sig vid den svenske konstnären Carl Trägårdh, som lovat Karl Nordström och Richard Bergh att hjälpa nykomlingen till rätta och som tydligen tog sitt uppdrag på allvar.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Och nu ge vi John Agelii själv ordet:

Le Havre, torsdag 16 april 1890.

Kära Mamma!

I går kl. 11 f. m. kommo vi in till Havre. Sjöresan som varat fr. lördag kväll kl. 7 är nu slut. Jag har endast några timmars järnvägsresa kvar till Paris. Men jag märkte i dag på morgonen att jag alltför väl behövde vila mig ett par dagar efter de många uttröttande resorna. Jag skall nu endast skriva några rader om intrycken från gårdagen. Endast tala om det viktigaste. Ni skall få längre brev då jag vilat ut mig. Och det dröjer nog ej så länge.

Intrycken från nordfranska kusten; höga klippor, en beständig oavbruten klippvägg, kalt och sandsten, grå och röd, med flackt land ovanpå. Ljust, färgrikt, enkelt, storartat. Påmintes på sina ställen mycket om Gotländska kusten. Så Havre, som i Frankrike räknas för småstad, oaktat den har 150,000 invånare och *var-enda dag* denna tid gå stora emigrantångare till Amerika, Asien, Afrika och Australien. Första intrycket; ljust, gladt, öppet, vänligt enkelt men stort; man kände sig så egendomligt lugn, hemmastadd mänsklig och en sådan målarlust. Och vilka färger, ljusa, fina, eleganta. Gick så iland. I Göteborg fick jag aldrig riktigt upp ögonen. Vaknade aldrig riktigt. Utan allt var så förvånande och främmande. T. o. m. i Sthlm, där jag varit så länge, och där jag när som helst har ett hem hos Fru Johnson strax jag kommer till Sthlm, de första kvarttimmarna är jag liksom bortkommen. Och här på främmande mark, annat luftstreck, och andra människor med annat språk och andra seder och annat utseende, utan en enda att vända mig till, inte en enda som förstod mitt språk o. inte en enda människa, som kunde tala så att jag fullkomligt begrep utan mera måste gissa mig till, ett förfärligt stim, bråk, slammer, skrik av folk och fä, och dock inte ett ögonblick jag kände mig bortkommen, ängslig, förvirrad, utan så lugn och glad och fri och lycklig, som hade jag kommit tillbaka efter lång frånvaro till en plats där jag hade tillbragt en lång tid av lycka. Det finns ingen i hela Sverige, intet ställe bland dem, där jag bott, haft mitt hem, som skulle göra ett sådant intryck av oblandad lycka, frid och lugn, som denna plats där jag var så främling jag kunde vara. Jag gick alldeles ensam i folkvimlet, och vilket folkvimmel sedan, visste ej namn på en enda av de hundratals gatorna, kände ej en av de 150,000 invånarna och av dessa var det väl ett fåtal som ens visste av vad Sverige var för något. Och inte ett ögonblick av förvirring eller upphetsning, lugn, glad, trygg, tilllitsfull, helt och hållet förtjust av det vackra ljuset, de fina färgerna, det glada folkvimlet, den helton av belåtenhet och glädje som låg överallt. Och allt snyggt, fint, putsat, propert, hyggligt, stilfullt och smakfullt. Inte ett dugg av smuts och råhet, som dock är så vanligt i sjöstäder. — Människorna. Vackra mörkhåriga, magra, fina men dock kraftiga och energiska ansigten, småväxta i alm. lugn och ledig och vinnande hållning. Ett grovt ansigte ovanligt sällsynt. Jag har inte ännu sett ett enda rått ansigte oaktat jag drev hela dagen i går och överallt. Ansigtuttrycket, lugnt men bestämt, glatt och öppet men på samma gång med ett visst drag av vemod, intelligenta, förståndiga, vaksamma, aktningsvärda. T. o. m. grovarbetarne hava ett visst drag av ädelhet i sitt utseende.

Här finns flere slag av ansigten flere ansigtstyper, men jag törs påstå, att ett genomgående drag hos befolkningen är intelligens, redbarhet, finhet, arbetsamhet, sparsamhet ordentlighet, snygghet, lugn, värdighet utan högmod. Mig förefalla de ytterst sympatiska och jag har aldrig förr än nu känt ett sådant intresse för porträtt och figurmålning. Två ansigtstyper, som hemma i Sverige äro så ytterst vanliga saknas alldeles här. Det

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

är människor av den där eskimåtypen med klotrundt huvud och en stor grov mun mitt i ansiktet, potatisnäsan och otydlig panna, samt den pösande, dryga översittartypen. Jag har inte sett en enda med högdragen och dryg uppsyn, men ingen med ödmjuk, krypande min häller; utan det synes utanpå, att de äro medvetna om att de äro människor men också att de hava aktning för andras människovärde.

Jag skall nu inte orda mera härom. Jag skall endast berätta några saker, som jag såg i går. Helt vardagliga. — Där går en arbetsklädd man på gatan. Möter en mycket fin äldre dam med ett mycket förnämt utseende. De språkas vid helt högt, på boulevarden, båda med en aktningsfull min, han utan krypande inställsamhet; hon utan förolämpande nedlåtenhet, som om hon skulle göra honom en stor ära. De skildes åt under ömsesidiga aktningsfulla hälsningar, som buro vänlig prägel. Många liknande fall. —

På vad som i Sverige skulle kallas bolagskrog var jag in av ren nyfikenhet, även av sparsamhetsskäl. Snyggt, intet nedspottat golv, ingen dålig lukt, inte nedrökt och smutsigt, intet skrän och skrål fast kl. var 8 e. m. Åtskilliga bord, snygga bord med marmor skiva, upptagna av snyggt, stilfullt men enkelt klädda arbetare, utan ohyfsade åtbörder, drickande vin, ivrigt men ej högtidligt språkande. Rent och fint. Flickan som serverade hederligt utseende, snyggt enkelt klädd, städat uppförande, ingen näsvishet el. närgångenhet. Mycket god, bland de bättre restaurationsbiffar jag ätit, två goda, färska ägg, ett stort glas vin som utspäddes, täml. gott, ett halvt väldigt bröd, som två halvor limpa, vitt, gott utmärkt rent av, ett *glas* kaffe rätt gott för vad i sv. mynt skulle göra 1 kr. 3 öre. — Jag felräknade mig, lämnade för mycket, blev ropad tillbaka och fick igen. Detta hände mig förövrigt flere gånger.

På ett annat kaffé, och drack chocolad. En stor spilkum med sked, ett väldigt bröd. En ung flicka c. 12 år, en annan c. 30, en fru på c. 40. Vackra ansikten och städat, hyggligt uppförande. Snart voro vi i ett livligt samtal. Det visade sig att jag talade franska utmärkt bra, flytande nästan, men att jag hade ytterst svårt att förstå då andra talar. Jag har ännu aldrig behövt säga om en sak för att göra mig förstådd. Förövrigt har jag lättare att förstå då fruntimmer tala än då män tala. — Vi talade om allt möjligt, helt och hållet som om jag känt dem länge. Glatt, hyggligt. Om Sverige, Frankrike, Paris, mig själv och jag fick rätt månget gott råd. Chocoladen kostade — 35 öre sv. m. I Sverige hade jag väl fått betalt 1 kr. för så mycket och så god chocolad. På ett annat ställe fick jag anvisning på hôtel, det jag nu bor i; mycket hyggligt, fint, 1,40 sv. m. natten. Ett bl. de bästa hotellen, motsv. vårt Järnvägshotell. — Men nu är jag trött. Mera nästa gång. Nu måste jag ut och njuta av att se mitt kära sköna Frankrike, ljusets, smakens, civilisationens, hyfsningens hemland.

Eder tillgivne

John Agélii.

Paris, 24 april 1890.

Kära Mamma!

Nu skall inte mamma vara ängslig för att jag är sjuk och framför allt inte för att jag är i Paris. Att vara sjuk i Paris har intet annat förskräckligt med sig, än att det kostar något mera än under vanliga förhållanden. Och nu är jag mer orolig för mamma än för mig själv.

Om mamma kunde få en föreställning om den sorgfälliga vård som visats mig av hr. Trägårdh, den till vilken Nordström rekommenderade mig. I söndags morse träffade jag

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

honom. Och så följde jag honom till en liten »koloni» svenska målare, åtskilliga med familj; — På en ö, Saint Ouen (uttalas: Sängt uäng). Träffade åtskilliga landsmän. Bland andra Nils Forsbergs son, som också skall bli målare. Han lovade introducera mig i en mycket god skola. Jag var illamående redan då och gick snart hem igen, — att hitta vägen i Paris är överraskande lätt. — Då jag sedan blev allvarsamt sjuk har Trägårdh varit uppe hos mig 2 gånger om dagen, mitt under denna strängt upptagna arbetstid, sörjt för mig som för en anhörig, sökt upp en svensk läkare, mycket hygglig, som sköter mig nästan gratis; gör besök hos mig också 2 gånger dagl.

Jag kan inte skriva så mycket jag vill, jag skall nu bara säga, att mamma måste inverka på pappa, att han hjälper mig med utgifterna för sjukhjälp. Han har lovat detta en gång. Jag kommer ej på sjukhuset. Jag ligger kvar på hotellet och så får jag en särskild person att sköta mig. Denna sjukdom *inte det minsta* farlig, men måste skötas *noga*, för att ej bliva Tyfoid = feber. Troligen om några dagar är jag frisk, men måste vara ytterst försiktig. Bed pappa om 150 kr. Vanliga svenska pengar i vanl. assureradt brev, adresserat till

Mr. Johan Agélii,
Artiste-Peintre.
2 Rue Racine
(Hôtel des Étrangers)
Paris.

Det är dock ej troligt att min sjukvård kostar så mycket, knappt tredjedelen, men jag skall inrätta åt mig också. Med andra ord. Jag skulle ju fått pängar hemifrån i början av maj. I följd av hastigt påkommande sjukdom och flera dagar av illamående — och därmed förbundna utgifter — hava mina pängar gått åt för mycket, och vill jag därför hava de pängar ni skulle skicka i maj, redan. *Så fort som möjligt.* Vi få sedan se vad det stiger till, kostnaden och vill då pappa hålla sitt löfte och hjälpa mig med denna så är jag tacksam.

Jag hoppas ni ej tar illa upp att jag ber få pängarna nu genast men jag är så illa tvungen. — Jag kan nu ej skriva mer. — De äro utmärkt hyggliga här på hotellet.

Lova mig att ej vara oroliga för mig.

Trägårdh och d:r Roberg, en rätt ung man, göra allt vad de kunna för mig. — Mamma kan ej föreställa sig hur hyggliga de äro.

Tillgivne sonen

John Agéli.

Mamma får nu heta Mme. (Madame) i st. f. Fru på utanskriften. Annars går det inte fram.

Paris 1 maj 1890.

Kära Mora!

Nu skall jag bara tala om att jag är frisk igen. Bara litet matt. Utom all fara. Den hedersmannen doktorn skall ge mig litet gymnastik och sen är allt bra. I går var man ute och drev hela dagen i Paris. Grannt solskensväder. Tyckte allt var vådligt vackert. Men längtade litet efter havet. Och havsvyerna. Men floden, Seine, (läs Sähn) var överdådig. Stor och bred och lugn. Vita, vitgrå med gula insatser, kajer och broar, gröna, ljusa stränder, grönt guldgrönt, vårgrönt, ljust och lätt överallt, här

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och där vita hus infattade i grönt, ljust violett vatten, glittrande i solen, och en hög ljus violett grå egendomlig mjuk luft, först och främst, ljust, ljust, ljust. På gatorna, avenyerna, boulevarderna, breda, trädplanterade, ett fint ljusgrönt lövvalv, där solskenet sipprade igenom som guldstoft, violetta trädstammar, mycket folk men *utan den minsta trängsel* i ett virrvarr av vagnar, lackerade som gnistrade i solskenet, uniformer, starka ljuseffekter på hjälmarna och sablarna, starka färger, liv, rörelse. — — O vad Paris är vackert.

— Får man inte färgsinne här, så är man idiot. —

Jag gick hela dagen på Seine-stränderna och för nästan vart tionde steg stannade jag och lovade mig själv, helt högt, på svenska: »Det här skall jag, min liv och Gud, måla då jag blir stor, urstyvt». — Färg och ljus. —

Så blev det kväll och man drev ännu mer, långt ut åt Champs Elysées (läs Schamselysé) Aveny de la Grande Armée, såg en solnedgång som var åtskilligt till fin, gick hem i skymningen, en fin stämningsfull kväll, allt i violett.

Det går mycket bra att förstå franskan, sådan den talas i Paris. Jag har inga svårigheter alls att meddela mig. Någon förlägenhet för språket kommer jag aldrig uti i Paris.

Vid närmare kännedom ser jag att det inte är så ohyggligt dyrt ändå i Paris, om man bär sig förståndigt åt. Man kan t. o. m. få lagad mat för rätt moderata priser, föga dyrare än i Sthlm. Man kan få en sopprätt, för 20 centimes (14 öre) och en kötträtt för 50 centimes (35 öre).

Bröd är inte så förbaskat dyrt om man köper ett stort bröd. Tvärtom. Mjölk är dyr. Men inte så oerhört ändå. — Kaffe och tobak är egentligen hutlöst dyra. Kläder äro enormt billiga. Man kan få en snygg, bra, välsittande kostym, rock, byxor, väst, för det billiga priset av 30 francs (21 krr.) Kläder som man kan vara högst snyggt klädd med. Jag ångrar att jag lät göra mig kläder i Visby.

Men denna månad blir mig dyr ändå. Jag måste se utställningarne, målarutställn. el. som dom här kallas »Salongerna». Detta är nödvändigt, absolut nödvändigt för min utveckling. Och det går nog ej för mindre än 1 fr. (75 öre) om dagen. Och hela maj månad är Salongsmånad.

På skolan kostar det 30 fr. månaden. Men det är en förståndig utgift. Ty skulle jag hålla mig med modell och atelier själv, ginge det till närmare 125 fr. Men jag skall måla landskap i sommar. Bara en månad på skolan nu. Se'n få vi se, hur det blir. — Kan mamma sända mig något bidrag från moster är jag tacksam. Var övertygad om att nte ett öre slösas bort. Ty här i Paris är det så, att man ej kan roa sig litet, arbeta litet. Antingen det ena el. det andra. Arbeta gräsligt el. roa sig gräsligt. Men 99 procent av Paris arbetar = 1 procent roar sig. Paris är många, många gånger mera det rastlösa arbetets stad än nöjenas. Och man får liksom arbetsfeber här. Där man ser arbete värderas. Där ett ärligt strävande uppskattas. Ingenting värderas här så mycket som en gedigen ärlig självständig målning. Och här *kan* man bli något om man anstränger sig.

Hr. Trägårdh har ett par tavlor på Salongen, utmärkt bra placerade. Att tavlan får en god plats är en utmärkelse. Tänk att det är över 5,000 som exponerar på salongen. — Han har fått smickrande omdöme av ett par storgubbar här; får med all säkerhet sälja sin tavla för ett par tusen francs och det kan hända, att han får sig en liten medalj också. Men det kan man aldrig säga så här långt förut. — Jag önskar då den hedersmannen all lycka i världen. I dag, första maj, skall det bli oväsen tror man.

— — — — — — — — — — (*Nedre kanten bortriven.*) — — — — — — — — —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

vara ute och titta på. Jag skall ut på bondlandet i dag och se efter en bit landskap att måla utav. Och det är inte så svårt att få tag uti. I det här vackra landet.

Skriv nu snart. Använd Trägårdhs adress tillsvidare. Ty så fort jag får pängar, flyttar jag från Rue Racine hotellet till billigare lokus. Det var meningen bara bo här ett par dagar, men så blev jag ju sjuk och var tvungen stanna. Inte är det så förb. dyrt här. Tvärtom. Men det är för dyrt för min skrala kassa.

Tillgivne sonen

John Agéli.

Skicka ut brev till Gabriel i går. Returnera det till honom. Hälsa Rektorns och lova att inte vara oroliga för mig.

— — — — — — — — (*Nedre kanten av brevet bortriven.*) — — — — — — — —

Dessa uttalanden om de väntade oroligheterna den 1 maj äro de första anspelningarna i John Ageliis brev på den spända inrikespolitiska stämningen i Paris. Den avrivna kanten i brevet daterat denna dag har kanske rent av innehållit något uttalande som man nu eller längre fram i föräldrahemmet har funnit kompromeẗterande och velat avlägsna.

Att det i varje fall under dessa oskyldiga antydningar i breven till modern låg ett djupare intresse för de brännande frågorna, det framgår av de anteckningar, som en ung landsman med vilken Aguéli denna vår sammanträffade och som skulle bli en av hans närmaste konstnärsvänner, Arthur Bianchini, nedskrivit och godhetsfullt ställt till mitt förfogande. Bianchini skriver:

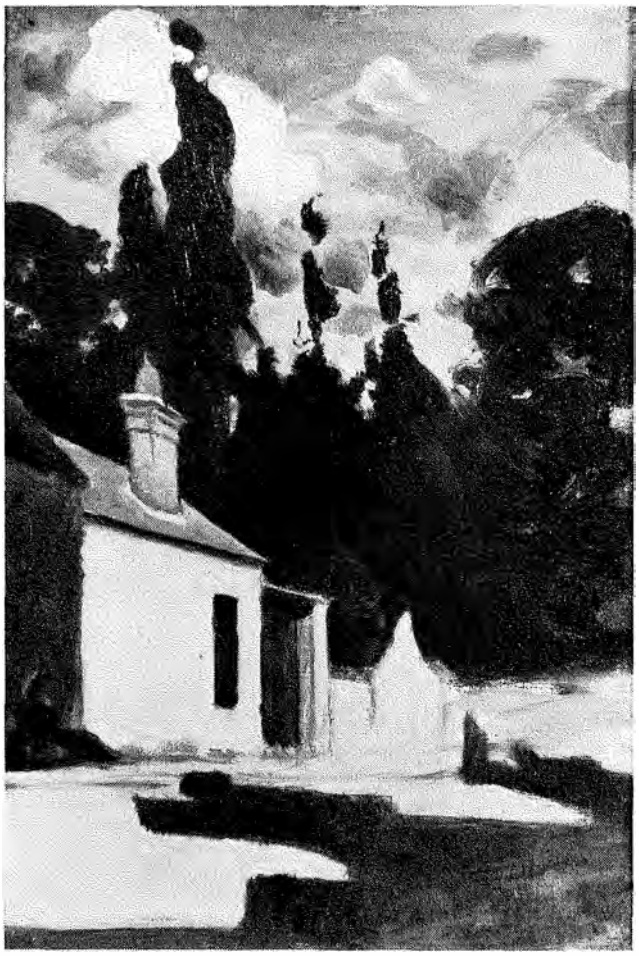
»Det var någon gång tidigt på året 1890, som jag första gången träffade Aguéli. Jag arbetade då på Academie Julien — som ende svensk just då. En dag kom massieren — kassören-ordningsmannen — fram och hade med sig en ung man, en svensk, som han bad mig taga hand om och sätta in i förhållandena på skolan. Det var Aguéli. Ytterligt blyg och tafatt, råkade han slå omkull några av de tätt stående stafflierna. Ett hotfullt mummel hördes. Men med ett avväpnande leende bjöd han på Caporal, som han hade ett paket av. Friden återställdes. — Han gick dock ej många dagar på skolan, trivdes ej med ordningen och den disciplin som i vissa fall rådde där. En dag var han försvunnen.

Han sökte dock senare upp mig och hade då redan hunnit komma in i exklusiva och radikala kretsar, som det skulle tagit åratal för en annan människa att snoka reda på. Ibland dök han upp och bjöd mig på underliga ställen med zigenarmusik och mystik.

Jag måste resa hem och så förlorade jag honom ur sikte ett slag.»

Bland de svenska konstnärer som vid denna tid vistades i Paris var en av de fattigaste säkerligen en f. d. järnvägstjänsteman vid namn Colvin som övergivit sin säkra, om också blygsamma plats för att i Paris bryta

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

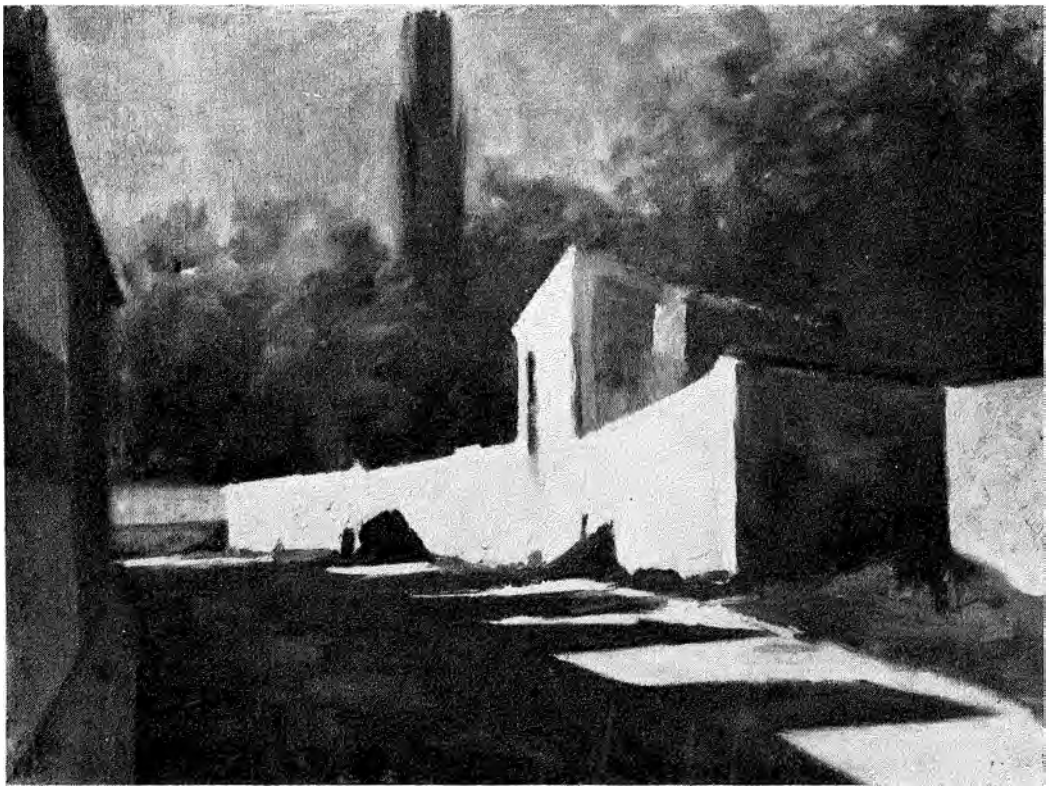

Franskt landskap.
Enskild ägo.

sig en bana som konstnär. Resultatet hade blivit det av andra, om ej av honom själv väntade — han levde i världsstaden i den största misär som han dolde under ett förfranskat namn: Caulvine. Han hade säkerligen helt gått under om ej hjälpsamma landsmän tagit hand om honom. Den svenske läkaren dr Nordström hade åt honom upplåtit sin obebodda villa i Bois-de-Colombes och Nordströms svenska hushållerska hade åt Caulvine här berett en nog så präktig bostad, varmed följde tillåtelse för hyresgästen att när anden föll över honom styrka sig ur källarens rödvinstunna.

Tyvärr ägde skafferiet ej några liknande förmåner att bjuda på, ett förhållande som tydligt kunde avläsas i hyresgästens yttre. Hans vän, konstnären Tage Zickermann skildrar honom som »idel skinn och ben,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Franskt landskap.
Enskild ägo.

som fastnat vid varandra, en lång och skranglig, sorgbunden vagabondnatur».

Men den fattige f. d. järnvägstjänstemannen ägde tydligen förmågan att skaffa sig verkliga vänner, och en av dem, konstnären Knut Åkerberg visade sin vänskap genom att den 1sta i varje månad, när han fick pengar hemifrån, vandra ut till villan i Bois-de-Colombes för att dela med sig av det säkerligen ej alltför överdådiga underhållet.

En kväll när Caulvine infann sig på den lilla restauranten vid Boulevard Clichy, där de brukade träffas hade han en okänd ung man i sitt sällskap. Han föreställde honom som sin nya kompanjon, konstnären John Agelii från Sverige.

Vad det var som lockat Agelii till villan i Bois-de-Colombes berättar inte historien — om det var den idylliska tillvaron, rödvinstunnan i källaren eller den melankoliske hyresgästen själv. Nog av, han stannade — det är tydligen på denna bostad han i förtäckta ord häntyder i följande brev till modern:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris 6 maj 1890.

Kära Mamma!

Hälsa pappa och tacka för pängarna. Ytterst välkomna. — Helt och hållet frisk; börjat arbeta i dag. Gick rätt bra. Blir allt mer förtjust i Frankrike och fransmännen och härvarande svenska målare. Jag är just inte på lynne att skriva i afton.

Jag bor nu utanför barrièren, som det heter, d. v. s. utanför staden, utom fästningsverken, i en förstad. Men bara den förstad jag bebor är närapå lika stor som Sthlm. Precis som stad. Men man är vådligt ogenerad härute. Går utan skjortkrage och i träskor. De svenska målarna på St. Ouen, och de franska med, gå vådligt slarvigt klädda, men vad gör det ute på landet, man får snobba till sig då man skall in i sta'n.

Min adr. är fortfarande Trägårdhs. Ända till jag skriver. Ni skall inte skriva Etudiant des beaux arts, utan Artiste-Peintre. Alltså:

Mr. Johan Agélii.
Artiste-Peintre.
Rue Campagne Première 15.
Paris.

Må nu väl. Var inte orolig för mig, mamma. Här trivs man bättre än i Sverige och gör större framsteg.

Blev verkligen inte ihjälslagen 1 maj. Det blev pannkaka av det väntade ovädret.

Tillgivne sonen

J—n A—ii.

Agelii målade i Caulvines sällskap studier i trakten mellan Bois-de-Colombes och Asnières — uteslutet är det inte att några av de små dukar som bevarats i konstnärens kvarlåtenskap och som i sin flytande litet oljiga stil stå ganska ensamma i konstnärens produktion tillkommit här. Men en närmare datering av dem låter sig svårligen genomföra — då Agelii under det följande året vid flera tillfällen lär ha återupptagit idyllen i dr Nordströms villa, där man med förenade krafter snart hade lyckats länsa den berömda rödvinstunnan (avb. ss. 50 o. 51).

Men nu på våren längtade John Agelii till kusten och i ett brev till modern av den 1 juni (feldaterat den 1 juli) berättar han om sina planer.

Paris 1 juli [läs juni] 1890.

Kära Föräldrar!

Tusen tack för vänl. brevet. Jag hade väntat länge. Det gläder mig att ni ha hälsan därhemma. Men även att få hälsningen från dem där i Sala. Men tala inte om för så många, att jag är i Paris. Och uppgiv inte för en enda mer än Gabrielsson min adress. — Nå, Gabriel var sig lik förstås? Och Anna Dahlström hade väl snobbat till i Upsala. — Jag får tacka mamma tusen gånger för mammas löfte. Mest för mammas goda vilja. Mamma gör vad mamma kan, det ser jag nog. — Men vad beträffar moster, så var snäll och gör snart vad mamma tänker.

Man är kry och rask, tämligen. Dålig mage emellanåt och då är man vådligt trist.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den 15 juli [läs juni] reser jag väl från Paris och då till Etaples nära Boulogne vid Engelska kanalen. Där är mycket målare, billigt att leva. Jag har bekanta där. Trägårdh kommer dit en månad efter mig. Jag tror, jag skall få en billig atelier där. Läget lär vara ganska egendomligt. Men inga klippor. Det är mycket amerikanare där.

Men det lär vara tråkigt, blåsigt och regnigt väder. Nåja, vi få väl se hur det ser ut. I Spanien har jag hört det lär vara ytterst billigt. Men där går ju kolera för tillfället. Emellertid far jag nu till Etaples. Resan dit kostar 15 francs. Och från Boulogne, 2 mil från Etaples gå ångbåtar över hela världen. Så inte behöver jag tvunget stanna i Etaples (läs Etapel) om jag finner att det ej är fördelaktigt för mig. Här är regnigt för tillfället. Mina skor ä' hos skomakaren och jag har måst gå i s. k. smertingskor. Men det skall väl ta' slut nå'n gång med regnandet. Jag blev häromdagen bekant med en svensk målare, Bianchini. Han är av italiensk familj, mycket ung och tyst och stilla. Tycks vara ännu ofördärvad. Han reser hem om en vecka till Stockholm, där han är född. Han har varit i Petersburg i flera år.

I söndags var jag bjuden på bal till en svensk familj, som endast kände mig genom andra. Jag kunde naturligtvis inte gå, kunde inte dansa, hade inga kläder o. s. v.

Bed moster taga reda på den där grevinnan och ställa så till att jag kan få bli rekommenderad hos henne. Om jag inte nu för tillfället kan ha' vidare nytta av henne kan jag i framtiden ha' desto större.

Paris 5 juni 1890.

Jag reser ganska snart. Skriv till mig under nu uppgiven adr. på särskilda papperet. Ty brev under denna adr. returneras till mig. Trägårdh bor i Paris och vi komma att göra sällskap till Etaples.

Jag har fått brev därifrån och naturen där lär vara vild.

Anshelm Schultzberg hade legat i Grez och målat — nu längtade han till havet och efter något sökande fann han den plats som passade honom i Etaples. Det var en hel liten koloni av svenska målare som samlades där i början av juni 1890, bland dem Paul Graf och Emma Chadwick, f. Löwstädt. Det var till dem Trägårdh slöt sig med sin unge skyddsling — Agelii.

»Agelii», berättar Schultzberg, »förklarade själv sig vara fullkomlig nybörjare inom måleriet, varför det var omöjligt för mig att få se något av vad han målade. För övrigt såg jag honom aldrig verksam som pleinairist, varav jag drog den slutsatsen, att han icke än kommit sig före med att fixera sina intryck, utan fast mer umgicks med naturen i avvaktan och stilla iakttagelser. Så gick han, enligt min uppfattning, under det halvår jag vistades i Etaples. Han läste rysk litteratur och talade med hänförelse om Dostojevski. I sitt uppträdande var han ganska inbunden och snarstucken. Tycktes ha föga sinne för skämt och humor. Till sitt yttre var han magerlagd, av medellängd och brukade pincenez, liknade till typen snarast en något förläst studentyngling.

Till Etaples anlände senare Wilh. Smith samt Erik Rålamb.»

Men det fanns ett ämne som kunde lossa tungans band på John Agelii —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

det var Gotland. Han hade från början fängslats av Etaples därför att det påminde honom om det ljusaste av allt ljust, Östersjöns vita ö.

John Agelii åt i samma pensionat som de andra svenskarna men han bodde på det lilla Hôtel de l'Espérance mellan Etaples och Le Toquet. En gång när han var ute sade Trägårdh som kände sig ha något sorts ansvar för Agelii till Schultzberg: »Låt oss gå ner och titta på vad han håller på med». I början sågo de båda målarna ingenting till, men slutligen hittade de under sängen några hoprullade dukar som de plockade fram. Mycket klokare blevo de ej av vad de sågo — stora, förenklade plan. Men Schultzberg säger, att när han såg Aguélis målningar på Konstnärsförbundets utställning 1912 förstod han, vart han ville hän år 1890.

Schultzberg uppger att John Agelii stannade i Etaples ända till mars 1891.

Genom ett enda brev till modern från denna tid få vi en inblick i hur den unge konstnären själv kände det denna sommar. Det andas ej längre samma förhoppningsfulla stämning som de tidigare breven. Man anar mellan raderna det tvivel på sig själv och den rädsla för kritik från andra som väl varje konstnär någon gång fått känna på. John Agelii var ej längre tillfredsställd av en naturtrogen realism, ett naivt annoterande friluftsmåleri. Han leddes av hjärnan lika mycket eller mera än av ögat. Han sökte forma om dessa sinnesintryck till konst, men de formler han begagnade sig av gåvo ej det väntade resultatet, han kände att något brast, att han måste pröva andra system, men han förstod att det ej lönade sig att ta upp de nya tankarna till diskussion med dessa landsmän som redan hade svurit de gamla idealen tro och följde allfarvägar som han flydde.

Etaples 9 aug. 1890.

Kära Mamma!

Jag har väntat vådligt länge på brev från Er. Skrev och tackade för 100 kr. pr. brevkort fr. Boulogne för över en vecka se'n. Bad er skriva med omgående. Har inte fått de båda breven under Trägårdhs adress. Men har skrivit efter dem. — Den ännu ohängde portvaktsdrummeln hos Trägårdh har väl slarvat, kan jag tro.

Den här nejden är utmärkt bra och vacker. Men det är för mycket folk här. Och endast det att se mycket folk hindrar och stör mig. Så tycker jag inte om att vara tillsammans med målare. Jag känner mig aldrig riktigt fri ibland dem och så svenskarne. Här ä' flera stn. och allesammans äro utmärkt hyggliga och snälla. Men om ni visste vad det är störande att tala svenska den ena minuten och franska den andra. Och så skall man visa vad man gör, och jag formligen lider av att låta folk se målningar av mig som inte äro färdiga och avslutade. Jag kommer inte igång förr än jag kommer för mig själv, alldeles ensam. Jag flyttar rätt snart, men det har ändå sina svårigheter. — Troligen kommer jag flytta till Merlimont, en mil — 10 kilometer — söder om Etaples. Och då lusten att se klippor blir för stark kvistar jag iväg till Boulogne på en vecka el. två. Och målar klippor och hav. En bit utanför Boulogne.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ett rek. brev fick jag under Trägårdhs adr. i Paris. Jag kan inte minnas alla. Men brev komma *aldrig* bort mellan Sverige och Frankrike.

I brevkortet talade jag om att jag fått brev från Nordström. Jag skall sända mamma det så fort jag besvarat det. Men jag kan ej skriva till honom förrän jag får veta hur det går med mina studieutsikter här. Och nu väntar jag *var dag* brev från mamma för att få höra vad mäster sade.

Här är utmärkt vackert väder. Hett och varmt förstås. Men det är jag snart van vid nu. Av kolera har intet hörts; den går för övrigt alltid i Paris denna årstid. Men sällan på landsbygden i Frankrike. Skarlakansfeber går i staden, Etaples; med det rör ju inte mig som haft den. — En dotter till en kamrat här, Schultzberg, en liten flicka på några månader dog häromdagen i lunginflammation; och det var sorg och elände.

Jag börjar på att tycka om folket här. Fransmännen ha' alltid varit artiga och hjälpsamma. Men dom se alltid litet snett på en i början. Men nu sedan man blivit litet bekant med dom är dom präktiga på alla vis. Förövrigt är dom bättre ju längre de äro från städerna, och hyggligare och avgjort fredligare än i Sverige.

Jag väntar nu omgående brev.

Eder tillgivne

J—n A—li.

Fortfarande samma adr.

Enligt Emile Bernard skulle det ha varit redan 1890 som han en dag mottog det besök som skulle bli så betydelsefullt för den unge man som knackade på hans ateljédörr i Asnières.

Emile Bernard — född i Lille 1868 — hör till de mest omstridda figurerna inom den moderna franska målarkonsten. I viss mån är den överraskande utvecklingskurvan i hans egen konst orsaken härtill, med dess övergång från ungdomsårens revolutionära inställning till den klassiska linjen, som hans utveckling på senare år har följt. Men vad som för Emile Bernard har varit och fortfarande är en livssak att hävda — och här tyckas dokumenten ge honom rätt — det är att den tidigt utvecklade, tjugoårige konstnären gentemot mästaren Paul Gauguin kom att spela en inspirerande roll genom de målningar i en ny anda som han utförde i Pont-Aven omkring år 1888.

Det var år 1886 som Emile Bernard efter en brytning med fadern lämnat föräldrahemmet och gett sig ut på de vandringar som så småningom förde honom till Pont-Aven. Han var då redan förbunden med den fasta vänskap med Vincent van Gogh, varom van Goghs av Bernard publicerade brev till honom vittna. Bernard hade redan 1886 flyktigt sammanträffat med Gauguin, men det var först nu i Pont-Aven som de båda konstnärerna genom van Goghs förmedling kommo varandra nära. Bernard har själv berättat om deras korta vänskapshistoria och om den brytning som snart följde därpå:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»Jag tog Gauguin med mig hem och märkte att min målning gjorde ett starkt intryck på honom. Från och med denna dag, helt och hållet genomträngd som jag var av van Goghs idéer *att man skulle ha allt gemensamt*, dolde jag ingenting av mina forskningar och försök för Gauguin som förstod att draga fördel av dem till den grad att han lät hylla sig som Symbolismens skapare.»

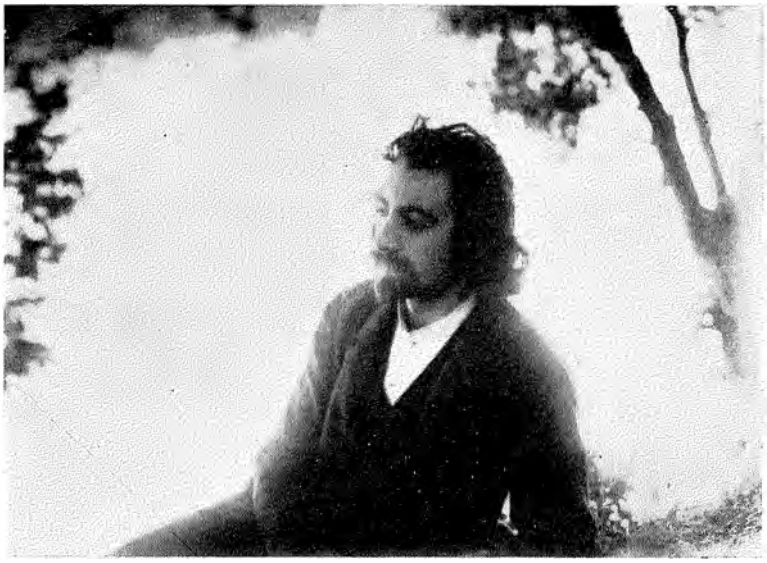
I volymen om Emile Bernard i serien *Les rénovateurs* finner man sammanställda en hel rad vittnesmål som bekräfta Bernards påstående. Det förefaller som om den unge målaren från Lille ägde grundade anspråk på att här ha varit den förste. Den betydande målning som han år 1888 utförde i Pont-Aven av sin unga syster liggande utsträckt i en skog och som efter att ha varit försvunnen i femtio år nyligen åter har dykt upp och utgjorde ett av huvudnumren på utställningen 1939 »Hommage à Cézanne» hos Bernheim Jeune i Paris, är ett mera talande bevis än något för nyheten av Emile Bernards idéer (avb. s. 58).

John Agelii hade på något sätt fått en rekommendation till den originelle gamle konsthandlaren i rue Clauzel, revolutionären Père Tanguy, van Goghs och Cézannes förstående avnämare och en dag stod han i den lilla butiken 14 rue Clauzel med frukterna av sommarens arbete.

Père Tanguy var säkerligen van vid ofärdiga och illa hanterade skisser, men dessa hopklibbade rullar voro honom dock för svårhanterliga och han lät den unge utlänningen förstå att han ingenting bättre kunde göra för honom än att råda honom att uppsöka en ung fransk målare som han satte mycket värde på och som säkert skulle kunna hjälpa honom att klara upp sin teknik. Och så kom det sig att Agelii med sin tavelrulle under armen en dag vandrade ut den långa vägen till Asnières, där Bernard bodde hos sina föräldrar, sedan han efter en brytning 1886 åter försonats med sin fader.

Sedan den unge svensken på sin brutna franska lyckats klargöra ändamålet med sitt besök blev han mycket vänligt mottagen av den blott ett år äldre men så oändligt mycket mera försigkomne och målmedvetne franske målaren. Agelii skulle visa fram sina studier men det befanns inte så lätt, dukarna hade rullats innan de hunnit torka och färgen var ofta ohjälpligt hopklibbad. Men med gemensamma ansträngningar lyckades man få fram några av dem, och lärarens granskning kunde börja. »Ni är utan tvivel begåvad, men ni är ännu osäker på er själv», löd domen. »Och så använder ni alldeles för mycket färg — hade ni inte vräkt på därav som ni gjort, skulle dukarna inte ha klibbat ihop så där ohjälpligt. Men jag är intresserad av er och vill ni följa min handledning skall jag gärna taga hand om er. Ni kan få arbeta här på ateljén.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Émile Bernard.
Efter fotografi.

Agelii skyndade sig att med tacksamhet anta det gjorda erbjudandet och medan ett stilleben byggdes upp, utlade Emile Bernard för eleven sitt konstnärliga program:

»Se formerna mycket enkelt i deras geometriska konstitution och lägg däri enkla färger med iakttagande av den kromatiska degradationen för att framkalla harmonien!»

Och Aguéli började måla. När han hållit på en stund sade Bernard:

»Det är tid för mig att gå upp till mina föräldrar för att déjeunera, men ni kan gärna fortsätta att måla här under tiden, om ni har lust.»

När han kom tillbaka en timme senare stod Aguéli ännu vid staffliet. Bernard tittade ett slag kritiserande på hans målning och slog sig så ned vid sitt eget.

En stund senare kastade han en blick på sin elev. Aguéli såg så egendomligt blek ut där han satt.

»Hur är det fatt?» frågade Bernard. »Mår ni inte bra?»

»Jag vet inte — jag tror att det är att jag inte har ätit något i dag — och inte just nå't i går heller, vad det beträffar.»

Bernard for upp från stolen.

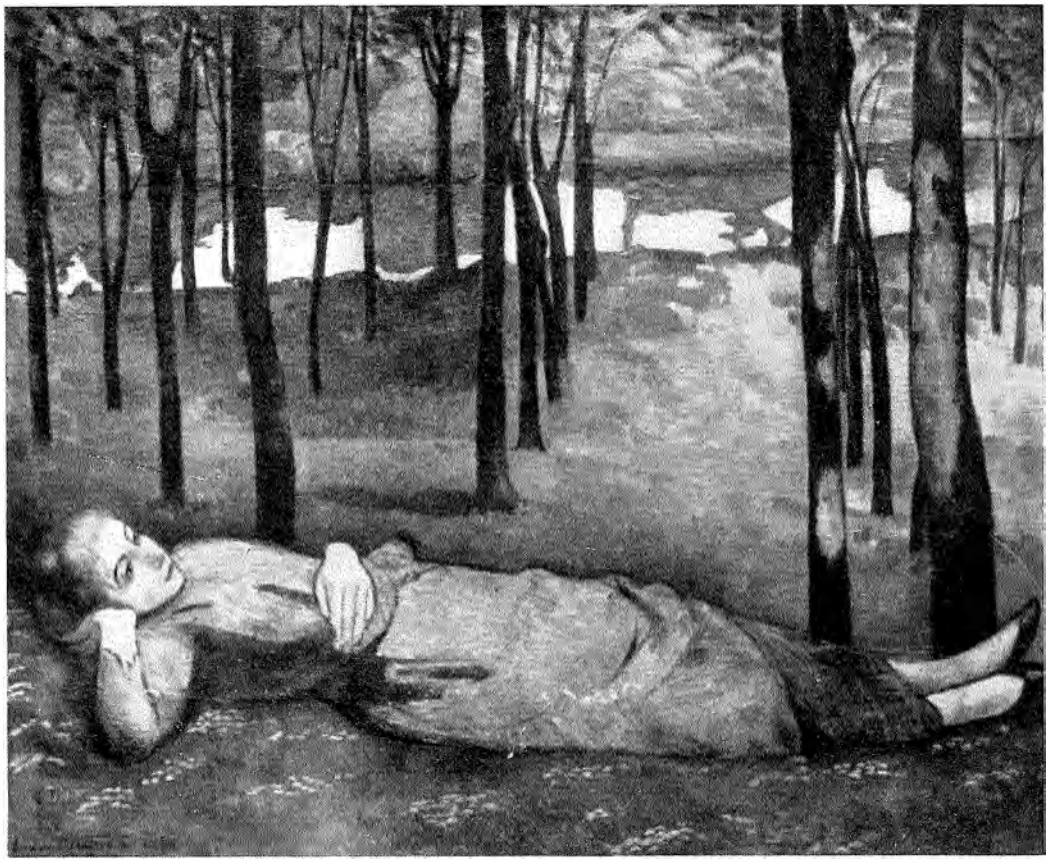
»Men varför sade ni inte det?»

»Jag har kommit hit för att lära mig att måla och inte för att äta.»

»Men, mon cher, ni måste ju få något i er, annars blir ni sjuk.»

Varefter Emile Bernard försvann för att efter en kort stund återkomma från köket uppe i villan med nödig skaffning till en improviserad måltid.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Émile Bernard. Flickan i skogen. Oljemålning. Pont-Aven 1888.
Tillhör konstnären.

Ivan Aguéli kom tillbaka dag efter dag, vandrande till fots den långa vägen från Paris till Asnières. Alltid såg han lika hungrig ut när han kom. I familjens måltider fick han ej deltaga — husets herre önskade ej att se obekanta personer, minst främmande konstnärsynglingar, vid sitt bord. Men det blev en tyst överenskommelse, att Emile alltid tog något ätbart med sig upp från villan när han kom tillbaka från déjeunern.

I ett brev till författaren berättar Emile Bernard om Aguélis studier på hans ateljé med följande ord:

»Jag satte Aguéli i min skola. Jag hade alltså den bästa vilja att bringa reda i hans målartekniska idéer. Jag lät honom utföra enkla ting, »ornées d'un trait et colorées par des gradations, mais sommaires» (tecknade i ett enda drag och färgade i summariska graderingar).

Av de studier som Aguéli utförde på Emile Bernards ateljé finns åtminstone en bevarad, det stilleben som var utställt på minnesutställningen i Nationalmuseum under nr 55. Det visar gulgröna och röda äpplen på ett

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

rödbrunt bord, med ryggen av en pinnstol i bakgrunden. Det är målat med utomordentlig konsekvens i ljusa, metallglänsande färger och står ganska isolerat i Aguélis produktion. Men man kan mycket väl tänka sig det som utgångspunkt för den kommande utvecklingen. Aguéli skulle, överlämnad åt sig själv, ej bibehålla denna på en gång abstrakta och stoffligt dyrbara renhet, den skulle få mera av jordens tunga, stundom orena färger. Men detta var dock den grund han skulle bygga vidare på, det var dörren som öppnats in till ett nytt skönhetsrike, där han beredde sig att vandra in på upptäcktsfärd efter ett fjärran hägrande ideal (avb. s. 60).

När Emile Bernard utvecklade sitt konstnärliga program för Ivan Aguéli, kunde han på förhand vara säker om att finna förståelse. Vad som ännu brast den unge svensken vad skickligheten att hantera det franska språket beträffar, det ersattes hos honom av ett brinnande begär att teoretisera och en ej föraktlig beläsenhet. Hans skissböcker innehålla långa litteraturförteckningar och breven till vännerna äro fulla av råd och anvisningar angående läsvärda böcker. Han började bli alltmera hemvan i de olika bibliotek där Paris bjuder på så stora studiemöjligheter för den som blott förstår att leta reda på dem.

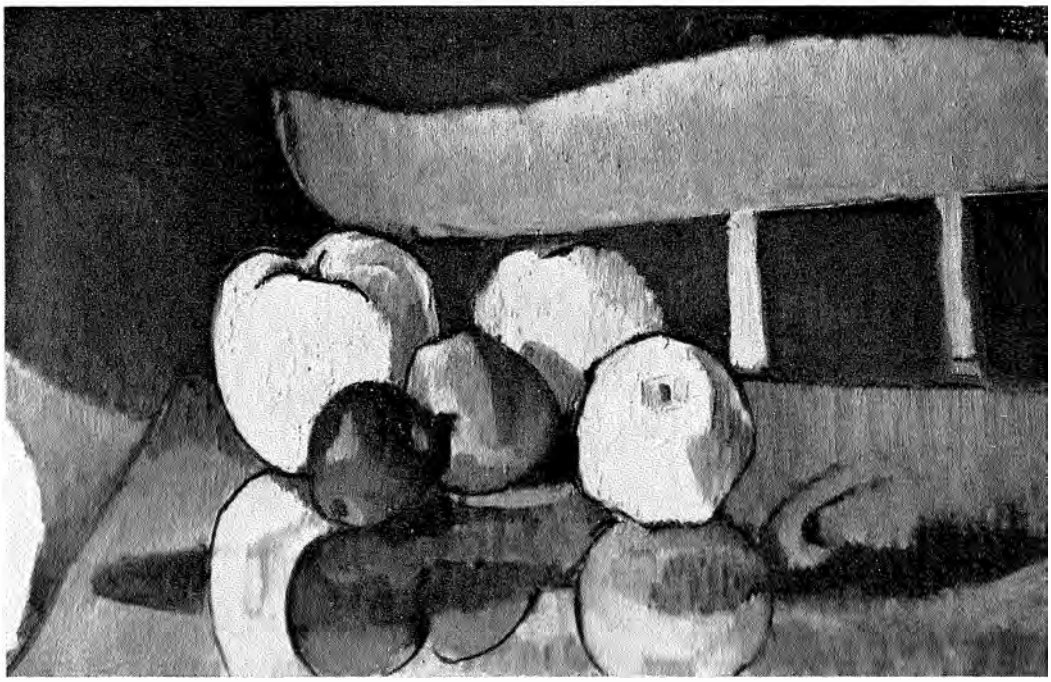
Ägandets glädje tillät honom hans magra kassa ej att unna sig, när det gällde dyrbara böcker, men papper och bläck var ej så dyrt och kopierandets möda en vällust. Lampan släcktes sent i John Ageliis rum när han satt lutad över avskriften efter Delacroix' dagbok, som det ju överhuvud taget ej var möjligt att förvärva på annat sätt, då den ej ännu utgivits i tryck, eller de inledande teserna till Owen Jones monumentala, 1856 tryckta »The grammar of ornament».

Dessa »general principles in the arrangement of form and colour in architecture and the decorative arts» talade om ett verkligt mångsidigt intresse hos avskrivaren ej blott vad konstarten utan även vad epoker och länder beträffar: det är de vilda folkens, egypternas, assyrernas och persernas, grekernas och romarnas, arabernas och turkarnas, indianernas och hinduernas, kinesernas och kelternas ornament, vilkas struktur och tankeregler den unge konstnären har velat klarlägga för sig.

Det var således helt visst ingen svarslös räsonnör med vilken Bernard kunde diskutera sina konstteorier.

Men Emile Bernard hade annat att tala om än teori. Han kunde berätta om sina konstnärsbekanta, om van Gogh och Cézanne — just detta år hade han författat flygblad om dem i serien »Les hommes d'Aujourd'hui», utgiven av Librairie Léon Vanier. De två tunna små häftena funnos i Aguélis kvarlåtenskap som ett bevis på att konstnärens intresse för den nya konstens ledande män fick ökad näring genom umgänget med Emile Bernard.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ivan Aguéli. Nature morte.
Privat ägo.

Men det var säkerligen ännu ett intryck som John Agelii medförde från ateljén i Asnières. Bernard hade vid denna tid ännu ej brutit med Gauguin, och dennes brev innehålla ofta återkommande uppmaningar till Bernard att göra honom sällskap till Madagaskar eller Tahiti, för att i dessa jungfruliga nejder skapa sig en ny och lyckligare existens.

I ett brev daterat Paris 1889 skriver Gauguin:

»Alltså . . .

Jag reser oåterkalleligen till Madagaskar. Jag köper mig på landet en jordkoja som jag själv utvidgar, jag planterar och lever enkelt. Jag skaffar mig modell och allt som behövs för att studera. Jag grundar alltså *tropik*ateliern. *Må den som vill komma och uppsöka mig där* . . . . .

Livet *kostar ingenting* för den som vill leva som infödingarna. Enbart jakten ger en lätt föda o. s. v.

Jag kommer följaktligen, om en affär blir avslutad, att grunda det som jag talar med er om och leva fri och skapa konst. Jag vill inte ge er något *råd*, men av fullt hjärta vänder jag mig till mannen som lider, till konstnären som icke kan utöva sin konst här i Europa.»

Gauguin återkommer gång på gång till dessa resplaner. Från Le Pouldu skriver han i slutet av samma år:

»Skriv ofta till mig och försumma ingenting för vår avresa, vår frihet äntligen!»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det hade väl varit underligt om ej Bernard talat med sin nyförvärvade vän och elev om dessa planer, för vilka han på förhand kunde vara viss att finna sådan förståelse.

För Aguéli måste Gauguins lockande framtidsperspektiv ha varit som nytt bränsle på en aldrig slocknad eld.

Det såg ut som om det skulle dröja innan hans reshunger skulle bliva tillfredsställd, men swedenborgarens längtan bort från vardagen fick näring på annat sätt.

Det var genom Emile Bernards förmedling som Ivan Aguéli — förfranskningen, resp. förryskningen av hans namn torde ha skett någon gång denna vinter — kom i beröring med den krets teosofer, vilka som sitt organ hade den 1889 grundade tidskriften *Lotus bleu*. Det var troligen våren 1891 Bernard föreställde honom för sin vän M. Jacques Tasset, en av de mest brinnande anhängarna av »Société Théosophique, Section Européenne, Branche française, Loge Ananta». Samfundets directeur var den gamle kommunisten Arthur Arnould, men hans plats uppehölls denna tid av en av Aguélis blivande vänner, M. E. J. Coulomb.

Det var med glädje och överraskning som jag en dag av Emile Bernard fick höra att den i kretsen som stått Aguéli närmast, M. Jacques Tasset, visserligen paralyserad men brinnande i anden, framlevde sin ålderdom i den lilla staden Tonnerre.

Jag visste ju att den gamle filosofen tidigare hade varit bosatt i det ärevördiga Castrum Tornodorense. Ett brev till Aguéli, skrivet 1909, bär följande imponerande överskrift:

MUNDANUM SCIENTIAE SODALICIUM
Alliance scientifique universelle
DE DOCTRINIS, LITTERIS ET PULCHRIS ARTIBUS
ERUDITORUM CUNCTIS E CIUITATIBUS SOCIETAS
E GALLIA
LEGATUS
TORNODORENSIS
M. Jacques Tasset
Rue de la Thébaide
TONNERRE (YONNE)

Min hänvändelse till Aguélis gamle vän blev strax vänligt besvarad med följande med darrande hand nedskrivna brev:

Monsieur.

Jag är lycklig att återfinna Ageli (gu i Frankrike gh i Italien, *Agelius* för Aulus Gelius, författaren till les Nuits Athiques) hedrad i sitt fosterland, genom edra omsorger; och att vittna till hans fördel fast förlamad som jag är sedan 18 månader, jag endast med svå-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

righet kan placera mig vid mitt skrivbord. Jag har känt Aguéli i Paris år 1892, på en tidpunkt när jag i Emile Bernards sällskap umgicks med konstnärerna och med teosoferna i den loge där Arthur Arnould (f. d. medlem av kommunen) presiderade. Det var en blygsam studerande av den hermetiska vetenskapen, »la science hermétique» (Hermes, Wotan, Boudha, Mercurius). Aguéli studerade vid denna tidpunkt Swedenborg och Islam; han var ett förbindande led mellan det germanska och latinska Europa. Vi återsågo varandra några ögonblick 1909 på Marseilles kaj. Den gången arbetade han på ett närmande mellan de latinska folken och araberna. Så har han alltså [jag hade i mitt brev berättat om Aguélis tragiska död] lämnat sin inkarnation i Katalonien, ett land som koloniserats av hans ras.

Det är förvisso en svensk »peintre pythoricien» född i Linnés och Swedenborgs fädernesland.»

— —

Jacques Tasset

21 juni 1939.

En av mig uttalad önskan att få uppsöka brevskrivaren i hans hemstad besvarades med en älskvärd inbjudan och några dagar senare ångade jag den tre timmar långa järnvägsresan genom det leende franska sommarlandskapet.

Alla i Tonnerre kände M. Tasset, och snart hade jag letat mig väg genom den söndagsstilla småstaden upp till den måleriska gård, innanför vilken den gamle filosofens hus var beläget. Ingen besvarade min knackning, men när jag trots detta sökte mig väg uppför en mörk trappa och öppnade en dörr, befann jag mig öga mot öga med den jag sökte. Det var en ärevördig gestalt som låg utsträckt framför mig med en strålande blick i det vackra apostlahuvudet, prytt av ett stort vackert hår och böljande skägg. Bakom honom stodo fönstren vidöppna ut mot en enastående tjusande stadsbild byggande sig upp mot kyrkan St. Pierre överst på kullen.

Med några hjärtliga ord blev jag välkomnad och strax var den gamle inne i sina minnen.

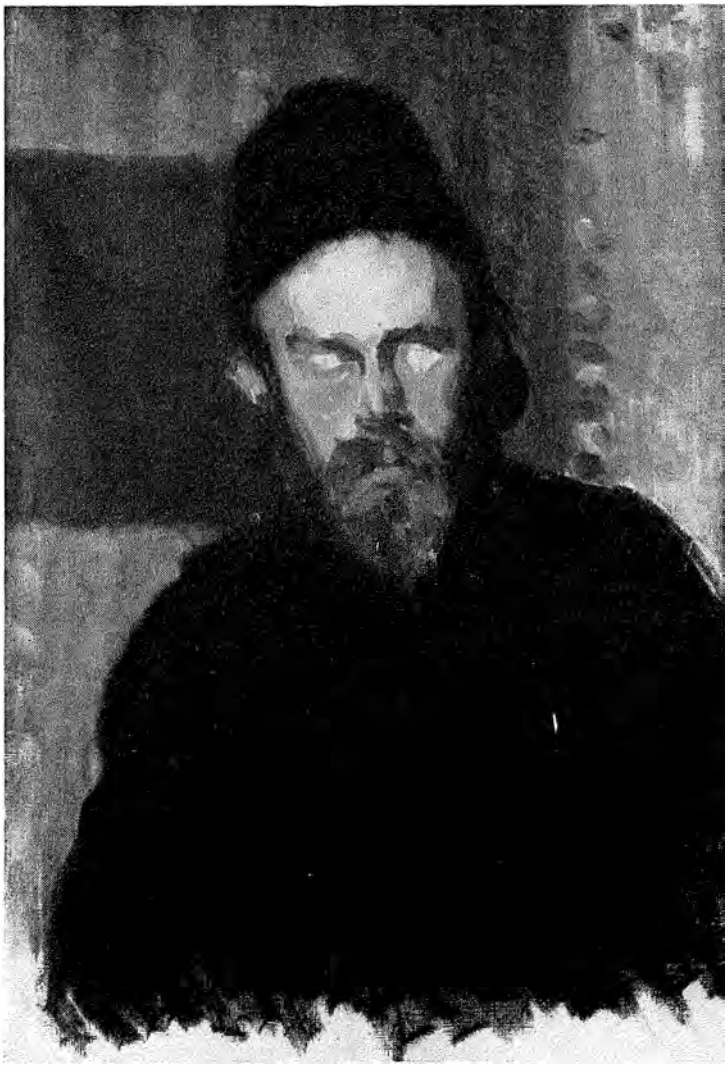
»Vi som sammanträffade i La loge Ananta möttes i ett patos att förbereda det tjugonde seklet, en ny tid. Aguélis bidrag var Swedenborg i vars skrifter han tidigt fördjupat sig.

Här möttes representanter för de mest skilda raser och folkslag. Där fanns en japan vid namn Motoyoshi, som kommit till Europa för att studera den europeiska civilisationen, och en korean vid namn Hong Tjung Uoy.»

Med beundran hade Tasset i katalogen över Aguéliutställningen sett reproduktionen av Fritz Lindströms porträtt av Aguéli (avb. s. 63).

»Det ger fullkomligt hans väsen, så som jag älskade honom och minns honom. Dessa ögon som tyckas blinda för världen, för människorna, men som se inåt — det är just sådan han såg ut, när han sökte tränga in i

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Oljemålning av Fritz Lindström. Paris 1898.
Tillhör konstnären.

dämonernas värld, den värld som vi känna från Eneidens VI. bok. Det var den tid då den ockulta vetenskapen upplevde sin pånyttfödelse.»

Och den gamle teosofen lät tankarna löpa på banor, där det ej var lätt för en laiker att följa honom. Men från Tantalus och Lancelot lyckades jag locka honom tillbaka till sina minnen — till de underliga öden som knutits samman i teosoflogen Ananta.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Han berättade om hur han — det var år 1894 — rest till fjärran östern för att bl. a. i Koreas huvudstad uppsöka sin koreanske teosofvän. När hans fartyg gled in i hamnen passerade det ett kinesiskt krigsskepp på utgående. När M. Tasset kom i land och frågade efter sin vän fick han höra att han låg slagen i bojor ombord på krigsskeppet som han just passerat, på väg att sona ett politiskt mord som han begått. Det hade varit hans måhända välmenande men säkerligen obetänksamma sätt att förbereda det tjugonde seklet. Och just vid samma tid satt Ivan Aguéli i Mazasfängelset i anledning av en enligt myndigheternas åsikt något oklar inställning till det bestående samhället.

Men för Jacques Tasset hade detta allt haft sin mening, och söndagsstillheten över det soliga lilla Tonnerre, över Marguerite de Bourgognes sjukhus med sina svalkande platanalléer, tycks samla sig till ett förklarat ljus över den sängfjättrade patriarken som till avsked berättar om de budskap han fått mottaga från nya vänner, just nyss ett från djupet av Tibet. Det hjälpte inte, det var Aguélis underliga inåtvända blick som svävade för mitt minne i det ögonblicket.

I logen Ananta hade man i idealistiskt färgade diskussioner sökt klarlägga de vägar som utvecklingen skulle följa i det nya seklet — steget tycktes förvisso mången utomstående icke långt till de kretsar, där man var beredd att med våldsamma medel påskynda utvecklingen. De av Bianchini omtalade »exklusiva och radikala» kretsarna från våren 1890 hade fått en tydligt anarkistisk anstrykning.

Men när Aguéli någon gång kom i beröring med svenska konstnärer — och det torde denna tid ha skett allt mera sällan — var han i de flesta fall ytterst förbehållsam angående sina anarkistfunderingar. Även en av dem som skulle komma honom allra närmast, Knut Åkerberg, skulle få erfara detta. Ett av de få undantagen var Tage Zickermann.

Zickermann var tio år äldre än Aguéli och redan gammal parisare — så tidigt som år 1887 finna vi honom som elev på Académie Julien. Men med hela sin läggning, sin idealitet och sitt intresse för teoretiserande, var Zickermann tydligen just den man som förstod att väcka Aguélis förtroende.

Zickermann har i ett brev till författaren nedskrivit en synnerligen målande skildring av sina sammanträffanden med den excentriske konstnären-anarkisten. Den omspänner visserligen en längre tidrymd än den här berörda tiden men får lämpligen i sin helhet plats just här.

Zickermann skriver:

»Då Aguéli nu kommit på tapeten vill jag berätta ett par drag, som intresserar dig.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Han hörde till dem, som buro nerverna utanpå och därför skälvde till vid minsta beröring av t. o. m. det saktmodigaste motbevis, han ville endast möta erkännande, icke alls för sin egen person men för sina idéer, som han så gick upp i att han för dem som få andra åsidosatte sig själv. Och där han icke mötte detta erkännande, föraktade han hela världen i vilken obetydlig person som helst och gick ensam för sig själv och bokstavligen ut i öknen. Där frös och svalt han och hade av några araber i Paris lärt sig att leva på endast torrt bröd och några fikon dagligen, som han sköljde ned med vatten, efter vad han berättade mig.

Knut Åkerberg hade länge och med sympati talat om Aguéli, innan jag en kväll mötte honom på vårt matställe. Jag lade då icke märke till att han egentligen talade om någonting. Snarare var han sluten. Jag visste icke själv om detta kom sig av ringaktning mot oss andra eller av förlägenhet för egen del, än slitnare än vi som han föreföll. Men när kretsen skiljdes åt, följde han med mig, och timme efter timme gingo vi uppför och utför Montmartregränderna, medan jag berättade för honom drag ur mitt eget liv och mina iakttagelser. Han blev då öppenheten själv och blev till slut så uppsluppen, att han skrattade så som man blott kan göra, då inga sorger finns. Då vi sent omsider gingo var och en till sitt, sade han: »Vi måste ofta träffas.»

Efter ett par kvällar kom han också åter till middagen, och åter följdes vi åt, sen de andra dragit sina färde. Men då var det han som höll samtalet vid makt och ledde in det på anarkien, alldeles på samma sätt och med samma resultat som senare Hans Jæger, då han och jag en kväll diskuterade politik.

De ansågo civilisationen redan stadd i förruttnelse och att därför ett litet fåtal, 10 à 12 personer, av de livskraftigaste och framsyntaste skulle tillåtas leva, sen de gjort processen kort med hela den övriga mänskligheten, och alla städer och byar ända till den fattigaste koja bränts med det sista spår av civilisation. Allt skulle bort för att icke längre kunna öva något inflytande, ej ens med vetskapen om att det längre fanns till och en återgång möjlig.

Det sista skeppet skulle gå i sank. Allt skulle glömmas. Allt skulle börjas om på nytt och i motsatt riktning.

'Och om de tio bråddes på sina fäder och slutligen förgjorde varandra, sen även de misslyckats och därmed mänskligheten utslocknade, vem bure ansvaret?'

Jæger log åt ansvaret. Det fanns ju ingen längre att ansvara inför, han trodde ej på någon högre makt.

Men Aguéli slog sig hårt för pannan och blev nervös: 'Du, du! du är som huvudvärk! Jag vill aldrig tala med dig mer.' Och han försvann som om natten uppslukat honom.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

På lång tid sågo vi i Montmartre icke skymten av honom. Och ingen visste heller var han fanns.

Ett halvt år senare stötte vi oförmodat på varandra. På avstånd märkte jag, hur han velat väja undan, då han fick syn på mig; men där fanns ingen sidogata, och han kunde icke undgå att möta mig utan att förefalla sig själv löjlig. Jag frågade honom om han målade. 'Nej'.

Med ens blev han öppnare. Han preparerade en duk. Han hade funnit ett motiv. Den 7de juli klockan tolv på dagen hade han från gatubron över Montmartrekyrkogården funnit en blå färg på himlen intensivare än något annat blått han sett, och detta blå ville han kunna återge. På detta beredde han sig till nästa 7de juli klockan 12. Han ville icke måla något annat innan dess för att icke tvingas tänka på något annat än det.

Hans käkmuskler svällde till. Det plågade honom att ha talat med mig om det, som för honom var det heligaste.

Först efter ett år stötte vi på samma sätt ihop. Jag frågade honom hur det lyckats. Han svarade med en undertryckt bitterhet, att nog var han vid bestämt klockslag på platsen med sin duk och sina färger, och även det blå var på sin plats och lika intensivt som året förut, men innan han knappast hunnit börja måla, befallde en polis honom flytta sitt staffli ur körbanan och sätta sig vid sidan av den, antingen vid brons början eller slut, vilket han själv behagade, blott han icke avstängde trafiken. Och då Aguéli icke kunde övertyga en 'obildad' poliskonstapel om nödvändigheten av att just på den plats, där han sett det blå, måste han också återge det för att lyckas, blev han ond, tog sina grejor under armen och gick sin väg med löfte om att nästa år vid samma tid komma åter för att placera sitt staffli på den plats, som var den enda användbara.

'Men om det då är mulet?'

'Så väntar jag till året därpå.'

'Och målar inte innan dess?'

'Nej! Ingenting!'

Han gick sin väg med en beslutsamhet, som om han hade bråtт för att hinna fram till platsen på ett år.

I stället kom anarkistprocessen. Och då förstod jag bättre Aguéli, som trots att han var oskyldig föredrog att månad efter månad sitta häktad framför att angiva dem, som hade anförtrott honom sina hemligheter.»

Till denna fantastiska bild av en man som ej tyckes alldeles okänslig för behaget i att »épater le bourgeois» vill jag som ett betydelsefullt komplement foga följande utdrag ur brev till mig från en annan av konstnärens vänner från denna tid, Knut Åkerberg:

»Hjärtligt tack för edert brev. Det är allt nytt för mig. Denna rena

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

lyriska impressionism som Aguélis tidiga arbeten [från tiden innan utresan 1890] visa, var mig ju alldeles okänd. I Paris . . . såg jag intet av det . . . I brytningstiden ville han väl inte visa sitt arbete. Jag såg honom ej heller någonsin begagna skissböcker eller göra de små flyktiga teckningar, som målare bruka. I motsats mot Olle Nelson som jämt tecknade. . . . Det känns som en stor förlust för mig att ej ha kunnat se hans minnesutställning.

Aguéli var väl den mest positiva människa jag känt. Min ståndpunkt gent emot honom under åren i Paris—Stockholm var egentligen den beundrande lärjungens, han förde mig ju in i irrgården hos Père Tangay, hans positiva åsikter om konst och hans förmåga att formulera dem var väl det första teoretiska jag mött i mitt liv. Hans avskrift av Delacroix' journal som då cirkulerade i handskrift i de kretsar där han umgicks i Paris och avskrifter av de Theser som Owen Jones spikar upp som förord till sin Grammar of Ornament voro de första stegen till min estetiska uppfostran.»

Så underlig var den man som efter ett års bortovaro sommaren 1891 återvände till Sverige. Förvisso, den mannen hade smakat på kunskapens träd på gott och ont.

Väl antagligen sent på våren 1891 återvände Ivan Aguéli till Sverige. Han tog, efter vad han senare anförtrott Knut Åkerberg, hemvägen över London, där han frekventerade anarkistklubben och mötte furst Kropotkin.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

III.

SYMBOLISTMÅLAREN.

En underlig gestalt står och målar på höjderna ovanför Visby en sommardag år 1891. Han bär vida byxor av manchestersammet sådana Parisarbetarna använda, ett eldrött skärp om livet lyser djärvt mot den svarta sammetsjackan, och över pannan faller baskern i ett kokett veck.

Men om gestalten verkar främmande i omgivningen, så skulle den Visby-bo, som närgånget kastat en blick på målningen på staffliet, också haft svårt att känna igen sin kära stad. Dessa olikfärgade rutor, detta brokiga lapptäcke, var det den romantiska ruinstaden, Palms och Scholanders Visby?

Nej, förvisso inte. Det var ej ens John Ageliis stad, sådan vi minns den på skisserna från 1889 — det var Ivan Aguélis. Den naturalistiske stämningsmålaren hade förvandlats i lika hög grad till sitt inre som till sitt yttre, det var en syntetiserande symbolistmålare som sökte samla dessa färger i hela plan begränsade av fint spelande konturer, som vägde varmt mot kallt i deras betydelsefulla inbördes förhållande och så nådde fram till en tolkning av sin drömstad som aldrig varken förr eller senare har uppnåtts i visionär kraft.

Det är Emile Bernards lärdomar som omplanteras i dessa landskap, som verka helt stiliserade, helt overkliga, men där gotländska motiv vävts samman till ett konstrikt och fängslande mönster.

Det är ej längre möjligt att med bestämdhet säga, vad som Aguéli har målat denna sommar och vad den följande, då han kom tillbaka. Blott en enda duk torde han ha daterat — en av de ytterst få i hans produktion. Det är ett porträtt, signerat A.—li 91, av samma modell som han hade målat halvtannat år tidigare. Men den lätta impressionistiska tekniken från porträttet före utresan är på den nya bilden ersatt med en monumen-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

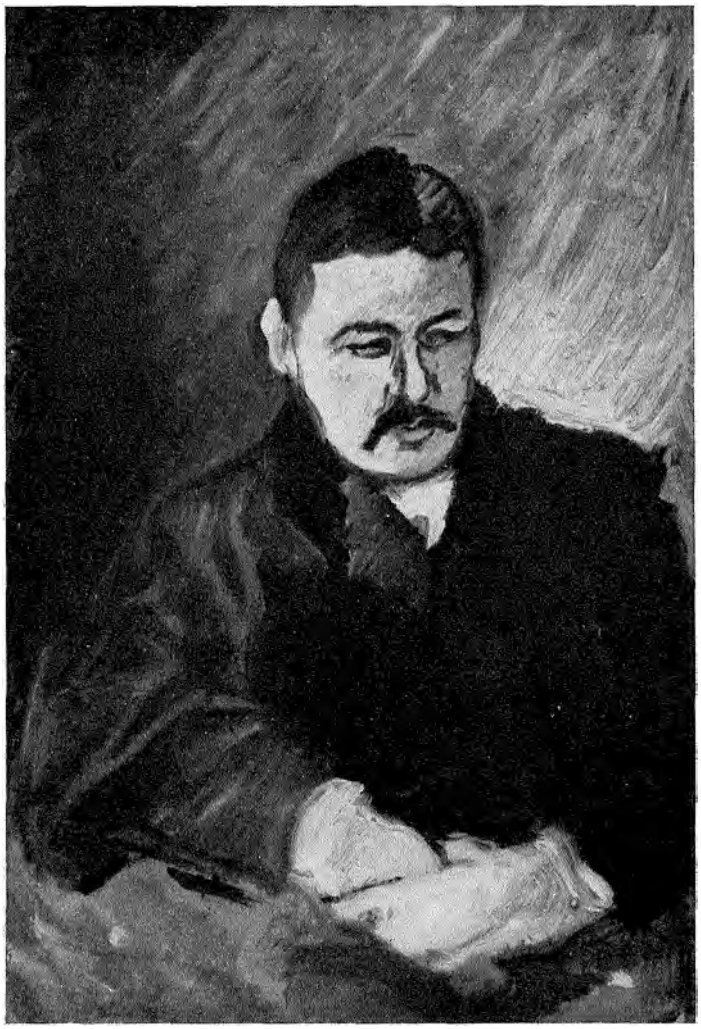

Blåklädd flicka.
Tillhör Nationalmuseum.

talitet av helt förbluffande verkan. Det blåa är fortfarande förhärskande i färgskalan, men det är en aning blekare, gråare och reducerat till enkla plan med begränsande konturlinjer i en mörkare schattering (avb. s. 69).

Hur skiftande Aguéli kan vara i sin stil visar en målning i fröken Thekla Edstrands samling, bröstbilden av herre, klädd i mörk överrock och vita handskar, som sitter med armen stödd mot ett bord. Teckningen är säker, färgen klangfull, karakteristiken fängslande med den

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Mansporträtt.
Tillhör fröken Thekla Edstrand, Malmö.

flyende blicken. Den har funnits bland Karl Nordströms samling av Aguélis gotländska studier, och likväl skulle man i den avbildade snarast vilja se en bekantskap från något Pariskafé (avb. s. 70).

Gösta von Hennigs berättar, att Ivan Aguéli en dag uppenbarade sig i Konstskolan i huset Mästersamuelsgatan 30. Undervisningen leddes av Zorn, vars konstnärskap inte fann nåd för Aguélis ögon. Det dröjde ej heller länge innan han undanbad sig mästarens undervisning.

»Ja, jag skall visst inte genera herr Aguéli», sade Zorn och sedan dess var nykomlingen som luft för honom.

»När man är fattig, äter man arsenik», sade Aguéli (det är fortfarande

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Stockholmsmotiv.
Gåva av dr Per Hallström till Nationalmuseum.

v. Hennigs som berättar). Så tog han sin dosis och lade sig att sova. En stund senare var han uppe igen, nyter och fin.

»Se så där», sade han, »nu är jag utvilad!»

Öppnade någon ateljédörren ropade Aguéli: »Vet hut!»

En dag kommo Robert Lundberg och Allan Österlind upp på ateljén för att titta på arbetet. De gingo tyst omkring och stannade bakom Aguéli. Men då blev denne alldeles utom sig, for upp från sin plats, bröt sönder sina penslar och sprang på dörren under utropet:

»Det är ohyggligt att bli störd i sitt arbete på detta sätt!»

Sådant är det minne den överkänslige och egenartade konstnären kvarlämnat från denna tid hos en kamrat som ju ej räknade sig till hans nära vänner.

Bilden svarar för övrigt ej illa till den historia som Yngve Berg berättar om Aguélis studier på Konstnärsförbundets skola bland sina märkliga Aguéliminnen i »Bohemer och Akademister», Konstnärsklubbens jubileums-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

publikation 1931. »En lördagsmiddag», skriver Berg, »när modellen klev ner från modellbordet, blev ett väldigt rabalder i ett hörn av ateljén. En av eleverna kastade penslarna ifrån sig och slog omkull sitt staffli i misshumör. Det var Aguéli, som hela veckan inte brytt sig om att måla modellen utan höll på med en studie av kaminen. När modellen gick sin väg, försvann en reflex på kaminen, och det var det som bragte honom ur jämvikt.»

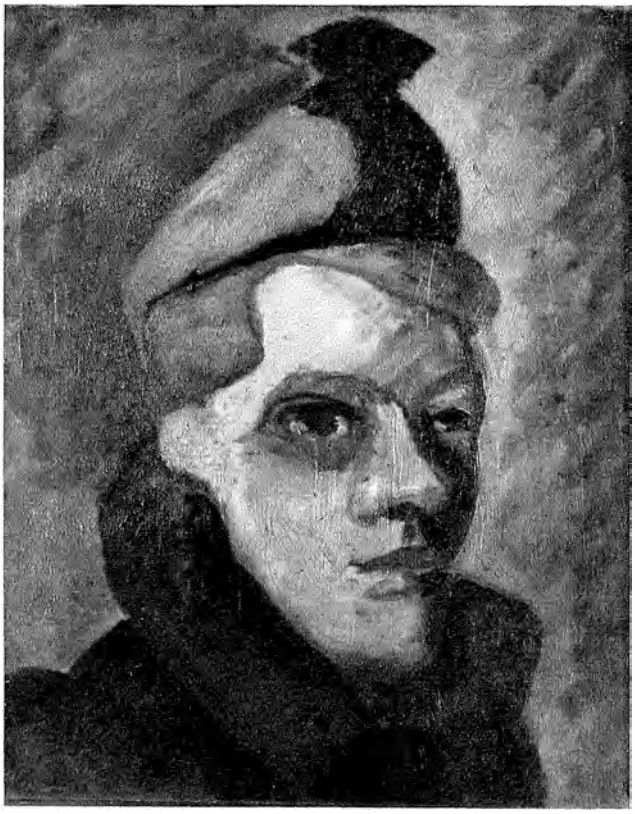
Om historien är sann eller ej, anger den i alla händelser tydligt den uppfattning av den fantastiske konstnären och hans originella arbetssätt, som snart bildade sig bland kamratkretsen på Förbundets skola.

Tyvärr finnas inga elevförteckningar bevarade från denna skola. Det har alltså inte på denna väg varit mig möjligt att finna stöd för von Hennigs' uppgift att Aguéli redan på våren 1891, före sommaruppehållet på Gotland, tillbragt någon tid i Stockholm. Men jag har på en annan väg lyckats fastslå några viktiga data för Aguélis Stockholmsvistelse under följande år.

Ett brev till Bianchini, skrivet i Paris den 3 februari 1893, gav mig uppslaget. Aguéli ber i detta brev Bianchini skaffa sig vissa upplysningar angående en bok, placerad på en bestämd, noga angiven hylla i referensbiblioteket i Kungl. Bibliotekets läsesal. De mycket detaljerade anvisningarna visade så stor förtrogenhet med den lärda institutionen i Humlegården, att jag sade mig att denna förtrogenhet knappast hade förvärvats utan ofta upprepade besök därstädes. Måhända skulle jag på denna väg kunna skaffa mig visshet om, när Aguéli tillbragte den ej blott för honom själv utan även för den svenska konstutvecklingen betydelsefulla nittiotalsepoken i Sveriges huvudstad. Undersökningen visade sig ej erbjuda några svårigheter, då Kungl. Bibliotekets besöksböcker från dessa år lyckligtvis voro bevarade, och snart kunde jag fastslå att Ivan Aguéli den 30 december 1891 för första gången antecknat sitt namn bland gästerna i läsesalen. I början av 1892 finna vi hans namn blott en gång men fram i maj månad blir han en nästan daglig gäst och även juni och juli påträffa vi honom ofta. Mellan den 8 augusti och den 17 oktober, då han återställer ett boklån, är han borta — det är tydligen under denna tid årets vistelse på Gotland infaller. Efter återkomsten till Stockholm återupptar Aguéli sina besök på biblioteket, det sista den 5 november. Det sista boklånet återställdes den

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

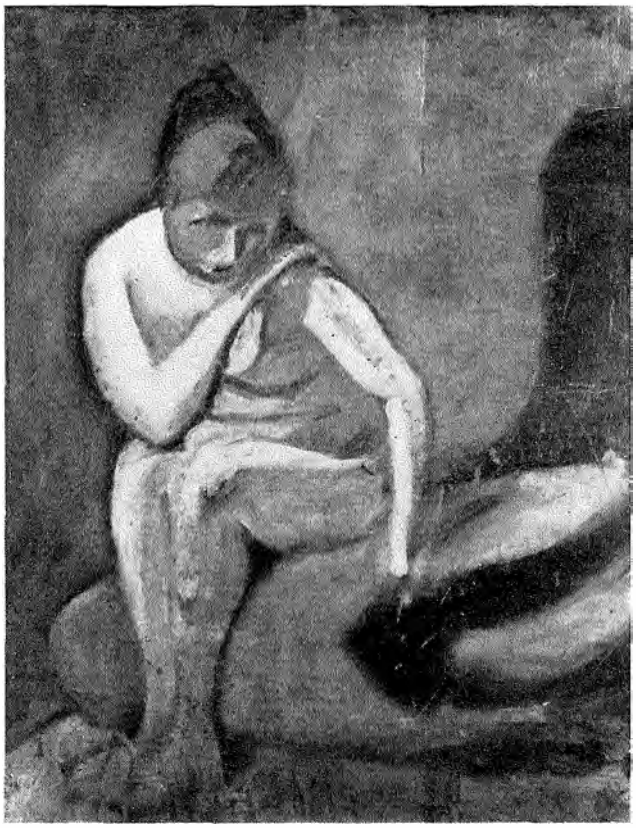
Kvinnohuvud.
Tillhör herr Idar Broman, Stockholm.

21 november, men det behöver ju inte nödvändigtvis ha skett egenhändigt, om det också troligen har varit fallet. Kort därefter torde konstnären ha anträtt sin andra resa till Paris.

Det är som vi ha sett ej endast Kungl. Bibliotekets besöksböcker som äro en viktig källa för klarläggandet av Ivan Aguélis Stockholmsvistelse dessa år. Även dess utlåningsböcker ha något att lära oss — Aguéli nöjde sig ej med studier på platsen — och ej blott för att fastslå hans närvaro i biblioteket utan också angående arten av hans studier.

Den första bok han lånade — det var den 11 mars 1892 — är Koran, följd en vecka senare av Baudelaire, Oeuvres complètes, del 1 och något senare del 4. Kommer så Perrot et Chipiéz, Histoire de l'art dans l'antiquité; Mouhot Travels in Indo-China, Cambodia & Laos, och så i maj ännu en gång Baudelaire, samtliga sju band av Oeuvres complètes — ett lån som ej återställes förrän den 17 oktober — den franske skalden har tydligen varit hans läsning i ensamheten på Gotland. Efter återkomsten till Stockholm utbyter han Baudelaire mot Les arts méconnus av Soldi, ett arbete

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sittande modell.
Tillhör herr Idar Broman, Stockholm.

på vilket han tydligen satte stort värde och som vi längre fram skola finna berört i hans brev. De sista lånen utgjordes av Paris, La sculpture antique och Ch. Blanc, Grammaire des arts du dessin.

Som vi se, är det vid denna tid konstlitteraturen som intar tyngdpunkten inom Aguélis läsning — i motsats mot vad fallet skulle bli ett par år senare.

I januari 1892 började Aguéli studera på Richard Berghs målarskola. Den nye eleven och läraren funno varandra genast. Richard Bergh älskade att teoretisera om konst, och i denne unge elev som redan efter ett års vistelse i hans gamla älskade Paris återkommit halvt förfranskad, fann han en fängslande resonnör, full av de nyaste och djärvaste synpunkter och paradoxer. De andra eleverna lyssnade med spända öron på denna diskussion, där de ej alltid hade så lätt att följa tankarnas subtila lek.

Men Ivan Aguéli befanns vara en Fridolin som kunde prata också med sina nya kamrater så att de förstodo honom utan att likväl ha känslan av att han på något sätt sänkt sig ned till deras nivå, och snart hade det bland skolans elever omkring Aguéli som den naturliga medelpunkten bildats en

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

trängre vänkrets, som på ett intensivt sätt upplevde den för dem alla oförglömliga Stockholmsvåren 1892.

En av medlemmarna ur kretsen, konstnären Axel Erdmann, som på min anhållan godhetsfullt nedskrivit sina fängslande minnen av Aguéli, berättar:

»Arg, kvick, sensuell, ytterligt intensiv, oppositionell emot allt gammalt och av samhället erkänt, blev han snart ledaren för ett gäng av fem kamrater: Fritz Lindström, Björn Ahlgrensson, Arthur Bianchini, Knut Åkerberg [som i februari 1892 återkommit från Paris] och undertecknad. Övriga kamrater på målarskolan, Ernst Küsel, Gösta von Hennigs, Aron Gerle m. fl. togo ej så starkt intryck av honom och betraktade honom nog som mer eller mindre rubbad.

Aguéli målade naken modell på ett för alla komplett nytt sätt — någon sade att 'han måste ha sett på modellen genom ett kronglas'. Gänget beundrade honom gränslöst. Ju mer han avhånades av övriga kamrater, desto mer överlägset såg han på dem och på hela det brackiga samhället. Då han stundom inbjöds till något av kamraternas borgerliga hem och det intogs gemensam borgerlig måltid efter alla konstens regler, påminde han mycket om en tjur i ett glashus — men han var sig själv på ett roligt och kvickt sätt. Det konverserades en gång om olika slags fin mat och värdinnan vände sig höviskt till honom och frågade vad herr A. föredrog. — 'Jag har så litet praktik på området', svarade han.

Jag påminner mig svagt en slags kopia som han arbetade med efter Rembrandts Anastasius på Nationalmuseum, läckra absint-toner — lika långt från Rembrandt som franskan är långt från t. ex. dalamålet.

Av utomordentlig betydelse för mig blev att jag genom Aguéli kom att förstå och älska Egyptens och Japans konst. Vi gingo tillsammans till Kungliga Biblioteket, Konstakademiens och Slöjdskolans bibliotek, där A. snokade fram bokverk med reproduktioner av sådan konst. Han introducerade oss också, hela gänget, hos Georg och Hanna Pauli, för att visa oss Ernst Josephsons teckningar från hans sjukdomsperiod, vilka vi, åtminstone delvis, hänfördes av.»

Aguéli lärde kamraterna i gänget att sitta eller ligga på golvet, när man var tillsammans. Det hade han gjort i Paris och det trivdes han med. Bruket kom sig väl delvis därav att han inte ägde några möbler i sitt pariserhem, men också av hans kärlek till Österlandet. En gång på hösten 1892 hade Erdmanns fader, statsgeologen, som hade ett milt farfarsaktigt överseende med och sympati för sin sons målarekamrater, bjudit dem alla på sexa på Du Nord, med punsch och rökverk efteråt, så mycket man önskade. Stämningen var följaktligen hög, och naturligtvis måste man slå sig ned på det aguéliska sättet. Det väckte kyparens ej ringa häpnad, när

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

han efter en paus i serveringen fann de unga herrarna bekvämt lägrade på golvet i kaféets hörn.

»Sommaren 1892», skriver Erdmann, »bodde Aguéli kvar i Stockholm och målade en eller annan brandgavel i Vasastadens utkant. Färgmättade, egendomliga saker, som vi beundrade oerhört. Jag sammanträffade blott få gånger med honom under sommaren, då jag ej bodde i Stockholm.

Hösten 1892 till april 1893 gick jag på Valand. Fick på nyåret brev från Aguéli som då anlänt till le Havre.»

Arthur Bianchini gör i sin tidigare omnämnda uppteckning följande roande skildring av sina Stockholmsupplevelser med den gamle ateljé'kamraten från Académie Julien. Han börjar med att berätta hur det en dag ringde på dörren till den våning på Kaptensgatan, där Bianchini hade sitt hem. Det var den exotiska uppenbarelse vi redan känna från backarna vid Visby.

»Sedan dess voro vi mycket tillsammans. Från Konstnärsförbundets första skola, där jag en kort tid gick, minns jag honom ej, han måtte redan slutat då. Men sedan höllo jag och Aguéli samt skulptören Åkerberg ihop i mången god dag. Originell och excentrisk var han alltid i högsta grad. Han bodde vid denna tid i ett stort rum vid hörnet av Norrtullsgatan och Vanadisvägen. Där slutade Vasastaden då och man hade från hans fönster fri utsikt norrut ända till Eugeniahemmet. I denna trakt målade nu Aguéli gatumotiv i den växande stadens utkanter — de nya gatorna och hyreskasernerna. Stora ytor, grova konturer. Man lägger ofta märke till att himlen var delad liksom av ett valv, med en stor valörskillnad mellan den övre mörkare delen och den nedre ljusare. En gång tillfrågad av Per Hallström, som ibland slöt sig till oss, om detta fenomen svarade han — ja det är så att jag har en spricka i min pincenez. Otroligt ont om pengar hade han alltid och tidvis levde han, kanske dock ej så mycket för billighetens skull, av svavelblomma och amorf fosfor — att han som Laurin påstår åt råttmos är däremot en sanning med modifikation.

En gång hade Axel Erdmanns far, på uppmaning av sonen, beställt en duk av honom för att hjälpa honom, då han icke skulle mottagit en direkt gåva. En dag kommer Aguéli upp till mig trött och arg och slängde duken efter golvet och utbrast: 'Det kan inte fan göra något på beställning!' Jag tog upp tavlan och såg, att den var nära på så färdig som han överhuvud brukade göra en sak och påpekade detta samt föreslog några avslutande detaljer, gick ut och låste in honom i mitt rum. När jag om ett par timmar återkom hade han verkligen arbetat litet och tavlan ansågs färdig. Men han ville på inga villkor själv överlämna den, det måste jag göra. Motivet var, vill jag minnas, en grusgrop nedanför Allmänna barnhuset. Så skulle jag söka upp honom följande morgon på K. B. Sagt och gjort, jag över-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Blommor i vas.
Tillhör ingenjör O. Stene, Stockholm.

lämnade tavlan till vederbörande och erhöll det anspråkslösa honoraret, 50 kronor. Men femtio kronor var mycket på den tiden, för Aguéli en hel liten förmögenhet. Jag skyndade till K. B., där jag fann honom bland travar av böcker och tidskrifter rörande Bortre Indien, lämnade honom sedeln och försvann fortast möjligt. Men jag hade ej gått många steg ned mot Stureplan förrän Aguéli hann upp mig med ett nu skall vi äta frukost. Nå det kunde ju vara sade jag mig med tanke på våra vanliga orgier i hårda smörgåsar och 'knölöl'. Dock hur det var befun novi oss på Mariahissens restaurant högst upp på tornet med bedårande utsikt över staden denna strålande blåa högsommardag. Frukosten bestod av en hela Sherry, en hela Portvin, kex och Camembert — konst, teosofi och Bortre Indien! — Nå, så småningom skildes vi åt och jag återgick till mitt arbete. På kvällen

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

sutto jag och några av kamraterna på det trevna Victoria i Kungsträdgården och tärde litet punsch. Då uppenbarade Aguéli sig utanför och vinkade åt mig. — Undrande vad han ville gick jag ut till honom. Vad han ville — han hade upptäckt en så förträfflig 'grop' där man spisade så bra. Vad var att göra — det blev kvällsmat. Vid det laget hade Aguéli ej mycket kvar av femtilappen, men han påstod sig hava provianterat för en längre tid och inbjöd mig att följande dag taga inköpen i betraktande.

Dagen därpå, som också var solig och varm, infann jag mig på hans rum. Sedan vi språkat en stund drog han ut en byrålåda och där ibland rena och smutsiga strumpor och diverse plagg låg en stor oxstek, en limpa, två salladshuvuden, en liter matolja samt en mystisk brun butelj, varur han slog upp ett dricksglas av en dunkel dryck — han hade också tänkt på mig, sade han. Nåväl, den tiden tålde jag så gott som obegränsat med alkohol — men nog tedde sig min kära barndomsstad litet underlig, när jag vandrade hem, underliga färger och valörer. (Det var rom: en liter à 95 öre.) En annan gång hade någon av Hallströms systrar beställt en kopia av Rembrandts Eremiten på Nationalmuseum. Detta var nu etter värre! Jag hade nyligen gallrat ut några färger ur mitt förråd — dåliga sådana — men granna! Chromgult i flera nyanser och Pariserblått. Dessa användes flitigt på kopian. Rembrandt med Pariserblått!!!

Aguéli arbetade och svor och svor och arbetade, och i var sin dörr stodo ett par halvt ihjälskrämda vaktmästare. Nå den tavlan hamnade i någon garderob, men Aguéli fick en slant.

Han tyckes ha haft svårt att vara ensam, ville ha någon att resonera med. Nästan varje sommarsöndag släpade han ut mig till Gröna Lunds då mycket enkla Tivoli, för att studera folklivet. Jag kan just ej säga att jag var så intresserad. Det var ensliga somrar, kamraterna på landet, blott jag, Åkerberg och Aguéli i staden. Man kunde varann snart både utan och innan och samtalsämnena voro ofta uttömda. Men man var så pass vänner, att man kunde tiga tillsammans.

En gång sutto Åkerberg och jag på hans rum, då Aguéli plötsligen uppenbarade sig. Vi sutto tysta. Aguéli sade, fortsätt ni bara ert resonemang. Det är det vi göra svarade Åkerberg.

Aguéli var redan då swedenborgare och bekant med den kände pastor Bojesen, i vars hem han ofta var gäst. Åkerberg hade flyttat hemifrån och hyrt sig en ateljer på Sibyllegatan. Om livet där kunde skrivas en hel roman.

Hos Bojesens var Aguéli en ofta sedd gäst och erhöll av dem mycken hjälp. En gång då han skulle gå till Richard Bergh i något ärende voro hans skor i ett så bedrövligt skick att han, som hade ovanligt små fötter, fick låna ett par av husets sköna unga dotter, som han nog svärmade litet

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sommarkväll.
Tillhör fru E. Cedercrantz, Stockholm.

för. Nåväl, hos Bergh råkade de som vanligt in i ett djupsinnigt resonemang, varvid de gingo av och an på golvet. Aguélis lånade skor knarrade helt förnämt, vilket mycket irriterade honom. Han stannade plötsligt och fräste fram — ursäkta men det är inte mina skor! Tablå.

En gång voro Åkerberg, Aguéli och jag en vacker söndag ute och strövade omkring i den sommartomma staden mellan broarna och Riddarholmen. Aguéli fann ej ord nog att prisa tavlans skönhet och åstadkom en skildring i ord, som säkert om den bevarats i tryck skulle värdigt anslutit sig till många sådana, som Mälardrottningens skönhet avlockat så mången skald — Bellman inte minst. Åkerberg stod alldeles tyst. Sade så Aguéli, nå vad är din tanke? Min tanke, svarade Åkerberg, är att klockan strax slår ett, så att kaféerna öppnas!!

A propos Hallström! Då vi gemensamt genombläddrade ett stort planschverk om orientalisk ornamentik var Aguéli i extas och utbredde sig i de mest djupsinniga utläggningar angående betydelsen av alla de skiftande formerna och färgerna, varvid Hallström gjorde sina inpass med mild men dock ironi, när filosofien blev alltför vittsvävande — för mig var alltsammans mycket roande att åhöra.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

En annan medlem av kretsen, konstnären Fritz Lindström, berättar:

»Att Aguéli under stockholmstiden var ganska radikal, tycker jag mig minnas, men sånt var så vanligt i unga kretsar som våra. Vis-à-vis kamraterna var han fin och hänsynsfull, men kunde också spetsa till en replik, som då ofta åtföljdes av ett ganska häftigt, gnäggande skratt som förtog skärpan, men visade att han uppskattade sig själv. Jag fäste mig vid att när han blev presenterad för någon bockade han förläget ödmjukt. Att det skulle finnas något av en anarkist inom västen på honom fanns ingen som skulle kunna tänka sig. (Någon berättade visserligen den tiden, att i Aguélis byrålåda låg en hög av medlemskort till K. F. U. M., Teosofiska samfundet, en anarkistklubb, nå'n Swedenborgsocietet etc. — och historien kan nog vara sann, om Aguéli nånsin haft en byrålåda.)

När därför tidningen 1894 meddelade att A. blivit arresterad bland anarkister var vår uppfattning, inom det kotteri A. tillhört, att det var ett misstag begånget, och att han möjligen blivit indragen i den där affären på grund av den utpräglade kamratkänsla, som vi kände till hos honom, en uppfattning som vi även uttalade i en skrivelse som vi författade och avsände till någon i Paris som hade Aguélis affär om hand.»

En konstnär som ej av Erdmann nämns såsom tillhörande kretsen, men tydligen denna tid kunde räknas till Aguélis nära vänner, var konstnären Arthur Sjögren. Även Sjögren har till min tjänst godhetsfullt upptecknat sina minnen av den originelle vännen.

»NÅGRA MINNEN AV IVAN AGUÉLI.

Det var i början och fortsättningen av 1890.talet . . .

Vi voro några kamrater från Konstnärsförbundets skola på Mästersamuelsgatan, där en av de båda källarmästarne Jones hade sin 'Bierstube' nere i källaren.

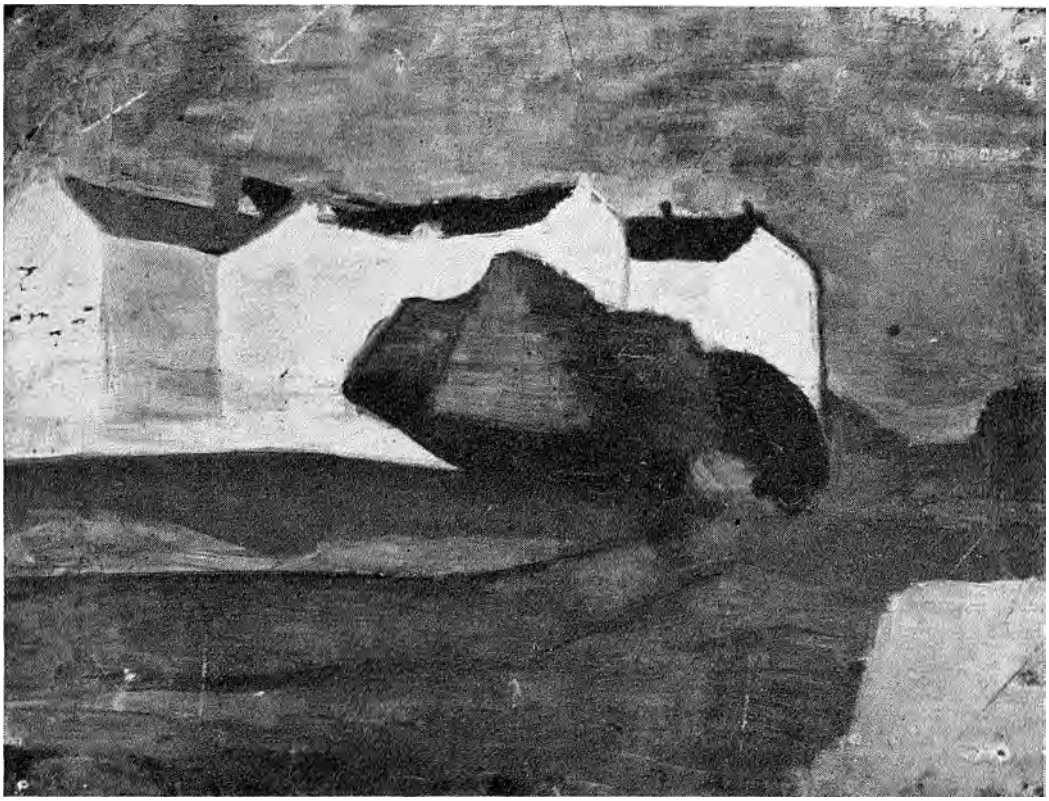
Några av oss brukade efter lektionerna emellanåt träffas i skulptören Knut Åkerbergs atelier på Östermalm. Åkerberg var bror till musikdirektör Erik Åkerberg och blivande svåger till Per Hallström, emigrerade sedan till Amerika där han blev 'professor' vid någon konstskola. Han hade förut vistats i Paris och gick omkring med en egendomlig storm, skorstenslik med stora raka brätten, som imponerade mycket på oss yngre, som ej sett någon av dylik modell förut här i Stockholm. Fasonen påminte om dem som användes i början av 1800-talet. Åkerbergs atelier var egentligen endast ett rum med stort fönster, en soffa, en stol, en matta, en kavalett och en balja med lera och för resten ingenting.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Stockholmsutsikt.
Tillhör biblioteksassistent Bianca Bianchini, Stockholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Husgavlar.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

Mattan utgjorde egentligen huvudmöbeln — på den brukade vi lägra oss, en sex, sju stycken utom värden, Björn Ahlgrenson, Arthur Bianchini, Axel Erdmann, Otto Holmström, Fritz Lindström, Olof Sager-Nelson och undertecknad. Då och då en eller flera tillfälliga gäster, bl. a. Per Hallström, som bevistade en 'hypnotisk seans' en kväll med Arthur Bianchini som 'medie' och en gotländsk sjökapten som 'hypnotisör'. Vi lågo då på mage eller rygg och njöto under ilsket konstdiskuterande, av vad den gemensamma kassan kunnat åstadkomma — franskbröd, litet ost, en konservburk, pilsner, pipa eller cigarretter, vilka senare då de ej voro handrullade av oss själva, alltid utgjordes av den då billiga, svarta och starka franska cigarretten 'Caporal'. Åkerberg och Axel Erdmann voro ju dock av välbärgade familjer och 'bohemade' nog mera för ro skull än nödvändigtvis.

Vi blevo slutligen så vana vid den liggande ställningen å mattan, att när vi någon gång kommo 'i familj', det var en, mer eller mindre affekterad, pina för oss att sitta på stol.

När nöden var stor såldes tombuteljerna, som samlats på hög.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det var i denna bohèmekrets Ivan Aguéli först dök upp — även han nyss kommen från Paris. En underlig figur, iklädd en nätt svart sammetsliknande kostym (sådan som en del arbetare i Paris bära) som tydligen varit många resor med i Paris och 'var ren gammal då'. Ibland bar han även en svart sammetsbarett. Så gick han sommar och vinter, den senare årstiden dock med en svart rundskuren regnkappa till skydd mot köld och rusk. Så såg man honom ofta med stark fart komma gåendes, något framåtlutad men med huvudet uppåt, något tillbakakastat ibland och med en oftast själsfrånvarande, ibland fanatisk blick bakom ögonglasen, som han med för honom karakteristiska tvära knyckar då och då tryckte fastare. Han log och talade och gestikulerade då ofta för sig själv när han var ensam, samt väckte därigenom och i övrigt för sitt besynnerliga uppträdande uppmärksamhet. Han hade alltid bråttom — aldrig ro, ehuru tid och avstånd ej egentligen existerade för honom i vanlig måtto. Rätt som han kommit in och setat några ögonblick, ryckte han till med ett 'nej forr sataan' jag måste ut å träffa en bekant (ofta en flicka) på Söder ett slag, kommer strax tillbaka (en promenad på ett par tre timmar för en vanlig dödlig) — kila forrse'. Det sistnämnda ordet torde han hava uppfunnit som uttryck för 'skynda på', 'kila fort', något slags hybrid av 'kila' och 'forcera'. (Kilafors är som bekant en svensk järnvägsstation och kan ha givit honom impulsen.) Aguéli, som i yngre år gick i läroverk i Visby på Gotland, där han visst intresserade sig för botanik ett slag, hade där lagt sig till med något av den gotländska sjungande dialekten.

Själv påstod han att han alltid tänkte på franska! Med sin familj hade han brutit och levde i stor misär. Han åt ett slags fosfor för att stimulera sig. En gång hade han av misstag fått tag i vanlig fosfor, med påföljd att han höll på att kollabera.

Många gånger fick han av min mor kokt potatis, det enda av Guds håvor vi på den tiden kunde dela med oss, för att därav göra potatissallad med olja, Aguélis favoriträtt. Aguéli hyrde då ett rum i hörnet av Upplandsgatan och Frejgatan hos en arbetarfamilj medan vi bodde i hörnet av Karlbergsvägen och Dalagatan. Det enda egna bohag han där hade var, utom färgskrinet, ett par fäktmasker och floretter.

Hans klädsel var, som förut nämnts, rätt torftig, och hans vanor bidrogo just ej till dess förkovrande. Ibland kunde han t. ex. när han stod ute och målade helt plötsligt vika upp byxorna och i saknad av målartrasa — riva av ett stycke av kalsongerna för att därmed torka av penslarna till stor förundran för de kringstående gatpojkarna.»

Och så ha vi slutligen värden i den ateljé där denna krets brukade samlas, Knut Åkerberg. Han skriver:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Gatan.
Tillhör Nationalmuseum.

»Bianchini, Erdmann, Lindström, Gerle, Ahlgrenson — jag tror det var alla som möttes, mest på min ateljer, den fattigaste bohème, som någonstädes existerat och andligen väl ej en ram för Aguélis intelligens.

Hans arbete från den tiden, det enda jag känt av honom, var uteslutande färgteoretiskt, analyserande. Ytor delades upp i segment som täcktes med rena komplementfärger, ej som i en del tidiga arbeten av Gauguin i dekorativ, men som det föreföll mig i konstruktiv avsikt.»

Jag har aldrig sett ett stilleben av honom, endast studier efter modell på Konstnärsförbundets skola eller de bilder han gjorde i utkanten av Stockholm, å de nya kvarteren på Östermalm [läs 'Vasastaden'] där stora hyreskaserner oförmodat döko upp bland planken och de ofullbordade gatorna. Motiven valdes förmodligen med hänsyn till de stora flata ytor som han då uppdelade sin bild i.

Minnet av honom är vackert, en stark, varm människa, som alla kamrater sågo upp till, och som ägde andra egenskaper som ännu ej kommit till utveckling. Han skänkte mig vid sin avresa hösten 92 några skisser

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och avskrifter av Delacroix och Owen Jones. De följde mig över Atlanten och ligga väl nu på något boardinghouse i Minnesota.»

Aguélis studier från Förbundets skola göra verkligen skäl för slagordet på skolan att vara som sedda genom ett kronglas. Figurerna äro reducerade till enkla, hela plan, färgen är brunaktig och klanglös. En synnerligen betecknande detalj utgöres av de blåa konturkurvor som begränsa figuren. Det var dessa konturer som, enligt vad professorskan Berta Wilhelmson berättar, skulle väcka sensation när Aguéli några år senare skulle visa prov på dem på Atelier Delécluse i Paris. Ett samtida porträtthuvud i liknande teknik äger i all sin fulhet en uttrycksfullhet som för tanken på samtida franska skämttecknare (avb. s. 73 och 74).

Oändligt mycket mer fängslande äro stadsbilderna från Stockholms utkanter (avb. s. 71, 79, 81, 83 och färgplansch). Den mest fullgångna och omedelbara av dem alla är det »Stockholmsmotiv» som av dr Per Hallström har skänkts till Nationalmuseum. Den äger en frigjordhet som verkar rent betagande. Emile Bernard, som likväl endast sett målningen i fotografi, beskriver i ett brev med följande ord det intryck bilden i svart och vitt har gjort på honom. »Jag finner den helt överlägsen stillebenet (som Aguéli målat under Bernards ledning) och utförd med förakt för all metod. Man finner något av van Gogh däri och av Utrillo (avant la lettre)» (avb. s. 71).

Även högdramatisk är den prins Eugen tillhöriga »Husgavlar». Samlande sig till ett sagans vidunder teckna sig lövmassorna med symbolistisk kraft mot de vita husväggarna (avb. s. 81).

Den i färg avbildade fantastiska »Stockholmsutsikt» slutligen, som tillhör biblioteksassistent Bianca Bianchini, med dess klingande, hela färgplan, äger en intensiv, suggestiv kraft. Den underliga båglinjen i luften som delar upp denna i två skikt av ett mörkare och ett ljusare blått är onekligen av en ypperlig konstnärlig effekt, men har givetvis från första stund väckt undran. Konstnären var strax redo med förklaringen, helt visst avgiven med oefterhärmlig ironi:

»Ser du, det är min pincenez som gör att jag ser det på det viset.»

Besläktad härmed, dock utan båglinjen i luften, är en utsökt av Nationalmuseum nyförvärvad stockholmsbild.

Ivan Aguéli vistades, som jag ovan har haft tillfälle att utreda, på sensommaren och hösten 1892 åter på sitt älskade Gotland. Den egenartade tolkning av naturen, som föregående sommar växt fram i denna för hans konst så inspirerande miljö, fick nu sin definitiva gestaltning.

Typiska för dessa Gotlandsbilder äro de båda Nationalmuseum tillhöriga »Motiv från Visby», hållna i rödgult med skarpa skuggor i blått, grönt och violett och himmel gående från gult till blågrönt med moln i violett,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

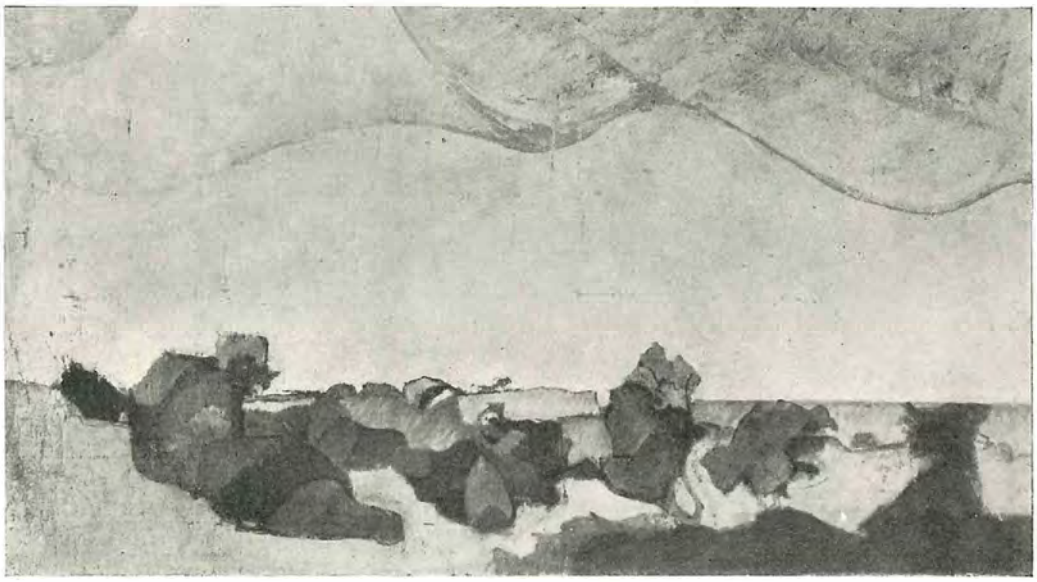
Gotländskt landskap.
Privat ägo.

rosa och blågrönt (avb. s. 86). I det prins Eugen tillhöriga landskapet har förenklingen drivits ännu längre (avb. s. 87).

Till samma grupp hör det s. 85 återgivna liksom professorskan Wilhelmsons landskap, avbildat i färg. Mot terrängens rödgula och ljust gröna fält bryter sig den insprängda vegetationen i djupa blåa och gröna plan. Ovanför havets ljusa strimma bleknar kvällshimlens guld mot höjdens svalare toner.

En målning ur d:r Fribergs samling torde även höra till denna period, den överraskande bilden med Visby domkyrka i bakgrunden och förgrunden upptagen av en grön äng, där två flickor skjuta upp som brokiga blomster bland all denna toviga, förvildade vegetation (avb. s. **33**)!

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Motiv från Visby.
Tillhör Nationalmuseum.

Det omedelbara naturintrycket är i dessa målningar omdiktat i färg och form, men resultatet har blivit något helt annat än konstnärens Stockholmsbilder med deras djupa klangfärg. Intrycket är på ett obeskrivligt sätt subtiliserat. Man har en stark känsla av att denna konst, utan att vara vad man i nedsättande mening kallar litterär, i hög grad arbetar även med andra värden, utifrån andra utgångspunkter än de rena synintrycken. Det är säkerligen inte någon tillfällighet att betraktaren av dessa målningar får associationer av annan art.

Det finns i Baudelaires berömda diktsamling *Les fleurs du mal*, som hade fått följa med Aguéli på sommarfärden till Gotland, ett poem med titeln *Correspondances* och talar om släktskapen och motsvarigheten mellan livets olika uppenbarelseformer. Naturen är ett tempel, där levande pelare stundom låta dunkla ord undslippa sig; människan rör sig där genom en skog av symboler, som iakttaga henne med förtroliga ögon. Likt ihållande ekon, som fjärran ifrån smälta samman i en dunkel och djup enhet, oändlig som natten och klarheten, ge dofterna, färgerna och ljuden varandra gensvar. Det finns vällukter, friska som ett barnhull, milda som oboen, gröna som ängarna, och andra, förskämda, rika och triumferande, som äga de ändlösa tingens expansionskraft, vällukter som likt ambran, mysken, benzoen och rökelsen besjunga tankens och sinnenas hänryckning. Så tolkar Baudelaire begreppet.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Gotländskt landskap.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Correspondances

La Nature est un temple où de vivants piliers
Laissent parfois sortir de confuses parôles;
L'homme y passe à travers des forêts de symboles
Qui l'observent avec des regards familiers.

Comme de longs échos qui de loin se confondent,
Dans une ténébreuse et profonde unité,
Vaste comme la nuit et comme la clarté,
Les parfums, les couleurs et les sons se répondent.

Il est des parfums frais comme des chairs d'enfants,
Doux comme les hautbois, verts comme les prairies,
— Et d'autres, corrompus, riches et triomphants

Ayant l'expansion des choses infinies,
Comme l'ambre, le muse, le benjoin et l'encens,
Qui chantent les transports de l'esprit et des sens.

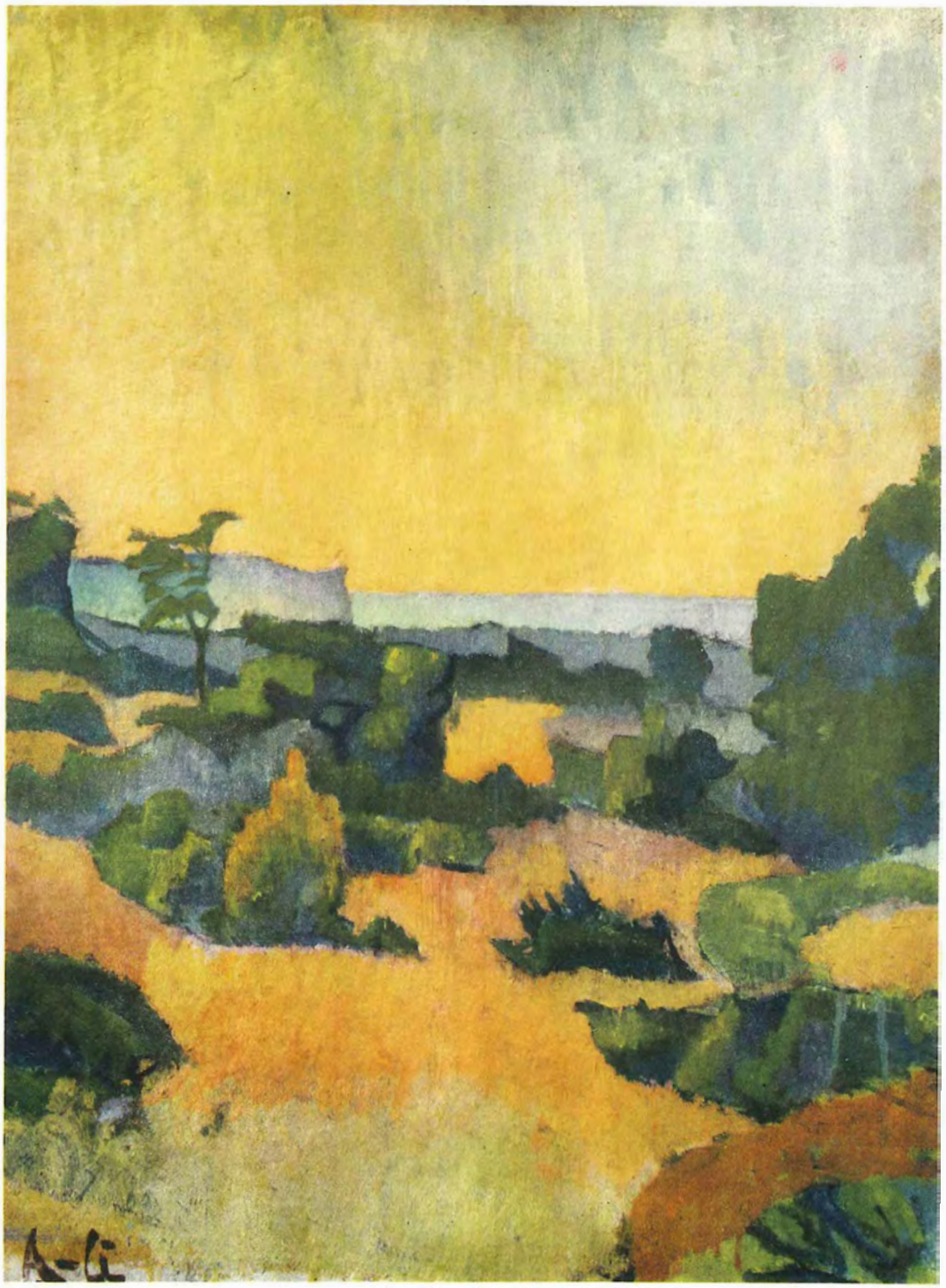
Att Baudelaire själv har fäst en stor betydelse vid denna dikt framgår av den omständigheten att han några år senare utlägger och citerar den i sin essay över Richard Wagner. Han skriver här: »Vad som skulle vara verkligen överraskande, det vore att ljudet *inte skulle kunna* suggerera färgen, att färgerna *inte skulle kunna* väcka föreställningen om en melodi och att ljudet och färgen skulle vara oförmögna att översätta idéer; eftersom tingen alltid ha uttryckt sig genom en ömsesidig analogi alltifrån den dag då Gud skapade världen som sammansatt och odelbar helhet.»

Men Baudelaires *Correspondances* gledo för swedenborgaren Aguéli helt visst över i den korrespondenslära som, för att citera Olof Lamm, »i sig inneslöt fröet ej blott till hela Swedenborgs bibeltolkning utan också till hans andeteori och som talar om »den överensstämmelse som finns mellan naturliga, andliga och gudomliga ting».

I Aguélis dikter i färg över gotländska motiv — något bättre namn kan jag inte ge dem — i dessa visioner med deras blandning av stilla ljuvlighet och »skämda vällukter» känna vi igen något av den ogripbara oändlighet liksom av det bestickande sinnesrus, som Baudelaire besjunger i *Correspondances*.

Det förefaller mig som om man här hade en av de viktigaste utgångspunkterna för tillkomsten och förståelsen av Ivan Aguélis symbolistiska målning.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Gotländskt landskap.
Tillhör professorskan Berta Wilhelmson, Stockholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men Gotland skulle bli en isolerad episod i Aguélis underligt brutna utveckling. Han kände tydligen själv upplevelserna här som ett avslutat kapitel och frågade ej efter vilket öde som drabbade de målningar, där han hade givit form åt sina visioner. De fingo ligga kvar, tillvaratagna av en vän, när konstnären i oktober 1892 återvände till huvudstaden.

Ivan Aguélis uppbrott från Stockholm hör till de mest drastiska episoderna i konstnärens brokiga liv. Det skildras av Arthur Bianchini på följande sätt:

»Aguéli skulle resa till Paris, pengar hade han naturligtvis inte till resan, men skepparen på en av Stockholms Rederiaktiebolags båtar hade lovat att taga honom över till le Havre eller Rouen, hytt och mat mot en tavla. Några av kamraterna voro villiga, men kaptenens val stannade vid en duk av mig — en utsikt över staden från Skinnarviksbergen. Nå det skulle bli stor avskedsfest på Åkerbergs atelier. Massor av öl och smörgåsar hade anskaffats från magasinet snett emot, kanske även något starkvaror. Många av kamraterna voro där plus Sandberg, en gotlänning som Aguéli kände sen gammalt. Vi väntade och väntade. Ingen Aguéli. Vi väntade ännu litet till, men sedan började festen utan hedersgästen. Nu är att märka att båten avgick morgonen därpå till norrlandshamn för att komplettera lasten.

På morgonkröken kanske fyra—fem uppenbarade sig en trött Aguéli, som sjönk ner på golvet, upplät sin mun och sade: jag reser ej i morgon! Tablå! Nå nu kände vi ju Aguéli. Därför blev lugnet ej nämnvärt stört. Men morgonen därpå måste jag söka upp skepparen, jag minns ej nu vad han hette och förklara saken. Han var hygglig nog att ej uttrycka sina tankar på så kallad ren svenska. Sade endast: Får möta mig den och den dagen i den och den norrlandshamnen. Sin tavla hade han ju.

Vem eller vilka som stoppade ombord Aguéli på en Sveabåt i lämplig tid på en däckplats minns jag ej nu. Någon andra avskedsfest blev ej av.»

Så var Ivan Aguéli åter på väg mot okända öden. Säkerligen anade han ej, att den tid på halvtannat år som han denna gång tillbragt i Sverige, skulle komma att betyda mera för hans konstnärliga namn än någon annan med undantag av de sista åren av hans liv. Men vad han måste ha känt, det var att Gotland ännu en gång för honom spelat rollen av befriaren, att dess underbara natur återgivit verklighet åt hans visioner, synlig form åt hans tankar.

Och likväl drevs Aguéli av en obetvinglig lust åter ut i världen. Ännu hade kunskapens träd frukter av en oanat ljuvlig och förrädisk sötma att bjuda honom, ännu lockade storstaden med blott halvt utnyttjade möj-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ligheter och orienten med sina outgrundliga gåtor. Alltför länge hade han varit borta från sina teosofbröder och anarkistvänner, alltför bittert saknat spänningen av en diskussion, där ej blott en estetisk smakfråga men hela samhällets bestånd var insatsen. Han hade på avstånd hört bombernas krevader, nu ville han själv vara med på barrikaderna.

Bland artistkamraterna på skolan eller på Knut Åkerbergs ateljé — förbaskat hyggliga pojkar många av dem, »ännu ofördärvade», som han hade skrivit till modern om Bianchini — kunde man ju inte tala om dessa ting. De förstodo inte det blodiga allvar som låg under den lätta, sarkastiska tonen.

Men för Ivan Aguéli hängde hela samhällsordningen samman med hans konst. Hans målning kunde kanske blomma, men det blev sterila blommor utan en annan jordmån. Vem skulle förstå den här hemma i detta bracksamhälle, där han var en främling, i detta land, där man ryckte på axlarna åt honom och som han hjärtligt hatade tillbaka? Och detta hem, där han visserligen visste att en välmenande, uppoffrande mor satt och väntade på honom, men där en hatfull, oförstående fader gjorde livet outhärdligt.

Nej, här fanns ingen tvekan. Ivan Aguélis öde måste ha sin förutbestämda gång.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

IV.

ANARKISTEN.

ETT BREV till Arthur Bianchini, daterat den 3 februari 1893, visar att Aguéli efter återkomsten till Paris slagit ned sina bopålar i den södra förstaden Malakoff, 10 rue de la Tour.

Malakoff (Seine) den 3 febr. 1893.

B. B.

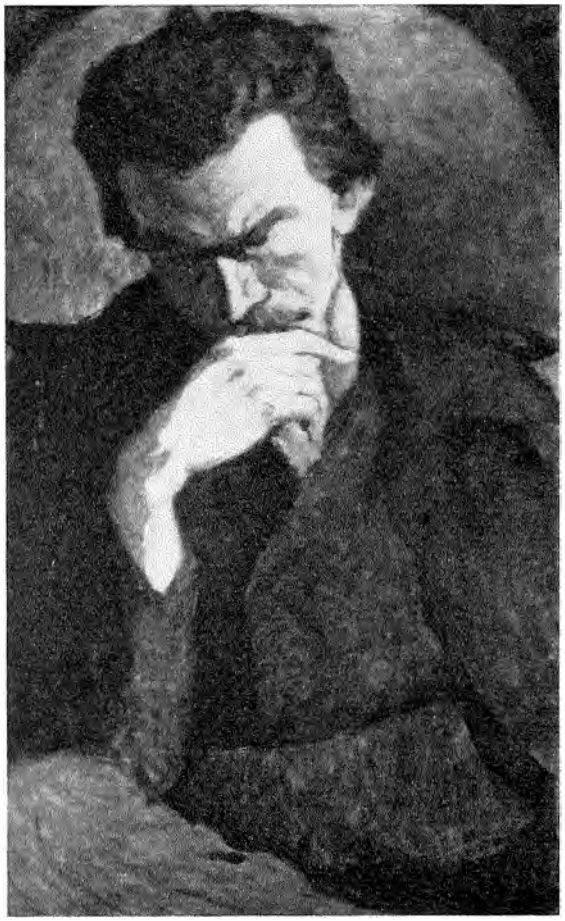
Tusen tack för ditt kärkomna bref. Jag har så många gånger tänkt skrifva till dig — jag har verkligen samvetskval för mitt oblomoveri ehuru jag alltför väl vet, att du tager det för oblomoveri och ej för glömska — men ser du då man boxas med omständigheter och situationer, så har man så mycket att göra med att parera o. s. v., att man hvarken har lust eller förmåga eller tillfällen att beskrifva dem ordentligt. Emellertid har Ödet farit ej allt för strängt fram med mig o. fortsätter det så här, så kunde det förstås vara mycket bättre men också fan så mycket värre.

Man filosoferar eller rättare ordnar o. systematiserar hvad man grubblar öfver, gör revision i hjärnkontoret. För att få ett nytt tag frampå vårsidan. Studerar antik konst, spec Architekture, som visst måtte vara mitt egentliga område. Antik, Egyptisk, Nubisk, Mexikansk, Indisk, Khmer, Byzantinsk, Persisk, Asyro-Babylonisk, Musulman; Midt upp i den s. k. Mysticismen, som vid närmare undersökning befinnes vara icke-mysticism, utan tankens o. Viljans Kemi o. Matematik el. snarare Kemi o. Physilogi, Swedenborg, Bouddhism, Egyptologie, Mythologi, Bibeln på hebreiska, då den blir aldeles stortadt djupsinnig — hebreiska o. Sanskrit; skall snart börja med Arabiska, Syriac, Kinesiska.

Du ska tro de äro åtskilligt märkvärdiga dessa språk. Artistiska, Syntetiska, intuitiva, Alphabetena äro s. k. Idiogrammatiska o. då man studerar det här, så är det som om tankarna flätade ihop sig till ett stort nät, som man kunde taga hela verlden uti. — Men nog må du tro att man får se upp, så att man inte trasslar in sig alltid. Den här studiemetoden är minsann ingen bekväm allfarväg må du tro, man måste ligga i med alla fenorna på en gång, annars så går det åt pipan.

Emellertid, allt detta, studierna i Konst, Religion o. Mythologie, Philosophie, Språk, allt detta med det stora målet *Symbolismen* — Läran om Correspondencerna mellan den synliga verlden o. den osynliga, mellan Anden o. Materien, mellan orsakernas verld o. verkningarnas — Ty det är på Symbolerna som den nya Verlden skall lefva.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Olof Sager-Nelson. Porträtt av Ivan Aguéli 1895.
Tillhör Värmlands museum.

Jag vill på intet sätt råda dig i dina studier. Det har jag ej rättighet till. Är ej heller nog kompetent härför. Men jag vill bedja dig lägga bort dina vesteuropeiska fördomar mot mina studier o. mot mitt sätt att se an tingen. Tänk dig endast hvad har Europa att sätta bredvid Antiken o. Kinesernas o. Indiernas konst. Småsaker t. o. m. som dimensioner. O, det är i alla fall genom ett folks Konst som man ser in uti deras intimaste natur.

För övrigt, ju mer man studerar symbolismen o. correspondencerna ju mera ser man hur skarpt vetenskaplig, hur allmängiltig o. hur litet arbiträr, godtycklig o. conventionell den är. Jag är absolut öfvertygad om Symbolismens djupa sanning; lika litet tvivlar jag på den som på att jag lefver, det är erfarenhet. Erfarenhet såväl från mina djupaste, intimaste tankar, från mina allvarligaste meditationer, undersökningar af mitt inre, samtal med mig själv i öknar af olika slag. Likasom Erfarenhet från Historien, Konsten, människorna, de positiva vetenskaperna. Jag ger dig här denna »Trosbekännelse» ty hvarje ärlig öfvertygelse är ett vittne.

Men nu kan det vara nog för idag om den saken, ty annars tar det aldrig slut.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Gör upp planen till en essai, symbolistisk estetik med formler o. s. v. Jag tror den skall blifva bra, få se om jag kan få tillfälle att utföra den.

Målar litet för att ej tappa handlaget, tills våren kommer. Har naturligtvis en massa tableauer på stapel i skallen, men ingen riktigt stor o. vigtig. Men så har det inte varit något solsken än heller.

Skrev just i förrgår till Lindberg. Jag kommer kanske att resa till Florida i höst o. bo i en urskog; hur det kommer sig, se Lindbergs bref. Eller fråga honom i fall det intresserar dig. Så skall jag bedja dig om en stor tjänst, gå till Kungl. Bibl. om jag får besvära dig. Se efter ibland böckerna i läsesalen, d. v. s. på hyllorna där, facket längst bort i sydöstra hörnet på salen, långväggshyllan —, den längst bort ibland gamla lexikon, hebreiska —, grekiska o. s. v. en tunn bok i 4:o, nyinbunden, tysk, innehållande reproduktion av alla kända alfabet. Tag reda på författare, titel, tryckning, tid o. rum, o. s. v., om möjligt äfven pris. — Det andra, äfven på Kungl. Bibl. *Philangi Dasa:* Swedenborg the Buddhist, Tryckårtal o. lokal? pris? *publikations-sällskapet*, dess adress o. s. v. — som den är skrifven på engelska, kanske du vill vara god taga Hallström med dig dit på Bibl. o. bedja honom öfversätta åt dig, hvad jag behöfver veta för att få tag i arbetet i fråga o. kunna sätta mig i förbindelse med *The Buddhist Swedenborgian Society*, ty de här Yankee-lärarne, som kalla sig swedenborgare vill jag inte ha att göra med. Af alla swedenborgarna här frequenterar jag endast en gammal präktig medecinman, som för öfrigt skilt sig från de andra. Det är en något till styf karl, ska du tro, o. lärd o. tolerant o. med storartade vyer — Samt Tidn. *The Buddhist Ray* (står i Catalogerna) visst från samma »*Society*». Du skulle göra mig en mycket stor tjänst härmed, ty dessa uppgifter är af *högsta värde* för mig. *O. ju förr ju hellre.* Gå till Bibl. på f. m. o. rekvirera dem o. låt dem ligga tills på e. m. då Hallström har tid att följa dig.

Jag beder dig än en gång att göra mig denna stora tjänst o. ju förr ju hellre. Jag väntar på ditt svar —. Du kan ju meddela åt vännerna innehållet i det här paketet, så slipper jag skrifva om den smörjan en gång till. Helsa Bergh; Om han kunde sälja en tafla åt mig ändå, så skulle jag göra några gråstämningar hvilka ej skola blifva allt för »vilda».

Hvad gör han, den hedersmannen. Helsa alla vännerna. Bed Sjögren ej vara vred på mig för jag var häftig sista dagen jag reste. — Säg honom, om han fortfarande vill lära japanesiska, så finnes Manuel, praktisk o. lättfattlig, i detta språk för 3 frcs. Han gör förb. rätt i som vill lära sig åtm. deras écriture. Ty den är förb. vacker. Både från artistisk o. philosophisk synpunkt, (snarare — — — från artistisk alltså äfven från philosophisk — —).

Min vördnadsfulla hälsning till Fru Bianchini och din bror

Vännen

Ivan Aguéli

10 Rue de la Tour 10 *Malakoff*

Du får hjälpa Sjögren öfversätta. Inte svårt. Boken ej alls stor. — Helsa hjärtligt fröken Ebba från mig! Tala om din Amour för mig. Tala om Åkerberg, sedan jag reste o. hans sista dagar här. Atelierens öde.

Det framgår av brevet att Aguélis målning denna tid huvudsakligen låg nere. Men detta betydde inte på något sätt ett svikande konstintresse

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

hos brevskrivaren, det innebar endast att detta intresse just nu tog sig företrädesvis teoriens och spekulationens form.

Hur främmande Aguéli denna tid stod till naturalismen framgår bl. a. av en fotografi föreställande Davids »Sabinskornas bortrövande» som han skickade till Axel Erdmann och på baksidan försedde med en längre påskrift — — — »David var en förb. bra karl, en värdig ättelägg till den sjudjävligt dugtiga Poussin, en av de få som förstå att ett konstverk är en 'fugue' o. inte naturalism. — Mera härom en annan gång, kanske i brevet; o. David är pappa till Ingres, som tålde vid att sättas bredvid Delacroix, ce qui n'est pas peu dire. — Du kan sända den här till Lindberg, ty han kommer att goûtera den mer än du och jag. — Men jag bockar mig så djupt jag kan för »Kulturen Poussin. David. Ingres.»

Men om Aguéli bockade sig för klassikerna så var det dock helt andra ting, som kommo hans hjärta att klappa fortare. Man märker det, när t. ex. talet kommer in på Gauguin. Aguéli berättar i ett brev till Richard Bergh om den utställning som skall anordnas i Köpenhamn av Gauguins från Tahiti hemsända målningar. Av brevet framgår att Aguéli kände till åtminstone enstaka av dessa målningar.

Han hade ju redan genom Emile Bernard blivit bekant med Gauguins konst, men dessa nya ting ha tydligen verkat på honom som en uppenbarelse. Han skriver:

Malakoff 16 mars 1893.

Herr Richard Bergh,

Får härmed tacka för eder vänliga rekommendation hos Mr Wrangel. Jag har nu fått autorisation till allt möjligt. — Och jag går på muséer och bibliotek och gör upptäckter, den ena värre än den andra. På senare tider, då klimatet blivit något så när hyggligt, idag ha vi en svensk sommardags temperatur i Paris och intet undantagsfall, idag gör man upptäckter i banlieu-landskapen och det gamla vackra, riktiga Paris. Som innehåller så många stilar, utom den ökända från Berlin och New-York. Som finnes mer än nog i det moderna Paris.

Det lär visst snart bli en exposition i Köpenhamn. Gauguin har sänt dit från Tahiti, några dukar som äro *högst intressanta*. En av dessa, en taitienne i solljus, på ett vitt draperi, med en fétisch o. infödingsornament omkring, är en bland de mest suggestiva tavlor jag någonsin sett. Det är det mest gedigna, solida stycke målning, man kan tänka sig. — Man gripes vid första ögonkastet o. man *läser* den ungefär som man läser ett poem av Baudelaire. Man senterar sceneriet o. dramatiken, suggestionen och smekningen av curvorna o. symbolismen uti melodien och rythmen (siffror, kardinalpunkterna, geometriska figurer, rörelsen o. s. v. underförstådda) en fuga av vokaler och konsonnanter betraktade helt enkelt som vokaler o. konsonnanter, som hava alla ett symboliskt värde, d. v. s. förmåga att precist suggerera en viss känsla.

A propos symbolism tager jag mig friheten göra en kanske något banal anmärkning. Att varje sak — färg, ljud i musiken eller språket, figur, siffra o. s. v. — symboliserar

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

fler högst olika, vanligen diametralt motsatta idéer. Och det är vanligen platsen uti kompositionen, som bestämmer, så att säga väljer, vad saken i fråga betyder för tillfället. För övrigt inom den verkliga symbolismen är *intet godtycke möjligt.* — — —

Vad angår Gauguin och Baudelaire så gör jag högst liten jämförelse mellan de båda poeterna.

Till slut angående Gauguins tavla. Jag kan inte beundra, ännu mindre avguda. För mycket moraliskt fördärvad för det, och sceptisk. O. då jag lättast beundrar något, så sker det bara för att indirekt skälla ned något annat. Jag kan bara erkänna o. bocka mig. O. man bockar sig ovanligt djupt för Gauguins tavla.

Det vore en lycka om en eller annan av Gauguins tavlor komme att stanna i Sverige. Jag skall tala om för eder, att snart få vi kanske inte se några nya Gauguin mera. Han vill hem till Frankrike, sjuk, trött, åldrad i förtid. — — —

Lämnande Gauguin och Baudelaire o. talande om — mig själv —. Som mina finanser äro förfärligt usla och som av de få som visat mig ett intelligent intresse, Ni är den enda jag kan vända mig till i föreliggande fall, vågar jag fråga, om Ni möjligen skulle kunna sälja några mindre dukar av mig härifrån. Jag lämnar dem till vad pris som helst, bara jag får något.

En finsk målare, Svenson, hälsar Eder. Han har varit kamrat med Eder, Björck och Zorn. Det är en bror till Gerle.

Om min rekommendation gäller något hos Eder, får jag på det varmaste anbefalla åt Eder välvilja min vän Arthur Sjögren, ty hans japoneriserie finns det ingen humbug uti. Han är riktigt calé uti Japan-sakerna, och det är en god skola — ehuru det finns bättre o. jag tror han kommer att gå långt, och att döma efter symptomerna tror jag ej han baxnar i blåsvädret.

Med utmärkt högaktning
Aguéli, Gustave

Min adr. Rue de la Tour 10, *Malakoff* (prés de Paris).
Ber om min hälsning till hr. Nordström.

Aguélis försök att intressera Richard Bergh för Paul Gauguin kröntes med framgång. Den mot det nya i konsten så sympatiskt inställde läraren från Förbundets skola följde rådet och förvärvade det Landskap från Bretagne som sedermera övergått i Nationalmusei ägo, där det på ett så utmärkt sätt representerar sin mästare, om också från en tidigare epok än den som visades fram på utställningen i Köpenhamn.

Det finnes i Aguélis brev till Bergh två passager som lämpligen kunna ge anledning till kommentarer.

Den ena är anmärkningen angående det förhållandet »att varje sakfärg, ljud i musiken eller språket, figur, siffra o. s. v. symboliserar fler högst olika, vanligen diametralt motsatta idéer».

Det kan äga sitt stora intresse att jämföra detta citat med följande rader:

»Varje färg äger efter den princip som vi fastslagit en dubbel betydelse, gudomlig och helvetisk.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Raderna återfinnas i ett manuskript av Aguéli ur hans kvarlåtenskap, en avskrift efter ett synnerligen sällsynt arbete (jag har förgäves sökt det på Bibliothèque Nationale): Des Couleurs Symboliques av Frédéric Portel, Paris 1837.

Likheten i tankegång befäster mig i den övertygelse jag även av stilistiska skäl kommit till, att det var vid denna tid som Aguéli fördjupade sig i de subtila spörsmål som Portel behandlar i sitt arbete om färgernas symbolik. Det kan kanske icke sakna sitt intresse att ur konstnärens avskrift göra ytterligare ett par citat:

»Vitt är Guds symbol, guld och gult beteckna Ordet eller uppenbarelsen och rött och blått helgelsen eller den Helige Ande.

Rosafärgen lånar sin innebörd från rött och vitt. Rött är symbolen för den gudomliga kärleken, vitt för den gudomliga visheten, föreningen av dessa två färger skall beteckna: kärleken till den gudomliga visheten.

— — — — —

Varje färg har enligt den princip vi ha fastställt en dubbel betydelse, gudomlig och helvetisk. Den gudomliga kärlekens symbol blir tecknet för egoismen, hatet, den helvetiska kärleken. Djävulen uppträder klädd i rött och offergärningarnas eld skall äga sin motsvarighet i helvetets eld.»

Men ett yttrande i brevet visar, att om också andra intressen för tillfället trängde målningen i bakgrunden så levde dock tanken därpå, om inte annat såsom en möjlig inkomstkälla. Aguéli skriver: »Vågar jag fråga om Ni möjligen skulle kunna sälja några mindre dukar av mig härifrån.»

Man frågar sig om det inte var Aguélis konstnärsdrift som förmådde honom att i mars eller april 1893 flytta från Malakoff till konstnärskvarteret på Montmartre. Men i alla händelser hade han så mycket lättare att besluta sig för att slå sig ned på »la Butte» som han här befann sig i nära grannskap till några av sina bästa anarkistvänner.

Adressförändringen delgives Bianchini i ett brevkort:

Paris 10 april 1893.

B. B.

Var god o. med *allra första* kommunikera min nya adress; 16 Rue Cortot Butte Montmartre åt Hallström, ty hans systrar göra en visit i Paris i förbifarten, på resa till Spanien o. till Lindberg, Sjögren, Richard Bergh — hur går det, har du talat vid Bgh om han kan sälja ett par bitar åt mig.

Vet du om Lindberg kopierat den där Rembrandt åt Hallström, som jag egentligen skulle ha gjort. Jag väntar brev från er jannar. Helsa alla vännerna.

Din bror och krigskamrat.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men det var en medlem av stockholmsgänget, som ej står nämnd på kortet, för vilken den nya adressen var särskilt välkommen. Axel Erdmann skulle resa till Paris, visserligen också för att se på staden men som han själv medger, framför allt för att träffa Aguéli. Han bebådade sin ankomst och hälsades hjärtligt välkommen, och en vacker aprildag stod han utanför 16 rue Cortot. Aguéli var inte hemma, men portvakten hade ett skriftligt meddelande från honom med uppgift var han kunde träffas, på ett litet kafé i närheten. Där fanns emellertid ingen Aguéli och Erdmann slog sig ned vid ett glas öl i väntan på vännen. När Aguéli omsider infann sig, fann han sig föranlåten att hos värden be om ursäkt för sin landsman som inte förstod bättre än att förtära en sån där bochedryck.

Och så följde då Erdmann Aguéli hem för att taga i besittning den bostad, där han skulle kinesa den närmaste tiden. Det befanns, berättar Erdmann, vara ett litet rum med tegelgolv, högst 2 eller $2^1/_2$ meter i fyrkant. Ej en enda möbel, ej ett bord, en stol eller ens en säng. Blott en massa gamla böcker med vilka man bäddade under huvud och knän — folianter, religionsurkunder på, som Aguéli upplyste, hebreiska, ryska, grekiska och sanskrit.

Så skulle Aguéli visa sin vän Paris. »Han förde mig», skriver Erdmann, »till Louvren, Cluny och framför allt till musée Guimet och gav mig en verklig kurs i synnerhet på det första och sistnämnda museet, oändligt väckande och värdefullt, men så despotiskt och opsykologiskt, att jag stundom föll samman av trötthet.»

Man förstår att det efter en sådan dag ej var så lockande att behöva ordna de hårda folianterna till madrass och huvudgärd, och så många nätter stod ej heller Erdmann ut med kinesandet på rue Cortot utan flyttade över till ett litet hotell i grannskapet. Men även med denna anordning blev det i längden olidligt med Aguélis despotism, och efter några veckor gjorde Erdmann revolution och företog sig att ensam studera museerna varje dag, så länge de voro öppna.

Men Aguéli träffade han ju fortfarande tid efter annan. En kväll när han tittade in i det lilla kyffet vid rue Cortot, fann han värden liggande sjuk, utsträckt på sin bokhög, som vanligt utan lakan eller täcke men med slängkappan över sig.

Erdmann blev helt förskräckt och erbjöd sig att hämta en läkare, men Aguéli avböjde otåligt — det enda han önskade var att få vara i fred. »Men innan du går kan du göra mig den sista tjänsten.»

»Den sista tjänsten?!»

»Ja, du kan ta fotogenkannan där i hörnet och slå ut innehållet i en cirkel omkring mig på golvet till skydd mot vägglössen.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Oroligheterna i Quartier Latin juli 1893. En omnibus antändes framför l'École de Médecine.

Erdmann gjorde som han blivit tillsagd. En stark fotogenlukt spred sig i rummet.

»Fy tusan, vilken stank! Slå upp fönstret!»

Erdmann lydde. Det var oväder ute. Åskmolnen urladdade sig över staden djupt därnere, regnet forsade utför de branta gatorna på la Butte Montmartre. Och bakom i mörkret, halvkvävd av fotogenstanken, låg den underligaste av bohemer, huttrande av feber under sin nötta slängkappa på sin hebreiska bibel, sin koran och sin Swedenborg.

»Sannerligen», slöt Erdmann sin berättelse, »det var en stämning så intensiv, att den aldrig kommer att gå ur mitt minne.»

Erdmann kände rätt — här var något främmande som han stod utanför, som han aldrig skulle tränga in i.

Ivan Aguéli förde en slags dubbeltillvaro. Få av dem som kände konstnären med de nymodiga ideerna, linguisten med de vittfamnande språkintressena, swedenborgaren med de verklighetsfrämmande spekulationerna anade väl att de hade framför sig en brinnande anhängare av anarkismens läror.

Den avgörande händelsen för Aguéli blev julikravallerna 1893.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Utgångspunkten för dessa oroligheter utgjordes av en s. k. »monôme», ett demonstrationståg anordnat den 1 juli som protest mot att anordnarna av årets konstnärsfest, »le bal des Quat 'z' Arts» av någon anledning blivit ställda under rättsligt åtal och dömda. Demonstrationen resulterade i att under uppploppet en ung man dödades.

Från detta ögonblick förvärrades situationen hastigt.

Den 6 juli skriver l'Eclair:

»Uppploppet har antagit en utomordentligt allvarlig karaktär. Det har glidit ur studenternas ledning för att råka i händerna på tvetydiga typer, som ensamma böra göras ansvariga för de plundringar som begåtts i går.

De ha byggt upp onyttiga barrikader av kullvräkta spårvagnar, de ha bränt upp dessa spårvagnar, liksom de ha satt eld på kiosker och annonspelare, de ha skövlat och brutit sönder och gjort skada för dunkla ändamål.»

»Framför medicinska fakulteten», skriver l'Illustration den 8 juli, »mitt emot Brocas staty, sätta brottsliga händer eld på Omnibusen Plaisance — Hôtel de Ville liggande på sidan; men polisen skyndar till. Poliskonstaplarna göra chock mot demonstranterna och tvinga dem att draga sig tillbaka och det är verkligen ett fruktansvärt och gripande skådespel att mitt under mängdens tjut se dessa fruktansvärda glädjeeldar tändas medan ångsprutorna ila till för att släcka dem, utstötande i den mörka natten sina dystra och entoniga tjut.»

Av Aguélis brev, ett odaterat till Bianchini och det till Richard Bergh av den 10 oktober, som jag återkommer till, framgår det, vilket fascinerande intryck det blodiga skådespelet har gjort på den unge konstnären. Från detta ögonblick är han en svuren anhängare till anarkismen, ja, han hör t. o. m., enligt vad han berättar i brevet till Bianchini, till de aktiva och är beredd att i vilket ögonblick som helst se sig tvungen att lämna Frankrike.

Käre Bror,

Man får välan skrifva o. tala om hur man mår o. fråga hur I mån allihop o. be dig tala litet om hur verlden är i Sthlm o. kamraterna o. så be dej göra mej ett par stora tjänster.

Man mår efter omständigheterna bra. Tack vare den hedersmannen Bergh. Man målar, skrifver esthétik, dom kommer att tryckas i *Le Lotus Bleu* (theosophe organ) o. *la Croysade*, en tidn. för unga symbolistmålare o. poeter.

Början är färdig o. dom tycker *mycket* om den. Det skall bli en symbolistesthétik, som för att reta publiken skall kallas l'esthétique de l'esprit simple, ou l'esthétique du Bon Sens eller något i den stilen. En af redaktörerna föreslog sedan jag läst upp introduktionen l'esthétique du Verbe incarnie.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Smickrade mig mycket. Vill ej nu tala derom för dig. Skall sända dig exemplar i höst, när det blir färdigt.

Peinturen går väl an, den också, men här är det, min själ, inte alls söderns sol. Jag reser till Afrika i höst, Algerie eller Egypten. Kanhända jag kan få komma till Indien.

Hur mår kamraterna, du själf? Hvad gör du för storartat? Sjögren, den f—n som inte skrifver till mig o. Lindström och Gerle? Helsa dem allihop från mig. D:o Petterson. Ge mig deras resp. adresser, så kan jag skrifva till dem vid tillfälle.

Hallström som jag tänkt så mycket på. Skall skrifva till honom då jag får något literaturnytt att förtälja o. något avslutadt i målarväg.

Är det något nytt från Åkerberg?????

Helsa hjärtligt Hallströms familj o. Åkerbergs. O. Erdmann. Ett missförstånd, *å hans sida*, som enervé och dépaysé, som alla människor bli strax i början i Paris. Jag är ledsen häröfver. Hoppas få höra nytt om ej från honom åtminstone ang. honom. En sak: Virginie Grolleau väntar svar från honom. Det är en hygglig flicka o. än ej det minsta grisettekärlek i den vägen. Man ber dig godhetsfullt styra om att han svarar åtminstone, ty hon har skrifvit till honom. Det är fråga om att få en plats i Sthlm som fransk bonne etc. Erdm. lofvade styra om annons i tidningen m. m. O. säg honom att han svarar henne, ty hon har väntat o. väntar ännu o. undrar om hon skall fortsätta att vänta. Du kan hälsa honom att den andra flickan o. jag vi ä så rysligt goda vänner så — — — O. helsa honom hjärtligt från mig.

Lindberg har ej skrifvit mig ett ord. Hört han fått medalj. Tala om hur hans tafla såg ut o. om han kommer till Paris i höst. Har du en tidning som handlar om honom så sänd en. O. gubben Björn den har retat mig något. Vi går o. är de bästa vänner i verlden. Så flyttar jag till Montmartre o. väntar honom hvarenda dag o. han kommer aldrig till mig, o. reser utan att ens tala om det för mig, utan afsked. Hvadan detta?? Hur är det med honom nu?? Jag ville gärna veta hvarför han är vred på mig —

O. sist en ovärderlig tjänst. Som du vet är jag revolutionär o. född sådan. O. har aldrig i hela mitt lif haft så roligt som på barrikaderna för någon tid sedan. O. sedan Quartier Latin oväsendet ifrigt frequenterande anarkisterna. Kan du sända mig pass, då ä du vänlig. Ditt, Björns, Erdmanns så är du vänlig, ty jag är bland de aktiva o. måste vara beredd att hvilken dag som hälst rymma till London. Ingen fara för er, ty i händelse af att bli fast, så har ni bara att visa att ett missförstånd egt rum i tidningarna.

Ty ni bevisar att ni varit i Sverige. O. säger att ni förlorat passen. Eller att man stulit dem. Nu måste man sluta, ehuru jag har mycket att tala om. Glöm ej Åkerberg, Hallström, Mlle Virginies affär, Lindberg med oljetafla o. passen.

Har du varit hos Boyesen?

Att läsa: Grave: la Société mourante et l'Anarchie Sar Peladan; förb. bra saker

Papus: Traité Elémentaire de Science occulte (lilla upl.) G. Carré — 3.50 — d:o stora ed. 16.00.

Detta arbete kommer att öppna nya horizonter för dig.

Balzac, Baudelaire, Barbey, Fauré, Mera nästa gång.

Tillgifna vännen
Ivan A—ii

16 Rue Cortot 10
Butte Montmartre

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Brevet till Richard Bergh är digert som en avhandling och av ett ojämförligt värde, när det gäller att få ett grepp på brevskrivaren och en aning om de problem, som han brottades med under en period, som mer än någon annan i hans liv blev en jäsningstid. Det är ej blott om honom själv det talar — det skisserar även porträtt av hans vänner. Men här lägga vi märke till den förbehållsamhet som är synnerligen betecknande för Aguéli. Han vet att han här rör sig i kretsar, på vilka polisen har sina ögon fästade, och han vill inte ens till denne förtrogne vän i det fjärran landet onödigtvis uppge namn och adresser på de omskrivna personerna. En kallas helt enkelt vid sitt förnamn, en annan får heta Mme B., en tredje omnämnes blott som »en holländare». Detta skrivsätt försvårar givetvis i hög grad forskningsarbetet, när det gäller att rekonstruera den krets, där Ivan Aguéli mottog några av sitt livs starkaste intryck.

Aguélis brev är av följande lydelse:

Paris 10 okt. 1893.

Ärade bror,

Det var länge sedan jag beslöt mig för att störa dig. Men jag har så kolossalt svårt att lyfta mig till initiativ i praxis, det vet du. Å det behöfves alltid en mycket tydlig impuls utifrån för att komma i gång.

Min gode kamrat å granne Luce, suggererade mig en rätt användbar idé idag på morgonen, under ett allvarligare samtal om financernas dåliga tillstånd. — På hans fråga om jag kunde skriva svenska, svarade jag att det kunde jag nog om jag blefve alldeles tvungen därtill, o. sedan tyckte han att jag borde söka få skrifva correspondensartiklar till någon svensk tidning som betalade sina medarbetare i Paris. Hälst som man ej målar med framgång på vintern.

Årstiden ser hotande ut.

Har ganska lifligt följt med i politiken, sedan studentoroligheterna. Man var med förstås. Drog med lif och själ sitt strå till barrikaderna o. tog granna stämningar, i synnerhet från aspecten af gardisterna, väntande på att de skulle chargera. Jag har aldrig i hela mitt lif haft så roligt. — Slapp undan benan mitt i pannan. Men skall tala därom en annan gång.

Den revolutionen ställde vår Herre till bara för att jag skulle få lära mig hur en *riktig* revolution ska gå till. Har haft revolutionsfeber sedan dess. Sökt upp de gamle anarkistvännerna som undrat var jag hållit till så länge. De bo i närheten, o. vi träffas nästan varenda dag. Det politiseras väldeliga.

Man är ganska au courant med dagens politik, o. som anarkisterna i allmänhet ej begagna sig av klichéer, så tror jag mig kunna se förhållandena i ganska opartiskt ljus. Ty som du vet äro anarkisterna utom alla partierna, som viljande ett nytt från grunderna. »L'Endehors» är den enda etikett man kan klistra på en anarkist. Det är en grann företeelse, anarkismen. Det är bestämt det vackraste i vår snuskiga tid. Tänk dig en solnedgång o. en gryning på samma gång. Dynamitardernas storartade, medvetna, lugna heroism; kulturoffrens hämnd; drömmarna hos utopister, intuition, och artister, ett blekt sken, låt vara, men som innesluter de första strålarna av den nya solen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men jag skall tala särskilt om anarkism, en annan gång, om du så vill. Intresserar dig ämnet?

Jag tror mig kunna skriva ganska antagbara artiklar härifrån om inrikespolitiken o. om konst o. litteratur. Helst som jag befinner mig intimt i god publicistmillieu. Kan du tänka dig, en av kamraterna sätter sig o. skriver en nästan anarkistisk artikel i — Figaro. Den var uppenbarligen riktad mot socialismen, mellanradigt mot all parlamentarism; i grund en anarchiste. Det syntes inte, men kändes. Detta som ett exempel bland de många på finesse.

Talar om allt det där milliö, etc. för att få dig att tro, att det kunde ju hända att han (d. v. s. jag) skulle kunna göra något annat än galenskaper i den vägen.

Skulle du kunna göra mig den ovärderliga tjänsten att rekommendera mig hos någon av dina tidningsvänner, så att han tager mig till Pariskorrespondent o. *betalaðe*, så vore jag dig ytterst förbunden. Jag skäms över att exploitera dig sålunda. Tror du ej jag själv inser cynismen uti att begära även yttre hjälp av dig, därför att du så mycket encouragerat mig genom att som vänlig kamrat deltaga i mina artist-funderingar, för att om möjligt kunna lära mig något. Jag har en förbaskad respekt för dig, hur du kan vara en verklig auktoritet utan att vara det minsta auktoritär.

Detta följande, ifall du skulle vilja åtaga dig min sak. — Jag tänkte börja med åtskilliga artiklar över de politiska partierna i Frankrike, deras betydelse o. inflytande, o. deras historia. Detta för att få utgångspunkter. Vidare parlamentarismen o. socialismen så convenabelt behandlade som möjligt. Paris-pressen — (Utrikespolitiken intresserar mig ej. Endast då o. då, engelska förhållanden bedömda i Paris. D:o l'Alliance franco-russe) — Franska patriotismen vill jag röra vid så litet som möjligt. Man förkastar den i teori, naturligt, men kan ej skälla på den. Den har kanske ett visst »raison d'être». Men patrotism i allmänhet, militarism, casern-, polis-, domstols- o. kulturskandaler obarmhärtigt refereras o. commenteras.

Året lovar att bliva ganska rikt på händelser att tala om. Det vill säga man vet på förhand att den 31 dec. 1894 skola vi vara precis på samma ställe som nu, från stor synpunkt sett, såframt ej ägt rum något större oväsen, ty det är verkligen bara oväsen som förändrar tingen, o. endast anarkisterna som föra världen verkligen framåt. Såframt det nu är människor som leda världen. Men socialisterna rusta sig för kammaren, o. som jag har goda försänkningar bland f. d. socialister, s. k. possibilister, o. t. o. m. bland de gamle blanquisterna, så får jag nog mycket att skriva om. — Inom konstvärlden ha vi snart Gauguins exposition, hemkommen från Tahiti med ett 90-tal dukar. En exposition av Const. Guys »Le peintre de la vie moderne», »Exposition d'art musulman.» Så vill jag göra representativa artist- o. litteratör-porträtt etc. — Så jag tror nog jag skulle kunna göra två à tre artiklar varje vecka, utan att behöva ändra levnadssätt.

Talte jag om för dig att jag höll på med en symbolistisk estetik. Den går framåt. Jag är ganska belåten. Stommen är präktig. Här o. där bra i färgen. — Syntesen är mycket enkel, belyser en ganska stor rymd, o. skarpt. Då o. då sätter jag in en periferisk sak nästan omedelbart under en stor princip, vilket ger mycket nerv åt rytmen i ljuset. Ser emellertid att det hela är för hieratiskt, skall så mycket som möjligt modifiera detta genom att hålla tonen något kvinnlig. Och genom att uteslutande begagna de mest vanliga ord, såsom viljande att *i ðetta fall* läsas *inuti* orden, ej bakom dem. Architecture är för övrigt så mycket composition och idé, att den nästan vinner på att utföras i grovt material.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Tycker du inte det är vackert att betrakta en syntes som sol med flere athmospherer ini varandra o. omfånget o. beskaffenheten av dessa o. deras världar beroende av solens alstringskraft.

Du må tro vi leva här ett vackert kamratliv. Rendez-vous hos Félix, en konstkritiker, som med utmärkelse deltagit i kampanjen för impressionisterna för några år sedan. Mycket hörd o. värderad av skolan Pissaro-Signac-Monet-Degas-Geffroy, Lecomte, etc. D. v. s. de franska-parisiska *rent impressionistiska* naturalisterna, lyrice, portraitister, narrateurs de la vie moderne et des actualités. — uf, vilken trög fras, förlåt. — Jag tycker förbaskat mycket om honom, mycket också för att han är så representativ. Jag skall göra ett dussin porträtt av honom. Han känner sig mycket träffad i några skizzer av mig, likaså föräldrarna o. kamraterna. Jag kan ej motstå frestelsen att tala om en nyfransk typ i bildning, en typ; hygglig, enkel o. sobre, fullkomligt fri från snobbism o. pose. Emanciperad som socialvarelse, internationel ända till antipatriotism . . . »Ja det är bevisat nu, vi förneka den nationella känslan. Alla våra andliga fäder, alla dem jag nyss nämnt (Tolstoi, Wagner, Ibsen) och Carlyle och Fichte och hela musiken från Bach till Wagner, från Schumann till Borodin, alla äro utländingar; och Rosetti, och Swinburne och slutligen Nietzsche, och alla», skrev häromdagen en förhoppningsfull 20-åring (Mauclair) i Mercure de France, sept. i en mycket hovsam o. mycket solid artikel. Mauclair är en högst begåvad o. intressant karl. Naturalist en attendant, i brist på bättre, för att undvika skojare i mysticism, som han vördar, håller styvt på konst; som form av intuition. Respekt för syntes, men oförmögen till den. Som esthétie ganska dematerialiserad, ehuru inskränkt till personlig erfarenhet. Alldeles bortkommen eller förfärligt torr i vad som rör sig utom det sedda eller det dramatiska. Men medveten härom o. därför lämnande åsido de stora synteserna o. l'abstrait substantiel, utan att germanicanera dem som syssla därmed. — Långt ifrån gudlöse, ty dominerar hos dem en stor, ehuru bien vague tro på »le sens caché des choses», vilken tro är ett av Profetens *första* bud (andra el. tredje versen i Koran om jag minns rätt). Är övertygad om att denna typ är av det Nya Människosläktet, i sitt första stadium. Tvärsäkert är att de hava framtiden för sig. Ty de äro: 1:o snälla pojkar, 2:o förståndiga pojkar som bara tro på det substantiella. Samt att hava ej en aning om det abstrakt substantiela, det är ej så farligt; till detta från det konkret substantiela, är det endast en gradfråga. Tidsfrågan, evolutionsfrågan, inom idéginéalogie, naturligtvis. — Och Vår Herre leder dom nog, för nämnda tvenne orsakers skull. — De beundra gråstämningar, vintersaker, skymningar; de vill hava naturen beslöjad, o. finna dimmor mystiska. Jag finner dem intressanta o. rätt skämtsamma. Kan du tänka dig, många av dem gå o. tro att ljuset skall komma från norr. Det är en viss reson uti, ty neophyten inträdde i pyramiden genom en liten glugg på nordväggen av densamma. Och nordbon nu för tiden har *något litet* av de egenskaper som fordrades för att våga presentera sig i helgedomen begärande att förberedas till den första o. lägsta graden av initiation. I alla händelser äro de en vacker contrast till satanister, spiritister, germansocialist-materialister. Socialisterna äro ena ljusa fåglar må du tro. En av deras förste säger helt naivt mitt på ljusa dagen, o. på valmöte »Mrs, le socialisme n'est qu'une question de ventre et de sous-ventre». Fy fan. En samhällsfråga som bara är en matfråga. Dj-vla pack. Men återvändom till Félix. Han är en bland de bästa jag sett av den typen. Präktig o. stor kritisk intelligens. Alla begära råd av honom, o. det är så roligt att se hur odisputabel aktning alla hyser för honom. Som intelligence active, un sceptique rodant. Mycket ironi humoristisk. Läser vers o. dramer alldeles

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

överdådigt bra. — Jag står mycket högt i hans tanke, vilket encouragerar mig i hög grad.

Så en holländare som kan vara ovettig på alla möjliga språk. Franska, holländska, tyska, engelska, frisiska, flamska, spanska o. malajiska. Han har varit i mina drömmars land, Java o. Sumatra, i många år. Han är den roligaste djävel man kan tänka sig. En liten pigg djävel. Man kan inte se honom o. hålla sig för skratt, i synnerhet om han av en olyckshändelse råkar att taga på sig en allvarsam min för ett ögonblick m. fl.

O. så mycket vackra flickor sedan. O. så snälla sen. Jag målar dem allihop. Men de ha olyckligtvis arbete o. ateliéer att passa på. En utav dem är nu överdådig. Jag törs inte börja tala om henne, ty då slutar jag aldrig. Hvarenda fena av henne är en snillrikt skriven avhandling om symbolism. Jag ser syner då jag målar henne. — Man, o. ett par goda kamrater följer henne hem o. om det är framåt småtimmarna så kan vi glömma oss ända till daggryningen. Då ä vi på golvet som andaktfulla hedningar. I stum beundran. O. hon på en canapé mitt ibland oss, lycklig över att känna sig gudinna, blir det för ett ögonblick, Gudinna, ljuskälla. O. så visar hon oss än arm, än ben, än axlar, än hals, än bröst, nakna, strålande av skönhet.

Den syndiga literatören vidrör henne mycket respektfullt, o. slickar sedan av fingrarna. Men det tycker jag han gör dumt uti. Han gjorde bestämt bättre i att t. o. m. hålla andan.

Tilläggas bör att ingen av oss begagnar spritdrycker.

Läs: *Aurier*: Oeuvres posthumes, ed. Mercure de France, 15 Rue de l'Echandé St. Germain, Paris. Den gedignaste symbolist-kritikern jag träffat. Förb. goda kritiker över Van Gogh, Gauguin, etc. Det är en manlig hjärna som kritiserar, vilket är ovanligt. J. K. Huysman, den känner du. Han har gjort en rolig evolution. Har läst Là bas, som man tycker mycket om, som dokument, mindre som konstverk. Rebours lär vara något i den stilen också. Det är rätt egendomligt att författaren till »l'Art moderne» kommer på bättre tankar. *Remy de Gourmont,* Le Latin mystique (ed. le Mercure) är en värdefull, en riktig uppenbarelsebok om mysticism i poesi. Huysmans företal till densamma äro bland de bästa sidor jag läst ang. l'Histoire actuelle, bland de sundaste o. förståndigaste näst Baudelaire. Huysmans har tagit sig före, synes det, ett grannt arbete genom att bekämpa satanismen till förmån för sund mysticism o. verklig spiritualitet. Ty i Nordau: Entartung, är det en viss sanning. Olyckan är den att hans pöbelnatur inte kan skilja mellan satanism och religion. Kallar all supranaturalism perversité sexuelle, dålig mage, hallucinationer för att man ej ätit tillräckligt med god biffstek, etc. Sabla idiot. Kan då den fan inte se att kemiens filosofi är phallacisme, så tydlig som den kan vara. Det såg man redan i skolåren. O. en av Europas styva poeter, Herr August Strindberg, är också av den meningen, på mångfaldiga ställen. Han måtte visst vara gift med en riktig ko, den där Nordau.

Citerar följande ord av Aurier för att giva dig ett begrepp om honom, ord tagna nästan på en slump, ty jag har ej läst honom helt o. hållet, endast här o. där; ty det är tillräckligt, ett par sidor, för att göra sig ett begrepp om en sympatisk författare. Med en smula pénétration. »Ett konstverk är en ny varelse, som inte bara har en själ men en dubbel själ (konstnärens själ och naturens själ, fader och moder).

Det enda medlet att genomtränga tingen är kärleken. För att förstå Gud måste man älska honom. Förståendet står i proportion till kärleken.

Den enda möjligheten att förstå ett konstverk är alltså att bliva dess älskare, denna sak är möjlig eftersom verket är en varelse som äger en själ och uppenbarar den genom

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ett språk som man kan lära sig. Det är t. o. m. lättare att hysa en verklig kärlek för ett konstverk än för en kvinna, eftersom i konstverket materien knappast är att räkna med och nästan aldrig skall låta kärleken urarta i sensualism.

Man skall kanske förlöjliga denna metod, då kommer jag inte att svara.

Vår själs ädlaste förmögenheter äro på väg att förtvina (genom positivismen). — Man måste reagera. Man måste på nytt odla hos oss själens högre egenskaper. Man måste på nytt bliva mystiker. Man måste lära sig att kärleken är källan till all förståelse — men ack, det är för sent att på nytt förvärva kärleken i hela sin primitiva ofördärvade gestalt. Vårt århundrades sensualism har lärt oss av med att i kvinnan se något annat än ett stycke kött, som är tjänligt till att släcka vår materiella lusta. Kärleken till kvinnan är oss ej längre tillåten. Seklets skepticism har vant oss av med att i Gud se annat än en nominell abstraktion som kanske inte existerar. Kärleken till Gud är oss ej längre tillåten.

En enda kärlek är ännu lovlig, den till konstverken. Låt oss kasta oss på denna sista räddningsplanka! Låt oss bliva konstens mystiker!

Och om vi inte lyckas däri, låt oss helt trist återvända till våra tråg i det vi sucka ett sista *Finis Galliae* — det är slut med Gallien.»

Vackra sidor — inte sannt?»

Hans perspective över samtidens konst är förb. bra. O. jag törs ej tala mer om honom för att kunna sluta det här långrandiga brevet.

Präktiga revuer: *Mercure de France,* primus inter pares, *La jeune Belgique, l'Ermitage, Les essais d'art libre.* Om du vill göra dig besvär med att sända tillbaks till mig, skall jag låna dig några nummer diverse revuer med intressanta uppsatser. Men som jag själv måste lämna igen dem så . . . Pardon.

Jag vill göra Strindberg bekant här. Har översatt ett par bitar ur Röda rummet, som gouterades, ehuru de voro lösryckta bitar. Det gör mig ont att se, hur så mycket beundran slösas på Ibsen. Det förtjänar han ta' mej fan inte, Strindberg är ganska europé, om hans vardagsliv är svenskt eller inte, hör så obetydligt till saken. O. han har ett visst europeiskt värde, ty han har skapat ett nytt temperament han, vilket är artistens sociala skyldighet att göra, o. ett temperament som vissa nutidens människor behöver för det högre och inre livet. Under det att Ibsen endast försöker att övertala tjockskalliga norska småstadsbor att göra vad som går utav sig självt i Frankrike och Spanien, åtminstone bland icke-bourgeois. Kan då ingen människa se, att han endast runkar mycket försiktigt på den mest avlägsna kanten av våran förb. civilisation med ty åtföljande samhälle, som ju med största möda håller sig upprätt på alla fyra, o. som för övrigt är undermineradt på alla möjliga sätt invärtes. Jag ger inte en enda Ravachal för ett helt dussin Ibsen. Hans teknik som skådespelsförfattare är ju ganska solid. Men känner du »les flaireurs» av Vanlerbergh? Där har du le Théatre symboliste. En kamrat läste den för mig, o. f—n i mej, såg jag inte spöken. Det kändes i varenda fena. O. ändå var det så enkelt. Bara en gammal fattigstu'käring som dör, så belåten, o. iscensättningen var som om en vallpojke skulle gjort den.

Hur skall man bära sig åt för att auktoriseras att översätta Strindberg? Vill du giva mig hans adress o. om möjligt en anbefallning i hans välvilja. Så skriver man till honom o. sänder en bit översatt o. s. v. — Man tänker endast tala med honom om det allra nödvändigaste, om arbetena o. s. v. Ty jag tycker inte alls om honom som personlighet. O. Nietzsche, o. Nordau, o. germanherrar aktar jag min enskilda människa för. — — — Det är Strindberg-impressionisten, paysagisten i synnerhet jag vill accen-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

tuera. O. samhällskritikern, nej, snarare anarkisten. O. möjligen ett el. annat av hans monumentala verk. Röda rummet eller skärgårdsromanerna. För övrigt så äro mina åsikter i detaljsaker ganska flyttbara, i synnerhet jämkbara. Är det något ekonomiskt flaflas eller andra formaliteter att iakttaga annat än skriva till författaren? Vill du vara god o. med första hjälpa mig härmed, ty La Revolte o. La Revue Anarchiste vänta på artiklar, som jag har nästan färdiga, d. v. s. översättningar från Strbg.

O. Målningen. Man målar det kommande seklets män o. det evigt kvinnliga. Samvetsgranna porträtt är alltid en god skola. För övrigt är det det förståndigaste jag kan göra för ögonblicket. Det »humaniserar» mig en smula. O. så ett påhitt. Jag skall måla paris-horizonter från Butte Montmartre o. från kamraters fönster med god utsikt. Har gjort 6 goda skizzer o. äntligen funnit nyckeln till linieoscillationerna, i detta hav av tak, marquerat av streck (gator), torn, monument, parker, o. s. v. — Kamraterna tycka mycket om dem, Félix har två av dem hos sig. Jag har överraskat honom så många gånger i kontemplation framför dem. Men mitt första göra, ifall jag ser dem framme, det är att vända dem mot väggen i ett hörn. Men jag är så indécidé i färgen, i detta fall. Jag har målat dem med gråblått, ultramarin, o. ett otäckt brunt, bara för att få teckna med penseln. — Har kommit på det klara med att jag för att måla måste ha: antingen stark sol, eller vid horizont, helst båda delarna, tål jag ej att andra än ungar glo på mig. Från sommaren har jag som vanligt en hög anteckningar i färg o. streck, som ingen människa begriper mer än jag, 5 à 6 ofullbordade tavlor. Jag har spillt minst tjugu sceanser på ett motiv, som jag är galen uti. Har ej kunnat sluta det. Hur fan kan man måla å det står fullt med folk omkring en o. säger att man är »fin de siècle». Emellertid skall jag sluta dem inomhus. Det är några gator i solsken. En av kamraterna som varit i tropikerna känner igen »le grand silence de la chaleur» uti ett par av dem. — Skall sända dig fotografier av ett par av porträtten. Så några »nature morte» lite här o. där. — C'est tout. — Mme B:s porträtt, d:o av Félix, en park bredvid Moulin de la Galette, o. ett par »Paris-mariner» kanske jag sänder till »les Indépendents» nästa år. Få se hur parken ser ut då den blir färdig. Mme B:s porträtt är djävligt suggestivt som kvinnoporträtt. Hon själv är så belåten och tycker jag gjort henne så vacker. Det är då en djävla lögn, ty hon är tusen gånger vackrare i verkligheten. Det är mycket likt, hennes karlslok, en ung poet, vådligt snäll pojke, är också förb. belåten o. tycker att det är något så »imprévu» uti det. — Nu är alla belåtna utom jag. Men hon skall posera mig »sa frimousse» (ett tjusande vackert ord för ett ungt, vackert kvinnohuvud, inte sannt) lite längre fram, o. då ska jag göra något tusan djävla. Har du märkt så roligt det är att måla kvinnor som påminna om fjällor från den tiden då man var så kär så det blixtra blått för ögonen då man kysste dem.

Du tycker kanske det är besynnerligt att se mig i ett nu så épris av arbetslust, positivt talat av lust att vilja kasta mig in uti la vie moderne. Nu kan jag göra det utan att taga skada. Nu är det för mig en vila. Förut var det mig omöjligt. — Jag är tillräckligt sceptisk att studera det utan att leva det. Kanske är det det bästa medlet att undvika suggereras av detsamma, att kontrollera detsamma.

Jag längtar mer än någonsin ifrån det här förb. Europa, till något primitivt land, där det är mycket varmt o. mycket klart, o. där polemik, dialektik, rhetorik, politik o. socialism äro okända sjukdomar. Där folk inte gräla på varandra för nöjet att gräla o. föredra att äta upp varandras cadaver än varandras livslust, livsglädje.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Hur kan du förklara detta fenomen? Jag är un flaneur enragé. Att gå o. driva på folkrika bullrande gator eller å alldeles ödsliga, bara projekterade kvarter, är alldeles som att äta god välgörande mat då man är hungrig. — O. det är som hade man öron o. ögon över hela kroppen. O. allt utom mig är mun som talar, o. gente. Men jag får alltid den tanken att dessa hus, dessa gator, dessa träd, dessa människor äro knappt verklighet. Och att ett visst brus inuti gatbullret är det enda verkliga. Husen förefalla mig det mest »en attendant». Jag överraskar mig rätt ofta med att på fullt allvar fråga mig själv: »Men så ska dom då inte snart ta ned de där barackerna. De se så magra ut i färgen. De äro ju färdiga att upplösa sig i en färglös, omärkbar gas när som helst.» Minst fugitiva o. improviserade synes mig träden. Djup o. orörlig himlen o. perspektivet. Denna sensation är regel hos mig. Den går igen i alla gatinteriörer jag ser o. senterar. D. v. s. har den mer el. mindre var gång jag går ned på gatan, i vissa kvarter jag tycker om, o. i intelligent, vaket, observerande tillstånd. Mycket intensivt om gatan vidgar sig hastigt. — Skall tala om Parisstämningar nästa gång om du vill. Har ingen lust att måla det. Vore jag musiker eller poet, skulle jag göra konstverk av denna sensation. För övrigt få vi se, om jag kan representera det egendomliga ljudet, som är basen för alla detaljsuggestionerna, i någon färg, möjligen koppar dämpande ett högst egendomligt o. intensivt blåvitt, spetsigt, men alldeles ljudlöst.

Jag vill göra porträtt i järn, smitt ej gjutet. Spänningen i stadsmänniskans ansikte verkar hamrat järn. Nervositeter av koppar, av granit, av marmor o. s. v. finnas även men äro mera sällsynta. — Jag känner en smed som är artist. Han gör bara blommor. Men av järn o. så artistiska att man känner doften o. färgen, stundom t. o. m. symbolismen av blomman, vägande den i handen. Formen är den mest naturalistiska o. »vêtu». Men en naturalism à la Corot, som våran smed bär med sig som conception av naturen. Mannen är ett natursnille, au point de vue de métier, seulement, teckningen är högst korrekt (+ en förb. fin intelligens o. känsla. Artister skulle ej ens kunna kopiera denna delikatess, i en teckning efter hans järnblommor). Men bed Monsieur göra en teckning i papper o. penna eller med va f—n som helst utom med en ganska grov hammare o. en järnbit, då skulle du se hur ängslig han ser ut. — Det är ej hans blommor som suggererat mig att göra porträtt i järn, men en kamrat bekantade mig med honom just i följd av min smideslusta. En del hästhuvuden ville jag även smida.

Skulle du kunna »donner un coup d'épaule» åt vännerna Lindberg eller Sjögren, en av dem; de behöva bäst komma ut. O. det bör ju ej falla sig så svårt, då de båda äro produktiva som kaniner. — Om jag minns rätt hade Mr Zorn mycket höga tankar om något som kallades dekorativ konst. D:o Mr. Hasselberg efter sin hemkomst från Köpenhamn. De ha nu ett brilliant tillfälle att ådagalägga om deras kärlek för dekorativ konst är något mera än platonism, vilken som vi veta inte är mycket bevänt med, utom hos den Helige Ande, genom att ge respengar o. om möjligt en smula till åt någon av ynglingarna i fråga. Som varande troligen de mest lovande decoratisterna i Sverige. Naturligtvis en bit efter dig, o. Nordström, o. Josephson, o. greve Rosen. — Åkerberg har jag ingenting hört utav. Han har visst gått åt helvete. Där en stor ande överbord. Men det är ju sannt, vi ha så förbaskat gott om begåvat folk i Sverige. Se bara så vackra utställningar Konstakademien, Konstföreningen, etc. Merde. — Som du ser står jag ej ut med att vara ironisk längre.

Nu skall man då sluta den här tartinen, bedjande dig om ursäkt för att så länge tagit din uppmärksamhet i anspråk. Man skall aldrig göra så mera. Hos mig, slarvig stil o. ovårdade uttryck komma ej av brist på égard för adressaten. Tvärtom; är i

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

négligé för att giva honom tillfälle att förvissa sig om, huruvida man är idiot eller vriden. Om jag är det, må han komma underfund därmed så fort som möjligt »pour ne pas perdre son temps».

Med största högaktning o. tillgivenhet
Ivan Aguéli
16 Rue Cortot
(Butte Montmartre)

Törs jag vänta, att du snart svarar mig angående tidningskorrespondensen, Strindberg o. s. v. — Om Du så önskar, skall jag sända dig några högst intressanta revuer, med konst o. literatur o. teater o. anarchism uti. O. fotografier av ett par av mina saker. — Hälsa hjärtligt Nordström om han minnes mig. Jag talar ofta om eder för mina vänner här. — Jag önskar så ofta att du vore här. — Barc de Bonteville har en stor exposition i nov.—dec. Man är personl. inbjuden deltaga, men jag vågar knappt. — Skulle råda dig o. Nordström att sända hit något. För principens skull. — Barc de etc. har haft en intressant exposition av unga literatörer, poeter o. anarchister. Ehuru långt ifrån fullständig, var det något förb. suggestivt i tillställningen. — Man har ännu ej kommit på det klara med den. — Exponera en bit i höst, du o. Nordström.

Detta brev har, som det framgår av följande brevkort till Bianchini, sänts av Aguéli till denne för vidare befordran till adressaten.

Paris Tisdag.

B. B.

Har du fått brefvet att sända till Bergh? Om ja har du skickat af det? Väntar brev från dig, o. Per o. Sjögren. Hvar är Lindberg? Åkerberg har skrifvit hem, hör jag. Hvad nytt??? Träffat Nelson, han ser ut att ha varit dugtig därhemma. Är naturligtvis litet bortkommen i de nya horizonterna här. Men han tar sig bra ut här. O. de andra ynglingarna. Väntar bref med omgående

vännen
Ivan

Avstämplat
Paris 24. 10. 93.

Jag har varit nog lycklig att ej blott kunna identifiera men även återfinna i livet de gestalter, vilkas fysionomier äro skisserade i brevet till Bergh.

Den person som i detta brev intar den förnämsta platsen är kritikern Félix. Detta är ju i Frankrike ett ej allt för ovanligt efternamn, men mina efterforskningar gåvo till resultat att någon kritiker med familjenamnet Félix ej framträtt vid den nämnda tidpunkten. Men det fanns en mycket känd konstskriftställare som hette Félix i förnamn med efternamnet Fénéon. M. Félix Fénéon befanns ännu vara i livet och bosatt i södra Frankrike, och snart hade brev växlade med honom fastslagit, att han mycket riktigt var Aguélis beundrade vän Félix. Genom M. Fénéon

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

kom jag i förbindelse med målarpatriarken M. Maximilien Luce, som ej nämnes i Aguélis brev men likväl spelade en roll i hans liv vid denna tid. Och denne åter kunde säga mig namnet på den lille holländaren och uppge för mig hans nuvarande adress. Slutligen kunde M. Félix Fénéon tyda gåtan med Mme B. och skänka mig adressen till den plats i Afrika, där änkan efter »hennes karslok» ännu lever.

Det hänförda porträtt som Aguéli gör av sin vän Félix svarar helt visst mot originalet. Den 76-årige Félix Fénéon är i denna stund en av de originellaste och mest fängslande figurerna inom Frankrikes konstnärliga värld.

Den 13 maj 1894 skriver Edmond de Goncourt i sin Journal:

»Henri de Regnier gav oss i dag en bild av Fénéon, denna originella figur som är född i Italien och ser ut som en amerikanare, en intelligent person som arbetar på att skapa sig en typ, som försöker att väcka förvåning genom ett axiomatiskt uttryck, en komedi av inre koncentration, en serie små handlingar och mystifikationer — men en man med hjärta, god, känslig, helt hängiven de excentriska, de vanlottade, de olyckliga.»

M. Félix Fénéon.
Efter fotografi, taget omedelbart efter frikännandet augusti 1894.

Félix Fénéon föddes i Turin 1863 och anställdes 1881 under titeln rédacteur i franska krigsministeriet. Men den begåvade, oförvitlige och högt skattade ämbetsman han utvecklade sig till, fick tid över att bedriva en synnerligen omfattande verksamhet som tidskriftsredaktör och kritiker. Han blev en av impressionisternas förste och mest begåvade förkämpar, och som intim vän till Signac, Cross och Seurat drog han i härnad för pointillismen. Under en lång följd av år intog han en framskjuten ställning som konstnärlig ledare av Bernhiem Jeunes konsthandel.

Den person, som i Aguélis brev till Bergh går under namnet »holländaren», befanns vara en holländsk-fransk jude vid namn Alexandre Cohen. Han lever liksom Félix Fénéon i södra Frankrike, där han efter ett synnerligen skiftande liv i lugn och ro ägnar sig åt en publicistisk verksamhet, till

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

vars märkligaste frukter höra de två volymer levnadsminnen, nedskrivna på hans modersmål, som han under titlarna »In Opstand» och »Van anarchist tot monarchist» utgivit åren 1931 och 1936.

Från en glädjelös barndom och ungdom i en holländsk småstad hade den fattige judepojken räddat sig genom att adertonårig taga värvning i den holländska kolonialarmén. Fastän de fyra år han tillbragte på Sundaöarna, till en ej föraktlig del förflöto i arrest, hade han dock underbara ting att förtälja om Orientens härlighet för sina nya parisvänner.

Till dessa hörde som nämnt även Aguéli. Cohen har i brev till mig skildrat sina upplevelser med den svenske målaren.

»Det var från slutet av 1892 till slutet av 1893 som jag i anarkistkretsarna på Montmartre, till stor del sammansatta av unga konstnärer: skriftställare, målare, musici o. s. v., sammanträffade med Aguéli, som på den tiden var en högväxt och vacker pojke på ett tjugotal år, prydd med ett väldigt hår och en liten blond skäggkrans. Men när efter en landsflykt på flera år — den landsflyktige var jag, fördriven från Frankrike för 'anarkistiska stämplingar' — jag återsåg honom omkring 1900, var hans utseende vanställt. Under ett slagsmål, vars orsaker och närmare omständigheter äro mig obekanta, hade han fått näsbenet krossat och blivit mycket lomhörd om inte fullständigt döv. Det var inte längre den vackre Ivan, älskad av alla damer — vilka alla han å sin sida älskade i första ögonblicket med samma passionerade kärlek, utan hänsyn till ras, nationalitet eller färg. Han berättade för dem och berättade för oss att han var naturlig son till en svensk kung.

Aguéli bebodde en helt liten målarateljé i bottenvåningen av ett gammalt hus vid den pittoreska rue Cortot högst uppe på Montmartres kulle, ej långt från Sacré-Coeur och helt nära ett annat gammalt hus, som enligt legenden under några år hyst 'den vackra Gabrielle' d'Estrées, Henrik IV:s väninna. I detta rum med mansardtak, där två personer hade svårt att uppehålla sig samtidigt, målade han sällsynta och rudimentära landskap, av vilka jag inte minns mycket utom av en av dessa små tavlor föreställande en poppellund, som han hade skänkt mig. Jag äger den ej längre, detta minne av den älsklige Ivan Aguéli har gått förlorat under loppet av en ganska orolig existens, som varit förenad med ett ständigt kringflackande.

Vid denna tidpunkt — det vill säga mellan 1890 och 1893 — tjänstgjorde Aguéli ofta som skaffare (père nourricier) åt de franska 'kamrater' till vilka jag hörde. Han åtnjöt nämligen en obegränsad kredit hos en fet matvaruhandlerska som höll butik i hörnet av rue des Saules, nära rue Cortot och åtog sig gärna vid behov att företaga en blygsam proviantering

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

huvudsakligen bestående av »gros rouge» (hushållsvive), korvar, skinkfärs, sardinlådor, ägg o. s. v. När helt oväntat det ramlade några pengar över oss från himlen gjorde man sig skuldfri hos Aguéli, som å sin sida justerade notan hos den präktiga matvaruhandlerskan. Det var en härlig tid.

Vi bodde helt nära varandra och träffade ofta samman med honom, någon sällsynt gång hos honom, ofta hos oss 59 rue Lepic.

Vad hans personlighet beträffar skulle man inte kunna karakterisera honom bättre än ni har gjort det i ert brev av den 26 sistlidne juni: 'fascinerande' och 'komplicerad'. Alla älskade vi honom för hans älskvärdhet, man roade sig åt hans infall, men man undvek så mycket som möjligt, och i det man väl aktade sig för att såra honom, att diskutera med honom, så oklar var han i framställningen av sina filosofiska idéer. Han kallade sig själv 'Swedenborgiansk anarkist', och som han var den ende sitt slag bland oss var han svår att följa och fatta. Detta så mycket hellre som han under sina första år i Paris talade en närmast barock franska.»

Alexandre Cohen.
Efter fotografi.

Sitt behov av att se sig omgiven av konstverk tillfredsställde Alexander Cohen efter vad han själv i sina minnen berättar på ett synnerligen skrupelfritt sätt. När han fick se en klistergubbe närma sig med sin stege, sin klisterpyts och sin säck med affischer ställde han sig på lur, och hade något av Chérets eller Lautrecs mästerverk, tack vare klistergubbens möda, kommit upp på den avsedda platsen på en mur eller ett plank, kom det lika hastigt ned igen, så fort gubben vänt ryggen till. Ivan Aguéli fick ofta biträda vid dessa spännande härnadståg, vilkas minst angenäma del bestod i att hemforsla bytet, som dröp av klister, till Cohens enkla rum, upplyst av färgprakten hos alla den moderna franska affischkonstens stulna mästare.

Tack vare M. Félix Fénéon har jag kunnat identifiera en annan av de i Aguélis brev till Richard Bergh omnämnda personerna, den mystiska »Mme B». Hon har visat sig vara en skådespelerska som under konstnärsnamnet Hedvig Moor uppträdde i Ibsens pjäser hos Lugné-Poe. Hon levde äktenskapligt samman med en ung skriftställare Victor Barrucand, journalist, sociolog, poet, dramaturg och romanförfattare, som på sitt sociala program hade han satt den utopiska satsen: »Gratis bröd för alla». Sina senare år tillbragte han i Algeriet, bl. a. som utgivare av arabtidningen *Akbar*.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Till den aguéliska kretsen hörde denna tid även konstnären Maximilien Luce, numera Président de la Sociéte des Artistes indépendants och ännu vid över åttio års ålder full av arbetshåg, som jag hade tillfälle att konstatera vid det besök jag i juni 1939 gjorde i hans bostad vid rue de Seine.

Det var svårt att föreställa sig att den vitskäggige gubben framför staffliet en gång i tiden varit en brinnande anarkist, som nästan varje vecka till syndicalo-anarkisten Emile Pougets veckotidning *Père Peinard* levererade synnerligen tendentiösa, signerade teckningar. Luce var granne till Aguéli på rue Cortot och den unge svensken fick begagna sin franske väns ateljé.

I denna krets intog Olof Sager-Nelson en plats för sig. Det var hösten 1893 som den tjugofemårige Värmlandskonstnären i egenskap av Pontus Fürstenbergsstipendiat anlänt till Paris. I oktober har han sammanträffat med Aguéli, som på ett brevkort stämplat den $^{26}/_{10}$ till Bianchini skriver: »Träffat Nelson. Han ser ut att ha varit duktig därhemma. Är naturligtvis bortkommen i de nya horizonterna här. Men han tar sig bra ut här.»

Det fanns en särskild anledning för Aguéli att med intresse taga sig an Sager-Nelson. Ynglingen från Åmål hade avlöst honom i den intima kamratkretsen på Konstnärsförbundets ateljé. Nu kom han med hälsningar därifrån, och det nya vänskapsbandet var snart knutet.

Och likväl voro de två djupt olika. Sager-Nelson var utan tvivel den mindre sammansatta naturen av de två, men han ägde en omedelbar skaparkraft, som Aguéli saknade med all sin skarpa intelligens. Men de förstodo varandra bra, och den karakteristisk, som Aguéli i ett brev till författaren skrivet i Cairo den 12 december 1915 har lämnat av sin avlidne ungdomsvän, är ett dokument som verkar med övertygande sanning. Aguéli skriver: »Ej har jag glömt Nelson, men jag blev bekant med honom först i Paris 1893 och umgicks mycket med honom *endast detta år*. Jag reste till Bruxelles på vintern, hade en serie märkvärdiga äventyr hela året 1894, som slutade med Egypten. Återkommen till Paris, sommaren 1895, såg jag Nelson endast några få gånger.

Då (1893) var Nelson redan färdig med sig själv, i full besittning av sitt språk.

Nelson är en duktig och märklig *målare*, detta är obestridligt, men han är en ännu större dramatiker. — Våra skaplynnen voro diametralt olika, men kanske mycket därför voro vi så goda vänner, emellertid utan att gå varandra för nära in på livet eller envisas i estetikgräl. Nelson var en frisk och sund natur, och såg ut som en engelsman av det språksamma och frimodiga slaget. Jag är bara sjuk tillfälligtvis och då behåller jag mitt elände för mig själv så mycket som möjligt. Som jag såg Nelson så skratta'

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Olof Sager-Nelson. Självporträtt 1894. Kolteckning.
Göteborgs museum.

han hjärtligt då han var glad, vilket oftast var fallet; svor svavelrök och stora brinnande tjärtunnor gjorde han då han var arg eller ledsen, vilket inträffade då och då, som för lite var. Aldrig såg jag varken Nelson eller mig gråta ned kamratens stärkskjorta. Vi visste så bra, hur det var med varandra utan att tala direkt om saltsyran på hjärtat. De minnen jag har av hans psykologi äro händelser, ej bekännelser. Aldrig bikta vi varandra, nej. Vår vänskap var grundad på ömsesidig högaktning, artistisk. Båda voro vi emotiva, ehuru snarare anti-sentimentala. Men förövrigt voro vi högst olika, som sagt är, och som målare så gingo vi på helt och hållet skilda banor.

Nelson var, som jag såg honom, absolut icke någon teoretiker, men han odlade sin smak. Var mycket ofta på Le Louvre, sällan på Luxembourg men aldrig på la Rue Clauzel, hos Père Tanguy eller liknande. Vi voro ofta tillsammans inför de primitiva, ej endast de italienska men också

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

de franska och de tyska. Det exotiska, urtida eller vilda var knappast kuriositeter för honom. Men stor-glad var han den dag då han upptäckte El Greco, som då ej ännu var på modet. Jag minns gråmunkar med dödskallar av Nelson, som voro något mer än plagiat. Dessa tavlor (små dimensioner) tyckes ha försvunnit också. Min avgud Tintoretto intresserade honom ej mycket men Rembrandt va' vi sams om. Han var i grund och botten närmare Delacroix än jag, men Th. Rousseau, Flers, Huet, Chinteruil, etc. etc. fängslade honom ej länge. Ledsamt nog minns jag ej vad han tyckte om stormästaren Daumier, hurrabasen, och Monticelli. Daumier var då sällsynt att få se i målning. Fick ej tillfälle visa honom några teckningar (bland de bästa) av C.(onstantin) G.(uys), »le peintre de la vie moderne». Samla och kontrollera Nelsons tycken om mästaren är mycket viktigare än hans teorier. Jag vet ej ens om han hade några sådana ty ingen var mindre än Nelson upplagd för abstraktiva spekulationer. Nelson var långt ifrån dum eller obildad, men hans tanke låg ej åt filosofien. Vi talte mycket, d. v. s. mest om dagens händelser i andans ljus.

Ytterst ogärna talar jag om modärnitet eller antikvitet i konst, ty enligt min uppfattning så är sann konst helt och hållet *utomtid* (extra temporel) liksom religionen. Emellertid kan jag ej undgå märka, att konstmålningens absoluta skilsmässa med fotografien (d. v. s. Kameran) utgör en vändpunkt, säkert den viktigaste, möjligen *den enda*, uti tavlornas historia. Bland alla dem som mer eller mindre radikalt bröto med kamerakonsten minns jag inte en enda som intresserade Nelson, inte ens Van Gogh.

Nelson bodde alltid (1893) Montparnasse Rue Vaugirard, mellan Rue de Rennes och Boulevarden. Vantrivdes på Montmartre XVIII:me arrondissement, där jag däremot fann mig bäst. Var sällan hos mig på visit, Rue Cortot. — Nelson arbetade mycket fort. Mitt porträtt, t. ex. tog endast en kort sittning och var intet undantag från allmänna regeln. Svaneduken och Fosterbröderna arbetade han mest på.

Nelson är typen för en svensk romantiker. Var ingens lärare och ingen-elev. Tog ej djupt intryck från något håll, utom från allmänna konsts historien. Jag tror de gamle flamländarne och Delacroix låg honom närmast. Han var ett konstens söndagsbarn och behövde varken lära eller tankar. Kunde utmärkt bra sitt eget språk av medfödsel och brydde sig ej om lära andras, ty det var ej nödvändigt för honom. Med språk menar jag här teknik. Nelson och Josephson voro båda mystiker, men det är stor skillnad på deras mystik. Deras personligheter kunna nog ej jämföras på villkor. Utan att vilja skämta med död mans minne, så vill jag på något sätt ha Nelson mellan Zorn och Markus Larson. Han är ursprunglig

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och skicklig som Zorn men så är det ingen likhet mer mellan den djupa Nelson och våran ryktbara fähusrubens.

Som personlighet var Nelson (1893) en levnadsfrisk tjugofemårig gentleman från Sverige utan besynnerlighet eller överdrift av något slag. Han var inte lärd, men bildad. Läste franska och svenska och begrep vad han läste; d. v. s. han läste till husbehov, utan skryt med råhet och utan bokdille. Han var alltid ordentligt klädd, lika litet slusk som snobb. Jag minns aldrig jag såg honom utan ren löskrage. Jag levde då den ohyggligaste perioden i mitt liv och var ytterst illa klädd. Nelson låtsade aldrig om det, och vi talte aldrig skräddare med varandra, vilket var fint av honom. Han var en god kamrat och mycket hjälpsam, vilket var så mycket vackrare, som han oftast endast hade F(ürstenberg)s pension att leva på. Han varken snåla' eller slösa', men för att kunna vara frikostig emellanåt så var han ordentlig, nästan sparsam. Som detta är sällsynt bland svenskar, så bör det antecknas.

Nelson skötte sig. Han drack förstås, men söp ej. Han arbetade flitigt. Var gärna sedd bland fransmännen, men hade inga förtrogna bland dem. D. v. s. han var en välkommen gäst, men ingen egentlig kamrat.

Nelson delade *absolut icke* min smak för rövarkulor och sprängämnen och jag minns tydligt att han på det skarpaste ogillade anarkisterna, d. v. s. 'la propagande par le fait'. Han var artist, men ingenting annat. Nelson var en friskus, en glad sork och en städad karl. Ga' satan i politik, religion, vanvett och allt som ej direkt tangerade honom. Han var ursprunglig utan att vara excentrisk eller paradoxal, fördragsam utan att vara anarkist, varken 'bohème' eller bracka och minst av allt en 'déséquilibre'.»

Denna ingående karakteristik av vännen vittnar om både Aguélis psykologiska skarpblick och hans strävan efter en rättvis dom över den bortgångne. Den får ett ökat intresse därigenom att den ger en lika klar bild av brevskrivaren själv.

Men ännu en figur i den aguéliska kretsen få vi stifta bekantskap med i det här citerade brevet. Det är en av Sager-Nelsons mest omtyckta modeller, Charles Grolleau (avb. s. 117). Aguéli skriver:

»Den äldre av »Fosterbröderna» är poeten Charles Grolleau, som då var bokhållare för att få mat åt sig, sin mor och sin syster. (Axel Erdmann såg henne med mig en gång tror jag i Paris.) Grolleau har sedan gett ut en diktsamling, inte alls illa, men som kritiken ej gjorde full rättvisa åt, därför att modet för tillfället låg på annat håll. Han har märkt sin plats i franska litteraturhistorien i synnerhet genom sina översättningar och utläggningar av engelske siaren William Blake (vän till Flaxman, levde

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

för ett sekel sedan). Grolleau är ingen anarkist utan Swedenborgare och han har insatt Blake i den Swedenborgska traditionen. Ej förväxla Swedenborgare med nykyrklig, åtminstone ej i Frankrike. De kunna vara ett och samma men ej nödvändigtvis. Grolleau var en fin och känslig man, viljebruten i följd av seminarieuppfostran. Sökte länge komma ur oket, men jag har hört att jesuiterna fått sitt rov tillbaks igen.»

Den här omtalade diktsamlingen bär titeln *Reliquiæ* och utkom 1904.

Men trots alla dessa skiftande och intensivt tillgodosedda intressen fick Aguéli dock även tid övrig för sin konst. Granskar man tillgängliga dokument får man åtminstone en föreställning om hans produktion.

Skiljer man ifrån allt det, som konstnären *tänker* göra, och håller sig till vad han själv uppger sig ha utfört blir resultatet för tiden från ankomsten till Paris, i början av 1893, till fängslandet i mars 1894:

Kvinnliga modellstudier (»så mycket vackra flickor sen — jag målar dem allihop»; brev till Bergh 10 okt. 93).

Sex skisser av Parishorisonter från Montmartre (brev till Bergh 10 okt. 93).

Fem eller sex ofullbordade tavlor från sommaren 1893, däribland tydligen den av Zickermann omnämnda bilden från bron över Montmartrekyrkogården (brev till Bergh 10 okt. 93).

Ett porträtt, föreställande Mme B. (brev till Bergh 10 okt. 93).

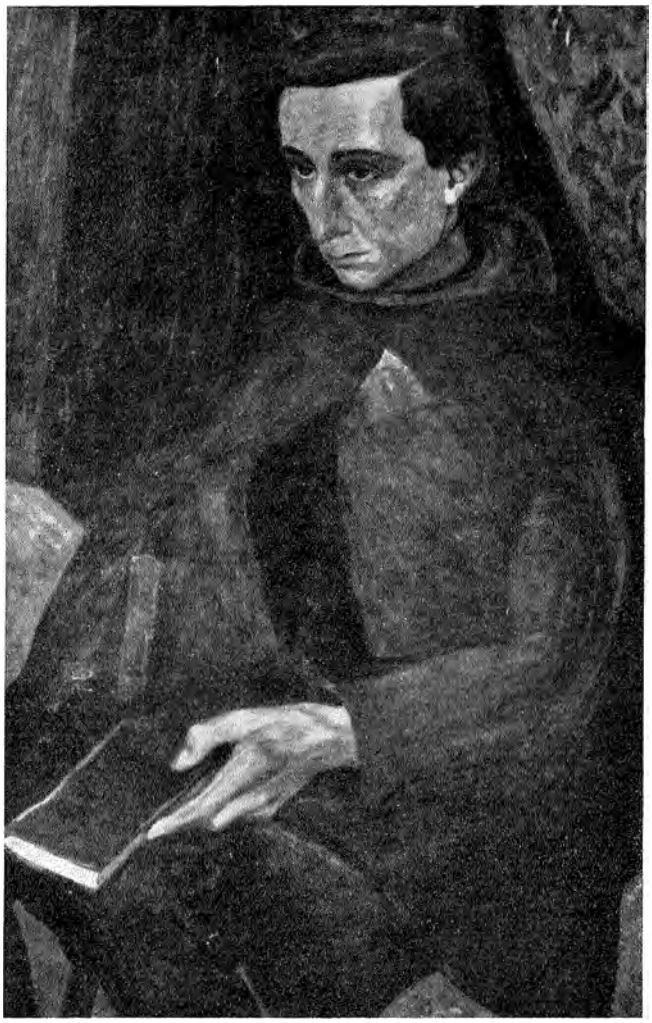
Ett par skisser, föreställande kritikern Félix (brev till Bergh 10 okt. 93).

Porträtt av en antikvitetsbokhandlare, sittande, med en brun bok i handen (»tableau envoyé au pays parmi les autres»; brev ur fängelset till Werner von Hausen 3 april 1894).

Det är djupt beklagligt att intet av dessa konstverk numera har kunnat spåras, om något av dem över huvud är bevarat. Säkerligen skulle bilden av Aguélis konstnärsskap genom tillskottet av dessa, om också delvis ofullgångna försök ha tett sig betydligt rikare. Som det nu är bevaras dessa målningars minne blott i mycket sällsynta fall och då i form av obestämda antydningar av samtida vittnesmål. Aguéli var i allmänhet synnerligen förbehållsam angående sitt konstnärliga skapande, han kunde möjligen tala därom men han visade det ytterligt ogärna, och många av hans intimaste vänner förklara att de aldrig ha sett honom måla. Ja, det finns personer som levat tillsammans med honom långa perioder av hans liv utan att ens veta av att han var konstnär.

Men de ting som Aguéli verkligen utförde voro dock ingenting i jämförelse med dem som han fantiserar om. Mästerverket, som han redan hösten 1893 planerar till världsutställningen 1900, tyckes vara tänkt som en produkt av målning, filosofi, religion och litteratur. Det överraskande infö-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Olof Sager-Nelson. Porträtt av Charles Grolleau.
Tillhör Göteborgs museum.

randet av kung Oskar II:s namn och konstnärens mystiska tal om att »ge sig till känna» får kanske sammanställas med hans fantasier om sin kungliga börd.

Paris 8 nov. 1893.

Kära Mamma.

Se här är nu pappas o. mosters bref. Måtte det lända till något.

Behöfver jag bedja dig göra allt hvad du kan att jag må få respängar. Det är en lifsfråga. En gång där, skall allt ordna sig bra för mig. — Tror du att det skulle göra något, ett par läkarbetyg om mitt tillstånd. Jag törs knappt tala om för dig hur det står till med mig på vintern. Ögonläkaren säger, att ett par vintrar till i vårt kalla klimat, o. jag är blind för alltid.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag får bedja dig skrifva med omgående. Jag vill iväg med första. Jag har ett stort, jättestort arbete för mig, som jag skall ha färdigt till Verldsexpositionen år 1900. Men jag kan ej ta ett steg vidare innan jag studerat några år i Amerika. Det är lika mycket målning som filosofi, religion, literatur. — Kung Oskar lär vara teosof hvilket närmar sig *något* Nya Kyrkan. Åtm. mera än luthers o. påfvens läror. Jag har alltså alla möjliga utsigter att göra mycken lycka. Men om hvad jag arbetar på är *helt o. hållet* nytt, kan jag ej gifva mig till känna förrän mitt verk är fullkomligt helgjutit.

Skrif snart

Din son

Ivan.

Skall jag sända pastorns bref o. hvart?

Paris, lördag kväll.

Kära Mamma,

Tusen tack för det vänliga brevet med de kärkomna nyheterna. Åh, jag har som nytt liv efter att ha' fått hopp om att få ro. Jag arbetar från morgon till kväll. Gör framsteg. Läser Malajiska och Javanesiska, de underbaraste språk jag vet näst hébreiska och kinesiska. Jag går på »skolan för levande österländska språk» (L'école des langues orientales vivantes). Det finns i de med dem här beslägtade söderhavsöarnas språklämningar efter de s. k. himmelska människornas (= guldålderns folks) språk, som Svedenborg talar om. Nya kyrkans läror kasta ett nytt ljus över dem, och de i sin tur giva de märkvärdigaste förklaringar över många dunkla och tvivelsamma punkter i Nya Kyrkans vetenskapliga satser.

Gör allt vad du kan att jag må få resa i de första dagarna av januari. Sänd mig pängar så fort du kan.

Kan du hjälpa mig med något till böcker o. s. v. — du skall tänka dig. Jag kan ej läsa hemma. Jag måste ha' böckerna under armen och läsa litet här och där. Det är lika kallt i mitt rum som ute. Ingen eldstad. Så törs jag ej vara hemma, ifall ett par skulle komma upp och fordra pängar av mig.

Skriv med omgående!

Tillgivne sonen

Ivan

Skall snart skriva ett längre brev till Boyesen.

Vad som är det märkligaste med detta och följande brev är den längtan till fjärran land som de tala om. Ivan Aguéli börjar finna ställningen ohållbar i Paris.

Men det förefaller som om Aguéli inte helt vore sin egen herre. I varje fall kommer den resa till Bruxelles, som han företog i slutet av 1893, som en fullständig överraskning. Man har svårt att förstå den annat än mot bakgrunden av de kommande händelserna.

Men kanske vore det inte en helt omotiverad gissning, om man satte Aguélis mystiska resa till Bryssel i samband med attentatet i franska deputeradekammaren den 9 december 1893, som ledde till över tretusen arresteringar av misstänkta personer. Aguéli kan med sina anarkistiska förbin-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

delser ha känt sin ställning osäker i Paris och önskat byta luft eller också i denna för hans troskamrater svåra tid mottagit en mission till bröderna i Bryssel.

Det har med absolut bestämdhet uppgivits att de sprängämnen, varmed Vaillant laddade den bomb som han slungade i Chambre des Deputés, blivit honom tillställda av en till »kamrat» förklädd provokatör. Det var måhända därför som det enda liv som attentatet kom att kosta var attentatorns eget. Vaillants huvud föll för giljotinen trots alla nådeansökningar, och det har sagts att Carnot genom att avslå dessa nådeansökningar underskrev sin egen dödsdom. Men vad som i denna föga uppbyggliga historia närmast intresserar oss är, att attentatet, provocerat eller ej, gav anledning till den motaktion från polisens sida som resulterade i »le procès des trente» där en av de anklagade bar namnet Ivan Aguéli.

Ett enda brev från den belgiska resan är bevarat.

Bruxelles 25 Januari 1894.

Kära Mamma.

Reser härifrån till Paris i morgon. Det finns inga möjligheter att uppehålla sig här, ehuru allt är kolosalt billigt. Mycket billigare än på Gotland. Man får stora rum för 5. 6. 7. kr. i mån. utm. godt bröd, ett stort varar hela dagen t. o. m. för mig som äter mycket bröd för 15 à 18 öre. En liter god bondmjölk för 14 öre litern. Dadlar o. fikon, som äro här billig mat, då de näml. äro saftiga o. närande för 30—35 öre kilo. För 7 öre får man ett par näfvar kokt potatis o. ett par små rökta strömmingar, för 3 à 7 öre får man en balja, ty kopp är för litet att säja, kaffe, o. för 10 öre, ett par kolossala smörgåsar med så läcker ost, så du ej kan drömma därom. Emellertid kan jag ej hoppas få sälja något. Är alltså tvungen resa tillbaks till Paris.

Skicka af Boyesens bref. Du kan ju läsa det först, sänd äfven kuvärt; det kan ju i frimärksväg vara af intresse för de unga Boyesenarne.

Som du ser handlar det om Amerika. Har du fått något respängar. Jag kommer till Paris utan ett öre. Sänd mig en slant där, så är du snäll.

Tillgifne sonen

Iwan

Herrn på Rue Séguier reser till China om en vecka. Alltså är min adress i hvilket fall som helst Rue Vaugirard.

Man har en stark känsla av att detta brev förtiger allt det väsentliga. Det talar om matvarupriser, därför att brevskrivaren varken kan eller vill ge sig in på det ämne som ligger den enligt sin egen bekännelse till Bianchini aktive anarkisten närmast om hjärtat. Det är måhända på lika goda skäl han ej uppger sin bostad. Kanske bodde han hos den Jean Hautstout, musiker i kapellet vid Théâtre de la Monnaie, vars namn och adress, 70 rue de France, Covieghem, Bruxelles återfanns i det kompromet terande brev som bland andra papper beslagtogs vid Aguélis häktning. Det upp-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

gavs av polisen i Bryssel att denna Hautstout som var en apostel för anarkismen brukade ge husrum åt utländska trosbröder.

Och vi konstatera att Aguélis brev är lika förbehållsamt, när det gäller hans blivande bostad i Paris, det enda han uppger är den adress under vilken brev kunna nå honom. Inte ens hans vänner visste var han gömde sig. »Jag levde», skriver han till förf. den 12 december 1915 »den ohyggligaste perioden i mitt liv och var ytterst illa klädd.»

Man förstår att denne underlige, fattige symbolist-målare och student, denna verklighetsfrämmande idealist, med de bleka, fina dragen måste fängsla och väcka medlidande. Han hade för att bli skött för sina ögon vänt sig till en specialist, D:r Bertrand, som bodde i närheten av hallarna, rue Turbigo. Denne fattade intresse för sin patient, som på honom gjorde intrycket av en helt stillsam pojke som sysslade med målning och studiet av orientaliska språk och som tydligen levde i ekonomiskt ytterst tryckta omständigheter. D:r Bertrand hade flyttat till 2 rue de l'Entrepôt men önskade behålla sin gamla bostad och hyra ut den i andra hand. Detta gav honom tanken att kunna hjälpa den unge främlingen, genom att åt honom upplåta en fristad i sin gamla våning mot det han stod till tjänst med att visa våningen för spekulanter. Här hade han äntligen funnit en skyddad tillflyktsort, oanträffbar även för brevbäraren.

Ivan Aguéli hade fått vad han behövde, en säker operationsbasis. Med den som utgångspunkt kunde han utan risk företaga de utflykter som föllo honom in och uppenbara sig i de skilda kretsar, där han kände sig hemma. Om en av dessa kretsar, huvudsakligen bestående av unga skandinaviska konstnärer, berättar Aguélis vän Werner von Hausen på ett synnerligen fängslande sätt (avb. s. 131).

»Aguéli var av alla den oroligaste, den oberäkneligaste, i sitt slag ett geni. Var han bodde visste vi inte, men han kunde dyka upp när som helst och var som helst. Han var alltid fullproppad med kunskaper och idéer och kastade sig in i samtalet med en iver och en glöd, som om det gällt att erövra världen med ett slag.

Jag minns inte att någon av oss någonsin sett en målning av honom under detta år i Paris, medan t. ex. Nelson slag i slag skapade det ena arbetet efter det andra och visade oss allt vad han gjorde. Men overksam var han icke, tvärtom fick man ett levande intryck av en man med outtröttlig energi och ett omätligt begär efter livsinnehåll och vetande. En formlig vurm hos honom var studiet av språk och religionsfilosofi. Han hade sin egen metod att lära sig främmande språk. Han köpte alltid först Johannes' evangelium. Det kunde han få på alla språk och så förstod han strax vad han läste. Han hade en otrolig förmåga att tillägna sig nya språkformer

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och att genomskåda och analysera deras — om jag så får säga — arkitektur. Jag tror det skedde genom ett slags konstnärlig intuition. Ville han gå längre tog han grammatik och satslära till hjälp. Eljest klarade han sig med litet; som t. ex. när han ville läsa Kalevala på originalspråket. Översättningar befattade han sig ogärna med, ty där fann han icke den rätta färgen, rytmen och klangen, som han just rättade sig efter när han sökte gripa ordens innehåll och mening med sitt organ, den konstnärliga instinkten. Jag anar, att det just var denna medfödda konstnärligt-divinatoriska kraft hos honom som gjorde att han fann en sådan tjusning i studiet av religionsfilosofiska verk på originalspråken. Prosainnehållet, idéerna tror jag också han mindre grep genom intellektet, utan snarare genom att dyka ned i den andliga miljö varur diktverket vuxit fram. Abstrakt filosofi tror jag intresserade honom mindre, kanske inte alls, utan just sådant som Kalevala, Eddan, Koranen och Vedaböckerna, alltså inspirerade diktverk, som uppenbara folksjälen, tidsandan på ett rent och konstnärligt sätt.

Bland många bekanta i Paris voro några anarkister. Det är begripligt, att han, som hade en så utpräglad antipati mot kälkborgerlig självgodhet och all slags översitteri, skulle intressera sig för anarkismen, i vars lära det ingick att göra motstånd mot samhällets och statens övervåld mot den personliga 'friheten'. Han sökte alltså anarkisternas sällskap, fastän han visste, att dessa voro under sträng uppsikt efter ett attentat på en stor restaurang i Quartier Latin.

Hans konstnärskamrater visste, att han umgicks med anarkister, och han utlade ibland för oss anarkismens läror på sitt vanliga livfulla och uttryckfulla sätt. Något medhåll fick han nog inte och vi trodde att hans anarkism inte var annat än ideologi, som stod i uppenbar frändskap med hans övriga idéer och isynnerhet med hans karaktär. På den punkten togo vi honom inte på allvar, och jag minns att särskilt Nelson drev med honom, fastän han själv som människa och konstnär stod likartade meningar tämligen nära.

Det är belysande för Aguélis karaktär, att han kunde hysa så pass mycket intresse för anarkismen att han fullt medvetet utsatte sig för att bli häktad. Att han dock aldrig skulle överskrida gränsen från teori till aktion, det voro vi alla övertygade om.»

Men mystiskt som han har uppenbarat sig försvinner Aguéli från sina vänner, uppslukad av detta Paris, där attentaten avlösa varandra.

På andra sidan Kanalen skriver man om »The reign of Terror in Paris». Den franska polisen har klart för sig, att det gäller att sätta yxan till roten och att först och främst röja upp i denna urskog av anarkistiska och samhällsfarliga publikationer som bereder marken för våldsdåden.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I deputeradekammaren framläggas och antagas i december 1893 stränga lagar mot anarkisterna, och deras samhällsfientliga propaganda genom olika slag av publikationer bekämpas med kraft. Det är ett rikt florilegium av anarkistiska tidningar som förbjudas och beslagtagas. Där ha vi, för att blott nämna några av de mest kända, *L'Endehors, Harmonie, Le Père Peinard,* och den berömdaste av dem alla — *La Révolte.* Men numret av denna tidning för den 10 till 17 mars 1894 innehåller på sin första här återgivna sida en hälsning »Aux Camarades», som börjar med följande ord:

»Detta nummer är det sista som vi utge, *för tillfället* upphör *La Révolte* att utkomma. Ni inser att vi måste ha allvarliga skäl för att avstå från dess utgivande, och vi äro skyldiga alla våra vänner, alla våra kamrater att framlägga dem.»

Skälet är inte förföljelserna, de upprepade husundersökningarna utan att polisen använder *La Révolte* som »souricière», d. v. s., som en utlagd snara för att få namn och adresser på misstänkta personer. På grund av de tjänster, som anarkisttidningar genom att på detta sätt utlämna sina prenumeranter och vänner mot sin vilja gör polisen, finner tidningen det riktigare att upphöra. Men därför ämnar man ej lägga armarna i kors utan fortsätta sin propaganda genom böcker och broschyrer.

Det fanns en person, för vilken upphörandet av *La Révolte* genom händelsernas spel skulle komma att få en ingripande betydelse — det var Ivan Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

V.

Mme HUOT.

En kväll föreslog Ivan sin vän Werner von Hausen att följa honom på en mottagning hos en dam till vilken han mottagit inbjudning. Werner hade inte någon lust men Ivan gav sig inte, det var en verkligt betydande kvinna, känd för sin insats på djurskyddets område, förresten skaldinna och till på köpet strålande vacker. Werner von Hausen gav vika och följde sin entusiastiske vän till Mme Huots salong.

Mme Marie Huot är utan tvivel en av de mest pittoreska gestalterna i 1880-talets Paris. Hon var född i staden Tonnerre 1846 av en gammal familj vid namn de Baon av spansk och förmodligen saracensk härkomst. Den mörka skönhet, vars spår hon ännu på gamla dagar bevarade, talade tydligt om hennes sydländska börd.

Det bör kanske påpekas att det även fanns en Monsieur Huot, ja t. o. m. en Monsieur Huot fils. Mme Huots make hette Anatole-Théodore-Marie Huot och var född 1843. Han var till yrket journalist av vänsterfraktionen. Efter att ha varit verksam på skilda håll i den franska landsortspressen förlade han sin verksamhet till Paris, där han 1887 grundade det pressorgan som bar den ganska föga blygsamma titeln l'Encyclopedie contemporaine illustrée, vars administratör gick under det genomskinliga namnet Théodore Marie och i vars spalter man vid sidan av Marie Huot mötte Anatole Huot som en chevaleresk förkämpe för antivivisektionen.

För resten spelar M. Huot en synnerligen undanskjuten roll i den roman, i vilken hans maka och Ivan Aguéli utgjorde huvudfigurerna. Men han tycks ha ställt sig synnerligen förstående till den intima vänskap som förenade dem. Aguéli och hans vänner blevo bespisade vid hans bord och värden underhöll dem med musikstycken, utförda med en tumme på de glas av växlande storlek och klangfärg, som han med stor möda hade samlat.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Till denne älskvärde drömmare bildade hans maka en synnerligen slående motsats.

Man skulle med lätthet kunna fylla en volym med berättelsen om Mme Huots spännande upplevelser som föredragshållare och agitator. Alphonse Séché, som har berett henne en plats i sin »Les muses françaises, anthologie des femmes poètes, XXe siècle», skriver om henne:

»Marie Huots liv har varit mycket oroligt. Hon äger nämligen en apostels själ; hon är övertygad om att hon har en mission att fylla här på jorden och hon har ägnat sig åt den med en troendes och en kvinnas entusiasm och envishet. Mme Marie Huot har gjort sig till djurens stora väninna och beskyddarinna. Hon har fört anti-vivisektionistiska fälttåg, som på sin tid gjorde mycket väsen av sig, och inte nöjd med att försvara sina idéer med ordets hjälp drog sig Mme Huot inte för att övergå till handling. En dag år 1886, när Pasteur presiderade i Sorbonne en conference över upptäckten av profylaktiken mot hundgalenskap, protesterade hon så energiskt att om ej M. de Lesseps uppträtt till hennes försvar, de tvåtusen närvarande studenterna skulle ha låtit henne tillbringa en högst obehaglig kvart. En annan gång kastar hon sig i Collège de France över professor Brown-Séquard i det ögonblick han står i begrepp att utföra vivisektion på en apa och överöser honom med slag av sin parasoll. Mme Marie Huot har också givit djuren prov på sin moderliga omvårdnad genom att i Frankrike grunda de första skyddshemmen för djur. Jag vill tillägga att Mme Huot är vegetarian och övertygad lärjunge till Malthus — om också, vad det sista beträffar, det är i synnerhet till förmån för hennes djurvänliga ideal som den malthusianska läran intresserar henne.

Mme Marie Huot.

'Det är fastslaget', skriver hon till mig, att jag är en excentrisk personlighet, och doktor Magnan har t. o. m. klassificerat mig bland sina dégenérés supérieurs', vilket alltid är en tröst.»

Kanske på inget annat område har Mme Huot emellertid gjort en så energisk insats som i kampen mot de på åttio- och nittiotalen gång på gång återkommande försöken att införa tjurfäktningar i Frankrike. I en conférence, högtidligen tillägnad M. Carnot, republikens president, som

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ONZIÈME ANNÉE — ONZIÈME ANNÉE

L'ENCYCLOPÉDIE CONTEMPORAINE
ILLUSTRÉE

REVUE HEBDOMADAIRE UNIVERSELLE DES SCIENCES, DES ARTS ET DE L'INDUSTRIE

ABONNEMENTS : FRANCE ET ÉTRANGER. PARIS ET DÉPARTEMENTS : Un an, 25 fr. — Extérieur : 30 fr. NUMÉROS DE COLLECTION : Chaque Numéro antérieur à ceux de l'année en cours : Prix variable de 2 fr. à 5 fr., suivant la rareté. (Tout droit de reproduction réservé.)

UN NUMÉRO : 50 CENTIMES

DIRECTEUR : THÉODORE MARIE

PARIS — N° 357 — 15 Mai 1867 — PARIS

L'ENCYCLOPÉDIE CONTEMPORAINE EN VOLUME. Chaque année, depuis la fondation (1867) : 1 volume. Chaque volume, grand in-quarto, reliure riche : 30 fr. (Dix fois moins cher.) (On ne répond pas des manuscrits envoyés.)

Rédaction et Administration du Journal : 13, rue du Vieux-Colombier, 13, Paris.

SOMMAIRE

Concours général agricole de Paris : Les Vins de Bourgogne : M. Dupard aîné. — Beaux-Arts : Salon du Champ-de-Mars : Salon des Champs-Élysées. — Sciences Médicales : Le docteur P. Carton. — Congrès de Meaux : Le Professeur Rattelbac ; Robert. — Les machines à imprimer. — La Conduite Mécanique : M. Emile de Salzbourg. — Concours général : Le filtrage des Vins. — En Italie : La fabrication des Chapeaux. — Les graines fourragères. — La saison balnéaire et thermale : Wildbad. — Confiserie et Pâtisserie. — Théâtres.

Concours général agricole de Paris.

LES VINS DE BOURGOGNE

M. DUPARD AINÉ

PROPRIÉTAIRE À PULIGNY-MONTRACHET (CÔTE D'OR)

La vigne est toujours la principale richesse de la Bourgogne. Ses grands crûs font les délices des gourmets des deux mondes, et ses vins ordinaires eux-mêmes ont une place d'honneur sur toutes les tables bien servies, soit en France, soit à l'étranger. Aussi, est-ce toujours avec plaisir que, en parcourant la Côte d'Or, nous nous remémorons ses glorieux vignobles : le Clos-Vougeot, Beaune, Corton, Pomard, Montrachet, passent devant nos yeux comme autant de noms immortalisés.

Nous commencerons par Puligny-Montrachet, car ce pays est à la fois un des plus beaux villages et une des plus importantes communes viticoles de la Côte d'Or. C'est là également que nous avons été à même de déguster les vins des propriétés de M. Dupard aîné, un des négociants les plus actifs de la région, qui exposait cette année au Concours général agricole de Paris où il était membre du Jury hors concours.

M. Dupard est l'exemple du viticulteur arrivé à la prospérité par la seule force de son énergie et de sa persévérance. Il est véritablement le fils de ses œuvres. C'est en 1850 qu'il débuta dans le commerce des vins en qualité de commissionnaire. En 1861 il traitait déjà d'importantes affaires et était en relations suivies avec la maison Félix Potin de Paris. Plus tard, lors de la crise phylloxérique, il fut envoyé par divers clients pour effectuer des achats au dehors.

Il est bon de faire remarquer que la plupart des vignes de la région de Puligny-Montrachet furent détruites par le phylloxera. M. Dupard ne se laissa pas abattre par les atteintes désastreuses du terrible fléau ; il fut au contraire un des premiers qui, dans le pays, organisèrent la reconstitution et dont l'exemple fut salutaire pour les propriétaires bourguignons. Il s'occupa de rechercher les meilleurs cepages et d'appliquer les meilleures méthodes de plantation, recommandant de les effectuer dans un sol défoncé assez profondement et d'espacer les ceps de 1m. à 1 m10 au moins. Ce système lui a donné personnellement de tels résultats que trois récoltes suffirent pour le rembourser des frais de plantations de culture et pour payer la valeur du sol au début de la reconstitution et laisser encore un large bénéfice. Ajoutons que dans ses propriétés il réserva une grande place aux cépages blancs qui, d'ailleurs, réussirent admirablement. Il ne pouvait en être autrement, le voisinage de Montrachet indiquant clairement le succès d'une telle méthode.

M. DUPARD

Notons en passant que M. Dupard, en 1880, étant maire de Puligny, fit prendre par le Conseil municipal une délibération pour que la commune fut autorisée à ajouter le nom de Montrachet à celui de Puligny. La demande du Conseil fut acceptée et le pays, par la suite, profita largement de cette nouvelle appellation qui ne contribua pas peu à faire connaître la vraie patrie d'un des plus généreux nectars bourguignons.

En terminant, nous devons constater que M. Dupard aîné, s'étant toujours attaché à livrer ses vins purs et naturels, a obtenu ainsi de constants succès et qu'il a réussi à conquérir la confiance d'une clientèle choisie, convaincue que le seul moyen de se procurer aujourd'hui des vins de qualité, véritables et purs, est de s'adresser directement aux propriétaires-viticulteurs des pays de production, sans passer par les intermédiaires onéreux des grandes villes.

D. VILLENEUVE

Dans de prochains numéros nous poursuivrons la série de nos études sur le Concours général. Parallèlement à ces études, nous recueillons en ce moment de nombreux documents sur les Expositions de Bruxelles, Rennes, Leipzig et Stockholm.

En sida ur »L'encyclopédie contemporaine».

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

La Ligue populaire contre la vivisection den 11 juni 1890 gav i La salle des Capucines, ger hjältinnan själv en färgrik skildring av sin kamp mot dessa förhatliga skådespel som råheten och vinningslystnaden på det skamlösaste sätt gynnade. Mme Huots tal är in extenso trykt i *l'Encyclopedie contemporaine.* Jag gör ett par utdrag ur det synnerligen underhållande dokumentet.

»Det var 1887 som jag började bedriva detta hundyrke som består i att gå och låta slå ihjäl mig på arenorna med lagen i hand och visselpipan mellan läpparna. 'Visselpipan! Usch då! Madame!' — Helt visst, mina herrar, detta saknar kanske en smula belevenhet och den skulpturala nobless som man bör ha för att posera för eftervärlden, men bevars, när man inte kan välja sina vapen eller sina medel, gör man vad man kan! — Och som man måste handla fanns det inget annat praktiskt medel — om man inte grep till en revolver. Jag hade helt visst tänkt på det ett ögonblick; men i antivivisektionistländer skulle den onekligen strida mot principerna. Återstod att försöka med förebråelser . . . men personer som respektera sig själva gå inte och hålla orationer på illa beryktade ställen. Om jag hade gett mig till att läxa upp massan och toreadorerna mitt i arenan — är det oändligt troligt att jag inte skulle ha nått annat än en mycket ringa succès d'estime.

Om det är en god sak att protestera med pennan och ordet, så är det ändå bättre att handla. Det var min ödmjuka åsikt på den tiden, och är det ännu — jag hoppas att ej ha sagt något misshagligt för de herrar som protestera på sina kammare, vilka sedan några veckor börja att skria, mycket mera fikna efter ära än efter fara, som höllo sig tysta och dolda på en tidpunkt när man hade bort tala och visa sig och som klokt ha hållit sig i bakgrunden, när jag, jag befann mig i första ledet för att taga emot huggen. Om dessa tappre i stället för att fånigt göra narr av mig hade hjälpt och stött mig; om de hade följt mitt exempel, skulle jag ha vunnit processen och vi skulle sedan länge ha varit befriade från anhanget från andra sidan bergen.

Alltså, den 19 januari 1887 övergick jag från ord till handling, ett tjugotal av mina vänner och jag begav oss till Hippodromen där den första tjurfäktningen ägde rum.

Med fickorna fullstoppade med genomträngande pipor, eftersom vi måste ha dylika till ombyte, vi tänkte väl att de skulle ryckas från oss, beslutna att trotsa allt, storm och flod — och Gud skall veta att salen var översvämmad till den grad att man skulle ha trott sig vara i ett akvarium — fördelade vi oss i små grupper på två eller tre i avsikten att handla successivt, d. v. s. att när en grupp hade blivit utkastad skulle en annan grupp

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

avlösa den förra och så vidare ända till slutet på föreställningen, som vi ville ej blott störa men förhindra.

Det blev en kamp, mina herrar, som jag ej tvekar att beteckna som episk — en kamp som jag ej tvekar att jämföra med Leonidas' vid Thermopyle — med undantag för vapnens ädelhet och majestätet hos de kämpande, som kanske brusto en smula i detta hänseende.

Vid de första visslingarna kastade sig tjurfäktningsamatörerna över oss som en enda man och en obeskrivlig scen utspelades på bänkraderna tio meter ovanför arenan ty jag måste erkänna att vi av sparsamhet befann oss på de längst bort belägna platserna.

Och man fick bevittna detta homeriska skådespel: tre kvinnor, däribland er mycket ödmjuka tjänarinna, nödsakade att värja sig mot slagen från labbarna på lådans tre hundra kavaljerer som av utomordentligt älskvärda fröknar, lika utvecklade vad höftarna som käftarna beträffar, uppmuntrades med utrop som »döda henne», repliker som Alexandre Dumas fils inte skulle ha väntat sig.

Detta räckte tjugo minuter. Efter vilken tid M. Clément, poliskommissarie på förordnande, kom med förstärkning till herrarna och kastade sig ut på arenan som då var mycket säkrare än bänkraderna i det han svängde sin capa, d. v. s. sitt tricolorskärp ända upp under min näsa som började att blöda nästan lika mycket som tjurens.

Två av staden Paris' poliser grepo, i det de noga följde sina instruktioner, mina två följeslagarinnor på min högra och vänstra sida och jag måste ge vika på samma gång som sömmarna i min klänning, vilken olyckligtvis hade sina svaga punkter.

Sedan vi försvunnit upprepades samma tumult i salens fyra hörn omkring våra vänner, och föreställningen, måste avbrytas tre gånger av denna anledning.

Då man inte kunde få ner dem på annat sätt slungade man demonstranterna över bänkarna med sparkar i ansiktet och kläderna i trasor, vilket var ett sätt att bevisa att liksom brottet har även dygden sina ödesdigra fall.

Polisposteringen, som med hänsyn till oss älskvärt hade anordnats under trappan, ersatte ambulansen som vi behövde anlita, och utan mellankomsten av en stadsfullmäktig som skyndat till vår hjälp skulle man ha arkebuserat och till på köpet misshandlat oss.»

Uppträden som detta förskaffade naturligtvis Mme Huot en herostratisk ryktbarhet, men knappast hade hon blivit den populära figur hon faktiskt var, om hon ej hade förstått att av sitt yttre skapa en egenartad typ, som kanske kunde väcka löje, men ofelbart ägde förmågan att fängsla, en typ som man inte glömde. I sitt förord till Marie Huots diktsamling

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»Le missel de Notre-Dame des Solitudes», Paris 1908 har den kända författarinnan Mme Rachilde tecknat ett porträtt av sin väninna, som med all den sympati för modellen det lägger i dagen ej saknar en humoristisk uppfattning av denna med utomordentlig konsekvens och oförnekneligt skönhetssinne formade gestalt. Förordet börjar med ett minne från 1880-talet. På sin morgonpromenad till sitt arbete fängslas författarinnans uppmärksamhet av en folksamling kring en uniformerad arbetare som är sysselsatt med en utgrävning. Mannen står med lyft hacka färdig att hugga till och stämningen i folkhopen är tydligen upprörd. Det talas om att slå ihjäl någon. Rachilde står färdig att ingripa.

»Men människan spår och gud rår. En gudinna rådde. Högt på den uppkastade jordhögen lik en Minerva, med sin blixtrande vrede till kask skakade gudinnan i fråga i raseri en lejoninneman, för övrigt av den vackraste svarta färg, som vällde fram under en minimal mössa med guldägrett! Jag har sagt riktigt och ni har läst rätt! En mössa med guldpaljetter, sammansatt av tre delar, mössan sådan den var i äldsta tider och också i medeltiden, den mössa som prinsessorna av huset Stuart buro, Mediceernas huvudbonad, längre fram den som bars av bondkvinnorna i opera-comique-stil. Att se denna guldglänsande, bländande mössa en morgon i en mörk bakgata verkade som anslaget till en praktfull legend mitt i det vardagliga livets trista tarvlighet. Och jag hade alls ingen lust att skratta, ty varje abnorm sak ingjuter först och främst hos mig en hemlig vördnad.

Från hårklädseln sänkte mina ögon sig till kostymen; den befanns vara överensstämmande med en Marie av Toscanas berömda dräkt. En mörk klänning, besatt med pärlor, uppslitsade ärmar med isättningar av vitt siden, en nyckelkedja besatt med svårbestämda stenar infattande en broderad börs. Ett ännsmycke omslöt pannan med sin traditionella dyrbara sten. Ansiktet kläddes av denna kostym, blekt och fint, skandalöst regelbundet, som tecknat med en stilett förd av en gammal mästare som älskade pilspetsformade ögonbryn, en skarp näsrygg, fasta och strålande ögon och munnen av en ironi saltad med bitterhet. Men denna kvinna, detta porträtt som tycktes ha stigit ned ur sin ram på Louvren talade om logik och mänsklig rättvisa till en jordarbetare! . . . Runt omkring henne gapskrattade man. De allvarliga männen skrattade med stela läppar, kökspigan åter med hela käkarna så att korgen darrade på magen på henne över denna dråpliga historia och sockerbagarängeln i hörnet sade: kis! kis! Kan man tänka sig! Det gällde ju en katt. Stackars djur! Så mjuk i skinn och väsen låg det där i det hål som i nästa ögonblick skulle bli hans grav med sin havsgröna blick sneglande mot den gigantiska hacka som svingades över den.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Damen, det var säkerligen en högättad dam att döma av hennes vårdade uttal, försvarade djuret mot mannen. »Han är sjuk, han är hungrig, han är inte farlig. Om han söker sin föda med att jaga osmakliga och verkligt skadliga råttor på era vallar, varför döda den?» och mannen till att svara med omedvetenhetens energi: »Det är min affär och inte er.» Herrarna med ordensbanden låta höra ett »Hum» som är lika gillande vad försvaret som angreppet beträffar, vilket tillräckligt synes mig visa dem som innehavare av patent som helt enkelt republikanska deputerade. — — — Skulle hackan falla ännu en gång? En vanefråga. En jordarbetare kan inte hindra sin hacka från att falla; men scenen förändrades plötsligt. En hacka hade i själva verket träffat — mannens ansikte, en vacker, rosettprydd hacka, en spetsig parasoll, under det katten hoppade långt bort från hålet väl begripande att en varelse tillhörande kattens släkte nyss hade ingripit till hans räddning med alla klorna utspärrade. Det blev tumult, skrän, förbannelser, slag och starka ord. Herrarna med ordensbanden lade i väg, föga angelägna att lämna sina namn till polisen, ertappade med att ha passerat en illa beryktad gata. — — —

Man bortförde damen som jag hade den förhatliga fegheten att inte följa. Jag förlorade ur sikte den lilla guldglänsande mössan som fortsatte att skaka, lätt rasande, mycket solitt fäst på den svarta hårmassan och som inte mer generade damen som bar den än sultanhönans tofs hindrar henne från att kackla sin otålighet. — — —

'Vem är då denna egendomliga person?' frågade jag en granne i folkhopen, som stannat och fånigt stirrade framför jordarbetarens hål, där det inte längre hände någonting. — 'Det är Marie Huot!' —»

Sådan var den kvinna, som med jämnmod gång på gång lät sig gripas av polisen vid utdelandet av de tusentals exemplaren av hennes pamflett »Panem et circenses» och som sedan i häktets relativa lugn kanske tröstade sig med att nedskriva en av sina gärna erotiskt färgade dikter, där djuren spela en så viktig roll och där den parnassiskt prunkande formen täcker en djup ensamhetskänsla.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

VI.

FÅNGEN.

BLAND DE PERSONER, kända för anarkistiska åsikter, om vilka polisen var angelägen att försäkra sig vid den stora razzian i början av 1894, befann sig också en man vid namn Charles Chatel. I polisprefektens rapport om honom heter det, att han inte arbetar regelbundet, men detta förklaras av det förhållande att han är lungsiktig och ur stånd att ägna sig åt en fortsatt och tröttande sysselsättning. Han har varit handelsbiträde, och säger sig f. n. vara journalist. Han saknar penningtillgångar och befinner sig ofta i djup misär. Han lever av sin älskarinnas obetydliga inkomst och av det understöd, som hans politiska trosbröder lämna honom.

Chatel förklarade sig 1890 öppet för anarkist och gjorde sig de följande åren känd som medarbetare i olika anarkistorgan.

Efter attentaten i mars 1892 gjordes husundersökning hos honom, varvid man påträffade en maskin med sprängämnen. I anledning härav dömdes han till två veckors fängelse.

Enligt polisrapporten är Chatel en brinnande och övertygad anarkist. Han skriver med lätthet och har förvärvat ett visst inflytande i den anarkistiska pressen.

En mera personlig karakteristik får Chatel i ett brev, vilket Me Aubin, som förde hans talan i le procès des trente, mottagit från en av den anklagades vänner, Clovis Hugues och som han föredrog inför rätten:

»Chatel är en mild drömmare som inte förtjänar att betecknas som missdådare, med mindre att drömmeri skulle betraktas som ett brott. Jag gjorde hans bekantskap för snart två år sedan på taket av en omnibus. Våra hjärnor förstodo varandra. För honom är anarki en vacker strof.»

Sådan var den högst misstänkta figur, vars bekantskap för Ivan Aguéli skulle bliva så ödesdiger.

Så här hände det.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Olof Sager-Nelson. Porträtt av Werner von Hausen, målat 1894.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

De hade stött samman en natt på gatan och vandrat en stund tillsammans. Så frågade Aguéli Chatel, om han inte tyckte att det var på tiden att gå hem. »Jag vågar inte gå hem till mig», sa' Chatel. »Polisen är efter mig.» »Men följ med mig då», sade Aguéli. »Jag har plats.» Chatel antog med tacksamhet anbudet. Det är tidigt på morgonen två dagar senare.

I det osäkra ljuset på gatan utanför rue Turbigo N:o 6 stå tre figurer. De ringa på och försvinna in i mörkret.

Därinne utspinner sig ett samtal med den yrvakna portvakten. Polisen meddelar henne, att en viss person, som man söker enligt uppgift setts under nattens lopp inträda i huset i sällskap med en ung man och ej åter lämna det. Kunde portvakten upplysa om vem denne unge man kunde vara.

Portvakten gissade att det skulle kunna vara den unge herrn som logerade i doktor Bertrands våning, två trappor upp ovanför entresolen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Doktorn bodde där inte själv men tog emot unga herrar som fick tillbringa nätterna där.

Polisrapporten fortsätter: »På det signalement som vi lämnade av Chatel, låter portvakten oss veta att en individ svarande mot denna beskrivning ibland brukade komma för att tillbringa natten hos en ung man, vars namn hon ej kände till och som provisoriskt innehar doktor J. Bertrands våning.

Följaktligen bege vi oss till denna våning, och här befinna vi oss i närvaro av en individ som förklarar för oss att han heter *Aguéli* och är svensk undersåte.

I ett rum gränsande till Aguélis finna vi, fortfarande sängliggande, nämnde Chatel, Charles, som vi upplysa om vårt ämbete och ändamålet med vårt besök. Han förklarar först för oss att intet av de papper som finnas på möblerna eller i skåpen tillhöra honom. Vi undersöka omedelbart hans kläder och finna där ett brev signerat Chatel, som börjar med följande ord 'Madame' och slutar med följande 'denna veckas nummer innehåller'. — — —

På ett bord i salongen, som ligger bredvid det rum där Chatel ligger, finna vi ett brev daterat 5. 2. 94, som börjar med dessa ord *'Kamrat, vi äro mycket förvånade'* och som slutar med dessa: 'Broderliga hälsningar'. Till detta brev äro fogade tio belgiska frimärken på tio centimes och en adress i Bruxelles, Belgien.

Vi ha förseglat detta brev, och betecknat det med N:o 2.

Vi ha därefter konstaterat att de skilda skåpen i våningen äro fulla av manuskript, broschyrer, diverse papper etc. och förefalla att vara D:r Bertrands egendom. På ett bord i salongen finnas en massa manuskriptblad, som nämnde Aguéli säger oss vara litterära anteckningar. Några av dem äro skrivna på engelska och utgöra endast avskrifter av en bok som Aguéli visar oss.»

Titta vi närmare efter skola vi bland manuskriptbladen finna några som utgöra en avskrift av ett manuskript tillhörigt Bibliothèque de l'Arsenal. Det bär till överskrift: *Thenaud,* Cabale chrétienne. Denna högst misstänkta handling blir givetvis beslagtagen i likhet med det manuskript som bär titeln: *Suggestions de Swedenborg* (Du Ciel et de l'Enfer).

Det är anteckningar och reflexioner, som Aguéli har gjort under läsningen av den svenske siaren, som handlar »Om himlen och helvetet». Anteckningarna ansluta sig till Swedenborgs paragrafindelning. Under § 1 finna vi följande: »Avslöjande av den inre meningen på det att den visdom som är av denna världen ej måtte förskämma hjärtats och trons tempel. — Bör man alltså, för att leda ett konstnärligt begåvat barns uppfostran, avslöja för det vetenskapen om korrespondenserna?»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den sista anteckningen på arket är följande:

»§ 19. L'amour envers le Seigneur et à l'égard du prochain comprennent en eux tous les divins vrais. Math. XXII. 37—40.»

På det angivna stället hos evangelisten Matteus läsa vi: »Du skall älska Herren din Gud av allt ditt hjärta och av all din själ och av allt ditt förstånd» — och det andra budet: »Du skall älska din nästa såsom dig själv.»

Det ligger nära till hands att tro att det var tankar och grubblerier som dessa som fyllt Aguéli hans frihets sista natt.

Och låt oss nu se närmare på de två beslagtagna brev, som skulle spela en så viktig roll i anklagelserna mot Aguéli. Det första är i svensk översättning av följande lydelse:

5. 2. 94.

Kamrat.

Vi äro mycket förvånade att erfara att La Révolte har upphört att komma ut. Ingenting skulle ha kunnat göra en beklagligare effekt just nu och under nuvarande omständigheter. — Må man falla under våldets slag, slagen till marken men inte besegrad, men att falla av sig själv, utan synligt motiv, *i det man låter allmänheten hånle åt rädslan hos anarkisterna, som man har förstått att kuva,* och skapande missmod i själen på mer än en nykommen bland oss som ännu är svagt befästad i Idén; ingenting, jag upprepar det, är mera i strid med propagandan.

Vi önska veta exakt, i det vi för övrigt lova er en fullständig diskretion, vilka de motiv äro som ha orsakat tidningens fall.

Vi vilja, om ni ej kan utge den mera i Paris, fortsätta här utgivandet av la Révolte med medverkan av de kamrater, som redan ha publicerat diverse tidningar och för närvarande trycka propagandabroschyrer.

För att kunna företaga detta utgivande måste vi få adresserna på de kamrater som äro prenumeranter, så att vi kunna komma överens om tidningens försändande.

Vi räkna också på att manuskript skickas till oss liksom förut.

Den kamrat, som skall överbringa detta brev till er, skall ge er min adress om ni önskar svara mig direkt, eller skall taga hand om svaret, om ni så föredrager. Jag ber er att inte bevara i skrift vare sig min adress eller mitt namn och att bränna detta brev. — Det är onödigt att ge anvisningar, i händelse av husundersökning. Man har redan funnit adresserna på blott alltför många kamrater under liknande omständigheter.

Här bifogas 2 frs i frimärken för att skicka les mémoires de la Féderation Jurassienne till vidlagda adress. Under samma adress anhåller man att få i kommission broschyrer, 10 exemplar av varje, och 20 av Etievants försvar. Skicka detta så snart som möjligt. — Vad svaret angående tidningen beträffar sänd det med omgående!

Broderliga hälsningar.

På en särskild lapp:

Fédération Jurassienne
Mr J. Hautstout
70. rue de France
Belgique Curegkem Bruxelles.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Och så slutligen Aguélis brevkoncept:

Kära Syster.

Här har du svaret angående tidningen: jag har lämnat artikeln med L:s saga till kamraten. Skall den införas i »Revuen»? *Är den opubliceråd?*

Kamraten anhåller om gästfrihet, då han är mycket trakasserad här. Jag har rått honom att bege sig till Bruxelles. Han skall driva en god propaganda för frihetsidéerna bland de belgiska kamraterna. — Det är en mycket hygglig pojke. Jag är övertygad att ni kommer att sympatisera mycket med honom, ni och H., och i synnerhet kamraterna bland konstnärerna.

Jag befinner mig själv i ett fullständigt upprivet tillstånd. Paris är för mig ett opium, nej, snarare en av dessa förälskelser som har trängt in i hjärtats rötter, som gnager, klöser, söndersliter en, allt under det den bländar en och med smekningar inger en föreställningen om en falsk lycka. Den skönaste delen av mitt liv har förflutit här. Uppbrottet skall bli mycket svårt. Så snart jag har lyft dessa pengar beger jag mig direkt till järnvägsstationen utan att se mig tillbaka. Det är galenskap att stanna för att avsluta mina arbeten, samla ihop mina anteckningar etc. Det är slut med mina krafter, jag kan inte mer. — Jag tillbringar nätterna utan sömn och dagarna i ett ganska osäkert jämviktsläge, som jag förskaffat mig med tillhjälp av föraktliga, konstlade medel.

Jag ber er, gör mig inte några förebråelser. Ni vet inte hur det ser ut inom mig. En mara som rider mig, moraliska lidanden, en grym men grinande ängslan.

Snart.

Mot bakgrunden av dessa underliga och misstänkta papper ansåg poliskommissarien tiden mogen för ett första summariskt förhör med Aguéli. Härvid förklarade denne, tillfrågad om sina existensmedel, att han mottog pengar av sina svenska kamrater, av sin lärare och av prins Eugène, efter vilket namn protokollsföraren har tillfogat ett meningsfullt (sic).

»Varefter», slutar protokollet, »vi tillsäga honom att följa oss till vårt kommissariat.»

Och det dystra tåget anträder sin vandring utför trapporna, förbi den skadeglatt intresserade portvakten bort till polisstationen.

Utanför huset N:o 6 rue Turbigo har en detektiv blivit placerad för att infånga misstänkta figurer, som möjligen komma att söka någon av de häktade. Anordningen visar sig välbetänkt, några timmar senare infinner sig intet ont anande Werner von Hausen, som stämt möte med Aguéli och nu, på tillfrågan av den utposterade vakten vem han sökte, utan att ana oråd uppgav sin svenske väns namn, varefter han blev anmodad att på poliskontoret redogöra för sina förbindelser med denna högst misstänkta figur.

Där fann Werner Ivan med skamsen uppsyn väntande sin tur till förhöret.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Nu hade den kommit — klockan hade hunnit bli tio — Aguéli står inför poliskommissarie Buveau, och förhöret börjar.

Aguéli får återigen redogöra för sina levnadsomständigheter. Så kommer frågan: »Vilka äro era existensmedel?»

Svar. Jag utför målningar som jag säljer i mitt hemland. Mina kamrater i Sverige skicka mig pengar, min lärare likaså.

Man konstaterar med intresse att den av Aguéli tidigare lämnade uppgiften, att prins Eugène skulle befinna sig bland hans mecenater, inte återkommer denna gång.

Fråga. Vilka äro era förbindelser med d:r Bertrand?

Svar. D:r Bertrand, som jag uppsökt för att låta behandla mig för en ögonsjukdom, har intresserat sig för mig, och som jag har låtit honom förstå min situation har han låtit mig bo i den våning, som han har hyrt N:o 6 rue Turbigo och som han inte bebor.

Fråga. Vilka äro era förbindelser med Chatel?

Svar. Helt enkelt vänskapliga.

Fråga. Besöker han er ofta?

Svar. Han har inte varit hos mig mer än en gång innan denna.

Fråga. Ni är anarkist?

Svar. Nej, jag är oberoende och har inget avtal med någon.

Fråga. Var är proveniensen på det brev, som vi presentera för er och som påträffades i den våning som ni bebor?

Svar. Det kommer från en dam, vars namn eller adress jag inte kan lämna er.

Fråga. Denna dam behandlar er i detta brev som »Kamrat» (Compagnon), vilket betyder att hon befinner sig i trosgemenskap med er, om inte annat.

Dessutom talar hon med er om tidningen »La Révolte» och tycks beklaga att denna tidning upphör.

Hon anbefaller er att bränna hennes brev *i händelse av husundersökning* och tillägger: »man har redan funnit blott allt för många adresser på kamrater under liknande omständigheter» (sic).

Förklara er angående denna sak.

Svar. Detta brev har adresserats till mig av en person, som jag varken kan eller vill nämna; det var inneslutet i ett kuvert, som inneslöt ett brev som var avsett för mig, men detta brev, d. v. s. just *det som ni visar mig och till vilket äro fogade frimärken och en adress var i sin tur avsett för en anarkistkamrat, till vilken jag skulle överlämna det.*

Jag varken kan eller vill nämna denna kamrat.

För övrigt är jag inte anarkist; jag är självständig, »indépendant» (sic).

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Fråga. I ett brevkoncept påträffat på ett bord i den våning ni bebor läsa vi följande:

»Kära syster. Här har du svaret angående tidningen: jag har lämnat artikeln med L:s saga till kamraten. Skall den införas i Revuen? *Är den publicerad?* — Kamraten anhåller om gästfrihet, då han är mycket trakasserad här. Jag har rått honom att bege sig till Bryssel. Han skall driva en god propaganda för frihetsidéerna bland de belgiska kamraterna» etc.

Detta brev ger vid handen, att ni inte avvisar titeln Kamrat och att det mellan er och de belgiska kamraterna tycks finnas ett förbund (»une entente») i ett bestämt ändamål.

Dessutom tyckes detta brev mycket bestämt syfta på Chatel; i själva verket hava vi bland de papper, som gripits hos honom, påträffat ett brev adresserat till en dam, i vilket han uttrycker sin önskan, om det skulle vara nödvändigt, att resa till Bryssel för att inhämta denna dams råd och draga fördel av hennes rekommendationer.

Det är tydligt att den person, som ni betecknar såsom varande den som hade adresserat ett brev till er innehållande det som ni förklarar vara avsett till en *anarkistkamrat,* är densamma till vilken Chatel skriver, som ni själv skriver till, och att Chatel följaktligen är den anarkistkamrat som ni hänsyftar på.

Vilka förklaringar har ni att lämna?

Svar. Den person till vilken Chatel skriver, den till vilken jag själv skriver äro en enda och samma person, och det är hon som har adresserat brevet och frimärkena till mig men det var inte för Chatel som detta brev och dessa frimärken voro avsedda, de voro avsedda för en anarkistkamrat vilken som helst, en bekantskap vilken som helst, som sysslar med anarki (sic).

Fråga. Vad menar ni med anarki och anarkist?

Svar. Man ger det alltför många betydelser för att jag skulle ha gjort mig en fullt klar idé därom; jag förklarar er för övrigt helt öppet att jag inte alls sysslar med den filosofiska rörelsen ur politisk synpunkt, jag sysslar inte därmed utom ur konstnärlig synpunkt och jag är främmande för det som kan tilldraga sig omkring mig i politisk mening (sic).

Läsning verkställd för den anklagade som signerat med oss varje blad.

Poliskommissarien

Aguéli.

Ivan Aguélis arrestering slog ned som en bomb bland hans vänner, som kände sig djupt upprörda över detta som det föreföll synnerligen över-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ilade och omotiverade steg från myndigheternas sida. Och indignationen tog sig t. o. m. uttryck i en artikel i *La Libre Parole* för den 20 mars — där signaturen Théo Praxis under rubriken »Une nouvelle gaffe», en ny blunder, skriver:

»Man erinrar sig hur anarkisten Chatel arresterades 6 rue Turbigo, i doktor Bertrands bostad.

Polisen hade bevarat en klok tystnad angående de två andra arresteringar som företogos samtidigt och endast *La Libre Parole* har givit namnen på dessa två personer: M. Ivan Aguéli, svensk målare, och M. Verner Aussen (sic), finsk undersåte. Den senare hade sina höga förbindelser inom den ryska kolonien i Paris att tacka för att han omedelbart blev lössläppt, men M. Aguélis arrestering stod fast.

Men nu framgår det av en enskild undersökning som vi ha företagit att polisprefekturen har begått ett synnerligen svårt misstag genom att arrestera M. Ivan Aguéli.

I själva verket är M. Ivan Aguéli inte alls en stridande anarkist, inte ens en teoretisk, det är en talangfull målare, en flitig studerande och vän till prins Eugen, andre son till konungen av Sverige. Han deltog i l'école du Louvre i kurser i orientaliska språk; mycket betagen som han var i ekvatorialländerna förberedde han sig på att avresa till Java när polisen kom och vände upp och ned på hans bibliotek, konfiskerade hans anteckningsböcker och bytte ut hans biljett runt jorden till en övergång till rannsakningsfängelset.

Jag har i Ivan Aguéli känt en elev till Swedenborg, en mycket kultiverad intelligens, en originell målare och en av de mest sympatiska fysionomierna bland den skandinaviska ungdomen.

Polisdetektiverna ha i honom upptäckt en »anarchiste militant». Jag trodde när jag såg honom, att han var en av dessa vetgiriga främlingar, som ett land gör sig en ära av att bereda gästfrihet, men det tycks som om M. Casimir-Périer förvärvade nog ära genom att bara slå till och slå till hårt, var som helst, vilket är ett synnerligen anarkistiskt tänkesätt.

Den svenska regeringen kommer utan tvivel att taga befattning med denna godtyckliga arrestering, men Sverige är ett mycket litet land. M. Verner Aussens frigivande visar att det är bättre att vara ryss för att ha rätt att studera i Frankrike.

Man invänder, att M. Ivan Aguéli hade visat gästfrihet mot Ch. Chatel, redaktionssekreterare för *Revue-Libertaire*, och vi förneka inte det allvarliga i detta faktum.

Men den unge svensken var illa underrättad om våra vanor, och på ön Gotland, från vilken han härstammar, är gästfrihetens brott inte alls straf-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

fat av lagarna, och för övrigt daterade sig denna helt tillfälliga gästfrihet endast från föregående dag, efter ett sammanträffande på kaféet där de båda unga männen dröjt sig kvar.

Hur som helst, när polisen inte uppger namnen på de individer som den arresterar, så har den stundom sina skäl, och det är i hög grad fallet med M. Ivan Aguéli.

När den inte säger någonting, beror det på att den inte har något annat än ytterligare en fadäs att lägga till sin debetsida.»

M. Théo Praxis vann avsikten med sin artikel — de svenska myndigheternas uppmärksamhet fästes på den uppseendeväckande arresteringen i Paris. Medan den uppskakade polisen i Stockholm skyndade sig att från sina kolleger i Paris försäkra sig om den farlige mannens signalement, satte Aguélis vänner sig i rörelse för att söka utverka hans frigivande, dock utan framgång.

Så skulle då Ivan Aguéli månader framåt få stanna i det fängelse, som skulle sätta så djupa spår i hans utveckling. Det var ett underligt dubbelliv han förde inom dessa murar, som under långa månader betecknade den synbara gränsen för hans tillvaro.

Utåt tedde den sig som den misstänkte rannsakningsfångens kamp för friheten. I förhörsprotokollen kunna vi följa hans försök att fria sig för förhörsdomarens snärjande frågor. Det första förhöret efter fängslandet hålles den 17 april.

Tribunal de 1re Instance.

Förhörsprotokoll inför Henri Meyer den 17 april 1894.

Fråga. Det ofta återkommande upprepandet av talrika attentat som nyligen ha begåtts, de flesta genom liknande medel efter recept på förhand anvisade i en press av särskilt slag — av personer tillhörande skilda kretsar men bekännande samma läror, bevisar klart att det existerar en sammanslutning mellan anarkisterna för att förbereda eller begå brott mot personer eller ägodelar.

Somliga visa sin delaktighet i denna sammanslutning antingen genom att uppmana till dessa brott genom ordet och pressen, eller genom att värva anhängare till dessa läror. De kalla sig partiets »Intellektuella», de andra taga del däri genom den direkta handlingen, det är de »Impulsiva» — några tillhöra samtidigt båda dessa kategorier. Alla medverka till det gemensamma och planlagda målet, som är att oroa den allmänna säkerheten.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

SEPTIEME ANNEE. N°26 — DIX CENTIMES — DU 10 AU 17 MARS 1894

LA RÉVOLTE

POUR LA FRANCE
Un An..... Fr. 6 ;
Six Mois..... — 3 ;
Trois Mois..... — 1 50
Les abonnements pris dans les bureaux de poste portent un numéro de 5 chiffres.

ORGANE COMMUNISTE-ANARCHISTE
Paraissant tous les Samedis
AVEC UN SUPPLÉMENT LITTÉRAIRE

POUR L'ÉTRANGER
Un An..... Fr. 8 ;
Six Mois..... — 4 ;
Trois Mois..... — 2 ;
Les abonnements peuvent être pris à un timbre-poste de tous pays.

ADMINISTRATION : 140, Rue Mouffetard, 140, PARIS

Aux Camarades

Le numéro que le lecteur tient entre ses mains paraît, malheureusement, la Révolte cesse de paraître. Pour rendre cet arrêt de publication, vous comprendrez qu'il nous a fallu de sérieuses raisons, et nous devons à tous nos amis, à tous nos camarades de les exposer.

Depuis le jour de l'arrestation de Grave, des différentes mesures ont été successivement prises contre la publication, confiscation des lettres, vol des mandats par ordre du parquet et par le fait de la police qui pratique à Marseille tous les genres de cambriolage, voilà quel a été notre lot pendant un mois. Ce n'est rien que cela, et aurait-on persisté à nous traquer de la sorte, nous aurions même continué à paraître, nous aurions réussi au prix de tous les sacrifices. N'avons-nous pas déjà connu de mauvais jours, et n'ont-ils pas passé, comme passeront ceux-là qui n'auront fait que grandir, fortifier, embellir, et développer l'idée anarchiste?

Donc, ce n'est pas parce que la magistrature nous voue aux gémonies que nous disparaîtrons. Nous avons une œuvre aussi d'autres et plus importants à faire. Désormais notre correspondance nous parviendra très-peu, l'envoi probablement, on refusera certainement les adresses de ceux qui nous écrivent, nous persécutera ainsi aux publications de divers, des listes de souscripteurs, de préparer les jurisprudences et les arrestations futures. La Révolte sera de nouveau en vente, ses administrateurs. Après Grave, c'est le tour de Mercier, demain ce sera sans doute un autre, mais tant qu'un soit suffisamment armé contre le journal par les lois nouvelles, on se gardera de l'emprisonner parce qu'il est nécessaire.

Retirer notre subsistance à la bienveillance, au dédain, ou à la diplomatie de la police, voilà ce qui nous menace. Être une arme dans la main de nos ennemis, voilà qui peut nous plaire, si d'une part nous sommes, dans la mesure de nos forces, utiles à la propagande, de l'autre nous lui donnons en agissant nous-mêmes à l'extrême limite de ce qui est raisonnable et qui peuvent répandre nos principes.

Nous ne pouvons plus longtemps continuer à remplir bénévolement et naïvement ce rôle d'auxiliaires de la Société bourgeoise, à aider à donner les armes avec le produit de leur consacrer un organe.

Nous estimons d'ailleurs que, *temporairement*, la publication de la *Révolte* est moins immédiatement nécessaire que par le passé. Depuis les derniers événements la propagande se fait toute seule, tout concourt à répandre nos idées, jamais diffusion ne fut si grande, le meilleur, comme le plus considérable des objets journaux, dont la bourgeoisie s'honore, travaille en ce moment pour nous, et dans toutes les villes, dans les plus reculées des campagnes, ils portent la soif de l'anarchie, obligeant ceux qui l'entendent à réfléchir ou à rêver sur lui. Magistrature, police, journalisme sont inconsciemment nos aides; ne soyons plus les leurs. Laissons les parler hors raison dans cause, dans quelque temps, remettre les choses au point.

Est-ce à dire que nous allons nous retirer de la lutte et que nous allons croiser nos bras? Non certes. Ceux qui rédigeaient ce journal, et bien d'autres encore consacreront leur activité à la propagande par le livre. Nous allons multiplier les brochures, les répandre plus efficacement et par elles exposer, ou discuter nos idées. L'œuvre que nous avons à faire de ce côté est grande, elle est aussi utile que celle du journal, elle nous permet de nous séparer de vous avec moins de tristesse.

Vous tous qui répandez la *Révolte*, et qui la soutenez, vous répandrez et soutiendrez ces *brochures à distribuer* et ces livres qui servi[ront] à former la bibliothèque anarchiste et alors vous défendrez encore votre cause et la nôtre.

Et maintenant compagnons, nous ne vous dirons pas adieu, mais au revoir, à bientôt et vive l'Anarchie!

N. B. Les camarades et tous ceux qui sont abonnés à la *Révolte* et dont l'abonnement n'est pas expiré recevront, pour compensation, le livre que nous publierons et dont la publication est prochaine.

Nous prions tous nos amis de ne plus écrire à la *Révolte*.

Nous répondrons par lettres personnelles à tous les camarades qui nous ont demandé des renseignements d'une certaine importance.

Dès qu'il nous sera possible de procéder à l'expédition des brochures dont nous avons reçu la commande, expédition retardée par crainte des tracasseries de toute sorte qui nous furent prodiguées ces derniers temps, nos correspondants obtiendront satisfaction.

Enfin, nous comptons sur le désintéressement à la cause de tous nos amis, pour nous permettre de continuer par la brochure la propagande que des raisons impérieuses nous obligées ci-contre nous empêchent provisoirement de faire par la Révolte.

En conséquence, nous réclamons aux camarades en retard pour leurs paiements et à tous nos dépositaires de se mettre en mesure de régler le plus tôt possible.

P.G. Buenos-Ayres. — *Envoyez à l'administration du journal.*

Une partie des registres administratifs leur ayant été caviardés par la bande à Lépine, nos amis de la *Revue Libertaire*, prient les correspondants de province et de l'extérieur de leur adresser à nouveau leurs commandes et de régler en même temps les expéditions antérieures d'après la dernière note qui leur a été adressée.

En outre, jusqu'à sa réapparition les abonnés de la *Révolte*, recevront gratuitement la *Revue Libertaire*, dont le n° 6 (bi-mensuel) du 10 au 25 mars, vient de paraître.

Bureaux de la Revue : 32, rue Gabrielle, Paris.

LA JOIE DE VIVRE

A l'heure trouble que nous vivons, l'esprit de tout homme capable de raisonnement se sait ce qu'il doit le plus admirer : Du cynisme des meilleurs au pouvoir qui jouit sans désemparer, sauvée de l'impunité

Sista numret av »La Révolte».

Det brev som har blivit gripet hos er, som jag här lägger fram för er, vilket börjar med dessa ord: »Kamrater, vi äro mycket förvånade att erfara att 'La Révolte' har upphört att utkomma» — — — och utkastet till svaret på detta brev, ett utkast som ni hade satt ihop, lämna intet tvivel övrigt att ni är ansluten till detta förbund. Detta brev är daterat den 5 sistlidne februari.

Svar. Det brev som ni nämner för mig var inte alls avsett för mig personligen, det har skickats till mig i ett omslag som var avsett för mig, med uppdrag att låta det komma till sin verkliga bestämmelseort.

Fråga. Kan ni uppge för mig namnet på dess verklige adressat?

Svar. Jag kan inte göra detta.

Fråga. Ni påstår, att detta brev har sänts till er inuti ett annat brev ställt till er personligen. Det framgår redan av brevets egen text, att det inte har sänts er genom förmedling av posten men att det skulle ha tillställts er genom en kamrat.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Svar. Jag kan inte inse att man skulle ha infört i brevet en fras, som skulle antyda att det skulle ha blivit mig tillställt genom en kamrat. Detta brev har i själva verket kommit mig tillhanda genom posten.

Fråga. Till detta brev finnes fogad adressen till M. Ostout i Bryssel skriven med samma hand som brevets text; är det inte namnet på den person, som har skrivit detta brev?

Svar. Nej, min herre. Jag misstänker namnet på den person, som har skrivit detta brev, men jag är inte nog säker på min sak för att tillkännage det.

Fråga. Ert nekande att delgiva oss namnen vare sig på den person som har skrivit detta brev eller på den kamrat som har tillställt er det, eller på den föregivna adressaten till detta brev visar, att ni väl inser vikten därav och att ni medger att den skapar ett brottsligt förbund mellan författaren till brevet och dess adressat.

Den omsorg som brevets författare har gjort sig att anbefalla er att inte uppteckna vare sig hans namn eller adress och att bränna detta brev lämna intet tvivel övrigt i detta hänseende!

Svar. Jag har inte läst detta brev, eftersom det inte var adresserat till mig personligen. Om det hade varit ställt till mig personligen skulle jag ha bränt det.

Fråga. Medgivet att detta brev inte var adresserat till er, kunde ni inte ha något som helst tvivel angående dess proveniens och genom att åtaga er att framlämna det begick ni det brott som är förutsett i artikel 265 av strafflagen, som straffar med fängelsestraff dem som medvetet ha gynnat missdådare genom att förskaffa dem möjligheter till brevväxling. Ni begick samma brott genom att bereda en tillflyktsort åt anarkisten Chatel.

Svar. Jag kan endast upprepa att jag var obekant med innehållet i detta brev och att, när jag tog emot Chatel, jag blott tog emot en vän.

Fråga. Ni kunde inte vara okunnig om innehållet i detta brev, som fanns helt öppet hos er. Det är inte alls bara vännen som ni tagit emot, när ni tog emot Chatel, eftersom det framgår av det brevkoncept, som jag redan har talat med er om och som jag här lägger fram för er, att ni visste att Chatel var *trakasserad* av de franska myndigheterna, och ni erkänner att ni rått honom att resa till Bryssel, där han, säger ni, skall göra en god propaganda för frihetsidéerna bland de belgiska kamraterna. Det framgår av detta brevfragment, att ni själv deltager i denna propaganda, eftersom ni erkänner genom den första paragrafen, att ni har framlämnat en artikel till kamraterna och att ni anhåller att denna artikel må framkomma i pressen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Svar. Jag anser inte frihetsidéerna som brottsliga. Den som verkligen har frihetsidéer lever inte i förbund med någon.

Fråga. Denna påstådda anarkistiska teori är vederlagd genom fakta och genom detta samma brev, som ni säger er ha fått i uppdrag att överlämna, där det är fråga om la fédération jurassienne; bara dessa ord angiva en kollektiv och inte individuell handling!

Svar. Ni känner säkerligen anarkisterna bättre än jag. Enligt min åsikt kan en anarkist inte vara solidarisk med en annan. Jag försäkrar att jag inte känner till la fédération jurassienne.

Den 29 maj hålles nytt förhör:

Tribunal de 1re Instance.

Förhörsprotokoll av den 29 maj 1894 inför Henri Meyer.

Fråga. Det tyckes framgå av jämförelser av olika skriftprov, att det brev som har beslagtagits hos er härstammar från en person vid namn Hostout. Jag lägger här fram för er ett brev adresserat till Grave, som tycks förskriva sig från samme kamrat.

Svar. Jag har aldrig personligen mottagit något brev från Hostout.

Fråga. Ni påstår er ha mottagit detta brev genom posten. Portvakten i det hus där ni bor hos d:r Bertrand förklarar att hon aldrig tagit emot något brev till er.

Svar. Der är i själva verket heller inte hon som har lämnat detta brev till mig, jag hade en annan adress för min post.

Fråga. Ni framhärdar i att inte vilja låta oss lära känna namnet på adressaten till detta brev?

Svar. Ja, min herre. Jag anger ingen, jag vill inte orsaka någon obehag.

Fråga. Det framgår av Hostouts brev, som jag har lagt fram för er, att denne individ underhåller förbindelser med de spanska anarkisterna — och försöker att underhålla dylika med anarkisterna i Barcelona.

Svar. Jag känner ingenting till härom.

Den 26 juni underkastas fången en litet obehaglig ceremoni, man verkställer en s. k. »Circonscription Pénitentiaire», en beskrivning och mätning av hans kropp. Vi få veta att han är 1.74 lång, har kastanjefärgat hår, bred panna, blå ögon, medelstor näsa, avlångt ansikte och klar hy.

Så kommer i ordningen bland papperen i dossiern ett brev av följande lydelse:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris den 15 juli 1894.

Herr Generalprokurator.

I det jag begagnar mig av de fem dagars uppskov som ha beviljats mig för att komplettera de förklaringar som jag avgivit vid förhören, ber jag er, Min Herre, att godhetsfullt tillägga det följande till mina svar på undersökningsdomarens, Monsieur Meyers, frågor.

1:o Monsieur Chatel hade inte sin bostad hos mig. Han tillbragte endast natten där för andra gången vilken också skulle ha varit den sista, ty jag skulle ha avrest till Indien samma dag jag blev fängslad.

2:o I ett brevutkast, som man har lagt beslag på, betyder uttrycket »trakasserad» inte »förföljd av de franska myndigheterna», ty jag visste inte att arresteringsorder var utfärdad mot Monsieur Chatel.

3:o Naturen av den propaganda, som jag talar om i detta samma brevfragment, är angiven i denna fras som jag återger här sådan den är i det åtalade dokumentet.

»Han kommer att göra en god propaganda för frihetsidéerna bland de belgiska anarkisterna, i synnerhet bland konstnärerna.»

4:o På tal om detta samma utkast tar jag mig friheten att säga er att det endast är ett utkast, vars mening jag säkerligen skulle ha modifierat i hög grad, enligt min vana, innan jag skriver ett brev och innan jag undertecknar det.

I det jag ber er vara av den godhet att lägga detta brev till mina signerade svar vid förhören, uttalar jag — Min Herre, min mest respektfulla vördnad

Aguéli
Artiste-peintre

Conciergerie. Andra våningen, cellen N:o 45.

Men vid sidan av dessa officiella handlingar finnes det dokument av en helt annan personlig innebörd. I själva verket betydde Mazasfängelsets murar för Aguéli lika mycket ett skydd som ett frihetshinder, ett skydd mot denna yttervärld som för honom blivit till en förhatlig makt i hans liv. I cellens tystnad kunde hans tanke blomma som aldrig förr. I dess ostörda ro hade han fått ett tillfälle till studier och självfördjupning, som han girigt begagnade sig av och som satte frukt i de brev till vännen Werner von Hausen, i vilka vi kunna följa hans läsning och tankar nästan dag för dag. Dessa brev torde i själva verket knappast äga något motstycke bland svenska konstnärsbrev. Tanken föres stundom till sidor av van Goghs brev till sin broder. Jag har inte heller ansett mig ha rätt att endast genom kortare utdrag söka ge en föreställning om deras innehåll, utan återger dem här in extenso. Originalen äro avfattade på franska och varje brev äger i övre högra hörnet ett märke, som anger att det passerat censuren.

Von Hausen hade skrivit och erbjudit sin fångne vän sina tjänster, och denne dröjde inte att med tacksamhet begagna sig av det gjorda erbjudandet. Kommissionerna regnade över den tjänstvillige vännen. Fången längtade

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

efter att få sin tarvliga mathållning förbättrad, men framför allt saknade han den litteratur, som han behövde för sina studier. Breven till von Hausen bjuda bl. a. på det intresset att vi tack vare dem kunna fastslå brevskrivarens brinnande vetgirighet, allvaret av hans forskningar. Tack vare dessa dokument få vi en utomordentlig och fängslande inblick i den märklige konstnärens andliga verkstad. Man häpnar över allvaret av hans studier, mångsidigheten av hans intressen. Orientaliska språk och Swedenborgs religionsfilosofi, bibeln på hebreiska och franska symbolistdiktare, allt tävlade om platsen i denna överhettade hjärna. Men som efter en given plan dirigerade han från sin cell sin trogne skaffare på hans forskningsfärder från antikvariat till antikvariat, från bibliotek till bibliotek efter de mest svåranträffbara ting. Man kan lätt förstå, att den långmodige von Hausen en dag gör uppror mot sin fordringsfulle uppdragsgivare, som i ensamheten får begrunda det förhållandet, att det mänskliga tålamodet har gränser. Tack vare ej minst von Hausens försonlighet blev brytningen av övergående natur, men Aguéli hade dragit lärdom därav och för framtiden visade han sig mindre fordringsfull gentemot sin verkligt uppoffrande vän.

Men om breven till von Hausen blotta Aguélis egocentricitet när det gällde att få en viss önskad bok, så visa de å andra sidan hans omtänksamhet att ej skänka den påpassliga fängelsecensuren någon ledtråd vid sökandet efter misstänkta medbrottslingar. När han nämner sina vänner är det under namn, som ej kunde säga polisen någonting. Den kunde knappast ana att under beteckningen Monparno dolde sig den svenske målaren Sager-Nelson eller att den mystiske Kalle i själva verket var en fattig poet vid namn Charles Grolleau.

Men det finns en person, som Aguéli öppet nämner vid namn — M:me Marie Huot — ty här hade förvisso varje diskretion varit bortkastad. Den svenske fångens skafferska var ju sedan länge välkänd för polisen och uppenbarade sig ju för övrigt öppet i fångarnas besöksrum, så länge det ännu hölls tillgängligt för henne.

Breven till von Hausen låta oss nästan dag för dag följa den kamp, som den fruktade antivivisektionisten förde för sin förföljde skyddsling.

M:me Rachilde slutar det ovan citerade förordet till »Le Missel de Notre-Dame des solitudes» med en skildring av sin originella väninnan sådan hennes bild står för henne från denna tid:

»Jag minns», skriver hon, »från de litterära anarkisternas dagar hennes fina uppmärksamhet mot fångarna, som hon kärleksfullt avlade besök hos på samma sätt som hon skulle ha besökt en upptagningsanstalt för att identifiera bortsprungna hundar. En korg med smultron, en sockrad rätt

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

tillagad av henne själv, kakor, leksaker — allt bar hon med sig till dem, där hon uppenbarade sig som i en vision, bjudande dem alla tänkbara läckerheter och till på köpet sin egen grace, som stigen ur en ram.»

När M:me Huot ägnade de fångna anarkisterna sina omsorger, drevs hon, menar Rachilde, av en känsla, besläktad med den hon fylldes av gentemot de övergivna djuren. »Hon ärade framför allt djuret som låg slaget, den fallne Guden, han som fanns till, innan de borgerliga kategorierna ännu hade blivit uppfunna.»

Breven till von Hausen låta oss ju endast följa de yttre konturerna av M:me Huots och Ivan Aguélis relationer dessa månader, men bakom de diskreta tacken och hälsningarna kunna vi ana oss till något annat, den begynnande roman, som skulle få en genomgripande betydelse för dem båda. Tyvärr har av Aguélis brev till M:me Hout själv blott ett enda bevarats. Det låter oss förstå vad vi här ha förlorat.

Någon gång tar Aguéli som en avspänning till de språkvetenskapliga studierna och religiösa funderingarna upp modern litteratur till analysering. Det är särskilt två verk han här uppehåller sig vid: Rachildes roman *L'Animale* och Villiers de l'Isle-Adams drama *Morgane.*

Aguéli låter oss inte på något sätt förstå, att hans intresse för Rachildes originella roman skulle vara något annat än ett rent litterärt, och likväl kan man knappast undgå att hos hjältinnan återfinna drag som på ett iögonenfallande sätt påminna om M:me Huot. M:me Rachilde har emellertid för mig försäkrat, att hon ej tagit sin väninna till modell för romanens Laure Lordès, men hon höll det däremot för mycket troligt, att hon själv blivit slagen av likheterna mellan den diktade figuren och författarinnan till *Le Missel*, när hon skulle skriva förordet till den nämnda diktsamlingen. Hon karakteriserar i förordet denna intelligenta, vackra och nobla kvinna, M:me Marie Huot, som »l'animale de race».

Det vore väl ej underligt, om Ivan Aguéli haft samma känsla av igenkännande inför denna Laure Lordès, som med sina kattor firade en fantastisk scen i nattlig ensamhet uppe på taket av den övergivna fotografiateljé, som hon bebodde med sin älskare.

I ett av de sista kapitlen träffar bokens hjältinna äntligen samman med den förste man, som verkligen förstår henne. Beskrivningen av honom verkar som ett porträtt av Aguéli, och man rycker onekligen till, när man läser hans fråga till sin nyförvärvade älskarinna: »Säg mig, min älskade, skulle du följa mig, om jag ville taga dig med mig långt bortom all ära och redlighet? Skulle du ha något emot art resa till Afrika med mig?»

Enligt vad M:me Rachilde för mig uppgivit, har hon ej haft den svenske målaren — som hon vid denna tidpunkt blott ytligt kände — i tankarna,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

när hon tecknade denna figur. Om alltså en underlig tillfällighet här har drivit sitt spel, blir i alla händelser Ivan Aguélis intresse för *L'Animale* dubbelt förklarligt.

Att Aguéli i brevet av den 18 juli ägnar en så ingående analys åt *Mor gane* sammanhänger med att Villiers de l'Isle-Adams ursprungligen 1866 tryckta drama just utkommit i en ny upplaga. Hjälten i *Mor gane* är en fånge — kan man månne inte i detta förhållande utläsa en särskild orsak till Aguélis intresse för det romantiska dramat?

Men av alla Aguélis brev till von Hausen är inget så fängslande som det av den 6 maj med dess djupa analys av landskapet.

Det är underligt att tänka sig denna subtila tankevärld taga form i cellens dystra stillhet.

Paris. Mazas-fängelset den 3 april 1894.

Min käre vän,

Eftersom du har varit nog uppoffrande och modig att fråga efter mig för att skaffa mig några förströelser, vågar jag att härmed vända mig till dig. Jag skall förvisso aldrig glömma att du har tänkt på mig.

Kan du alltså sända mig böcker, litet vin, frukter, en butelj olivolja. Milt vin, inte hetsande, annars får det ej passera. Exotiska frukter om möjligt. Men inga stora utgifter, jag ber dig! — Se noga upp, är du snäll, när du köper oljan att man ger dig olivolja, och god sådan.

Böcker: Hos mig — en hebreisk bibel, hebreisk grammatika och ordbok. Dessa böcker äro ganska små. Kan du köpa åt mig: *Ballhorn:* Alphabete orientalischer und occidentalischer Sprachen, Munich (Ed. Ballhorn? 1880?) — 5 eller 6 fr=. Du finner den hos en utländsk bokhandlare i rue Jacob eller rue Richelieu, mittemot biblioteket, Klinkerick, rue de Lille 5—11 eller Boul. St. Germain. — I ett antikvariat, vilket som hälst, i närheten av l'Ecole de Médecine: en avhandling i anatomi och fysiologi, om möjligt i jämförande anatomi. För 3 eller 4 frs. finner du vad jag behöver. Undvik anatomier för konstnärer, de äro värdelösa. Kommer du ihåg antikvariatsbokhandlaren, vars porträtt jag gjorde för en tid sedan, sittande med en brun bok i handen, en tavla som jag skickade hem bland de andra? Om du kan få tag i den mannen så rådgör dig med honom. Han skall ge dig böcker till nedsatta pris. — Om han frågar efter mig så säg honom att jag befinner mig på resa eller något dylikt.

Jag kommer att befinna mig i stora penningsvårigheter, när jag kommer ut härifrån. Jag skulle lyfta 100 francs hemma i Sverige för några dagar sedan. Jag är litet orolig för dessa pengar, ty om man får veta att jag är häktad, får jag dem kanske inte. Kan du skriva till Hallström t. ex. att han lyfter dem i mitt ställe och förvarar dem för min räkning ända till dess jag blir fri. Då skall jag befria honom från den. — Om du inte kan få tag i hans adress utav någon av mina landsmän här, skall jag skaffa dig den.

Skriv till mig, bara några ord *på franska* det skulle bereda mig mycket nöje.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag hoppas att mitt brev inte kommer att förorsaka dig något obehag. Men jag har ingen att vända mig till för dessa säker.

Hjärtliga hälsningar.

Adresse: Gustav Aguéli (artiste-Peintre) à Mazas 4 me section Nr. 106. Paris.

Jag väntar otåligt på nyheter från dig.

Paris den 6 april 1894.

Min käre vän,

I går mottog jag åtskilliga böcker, bibeln, hebreisk grammatika och ordbok, St. Lucas evangelierna, frukter, fikon och daddlar. I dag fredag ditt brev som har berett mig mycket stort nöje. Jag tackar dig av hela mitt hjärta. Nu skall jag inte längre ha tråkigt.

Vad denna bibliska poesi är vacker! Den är på en gång teater, arkitektur, skulptur, målning, ornament, musik. Alla konstarter äro förenade i den. Översättningen ger inte mer än benstommen som redan är ett ojämförligt mästerverk. Den är en hel värld, denna lilla bok, om man tar den för vad den är. De äro djupt att beklaga alla dessa som inte se något annat än historier, dogmer, system, ockulta vetenskaper, alla sorts ting, utom den förnämsta, kanske den enda sanna, den stora estetiska ingivelsen, religionernas anda och själ.

Missbrukar jag din godhet om jag ber dig att köpa mig ytterligare: Fabre d'Olivet, La langue hébraique restituée. Den är ganska dyr, men man kan sälja den igen för nästan samma pris. Det finns inte en lunta som är lättare att realisera. Utgiften är alltså snarare en pant och den möjliga förlusten vid realisationen när man inte längre har behov därav är en betalning för hyra, vad mig beträffar väl använda pengar. — Jag har ögnat igenom den på biblioteket och jag skulle gerna vilja fördjupa mig i den. Han älskar sitt ämne, denne författare; han har originella synpunkter i synnerhet vad den allmänna grammatikan beträffar. Han är av gamla goda franska skolan, djup och genomträngande utan att tråka ut en.

Om du kan få tag i den där karlen, som jag talade om häromdagen, så är allt gott och väl. Om ej, så är det inte alls mödan värt att söka få tag i min bok. Man kommer att låta dig betala en oskälig summa. — Kanske finner du den i »La librairie africaine et coloniale», Faivre, Rue Bonaparte. *Ge bara inte mer än 15 francs eller något i den vägen för den, inte mera. Den är väl värd så mycket men inte mer.* Jag vågar bedja dig härom, eftersom man mycket lätt kan sälja denna bok och på så sätt få igen sina pengar.

Jag skall samtidigt återställa till dig grammatikan och ordboken som jag inte längre behöver.

Det skall bli mycket intressant att läsa den bok som du har talat om. Jag tänker använda tiden här till att »plugga». Det är alltid nyttigt. Förresten, ägnande min tid åt självbesinning som jag gör har jag inte behov av annat än anteckningar och dokument. Utom Tolstoy och några unga ryska författare önskar jag ingen romanförfattare eller filosof.

Beklaga mig inte! Jag har haft det bra mycket sämre än här. Jag har mindre tråkigt än i Sverige. Jag lider bara av bristen på frisk luft, men inte alls av isoleringen. Jag betraktar det som har träffat mig som en oundviklig olycka, en sjukdom, dåligt väder, en sträng vinter. Någonting dylikt. Varför skria mot det oundvikliga ödet?

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag ber dig, min käre vän, att inte göra dig för mycket besvär med mina kommisioner. Det skulle förta mitt nöje om jag gjort dem för detta pris. Jag gör mig nästan förebråelser att be dig om så många saker, men jag ber dig låta mig veta när du tycker att du har fått nog.

Din tillgivne

Aguéli.

Jag har bara en mycket gammal adress till Hallström. Här har du den till Bianchini som känner honom.

Bianchini, Arthur
Artiste-Peintre
68 Riddargatan 68
Stockholm.

Är mina saker flyttade från Mr. Bertrand? Jag tror att man ämnar behålla mig här mycket länge.

Hälsa vännerna.

A—li.

Kan du också utan att göra dig för mycket omak ge mig en liten grön bok »Indjil Johannes» [= Johannes Evangelium på arabiska].

Paris, onsdag (8 april).

Min käre vän.

Jag ber dig försöka att få tillstånd att träffa mig här. Vänd dig till en dam som jag känner något. Madame Marie Huot, 53 Rue de Seine, 53. Hon skall säga dig vilka formaliteter du har att uppfylla. Besöksdagarna äro måndag och fredag, från kl. 12 eller 2 till 3.

Du skall säga att jag måste träffa någon för att ordna mina affärer, annars kommer jag att vara alldeles utan tillgångar, när jag kommer ut härifrån. Att jag drar mig hjälpligt fram med usla tavelbeställningar och översättningsarbete och med de pengar som min mor har skickat mig mycket oregelbundet och i mycket små poster. Att, om jag får sitta här ännu någon tid utan att ordna för mig genom att annonsera o. s. v. angående dessa ting som endast angå min ekonomi skulle jag, när jag en gång blir fri, alldeles sakna existensmedel, då jag inte vet vart jag skall vända mig. Kanske skulle man ge dig tillstånd därtill, eftersom du inte känner några anarkister och inte umgås, utom helt obetydligt i denna miljö, utan nästan uteslutande med landsmän. Undersökningsdomaren som du bör vända dig till, liknar inte alls den poliskommisarie vars bekantskap du gjorde när du frågade efter mig på polisvaktkontoret.

Bland mina saker hos Mr. Bertrand finns det ett sängtäcke som jag håller på. Det skall vara mig till stor nytta, när jag reser. — Det finns bland hans. Låt tvätta det,

När du träffar Madame Huot, så fråga henne var hon fått tag i det milda vita vinet och denna delikata ost som hon har sänt mig bland andra saker. Om du kunde skicka mig litet av samma sort, skulle du vara bra hygglig. Frukter, vitt bröd, pudrade wienerbröd.

Jag har läst N—s bok. Mycket märklig. Håller på med den andra. Jag skall säga dig min mening en annan gång. Nu säger jag dig bara att jag har läst dem med mycken uppmärksamhet och intresse.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Om mina saker finns i närheten av din bostad eller i trakterna av Montparnasse eller les Ternes så skicka mig på samma gång som den lilla gröna boken »l'Indjil» också »Den Sanna Kristendomen», första delen endast. Jag skall lämna 4 böcker tillbaka till dig, när du kommer. Gör dig inte för mycket besvär.

Om kvällarna är det en marknad i trakten av Mazas. Jag hör bullret därifrån. La Place des Vosges, bredvid La Place de la Bastille, bör inte vara alltför långt härifrån. — Du kommer inte att alldeles kasta bort din eftermiddag.

Om du inte har tid att komma hit skall du be en annan kamrat. — Jag tänker ofta på er alla. Hjärtliga hälsningar.

Aguéli.

Paris. Mazas. den 9 april (måndag) 1894.

Min käre vän.

I dag har jag fått 4 böcker, anatomin, alfabetet, och de två andra. Hjärtligt tack!

För två eller tre dagar sedan skrev jag till dig och bad om en bok i linguistik och en »Indjil Johannes». Det brådskar inte. Gör dig inte för mycket besvär! Om händelsevis mina saker finns hos dig eller hos en annan kamrat, skulle du kunna skicka mig »l'Indjil», en helt liten grön bok. Mot veckans slut skall jag ge dig tillbaka de två andra böckerna, grammatiken och den gröna. Om du samtidigt ville ge mig några frukter ost, en flaska marsala (1 fr.) om finanserna tillåter det skulle du vara mycket älskvärd.

Jag är övertygad att de komma att behålla mig *mycket länge här*. Det är av den orsaken som jag har bett dig om studieböcker, då jag inte vill förlora tiden. — Känner du »La Bibliothèque Cardinale» i hörnet av la Rue du Four och Rue de Rennes, kanske har det flyttats till Rue (eller Place) St. Sulpice Nr. 1. Är det ett lånebibliotek eller bara en läsesal? — Har du fått tag i antikvariatsbokhandlaren? Jag har bläddrat i Natovitschs bok. Den förefaller mig mycket intressant.

Trötthet, huvudverk — jag skriver till dig om andra saker en annan gång. Förhoppningen att, när jag blir fri, få andas ekvatorns luft, räddar mig från förtvivlan. Man kvävs här.

Skriv till mig några ord till svar på mina frågor och för att låta mig veta dagen, när du kommer för att hämta dessa böcker. Jag tackar dig hjärtligt.

Hälsa vännerna! Din tillgivne

Aguéli.

Det finns vid Place des Vosges 25 ett »Bibliothèque de l'Union Centrale des Arts Décoratifs», som är ganska intressant. Gå dit bara för att läsa *Emile Soldi*. Les arts méconnus. Det är mödan värt. — Hans kärlek till sitt ämne inger honom mycket vackra idéer.

Paris, fredag, den 13 april 1894.

Min käre vän!

Hjärtligt tack för ditt brev! Dina pengar komma att rädda mitt liv; ty vet du, det är inte lönt för mig att längre hänvända mig till mäcenater, varken här, eller hemma. Det är kanske en lycka ty jag måste lära mig att reda mig dem förutan. — Och för resten, överallt i Europa riskerar jag nu att bli arresterad utan vidare; utom i England, men vad tusan har jag där att göra? — När jag väl kommit till Orienten skall jag säkert klara mig, men gud vet på vad sätt. Men man dör med mindre ceremonier där än här.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Skulle du vilja låna åt mig i Bibliothèque Cardinale, *två* böcker. Ett arabiskt lexikon (franskt eller engelskt) inte alltför voluminöst, *med den arabiska delen tryckt med arabiska typer.* Och en annan av följande slag:

En kyrkohistoria, katolsk eller ortodox. Det är de älsta tiderna som intressera mig, Ie—XIte seklen: orientens skolor.

— Eller: en av kyrkofäderna, i synnerhet från den första perioden. Inte på latin eller tyska; det skulle ge mig huvudverk.

— Eller: *St Denys l'Areopagite,* [= Dionysius Aeropagita] De himmelska hierarkierna.

— Eller: *Kristi efterföljelse.* [av Thomas a Kempis]

— Eller: Fabre d'Olivet.

— Eller: S:t Augustinus, Guds stad, om den finns översatt.

Jag skall behålla lexikonet bara 4 eller 5 dagar.

Längre fram: de semitiska eller polynesiska folkens etnografi, språk, trosatser och traditioner. — Om konst: arkitektur, ornamentering, historia och litteratur.

Eftersom du har tillgång till la Bibl. Card. så stifta då bekantskap med Flaubert, den store romanförfattaren. Han har inte skapat annat än mästerverk av en mäktighet som kanske jämställer honom med slaverna, med vilka han företer vissa analogier. — Lär känna av honom: Madame Bovary, L'éducation sentimentale, Tentation de S:t Antoine, och några sagor, av vilka jag gerna skulle vilja läsa hela samlingen.

Var snäll och köp mig: S:t Johannes evangelium på arabiska, o.3o fr. — det skrivs ungefär så här . . . Och en stor bibel på hebreiska, till ett pris av 3.5o. I hebreiskan måste man observera en massa små finesser, punkter, mikroskopiska aksenter. Och om editionen är illa tryckt och med små typer, får man ont i ögonen. Det är för övrigt inte mycket dager här, och efter en timmes läsning ser jag inte mera någonting. Jag är verkligen rädd att förstöra min syn med denna bok. Jag skall lämna dig den med lexikonet och grammatiken som vi skall sälja — Du får alltså 5 böcker på söndag.

Apropos din bok: den har gett mig en hel hop att tänka på. Emellertid — jag hoppas att du inte tar illa upp det jag har att säga dig. — Den historiske Kristus intresserar mig endast helt obetydligt. Det är den evangeliske Kristus som jag söker, inkarnationen, »l'antropomorfisation» — må man kunna förlåta mig detta barbariska ord — av bibelns anda, av semiternas religiösa poesi. Om man bevisar för mig att Kristus aldrig har existerat historiskt, vad angår det mig, eftersom jag har evangelierna som äro monument av mycket större realitet än en människas liv.

Jag läser evangelierna alla dagar och alltid med ett ökat intresse. Jag har inte läst epistlarna med undantag av Petrus och Johannes, knappast apostlagerningarna. Jag skall kanske läsa dem längre fram som en bok vilken som hälst, som man har talat mycket om med mig. Jag skall säkerligen med lika stort intresse läsa St. Denis l'Aréopagite.

För att återkomma till den historiska sanningen: när man målar en tavla, är man inte ofta tvungen att utesluta en sak och aksentuera en annan, med ett ord avlägsna den från naturen för att upphöja el. förvandla den. Varför inte medgiva samma sak i den literära konsten? Läs alltså bibeln som man den bysantinska, den medeltida, den egyptiska konsten. Blind för den stora estetiska ingivelsen ser man däri intet annat än monstruositeter. Om du i din bibel söker historiska fakta o. s. v. och inte den mäktiga ingivelsen som andas där, ser man där endastabsurda sagor.

Men vi skola tala därom längre fram.

Behåll min mors brev ända tills jag ber dig om det. Jag har talat om det i ett brev till Mme Huot.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag behöver inte något linne här, åtminstone inte ännu. Tusen tack.

Jag har snart inte mera fotogen. Jag har fått ungefär 175 gram. Den var utmärkt. Hjärtligt tack! — Tag inte med något kött åt mig på söndag. Jag har svårt att smälta det. — Vill du giva mig ett paket levantinsk tobak!

Du finner de böcker jag har bett dig om i la Société Biblique. Place du Théâtre Français. Eller också Rue de Clichy, till höger, när man går uppåt.

Hälsningar till kamraterna.

Din tillgivne

Aguéli.

Det är inte svårt att resignera, när det är den enda förståndiga sak man kan göra.

Tag också med dig, jag ber dig, brevpapper som är starkare än detta — Inte mera papper. Jag har bråttom: Förlåt!

Jag återkommer till frågan om bibeln, inte för att göra anspråk på att säga dig någonting nytt, utan blott för att klarlägga för dig min åsikt. — Skriv till mig så snart du har fått detta brev.

Paris den 15 april (söndag) 1894.

Min käre vän!

Jag har nyss fått ditt brev. Hjärtligt tack! Jag har inte *velat* ta emot min mors brev. Du må först läsa det. Om däri finns detaljer ur mitt liv eller namn etc. så skicka mig det inte.

Var snäll och bed Mme Huot hava godheten att skriva till min mor endast några ord så att hon vet att jag har vänner här som taga hand om mig, som tänka på mig etc. och att jag inte befinner mig i fängelse för någon vanärande handling etc. Det skulle vara en stor tröst för henne. Skicka henne samtidigt tidningen som du har talat med mig om. Och också till Bianchi, *Sthlm.* — Vad mig beträffar gör jag inte stor affär av det som har hänt mig. Ty jag vet att jorden är stor och att mina dagars moder ännu ej är död. Att jag kommer att ha tråkigt överallt, mer eller mindre. Och att för mig det inte ligger något förskräckande i att »bli hängd i tysthet». Men hon kan inte förstå detta, fast hon är dubbelt så gammal som jag.

Jag är uppriktigt rörd av sympatierna mot mig. Nå, jag är ju inte precis överraskad. Mer än annorstädes griper en man här i allmänhet till försvar för en olycklig, blott av det motiv att han är olycklig. Men hur tusan har man kunnat skriva en lång artikel om mig, okände. Och förmånliga saker angående mig! Jag finner inte ett ord till mitt försvar. Jag har försvarat min frihet så illa. Och jag förtjänar väl fängelset. — Må man inte riskera något för min skull! Det är så lätt att bli anklagad för samverkan med missdådare. —

Mme Huot bör inte uppge sin adress, när hon skriver till min mor. Min far är i stånd att svara med oförskämdheter. Han har gjort det till min lärare. Och han är rasande på alla som intressera sig för mig.

Du säger i ditt brev: motståndare. Det ordet är oriktigt. Jag har inte kämpat och nu är det för sent. Jag hatar inte dem som har arresterat mig och som hindra mig från att gå ut för att hämta frisk luft. Jag är i fängelse till följd av en lag som gör gott åt alla människor.

Ditt mycket välkomna brev tvingar mig att säga min mening i olika frågor. Spiritism, occultism, religion eller rättare sagt religiositet, »revolutionarisme» — förlåt det tunga ordet, ty jag äger inte något annat. Det är fyra bestämda saker, utan sammanhang sins

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

emellan. Jag skall vara mycket uppriktig och jag skall säga det så klart som möjligt i några fraser. Men jag ber dig komma ihåg att jag handskas med ett främmande språk som jag känner endast ofullständigt. Ett språk för vilket man måste övergiva allting annat, om man vill lära känna alla dess resurser, hela dess palett.

Du för din del söker en religion. Jag ett språk. Min barbariska tanke uppbär mycket illa den eleganta franska toaletten under det att det lilla jag känner av semitiska och söderhavsspråk har lärt mig vad ett språk är. Jag vill välja ut ett av dem för mig.

Alltså, längre fram mina bekännelser.

I dag har jag fått: en bok (i två volymer), tobak, fikon, papper, kuvert, anteckningsbok. Tusen tack! — Det är oerhört retsamt att jag var på promenadgården, när du var här. Kom, om möjligt i morgon och befria mig från en massa saker som jag inte behöver längre och som genera mig nu. — Försök att komma hit kl. 3 precis. Då skall jag säkert vara »hemma».

Skulle du kunna sätta mig i förbindelse med en fransk litteratör för att översätta något. Jag tänker göra en översättning här ord för ord och den andre skall förvandla det till fransk franska. — Eller en översättning från franska till svenska. Det skall kanske skaffa mig en smula förtjänst.

Så snart du har fått mina brev så svara med ett litet ord, så att jag vet att de kommit fram.

Tänker du ge mig litet olivolja, frukter eller konfityrer?

Glöm inte min hebreiska bibel!

Till härnäst! Hälsningar till kamraterna!

Din tacksamme vän

Aguéli.

Säg åt fransmannen som du har talat med mig om, att han uppsöker araben som vi båda känna med hälsningar från mig. Där kommer han att finna en annan som har varit med mig på Louvren och teatrarna. Bed honom sondera mycket diplomatiskt för att få veta om de ha fördomar mot mig på grund av min arrestering. För den händelse så är fallet, är det ingenting att göra. Om däremot så ej är fallet så bed honom skriva för min räkning till sin bror så snart som möjligt. Låt mig veta resultatet, ty det kommer att avgöra mitt val av gräns, när jag blir utvisad.

Jag skulle vilja översätta t. ex. *Strindberg:* Svenska öden och äventyr eller Utopier i verkligheten. Trots titeln finns det ingenting revolutionärt i den. Det är psykologen och landskapsmålaren *Strbg* som intresserar mig.

Paris den 17 april 1894.

Min käre vän!

Det är beklagligt att mitt sammanträffande med dig, som jag längtat efter med sådan otålighet, blev förfuskat. Men det är alltid på det viset, när jag måste tala två språk på en gång, kan jag slutligen inte något av dem.

Jag ber dig att snarast möjligt sända mig den hebreiska bibeln, som jag har talat med dig om. — Place du Théâtre Français mitt emot Café de la Régence. — Och Johannes evangelium på arabiska.

Vad mina böcker beträffar: behåll bara de kinesiska böckerna, Hathayoga, på engelska, biblarna på orientaliska språk och arbeten av förf. till »Den sanna kristendomen» —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Två små brochurer, moraltraktater. — Vad resten beträffar sälj det, behåll det, gör med det vad du vill! De kinesiska sakerna äro utomordentligt sällsynta och jag håller mycket på dem. Man har svårt att komma över dem, t. o. m. i Kina. Det är en handbok i filosofi som kallas de tre Narmourérna (himlen, människan, jorden).

Låt mig veta hur araben tog emot dig.

Jag har ännu några böcker på Montmartre hos en granne. Tag bara de orientaliska böckerna och ett arbete av förf. till Den Sanna Kristendomen. Där mitt linne är, skall man säga dig, hur du skall få dem. Mme H. kan kanske också säga dig det.

Jag skall skicka dig litet pengar, så att du kan betala förmig en skuld som jag har i mitt gamla kvarter. Antikvariatsbokhandlaren känner till var det är, och likaså min granne.

Du har valt bra den historia som du skänkt mig, dess stil är så vacker och påminner en smula om de gamla tyska mästarna.

Jag rekommenderar dig att läsa sidorna 85—98; och 229—246. Det är genom helheten och perspektivet av Bibeln som man finner deras inre mening. Vi skall alltså tala därom längre fram. — Jag ser att jag inte kan fortsätta läsningen av historian. Den väcker alltför många tankar hos mig på en gång.

— —

Paris den 19 april 1894.

Min käre vän.

Jag anhåller ännu en gång och med klagoskrin om den hebreiska bibel som jag har talat med dig om, och den egyptiska boken. Jag har tillbrakt en fruktansvärd dag, i går, med ögonsmärtor. Jag ser mig hänvisad till orientaliska studier, uteslutande som bestående i läsning än i begrundande. Och en läsning med typer lättare att fatta än den europeiska skriften. — Om du inte har pengar skall Mme H. kanske ge dig. Jag skall betala igen dem en av de närmaste dagarna med pengar som jag har på marketenteriet.

Vill du också köpa mig av »Trübners collection of simplified grammers» — »An arabic — persian — hindostani grammer». Jag kommer inte längre ihåg namnet på författaren, men du finner det i katalogen, bland de »simplified grammers». Den kostar 5 shs (dessa tre utgöra en volym).

Det är inte av otålighet jag skriver till dig i dag, bara för att låta dig veta, att eftersom jag har frossat i den lektyr jag har gör den mig inte någon tjänst en tid framåt.

Jag ber dig om förlåtelse att jag upptar din tid och hindrar dig i ditt arbete.

Hjärtliga hälsningar min käre vän

Aguéli.

Kan jag vänta dig på fredag 3—$3^1/_2$ på e. m. Ännu inte något brev från min mor. — Bland böckerna hos min granne befinner sig också *Dante:* Helvetet. Lägg beslag på den!

Så snart du har fått mina brev så svara o m e d e l b a r t med ett brevkort så att jag vet att du har fått dem.

Sälj inte »Hartleben»-gram. Man betalar nästan ingenting för dem. Jag vill ge bort dem till någon. Om de redan äro sålda, så mycket bättre, så mycket sämre. — Skriv till Bianchi angående *Stbrgø* böcker. Han kan låna dig dem och portot är inte en så fruktansvärd summa. Skriv till honom för att sätta honom in i saken och fråga honom, om han vill göra det. Sedan skall jag ge dig titlarna på arbetena. — I allmänhet är det *Strindberg,* psykologen och landskapsskildraren som jag vill översätta. —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris, fredagen den 20 april 1894.

Min käre vän

Jag har nyss fått mottaga från dig: tre böcker, olja, vin, fikon. Tusen tack! — Din delikata olja — jag tycker så mycket om olivolja att jag skulle kunna leva uteslutande på bröd, olja och vatten utan att ens känna behovet av andra saker.

Du är kanske förvånad över min oregelbundenhet, jag ger dig planen för mina studier som jag följer här. Först bibeln på hebreiska och Den sanna kristendomen; detta är det dagliga brödet — arabiskan till mitt »civila bruk» men framför allt »con amore». Jag har en varm tillgivenhet för detta språk. Orden äro små poem, morfologin teckning och frasernas konstruktion bildhuggarkonst. Detta folk har ej behov av att skapa plastisk monumentalkonst. Det har sitt språk.

Du skall få se att får jag vistas därnere i fyra månader, så kommer jag att kunna arabiskan bättre än nu franska eller engelska eller svenska.

Egyptologin kommer att vara mig till stor nytta där nere. Man finner lätt arbete att kopiera monument och inskriptioner, har folk sagt mig som känner till det.

För övrigt förströelseläsning, så att jag aldrig skall betrakta dessa studier som straffarbeten. Växling i arbete betyder vila.

Den bok som du har gett mig förefaller mig allt mera underlig. Författaren är utan tvivel en stor lärd, som har slagit i ofantligt många böcker och hopat ideer som ett geni, en mycket oberoende ande. Jag ser överallt poänger som gnistra, men jag söker förgäves en ordning mellan dem och källan till allt detta ljus. Det hjälper inte att man säger att det är en encyclopedist; ett ytterligare skäl för att söka finna den härskande principen var som hälst. Jag som nästan inte äger någon sakkunskap alls i dessa frågor, och inte vill anförtro mig blott åt min intuition och ännu mindre åt någons auktoritet, jag vågar inte tränga på djupet. Men jag skall göra anteckningar som skola vara mig till stor nytta. Längre fram, när jag är rikare på erfarenhet, skall jag åter taga fatt på den för att göra en mycket allvarlig studie däröver. Talrika ögonkast mot horizonten, tid efter annan, och därefter knoga — se där mitt sätt att arbeta.

Tillåt mig att råda dig att läsa Den sanna kristendomen. Du kan få den på svenska genom Bianchi i Sthlm hos översättaren för 2 kr. Den är mycket bra översatt, varken bättre eller sämre än den franska översättningen, som är mycket dyr.

Gör också bekantskap med Honoré Daumier, den store franske artisten. Han är för Raffaëlli och alla de andra modärna naturalisterna-karikatyristerna vad Balzac var för Zola. Han är inte nog förstådd ännu. Man betraktar honom som en karikatyrist med talang, men för mig är han kanske århundradets största ande, åtminstone som analys, mäktighet, ingivelse och stil. För mig går han utanpå Delacroix och du vet hur mycket jag älskar honom. Det är en fruktansvärd skönhet — Shakespeares.

Din tillgivne

Aguéli.

Skriv till mig för att låta mig veta, hur det har gått med de saker som jag har frågat dig. Har araben inte velat veta något. Om du inte ännu har varit där, så sök upp honom — vid 8—9-tiden.

Du finner blad av Daumier R. des Martyrs, i början av gatan, till höger, när du stiger upp för den, hos en gravyrhandlare, för 0.50 fr. Gör dig en samling. Det är mödan värt. —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris. Mazasfängelset måndag den 24 april 1894.

Min käre vän!

Jag har mottagit två brev. Tack. — Det är inte av otålighet som jag har skrivit till dig som jag har gjort. Men på grund av ögonsmärtor som i hög grad besvärade mig. Jag såg mig i början av en allvarlig sjukdom som jag är rädd för, men allt gick över efter en natts och en dags smärtor. — Nu är det ingenting längre. Men jag skall vara mera försiktig.

Till de filosofiska frågorna!

»à la Tolstoy. Vari min tro består. Vad är kristendomen. — Framförallt: monoteism, d. v. s. tro och trängtan efter ett högsta enda väsen. En superlativ medelpunkt av höghet och universalitet och en livskälla. En skapare, den ende som [äger] ett essentiellt och substansiellt liv och ovan allt fattbart, skaparen som formar himlarna och jorden av intet och som frambringar ljuset av ordet. Monoteismen är deras religion som hata fetichdyrkan och äga gåvan att samla sig i koncentration.

Tron på en högsta varelse som är ovanför allt, Allah, kommer mig mot min vilja att tänka på den okände gudens altare i Athen. Där finns några beröringspunkter som jag ännu inte kan klara upp, blott antyda så här: denna tro manifesterar sig i kraft och energi, universalitet, en ande av räsonerande tillbedjan. Se där, hur jag förstår en modern monoteist, vad den yttre moralen beträffar. Fanatisk mot sig själv, tolerant mot de andra, en intensiv törst efter det oändliga. — Tagande vitaliteten och harmonin som kriterium på det sanna, i det man till mål för sin handling har överensstämmelsen med sig själv och sitt samvete och sitt jämnviktsläge i sitt inre och inte utanför sig. Den som har sitt jämviktsläge uteslutande i yttre ting är en fetichdyrkare, en natur som inte kan göra sig gällande utom i den eller den miljön, ett visst yttre villkor är förbundet med hans monument. Men den som har sin centrum gravitatis helt och hållet inom sig finner ett moraliskt stöd i vilket yttre villkor som helst, eftersom allt är i allt. Ju mera människan är andlig, desto mindre är han beroende av materian.

Monoteismen är kontentan av Kristi lära, så betydelsefull att den troende muselmanen är mera kristen än de flesta kristna. Det är viljemänniskornas religion, den evige är de levandes gud och det är mot den oföränderlige, mot honom som alltid under alla de växlingar är densamme, som de illusionslösa, frigjorda och starka människornas ögon vända sig. — Det finns monoteister som kalla sig naturalister eller ateister.

Monoteismen är kulten av livet, eftersom den är tron på den högsta livskraften. Tillbedjan av solen och elden är en förvanskning därav — må vara, men enligt min åsikt är denna sistnämnda monoteism oändligt mycket vackrare än alla polyteistiska system tillsammans.

Jag måste säga dig en gång för alla att jag betraktar teologin enbart som individualitetens vetenskap, kunskapen om källorna till människans andliga energi. Menar du att denna definition förnedrar densamma?

Den kanoniska Kristus är det inkarnerade Ordet, det högsta väsendet vordet människa enligt St. Johannes I 1—5 och 9—14. Människan ordets kropp i den fullkomliga fullbordan av hela lagen. En människa vars kropp fullkomligt lyder själen och vars själ är Guds ord. — Jag vet inte ännu hur, men Kristus ingiver mig också idén om den antropomorfa förmågan d. v. s. att skänka mänsklig form åt ideerna och åt känslorna, en förmåga som troligen är resultatet av en intensiv och harmonisk kärlek och känd med själens innersta djup, konstnärens och skaparens förmåga, som står i förhållande till

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

det estetiska sinnet. Människan som är intimt förenad med sin miljö och sitt landskap, är s. a. s. antropomorferingen därav, och Kristi rymd är himlen.

Bibeln, säger Bossuet, är människohjärtats historia. Förhållandet mellan Fadern och Sonen i evangelierna motsvarar det mellan själen och kroppen. Jesus-Kristus är alltså den högsta harmonin mellan ande och materia och den vackraste symbolen för anti-hyckleriet, monoteism och barmhärtighet. Själens barmhärtighet: tolerans och förlåtelse. Yttre barmhärtighet: offer.

Försök att förstå att man kan upphöja sig i det man ödmjukar sig, segra genom att lida och du har förstått Kristus. Tolstoy och hans passiva motstånd är kanske det vackraste vi äga i kristendomen.

Men i alla händelser, de som inte se något annat än martyren, den korsfäste, ha om honom en mycket småaktig uppfattning. Annorlunda de som genom sin död lära, huru människorna handskas med sanningen. De ha dödat honom med järn och trä, och efter detta brott är hatet till det onda fruktan för Gud.

De nya människorna som blott tillbedja Gud [i] mänskligheten äro på god väg, utan att precis vara kristna.

Jag ger dig mina personliga åsikter, endast och jag ger mig inte alls ut för att vara någon auktoritet, allra minst i dessa frågor.

Jag har nyss mottagit från dig ett andra brev. Hjärtligt tack. Gå till araben en kväll, mot 8—9 tiden. Annars kommer du inte att träffa honom. Säg fransmannen att jag aldrig har tvivlat på honom. Han reser till orienten, vilken lyckans ost. Vi ha mycket talat därom, han och jag. Har han då fått ett arv? — Jag skall söka upp honom där borta. Jag blir säkerligen dömd då lagen är helt tydlig. Jag vet absolut inte för hur lång tid. Jag är inte alls inne i dessa ting. Jag skulle gerna vilja ha en advokat. Jag har skrivit till »le bâtonnier» men jag vet inte alls vad det skall resultera i. — Låt mig veta resultatet av de uppdrag jag har bett dig utföra för mig. Jag har inte fått de kataloger som du har talat om. Hos Montparnos kamrat finns ett par skor som tillhöra mig. Låt laga dem, är du hygglig, eftersom de jag har här snart är slut. Sulorna ger sig i väg på dem. Torsdag senast, har jag inte mera olja: vill du ge mig en smula, och levantinsk tobak.

Din tillgivne

Aguéli.

Vill du ge mig litet litteratur. Arabisk grammatika och egyptisk mytologi, — vad tillfälligheten erbjuder dig. Jag har till slut börjat finna den egyptiska boken som du hade skickat mig mycket, mycket intressant. Tillhör den dig eller har du lånat den? Den är litet tung att läsa från början till slut.

Har du köpt *Papus'* bok »Science occulte»? Gör det! Den är mycket intressant att läsa, i synnerhet om man läser den med det rätta sinnet. Köp den hos Chécarnee för 5 fr.; du skall inte ångra dina pengar. — Det finns vid Odéon en liten bok om grafologi. Nej, köp den inte. Låna den på la »Cardinale». Gå och hälsa på Mme Huot. Jag skall skriva till henne en av dagarna. Hälsningar till alla.

Jag håller på att snart få någonting för studiet av arabiska. Du finner lätt »The simplefied grammar» i Trübners kataloger. — Vill du också ge mig några frukter, och en butelj kaffe. Jag håller inte mycket på rött vin. Jag föredrar kaffe. — Ge mig också litet papper av samma sort som detta.

Fransmannen är en präktig pojke. Jag är mycket lycklig att veta att ni komma bra

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

överens. Träffar du honom ofta? — Du måste alltid underteckna de brev som du skickar mig.

Köp mig, hos Maisonneuve, Quai Voltaire, 25, över gården ett hebreiskt-franskt lexikon, à 2 fr. Där finns bara ett märke i katalogen man kan inte missta sig. Du skall få mynt av mig en av de närmaste dagarna. — Det hebreiska lex. som jag har gör ingen nytta. Jag skall skriva mera om fransmannen, det är Kalle — inte sannt?

Jag skulle vilja läsa La vie du Christ av Renan; för att en smula lära känna Kristi miljö och de judiska antikviteterna. Jag vill teckna över dessa motiv och dokument är alltid nyttiga. — Känner du till *le Bon;* Les premières civilisations, La civilisation des arabes; L'Inde; — — — Jag ville läsa Dante också. Du har att välja på!

Paris, fredagen den 28 april 1894.

Min käre vän!

Jag har nyss mottagit sakerna från Mme Huot. Framför min varma tacksamhet! Det vita vinet fick inte passera!! Man har låtit mig lukta på det, och sedan har man beslagtagit det. — Alltid något, eftersom det luktade mycket gott. Hon har gett mig en liten butelj »de vacherie». Eller koncentrerad mjölk?? Hur skall man använda det?? Tag reda på det, utan att sprida ut min okunnighet om det är möjligt. Jag skall skriva till henne så snart jag fått frimärken, d. v. s. i övermorgon.

Jag har skrivit två långa brev till er, ett till dig och ett till henne. Har ni fått dem?

Jag har fått katalogerna. Tack. Jag skall återlämna dem till dig vid första tillfälle Vill du alltså skaffa mig ett arabiskt lex. och en grammatika?

Hos Maisonneuve: *Belot;* Dictionnaire arabe-français contenant toutes les racines usitées etc. Paris 1888 in 8° br. 15 fr. — Du får den av antikvariatsbokhandlaren för 11 fr. Om den inte är tryckt med arabiska typer eller för övrigt allt för usel, enligt antikvariatmannens åsikt eller du inte kan få den för 11 fr., så köp den inte.

Hos »Kegau Paul, Trench. Trübner et Co limited, Paternosterhouse. Charing Cross Road, *London W. C.;* — *Palmer* Hindoustani. Persian and arabic grammer simplified. 1890, — 5 sh. — (Vol. I of Trübners Collection of simplified grammers.) —

Om *Belots* lexikon inte passar mig ämnar jag fråga efter i London någonting av detta slag. Men jag erinrar mig ha haft den i mina händer och har funnit den mycket nyttig. Jag är likväl inte säker. Bouquinisten får avgöra saken.

Jag ser att det hebreiska lex. som jag har talat med dig om inte fins längre i katalogen. Vill du ge mig tillbaka mitt, om du har det kvar ännu. Det får göra tjänst i brist på bättre. Om du har sålt det så gå till araben. Jag struntar i det. — Jag har inte ännu fått tillstånd att skicka dig pengar. — Tror du att fransmannen skulle kunna skriva till mig. Om han är på sitt ämbetsrum eller på annat sätt beroende eller beskyddad *är det inte värt han gör det.* Hälsa honom och de andra kamraterna. Jag studerar med ständigt växande intresse den egyptiska boken. Jag skall tala om den i ett särskilt brev.

Jag har talat med dig om tofflor. Jag går på strumplästerna.

Inga nyheter från araben??? *Svara omedelbart, åtminstone med några ord, när du har fått brev från mig.* Om ej *kan jag inte veta om du har mottagit det.*

Din tillgivne

Aguéli.

Är det nyheter som ej äro goda från araben?

Skriv till mig tid efter annan. Och Mme Huot likaså.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris. Mazas fängelset. Lördagen den 30 april 1894.

Min kære vän!

När jag skrev dig hade jag inte rådfrågat Challands katalog, som likväl ganska väl innehåller vad jag behöver. Om du redan har skrivit till Trübner eller annorstädes angående mina beställningar så allt väl. Men om du inte har gjort det, så mycket bättre: här har du skälen.

Hos Challand Rue Jacob 5, finns en »Vocabulaire arabe-français à l'usage des étuduants, par un père etc. etc. — Beyrotth 1888, in 8° — 12 frs. Den är kanske väl så bra som *Belots* lex. hos Maisonneuve. Kanske???

Hos densamme, Chaland: av *Pinto* Petit traité d'analyse grammaticale arabe. Br. in 8° 1889 — 1.25, ett arbete som skulle vara mig till stor nytta då det skulle göra att jag kunde undvara Palmers grammatika, som jag emellertid skall köpa längre fram.

Och alltjämt hos densamme *Cherbonneau:* Histoire de Chems Ed-dine et de Nour-Ed-dine, *avec notes traductions commentaires* (*o b s.*) — à 5 frs.

Genom bouquinisten kan du få *vocab.* för 9 frs i st. f. 12 frs. *Cherbonneau* för 3.75 i st. f. 5 frs. *Pinto* för 0.95 i st. f. 1.25. Skulle du strax kunna ge mig *Pinto* (eller Cherbonneau) vilken som helst av de två; när bonquinisten har träffat anstalter för att skaffa dem till nedsatt pris, *Cherbonneau* (eller Pinto) — och *lex.* eller *vocabulairen,* vilken av dessa som man beslutar sig för efter det klokast möjliga val. — Jag måste säga dig att vulgärarabiskan inte intresserar mig mycket — och algierdialekten inte alls men däremot den klassiska arabiskan, efter som det är den enda som jag kan studera här.

Jag har läst ditt brev med stort nöje. Jag är lycklig att du funnit mina »nötter» intressanta. Jag skall ge dig flera då. Om du kommer att finna dem för hårdknäckta så bed Kalle att hjälpa dig att knäcka dem. Ty han känner bra till mitt sätt att tänka.

I Apostlagerningarna XVII 22—31 talar man om den okände gudens altare i Athen. Det är samme gud vars förening med de hellenska gudomligheterna längre fram i tiden inspirerade några skulpturer som för närvarande befinna sig i Louvren, i salarna med Germain Pilons Michel-Angelos och Donatellos verk. Gå dit och se om du är av min åsikt! — I samma kapitel talas också om den helige Dionysius av Aeropagen som torde vara författaren till »Les hiérarchies célestes». —

Jag måste säga dig att jag för min del finner den egyptiska konsten, i synnerhet från de första dynastierna, — Khmerkonsten och den javanesiska konsten (javanesisk — på intet vis att förblanda med den japanska konsten) lika stor som renässanskonsten och oändligt mera dekorativ och i synnerhet närmare solen (plus solaire).

Jag har nyss fått ditt andra brev. Tack. — Låt underteckna det brev som du talar om av vem som hälst och skicka mig det. — Eller också låt kopiera det och kopisten sätter sitt namn under, ingenting är enklare. — Jag har inte räknat mycket på ett svar från Mme Huot. Hon kan ju skriva till mig, när hon får tid.

— Sök du upp araben, för tusan plåtar!! *Jag äter och jag dricker din mjölk, från och med i går och jag skall fortsätta därmed i morgon och i övermorgon.* — Vilken lycklig uppfinning den där mjölken!

Jag har inte mer något skrivpapper.

Du får antagligen pengar från mig en av de närmaste dagarna. Och då, till Challand!

På snart återseende, inte sannt? Din vän

Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Försök att skaffa tillstånd att få träffa mig mot slutet av månaden, du och Mme Huot. Fråga samtidigt om jag kan skicka dig pengar, 40 frs. Jag har frågat för en vecka sedan och ännu inte fått svar. Jag vill bedja direktören om tillåtelse att sända en mindre summa.

Sälj allt som kan säljas av det som tillhör mig, utom de kinesiska böckerna, så att du kan hopbringa de 1.25 som behövas för att köpa *Pinto*. — När du kommer hit skall jag ge dig hieroglyferna, alfabetet. Jag skall be dig om igen längre fram. Jag ger dig dem tillbaka för att inte ha för många luntor här. Jag skall skriva till dig om diverse saker så snart jag har fått papper. Visa mitt brev för Kalle. Träffar du honom ofta?

Paris den 3 maj 1894.

Min käre vän,

Jag har nyss fått mottaga från dig: vin, kaffe, socker, apelsiner, olja, bröd, ost, smör, salt, rädisor, en linneskjorta, en dito av flanell, strumpor, näsdukar, ett par tofflor, en bok, Strauss, två volymer. Jag tackar dig och ber dig framföra mitt varma tack till Mme Huot. Fråga henne, mycket diplomatiskt, eller snarare, försök att få veta, om jag kan skriva till henne om olika frågor.

Jag är mycket nedslagen över att du inte har kunnat ge mig någon av de arabiska böckerna. Jag längtar så mycket efter den, nästan lika mycket som att bli fri. — Jag skickar dig 5 frimärken à 25, det blir 1.25 för att du köper mig Pintos bok. Det skall bliva en riktig fest för mig att äga den, en fest, mot vilken den kan gå upp att få den andra, Nour-Eddines historia.

Svara genast på detta brev så att jag får veta att du har fått det, och frimärkena. Jag förbereder nötter att knäcka åt dig.

Hälsa kamraterna. Säg åt »svanornas» målare [Sager-Nelson] att han bör vara smickrad av den kritik som man har gett honom. Det är att förfördela honom att uppmana honom att vara vid gott mod.

Aguéli.

Hjärtliga hälsningar till er alla

Den här Strauss intresserar mig inte mycket. Jag skulle ha föredragit Renan som du hade talat med mig om. Jag kommer att lämna den tillbaka. Jag älskar inte alls den tyska logiken. Den ger mig huvudverk. Alzog. det går ännu för sig efter som han har tro. Men den här är en programtyp, en förb. ras som vi känna till genom det svinet Max Nordau, som fan må steka (M. N.) Du har hört talas om hans »dégénérescence». Se där en figur som jag gerna skulle vilja se hängd någonstans till tork.

Jag råder dig att läsa boken om hieroglyfer. Här och där. Jag skall skriva utförligt till dig om den. Han är mycket styv i sina ting, och det intresserar honom mycket. Sänd honom den för att inte göra dig besvär. — Jag vill läsa om den om en månad, eller så ungefär.

Skicka mig alltså genast någonting av Pinto. Om det inte sårar dig vill jag säga att jag skulle varit nöjdare nu, om du hade skickat mig ingenting i stället för någon av de arabiska böckerna.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris le 5 maj 1894.

Min kære vän!

Jag har nyss fått dina böcker. Tack! — Kom i morgon och tag dem alla tillbaka och ge mig en en liten arabisk grammatika på tyska, av Manassevitch; den är dålig, men i brist på bättre får du ta den eftersom det är dig omöjligt att skaffa mig de arabiska böckerna, som jag har bett dig om. Du har i alla fall fått mitt brev och 1.25 i frimärken, och Challand befinner sig på din väg till Louvren. — Du måste lära dig att inse att jag betraktar mig som den störste av idioter ända tills dess jag har lärt mig arabiska. Vilken beklagansvärd varelse är inte den människa som inte äger språkkunskap.

Jag säger dig också att jag, jag läser inte alls för att inte ha tråkigt utan för att inte förlora tiden. Jag har aldrig tråkigt utom i dåligt sällskap och när det är kallt och mulet.

Artikeln »kamraterna äro inte några messiasfigurer» (les compagnons ne sont pas des messies» har intresserat mig en smula i alla fall, trots att den utgör ett ganska svagt svar på en löjlig fråga, som inte heller är vidare kvick. Jag ber dig emellertid *att vad jag nyss sagt inte måtte gå vidare.* —

Jag skall tala indirekt med dig därom, när jag talar om Messias.

Köp dig Den sanna kristendomen. — Du kan få den genom Bianchini på svenska för 2 kr. — Vi skall prata om den. Och det är önskvärt att du har texten framför dig.

Kom i morgon och ha med dig *Manassevitch grammatika och de hebreiska lex. och ingenting annat*, eftersom du inte kan få tag på varken Pinto eller »Schems-Eddine», eller någonting om Egypten eller malajiska arkipelagen och söderhavsöarna eller om den arabiska civilisationen eller den ryska nihilismen. Jag skall ge dig tillbaka allt det övriga. Med undantag av bibeln och den sanna kristendomen.

Din tillgivne

Aguéli.

Jag förbereder svar till dig, till Mme Huot och Kalle. — Jag har råkat in i en fruktansvärd period som kommer att räcka kanske en fjorton dar. Jag känner till symptomerna.

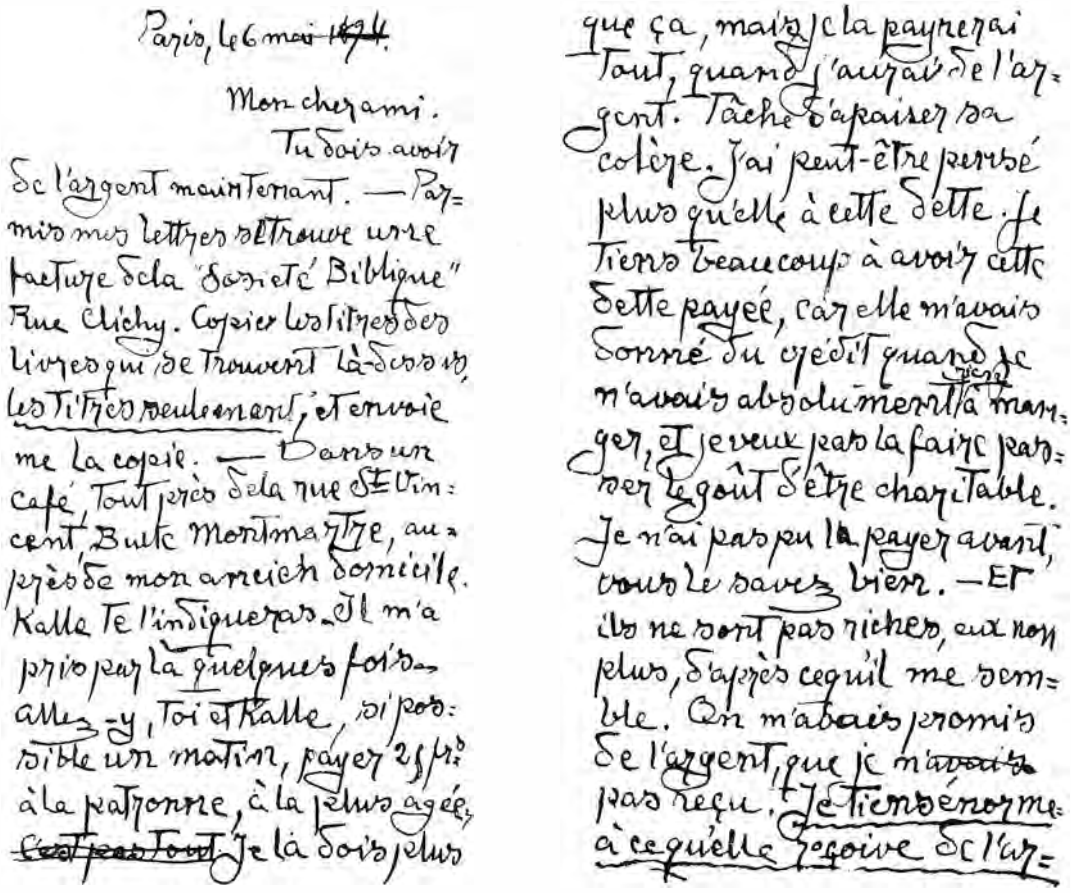
Det var kanske Madame Huot som hade lämnat böckerna till mig. — Säg henne att jag ville lämna tillbaka flaskorna till henne men att man inte har tillåtit det — vad skall jag göra?

Paris den 6 maj 1894.

Min kære vän

Du bör ha fått pengar nu. — Bland mina brev finns en räkning från »la Société Biblique» rue Clichy. Kopiera titlarna på de böcker som finns upptagna på denna lista *bara titlarna*, och skicka mig kopian. — I ett kafe helt nära rue St. Vincent. Butte Montmartre, nära min bostad. Kalle skall visa dig. Han har sökt upp mig där några gånger — gå dit, du och Kalle, om möjligt en morgon, och betala värdinnan 25 fr. åt den älsta av dem. Jag är skyldig henne mer, men jag skall betala allt, när jag får pengar. Försök att mildra hennes vrede. Jag har kanske tänkt mer än hon på denna skuld. Jag håller mycket på att få denna skuld betald, ty hon hade gett mig kredit, när jag hade absolut ingenting att äta, jag vill inte beröva henne smaken på att vara barmhärtig. Jag har inte kunnat betala henne förr, du vet det väl. — Och de är inte rika de heller, efter vad det förefaller mig. Man hade lovat mig pengar som jag inte fick. *Jag håller oerhört på att hon får pengar från mig.* Du kommer på samma gång att få se de de vackraste

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Två sidor ur brev från Ivan Aguéli till Werner von Hausen den 6 maj 1894.

smygar i Paris. Det kan gott hända att man kommer att utvisa mig. Om inte kommer jag alltid att tänka på detta hörn av jorden med hemlängtan.

Jag förbereder ett långt brev, en bekännelse. Den är avsedd för dig, Kalle och den som har skrivit till mig, araben, Montparnos kamrat. — Jag kommer att skriva ungefär samma sak till Mme Huot, men Kalle måste förklara det för henne, här och där; hon känner inte alls till mitt sätt att tänka. Och jag kan inte säga samma sak på annat sätt utan stora ansträngningar. Jag skulle tråka ut henne med ett långt brev för att låta henne förstå något som jag inte är. Jag sätter för mycket värde på henne för att inte vilja avlägsna missförstånd. — Jag skall göra dig denna bekännelse inte för att lära dig någonting nytt. Bara för nöjet att prata med dig. Kanske kommer du att finna någonting när du begrundar mitt brev. Det är bara inte varken mitt första eller sista ord. Och när allt kommer omkring ingenting annat än en skiss.

Medgiv att ett landskap kan återge ett själstillstånd. Det monoteistiska landskaper är mycket soligt, belyst av en genomträngande sol, av ett ljus tillräckligt starkt att låta luftperspektivet undanträngа linjeperspektivet, i det anden behärskar materian. Se här en iakttagelse som har bekräftats av flera personer som ha levat i tropikerna: när solen är stark och står mycket högt, och himlen är utan moln förefaller lointainen att växa, himlen ofantlig men de första planen liksom sordinerade och detta i direkt

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

förhållande till ljusets glans. I våra förfärliga nordiska landskap är det tvärtom. Himlen förefaller så liten. Horisonten förminskas, drar ihop sig och föremålen i första planet antaga omåttliga proportioner och bli allt större. Religionen är bestämmande för solen i landskapet i mitt inre. Se där varför jag älskar monoteismen och den arabiska anden.

Låt oss återkomma till förhållandet mellan själstillståndet och rymden. Det är en av de rikaste, »nyckel»symboler. Människan i besittning av sig själv, representerad av någon som i grunden känner sitt land. Meditationen, människan som önskar sig fjärran.

Om landskapet är själens spegel så svara himmel och lointain mot de höga och intima principerna och förgrundsplanet mot de lägre principerna. — När man reser ser man ständigt himlen orörlig medan terrängens plan växla utan uppehåll, det första varje ögonblick, det andra mindre snabt och lointainen nästan ej alls. — Vem finner väl en moralisk tillfredsställelse, vem ett »sine qua non» för den inre jämvikten; s. a. s. sin centrum gravitatis i föremålen i första planet, en närsynt begåvning, fallen för fetichdyrkan och lättköpta nöjen, som går från misstag till misstag, och när hans idol har krossats, vilket förr eller senare kommer att inträffa, kommer att omedelbart kastas omkull. Låt oss då bryta ner våra idoler, innan de förorsaka vårt fall.

Se där min religion i sammandrag. Perspektivisk logik. Och användningen av en »nyckelsymbol». — Jag vill betjäna mig därav ännu en gång för att visa dig universaliteten av denna anti-latino-germanska och barbariska logik. Rymd, själstillstånd, begär att resa, behov av lyftning och förädling, smak för det exotiska, en skön åtbörd av trängtan efter något på andra sidan. — Lägg väl märke till att jag på intet sätt berömmer det. Jag betraktar det helt enkelt som åtbörd, symbol, symptom. Jag tror tvärtom att vi i oss själva äga medlen till vår frälsning och att vi böra betjäna oss just av dem och inte av några andra. Det är Kristi förnämsta doktrin. — Och hos mig kommer min smak för det exotiska och att resa från helt andra källor, från min nihilism — i detta fall = min smak för det primitiva — av hatet till mitt fosterland, min ras, mitt naturliga språk, min uppfostran, till allt det som påminner mig om min ungdom och min förflutna tillvaros fasor. — Det är alltså en mycket personlig sak.

Angående Messias: jag förstår inte att revolutionärerna kunna åkalla Messias till sitt stöd: ty han har aldrig gjort politik. Etymologin av det ryska ordet för att beteckna: oberoende — det finns också på svenska ett analogt ord för samma sak — målar ganska bra Kristi fundamentala karaktär. Ty han höll sig beståndande endast genom sin fader, d. v. s. genom sin själ ty $\frac{\text{fader}}{\text{son}} = \frac{\text{rörelse}}{\text{handling. liv}}$; eftersom den skapande strålens rörelse är centrifugal — — —

den för människornas trängtan efter en ny ande, d. v. s. pånyttfödelse — med eller utan de trängtandes vetskap.

Kristi verk för mänskligheten är att hava instiftat en invigning utanför alla traditioner och alla helgedomar i det han visat att vi äga våra medel till frälsning, inte någon stans utom oss men i oss själva; att vi måste betjäna oss just av dem och inte av några andra ty det finns *lika många pånyttfödelser som det finns syndare.* Av sina lärjungar begär han blott en sak, den högre rörelsen eller den primitiva strålen som för med sig en slags mottaglighet gentemot oändlighetens skönhet, båda två egenskaper som kunna finnas hos den enfaldigaste; men icke för ty så dyrbara att de upphöja i främsta rummet de yttersta; i alla fall så sällsynta egenskaper, ty säger han inte själv, att många äro kallade men få utvalda. —

Och Kristi gudomlighet? — Återlösaren och återfödaren kan inte vara annat än den gud som är alfa och omega, början och slutet, ty han låter människan utstråla vilja från den mest inåtvände ända till de mest utåtvände.

Jag vill inte trötta dig längre; för att anbefalla dig att meditera en smula på dessa ting vill jag som i förbigående påpeka att Baudelaires dandy äger mycket av kristendomen åtminstone som intellekt; en utomordentlig enkelhet förenad med det högsta raffinemang. Ett slags neo-archaism, ehuru naturlig — d. v. s. *spontan* tankeklarhet som låter oss skåda tingen som under en strålande sommarsol.

Du ser att min Kristus har ingenting att göra med den kulten av den korsfäste martyren, ej heller med Kristus uppviglaren eller med den kristna socialismen. Den messianska moralen som [är] den högsta moralen består i att av sig själv göra en elitnatur. Är detta litet eller är det mycket? För mig är det den högsta barmhärtighet, ty för att utöva den måste man underkasta sig de grymmaste lidanden, andens.

Hjärtlig hälsning till dig och vännerna

Aguéli.

Paris den 7 maj 1894.

Mon vieux!

Jag har bett dig om Manassevitch *så länge, eftersom jag redan har den bland mina böcker som finnas hos dig.* Gå till bokhandeln och bed dem byta ut den mot vad du vill. Jag skulle vara nöjd att ha koranen i st. f. den här. Du behöver bara lägga till 0.50. Om det inte passar dem, tag vad du vill ty jag har nog med en M—itch, det är redan en för mycket. — Om man gör stora svårigheter med utbytet så säg att det är för en som är på landet, och att du har misstagit dig. Bed, om ingenting annat går, att få byta den mot en annan »Hartleben», den som handlar om Suahili, eller birmanska, eller persiska, eller hindustani. — Det är tydligen något som ej är naturligt som motarbetar mitt arabiska studium. — Det är därför jag inte talar med dig mer därom, varken du eller jag själv.

Jag tackar dig för ditt älskvärda brevkort. Men hur fan skall jag få dig att begripa att jag har bråttom med dessa studier. Man kan behålla mig här en evighet och sedan döma mig till 3 års fängelse, tror jag. Men man kan också i morgon dag skicka mig på andra sidan en gräns, vilken som helst. Min otålighet är alltså förklarlig, inte sannt?

Köp mig hos Chécarnec: *Swedenborg: om den gudomliga försynen,* 2 frs. Var snäll och ge mig hans katalog.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Vill du låna åt mig, på »Cardinal» biblioteket, antingen: *Pantheon* (*eller Mythologie*). *Egypten* (Perrot t. ex.) eller *Musulmansk teologi* (det finns en gr. in 8° t. t. »El-kitab» på franska. Jag har sett den på bokhandelsdisken, t. ex. den) eller *Bourgoin; Theorie de l'ornement arabe*, eller *någonting om de mänskliga raserna och språken* (Quatrefagues t. ex.), eller *någonting om grafologi.*

Tag väl vara på »alfabetena» och »psykologin». De skola vara mig nyttiga längre fram.

Kan du ta med dig till mig på torsdag eller fredag vid 3—3,30-tiden en halv liter olivolja, vitt bröd, kaffe, socker, tobak, frukter, brevpapper vore du mycket älskvärd.

Mina bästa hälsningar till Mme Huot! Jag tänker ofta på hennes svar, men eftersom jag inte vill tråka ut henne med ett alltför långt brev så måste jag överlägga litet mer.

Och vännerna, Montparnassaren, vad gör han? Och alla?

Hälsa dem. — Har du fått ett långt brev från mig och 40 frs?

Din tillgivne

Aguéli.

Titta efter om det finns någonting av *Herzen*, på Cardinal biblioteket. Han är sällsynt, men jag tycker mycket om honom. Kanske Mme Huot kan ge anvisning på hur man kan skaffa den.

Kan du skaffa dig tillstånd att göra mig ett besök, du och Mme Huot?

Paris den 12 maj 1894.

Min käre vän!

Jag har med stort nöje mottagit den arabiska vocab., äntligen. Jag är mycket nöjd med den. Har du köpt den kontant eller genom antikvariatsbokhandlaren?

Återstå nu »Schems Ed'dine et Nour-Ed'dine» och min gamla Manassevitch och jag har allt vad jag behöver, vad arabiska beträffar. —

Om du vill att jag skriver till dig angående filosofiska ting, så svara mig strax med några ord så att jag vet att du har fått detta brev. Nämn datum på det brev som det rör sig om. Jag skrev för en vecka sedan ett brev till dig angående förhållandet mellan rymden och själstillståndet. Då jag är okunnig om du har fått det eller inte, kan jag inte fortsätta det.

Vad har du sagt till Mme Huot? Hon har grälat på mig en smula. Jag har aldrig sagt till henne att inte mera skicka mig livsmedel. Jag har sagt till dig att inte köpa till mig något annat än en arabisk bok, eftersom din portemonnä inte är så väl försedd. — Vi ska tala om detta längre fram för att undvika diskussioner.

Jag ber dig att skicka till araben 1) hieroglyflexikonet, 2) Mme Huots brochyr. Den är mycket intressant. Det är en hel filosofi i den. — Det är Swedenborgs i evolutionistiskt språk och modern vetenskap. 3) En bönbok på hebreiska och engelska. 4) min hebreiska grammatika.

Det är länge sedan jag hade några nyheter ifrån dig. Är du stött på mig? Det skulle göra mig ledsen.

Många hälsningar till Kalle och Montparno och alla. *Låt Kalle lära känna Mme Huot.*

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

— Det står inte bra till för mig, gud vet vad det är man förbereder, ingenting bra. I går tillbrakte jag en eländig dag. I dag är det bättre, men det skall snart börja igen.

För några dagar sedan skrev jag till dig om Strbg. Har du fått det???

Din tillgivne

Aguéli.

»Korrespondans med blyerts är förbjuden» — Jag har inte träffat varken advokat eller Mme Huot.

Jag har inte längre varken papper eller kuvert. Vill du skicka mig genom Mme Huot, papper av stort format, hållbart, inte linjerat, som det som du skickade mig första gången. — Och pennor av olika slag.

Fråga araben om han kan låna mig sin bok om hieroglyfer för en fjorton dagar. Jag skall akta den som min ögonsten.

Paris den 13 maj 1894.

Min käre vän!

Det arab. lex. mottaget i går kväll (lördag). Schems-Ed'dine, och Manazzevitch, och papper, i morse. Jag är mycket nöjd. — Mycket älskvärt av bokhandlaren att tillåta bytet, jag väntade mig det inte. Låt gå då för Hartleben, Suahili eller en Koran på franska i stället därför. Det är mig likgiltigt.

Har du skrivit till London? Nåväl, om du inte har gjort det så mycket bättre. Ty jag har allt vad jag behöver för arabiskan.

Vad jag ångrar att i min ungdom ha sysslat med någonting annat än arabiska. Det är inte ett språk som alla andra. Det är ett sätt betrakta tingen för en som är helt genomträngd, mättad av en instinktiv kunskap om överensstämmelserna, relationerna (»les correspondences»). Jag förstår arabernas fanatism, *jag gillar den.*

Kalle talade för länge sedan med mig om forskningar som gjorts för att illustrera »les correspondances »genom ordspråk, talesätt, argotuttryck etc. och på detta sätt visa att de ingalunda äro godtyckliga men universella och spontana medfödda i människans logik; och underkastade lagar, naturliga lagar, om du så vill.

Ingenting bekräftar dem mera än utvecklingen av arabernas (och hebreernas) rötter. —

Du skall veta att jag redan firat högtidsstunder framför ditt lexikon. Jag vill ge dig några exempel valda i högen. — Se ett blad som medföljer detta brev.

Jag har inte nog sinneslugn att återtaga våra diskussioner. Jag kommer att bli ur gängorna en fjorton dar och sedan få vi se. —

Köp Den sanna kristendomen (på svenska) för Montparno och den andre från Montmartre. De komma att älska den, det är jag säker på.

Vad fan har du sagt till Mme Huot? Hon har formligen skällt ut mig. Lyckligtvis är hon en förtjusande dam, om ej skulle saken inte så lätt ha slutat på det viset. — Jag vill tro att allt är bra nu och vi skola inte tala därom vidare. — I marginalen av fjärde sidan av mitt brev om landskapet ser du någonting som är utraderat. Det har varit ett opassande ord på det stället. Sätt dit ordet väljare och du får mening i frasen och så talar vi inte mer därom. — Hos bokhandlaren du vet, är Koran på franska mig lika kärkommen som Hartleben. Men inte flera utgifter nu. Vill du ge mig genom Mme

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Huot kuvert, några pennor, torkade fikon (vanliga à 0.40 eller 0.50), en förströelsebok, som du tycker, Tusen och en natt på franska t. ex.

Hjärtliga hälsningar till er alla

Aguéli.

?? Har Montparnos beskyddare (= Fürstenberg) anlänt? Har du bestämt dig för att avresa med mig??? — En bok till förströelse eller vila (ty jag är trött) vad tillfälligheten erbjuder dig. Hälst något som rör arabernas civilisation.

De arabiska exemplen äro tagna på måfå. — I Johannes evangelium ger den intelligente analysen av den arabiska texten ésotherismen. Låt mig veta om du är intresserad av etymologi.

Tag inte mer än en Hartleben, och om de föredraga att ge dig Koranen i st. för den så är de av min mening. Men Hartleben, Suahili, har jag alltid nytta av. I alla händelser föredrar jag koranen, men det gör mig detsamma vilket. Inga nya utgifter.

Läs brochuren som jag har talat med dig om. Du, Kalle och araben. Jag skall skriva om den nästan gång. Kalle kan få se dem, båda två. En fiende till Kalle har inte påverkat dem och de träffa honom sällan. — Jag har inte sett varken Mme Huot eller maître Bouguereau.

Paris den 16 maj 1894.

Min käre vän!

Jag vill vila mig från mitt trägna arabiska studium med att skriva till dig. — A propos ditt brevkort — litet bryskt, inte sannt. — Alltså.

Jag har inte få vänner i Paris. Och du känner några av dem. Men du är den ende som jag kan vända mig till. Jag skriver i första hand till dig. Och till de andra via dig. På samma sätt med mina uppdrag. Det medför konsekvenser — behöver jag uttrycka mig tydligare? Om mina kommissioner är alltför besvärande för dig så överlämna dem till Kalle, till Montparno o. s. v. Det kostar dig ett frimärke och 5 minuter. Begrips? — Och våra ursäkter — om du vill hålla tillgodo med dem — och 1000 tack!

Till de vänner som läsa Den sanna kristendomen. Författarens trosprincip finns i § 1, andra frasen i hans bok. Han kallar den själv: frontespice och port och huvudinnehåll — d. v. s. utgångsprincip av vilken alla de andra ej äro annat än utläggningar, konsekvenser, korrolarier hur du vill.

Här har du den: människan som lever i kärlekens goda genom trons sanningar och i trons sanningar genom kärlekens goda är i himmelen på samma gång som han lever på jorden.

Himlen och helvetet äro alltså inte platser men själstillstånd. De befinna sig i oss. — Då frälsningen kommer av Herren från himlen, hava vi i oss själva medlen till frälsning liksom dem till förtappelse. Och alltid och var som hälst. — Boken C. E. är en handbok i antropologi.

Man måste emellertid komma ihåg att vi själva ej existera utan vår fria vilja och ju mer vi följa vår fria vilja desto mera äro vi oss själva. Att beröva någon hans fria vilja eller också tillegna sig den i det man gör sig till hans andliga auktoritet eller förinta den eller förfalska den, det är ett avskyvärdare brott än våld, despotism eller mord eller att stinga ut ögonen på någon som är svagare än vi. Och det högsta goda som man kan göra människorna är att skänka dem bruket av sin fria vilja, ty det är att skänka dem sig själva. Den patetiske konstnären är mänsklighetens store välgörare, inte i egenskap

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

av clown utan genom att utveckla, raffinera, blotta smaken som [motsvarar] den fria viljan i de invigdas krets, spontana infall (som inte uteslutande äro automatiska) — som [äro] mer eller mindre omedvetna hos alla och helt och hållet hos den vulgäre. Anklaga mig inte för snobberi, ty vi kan ju komma överens om att okunnighet hos de invigde gör att den vulgäre är vulgär.

Den högsta välgörenheten består i att skapa en ny anda, i det man renar sig från atavismer och ärvda anlag i det man gör sig oberoende av alla instinkter som man har från djuret, från sina förfäder, från sin uppfostran, från fäderneslandet och dess historia och civilisation, med ett ord genom att skära av alla navelsträngar. Det är en »stor gerning», skapandet av en ny ande. Man måste väl vara alkemist för att göra det, i synnerhet för att skapa en ny kropp till denna nya ande.

Låt oss komma tillbaka till Den sanna kristendomen!

Paris den 17 maj 1894.

Min käre vän!

Jag avslutar mitt brev som jag undertecknade i går helt hastigt och lustigt i sista minuten. — Förvåna dig inte över att jag ofta upprepar samma sak. Jag gör det med avsikt.

Jag är nyfiken att veta vad ni tänker om mina reflexioner, du, Kalle, Montparno, araben, författaren och den herrn som har skrivit till mig genom Kalle och av vars brev du har givit mig utdrag. Jag tänker ofta på Montparno. Jag ber dig att skaffa honom »Den sanna kristendomen» på svenska på den väg som jag har anvisat dig. Jag skulle gerna vilja att han fick tillfälle att läsa »Tusen och en natt» ty han skulle hänförd i den, han som jag. — Det är storartat, jag vågar inte tala därom, det är allt för vackert. — Vilken stil, vilken klarhet, vilket liv. Det är den förebildliga berättelsen. — Jag förutsätter att det finns en dold mening därunder ty grupperingen av symbolerna etc. är fullständigt i överensstämmelse med vetenskapen om motsvarigheterna som [är] universell. Det är ett igenkänningstecken på den heliga litteraturen att var och en där finner vad han söker Den profane tidsfördriv, den vise visdom, esteten skönhet och religion. I alla monument av detta slag är motivet, ämnet, anekdoten inte annat än en förevändning, ett sätt att säga: »Hör på, mina herrar.» Och så kommer ramen till. —

Montparno målade en dag av min trut, som porträtt pendant till ett annat porträtt, som döptes till »lärjungen». Fråga modellen vad han tänker därom. — Låt Kalle läsa samma arbete. — Det är skrivet med ett gott humör som gör att man vill hoppa över taken; det har bilder av en oerhörd pregnans och klarhet; en utomordentlig fantasirikedom i förening med en fulländad geometri. Det resulterar därav ett mycket skarpt perspektiv som gör att verket av sig själv inpräglar sig i ens sinne. Man glömmer aldrig verk med utpräglat perspektiv. — Det är en egendomlighet för den ariska rasen att äga en förvirrad känsla av perspektivet — arierna alltifrån hinduerna ända till de germanska och latinska folken. —

Men, säger du, det persiska inflytandet på den arabiska civilisationen? Och de ariska perserna. — Det är oväsentligt. De äro muhammedaner och monoteismen helar alla orenheter i blod och ras; den renar allt eftersom den är tro och på detta sätt är en mottagare av den ursprungliga och högsta energin.

Vad böcker beträffar har jag allt vad jag behöver. Jag skall återlämna »Tusen och en natt» till dig om några dagar. — Och det arab. lex. *bara för att bli inbundet* — om en

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

fjorton dagar. När du återställer det arab. lex., skall du ge mig: *Errington la Croix.* Vocab. malais (hos Leroux, rue Bonaparte) och *Moble:* vocab. arabe etc. (hos Trübner). *För att få dem till den tiden rekvirera dem genast genom antikvariatsbokhandlaren.*

Obs För Kalle, följande. Han skall försöka att komma över en koran på arabiska, antikvariskt. Kanske hos Faivre. — Han skall bedja araben att låna mig *längre fram* sin grammatika på arabiska som han har talat med mig om och sitt hieroglyflexikon, men *längre fram,* när jag har slutat med Schems-Eddine. Och *inte båda böckerna på en gång naturligtvis. Låt honom snart få hieroglyflex. som jag har haft här.* — Koranen — om han får tag på någon — och den arabiska grammatikan önskar jag inte förrän *efter det jag har fått mitt arab. lex. från bokbindaren.* När du har fått tillbaka »Tusen och en natt» så säg Kalle att han söker få tag i för min räkning på »Cardinal» biblioteket en grammatika över den regelbundna arabiskan; *eller* över den muselmanska teologin, El Ktab, om han kan finna den; *eller* över arabernas civilisation, *eller Bourgoin* Théorie de l'ornement arabe. — När jag blir mera försigkommen i arabiska skall jag vila mig en smula med hieroglyferna och det gamla Egyptens religion.

— Herzen och de andra ryska perspektivisterna är alltid välkomna; liksom någonting om grafologi och kiromancie. En bok av den sorten skulle jag läst slut på några dagar. Herzen och grafologin ha ett speciellt intresse för mig.

Gå och hälsa på Mme Huot om det inte hindrar dig för mycket. Det är en alldeles förtjusande dam och jag vet inte alls, när jag skall kunna någonsin avbörda min skuld gent emot henne. Många hälsningar till henne från mig. — Jag skulle bra gerna vilja träffa henne liksom Mr Bouguereau. — Jag skäms över alla utgifter som jag åsamkar henne. — Jag skulle gerna vilja få följande saker som proviant: bröd, *kaffe,* socker, *olivolja,* lökar (i st. f. rädisor som är litet besvärliga att förvara), frukter. — *Jag skall vänja mig av vid att dricka vin.* — Om du kunde ge henne pengar någon gång för dessa saker, skulle du vara bra älskvärd.

Din tillgivne

Aguéli.

Skulle du kunna skicka mig hit 2 eller 3 frs. *inte mer* än 5 frs. Du vore bra hygglig. Jag har ingenting mera, varken tvål eller bläck eller pennor.

P. S. Just i detta ögonblick, *efter att knappast ha hunnit underteckna detta brev* mottar jag proviant från Mme Huot. Det är för sent att skriva om mitt brev. — Jag har glömt att återställa till henne en syltburk. Hon skall få den nästa gång. Det är ett lustigt sammanträffande, inte sannt. — Många hälsningar till henne. Jag skriver till henne i morgon.

Paris den 21 maj 1894.

Min käre vän!

Ditt brev av den 18 maj har gjort mig helt lycklig. Det tillkom mig att be om förlåtelse och inte dig, men det gör ingenting. Alltså — efter som man har bett om ursäkt så är allt i sin ordning och vi talar inte mer därom.

Du har fått mottaga 2 brev, ett med anteckningar om arabiska, ett om Stbg. När jag har fått veta hur du tolkar det som jag skriver skall jag fortsätta men inte förr. — Frågan om reinkarnationen är alltför nära sammanhängande med en annan för att jag skulle kunna tala om ensam och nu. — Se här emellertid några förberedande ord. — Jag tror inte på den i uttryckets vanliga mening, eftersom jag inte tror på döden, som jag helt enkelt betraktar som en toalettförändring; eller snarare som när man lämnar ett slags

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ytterplagg under resan från ett kallt land till ett varmt. — Som konstnär kan jag inte tänka mig en materia utan en andlig motsvarighet. Inte heller en ande utan handling eller någon som hälst relation till sinnevärlden, *eftersom jag inte på något sätt är vidskeplig.* Jag påminner dig: vidskepelse = tro på det som aldrig och på intet sätt uppenbarar sig. Lägg noga märke härtill eftersom jag kommer tillbaka därtill. När jag hörde dessa skarpsinniga ord av den store ryske perspektivisten: »Jag betraktar de revolutionära som reaktionära, och filosoferna (= idealister, utopister, skaparne av system och teorier etc.) som vidskepliga»; då blev det morgon i min själ och jag förstod målet med vår tillvaro här nere. Det är för föreningen av det goda och det sanna, det aktiva och det passiva, ett ✣ som är livets formel och denna stråle som jag har talat med dig om — ett oeftergivligt villkor för återfödelsen. Den strålen skall bestämma vårt eviga liv.

Den är fröet till ett liv utan ända, och alltid växlande och rörligt efter som det är andligt och mer eller mindre direkt påverkande materien, eftersom den är ett inre liv. — Varför återtaga en bortkastad klädnad? — Helvete. Det som är himmel för en är helvete för en annan. Ingenting är mera relativt än njutning och smärta. — Jag skall komma tillbaka till detta kapitel. Och likaså till de ryska filosoferna som är filosofer i en helt annan mening än västerlandets.

Om en fjorton dar skall jag lämna dig det arab. lex. till bindning. — Bed Kalle att han håller utkik efter en koran på arabiska, köpt antikvariskt, eftersom den är dyr. Låna på »Cardinal» en grammatika i *regelbunden arabiska blott för några dagar* och någonting angående den muselmanska civilisationen och i synnerhet om deras teologi.

Jag har just fått »Tusen och en natt». Hjärtligt tack. Jag skall ge dig den tillbaka om några dar. Den är förtjusande. Jag har inte läst något som är så vackert och så visionärt. Jag ämnar måla saker som bygger på den. Dekorativt. — Jag läser redan tämligen flytande. Om tre veckor, sedan jag har ögnat igenom en arabisk grammatika på franska, ämnar jag be min vän att låna mig en bra arabisk grammatika på arabiska, som han har talat med mig om. Om en fjorton dar ämnar jag också ta fatt på min malajiska på nytt för att inte försumma den. — Nämn alltså för antikvariatsbokhandlaren Errington la Croix' malajiska vokabulär. Vi har alltså tid på oss, men du vet att sådant där inte går fort.

Jag väntar nu på nyheter ifrån dig. Har du träffat Kalle och diskuterat med honom? Och Montparno? Vad säger han? — Vad böcker beträffar är det ingenting som brådskar. Med undantag av en grammatika i regelbunden arabiska — som för resten inte skall hjälpa mig mycket — och något om [muselmanernas] teologi eller tro eller civilisation — all annan literatur skulle t. o. m. genera mig, utom *Herzen* ända till dess det den arabiska vokabulären har blivit lämnad till bindning. Då är det malajiskans tur. — Men alla dessa saker skall Kalle ordna. — Men beställ genast genom antikvariatsbokhandlaren Errington (hos Leroux).

Din vän

Aguéli.

Paris den 25 maj 1894.

Min käre vän

Jag har nyss mottagit ditt intressanta brev. Om jag hade fått det för någon tid sedan skulle jag ha skrivit till dig på annat sätt. — Du får svar en av dagarna. Jag hänvisar dig till ett brev till Mme Huot av den 24 maj.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Dina pengar har jag naturligtvis inte fått efter som det är oss tillåtet att inneha några pengar. Det är 5 frans som har förlorats på ett mycket förargligt sätt.

Vill du skicka mig ytterligare 2 eller 3 fr. *i postanvisning*. Fråga Mme Huot, hur man skall skicka dem. — När hon nästa gång bär proviant till mig vill du då ha godheten att skicka med henne ett paket levantinsk tobak, en fin toalett-tvål, en polerad, *k o n k a v* handspegel. Känner du till dessa slags runda speglar av glas, 1 decimeter i diam. ungefär som återge bilden med en utomordentlig skärpa. Jag tror att de kosta 4 fr. — de förminska en smula men göra bilden mycket klar och skarp och reflektera en större del av föremål än vanliga speglar. Jag vill återge några ansikten som finnas bakom mitt eget (Je vais faire quelques queules qui se trouvent derrière la mienne) och samtidigt några analyser. Vill du också ge mig litet papper för officiella skrivelser. — *Jag håller mycket på att få en spegel av ovannämnda slag — jag längtar efter den sedan lång tid.* Du gör mig skamsen med dina bekännelser om okunnighet. Än jag då. Är jag inte okunnig, jag?!?! Min enda kunskap består i att veta hur svag intelligensen och kunskapen äro, om de inte förenas med hängivenhet och instinkt.

Den moderne monoteisten tillbeder den ende guden med hjärtat när han förnekar honom med sin mun. Jag talar om evolutionisterna och några perspektivister. Den fromme som nekar att betjäna sig av teologernas terminologi. — Sanningarna i St. Johannes' evangelium äro eviga. Det har alltid funnits monoteister, orden ha ej längre någon valör, när hjärtat och munnen ej äro eniga. Vår herre har inte vågat (»fait» överstruket — ovanför inskrivet »osée») sanningen. *Han är sanningen.* Evangeliet är den väg som leder till sanningen, den enklaste, rakaste väg som alla kunna finna utan att fråga någon — blott genom sin mänsklighet. Sanningen är vorden människa. Invigningen sker genom det mänskliga — det må vara till himlen eller helvetet. Evangeliets väg berör utgångarna från alla himlar och alla helveten, efter det mänskliga innehåller himmel och helvete.

Jag begär inte att man skall säga mig intressanta saker. Jag begär att man förstår mig och att man förlåter mig.

Den sanna kristendomen är inte en bok att läsa från början till slut. Jag läser i den nästan varje dag och jag har *knappast* läst fjärdedelen.

Må Gud bevara dig från att göra samma studier som jag. Studier = dumheter. Vi kunna mycket väl diskutera »nötterna» utan att läsa samma böcker. Jag känner till en massa argot och terminologier. Fråga mig vad den eller den termen betyder så skall jag svara dig. Jag vill inte lämna några detaljer, om man inte frågar efter dem.

Och Kalle — finner han mig lika svår att förstå, han också? Om jag hade vetat det; skulle jag ha uttryckt mig på annat sätt. — Vad sade han om de arabiska noterna? — Vad tänker man överhuvud om nötterna? — Jag motsäger mig stundom, jag gör det med avsikt, men det angår er inte.

Livet efter döden är det intima livet (la vie intime). Döden blottar bara handlingarnas dolda källa. De seende skåda världen sådan den var i sin begynnelse, d. v. s. himmel och helvete — igenom tecknens värld. Att skåda den översinnliga världen är som att se avsikten, i det man betraktar åtbörden.

Är världen usel — må så vara; men man kan inte reformera den på annat sätt än genom att omskapa sig själv.

Vad vill du jag skall kalla denna latino-germanska sjukdom att vilja skapa en ny mänsklighet med människor från en gammal värld. Fjärran från mig system, reformer, utopier, allt det är övertro eller drömmar av dårar som tro sig representera den gudom-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

liga försynen. Brottsliga högfärd! Man betraktar sin nästa som en jordtorva nyttig till en levande byggnad som man uppför på samma sätt som en livlös byggnad. Att taga en organism för en mekanism, det är den svåraste av synder, synden mot den helige ande. Världen skall ordna sig med eller utan människornas hjälp. Den skall ordna sig alldeles ensam, genom den gudomliga försynen. Må människan blott tänka på att vara människa eller att bliva det. Må var och en göra sin mänskliga plikt. Må han söka filosofiens sten med alla medel, främst av allt! Må han dela sitt bröd med den hungrande, må han skänka frid och tröst åt den betungade, *må han icke förakta någon*. Jag har ingen annan moral — vännen

Aguéli.

Jag tackar dig för dina pennor. — Vill du bedja Mme Huot att ge mig: olja, kaffe, bröd, socker, lökar (3 eller 4). Hon har verkligen intelligens, denna kvinna. Hon har nyligen skrivit ett brev till mig som har mycket intresserat mig. Jag finner vad hon har sagt mycket starkt grundat.

Paris den 1 juni 1894.

Min käre vän!

Jag har inte kunnat skriva till dig, eftersom jag inte har haft varken frimärken eller papper. Jag tackar dig ofantligt för Strindberg och pengarna, och i synnerhet för det tålamod och den godhet som du visar mig.

Jag har alldeles nog med Utopier. Jag ber dig att inte köpa andra saker om Strbg, det är onödigt. Jag hade talat med dig om flera, så att du skulle kunna välja efter som tillfället bjöd.

Kalle känner min granne. Han skall tala med dig om Bretagne. Skriftställaren skall också berätta för dig om sin hemtrakt. Kalle känner en smula till »le Midi». Hos M. Huot, sonen, kan du träffa en av mina bekanta, en liten sydfransman med frodig hårväxt, en hygglig karl men för resten obetydlig, han kan också berätta för dig om sin provins. På Normandies kust finner man förtjusande platser. Åt Pontoise till måtte det vara mycket vackert. Och så har vi Fontainebleau-skogen som du redan känner till.

Jag råder dig att måla mycket stilleben. Ingenting utvecklar bättre förståelsen av färgernas dolda mening och sinnet för det dekorativa.

Jag ber dig så snart som möjligt sända mig brevpapper och ett paket levantisk tobak och ett parti skrivpappersark. Jag kan inte arbeta av brist på papper. Du kan skicka mig det per post (kan man också skicka tobak på posten???).

I morgon skall jag svara dig på ditt brev och en översättning från hebreiskan (Exodus 20, 2—6).

Din tillgivne

Aguéli.

Jag har några anteckningar om konst som kanske kunna intressera dig. Jag skall meddela dig dem, så snart jag får papper.

Du får absolut inte visa mitt senaste brev för Mme Huot, det där jag talar om henne. Klipp bort dessa 2—3 rader, och förstör dem *Obs. Obs.*

Kalle mår bra? Inga nyheter från Montparno?

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris den 12 juni 1894.

Min käre vän.

Jag har redan skickat dig ett brev i dag. Se här ännu ett.

Förhållandet är att jag inte har några skodon. Jag går återigen omkring i strumplästerna, vilket är mycket obehagligt. Jag ber dig låna mig ett par skor *snarast möjligt.* När du ger mig dem skall jag lämna dig två par på en gång för att få dem lagade. Montparno och jag ha ungefär samma nummer.

Jag väntar också på Mallouf eller Pentatheuquen i den hebreiska bibeln, och Errington och Swedenborg. Om du inte vill ha »de himmelska arkana» kan du ge mig »apokalypsen» som finns bland mina böcker, bara en volym, vilken som helst. Jag har skickat tillbaka »la clé de la vie» som jag bara har bläddrat i. Må Kalle alltså ursäkta mig. Men den är en smula torr ty jag sitter inte inne med preliminära kunskaper för att läsa den flytande. Och hans sätt att tänka är ganska främmande för mitt. — Jag har inte nog mod att ge mig in på nya frågor.

— Jag har M:s bok, och det går inte fort med denna lektyr. Jag har inte ännu vant mig vid hans stil. Han förefaller mig intressant och låter ana en personlighet. Jag har sagt att vännen från Les Ternes skall tycka mycket om den. Inte allting, men som helhet taget.

Jag har bett dig att offra en dag för att komma till mig med olika saker, böcker, skodon, »boustifailles». Jag vore mycket nöjd om du ville göra det och så snart som möjligt. Vad matvaror beträffar: torra fikon (från Afrika ordinära) *socker,* chokolad och färska fikon, några stycken, det bör vara rätta årstiden nu. — Och levantinsk tobak.

— Jag är i stor penningförlägenhet. Det går åt skogen med mig om jag inte får något. —

Jag har ställt flera frågor till dig i ett föregående brev. Jag väntar på svaret, efter som det skall ha ett stort inflytande på ordnandet av mina planer.

I det tillstånd som du befinner dig tag ett bedövningsmedel — litterärt — vad som hälst. Ockultism, eller »Bhagava-gdita». Sätt dig och läs Papus »Science occulte», det kommer att intressera dig mycket. Och roar dig, om det låter sig göra. —

O b s Gå till la Plume, en *lördagskväll* på Soleil d'or *med Mr Huot o b s.* Jag vill i synnerhet att Montparno går dit.

Och jag ber dig inte glömma detta. Montparno kommer att bli förtjust.

För Montparno:

Det är mycket angenämt att göra ett besök i Belgien för att se museerna, etc. om inte för att sakna Paris. Ty det är bara här som han skall finna den så nödvändiga förståelsen av konstnärens utveckling. Om han har tråkigt i Paris, nåväl, då har han Bretagne eller le Midi, två underbara land, i synnerhet le Midi. Om resan är en smula dyr, så lever man mycket billigare där än här. I le Midi har han — just södern (le midi) och den provençalska kulturen som är *mycket betydande* och som väl går upp mot Flandern och Holland, två gånger om, till och med. Och Florence och den italienska renässansen som ni älska är på två stegs avstånd från Marseille.

I Pont-Aven är en håla för impressionistmålare, där han säkerligen skall trivas

Hjärtliga hälsningar till er alla

Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag är mycket nyfiken att få veta resultatet av dina uppdrag till Montmartre etc. Jag väntar svaret därpå med mycken otålighet. Säg till Kalle att skriva brevet om du inte har tid. — Inga namn. — Och inga obehärskade uttryck, om jag får be.

Jag ber dig att underrätta mig två dagar på förhand om dagen när du kommer. På snart återseende!!

Mme Huot kommer antagligen och hälsar på mig om fredag. Du kan skicka sakerna med henne. Skorna och det övriga. — Och framförallt är det för att befria mig från saker.

Paris den 26 juni 1894.

Min käre vän!

Jag är förtjust över ditt gårdagsbrev. Jag skall skriva ett långt svar, men inte i dag. — Jag är i alla fall nästan rörd över att se dig också uppskatta skönheten i »l'Animale».

Montparno är i Belgien. Men man är föga intelligent i det landet. Brugge är i alla fall mycket egendomligt. — Jag föredrar den franska medeltiden framför Flanderns och t. o. m. framför Italiens. Den är på en gång mera intim, mera storslagen och mera monumental. Det finns några gamla tyskar också som äro bra vackra. Men det som utmärker den franska konsten från de andra (i Europa), det är att det finns en atmosfär omkring figurerna, som talar, så att säga. — Jag tänker på verkligt franska konstverk. Där finns rymd, miljö, som inte är det minsta suggestiv, medan hos de andra det alltid är en docka, en representativ marionett som utför en ceremoni med vetenskapligt riktiga eller konventionella gester. Man förstår detta genom minnet, genom fysionomin, genom en vetenskap vilken som helst men aldrig genom estetiken. Ty luften, om där finns någon, säger aldrig någonting. Men den sanna poesin (som också är en klar förnimmelse av tingen) den består just i att finna ideerna i luften.

Jag är rasande på dig av flera anledningar. — Först och främst har jag inte skrattat ett dugg åt historien med Errington. Må fan steka er båda två! — Och hur många gånger skall jag behöva fråga dig, om du har varit på Montmartre för att betala min skuld och hos min granne, målaren, om du har fått böcker av honom o. s. v. o. s. v.

Du skall genast skriva till min lärare (genom Bianchini om du inte kan skaffa dig hans adress i Paris), att *min sak är allvarlig* och att han skriver ett intyg att jag har studerat hos honom, att han har varit nöjd med mig etc. etc. och i synnerhet att han skyndar sig. — Montparno skall skriva till C. L. [= Carl Larsson] den »berömde» målaren, så att han intresserar för mig någon inflytelserik figur här. Han känner Coquelin intimt.

Mme Huot kommer till Mazas fredag morgon. Jag ber dig att skicka med henne kaffe, levantinsk tobak (gul, eller apelsinfärgad, ännu bättre) fikon. Ingenting annat. Jag håller mycket på kaffet, ty jag fruktansvärda smärtor i huvudet sedan flera dagar.

Och Strindberg, varför har du inte skickat mig honom? Det är fullkomligt olycksaligt. En översättning av Strindberg skulle ha skapat mycket sympatier för mig här. Jag har inte haft någonting att översätta, fast jag har bett dig och Bianchi därom för mycket länge sedan. Jag har ännu en fjorton dagar kvar. Jag måste begagna mig av dem. Jag håller på att översätta »Utopier i Verkligheten» (eller Hemsöborna, eller Röda rummet, i sista hand) eller nya skådespel. Det är landskapsskildraren eller impresionisten som intresserar mig, inte tillbedjaren av Nietzsche eller idioten som påstått att kvinnorna äro mannen underlägsna.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Visa min advokat mina brev sur le »rébiffement» (= reinkarnationen?), angående katolicismen och protestantismen, märkt ❁, och angående deformeringen. Utdrag om fatalismen och lagen angående det absurda.

— Skulle du också kunna skicka en kopia, om du inte vill skicka originalet av brevet angående rökarna (»sur les fumées») och ornamenteringen och deformeringen till honom, som målar Egypten [Emile Bernard], du kan få hans adress av Mme Huot.

Försök äntligen att skaffa mig följande böcker.

Angående den muselmanska teologin. Den kommer att inge mig tankar för mitt försvar. Islam är ett barn av Ismael. Delacroix, Baudelaire (i »Le rêve», »Le voyage», »La tête coupée», etc. etc.) äro utpräglade Ismaëliter.

— eller *Bourgoin:* Théorie de l'ornement arabe

— eller ockulta vetenskaper, inte översikter, utan någonting om ciromancie (Debarrolles) eller om de planetära typerna, astrologisk psykologi (antropologi) etc. etc. men baserade på kabbala och *ingenting från hinduerna.* Jag har en fasa för *arierna.*

Obs! Mycket brådskande: Advokat (genom Mme Huot) min lärare, C. L., Strindberg. — Din tillgivne

Aguéli.

De himmelska arcana i XVI och XXI kapitlen av Genesis. Hos Chamnel finnas mycket intressanta böcker.

Paris den 27 juni 1894.

Min käre vän!

Inga pekunier på marketenteriet. Inte så mycket som 0.25 till ett frimärke för ett brev till Biàncha. Skicka av det, jag ber dig. — Skulle du kunna komma till mig med tobak, brevpapper, *olinjerat,* av det slag som du vanligen använder och som du redan har skickat mig (kaffe, fikon) och läskpapper!! Eftersom jag inte längre har något att skicka tillbaka behöver du inte vänta på budets återkomst. På det viset kommer du inte att förlora mycket tid.

I går fick jag en sändning från Mme Huot. Men jag hade glömt att be om tobak och papper. Jag håller på att få den sorts papper, som du vet. Det går mig på nerverna att skriva på papper med linjer och regelbundna kvadrater. Många hälsningar till Mme Huot. — Skulle du också kunna skicka mig 5 frs. *inte mera,* du eller Mme Huot. Jag vill inte ha mycket pengar här. Vad den irriterar mig, tanken att jag är kapitalist! Det är inte skoj — ingenting är mera allvarsamt menat. — *Jag ber dig att skicka postanvisningen från rue Vaugirard,* fråga Mme Huot angående de ceremonier du har att iakttaga. — Jag känner inte bra till dem själv; man gjorde anmärkningar förra gången.

Din tillgivne

Aguéli.

Bed Mme Huot att hon kommer själv och inte Henri på fredag, ty jag har någonting att säga henne personligen.

Jag ber dig också skriva till min advokat (också genom Mme Huot) att jag gerna ville att han sökte upp mig, snart. Jag har mitt försvar ganska klart nu. *Brådskande. Brådskande.* Jag kan inte skriva av brist på frimärken.

Jag har nyss fått ett litet paket från Mme Huot: strumpor, näsdukar, två böcker. Men de befinna sig ännu i undersökningen. — — Hur löjligt det än kan låta vill jag läsa muselmansk (monoteistisk) teologi och »Kristi efterföljelse» för mitt försvar.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Paris den 6 juli 1894.

Min käre vän!

Jag ber dig mottaga tusen ursäkter över att inte ha svarat dig på flera brev, på sändningar av papper, tobak, pengar, en bok. Behöver jag säga dig hur tacksam jag är?

Jag har inte velat skriva till dig om trista ting. Det är av den anledningen du inte har haft några nyheter från mig. Du gode gud, vad min tillvaro är dyster. Och likväl befinner jag mig bara i början av livet.

Om jag åtminstone ägde en av dessa vackra passioner, äregirigheten eller hatet, törsten efter ära, berömmelse, rikedomar, makt! Nej, ingenting. Bara ödets fruktansvärda piska.

Jag har skrivit till Mme Huot angående litterära bedövningsmedel. Jag skall skriva till dig över samma ämne, om du lovar mig att inte fästa för mycket förtroende därvid, bara intresse (uppmärksamhet). Jag ber dig läsa Morgane av Villiers de l'Isle Adam. Den skall tjäna som utgångspunkt. Det skall bli fortsättning på funderingarna om »deformeringen». Och skall ge en naturlig anknytning till »mysticismen».

Står det bra till med Kalle? Träffar du honom inte mera? Om han ville svara på »deformeringen», skulle jag bli mycket glad.

Mme Huot skall ge honom den hebreiska översättningen som jag har talat med dig om.

Jag har översatt Strbg. Ber dig bära dessa blad till min medarbetare och låta mig få del av hans anmärkningar. Om du kunde förklara för honom svenskan här och där skulle jag vara dig mycket tacksam.

Början till »Samvetskval» har fått passera. Jag blev mycket angenämt överraskad. Många hälsningar till min medarbetare och till hans familj.

Låt mig veta, jag ber dig, när du har fått detta brev! Då vill jag sända fortsättningen. Jag har skickat ett femtiotal sidor, men inte rättade.

Många hälsningar till dig och till Kalle. Mår han bra, le M:à Harthayoga?

Aguéli.

Paris den 14 juli 1894.

Min käre vän!

Ja, nu är jag här i Palais de Justice, La Conciergerie, IItr. 45.

Eftersom Kalle befinner sig i trångmål, så ber jag dig att låta Olof punga ut med de 50 sekinerna som han hade ställt till mitt förfogande. Av denna summa skall hälften vara till hans resa och resten för Mme Huot.

Ställ om att han kommer överens med min översättare angående översättningarna. Jag räknar mycket på Kalles litterära takt vad den lämpliga framställningen beträffar av vissa känsloanalyser, ty författarens symboler äro grovt tillyxade fastän väl funna, och vad mig beträffar kan jag inte franska tillräckligt bra för att våga röra därvid. — Kalle skall kanske göra detta lika bra som min medarbetare, som säkerligen skall lämna honom en god del av inkomsten. Han skall få min andel om den andre behöver pengar.

Det är mycket länge sedan jag talade om honom med min kamrat. Hon skall säkerligen göra allt vad hon kan för honom. — Men hon är inte rik och hon bispringer de olyckliga med avkastningen av sitt arbete, vilket icke är mycket, eftersom revueerna endast undantagsvis betalar. — Hon skall emellertid göra sitt yttersta. När jag träffar henne skall jag tala med henne ännu en gång.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Säg mig sanningen. Är jag på något sätt, det må vara aldrig så litet skuld till Kalles brist på arbete?

Mitt öde är föga avundsvärt, men jag är inte avundsjuk på din lycka. Händelserna ske därför att de böra ske. — Mina drömmar äro stundom mycket fruktansvärdare än verkligheten. Jag har alltså vana. I själva verket, vem är fri?

Fråga Mme Huot hur du skall bära dig åt att utverka tillstånd att få träffa mig, åtminstone en gång, innan du reser.

Jag ber dig också att skicka mig några francs, om du skulle kunna göra det utan att försaka för mycket. Jag har ingenting sedan flera dagar.

Hur finner du »Axel» och »Morgane»? För min del föredrar jag »Morgane», då jag inte betraktar den förstnämnda som annat än ett utkast. Jag har talat därom med min kamrat, en hel liten brochure. — Du behöver inte köpa denna litteratur som är mycket dyr. Min kamrat eller hennes son skola låna mig den, om du ber därom.

Många hälsningar

Aguéli.

Paris den 18 juli 1894.

Min käre vän!

Först och främst framför jag mina ursäkter till dig. Jag har besvärat dig med penningaffären och jag har skickat dig ett ofrankerat brev. Jag hade pengar på marketenteriet, sedan flera dagar, som Mme Huot hade skickat mig, men jag hade inte reda därpå, ty det var först i förgår som jag fick det brev som hörde till postanvisningen. Jag ber uppriktigt om förlåtelse.

Jag kan inte skriva härifrån till min mor på svenska. Jag skall skriva till henne på franska och skicka brevet till Mme Huot, så att hon översätter det och låter det gå vidare till min mor. Jag har redan skrivit till Mme Huot och bett henne underrätta min mor att jag är anklagad och att jag säkerligen kommer att bli dömd. Jag har också bett henne förklara för min mor arten av mitt brott.

Ah, du är lycklig du i din skog. Så mycket bättre, roa dig. Tänk eller dröm, vilket är mera värt, och arbeta! Går den bra — din målning?

Jag är mycket nedslagen, jag får inte längre träffa Mme Huot, man har dragit in tillståndet. Man är bättre här än i Mazas, men jag föredrar att bebo en svart cell och se henne tid efter annan, bara som i Mazas mot att bebo det rikaste palats utan att se henne. Jag har aldrig trott mig mäktig en tillgivenhet så cerebral — vilket förfärligt ord — cerebral är redan alltför realistiskt.

— Hennes man har skrivit ett alldeles förtjusande brev till mig. Det är mycket intelligent av honom att på detta sätt förstå min tillgivenhet för henne. Jag väntade mig inte alls så mycken förståelse i dessa frågor som ligga fjärran från en man. Männen äro aldrig i stånd att förstå vissa ting. Männen tro sig tänka med hjärnan men det är inte sannt. De tänka med minnet och papper. Det är därför de aldrig lyckas åstadkomma annat än dumheter.

»L'animale» har en ofantlig räckvidd. Den är ett bevis att kvinnans hud är ett intellektuellt verktyg mycket subtilare och fulländat än mannens minne och kärleksinstrument. En sak som är känd sedan mycket länge — men när skall den erkännas öppet?

Jag säger inte att kvinnans hud är tankens mest fulländade verktyg. Jag säger bara ovanstående. Jag säger att kvinnans hjärna — när den finns — är ännu mer fulländad.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Och jag vågar inte förutsätta att en manlig hjärna skulle vara ännu mer fulländad än den kvinnliga hjärnan. Var äro de, de män som tänka genom »strålen». Har du någonsin påträffat någon? Inte jag — aldrig har jag sett något dylikt! Låt oss då nöja oss med de tankar som födas av kvinnans hud, som det mest fulländade, för närvarande, vad intelligens beträffar, än så länge.

Jag tror inte att du har uppfattat »Morgane» riktigt. Åtminstone förstår du den på helt annat sätt än jag. För det första ser jag ingen likhet i den med Almquist. Men jag måste erkänna att jag känner den sistnämnde bara helt obetydligt. Almquist har aldrig gjort annat än litteratur. Han berättar historer, märkvärdiga, jag medger det, han fablar, han talar litteratur, moral, filosofi, men inte konst. Morgane är teater, d. v. s. en monumental värld, figurerna äro varelser frambragta av scenens luft. De tala, de handla som hypnotiserade av en osynlig värld som fyller hela atmosfären. De äro ödes marionetter. De äro intet annat än tillfälligheter som hela den övriga teatermekanismen. De äro, liksom möblerna, toaletterna, etc. etc. bara accessoirer, som suggerera genom ordet, ställningarna, konflikterna, liksom de andra accessoirerna genom färg och form. Hur du lagt märke till hur Morganes toalett beskriver henne helt och hållet? Hennes ord och handlingar bekräfta blott det intryck man får vid första ögonkastet. Hela detta skådespel är ingenting annat än tavlor som följa efter varandra och flätas samman. — Det finns bara en själ i hela pjäsen. Det är bara en som talar, den osynlige. Han talar lika mycket, lika mycket genom en silverknapp på ett mörkt stoff, genom denna historia om den svarta marmorstatyn — som är nyckeln till det hela — som genom skådespelarnas recitationer.

— Vad som tjusar mig i Morgane, det är att man s. a. s. talar med sammanbitna tänder. De är nästan rädda att tala på scenen, man bör tala så litet som möjligt, d. v. s. allting bör tala, allting bör komma en att tänka, utom munnarna. Tankarna äro bara etiketter på en målning som annonsera — vad? Man skulle gott kunna reda sig dem förutan, inte sannt? — Jag finner att det är ett verkligt kraftprov, att han (författaren) kan låta den falska trollpackan tala — i akten med det kungliga hovet — en hel sida utan att hålla någon föreläsning. Man får vara Villiers de l'Isle-Adam tacksam att våga en dylik sak.

Låt oss sammanfatta! Jag älskar Morgane först och sist efter det är konst, och ren konst. Och det är konstnärlig teater som knappast existerar i vårt århundrade. Ibsen! Det är inte teater. Det är moral, psykologi, människans eller samhällets, och kritik, ganska konstnärligt illustrerad, och ingenting mer. Det är konst, eftersom »tanken» är överförd genom en rörelse och inte genom en syllogism, eftersom detta är »levande tankar» (levandegjorda, korsade). Alla dessa gestalter forma inte mer än en, författarens.

Jag har talat så mycket med dig om överensstämmelsen; samhörigheten mellan rymd och själstillstånd. Här är rymden scenen, och föremålen i rymden, *däri inbegripet människorna*, äro accessoirer, möbler, dekoration, toiletter, episoder, historier, konflikter, människor, folkmassor, åtbörder etc. etc., ty föremål och accessoirer få sina former av rymden, av atmosfärens strålglans.

Jag älskar Morgane, därför att det är en fulländad rymd, med en atmosfär laddad av ödet, det oundvikliga absurda som med sitt insegel märker allt, alltifrån Morgane själv, ända till de minsta detaljerna. Den tunga luften »som pressar som ett lock» på människorna, vilkas liv vila på en bas, märkt med förbannelsens tecken, pressar på varelser av ett saturniskt släkte som äro dömda här nere till ofruktbara smärtor, pressar på dem som kämpa genom lidandet. Tolstoys »passiva motstånd».

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men nu har mitt brev redan blivit alltför långt. För att sluta vill jag säga, att jag för min del inte har sett någonting vackrare som fatalism än Morgane, ingen mera fulländad som teater. Vi kommer tillbaka därtill.

Mår Kalle bra? Har du kunnat förmå Olof att punga ut med pengarna? Olyckligtvis får jag inte längre träffa Mme Huot, som jag redan har sagt dig, men eftersom jag redan har talat med henne om honom, kan han mycket väl tala med henne direkt. Säg Kalle att han sätter sig i förbindelse med min advokat, M? Bouguereau, 75 Rue Notre Dame-des-champs 75. Han kan ge honom upplysningar om mig etc. etc. etc.

— Min fråga: »Är jag på något sätt . . .» betyder: »Om det är på grund av mig, därför att han har känt mig som han blivit avskedad.» Jag misstänker att umgänget med mig har tagits till förevändning att avskeda honom. Jag har talat med Mme Huot angående min mor.

Din tillgivne

Aguéli
artiste-Peintre
à la Conciergerie 2ne étage N:o 45.

När jag tänker rätt efter är det inte lönt att skicka mig några böcker. — Jag har fått pengarna som min mor talar om.

Har du fått en översättning från hebreiskan, några sidor. Hur finner du det? Det är något att tänka mycket noga över.

Paris den 25 juli 1894.

Min käre vän!

Jag skriver ännu en gång till dig, för att besvära dig med att skicka mig några saker.

Först och främst en bibel, på franska — ty jag har inte någon. Jag har den på hebreiska, ett språk som jag känner till blott alltför ofullständigt. Jag kan inte ännu läsa det flytande, utan lexikon. — Det finns biblar för 1 fr.

Jag får också be dig skicka mig »La vrai réligion chrétienne», andra delen. Jag har *storligt* behov av den, liksom av en koran — likaledes på franska. — Du finner den sistnämnda vid Odéon — till ett pris av 2.75 — eller hos Chalamel, eller i vilken bokhandel som helst. Med hjälp av Mme Huot eller Mr Henry kunna vi få den till nedsatt pris, efter som de syssla med litteratur och känna till förläggare.

Se där böcker för ögonblicket. Men när jag flyttas till ett annat fängelse, sedan jag har blivit dömd — så får jag inte mera rätt att ha några böcker, i synnerhet franska. Kanske på främmande språk. Jag ber dig alltså att om en fjorton dagar skaffa mig Den sanna kristendomen *på engelska*. Kalle skall ordna den saken och denna bok är inte dyr på engelska, 3 frs eller något dylikt.

Det finns också en annan bok, också på engelska, *Matter*(?) The keys of Salomon. Den finns på Bibliothèque Nationale, lätt att finna i katalogen. Det är en ganska känd avhandling i filosofi. Kalle skall söka reda på den på biblioteket och skall ge dig fullständiga anvisningar. Med hjälp av vännerna Huot kan vi få dem billigare, antar jag.

Dessa två böcker och bibeln skola utgöra min läsning under några års fångenskap.

Jag ber dig skriva till kamraterna i Stockholm att jag är anklagad inför domstolarna, *och att jag kommer att bli dömd.*

Jag har förlorat boken om den muselmanska religionen. Den finns hos Mme Huot.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag ber dig att sätta Kalle i förbindelse med min advokat, *så snart som möjligt;* du skall skriva till honom med omgående; och ge honom adressen till den sistnämnde.

Inga nyheter varken från Camille eller hennes väninna?

Sorgsen, nedstämd i högsta grad kan jag inte skriva längre i dag.

Din tillgivne

Aguéli.

A la Conciergerie. Quai de l'Horloge. 3me 45, 3me 45.

Låt mig veta om du har betalat hela min skuld på kaféet eller bara en del. Och hur du har blivit mottagen. *Jag väntar svar härpå.*

Ett enda av Aguélis brev från fängelset till Mme Huot finnes mig veterligen bevarat, men det förefaller mig som om det uppvägde en hel korrespondens.

Paris den 5 juni 1894.

Chère Madame!

Söndag: kaffe, chokolad, tobak, bröd, skinka, apelsin, jordgubbar. Mycket, mycket tacksam. Men varför skriver ni aldrig mera? Jag var så lycklig att få era brev. Men, ack, det är längesedan dess! Det är kanske att fordra mycket, men bara några ord av er skulle göra mig så lycklig. Det är inte för att förströ mig som jag önskar att ni skriver till mig, jag vet inte ännu av vad bevekelsegrund; jag har alltid en bevekelsegrund för det som jag vill och det som jag gör. Man jag känner den aldrig förrän en kort tid efter det handlingen är gjord eller längtan formulerad. När jag handlar eller längtar vet jag alltid mycket klart att det inte är av den eller den bevekelsegrunden; men den verkliga bevekelsegrunden kommer alltid till tals i mitt samvete, ehuru någon tid efter och helt naturligt, utan ansträngning, oftast ofrivilligt. Alltså, ni skall längre fram få veta skälet, varför edra brev bereda mig så stort nöje. Ni skall få veta det, när jag själv kommer till insikt därom, om nu överhuvud detta har något intresse för er, hur obetydligt det än må vara.

Ingenting nytt. Ingen maître Bouguereau. Vågar jag inte hoppas att snart få se er och med mindre komplikationer?

Jag erinrar mig att ni hos mig har iakttagit ett mycket skyggt vagabondbarn längtande efter ett hörn av världen, som han inte känner riktigt till men dit han ständigt följer den slingrande stigen, viss att nå fram en vacker dag. När han möter folk döljer han sig så gott han kan bakom sina tre äldre bröder, av vilka en är målare, mycket nonchalant och en smula tokig, efter vad man säger; och den andre en mycket kylig herre som tänker på mysteriösa ting med användande av geometriska figurer, och den tredje som en kristen aldrig möter utan att göra korstecknet, och som alla hata, en slags olycksfågel för vilken kärleken till det sjukliga och i synnerhet till det oroande är dagligt bröd — det är det barn som skriver till er denna gång, i det han kysser er.

Aguéli.

Jag äger inte något annat papper — mina ursäkter! Haussen skall skicka mig. Jag har läst »Rachilde» om och om igen flera gånger. Behöver jag säga er, att jag är förtjust. Den har kommit mig att förstå många saker i mitt inre, denna bok.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Olof Sager-Nelson. Porträtt av Mme Marie Huot.

Den 7 augusti börjar inför la cour d'assises de la Seine den med oerhörd spänning motsedda »procès des trente». Den anklagelseakt, med vars uppläsande rättegången tar sin början, lyder:

De anklagade tillhöra en sekt som mellan alla sina anhängare etablerar band av kamratskap, som till ändamål har förintandet av varje samhälle och som medel har stöld, plundring, mordbrand och mord. I denna sekt bidrar var och en till målet efter sitt temperament och sina anlag, den ene genom att begå brottet, den andre genom att förleda till att begå det genom uppmaning och bistånd: den brottslige finner både det ena och det

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

andra hos kamrater som i sina vanliga förbindelser sinsemellan bilda grupper, som handla under inflytande av en gemensam inspiration. Dessa grupper bilda propagandacentraler, tillflyktsorter för utländska kamrater, stödjepunkter för en individ, lämpad eller besluten för brottet. Föredrag, predikningar, publikationer, materiella medel till handling, denna individ finner i dem retningsmedel och de resurser som skola sätta honom i stånd att genom ett individuellt brott realisera det mål till vilket den gemensamma ansträngningen syftar.

De anklagade presenteras med några karakteristiska ord i de olika tidningarna, Vi få veta att Chatel har långt svart hår och spetsigt skägg. Om Aguéli heter det i samma tidning, L'Eclair, att han har ett stilla sätt och mild röst. Journal des Débats skriver, att han har den fina och ironiska fysionomien hos en estet, som också skulle kunna vara en skämtare, »un fumiste».

Motsatsen mellan de anarkistiska agitatorernas drivna vältalighet och Ivan Aguélis ännu på denna tid bristfälliga franska måste ha varit slående. Enligt Fénéons åsikt drog Aguéli fördel just av sin svårighet att uttrycka sig på det främmande språket. »När förhörsdomaren ställde frågor till honom», skriver Fénéon, »föreföll han inte förstå dem eller ens uppfatta att de riktades till honom. Taktik, humor eller nonchalans? Hur som helst tycks denna taktik ha tilltalat jurymedlemmarna. Er landsman föreföll dem utan tvivel som en ung ädling, en musernas älskling, vilsefaren i främmande land och förföljd av illasinnade magistratspersoner. Då anklagelsepunkterna för övrigt voro mycket svävande, hade försvarsadvokaten ett lätt värv.»

Det skulle ha varit lockande att närmare följa rättsförhandlingarna. Ej minst förhöret med Félix Fénéon är i hög grad underhållande tack vare den anklagades slagfärdighet och bitande ironi. Men vi få nöja oss med att konstatera, att juryns utslag den sjunde dagen efter två och en halv timmes överläggning löd på frikännande av tjugutvå av de anklagade, däribland Aguéli, Chatel och Fénéon, för anslutning till ett förbund av missdådare. Utslaget fälldes enligt vad Fénéon uppger, med sju röster mot fem. En motsatt utgång hade kunnat resultera i en dom till tjugo års straffarbete. Ivan Aguélis oro angående processens utgång hade tydligen inte varit oberättigad.

Den frikännande domen den 12 augusti hälsas med glädje och tidningarna intervjua med intresse de till samhället återkomna fångarna.

Vi få veta att Mme Marie Huot firar Aguélis och Chatels frigivande med en festmåltid i sin bostad för sina skyddslingar — redan i trappan mötes reportern av ljudet av glada skrattsalvor. Ryktet har alltså talat falskt, när det vetat berätta att den svenske målaren utvisats.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Inför tidningsmannens frågor blir den glädjedruckne Chatel vältalig i sin skildring av fängelselivets fasor. Han klagar över bristen på värdig lektyr över vaktpersonalens råhet och, ej minst, födans mindervärdighet.

»De materiella försakelserna voro mycket betydande och Aguéli och jag, som ha en ganska dålig hälsa, kunde inte röra vid den oformliga degklimp som man kastade till oss — man gav oss den inte, man kastade den — i en matskål. Lyckligtvis har jag utifrån fått mottaga dagliga subsidier och jag vill understryka Mme Marie Huots och min kamrat från Quartier Latin, poeten Stuart Mériels, på en gång tappra och frikostiga uppträdande; de övervakade min föda och buro till mig tusen läckerheter, trots deras vänners varningar. Det var i själva verket att visa prov på mod att intressera sig för oss på detta sätt — och Mme Huot är sedan två månader följd steg för steg, t. o. m. på torget om morgnarna, av två poliser.

I motsats mot sin vän Chatel är Aguéli mycket lugn.

»Vad mig beträffar», säger den blonde unge mannen med verklig svårighet att uttrycka sig, »har jag först alldeles nyss blivit lössläppt. Man kvarhöll mig ända tills i morgse, emedan jag var svensk och det fanns extra formaliteter. Också är jag ännu helt omskakad, min kraft och min känsla av tingen återvända helt långsamt.»

Om några dagar är det hans avsikt att företaga den resa till Egypten, som blev förhindrad genom arresteringen.

Men båda ena sig i uttrycket:

»Det gör detsamma! Vi ha åtminstone upplevat nya och sällsamma sensationer.»

När vi ta avsked sköter Mme Marie Huot med varmt intresse om sina två skyddslingar:

»Chatel, ert kaffe är kallt! Chatel, tag socker! Min vän, akta mina kattor!»

Och den grymma dynamitarden smeker delikat de superba kattorna som äro Mme Marie Huots berömmelse.

En dag i slutet av augusti kallades Ivan Aguéli upp på svenska legationen, där greve Herman Wrangel till honom överlämnade ett brev från hans moder och ett mindre penningbelopp som insänts till legationen av personer i Sala, som intresserade sig för den unge konstnären. Aguéli uppgav för Wrangel, att det var hans avsikt att inom den närmaste framtiden avresa till Egypten. Hans dröm om Österlandet skulle bliva verklighet.

Hans vän Charles Grolleau gav poetisk form åt hans känslor i en dikt som han gav titeln *N'importe où?* och som vi återfinna i diktsamlingen *Reliquiæ*.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

A Ivan Aguéli.

Au sifflement des trains, au roulis des steamers,
Dans l'effroi des tunnels et l'horreur des rafales,
Pour fuir nos passions, ces stupides Omphales,
Au milieu des chansons, des rires, des clameurs,

Il faudrait s'en aller, là-bas, vers le soleil!
Aux pays inconnus que le rêve illusoire
Dore d'une éclatante et mensongère gloire,
Chercher un paysage à notre âme pareil.

Et là, dans la lumière et dans l'enchantement,
Se griser de l'oubli qui berce lentement,
— Lovés sur des coussins tout fleuris d'arabesques —

Et sentir l'âme en nous et ses amours défunts,
Au nostalgique appel des musiques mauresques,
Se diluer dans l'air comme de vieux parfums.

Ivan Aguéli stod färdig att följa sin väns maning, att slita sig ur Omfales omfamning, att fly undan passionerna, att fjärran i det okända landet, fången av solen och förtrollningen, låta rusa sig av glömskan i sökandet att finna ett landskap som speglade hans egen själ.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

VII.

UNDER AFRIKAS HIMMEL.

DET TORDE inte vara så lätt att analysera vad det innerst var som oemotståndligt drog Ivan Aguéli till Orienten: mystik och sensualism, desillusion och skaparhunger, livsleda och livslust, känslan av den europeiska kulturens bankrutt och begäret att söka till Österlandets alltjämt friskt porlande källflöden.

Allt detta var väl honom själv inte helt klart från början, mycket av det låg latent i hans inre. Men inför denna nya, underbara natur, i den fördjupade bekantskapen med denna kultur, skulle dessa nya värden så småningom, i sin slutliga förklaring först många år senare, gå upp för honom.

Vinjettbild: *Ivan Aguéli i Kairo.* Efter fotografi.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

När Aguéli den 8 september 1894 bröt upp från Paris och styrde kosan mot det obekanta landet på andra sidan Medelhavet, visste han att han där skulle finna en gammal vän, Emile Bernard, sedan ett år tillbaka bosatt i Kairo.

Bernard hade 1893 tack vare en mecenat blivit satt i tillfälle att företaga en resa till Italien, ursprungligen avsedd att räcka en månad. Över Florens, Rom och Pisa hade han fortsatt färden till Konstantinopel. Orienten hade trätt för honom. »Jag hade ingen svårighet att förstå detta land. Jag trodde att jag befann mig i mitt fädernesland och jag förvånade mig över att ha blivit född i en stad i norden bland industrimän och börsspekulanter. Orienten har kommit mig att älska antiken, den plastiska skönheten, platonismen, de försvunna civilisationerna. Orienten har förblivit den klassiska marken.»

Dessa nya intryck blevo utgångspunkten för en genomgripande förvandling i Emile Bernards konst. Symbolismen förlorade för honom sin betydelse. »Endast genom skönheten, som är något absolut», har han försäkrat, »uppnår konsten mera direkt den avgörande harmonin; orden, föremålen, symbolerna äro ingenting annat än filosofiska bisaker som han intet har att skaffa med, eftersom han inte har något annat mål än Skönheten.»

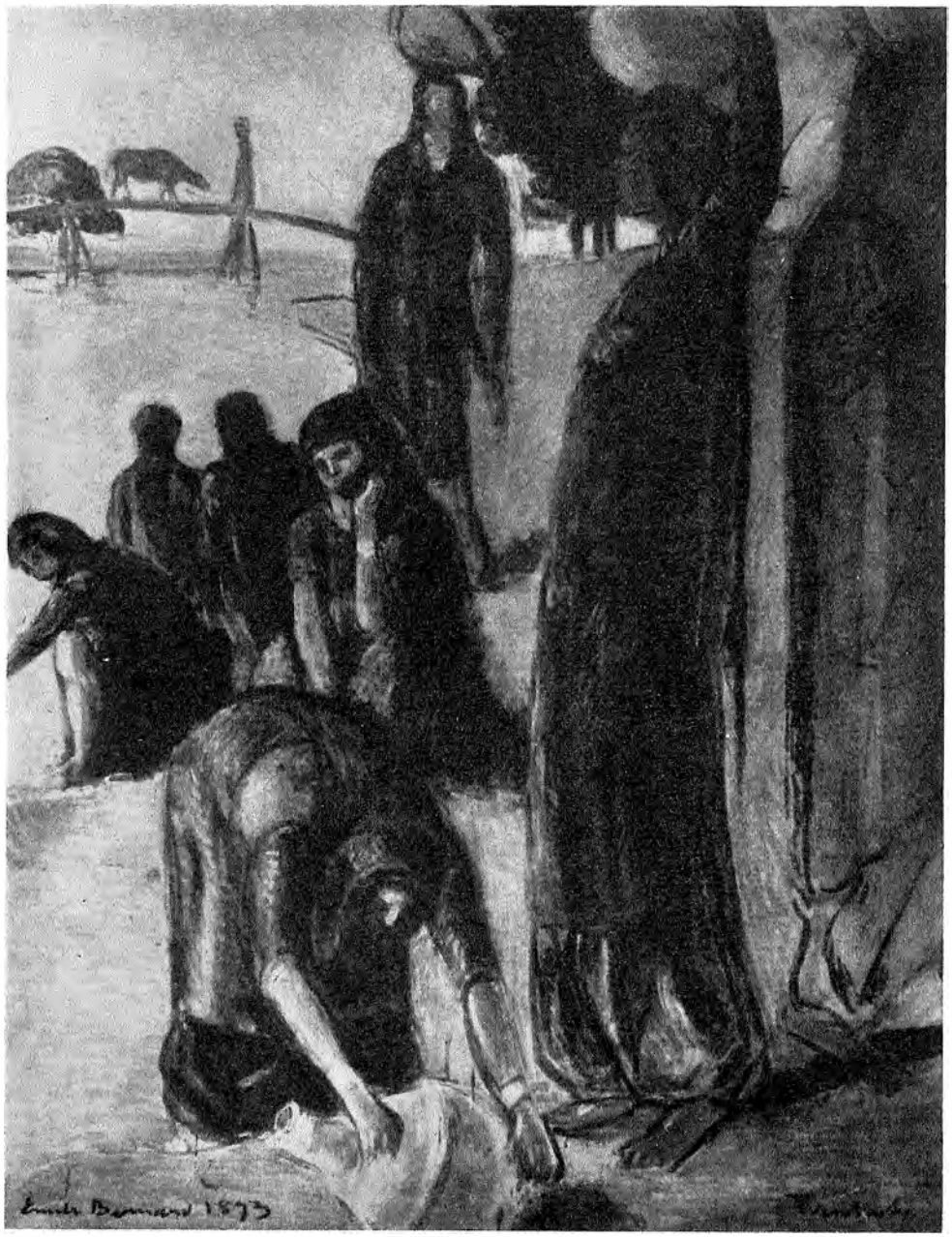
Men det var ej blott den klassiska skönheten utan även Orienten som hade fångat Emile Bernard, och så drogs han oemotståndligt till ett land, där bland de stolta minnesmärkena av en gången tids kultur det levande livet rörde sig i fantasifull brokighet.

Bernard slog sig ned i Kairo för en lång följd av år och utvecklade här nere en omfattande konstnärlig verksamhet. En del av vad han härunder skapat har förintats — detta gäller i första hand den dekorering, bestående av fyra fresker, som han 1893 utförde i Collège St. Louis i Tantah. Bland det bevarade märkas två stora fresker i franciskankyrkan i Mousky i Kairo, som skildra den heliga familjens ankomst till Egypten och avfärd därifrån, och i samma kapell två målade glasfönster.

Men vid sidan av dessa kyrkliga målningar, av vilka jag ej känner några avbildningar, utförde Bernard en serie stora kompositioner med ämnen ur livet, sådant han såg det utspelas på Kairos gator och vid Nilens stränder.

I ett brev hem skriver konstnären om dessa målningar: »Andra skriva böcker om sina resor — jag för min del vill i en serie av dukar måla livet här. Först skall det bli tre mycket stora, som skildra Orientens förnämsta karaktärsdrag: männens dagsverke, kvinnornas arbete (att hämta vatten från floden), prostitutionen; vidare skola andra handla om bru-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Emile Bernard. Kvinnor hämtande vatten. Oljemålning 1893.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Emile Bernard. Brödförsäljerskor i Kairo. Oljemålning 1895.

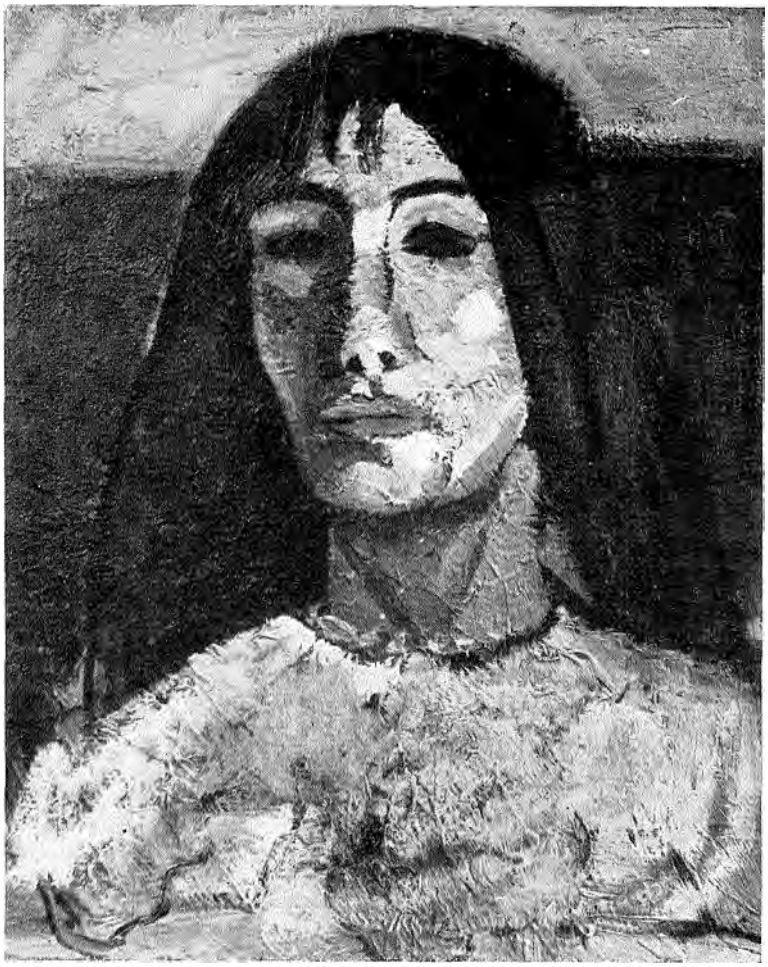
ken, festerna, betecknande tilldragelser ur det offentliga och privata livet.»

Resultatet av detta program blev mer än ett trettiotal dukar, de flesta av betydande mått. Jag återger här två av dem: »Kvinnor hämtande vatten» från 1893 och »Brödförsäljerskor», signerad 1895. Man ser i dem en tydlig utveckling från en lätt skisserande stil i den äldre målningen till en sträng stilisering i den senare.

Att vännen Bernard fanns i Kairo, där han gift sig och var väl inne i alla förhållanden, var något som Aguéli säkerligen räknat med, när han gjorde upp planerna för sin resa till Egypten. Men den unge svensken upptäckte snart att hans f. d. lärare ej längre var densamme som tre år tidigare. Utvecklingen hade fört dem i sär både i konstfrågor och livsåskådning.

Bernard hade gift sig i Kairo och i det närmaste skurit av förbindelserna med hemlandet. *Le procès des trente*, som hållit hela Frankrike i spänning, hade intresserat honom så litet, att han inte ens visste att hans vän Aguéli figurerade bland de anklagade. Det är betecknande för denne på en gång expansiva och hemlighetsfulla natur, att han vid sitt sammanträffande med Bernard ej med ett ord antydde, vad han hade gått igenom de förflutna månaderna.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud.
Tillhör konstnären David Wallin, Stockholm.

Det första meddelandet om Aguélis ankomst till Egypten efter sex dagars resa lämnar ett telegram till modern, daterat Alexandria den 13 september 1894. Det första brevet är ställt till von Hausen, och under den följande tiden kunna vi i meddelandena till dessa båda följa den unge konstnärens upptäcktsfärder och öden i det nya landet.

Alexandria 15 sept. 1894.

B. B.

Tredje dagen i Alexandria. I själva verket i annan världsdel. Men kännande symptomerna av klimatsjukan, oundviklig, uppskjuter beskrivning av stad och land och folkliv till en annan gång. Jag väntade mig ingenting överstyvt. Jag är för den skull ingalunda bedragen i mina förväntningar, tvärtom.

Jag har ingenting sett så brokigt och så genom-pittoreskt. Egypten är som jag hade

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

föreställt mig Indien som brokighet. Man går klädd i långa snobbiga kostymer, svart, vitt, gult, rött, blått och i synnerhet svart, som gör präktiga effekter. Man går barfota och kvinnor och barn för det mesta i så gott som bara skjortan.

Jag skulle vara i sjunde himlen om jag inte tyckte om något annat än pittoreskt.

Jag skall bo på landet hos en bonde, så vilt som möjligt, långt från staden. I »rummet» som liknar på ett hår när en jordkula med en brits av vass o. två små gluggar. Folket ser vådligt vänliga ut, kor, kattor, flickungar, getter, hundar det vackraste jag hittills sett i den vägen. Jag har aldrig i hela mitt liv kunnat föreställa mig att kor kunna vara av en utsökt elegans. Men det är otroligt vad dom är vackra. Å så förb. vackra åsnor sedan. Inte ett spår till liknelse mellan dem och våra borickor och fänad.

Men är allihop fanatiska muselmän, men jag får lov att hålla mig i skinnet åtminstone. Tills jag kan språket. Dom tycker jag ser märkvärdigt fredlig ut. »L'air bien doux», som roade min översättande vän —. Tänk om dom visste att jag varit häktad för »association aux malfaiteurs», då skulle dom skratta.

I går fick jag den hyddan, reser dit ut i kväll. 2 timmars marche.

Värmen är ingenting. Tycker att det varit fullt [ut så hett och] mycket hetare i Paris. Men det är fuktigheten om kvällarne som är obehaglig, d. v. s. förb. farlig. Och jag kommer att bo ett halvt stenkast från Nilstranden.

Du vet, brodern till vår vän syriern finns inte att finna. På hotellet, där han skulle bo, vet man ej ens hans namn. Begär förklaring av honom i Paris.

Caire. Jag kan ej resa genast, ty jag har ej Bernards adresse.

1) Får jag bedja dig hava godheten sända mig *med omgående* i brev, mitt pass, som jag glömt hos Marie.

2) Skaffa mig på legationen ett intyg att jag är beskyddad av min regering, d. v. s. förnya mitt pass eller ett par ord från legationen, Wrangel. *Detta vore mig på det högsta nyttigt.* Här ger dom f—n i brott mot allmän rätt och endast politiska brottslingar äro förföljda. Det är som jag säger.

3) Var god köp mig ett målarparasol för 8 frs, mitt emot Maries hus, och en målarstol, finns visst här. På posten kostar det 1,50 porto. Jag har sjujäkla behov av det där.

4) Att skicka alla mina saker kostar 6,50 i frakt. Sänder du med »Messageries Maritimes» (vilket är det bästa), sänd mig då en massa spännramar på samma gång, ty sådant står ej att få i det här landet. Jag skulle få betala dem 2 à 3 frs stycket.

Det hindrar inte att allt är förb. billigt här. Men man blir så svinaktigt klädd, innan man känner myntet, som är en intrasslad historia, och språket.

Hälsa Huots så mycket. Jag kan inte skriva på några dagar, så förb. ruggig. Med nästa post, brev till Mme Huot.

En post i veckan. Skriv och Huot, Mme också.

Sänd grejorna, om du kan med första.

Ivan.

Hälsa kamraterna och lilla flickan med och hennes syster. Hur står det till med henne?

Alexandria (Egypten) 21 sept. 1894.

Kära Mamma,

Jag förmodar Mme Huot har skrifvit o. talat om varför jag rest till Egypten o. ej hem. Jag kunde ej stanna längre i Frankrike. Italien har jag en viss motvilja för. Spanien vågar jag ej besöka. O. resa hem, eller till England, eller Tyskland, eller norr

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ut, skulle ha blifvit min säkra död. Jag är alvarsamt lungsigtig, o. endast några års vistelse i Afrika kan rädda mig. Se där sanningen. Då reste jag utan vidare, ty det går båt hvarje 14 dag endast. D. v. s. det är postbåt hvarje vecka, men det är nästan dubbelt så dyrt.

Resan hit från Paris tar 6 dagar, däraf 5 till sjös, i Medelhafvet. Jag förmodar brefven taga 10 dagar för att komma fram. Min adresse är helt enkelt: Mr Ivan Aguéli, poste restante, *Alexandrie* (Egypte).

Jag är ganska nöjd o. belåten öfver att vara här. Jag trifves godt. Värmen är ej alls svår. Mellan 28—32 grader C. i *skuggan*, alla dagar. Men luften är ren o. frisk o. värmen är *aldrig* tryckande o. kväfvande, som hemma i Paris. Så konstigt det än låter, men sommarvärmen hemma är svårare att uthärda fastän bara ett 20-tal grader *i skuggan*, ty den är söfvande, hvilket här icke är fallet. O. likafullt så ha' vi här 40- à 45 gr. C. i solen.

Men jag är likafullt klimatsjuk här, en smula, ej i följd af värmen, men af fuktigheten. Man svettas mycket här, o. daggen, på nätterna, är otroligt stark. Likafullt är klimatet helsosamt. Inga febrar eller smittosamma sjukdomar, o. aldrig kolera, som emellertid går regelbundet alla år i Indien, som har ungefär samma klimat som här.

Jag bär mina tjocka kläder, som i Frankrike, i synnerhet af det skäl att jag ej har några andra. Resan tog så mycket pängar att jag ej vågar köpa mig kläder, hvilket i alla fall är af nöden.

Egypten är ofantligt billigt om man känner till förhållandena o. kan arabiska, o. handlar med araberna, o. förstår sig på dem. Annars är landet kolossalt dyrt. Här är köpslåendets o. prutningens förlofvade land. O. den som kommer från Frankrike, med dess hederlighet, o. lugn, o. där allt har sitt bestämda pris, o. där man blir visad på dörren af köpmännen, om man vill pruta — d. v. s. där priset på en vara är beroende på varans värde o. ej på köparens okunnighet — då är man aldeles bortkommen här. De första dagarva voro rent af kitsliga, men nu är jag redan lite vän med arabiskan o. har inga vidare peppringar att frukta.

Jag har för öfvrigt numera flere goda bekanta, som vårda sig om mig, allesammans infödingar. Ett par syrier (från Palästina), o. deras mor, som erbjudit mig vara som barn i huset — jag skrifver detta bref hos dem nu — en annan syrier från Libanon, bror till en af mina bästa vänner i Paris, en ung fransman, men född o. uppfostrad i Egypten, dessa kristna, i synnerhet de två syriska bröderna, de två andra, den ene syriern, modern filosofi, den andre, fransmannen, katolik. — o. så en ung mycket sympatisk arabisk poet, musulman; olyckligtvis talar han ytterst litet franska o. jag ytterst litet arabiska, men jag gör stora framsteg.

Jag bor på landet, $1^1/_4$ mil fr. Alexandria, vid en af Nilens mynningar. I en arabisk bondby, där dom lefver än idag troligen på samma sätt som på Faraos tid. Det är låga fyrkantiga jordkojor med platta tak. Man sofver på taket. De äro allesammans muhammedaner, men jag gör allt hvad jag kan för att följa deras seder. De äro för öfrigt föga fanatiska, rätt hyggliga o. vänliga. Jag betalar c. 40 frs, hvilket är mycket men det är att märka att jag hindrar dem, som främling, kännande föga språket, af andra seder o. religion, o. för öfrigt så finns det inte något värdshus o. s. v. o. s. v. o. trifs jag där. Men det är så förbaskat med loppor o. mygg. Nätterna äro härliga, månsken o. stjärnklart som vi aldrig ha en aning om hemma, o. stora vida fältet, o. palmer o. bananer o. fikonträd o. Nilen, o. nästan hvarje natt är det s. k. fantazia, d. v. s. sång o. orkester, arabisk musik, underbart vacker, i synnerhet i denna omgifning. Om jag hade en kam-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

mare för mig själf o. en säng utan ohyra, så hade jag ingenting vidare att önska. Emellertid reser jag snart till Caire, hufvudstaden, där det är ännu billigare att lefva, o. där det är än mer arabiskt. Här är hälften europeiskt, hälften arabiskt.

Jag har varit i ett par familjer. Den österländska gästfriheten hålles ännu i helg.

Om jag nu kan få arbeta i lugn o. ro ett halft år här i Egypten, kan jag anse min framtid betryggad. Kan du skaffa mig 200 kr. till så är allt bra. Det brådskar ej, ty jag har ännu lifsmedel för en 2 månader oaktadt alla utgifter o. oaktadt de första dagarna här som voro hutlöst dyra.

Djuren här äro märkvärdigt vackra kattor, hundar, åsnor, får, getter, kor, bufflar, hästar, barnungar, allt som hör till djurlifvet är det första i sitt slag. Jag skall måla mycket djur, i synnerhet kattor, som jag afgudar.

Tillgifne sonen

Ivan Aguéli.

Brev till Werner von Hausen.

Alexandria söndag 22 sept. 1894.

Kära bror.

Våra brev ta en vecka tror jag; du har då ej kunnat skriva. — Ber dig vara så innerligt vänlig och köpa mig ett »solparasol» för målare, hos färghandlarn mitt emot Mme Huot, så kostar det bara 7 frs. Ty här är det för djävligt med reflexer från alla håll på duken. Kan du likaledes sända mig lite färg, vitt, bleu de chine, et d'outremer, et ocre jaune, men mycke vitt så vore du vänlig. Passeportet och ett brev från legationen — till vittnesbörd om att jag är beskyddad av min styrelse. Ett postpaket kostar nog ej mer än 1,50.

Här är så förbaskat pittoreskt, så det är otroligt. Skriv och tala om det för Montparno, ty här är hans paradis. Och här skulle han nog kunna få sälja tillräckligt för att leva. Numera får jag ett gott mål mat i Alexandria för 25 cms och för 75 cts. äter man cucu på snygg restaurant. Men jag orkar ej tala om allt i dag, arabisk dans och orkestre och en afton i egyptiskt familjeliv med musik och palmer och fikonträd, och bananer, och Nilen och trollnätter och kvinnfolken, oj, om jag inte vore kär, så skulle jag vara förlorad för varje flickunge jag möter, kan du tänka dig, bruna och vita och svarta skönheter med nakna ben och i bara linnet, men detta i granna färger och förb. plastiskt, ou, ou, ou ou . . . Jag får inte så sällan vackra ögon.

Arabkvarteren, jag är hemma hos mig där. Trånga, mörka gator med ett vimmel plastiska dräkter och snobbiga färger. Man sover på gatan och de lättsinniga flickorna exponerar sina behag utanför sin dörr, c'est du genre, tu sais.

Bed Kalle och Montparno skriva.

Marie, säg henne 25 från mig. Hälsa henne så mycket.

Reser snart till Caire, träffat Chirine, äntligen. Mera nästa gång, om bondlandet och araberna och det pittoreska. Väntar brev från vännerna, men i synnerhet från dig och från Marie, tillgivne vännen

Ivan.

adresse. Poste Restante, Alexandria.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kära Mamma.

I Cairo, Egyptens hufvudstad sedan några dagar. Klimatsjuk, kroppen full med blåsor o. utmattning, men det är alltsammans de vanliga symtomerna o. om en månad så är allt i sitt vanliga skick. Det är således ingenting att tala om. Här är det mycket mera afrikanskt än i Alexandria, kolosalt varmt, 30—40 grader, o. aldrig ett moln, luften ständigt blå, hög, klar, men ofta vindar o. blåst. Den varma årstiden är emellertid slut.

Jag bor i ett af de äldsta kvarteren af staden. Det är kristet, men icke europeiskt. Kopter, armenier, syrier o. s. v. o. s. v. men i nästa gathörn äro vi midt ibland Muhammedanerna. Detta kvarter är min älsklingsplats, med sitt otroligt brokiga folklif, o. människor af alla färger, från ebenholz-svart till bländande hvitt, med ljusgult hår, ej så ovanligt bland araberna som man föreställer sig. Jag går där förbi 3—4 gånger om dagen, men under dessa 4 dagar har mött summa två européer, min vän Bernard undantagen.

Denne bor midt emot mig i ett gammalt arabiskt palats utomordentligt vackert. Jag bebor ensam ett helt hus, till hälften förfallet, men min »våning» är i godt skick. Jag betalar — 5 frs = 3 krr, 75 öre) för ett ofantligt stort rum, kök, 2 terasser. Allt är af en fridfull tystnad, o. ruinerna på gården göra intet hemskt intryck. Det är spökslott låt så vara, men där äga bara goda andar som »gå igen». Lifsmedlen här äro mycket billiga men jag behöfver andra kläder. Var god sänd mig 50 krr, ty i denna hetta har jag inga andra än mina tjocka franska kläder. Det fattas mig också färg. o. så har jag fått betala dyrt möbler — husgeråd.

Bernard reser om några dagar till Jerusalem med sin fru, en ung syriska. — Jag stannar här o. målar o. läser. Men jag har så stort behof af att taga lektioner i arabiska o. jag har ej tillräckligt med mynt.

Jag ber än en gång om pängar till kläder, ty om man ej klär sig förståndigt här, så kan det bli slut med en på några dagar öfvergången mellan natt o. dag sker så hastigt så det är otroligt. O. nattvistelsen är ingenting att leka med. D. v. s. att kl. 6 går solen ned här o. en 20 minuter efteråt så är det becksvart o. fullkomlig natt.

Mera nästa gång. Väntar bref med första o. pengar. Jag kommer illa ut, om jag blir i knipa här. O. under den här sjukdomen så måste jag sköta mig väl. Så fort jag blir bra, skall jag måla o. arbeta. Nu kan jag ingenting göra på en 14 dagar o. 1 månad.

Helsningar till eder allesammans tillgifne sonen

Ivan.

Caire le 2 oct. 1894.

B. B.

Var god skriv till Kalle, bed honom *genast* komma hit. Han har säkert en plats som betalar sig inom 3 mån. och i alla händelser kan han här lätt få avsättning. Men bed honom komma genast.

Jag bebor ett sorts spökslott, förb. vackert i en gränd som dygnet om ligger i mystiskt halvljus. Min port ser ut som ledde den till underjorden. Man inträder i en couloir som ser ut som en gruvgång och in på gården vita murar med vidunderligt stora fönster som glo på en liksom ögon och ett knotigt träd kastar sig upp mot himlen som en oerhörd

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

jätteorm. Vid en lampas fladdrande ljus liknar den sönderfallna rappningen tecken av gengångare och den trasiga stentrappan i tusen krokar är full med stora svarta gluggar med galler för. Men uppe hos mig är det snyggt. Ett ofantligt atelierfönster, från golv till tak, 5 meter, ty här snålar man ej på utrymmet, ett medelstort och ett helt system av små fönster resultat = en mild silverdager av oerhörd mystère. Två terrasser, förb. vackra i proportionerna och taket — den ena terassen — kan man måla naken model i solljus i fred och ro för nyfikna. Och modeller, de grannaste kvinnor i världen, egyptiskor på 7—15 år för 25—50 clm. sceancen. Och vill du ha köttmat av dem, så är ingenting enklare. Jag skulle vara en förlorad karl ibland så mycket vackra ögon och d:o munnar och halvnakenhet och plastik om jag inte vore kär på allvar på annat håll. *Det är ingen överdrift i vad jag säger dig.*

Vill du ha ett palats vid Nilstranden *hela huset* med oerhört stora rum, kolossala fönster, mästerverk i ornamentväg här och där, men först och främst taket fullt, 25 frs. i mån. !!!

Jag ser för första gången arkitektur: det är otroligt vad här allt är artistiskt. För att odla sin smak må man resa hit och ej annorstädes. »I Paris finns det ingenting mer än Notre-Dame och Ste. Chapelle», sa alldeles nyss min vän Bernard, aldeles bredvid mig. Han trives förb. bra här, livsmedlen äro förb. billiga, men man måste ha' vana att hantag. Jag har betalat dyra lärpängar.

Va tusan skriver ni inte för?

Hälsa Marie först och främst — och de andra ungdomarna, Montparno etc. etc. Kom hit några stycken, så ska ni få se så mycket vackert på en gång, så att ni ska tro er vara i himlen. Men va f—n skriver ni inte till mig för?

Vännen

Ivan.

Adresse: 4 et 6 Darb et Genainch 4 et 6
Chez Mme Dmitr. Sakakini
Caire Egypte.

Caire lörd. i octob. 1894.

B. B.

Fortsätter med några rader. Va i tusan tänker ni på som aldrig skriver? Vad har inträffat? Jag är i en oro, som jag ej kan beskriva. Min arabiske vän, som du sett skall snart resa hit. Sänd nu honom: mina böcker, ett målarparasol, hos färgis mitt emot Mme Huot för 8,50, ett par »barels basques» som du vet jag tycker så mycket om, fransk studentmössa om möjligt av sammet. Ack om financerna kunde tillåta dig att köpa några meter svart sammet så ska arabskräddare få göra här.

Jag är i en förbaskad svårighet för mynt. Stöt på Bastien att han sänder mig en hacka som han lovat så storartat, på 100 fr. lever jag gott i nära på ett halvt år här.

Arabvännens bror har skrivit ett ytterst vänligt brev till mig. Bernard har rest till Jerusalem. Kommer tillbaks om 3 veckor. Jag har inte en käft att vigga en sous av i händelse av knipa.

Men va tusan skriver ni inte för? varken du eller M. Jag skriver ta mej fan inte och talar om hur vackert det är förr än jag har ert brev.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kalle skall resa hit och ni andra också, ty gå på målarskola tjänar ingenting till, utan man ska studera *Arkitektur* och det kan man aldrig göra bättre än här. Vidare om den saken då jag fått edert brev.

Vännen

Ivan.

Caire Poste Restante
det räcker

Le Caire le 20 oct. 1894.

Kära bror.

I största hast några rader, som skola komma dig tillhanda genom en av mina vänner och ej genom posten. Det är för besynnerligt. Jag har skrivit till dig och till Mme Huot hela tiden jag varit på resa och ej ett ord till svar från Eder. Haver mina brev kommit bort på posten, jag fruktar det storligen.

Jag har ej tid nu skriva annat än det viktigaste. Hur skall jag förövrigt kunna veta om mina reflexioner och stämningar intressera eder, då ni ej vill skriva till mig, varken du eller Mme Huot. Ännu mindre Kalle och Bastian och Mlle D. och Olof.

1:o Alla brev till mig adresseras till Mr Ivan Stranyi, Poste-Restante, *Caire* Egypte. Jag skriver till Mme Huot under en adresse som hon givit mig redan. Då brev till henne under nämnda adresse, på samma gång brevkort till rue d'Seine.

2:o Sänd mig

a) *mitt pass*. Jär är förbaskat generad för att jag ej har det. Jag glömde det ju hos Mme Huot.

b) *Ett målarparasol*, du finner ett bra för 8 frs r. d. Seine, mitt emot Huot.

c) *Ett parti färg* Blanc d'argent, jaune d'ocre, jaune de chrome, citron et orange, Vermillon, Bleu de Chine (Lefranc) Bleu d'outremer foncé, Vert d'émeraude.

d) *Skiss-böcker* ett par stora och ett par små. Jag har aldrig i hela mitt liv haft lust att teckna förr än jag kom hit.

e) *Dela cire à modeler*, du vet, jag har redan en hög hos Huot, men jag vill hava 5 à 6 gånger så mycket. Jag skall skulptera som fan.

f) Några franska studentmössor, des barets basques, kunde du köpa en av sammet, för ett par frs. och ett par andra för sommaren på landet à 50 centimes, så vore du kolosalt vänlig.

9) Mina Kina-böcker, du vet och malajböcker. *Ingenting vidare i bokväg.* Jag har förlorat lusten att läsa.

10) Kan du skaffa mig ett par franska arbetsbyxor av sammet svart, *kolosalt vida*. Jag håller styvt på detta klädesplagg, som du skall få se av det följande, likaså på de baskiska mössorna. Ty jag skäms som en röd hund, att gå klädd som de förb. européerna här.

Du kan likaledes sända mig den där formeln, som Marie gav dig. Jag kommer nog att behöva den här. Hon ger mig fan och jag berusar mig med köttmat för den skull. Kan du tänka dig nu under en hel månad inte ett ord från henne.

Här om dagen, helt förtvivlad, tager jag den första kvinna jag möter. . . . Men låtom oss tala om andra saker.

Chediac's vänner hava mottagit mig på det allra vänligaste. Jag är helt rörd över det intresse de visa en främling.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Bernard är i Jerusalem. Han kommer tillbaks om en 14 dagar.

Kom hit ned. Eller skicka Kalle eller Montparno, eller båda två ännu hellre. Giv mig deras adresse.

Bernard drömmer, liksom jag, om en målarkoloni av artistes indépendants här nere, låtande inspirera sig av strålarne av de två stora civilisationerna, den egyptiska den arabiska, av vilka den senare är ännu ej helt och hållet utsläckt. Arkitektur, gatliv, pyramiderna och öknen äro de bästa lärare man kan ha vis à vis målning.

Skall sända dig teckningar och stämningar härifrån längre fram, gjorda med ritstift och med penna. Jag har så mycket vackra saker att tala om för dig.

Du förstår vad jag bett dig sända mig, sändes med Charles Chediac, som skall resa hit snart, ifrån Paris.

Tillgivne vännen

Ivan Aguéli.

[På franska:] Obs. Sök upp M. Maréchal och hälsa honom från mig. Jag har glömt numret på hans hus. Hälsa honom mycket från mig och bed honom om rekommendations brev. Om Marie inte vill varken skriva eller något annat, då vill jag gå ut i krig i Sudan längtande efter att göra slut på allt.

Le Caire, le 20 oct. 1894.

Kära Mamma.

Tusen tack för edert vänl. bref med 35 krr., som jag fick just i dag. Det har alltså behöft 10 dagar på vägen hit. — Jag har skrifvit till en massa personer, men ingen enda har svarat. Jag förstår ej hur det hänger ihop. Jag gissar att, i följd af den där anarkisthistorien, så konfiskeras alla mina bref från Egypten, d. v. s. inrikes, men inte en enda från Europa. Ert är det första.

Kan jag nog tacka Eder för ert mynt. Dessa 35 krr. äro två månaders lif här i Egypten. Om jag kan lefva här i fred o. ro i ett år o. dels måla, dels studera språket, så är min framtid gjord.

Jag är i en fred o. ro som aldrig tillförne, hvilken skilnad på här o. Europa. Cairo kallas för de mildes land, de fredliges land, o. intet är mera sannt. Jag har aldrig i hela mitt lif sett fredligare människor. Alla ansigten bära en prägel af fred o. inre lycka, som gör godt att se.

Min vän Bernard, den franske målaren, är i Jerusalem, men skall snart vara tillbaks. Han är den förste som satte bibeln i min hand, det var i Paris, det är nu några år sedan. Det är en af de godaste människor jag sett.

Klimatet här är härligt. Vi ha' 30 à 32° varmt alla dagar o. ren högblå himmel o. strålande sol o. det är midt i vintern. Jag känner hur krafterna återvända, hur bröstet vidgas, o. hur jag fylles med lifskraft. Också äro alla människor, infödingarna här, en sorts jättar. Kvinnorna bära bördor som äro ofantliga o. de karlar som arbeta knoga så att man häpnar öfver deras styrka. O. friska o. pigga o. lifliga se dom ut så att en ann' stackars bleknos som jag riktigt skäms. — Men fastän dom är stora o. starka, så går jag lugn o. trygg öfver allt, om det också vore midt i natten, ty de fasa för slagsmål.

Jag har en lust att arbeta o. måla som aldrig förut. O. jag har fått en stor lust att måla djur, kameler, åsnor, hästar, kattor, bufflar, kor etc. etc. Jag har aldrig förut

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

varit intresserad för det, men så fort jag kommit till Egypten har den lusten gripit mig. Jag har tecknat mycket kameler, de äga vackra djur, säga vad man vill.

Jag har varit sjuk o. är det ännu. Det oaktadt tycker jag att min animi (blodbrist) minskats, och kroppen tilltagit i lifskraft.

Man talar arabiska, ny-arabiska och jag förstår inte mycket av det språket. Men alla väluppfostrade förstå och tala mer eller mindre väl franska eller engelska eller italienska. Men arabiska är landets språk. De flesta främlingar äro greker, och italienare och malteser. Engelsmän, fransmän, tyskar äro ganska tunnsådda.

Jag är mest tillsammans med syrier, s. k. maronuiter, ty de tala allesammans franska, och äro katoliker, samt betrakta européerna som sina beskyddare. Det är ett godt, hederligt folkslag, jag har många goda vänner ibland dem. Men mina bästa vänner äro, släktingarna till en av mina arabiska vänner i Paris, som mottagit mig på det vänligaste, dessa undantagne trives jag bäst bland muhammedanerna.

I Alexandria bodde jag ute på landet hos en egyptisk bonde, fellah musulman, ensam europée i byn, men de voro utmärkta människor, o. jag förebrår alltid mina kristne bekanta deras ofördragsamhet gent emot muhammedanerna.

Nu skall jag sända eder något härifrån, men hittills har jag haft hvarken helsa eller färg. Jag skall måla, öknar o. pyramider, palmlundar, arabbyar, nilstränder, Cairogator, arabkvinnor, o. barnungar, o. folklif som är af otrolig brokighet, o. djur.

Sedan jag slutat ett par porträtt skall jag resa ut i öknen, ibland beduinerna, då skall jag nästan se paradiset öppet.

Med ett ord. *Jag har börjat lefva på nytt.* Jag vill arbeta, jag vill måla, jag vill studera, jag vill skrifva.

Farväl för denna gång o. tusen tack. Skrif snart.

Ivan Aguéli.

Cairo 25 oct. 1894.

Kära bror.

Sänder dig härmed pengar svenskt mynt, 35 kronor, bedjande dig godhetsfullt låta växla dem i franskt mynt i Credit lyonnais i Paris, ty här vill ingen människa kännas vid detta mynt. Jag är i en förbaskad knipa. Jag hoppas man vill giva dig åtm. 50 frs. Sänd mig då denna sedel.

Jag har varit sjuk sedan 14 dagar och går i morgon in på lazarett. Men säg ingenting härom åt Marie.

Jag ber dig sända myntet med allra första, redan i morgon. Jag är i en förb. nöd. Jag är skyldig doktor och apotekare c. 30 frs. och jag kan ej undvika att betala dem. Vågar jag dock bedja dig hava godheten hjälpa mig med de saker jag bett dig om så vore du hjärtans vänlig. Jag förmodar Montparno vill hava godheten även ta' ett tag i västfickan.

Jag gnor efter en plats åt Kalle och har gott hopp. Säg åt Olof att resa hit. Och du skall komma också senare. Visst tusan reder du dig med franska. Vad tror du jag talar för språk? Jag gnor emellertid arabiska och gör framsteg.

Då jag fått dina pengar och målargrejor och blivit frisk så skall jag resa ut i öknen och bo ibland beduinerna, i närheten av pyramiderna. Där är kolosalt vackert.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag har ett riktigt raseri att arbeta. Då jag får vad som behöves, skall jag gno som själva f—n. Jag har aldrig förut haft sådan lust att måla.

Jag väntar nu med otålighet pängarne och målargrejorna.

Fick dina båda brev i går. Skall skriva svar på dem endera dagen. Jag är så ruggig i dag att jag knappt kan hålla ögonen öppna.

Det är vådligt snällt av dig att hjälpa Kalle emellanåt. Fy f—n vad han har det svårt. Men nog tycker jag han kan få vigga en 100 lapp för att resa hit ned.

Vet du om Richard Bergh är i Paris?

Bed Olof och Grolleau att skriva till mig.

Var god lämna Marie det här brevet, *egenhändigt.*

Vexeloperationen är helt enkelt denna. Du tar inneliggande svenska sedlar, går på Crédit lyonnais och köper mig för dem en fransk sedel på 50 frs. och *sänder mig dem med omgående.*

Tillgivne vänen

Ivan.

adresse (Mr Ivan Aguéli, Artiste-Peintre) Poste Restante
Caire Egypte

Fick i förgår dina 2 brev Alexandrie och i dag mitt pass, tusen tack.

Cairo 27 oct. 1894.

B. B.

Att svara ordentligt på dina två brev. Tack för dem och för Montparno's fotografi och hälsning. Jag undrar om jag får gå och darra länge i väntan på Maries brev.

Fått alla edra brev, dina (2) Mme Huot (5) och ett från greve Wrangel, med pass, tusen tack min käre bror för denna din omtänksamhet. Och så är dom så fräckt ohövliga och omöjliga på alla sätt. Det är då riktigt kuku att jag äntligen har rena papper att visa dem. Annars skulle, i händelse av behov, de där förb. germaniska bovarne ge mig f—n med stort nöje.

Jag har förklarat brevhistorien för Mme Huot. Jag vill hoppas att hennes vrede skall lägga sig något.

Olle och Kalle åter i Paris det var gott att höra. Må ni frysa, som inte vill hit ned, där det är så varmt och gott och vackert.

Här nere är Olles paradis. Ty härnere kan man måla och älska bättre och ymnigare är var som helst annorstädes.

Jag grälar mindre på dig därför att du anser dig behöva målarskolorna. Det skulle ju vara fånigt av mig att skälla på dig för det. Man vet ju bäst själv var skon klämmer och vad man anser sig ha behov utav. Men jag upprepar än en gång att Cairo är högst nyttigt, för att ej säga nödvändigt i en målares utveckling. Cairo eller något i den stilen. Ty här är allt syntetiskt, och det är just det som vi behöva, vi 19de århundradets barn. Syntesen är kronan på verket, det är nu allas mening och det är dem som påstå att synthesen är även mer än kronan. Paris är ett utmärkt ställe varpå studera analys, men må du veta att den pessimism, som jag lider utav och du också, och Olof och Kalle och allihop mer eller mindre, det är en lokalsjukdom, partikulier för Paris. Jag är på bättringsvägen i följd av climatet jag vistas uti. D. v. s. jag förbliver alltid på sätt och

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

vis »satanique», men den tröstlösa overksamma pessimismen är det slut med snart. Jag förbliver alltid »sombre» och »dédaigneux» vis à vis världen; i en viss riktning mer än förut. Men *en* hjärnsjukdom är det slut med, i och med Paris slut, men en annan har börjat, en allvarsammare förmodligen, men det är mitt fel, och ej Egyptens, ty Bernard har blivit helt och hållet botad och nöjd och han har gift sig.

Du hör till de förnuftiga, gott, det är inte något ont i det, och heller intet nedsättande. Men, som förnuftig, studera analys i Paris och i Cairo. Och gå på målarskolor till du har baken full med den varan.

Jag kan tala om att arabisk arkitektur borde särskilt studeras därför att det är den mest suggestiva på samma gång som den mest géometriska konst som finns. Den är så klassisk och mest instruktiv med avseende på symbolism i linier, färg, komposition o. s. v. o. s. v. Jag säger dig än en gång att den är beundransvärd och jag får aldrig så mycket i skallen på en gång som då jag tittar på gamla moskéer eller gator eller t. o. m. dräkter och industri här. Men jag skall gå in i detaljer härom en annan gång.

Här går solen upp kl. 6 f. m. och lägger sig ung. kl. 6 e. m. 20 min. skymning ungefär. De har följaktligen 12 timmar att arbeta på, minst ty man kan måla i månsken och vid eldsljus. Du har solsken *alla dagar* och minst 28° varmt *alla dagar* (men man kan *gott* måla friluft mitt i sommarsolvärmen) och ren, högblå, intensivt trollblå luft, utan moln, *alla dagar*, gråstämning 2 à 3 dagar i mån. (vintermån.) men under vintern, likaledes, grå luft 1 à 2 timmar var annan morgon.

Du har en massa skönheter från 4—5 till 23 år o. s. v. som springer halvnakna omkring i bara skjortan och stå modell för 50— à 75 ctms. Men vill du ha' en trogen modell skaffa dig då en tjänsteande för 15, 20 frs. i mån. Då städar hon din våning, ty sådan har man här för en spottstyver, lagar din mat, och står modell. Detta om kvinnomodeller. Pojkar äro gatorna fulla utav, de grannaste slynglar i världen och de hyra ut sig som modeller med största nöje för en ringa penning. Tilläggas bör att du har modeller av alla färger. Från blonda — blonda, mycket blondare än jag, till ebenholzsvarta. I allmänhet är man guldbrun här nere.

Mat: jag går in på en arabisk sylta och äter en talrik för 13 ctm. och bröd för 7 ctm. och så orkar jag ej äta vidare. Men *mycket god* mat, väl lagad. På hygglig restaurant får man ett bra mål för 1 frs. o. s. v.

Språket: då du går på gatorna ser du skyltar på arabiska och franska och engelska och grekiska och italienska och armeniska. Alla orientens folk stämmer här möte, den musulmanska orientens. Alla bildade mänskor tala franska, alla som ha fått ett spår till hyfsning. Och med ett 10 tal arabiska fraser så reder man sig över allt. Var fjärde person du möter inberäknat kvinnor och barn är klädd på europeiska och var 5 talar franska. Var alltså utan fruktan för den saken.

Du finner alltså att du kan arbeta här fördelaktigare än i Paris. I alla händelser 3- à -4 gng. så mycket.

Tisdag den 29/X

Jag gratulerar dig av alla krafter till att ditt arbete går framåt. *Det är det vigtigaste av allt.* Och *allt annat*, kvinnor eller lektyr eller religion eller spiritism eller resor, fröjd eller sorg av vad slag som hälst, äro allesammans dödssynder, så framt dom ej ha till mål att utveckla vår smak och vår kärlek och vårt måla.

Punktum

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Beder dig sända målargrejor och klädespersedlar och böcker med första. Se här ett brev till Kalle och ett annat till Marie. Jag ber dig, låt aldrig påskina att det är något mellan henne och mig.

Många hälsningar till eder allesammans.

Vännen

Ivan.

adr. Poste Restante
Cairo

Olle eller M. kunde kanske hjälpa dig med p. till inköp av sakerna. — Jag är på bättringsvägen nu, men långt ifrån bra. Jag har pinats ohyggligt och utan färg och pängar har jag varken kunnat arbeta eller förströ mig. Jag har t. o. m. varit på svältkur på samma gång som lidande.

3 nov. 1894. I dag tar jag mina sista piastrar till postporto. Jag har en sorts procentarkrita hos kryddkrämare och bagare. Annars skulle jag svälta ihjäl. Den 11 nov. precis stänges kritan och då är det bleka döden för handlingen; sänd alltså myntet, 50 frs.

1/XI 94.

Har ingen färg, men flere beställningar. Sänd färg likaledes med första, beder för brinnande livet *I v a n.* Varit i dag på arabiskt hospital och väntat i 4 timmar, ensam europé bland ett hundratal araber, män och kvinnor, det mest skitiga och pittoreska jag sett i hela mitt liv, allt detta skulle målas.

Cairo 17 Nov. 1894.

Kära bror.

Fått din femtia. Tusen hjärtliga tack. Jag har gått och varit så rädd i dessa väntande dagar.

Brev från Grolleau. Har ej kunnat svara av brist på post-pen. 2 brev fr. Mme M. obesvarade av samma orsak. Hon har skrivit och skäller på mig. Jag begriper ej av vilken orsak. Jag är mer överraskad än arg över Mme M—s beteende. Jag har varit henne trogen som en engel. Man kan du tänka dig, hon kallar den lilla modellen som jag höll på att fäkta ihjäl, min maitresse ? ! ?

Hör du, du har gett henne mina brev i gubbens närvaro. Det var inte knipslugt av dig det, du, och det kunde hava gjort en förfärlig olycka. Hon skäller på mig för det med.

Hälsa alla, skall skriva till eder med första. Men försök förklara mysteriet med Mme. Obs! ! ! väntjänst. Gå ej till henne vidare. *Förstör hennes porträtt det påbörjade, av mig,* som är i din garderobe.

Jag väntar otåligt brev från dig.

Tacksamme vännen

Ivan.

Hasteligen!!

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Cairo, den 20 Nov. 1894.

Käraste mamma.

Skrifva till dig också, medan jag är i farten, helt skamsen öfver att ej skrifvit med omgående o. tackat för ditt vänliga bref, o. ditt mynt. Och du må tro att det var kärkommet. O. så förtänksamt af dig att sända arabiskt-(egyptiskt) mynt. Jag har ej talat om för dig äfventyret med de förra 35 krr. som du sände mig i sedlar. Dem ville ingen människa kännas vid här, o. jag var tvungen sända dem till en god vän i Paris o. växla. Det tog 18 dagar, fram o. åter, o. under den tiden måste jag lefva på konserver hos en kryddkrämare, dyr för mina förhållanden, men om han ej gifvit mig kredit, hade jag helt enkelt svultit ihjäl. Jag är inte i Paris, nu inte, bland mina vänner. I följd af att äta rå mat o. ett par kalla rätter o. dåliga nyheter från Paris, modlöshet i högsta grad blef jag sängliggande flere dagar i magvärk, yrsel, trötthet, o. så ville jag slå sönder skallen på mig. Här har jag intet konsulat. Man gick till tyskarnes o. dom fähundarne gjorde inte ett dugg för att jag måtte få komma på hospitalet. Då styrde värden om läkare o. apotekare o. sjukvakt för några dagar; men det där kostar pängar, isynnerhet här. Men jag blef snart bra. Klimatet här gör mig oändligt godt för bröstet o. blodbildningen. Krafterna börja komma tillbaks, o. de långa pinsamma själssmärtorna isynnerhet äro väl på bättringen. Jag trifves så hjärtans godt i denna ljusa stad, där allt har en gammaldags rigtig medeltidsprägel. Men araberna lefver nu som dom gjorde för många hundra år sedan. O. det är just detta lugna, traditionella lif som gör mig så godt. — Det är egendomligt. Min granne o. vän Emile Bernard, fransk målare, o. min synnerligen gode vän nyligen hemkommen hit från en pilgrimsfärd till Jerusalem, uppfostrad bland de bretagniske bönderna (Frankrike) som bevara än i dag sina seder från urminnes tider, o. ja, som tagit starka intryck från landtlifvet hemma, Dalarne, Gotland o. hemtrakten, skogarne, vi känna oss båda så hjärtans hemmastadda här, mer än i Paris o. än i europeiska städer. Allt är så brokigt o. vackert, folket ser så fredliga o. nöjda ut o. det fastän det är många som bara ha en lång skjorta o. en turban till förmögenhet o. som sofva på gatan om nätterna.

Jag nämnde nyss om hur fredligt folket är. Under flere sömnlösa nätter har jag rest mig upp, kastat lumpen på mig, för att se på Cairo nattetid. Jag har gått timtals på öde gator, ensam 2 à 3 tiden i spelarnes kvarter, o. jag har inte haft det minsta äfventyr. I kvarteren, strax där jag bor, möter jag ytterst sällan européer, eller leventinare (syrier, folk från Libanon o. kristne från Mindre Asien, greker från öarne o. s. v.). Men man knappt tittar åt mig i synnerhet nu sedan jag lagt mig till med landets hufvudbonad, som är en röd, cylindrisk rökmössa helt enkelt eller tarbusch på arabiska, så

här eller så här: aldeles eldröd.

Man ser folk af alla möjliga färger t. o. m. egyptier. I allmänhet ha de mörka ögon o. d:o hår, men det finnes äkta araber med grå ögon, ehuru mera sällan. Blondt eller kastagnebrunt hår är inte så sällsynt som man är böjd att föreställa sig. Jag tycker mycket om nubierna o. abyssinéer. Jag äter vanligtvis på en nubisk »sylta» mycket snygg, fastän värden är mörkare än chocolad. Jag får två tallrikar utmärkt väl lagade grönsaker, bönor eller ris eller spenat eller potatis med tomatsås o. s. v. o. s. v. och ett bröd allt för 25 öre. Jag tycker mycket om negrerna, nubier, abyssinier, bichari, sudaneser, det är något så äkta godt o. själfullt hos negern i allmänhet. Jag tycker dom ä' vackra för den skull, oaktat deras drag o. färg som vi kalla vidunderlig är ful. Men jag tycker

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

européen o. den hvita är många gånger fulare med sin lömska o. grymma min, sina hårda hjärtlösa drag o. sin blaskiga likfärg. Jag erfar ett sådant lugn ibland dessa fredliga människor. Mina hvita bekanta finna naturligtvis alldeles vansinnig denna min smak. Men jag har skalderna o. människokännarne, missionärerna på min sida o. till o. med profeter o. gudupplyste. De arabiska poeterna ha sjungit mången sång till de svarte männens lof, missionärer upplysa oss om hur rikt o. djupt negerns själslif är o. jag har hört mången präst förklara att han aldrig annorstädes sett en sådan tro o. sådan kärlek. Mohammed säger mycket godt om dem i Koran, o. Svedenborg i Sanna Kristne Religionen, egnar dem $4^1/_2$ sida paragraferna 835—840 där han talar så väl om dem så att det är rörande att läsa. Ingen annan nation har blifvit så uppskattad af honom. — Jag väntar med otålighet den dag då jag kan arabiska nog för att obesvärat tala med dom.

Jag gör framsteg i språket, men arabiska är svårt, isynnerhet uttalet. Jag kan emellertid hacka mig fram en smula, hvilket redan är mycket.

Jag skall sända dig några negerhufvuden, eller en bit gata, eller något i den stilen. Men jag har ej haft en gnista färg sedan öfver 6 veckor o. jag väntar ännu. Det är svårt att få modeller därför att min arabiska ej på långt när räcker till för att förklara för en inföding hvad som menas med att stå modell.

Träd, dadelpalmer, fikon, acasior, sycomorer, vanligast. Bomullsfält, sockerrör, ris o. s. v. söker förgäfves en bit jord som ej är odlad, där jag kan få plocka vilda blommor, som jag är kär uti. Men då jag slutat »skolan» skall jag resa ut till Sahara. Där finnes det 4—5 000 åriga ruiner med härrliga målningar o. bildhuggerier ut, palmskogar, öknar o. en smula vild natur. Det kostar bara 75 öre att resa dit, men för att få drifva i ruinerna efter behag betalar man 18 krr. om året å det gäller för alla ruiner i Egypten. Men jag måste känna förhållandena en smula mer innan jag börjar bo därute. I Alexandria bodde jag, 4 dagar gammal i Egypten, aldeles ensam i en arab-by. Men i Öfre Egypten är det ej detsamma — precis.

Hör du mamma, törs jag be dig om litet mynt till jul. Jag har, tack vare din godhet, lifsmedel till jul, men sen är det slut. O. jag är för nykommen i landet för att kunna förtjäna något. Ett arabiskt ordspråk säger första året man är i Egypten är det nöd; andra året går det an, halft om halft; tredje året, lycka. Araberna äro nu verldens mästare i sätta ihop historier, men deras lögner äro så förbaskat skojiga o. skämtsamma, att man kan inte bli arg på dem för det. Men sina ordspråk ha de från sina fäder, från urminnes tider. Vi skola dock tro att de äro tillförlitliga.

Jag har lämnat mina pängar till Bernard, o. han gifver mig af dem en viss summa hvar annan dag. Sålunda räcka de länge, ty jag kan ej handla. Då han köper åt mig, så får jag alltid sakerna för hälften, tredje delen, fjärde delen, ty hans fru är född i Cairo, ehuru af syrisk härkomst. Han är en verklig bror för mig. Har jag talt om för dej, att det var han som öppnade mina ögon för bibelns skönheter, det är nu några år sedan, i Paris. Det är rätt egendomligt att just i Paris, där så många fördärfva sig, just där skulle jag finna vägen till frälsning.

— Här tycks jag få helsan åter.

— Hör du, du skall aldrig mer skrifva till Mme Huot. För tillfället är vi osams, ett missförstånd, men det blir nog bra. Men hon är så etterhäftig.

Min adress är kort o. godt:

Monsieur *Ivan Aguéli* artiste peintre
Poste-Restante
Le Caire (Egypte)

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. Sepia.
Enskild ägo.

Se här några frimärken för mina kära vänner Lalla o. Sonia Boyesen. Sänd dem till gubben. Jag skall snart skrifva till honom. Sänd honom alla frimärkena på brefven från mig, om ni ha dem kvar.

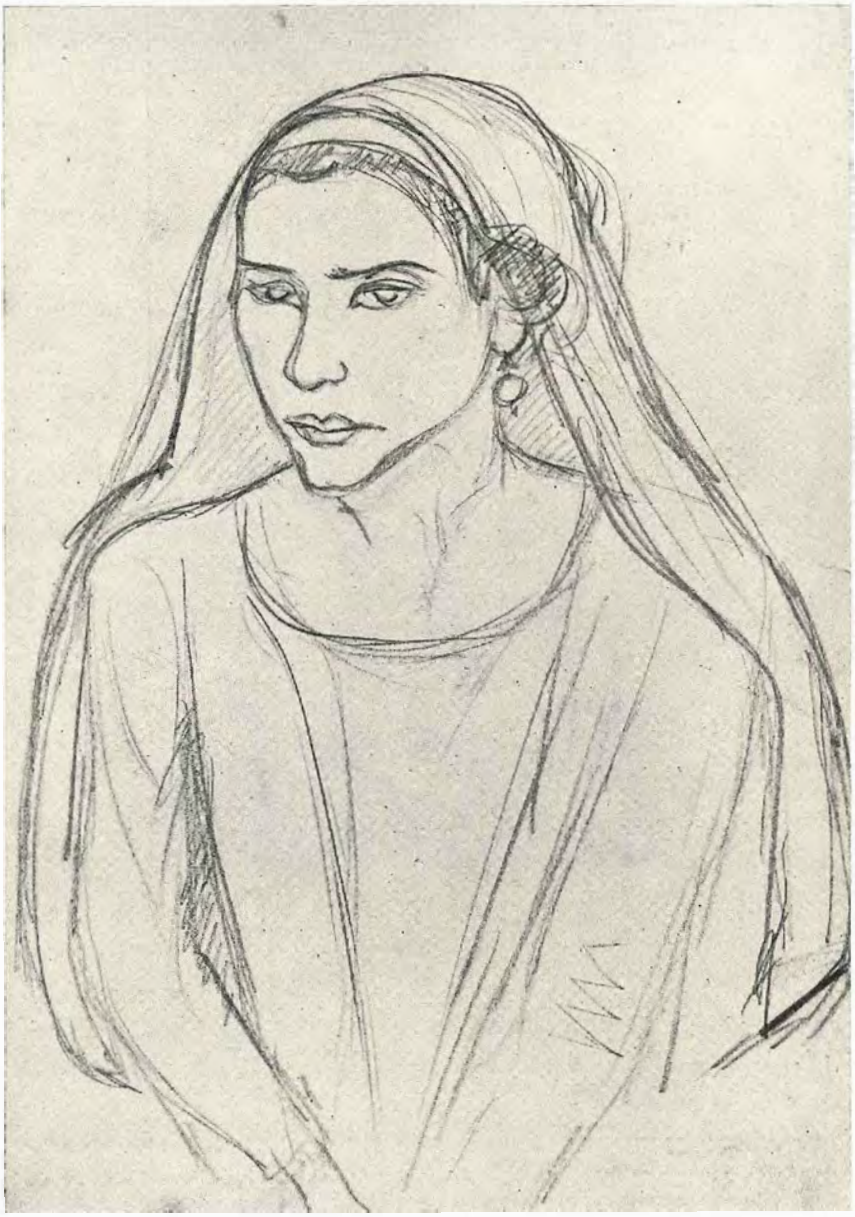
Det enkla, traditionella lifvet är sig likt nästan öfverallt, o. de verkliga människorna äro ej så olika hvarandra som vi tro.

Jag vill ej säga henne att Europa är ett helvete för mig nu, o. hon anar att jag ej säger sanningen o. förmodar både det ena o. det andra som grund för mina undanflygter.

Aguélis ivriga uppmaningar till vännerna att följa hans exempel och söka upp honom i Egypten hade framgång vad en av dem angick, Werner var Hausen. Den finske konstnären har på ett målande sätt presenterat Aguéli i sin afrikanska miljö och skildrat deras gemensamma öden under Afrikas himmel. Von Hausen skriver:

I denna riktning fortsatte Aguéli att bombardera oss med lockande brev

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. Teckning.
Enskild ägo.

och uppmaningar att resa ned till hans nya paradis. Jag var den ende som följde uppmaningen. Vistelsen i Paris hade verkligen på ett mystiskt sätt angripit min sunda livslust. Den europeiska kulturen fick skulden, och jag fick lust att uppleva något helt nytt.

Unga egyptiska studenter i Paris försäkrade mig, att min väns uppgifter om Cairo voro riktiga och att man mycket väl kunde leva där för $^1/_3$ av

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudier. Blyertsteckning.
Enskild ägo.

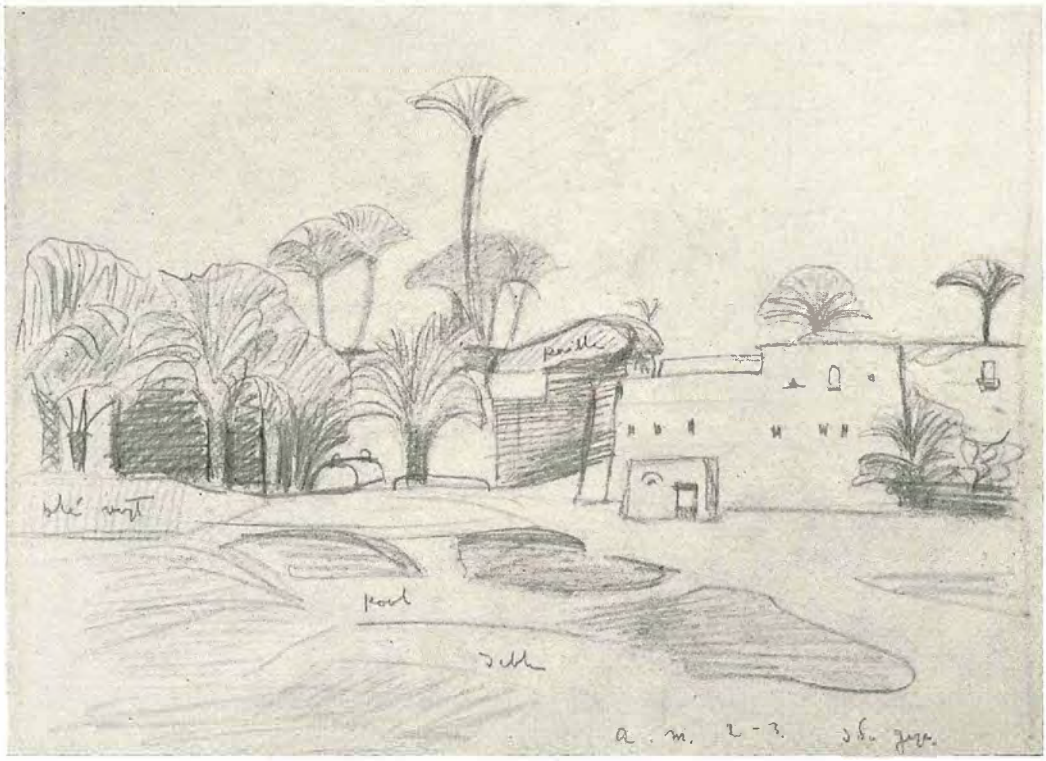
utgifterna i Paris. Dessutom visste jag, att den franske målaren Emile Bernard bott där i flere år. Han var ju redan då en berömd konstnär, intelligent, fint bildad och villig att hjälpa mig på allt sätt. Tillfället var sålunda ovanligt gynnsamt, och jag reste därför i slutet av december 1894 över Marseille till Cairo.

På den stora ångaren träffade jag flere hemresande studenter, som ytterligare gåvo mig upplysningar och lärde mig en smula arabiska.

Väl framme fann jag snart mina två blivande kamrater, som bodde mitt emot varandra i gatan Darb el Genaieneh, där jag också strax fick bostad i samma hus som Bernard. Aguéli var förtjust, och vi firade min ankomst med en festmåltid på hans terrass. Enligt mina anteckningar bestod den av: bröd, kaffe och vin. Vidare: färdigstekta fiskar, pastejer med ris, skinka, norsk Bjällands ansjovis, samt dadlar, bananer och sockerrör. I måltiden deltogo 4—5 halvvilda kattor, som sedan alltid infunno sig, när de vädrade mat.

Vad det smakade oss, och vad det var härligt att veta sig så långt från Paris. Vi pratade om allt, lättsinnigt och sorglöst, bohemiskt och hädiskt. Solen stekte in mellan murarna och gav en ljuvlig värme. Sparvarna kvitt-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Egyptiskt landskap. Blyertsteckning.
Enskild ägo.

rade i det urgamla akaciaträdet, som sträckte sina grenar högt över våra huvuden.

De första dagarna gingo till nya festmåltider och till en första flyktig bekantskap med staden och närmaste omgivning, särskilt Nilstranden.

Sedan arbetade vi tämligen regelbundet, än hemma, än utomhus. Modellerna voro verkligen praktfulla, och det var ingen brist på dem. Ofta kom det så många att det blev en ädel tävlan om vem som skulle få den äran. Ibland voro de för besvärliga och måste tuktas och jagas. Så köpte vi en mängd små trummor och ett par tamburiner. Ibland läto vi så hela följet uppträda i regelrätt magdans, den egyptiska nationaldansen, vid full musik och sång, medan vi som paschor sutto högt på en bänk med benen i kors under oss.

Bernard var mera tillbakadragen och sträng, men han var ju också äldre och gift. Ofta nog arbetade han dock samman med oss, också ute på landet i någon landsby eller fruktträdgård.

En gång måste vi fly, emedan befolkningen samlade sig hotande omkring oss. Det visade sig, att de togo oss för lantmätare, utsända för att mäta upp mark till expropriation.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kalifgravarna.
Tillhör Nationalmuseum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Som bekant stod ju Bernard en tid som konstnär nära Van Gogh och Gauguin. Om han haft något inflytande på Aguélis målningssätt minns jag inte mera, men omöjligt är det inte, ty vi hade i Cairo en mängd samtal om målarens mål och medel. Huru mycket och huru länge vi arbetade tillsammans har jag också glömt, men säkert är att Aguélis dominerande och oroliga karaktär i längden verkade högst störande. Särskilt flitig målare var han alls inte, och vi slösade nog onödigt mycket tid på att se oss omkring i stället för att arbeta.

Därtill kom att han återupptog sina älsklingsstudier och ständigt väntade uppmärksamhet också för dem. En kort tid hade han också en arabisk lärare, en snuskig äventyrartyp. Jag måste till sist tilltvinga mig mera ro, vilket han upptog som en förnärmelse. Ödet sammanför människor, och samma makt skiljer dem igen.

En gång när Aguéli hade varit ensam ute kom han illa tilltygad och slagen hem. Han hade varit i en stadsdel, som han varnat mig för. Nu hade han själv gått dit och fått stryk, men skrattade hjärtligt åt äventyret. En annan gång sent om natten hörde jag honom gå i vår gränd turvis ropande högt och skrattande. Knappt hade han kommit upp till mig, så lade han sig storgråtande framstupa på golvet. Hans älsklingskatt hade också hört honom, sökte honom hos mig, gick fram till honom och slickade tårarna av hans kinder. Han tog den då på sina armar och gick sin väg utan ett ord.

— —

Men Werner von Hausen blev inte den ende, som av Ivan Aguéli drogs till Egypten. Han följdes någon månad senare av Mme Marie Huot.

Denna hade inte kunnat motstå Aguélis brev och sin egen längtan. Hon hade beslutat sig för det oerhörda företag som en orientresa utgjorde för en person av hennes läggning, och en vacker dag överraskades L'Encyclopédie Contemporaines läsekrets av en serie »Lettres d'Egypte», signerade Marie Huot.

Det första brevet är daterat Le Caire, 25 janvier 1895. Hon skildrar till en början sin överfart från Marseille, och omtalar, hur hon på det mest älskvärda sätt blivit omhuldad av befäl och besättning.

»Sedan åtta dar i Kairo har jag här däremot levat i en sannskyldig mara, illa underrättad av våra vänner Ivan och Werner, en smula för nya själva i detta land, där de bebo omöjliga hus och otroliga rum. Jag är uppäten av myggor trots alla försiktighetsmått och finner mig på morgonen översållad av bett.»

Hon finner prisen på hotellen oförskämda men lyckas efter mycket letande finna ett hyggligt rum till anständigt pris. Var kväll från kl. sju till tio komma hennes vänner för att dricka kaffe och samosvin.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»Jag har sett Ivans bostad. Det är oerhört. Ett slags befästad borg i ruiner, på ett fantastiskt sätt medeltidsmässigt, mörka, dammiga korridorer där man stöter mot stenar som ramlat ner från väggarna; trappor med steg en halv meter höga; hans sovrum, en stenlagd sal där alla rutorna äro spruckna eller bitvis borta, eller där spindelvävar stora som segel göra tjänst som myggnät. Med ett det mest summariska möblemang finner sig vår asket sålunda installerad som en prins. — Han är förtjust.»

Mme Marie Huot i Kairo.
Efter fotografi.

I nästa brev av den 1 februari mötas vi av nya klagomål över den bristande renlighet man lider av härnere »Våra två vänner finna sig till rätta i denna omgivning och leva sorglöst i denna beklagansvärt snuskiga miljö. När jag stundom ser dem klia sig med raseri inbillar jag mig befinna mig i närvaro av Job eller Labre. Då drar jag tillbaka min stol, och när någon av dem närmar sig sätter jag instinktivt mina händer i försvarsställning. När Ivan märkte denna gest frågade han mig om orsaken därtill men jag förteg den för honom.

Se där vad det har blivit av våra två artister, så eleganta och korrekta i Paris, efter en månads kontakt med de arabiska modellerna, fruktansvärda brunbrända markattor med utstående läppar, av vilka det var dag samlas ett halvt dussin på Ivans terrass. Häromdagen råkade jag komma mitt i en seans i denna atelier. När man upptäckte mig flydde hela denna »smala» (= arabfamilj) och gömde sig bakom en ställning och tid efter annan såg jag dem betrakta mig med djurögon.

Målaren Emile Bernard som jag träffat en enda gång har visat mig mycket sympati. Han bebor en ruskig arabgränd som heter Darb el Genaieneh.»

Le Caire 15 fevrier 1895.

Kära Mamma.

Tusen tack för ditt senaste rekommenderade bref, — det utan pängar — som kom hit den 6te febr. redan, men som jag inte fick förrän den 10, då jag går mycket sällan till posten numera, sedan Mme Huot är här. Hon reser emellertid snart.

[1] Den helige Benoît-Joseph Labre (1748—1783) tillbragte sitt liv i en fruktansvärd misär och lät sig som botgöring förtäras av maskar. Blev kanoniserad 1859.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det var förbaskadt ledsamt att du inte förstått hvad jag skrifvit. Jag mins att jag antydde i mitt förra bref, att jag fått din postförsändelse o. ditt bref af den 14 dec. Jag tror det var den 27 dec. 94 jag fick dem. Jag upprepar än en gång. Om ej von Haussen o. Mme Huot varit här, så skulle det varit slut med mig för länge sedan. Här komma inga bref bort, ty det är inte turkarne som äro herrar på platsen, nu som förr i verlden, utan det är engelsmännen som i själfva verket äro de styrande. De egyptiske ämbetsmännen äro Englands underdånige tjänare.

Egypten är ett fritt land o. väl styrt.

Jag ber dig ofördröjligen sända mig pängar o. om möjligt, för två månader, mer än 25 krr, denna gång, ty jag har varit så länge utan. Denna gång sänder du fortfarande pängarna till Cairo, men sedan kan du sända dem till Paris, till Mme Huot o. svenska pängar.

Jag reser snart ut på landet, men det skall du ej bekymra dig om, min adress blir den samma.

I söndags var jag ute i öknen, såg de herrligaste palmskogar o. först o. sist öknen, stora Sahara. Man red på åsnor, små pigga lifliga djur, o. var sålunda »till häst» hela dagen. Man helsade på ett par gamla tusenåriga grafvar, pinfulla med vackraste målningar. Så klef man upp på en pyramid också, men grafvar o. pyramider va' ingenting emot den stora känsla af högtidlig frid o. ensamhet i öknen, o. det rigtiga Afrika i palmskogarne. Hittils hade jag bara sett deltat, som erbjuder just ingenting märkvärdigt annat än som färg, o. belysning, men därute var det gudomligt vackert.

Jaså, ni ha det så kallt hemma. I Paris är det också gräsligt kallt, 12—19° hvilket är hemskt ty de franska boningshusen äro ej byggda för att försvara sig mot stark kyla. Men här är det 20, 25, 30 grader varmt, till stor förargelse för Marie, som afskyr hög värme, hon pinas i denna värmen, o. stannar endast 2 mån. i stället för 3, hon reser 2 el. 3 mars. Men jag mår så innerligt godt i hettan o. jag gör milslånga promenader o. är gulbrun i ansigtet af solen. Jag väntar med nöje på att den riktiga värmen skall börja o. då blir det vanl. omkring 40 gr. På »vintern» — 6 veckor lång — 4 à 5 regndagar några stänk endast, några molndagar, ingen kyla som i september, hemma på Gotland, naturligtvis ingen frostdag, 19 grader varmt vanligen.

Sänder dig fotografier gif ett åt Näckenbäckarne. Jag tänker så ofta på dem med stor vänskap. — Det är utmärkta kort, det bästa af mig, med en fullkomlig likhet. — Det är en fransk kamrat här som gjort dem.

Mera nästa gång

tillgifne sonen

Ivan.

Det här omskrivna porträttet är tydligen ett som Emil Bernard enligt vad han berättat för mig tagit av sin vän. Tyvärr har kriget hindrat honom att sända mig ett utlovat avdrag av plåten, som han ännu äger i behåll.

Le Cairo le 15 fevre 1895.

Kära mor.

Tillägger några ord. Marie är icke nykyrklig, hennes verksamhet är ej riktad åt det hållet. Följaktligen känner hon ej Boyesen. Hennes vänskap för mig är helt personlig, — o. hon antog sig mig mycket därför att ibland den massan af häktade så tyckte hon jag såg ut som »un chat perdu», en katt som tappat bort sitt hus.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Egyptiskt landskap.
Privat ägo, Stockholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den förb. presidenten Casimir Perier, han som förföljt så många *hundratals* oskyldiga, har varit tvungen afsäga sig regeringen hatad af alla. Tidningarna ha fört ett ordentligt krig emot honom o. de ha segrat. Alla som han häktat, dömt o. s. v. äro benådade, fängelserna öppnade, o. de landsförvista få vända hem till Frankrike i ro.

tillgifne sonen

Ivan.

Sänd pängar med omgående! Jag är föröfrigt engelsk undersåte här, sedan några dagar. — Den nya presidenten är en bra karl, Marie känner honom, i synnerhet hennes man, som står väl hos honom.

Men det är tydligt, att parisiskan finner sig bortkommen här nere och längtar tillbaka till sina boulevarder. I det sista egyptiska brevet, daterat den 1 mars talar Marie Huot otåligt om sin avresa ett par veckor senare.

Inte heller mellan de kvarvarande blev förhållandet i längden det bästa. »Slutligen», skriver von Hausen, »efter fem månaders samvaro orkade vi ej mera med varandra och Aguéli reste till Assiout långt upp i landet, dit han länge längtat för att se något rent egyptiskt efter Cairo, som dock var en besvikelse för honom till sist.»

Assiout Tisdag 1 Maj 1895.

Kära bror.

Här är det förbaskat vackert, jag tror nog jag stannar en stump till. Jag vill inte nu tala om hur det är vackert, först de viktiga affärerna.

Sakerna att sändas, paketet, och tvättpollan, målargrejorna, filten och lakanet (jo, täcket också). — målarskrinet, *om du har panneauer att stoppa i locket, annars är det det samma.* Och färgen. — Jo, om du ville köpa en liten smula oljefärg, två tuber vitt, två tuber vermillon de Chine d. v. s. inte den gulaktiga — och en tub krom ljus. *Detta i händelse det finns panneauerna i fråga,* d. v. s. oljefärgen endast för målarlådan, och målarskrin ifall panneauer.

Jag är helsikes belåten med Assiout. Men det är varmt så att det bränns i näsborrarne då man andas. Och förb. svart, allting svart i alla möjliga tonarter. Staden har klängt upp på bergen, d. v. s. ökenklipporna här, och det var högt som fan, och klyftor och grottor och djävulsbrunnar, och jag höll på att aldrig komma ner igen. Men fullt med svarta stenar skall du tro som solen spelade så vacker musik på i rött och guldgrönt, men rött i alla möjliga tonarter. Jag blev riktigt vimlig av så mycket vackert på en gång. Och så en hel sta' full av gravkor i Assuan-stil. Se mina fotografier. Det var mig, ta' mig fan, en bland de snobbigaste saker jag sett.

Assiout självt är byggt av solbränd jord och dyster i färgen, husen i gammal egyptisk tempelstil. Mycket grönt här och där, med en snobbig stadsmur i ormlinier.

Jag tycker förb. mycket om det där. Och så är det sådan syndig afrika-karaktär på allting.

Jag tycker mer om folket här. Dom är högst litet tjuvaktiga, söker aldrig att göra sig kvicka o. s. v. Inte ett spår till nyfikenhet, tvärsäkert ingen sårande sådan, och kvinnorna ser vänliga ut på en, utan att slöja sig.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ingen kommer och prackar tjänster på en och då man frågar, så får man hövliga oegennyttiga och *värdefulla* svar.

Jag bor på ett arabiskt hôtel 50 cm. natten. Var ute och såg på ett rum på landet, men det var ruskigt, ty det var i ett garveri. Men det var två steg ifrån de dödas stad, min älsklingsort — folket är mera tysta här, utom vid stationen; verka lilla (?), de små flickorna, och kopparfärgen dominerar.

Gå upp på posten, begär mina brev, sänd dem med första. Sänd likaledes Mahmuds barberarens rekommendationsbrev, ty det är alltid nyttigt.

Alltså väntar jag med första 1:o paketet, 2:o staffli, målarsäck, stol, färg, pulver, rött *mycket* vermillon kall, gult, chrom, blått, vitt zink och blanc d'espagne, för preparering — 3:o målarskrinet och helt litet oljefärger under vilkor som du vet. 3:o lakan, filt, vaddtäcket; 4:o rena strumpor och satinvelourrocken.

Allt det där som ilgods — betala frakten och skicka mig kvittot, connoissementet i rek. brev till undertecknad, poste restante *Assiout* (Haute Egypte).

Gör mig den tjänsten höra efter på posten om det ej är något pängar från Paris, sänd en guinée i postanvisning, som du lägger i rek. brevet med connoissementet från järnvägen.

Jag önskar dig att bli lika belåten med Samos, som jag med Assiout. Det grämer mig jag gått och såsat så länge i det där förb. Cairo, som är en asiatisk stad, så när som på ett par byggnader. Du ger mig genast din samosadress, inte sant, och min vet du nu.

Om du har tempus framför dig, sänd Mahmouds brev, och helsa mina negerflickor och tala om roliga reshistorier för mig.

vännen Ivan.

Assiout (Haut-Egypte) — Poste restante

Jag behöver också arab. fr. lexicot, stora skissboken med fotografierna och papperet och kuveren med »encyclopédiens» stämpel på, allt det där finns på högen jag lade ihop.

Assiout betecknade för Aguéli slut- och höjdpunkten av den första egyptiska resan. Jag har ej lyckats fastslå datum för hans hemresa, men antagligen skedde den kort därefter.

Ivan Aguélis konstnärliga produktion under den första vintern och våren i Egypten kom, vad kvantiteten beträffar, ej att svara mot de ljusa förhoppningar han gav uttryck åt i sina första afrikanska brev. Sjukdom och personliga konflikter verkade tidvis förlamande på hans skaparkraft. Emile Bernard säger sig aldrig ha sett honom måla i Kairo. Men de teckningar och målningar som finnas bevarade från denna tid visa till fullo att det nya landskapet, den främmande människorasen på konstnären ha verkat i hög grad inspirerande. Det är en intensiv om också på något sätt bunden känsla som fyller dessa dukar med deras dova färg.

Bland teckningarna kan man möta blad utförda i ett snabbt, impressionistiskt maner. Jag tänker på en studie i sepia (avb. s. 201), bröstbilden av en ung kvinna med kinden lutad mot händerna, full av rörelse och liv. Men mera betecknande för denna period och mer betydande som konst-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Egyptiskt landskap.
Tillhör Nationalmuseum.

verk är en blyertsteckning, höftbilden av en ung egyptiska (avb. s. 202). Den verkar närmast som ett porträtt, starkt känt och stort uppfattat. Teckningen av ögonen utan pupiller skänker åt blicken något på en gång drömmande och fascinerande.

Även bladet med studier av den sittande kvinnan visar en skarp iakttagelseförmåga och säker linjeföring (avb. s. 203).

I kompositionsteckningen till ett landskap (avb. s. 204) har konstnären med anteckningar, växelvis på franska och engelska, i minnet bevarat både tidpunkten, kl. 2—3 e. m., och materian: halm, grön säd, vattensamling, sand. Massorna äro klart fördelade och väl avvägda — bladet är tydligen tänkt som underlag för en genomförd oljemålning.

De bevarade målningarna äro nästan alla landskap. Ett av de få undantagen är ett studiehuvud (avb. s. 187) tillhörigt konstnären David Wallin, brett målat med en nästan brutal karakteristik.

Mera betydande äro landskapen. Två av dem tillhöra Nationalmuseum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Palmlund.
Tillhör professorskan Nanna Fries, Stockholm.

»Kalifgravarna» (avb. s. 205) ger ökenlandskapets ödslighet från förgrundens rödgula sandfält och mellanplanets kupoltäckta döda byggnadskomplex till bakgrundens blåa berg. En djupt grönblå himmel ökar den egendomligt tunga stämningen i denna visionära bild.

Det andra av de två landskapen (avb. s. 211) har kommit till Nationalmuseum genom testamente av konstnärens moder. Konstnären har här till motiv valt en palmlund med dekorativt böjda stammar och praktfulla bladkronor, tecknande sig mot fältets gråbruna och grågröna vegetation, mot bakgrundens rödbruna hus och himlens gråblåa luft.

I den professorskan Nanna Fries tillhöriga »Palmlund» (avb. s. 212) har Aguéli behandlat ett besläktat motiv från en helt annan sida och skapat ett konstverk av en mörk och djup stämning.

Fantastiskt är ett »Motiv från Khamsin» tillhörande fru Svea Girell, Linköping, något av det mest fascinerande som Aguéli över huvud taget har målat. I förgrunden ligger en övertäckt terrass i rödbruna toner. I mellanplanet skymtar ett hus med gulgröna väggar och klarblåa fönsterinramningar. Den ogenomskinliga luften visar skiftningar från gulgrönt till rött (avb. s. 213).

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Motiv från Khamsin.
Tillhör fru Svea Girell, Linköping.

Denna underliga komposition med sitt till synes så tillfälliga utsnitt ur verkligheten har en raffinerad charm i sin kolorit som gör den oförglömlig.

En annan färghållning men i sin art lika förnäm visar ett »Egyptiskt landskap» i privat ägo, som här är avbildat i färg. Den svepande teckningen tolkar på utomordentligt sätt landskapets rytm. Förgrundens rödgula sandfält väger på ett märkligt sätt mot luftens djupa blågrå toner.

Det var med blad och dukar som dessa, som Ivan Aguéli våren 1895 återvände till Europa från sitt första besök i det land som ohjälpligt hade fångat hans själ, det land dit han oemotståndligt skulle dragas tillbaka och av vars mystiska skönhet han tjugo år senare skulle nå fram till en ny, förklarad tolkning.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ILLUSTRATIONSFÖRTECKNING.

FÄRGPLANSCHER.

Mot sid.

Flickhuvud 5
Stockholmsutsikt 80
Gotländskt landskap 88
Egyptiskt landskap 208

ILLUSTRATIONER I TEXTEN.

Sid.

John Ageliis barndomshem i Sala. Fotografi 13
Länsman Isak Agelii. Akvarell av okänd konstnär 14
Länsman Isak Agelii. Fotografi 15
Johan Gabriel Agelii med sin maka Anna Kristina Nyberg och deras son John. Fotografi 17
Veterinär Agelii med sina båda söner Julius och John. Fotografi 19
John Agelii i konfirmationsåldern. Fotografi 20
John Agelii. Fotografi 22
John Agelii som skolyngling. Fotografi 23
Porträtt av fadern veterinär Johan Gabriel Agelii. Teckning i svartkrita 24
Från Sabbatsberg $^{14}/_{4}$ 89. Skissboksblad 25
»Den nyanlagda Vasastaden» $^{19}/_{4}$ 89. Skissboksblad 25
Från Salas omgivningar $^{22}/_{4}$ 89. Skissboksblad 26
John Agelii och Romin under studieresan på Gotland, sommaren 1889. Skissboksblad. Av Garibaldi Lindberg 27
Gata i Visby 28
Hav 29
Klippig kust 30
Väderkvarnar 31
Skogsbacke 32

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sid.

Domkyrkan i Visby 33
Aktstudie 34
Från Fårösund. Juni 1889. Skissboksblad 35
Från Vible kvarn. Visby $^{14}/_{6}$ 89. Skissboksblad 36
Slätten 37
Från Norra Murgatan, Visby $^{25}/_{8}$ 89. Skissboksblad 38
Flicka i blått 39
Flicka 40
Porträtt av John Agelii 1889. Av Garibaldi Lindberg 41
Franskt landskap 50
Franskt landskap 51
Emile Bernard. Fotografi 57
Flickan i skogen. Oljemålning av Emile Bernard. Pont-Aven 1888 58
Nature morte 60
Ivan Aguéli. Oljemålning av Fritz Lindström. Paris 1898 63
Blåklädd flicka 69
Mansporträtt 70
Stockholmsmotiv 71
Kvinnohuvud 73
Sittande modell 74
Blommor i vas 77
Sommarkväll 79
Husgavlar 81
Gatan 83
Gotländskt landskap 85
Motiv från Visby 86
Gotländskt landskap 87
Porträtt av Ivan Aguéli 1895. Av Olof Sager-Nelson 92
Oroligheterna i Quartier Latin juli 1893 98
M. Felix Fénéon. Fotografi 109
Alexandre Cohen. Fotografi 111
Olof Sager-Nelson. Självporträtt 1894. Kolteckning 113
Porträtt av Charles Grolleau. Av Olof Sager-Nelson 117
Mme Marie Huot 124
En sida ur »L'encyclopédie contemporaine» 125
Porträtt av Werner von Hausen, målat 1894. Av Olof Sager-Nelson 131
Sista numret av »La Révolte» 139
Två sidor ur brev från Ivan Aguéli till Werner von Hausen den 6 maj 1894 160
Porträtt av Mme Marie Huot. Av Olof Sager-Nelson 179
Ivan Aguéli i Kairo. Fotografi 183
Kvinnor hämtande vatten. Oljemålning 1893. Av Emile Bernard 185
Brödförsäljerskor i Kairo. Oljemålning 1895. Av Emile Bernard 186
Studichuvud 187
Figurstudie. Sepia 201
Figurstudie. Teckning 202
Figurstudier. Blyertsteckning 203

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sid.

Egyptiskt landskap. Blyertsteckning 204
Kalifgravarna 205
Mme Marie Huot i Kairo. Fotografi 207
Egyptiskt landskap 211
Palmlund 212
Motiv från Khamsin 213

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Sid.

Förord 5

Inledning 9

I. Släkt och barndom 13

II. Kunskapens träd 44

III. Symbolistmålaren 68

IV. Anarkisten 91

V. Mme Huot 123

VI. Fången 130

VII. Under Afrikas himmel 183

Illustrationsförteckning 214

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

FÖRTECKNING ÖVER AV KONSTFÖRENINGEN UTGIVNA ALBUM OCH PUBLIKATIONER F. O. M. 1892.

ALBUM: n:ris 1—5. 1892—1896. Vardera 10 ljustrycksbilder (utsålda).

PUBLIKATIONER:

N:o	6 (1897)	*Minnesblad över Per Hasselberg*	(utsåld)
»	7 (1898)	*Niclas Lafrensen d. y.* av Oscar Levertin	»
»	8 (1899)	*Johan Fredrik Höckert* av Harald Wieselgren	»
»	9 (1900)	*J. W. K. Wahlbom* av Karl Wåhlin	»
»	10 (1901)	*P. G. Wickenberg* av John Kruse	»
»	11 (1902)	*Carl Gustaf Pilo* av Osvald Sirén	»
»	12 (1903)	*Skoklosters slott* av Olof Granberg	»
»	13 (1904)	*Johan August Malmström* av Harald Wieselgren	»
»	14 (1905)	*Burchardt Precht* av Johnny Roosval	»
»	15 (1906)	*Simon Marcus Larsson* del I av Axel Gauffin	»
»	16 (1907)	*Simon Marcus Larsson* del II av Axel Gauffin	»
»	17 (1908)	*Alfred Wahlberg* av J. K. Janzon (Spada)	10.—
»	18 (1909)	*Ferdinand Fagerlin* av Axel Gauffin	10.—
»	19 (1910)	*Ernst Josephson* del I av Karl Wåhlin	(utsåld)
»	20 (1911)	*Ernst Josephson* del II av Karl Wåhlin	10.—
»	21 (1912)	*Carl Larsson som etsare* (med originaletsning) av Axel L. Romdahl	20.—
»	22 (1913)	*Reinhold Norstedt* av Erik Wettergren	10.—
»	23 (1914)	*Egron Lundgren* del I av Karl Asplund	(utsåld)
»	24 (1915)	*Egron Lundgren* del II av Karl Asplund	10.—
»	25 (1916)	*Uno Troili* del I av Helge Kjellin	10.—
»	26 (1917)	*Uno Troili* del II av Helge Kjellin	20.—
»	27 (1918)	*Georg von Rosen* av Erik Wettergren	10.—
»	28 (1919)	*Eugen Jansson* av Nils G. Wollin	10.—
»	29 (1920)	*Carl Larsson* del I av Georg Nordensvan	20.—
»	30 (1921)	*Carl Larsson* del II av Georg Nordensvan	10.—
»	31 (1922)	*Svensk 1700-talskonst* av Axel Gauffin m. fl.	20.—
»	32 (1923)	*Anders Zorn* del I av Tor Hedberg	(utsåld)
»	33 (1924)	*Anders Zorn* del II av Tor Hedberg	20.—
»	34 (1925)	*Gustaf Rydberg* av Helge Kjellin	10.—
		Supplement till d:o	10.—

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

N:o	35 (1926)	*Johan Fredrik Höckert* av Aron J. T. Borelius	20.—
»	36 (1927)	*Per Krafft d. y.* av Evald E:son Uggla	20.—
»	37 (1928)	*Ivar Arosenius* av Karl Asplund	(utsåld)
»	38 (1929)	*Nicodemus Tessin* del I av Ragnar Josephson	20.—
»	39 (1930)	*Nicodemus Tessin* del II av Ragnar Josephson	20.—
»	40 (1931)	*A. Th. Gellerstedt* av Harald Schiller	20.—
»	41 (1932)	*Konstföreningen under 100 år, 1832—1932.* Festskrift av Georg Nordensvan	10.—
»	42 (1933)	*Elias Martin* av Ragnar Hoppe	20.—
»	43 (1934)	*G. W. Palm* av Gustaf Lindgren	20.—
»	44 (1935)	*John Bauer* av Harald Schiller	(utsåld)
»	45 (1936)	*Louis Jean Desprez* av Nils G. Wollin	20.—
»	46 (1937)	*Per Hörberg* av Bengt Cnattingius	20.—
»	47 (1938)	*Carl Wilhelmson* av Axel L. Romdahl	25.—
»	48 (1939)	*Ivan (Gustaf) Aquéli* av Axel Gauffin	25.—

Ledamot äger rätt att inköpa förefintliga publikationer till hälften av ovan angivna pris + porto. Rekvisition å vad som önskas insändes till Konstföreningen, Drottninggatan 68, Stockholm. Betalning genom postanvisning eller postförskott. *Postgiro 1262.*

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

S t o c k h o l m

Kungl. Boktryckeriet
P. A. Norstedt & Söner
1 9 4 0

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

AXEL GAUFFIN

IVAN AGUÉLI

MÄNNISKAN — MYSTIKERN — MÅLAREN

DEL II

Sveriges Allmänna Konstförenings publikation
XLIX

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Axel Gauffin

IVAN AGUÉLI

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

IVAN AGUÉLI

MÄNNISKAN — MYSTIKERN — MÅLAREN

av

AXEL GAUFFIN

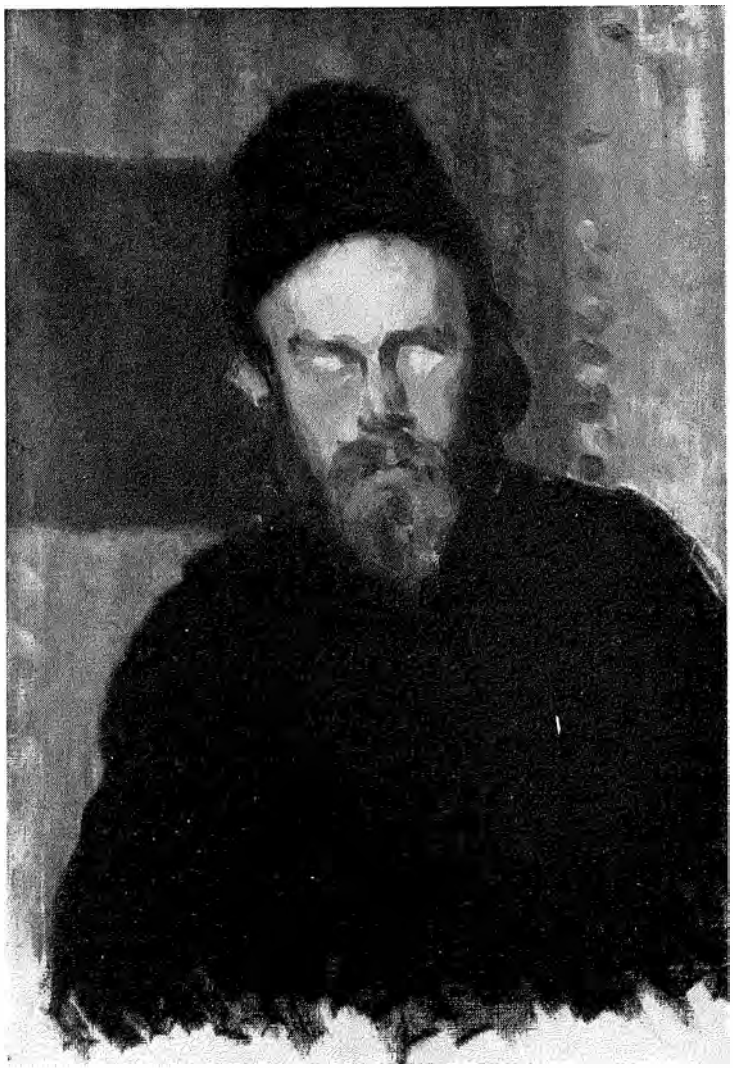
DEL II

Sveriges Allmänna Konst-
förenings publikation
XLIX

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Denna bok är tryckt hos
Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner
Stockholm 1941. Färgplanscherna i offset
av Iduns Kungl. Hovboktryckeri
Stockholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I.

ÖSTERLÄNNINGEN.

»Den människa har inte levat som inte har legat i tält i öknen och hört kamelerna grumsa.»

Ivan Aguéli till Mollie Faustman på Carl Wilhelmsons ateljé 1911.

IVAN AGUÉLIS första möte med Österlandet betecknar en vändpunkt i hans liv. Vistelsen i Egypten kom visserligen denna gång blott att räcka några månader, från september 1894 till sommaren 1895. Men

Vinjettbild: *Fritz Lindström: Ivan Aguéli. 1898.* Tillhör Nationalmuseum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

med så fulla drag inandades den nyss ur fängelset utsläppte fången denna bedövande luft, så intensivt upplevde han denna orient som han sedan sin första ungdom hade drömt om, att den andliga förbränningen i hans inre drevs upp till en hetta lika förtärande som den sol som han med vällust lät färga sin hud svart — för återstoden av sitt liv, trodde han själv.

Det betydde intet, om hans hy åter en dag skulle blekna under nordliga luftstreck — gestalt och psyke hade fått en karaktär som i det följande väl skulle modifieras och utvecklas, men aldrig mer helt förvandlas.

Förändringen återspeglas både i hans konst och i hans brev. Hans konstnärliga produktion var, som vi redan ha sett, kvantitativt ej synnerligen betydande, åtminstone såvitt den numera är känd. Men till gengäld verkar den minsta duk, den flyktigaste teckning upplevd. Den inre förbränningen kan utläsas ur dessa färger, som verka som falnad aska, om man också har en känsla av att askan gömmer på en glöd som, när det rätta ögonblicket kommer, åter kan blossa upp i full låga.

Men i detta ögonblick tycks lavan ha stelnat. Den naturliga reaktionen har inställt sig; inflytelserna från denna vidunderliga omgivning ha blivit målaren övermäktiga. Det dagliga umgängets nödtvång har ställt honom inför nya problem vid studiet av Österlandets språk, omsättandet i praktiken av de teoretiska kunskaperna underkastar hans iakttagelseförmåga krävande prov. Men språkstudiet blir ej för honom självändamål, det är blott vägen till förståelsen av denna underbara religion, detta pittoreska folk, som han, alla dess mindre sympatiska egenskaper till trots, känner sig dragen till.

Islam blir för honom allt mera det allt omfattande målet, Koran visdomens källa. Han ser väl att detta muselmanska samhälle, där han lever, långt ifrån är idealiskt, men när han börjar undersöka orsaken till felen, finner han den helt enkelt ligga däri, att de heliga lagarna ej följts, medan ett europeiskt samhälle åter är dåligt, när alla lyda lagarna. I västerlandet äro anarkisterna lika nödvändiga som saltet i maten. Detta var de tankebanor Aguéli under dessa egyptiska månader fördes in på, om han också först flera år senare skulle utforma dem till programmatisk klarhet.

Det österländska livet, sådant det formas under påverkan av Korans läror, har förvandlat Parisbohemens estetiska dragning till Islam till en ödesbestämd livsriktning.

Men samtidigt bryter den gamla reslusten upp igen med förnyad kraft. Det skönaste landskapet låg för Aguéli bortom horisonten, det underbaraste landet var det vars mark han endast i drömmen hade beträtt.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Så började under denna vinter och vår i Egypten planerna på långfärder taga allt fastare form. Men det är betydelsefullt att i den framtid som han drömde om, målningen långt ifrån intog den centrala plats man skulle ha väntat. Den hade att dela utrymmet med andra intressen.

Bland Aguélis egyptiska brev finns det ett som på ett märkligt sätt pekar framåt, bildar som ett förbindelseled mellan det förgångna och det kommande. Samtidigt som det visar honom mitt i hans egyptiska omgivning låter det oss förstå hur han redan blickar framåt mot något nytt, om detta nya också, rätt förstått, blott är en följdriktig utveckling av detta som han längtar bort ifrån.

Vi möta på dessa blad det första omnämnandet av planer, som i skiftande former skulle åter dyka upp under de kommande åren.

Brevet lyder:

Margue le 21 avril 1895.

Snälla Morsan,

Jag lär väl för 17 skriva o. tala om att jag lever. O. tacka dig för penningar som min goda väninna fått från dig att ge mig. I dag, tidig morgon, söndag, väntar på tåget för att resa in till Kairo, köpa färg o. hälsa på Haussen.

Jag bor sedan 3 veckor ute på landet, ej långt från Kairo, i en by kallad Margue. Jag o. en grek äro de enda européerna i trakten. Men stationsinspektoren talar flytande franska, o. flere av stationsbetjäningen tala engelska, o. själv talar jag litet arabiska, så att det går nog. Men inte kan jag arabiska flytande, inte än. Jag kan läsa skriftspråket, högarabiskan, den regelbundna o. klassiska arabiskan, på vilken Qoran är skriven, men egyptiernas arabiska har jag ej blivit klok på fullkomligt. För övrigt tycker jag det är mycket roligt att inte förstå vad folk säger! Då slipper jag höra så mycket dumheter.

Landskapen äro härliga, men det fattas öken o. öppna horisonter. Det är fullt med palmskogar, som tallar hemma, o. ibland tror jag verkligen att jag går i Sverige o. att tallarna på något märkvärdigt sätt förbytts i dadelpalmer. Här och där finns det sykomorer, o. akacior, o. mimosor, men mest palmer. För övrigt är Egypten högst ointressant med avseende på flora. O. just sådana växter som jag älskar finns inte här.

Säden är mogen här, sedan länge, fälten stå gula, som hemma i slutet på augusti. Varmt är det av bara katten, så varmt som man aldrig har det i Frankrike mitt på sommaren, men jag står ute så galant 4—5 timmar mitt i solskenet, mitt på dagen, i en liten mössa utan skärm o. jag är svart i ansiktet som en neger. Araberna, i synnerhet flickorna, äro så vita o. fina i nosen i jämförelse med mig så det är fröjd åt'et. O. så är det magert och senigt, så nog har Afrika »brännmärkt» min nuna för hela livet. Jag är emellertid rätt belåten med att se ut på det sättet. Jag mår nu så gott o. galant så det är otroligt, bara jag kommit från staden. Jag är nog mycket bättre i bröstet, ty då jag andas så är det som om den friska luften skulle gå ända ut i tåspetsarna. Jag tycker också att jag är något bättre i ögona, o. om jag skulle vara här en 10-tal år, så skulle jag hava en syn som andra människor. Min fasta övertygelse är att om jag kommit till ett varmt klimat som Egyptens för en 4—5 år sedan, så skulle jag haft en järnhälsa o. kattögon.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Inte vet jag hur jag är funtad, men jag känner ej att det är varmt ens, o. infödingarna själva söka skugga o. tycka att det är för hett i solen. Det tyckes som naturen skulle ha skapat mig för att leva i glödheta climat, o. på en grym lek förvisat mig upp i kallaste norden.

Vad jag skall bli lycklig, då jag får komma till mina drömmars länder, Java o. Inre Afrika.

Mme Huot har ingen plats bestämd åt mig. Hon har några mindre arbeten, endast på ett par månader. Men hon skall på alla möjliga sätt hjälpa mig att få studera, o. få betyg, o. s. v. o. sedan hjälper hon mig med rekommendationer vart jag vill. Jag får studera vad jag vill. Naturvetenskaper, målning, fäktning, kolonialvetenskaper, (vad som är nödvändigt för upptäcktsresande o. för forskare i tropikerna), vad jag vill. Hon känner de mest framstående vetenskapsmännen i Paris, o. en gång betygen tagna, är jag nästan säker om en plats. Som ett exempel, endast botaniska trädgården vid Frankrikes förnämsta veterinärinstitut, Alfort, strax utanför Paris — står till mitt förfogande, d:o (naturhistoriska) museum att rita djur, både levande o. uppstoppade, från alla jordens håll o. kanter, både sjuka o. friska.

Jag tänker företrädesvis studera, utom målning o. teckning, vilket kommer att hjälpa de andra studierna, botanik, antropologi, en liten smula djurlära samt matematik o. kemi. Kolonialvetenskap — för vilket det finnes ett helt institut i Paris, med 2 stora museer. Mina studier avslutade, vilket bör taga $1^1/_2$ à 2 år — högst — reser jag till Java, där jag går in vid botaniska trädgården, där jag är säker om att bli emottagen. Efter en tid där, är så säker om att få plats antingen i ett franskt eller belgiskt, eller engelskt eller amerikanskt coloniseringscompani, att jag själv kan få bestämma villkoren.

I utlandet är kolonialfrågorna som mest brännande. Tro ej att de nya länderna, i Afrika, i Sydamerika, i Australien, äro överhopade med emigranter, nej tvärtom. Dugliga exploatörer, som äro till hälften vetenskapsmän o. artister, till andra hälften soldater, tro mig, de äro mycket eftersökta o. mycket väl betalda.

I Kongo-companiet, det är ingenting som skulle hindra mig att måla så mycket jag ville o. sköta min tjänst på samma gång. Jag förmodar, att i många annat companie skulle det gå på annat sätt. Vad man begär av en expeditionsmedlem i sådant fall, är ingalunda att vara en jätte, eller något i den stilen. Man begär en smula fackkunskap, förstås, men man fordrar i synnerhet att han skall kunna vara vid gott courage fastän sovande på ett par brädbitar o. utan kvällsvard, om det skulle knipa. Om han för övrigt är god skytt o. s. v., o. s. v., så är det bra, men det är ej så noga.

Det finns kaktus här också, hela häckar, o. om en vecka så börja de blomma. D:o palmerna, då skall jag sända dig sådana. Det finns ingenting märkvärdigt här i växtväg annat än det.

Det går numera i allmänhet mycket fredligt till. Utsikterna att duka under äro ej flere eller svårare än i Europa.

O. tänk nu på att jag är snart 26 år. Jag har nu ett tillfälle som aldrig mera att komma på grön kvist, o. om jag nu skulle misslyckas, d. v. s. ej få följa dessa studier, så uppger jag allt . . . Hälsa pappa det.

Tillgivne sonen
Ivan.

Adresse: Monsieur Ivan Aguéli, artiste-peintre Poste-restante — *Caire* (Egypte).

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från stranden av Loire

Privat ägo

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Svartkritsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

Ännu ett brev från denna första Afrikavistelse må här anföras. När man läser dessa målande rader, känner man den heta ökenluften slå emot sig. Och man förstår att den man, som snart därefter styrde vägen mot norden, bar på ett minne som han sexton år senare under Stockholms bleka himmel för en ung kvinnlig målarkamrat, Mollie Faustman, en dag formade till dessa ord: »Den människa har inte levat, som inte har legat i tält i öknen och hört kamelerna grumsa».

Assiout 1 maj 1895.

Kära Mor,

Nu har jag äntligen kommit ifrån det djäkla Kairo, där jag inte kunnat göra ett dugg o. d:o Margue, som blev för tråkigt.

Jag håller hus i Assiout, en stad c. 30 svenska mil söder om Kairo, en hel dags järnvägsresa. Biljetten kostade 5 kr. ung.

Men hu vad här är hett! Det är så det bränns i näsborrarna då man andas, o. svetten dryper om en. Jag har aldrig känt på värre, inte ens under de varmaste dagarna i

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kairo. För att tillstå sanningen, så går jag klädd mycket oförnuftigt. Tjock ylleskjorta, stoppad rock o. tämligen heta skodon. Rocken är ett arv av Haussen, som reser om ett par dagar, i morgon till Jerusalem — inte så långt ifrån Kairo, för övrigt, o. sedan till en grekisk ö som heter Samos, o. sedan på järnväg hem, genom Turkiet, Bulgarien, Ungern, Österrike, Tyskland, Polen o. Ryssland.

Vi skildes åt i Kairo i förrgår morse.

Assiout är en rätt stor stad, den största söder om Kairo. Jag tycker den är vacker o. är mycket belåten med min resa. Staden är lika lång som Egypten är brett, d. v. s. den räcker från Nilens strand till Sahara, vilket för övrigt inte är så långt. En fjärdingsväg på sin höjd. Marken är litet smula backig, men öknen Sahara börjar med branta höga berg, som äro mycket vackra. Jag klev upp dit i går morse, o. njöt av en hygglig utsikt. Säden är skördad nästan överallt så man ser bara gråa, stora vida slätten, men här o. där är det kullar, små, med en by omgiven av palmer, mimosor, sykomorer, o. s. v., de se ut som öar på ett stort hav.

Min älsklingstrakt är gruvstaden här, en hel liten stad med gator alldeles öde o. hus, små fyrkantiga, med stor kupol eller dôme, valv, helt vita med svarta, ornerade portar. Där är fullt med träd, men på marken endast sand, eller rödblandad naken jord. Den ligger alldeles vid foten av ökenbergen, längst väster ut. Sedan kommer en liten slätt över vilken sta'n ser så vacker ut, med en liten ringmur, endast mot översvämningen, sina mörka hus byggda av mörkgrå obrända tegel o. här o. där trädgårdar o. minareter, höga, spensliga tempeltorn. Det hela har en snarare dyster prägel, åtminstone allvarlig, men i Kairo var allt glatt o. ljust, o. stojigt, vilket retade mig.

Assiout har en mycket mera afrikansk karaktär än Kairo, som är nästan helt o. hållet Asiatiskt o. Turkiskt för att nu inte tala om att nästan halva staden är europeisk. Detta är Nedre Egypten, här är man snart i Nubien o. så Abyssinien o. så Sudan, eller det inre, okända, svarta Afrika, som jag drömmer om.

Människorna äro i allmänhet ljusbruna, ljusröda kroppar, men det är mera solen som gjort det än den naturliga hudfärgen.

Jag bor på ett arabiskt hotell för 35 öre om dagen, men skall nu hyra mig ett rum, ty jag ämnar stanna en månad ungefär. Sedan vänder jag om till Paris. Jag är ledsen över att jag ej förut kommit på den idén att resa hit ned, men jag trodde det skulle vara mycket krångligare. Man kan aldrig lita på vad dom säger, det förb. asiatiska syriska packet.

Hur går det. Kan du hjälpa mig att få igen min guinée, som jag tappade bort i Kairo. Ser du jag har för den skull måst taga av mina respengar till Paris o. jag har inte tillräckligt nu mera.

Har ännu inga böcker här, så att jag kan pressa en blomma åt dig. Men här finns det annars mer på träden; på marken finns ingenting i blomväg av intresse. Fy fan, ett sånt land för blomvänner. Ser du, här finns inte ett spår till vild växtlighet. Antingen trädgårdar, åkrar, eller öknen, där det inte finns ett enda grässtrå.

Din Son
Ivan.

Jag har aldrig sett några odjur här i Egypten med undantag av loppor o. löss i alla möjliga storlekar, jo ödlor, men dessa ä inte farliga.

Ivan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sådan var den man som någon månad senare, enligt uppgift av Emile Bernard, »hemförd av Mme Huot», återvände till Europa, en främling i detta västerländska samhälle, som han alltid hade längtat bort ifrån. Till det yttre tedde han sig som en österlänning med sin fez och sin vida, ärmlösa kappa, till det inre var han en västerlänning med Österns gift insprutat i sina ådror.

Ivan Aguélis närmaste mål i Europa var Paris, men uppehållet där torde denna gång ej ha blivit långvarigt — dragningskraften hem till Sverige var för stark. Längtan att efter alla dessa händelserika år återse mor och vänner övervann Ivans naturliga motvilja mot att inför den stränge och oförstående fadern stå till svars för sina brott. Ett mildare namn än så var man säkerligen ej benägen att, trots rättens frikännande dom, ge den förlorade sonens förbindelser med den parisiska anarkistbohemen.

Det var från detta Ivans första besök i hemmet efter anarkistprocessen, som boktryckare Ehrnfried Nyberg ännu i dag bevarar bilden av den forne lekkamraten: en Kristusfigur med sina utmärglade drag, sitt mjuka skägg och den djupa, outgrundliga, fjärrskådande blicken.

Ett brevkort, daterat Paris 26 september 1895, visar Aguéli åter i den miljö, som skulle bliva hans för en rad av år. Vid denna tid bebodde Aguéli i samma hus som Mme Huot ett litet vindsrum som beskrives av ingenjör Ragnar Salwén i ett brev till författaren. Salwén som på nittiotalet vistades i Paris för målningsstudier hade gjort bekantskap med Aguéli på något kafé och blivit inbjuden att tillsammans med skulptören Sörensen-Ringi titta upp till honom.

»Rummet hade gula väggar som från golv till tak voro täckta med hyllor på vilka lågo böcker, ett herbarium och en växtpress. Möblemanget utgjordes i övrigt av en tältsäng, ett bord och ett par stolar.

Sedan värden bjudit oss på en Pernaud och vi rullat våra cigarretter började han en liten föreläsning om språkforskningens lockelser och intresse samt visade en hög manuskript utgörande början till en arabisk (?) ordbok, på vilken han arbetade.

En portfölj med teckningar och skisser stod i ett hörn. Vi sågo på dessa men A. tycktes inte ha något intresse för dem och ville helst tala om annat. Även staffli hörde till inredningen men hopfällt och undanställt i ett hörn. Jag hörde sedan av Sörensen-Ringi att han på sista tiden sällan tog i penslarna, endast någon gång gjorde någon skiss av det slag vi sågo hos honom med motiv från Paris' utkanter utanför Montrouge, Suresnes o. s. v.

Detta första besök efterföljdes då och då av andra. A. kom till min ateljé där vi sutto och pratade, mest om religion och kommunism. En

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

dag då jag följde honom hem minns jag att han yttrade att han stod under polisbevakning och att alla som såges i hans sällskap riskerade att få polisen i hälarna på sig. Jag märkte emellertid aldrig att något sådant hände mig. Hos Mme Huot var jag bjuden en gång. Hennes våning var mörk med mörka gardiner och draperier, det hela verkade överspänt och makabert.» Ett längre brev till von Hausen skrivet september 1895 lämnar en humoristisk skildring av uppdelningen och försändandet av en del von Hausen tillhöriga föremål, som fått följa med Aguélis resgods. Men så växlar brevet ton:

Olof [Sager-Nelson], i högsta grad lungsiktig, rest sin väg. Först till Bruges (Belgien) rue Jérusalem no 7. Och kanske är han redan kvar där. Kanske har han rest till Sverige. Eller till Italien. Kanske har han allaredan fullbordat resan till det stora mysteriet. Om han följt dig till Egypten, så hade han säkert varit frisk och sund. Jag fruktar det värsta för honom. Jag har aldrig sett en människa ändras så mycket på så kort tid. Frid över pilgrimmen!

Stockenström reser till Bretagne i kväll. Ser Grolleau för tredje gången endast sedan min ankomst till Paris. Vi äta middag tillsammans i kväll.

Lever en lugn tillvaro, som jag aldrig haft förr. Men jag hoppas snart få resa min väg. Ty jag vantrivs i Europa. Jag kan ej tala om några roliga historier, ty jag väntar din dom över mitt syndiga huvud. Skriv med omgående. Och i händelse du benådar mig, hugna mig då med en berättelse om Samos och Jerusalem och Turkiet, Ungern, Polen, Pajusski o. s. v.

Vännen Ivan.

53 rue de Seine 53.

Skulle du ha lust avresa till Florida och bo i en apelsinträdgård omgiven av en urskog. Fri bostad i ett snyggt hus, men man får nära sig av jorden och fiske och jakt. Tropiskt klimat, på sommaren. Vårväder hela vintern.

Om Florida lockar dig, så skulle du och jag och Mme H. och en liten präktig fransman med sin fru, armeniska och talangfull målarinna, ge sig iväg. Och möjligen en flicka till. Absolut lugn. Inte människor på många mils avstånd. Och var och en sin vrå av solen. Mme Huot skall sända tryckta svar på dina frågor. Man skall låna henne klichén om 14 dagar. I morgon, någon av närmaste dagarna »imprimés» alors. Och akta och bevara mina papper.

Den i brevet till von Hausen i förbigående lätt skisserade planen på en liten utvald konstnärlig och litterär koloni i Floridas urskogar är för den som haft tillfälle att blicka in i Ivan Aguélis själsliv dessa år, ett synnerligen betecknande drag.

Grundtonen känna vi igen: den gamla, osläckliga längtan bortom horisonten. Men vad som dessa år fram mot sekelskiftet skulle komma att skänka denna längtan en bitterhet som den icke ägt tidigare, det var den växande känslan av ett beroende, som i Aguélis fantasi slutligen skulle te sig

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

som ett fullständigt slaveri. För sent upptäcker fången, att rosenslingorna ha förvandlats till bojor. Han äger varken kraft eller verklig vilja att bryta dem.

I detta förhållande, som skulle bli av så oerhört ingripande betydelse i hela Aguélis liv, var det den kvinnliga parten som från början hade tagit initiativet. Den skildring av början till deras bekantskap som Aguéli gör i ett brev från Genève den 20 december 1909, är utan tvivel med verkligheten överensstämmande:

»Minns du hur motspänstig jag var i början av vår bekantskap? Hur jag motstod dina inbjudningar? Hur dina materiella omsorger generade mig? Jag mottog dem slutligen endast för fredens skull. Fastän jag var karl, var min instinkt mycket säkrare än din.»

Marie Huot hade gripits av en passion som visserligen inte var blind — ingen såg klarare än hon denna egensinniga, ouppfostrade bohemefigurs fel — men som var desto mera fordrande. Hennes svartsjuka kände inga gränser och hennes misstänksamhet stod ständigt på vakt. Det behövdes inte mera än att Ivan var ute med någon av sina vänner på ovanliga timmar av dygnet, kanske av ren ungdomlig nyfikenhet begagnade till upptäcktsfärder i det mörka, okända Paris, för att hennes fantasi skulle utmåla de fruktansvärdaste orgier, i vilka den otrogne älskaren var hjälten.

I sådana ögonblick kastade hon alla hänsyn överbord, hennes fantasi frossade i tanken på en blodig hämnd. I hennes brevväxling med Aguéli finns ett blad, som ger oss en inblick i detta svindlande djup. Skildringen lämnar ingenting övrigt att önska med avseende på dramatisk spänning.

»Natten med Dufresnoy stod jag på min trappavsats från kl. 12 på natten till kl. 4 på morgonen för att vänta på att uppblossandet av din tändsticka skulle lysa upp fönstret till ditt rum tvärs över gården. Du kom i själva verket hem kl. 4 på morgonen, kort innan soluppgången; du tände ditt ljus och blåste ut det två eller tre minuter senare — — — är det sant?

Jag hade fått klarhet. Jag visste allt, tack vare den ängslan som strypte mig.

Och det var då som du med knapp nöd undslapp ditt öde.

Jag hade en nyckel till ditt rum. Dagen därpå vid ett tillfälle, när du var ute, gick jag ditupp, och jag kände en frestelse att begå det säkra okända brottet, utan spår — — — ty bland de levande gifterna finns det ej blott det anatomiska sticket; det finns också *matförgiftning* med *la mascarine des champignons* — och det undandrar sig också analysen — — — det behövs mycket litet därav — — — och den har ingen smak, när den väl är blandad med ett födoämne — — — den kan koka upp till 120 grader utan att förlora sin sjukdomsalstrande kraft, och jag har varken skrupler eller samvets-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

kval — — — Hur kommer det sig att jag inte satte min tanke i verket? Jag stirrade helt enkelt framför mig, och jag såg ett svart hål — — — försmaken till *förintelsen.* Och inför den synen greps jag av skräck, skräck blott för mitt eget öde. Lägg väl märke till att det inte var din död som förskräckte mig, ty den har jag ivrigt önskat, genom olyckshändelse eller katastrof, och jag har åkallat de blinda parcerna mot dig — — —.

Varför har du gjort mig detta onda, som förvandlar mig till en Medea? Det kommer aldrig något gott därav.»

Men dagen efter en scen som denna kunde kanske Mme Huot, klädd i sin magnifika sammetskostym av renässanssnitt med de svallande svarta lockarna sammanhållna av det berömda pannsmycket, stråla på Rachildes tisdagsmottagning i Mercure de France's salonger, medan någonstans i ett hörn av rummet en underligt blek och bortkommen figur, klädd i något slags orientalisk kostym, gav enstaviga svar på de uppmuntrande närmandena från den charmanta värdinnan Rachilde, maka till Mercure de France's chefredaktör Alfred Vallette, och själv författarinna till en rad uppmärksammade romaner, däribland *L'Animale,* som Aguéli i den analys han ägnade den i ett av sina brev från fängelset till Werner von Hausen skänkt en odelad beundran.

Ty det Mme Huot önskade att vinna, det var inte blott älskaren, det var också »kamraten», meningsfränden att skylta med och föra ut, om ej i stora världen så i den bestämda krets där hon, den vackra, ostentativt klädda djurskyddsvännen och agitatorn var en känd och erkänd figur. Ingenting var Aguéli förhatligare än detta oblyga exponerande av deras i hans ögon heliga förhållande. Han vill inte veta av detta kamratväsen, som är i strid med hela hans uppfattning av kvinnan som ett dyrkansvärt väsen. »Det är kamraten som vill skilja de älskande, och det är Gud som håller dem samman», skriver han i samma brev.

Men Marie Huot gjorde fordran på Ivan Aguéli ej blott som kamrat, utan som vapenbroder i den kamp som hon hade ägnat sitt liv: kampen för djuren. Hon hade ej behövt omvända honom till sina läror, det var vid tillämpningen av dem som hon blev den ledande kraften.

För Ivan Aguéli var medkänslan med djuren inte en likgiltig bisak, den hade blivit en central punkt i hans livsåskådning. Skyddandet av dessa svagare varelser hade för honom blivit en helig mission. Men av alla djur var det ett som skänkte honom — liksom hans läromästarinna — det vidaste fältet för hans hjälpsamhet: det var katterna, dessa förföljda, hemlösa varelser, som han så ofta såg rädda sig undan sina blodtörstiga förföljare upp i planteringarnas grenvalv eller till hustakens vildmarker.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Mme Huot och Ivan Aguéli drogo ut på nattliga härnadståg för att rädda herrelösa katter. Parken kring Musée de Cluny var en av deras mest givande jaktmarker. Det är till denna plats som Mme Huot har lokaliserat den dikt, »La gargouille» (= Kattoxen), där hon givit en poetisk förklaring åt denna akt av djurskyddsvänlighet. Dikten, som först stod införd i *L'Encyclopédie Contemporaine*, är daterad den 17 augusti 1905 och bär i denna sin första version tillägnan: »A l'artiste Ivan Aguéli (en réligion Abdul Hâdi), mon maître, mon disciple et mon camarade.» Den upptogs sedermera i omarbetad form i Mme Huots 1908 utgivna diktsamling, *Le Missel de Notre-Dame des Solitudes*. Här är tillägnan förändrad: »A mon frère d'armes, à l'artiste fervent Ivan Aguéli (en réligion *Abdul Hâdi*)».

Skaldinnan skildrar hur hon under Clunyträdgårdens spetälska almar, där fantastiska, vanskapliga kattoxar ruva uppe i de gamla tornen, fulla av skuggor och fågelnästen, fann en liten oansenlig svart varelse klagande stryka fram längs muren. Hon böjde sig ned och tog upp det hjälplösa djuret och lade det vid sitt bröst; där fann det sitt tabernakel, sitt altare, sin härd och sitt land.

Förvisso var det inte ett djur som väckte beundran, det var spetälskt och enögt. Men skratta ni bara, ni falska profeter, med hjärtan utan eld! De och blott de äro fördömda — ni vet det, mörka Gargouiller — de vilkas öga aldrig fuktas vid anblicken av ett övergivet djur. Och de, blott de äro välsignade — ni vet det, heliga Gargouiller — vilkas hjärta är ett bo för varje varelse som kvider och jollrar.

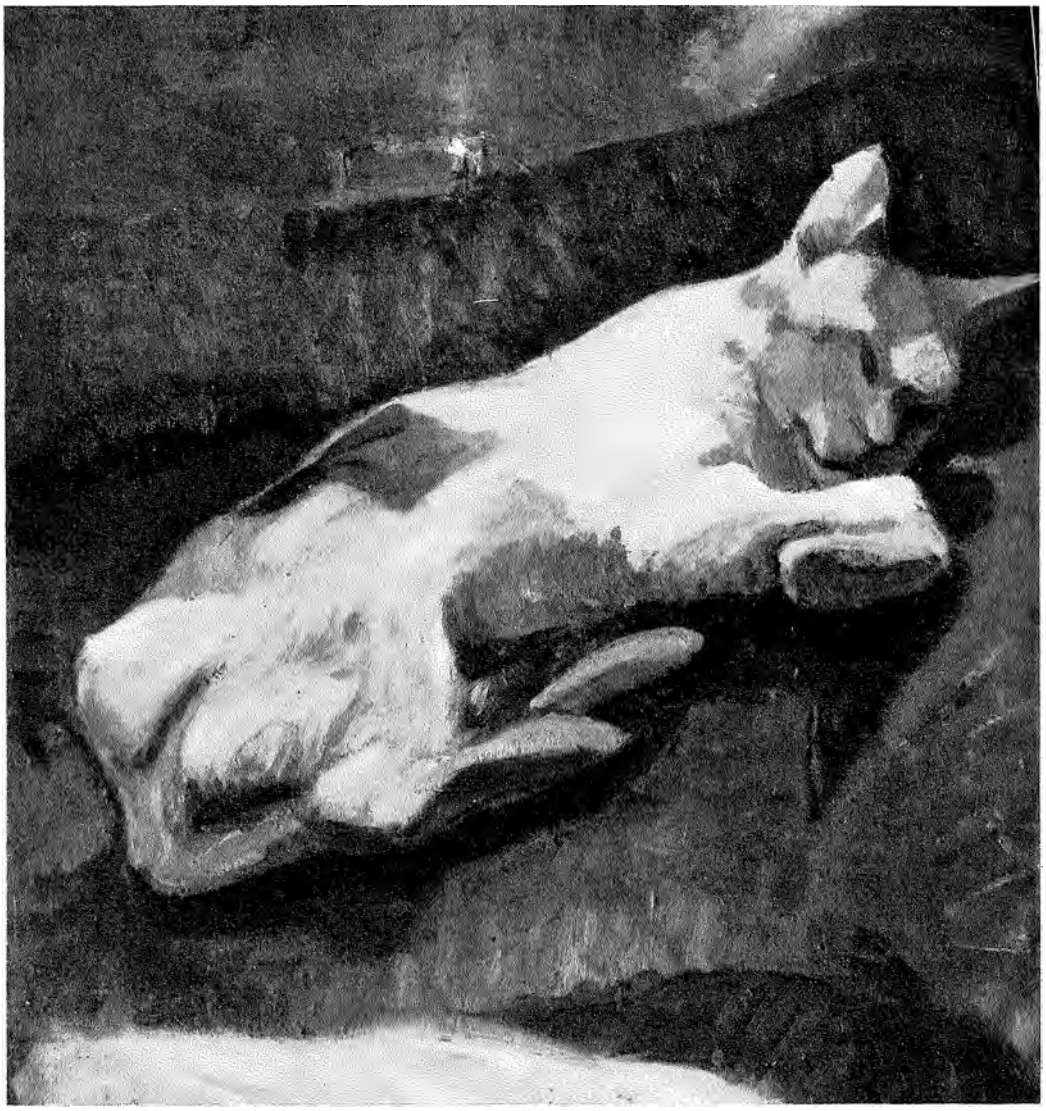
Car ceux-là, seuls, sont les damnés,
— Vous le savez, sombres Gargouilles! —
Ceux dont l'œil ne se mouille
Sur l'animal abandonné.

Et ceux-là, seuls, sont les bénis,
— Vous le savez, saintes Gargouilles! —
Ceux-là dont le cœur est un nid
Pour tout ce qui geint ou gazouille.

Så långt det var möjligt införlivades bytet med Maries stora katthushåll, men när hennes våning fyllts till bristningsgränsen, blev det Ivans sak att söka uppdriva personer som voro villiga att omhändertaga de hemlösa varelserna.

Mme Huot var med alla sina excentriciteter i vissa ögonblick en klarsynt kvinna. Hon var det på sitt sätt, när det gällde Ivan och katterna,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Liggande katt. Kat. 121.
Tillhör Nationalmuseum.

och det blev helt visst hans olycka att han inte följde väninnans råd i denna sak. Det är av psykologiskt intresse att läsa vad hon skriver härom den 10 februari 1910:

»Det finns ansvar som jag accepterar, även i de fall när det inte direkt är min sak; men det finns ett som jag absolut avvisar, därför att jag inte har upphört att ständigt förutse den slutliga katastrofen och att låta dig veta att Gud inte hade gett dig medlen att utföra en gärning i stil med min (ditt kall är ett annat och av mera tillfällig art): Du kan bispringa dem *tillf. älligt,* men inte göra dem till ditt livs följeslagare. Med din smak för

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

resor, med osäkerheten för morgondagen och frånvaron av en fast stödjepunkt kommer du att förr eller senare befinna dig i en fruktansvärd situation.

Jag har förbjudit dig — framför allt i utlandet och långt från min våning — att taga och behålla ett djur! Du har givit vika för denna svaghet att dricka ur djurets tacksamma blickar paradisets ljus, den rena kärleken, oskuldens ömhet och smekning. Du har inte kunnat motstå ditt fega begär. Att återskänka dem som man har botat friheten — — —. Men att behålla de sjuka, må vara, men då skall man föra dem med sig eller också döma sig till det slags straffängelse som jag har utstått under 40 år — att stanna fjättrad på samma plats på jorden, ända till dess döden lossar den ena bojan eller den andra.

När vid min första resa till Kairo 1895 jag såg dig i Darb el Gainaiuch med den lilla katten, som du sedan anförtrodde Mme Agapito, för att föra dagdrivarliv i Assiout, gick det en kall kåre utefter ryggen på mig. Jag bad dig då enträget att inte slå in på denna väg — — — När jag vid min andra resa 1904 såg dig med fyra stycken, sade jag ingenting: med svidande hjärta förstod jag att du var förblindad — — — och att du inte ägde dygdens hjältemod. Ty det vill *dygd* till för att avstå.»

Men detta för oss redan långt framåt i tiden.

Aguéli måste finna sig i den boja han ej kunde slita. Ibland får man onekligen det intrycket att han gjorde det med nöje. Mot Marie Huots okuvliga viljestyrka stod den innerst veke och ömsinte Aguéli försvarslös. Och när den dyrkade väninnan lät sin ironis pilar regna över det, som hittills varit det centrala i hans liv, hans målning, då offrade han den, inte därför att han gav henne rätt i hennes oförstående anmärkningar, utan därför att han inför desamma med förnyad styrka kände sin egen självkritik, kände att han ännu inte kunde som han ville i form och färg uttrycka de visioner som hans öga såg och hans tanke drömde om.

Men samtidigt började i Aguélis inre — om också ännu blott som en vaknande oro — forma sig känslan av att mellan honom och denna ojämförliga kvinna dock fanns en sista skiljevägg, som han förgäves ansträngde sig att bryta igenom. När det många år senare kommer till en av dessa uppgörelser mellan dem som fyllde Aguéli med fullkomlig vanmakt och Marie Huot med självförtärande raseri, skriver Ivan Aguéli i ett brev daterat den 10 juni 1908: »Du har ryckt penseln ur min hand genom din ironi. Tolv år senare börjar du på nytt. Vill du att jag citerar dina egna ord med all deras mening och förakt? Vad mig beträffar har jag satt pennan i din hand eller åtminstone har jag hindrat den från att falla ur den. Jag har utvecklat nit, smak och takt för att förstå din poesi och att låta dig veta

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

vad som var mer eller mindre gott. Du har fegt offrat mig åt en skamlig familjefred.»

Och vid den stora sluträkenskapen finner han vågskålen göra tydligt utslag åt hans egen sida. »Jag säger dig att av oss två är det du som inte älskar, ty du förstår inte, du betraktar inte och du gör ont utan att veta det. När man älskar förstår man. Du har alltid undvikit att bli på tu man hand med mig, tystnaden och mörkret. De tre yttre villkoren för kärleken. För dig har jag inte varit annat än landsknekten, soldaten. Jag har inte varit mannen, honom struntar du i. Jag har inte varit själen, den av andar besatta. Endast en detalj i ditt system. Under det att för mig du var allt det på andra sidan, allt det okända, hela Mysteriet. Du var inte nog barmhärtig att förstå vad du hade i dina armar. Du såg ingenting, du ville inte se eller förstå någonting. Medan jag ägde nog styrka att utplåna mig, att vara varken dig eller mig eller någonting överhuvud taget. Jag glömde beröringen, ty du var för mig en evighet, uppfattbar med känseln.»

Men det i sista hand avgörande för Aguéli, det stora ojämförliga offret, det är uppgivandet av naturen, kvarstannandet i denna storstad som han har lärt sig att hata, därför att han känner att den suger skaparkraften ur honom. Förtvivlan över vad han sålunda har måst beröva sig själv kommer till ett gripande uttryck i ett brev skrivet i Genève den 26 december 1909.

»Jag har för din skull övergivit hela världen på en gång. Jag har varit beroende av ditt godtycke, och du har varit obarmhärtig, långt innan historierna med Aimée och Dufresnoy. För din skull har jag avstått från naturen, från landskapet som för mig var konsten, livet. Du har blottat mig för världen, kommit dina gäster att skratta åt min oerfarenhet och min blyghet. Du har varit grym, avskyvärd mot mig under långa år och du har torterat mig utan att veta det. För din skull har jag avstått från mina drömmar, från mina illusioner, från mina förhoppningar, från hela mitt liv, från alla mina tycken och intressen. Du, du har inte offrat för mig ett dugg av din fåfänga. Du har alltid velat ha människor mellan oss. Under tio år har du inte kunnat finna några tysta timmar att skänka mig. Du har ljugit alltför ofta, du har alltför ofta visat din dåliga vilja för att jag nu skulle kunna tro dig.»

Den 24 februari 1910 återkommer Aguéli till samma tema: »När jag blev kvar i Paris uppoffrade jag all min ärelystnad, alla illusioner och drömmar. Du har aldrig förstått att detta för mig var att avstå från livet, från alla möjliga liv. Att genom att stanna i all evighet i Paris, gick jag *med vidöppna ögon* mot en moralisk, konstnärlig, oundviklig, säker, smärtsam död.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men det är i ljuset av fjorton års bittra erfarenheter som Aguéli här ser förhållandet mellan sig och sin älskade. Helt visst tedde det sig helt annorlunda de första åren efter återkomsten från Egypten. Bitterheten skulle även denna gång som så ofta förr och senare upplösas i försoning. Jag har dock velat redan här anföra dessa brevutdrag från en senare epok för att man lättare skall förstå utvecklingen av Ivan Aguélis egendomliga och sammansatta psyke.

Utan att känna till dessa förutsättningar fattar man ej det, jag skulle vilja säga raseri, varmed Aguéli denna höst 1895 tar fatt på sina österländska språkstudier. Erfarenheten hade redan hunnit lära honom att han för att måla måste befinna sig 1. utom stad, 2. utom hus och helst 3. utom Europa. Nu var han av oslitbara band kvarhållen i den europeiska världsstaden, men han ägde åtminstone möjlighet att i tanken förflytta sig till Afrikas öknar och Asiens djungler och samtidigt i tysthet förbereda sig på flykten ur fängelset.

Paris bjöd på rika möjligheter för den som ville fullkomna sig i österländska språk, och Ivan Aguéli slog sig med glupande kunskapshunger ned vid det dukade bordet.

Det var två skolor som i första rummet erbjödo sig: *Ecole spéciale des langues orientales vivantes* och *Ecole pratique des hautes études*. Den förra var ett barn av konventet och inrättades 1795. Den utbildar tolkar och administratörer för Orienten och Fjärran Östern. Den förbereder också elever, som ägna sig åt handel och affärer. Studierna räcka i tre år.

L'Ecole pratique des hautes études inrättades 1862 för att genom praktiska övningar komplettera den teoretiska undervisningen. Denna skola, skriver Larousse, har blivit en medelpunkt för fria vetenskapliga forskningar utan officiellt program. Skolan, som har sina lokaler och laboratorier spridda över Paris och även förlagda till landsorten, är delad i fem sektioner: I. Matematik, II. Fysik och kemi, III. Naturvetenskaper, IV. Historiska och filologiska vetenskaper, V. Religionsvetenskaper. Av eleverna fordras inga intyg, varken vad ålder, examina eller nationalitet beträffar. Efter ett års studier kan eleven på förslag av skolan och genom ministeriellt beslut utnämnas till »élève titulaire», en heder som 1896 kom Aguéli till del.

Båda dessa skolor erbjödo tydligen Aguéli stora fördelar. Valet dem emellan tedde sig svårt. Han löste frågan genom att bestämma sig för båda.

Men ej ens på detta sätt kände han sitt kunskapsbegär tillfredsställt. Han utfyllde luckorna i sina studier med enskilda kurser för ett antal framstående specialister.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag har varit nog lycklig att av en av Aguélis studiekamrater från dessa år, bibliotekarien i la Société Asiatique, Lucien Bouvet, få en förteckning över de lärare vilkas undervisning den svenske språkforskaren åtnjöt och de språk som han studerade. Listan är onekligen imponerande.

I *Ecole spéciale des langues orientales vivantes* studerade han arabiskt skriftspråk för den berömde Hartwig Derenbourg, vulgärarabiska för Octave Houdas och hindostani för Julien Vinson.

I *Ecole pratique des hautes études* hade han valt två sektioner. I den för historiska och filologiska vetenskaper hade han förmånen att studera sanskrit för den frejdade Sylvain Lévi, medan han vid studiet av arabiska återfann Hartwig Derenbourg, studierektor vid skolan.

Men även sektionen för sciences réligieuses hade fångat honom, och åter är det vid sin beundrade lärare Hartwig Derenbourgs fötter han sitter — säkerligen ofta ej blott i bildlig bemärkelse — och lyssnar till den lärde arabistens utläggning av Islam och Arabiens religioner. Det gällde tolkning av Koran och den förklaring därtill av Abd Allah Ibn Omar, den persiske uttydaren från 1200-talet, som bär titeln »den uppenbarade bokens ljus och tolkningens hemligheter».

Till omväxling med dessa subtila explikationer av Muhammeds lära underhöll den blivande medlemmen av l'académie des inscriptions sitt auditorium med tolkandet av kimjaritiska inskriptioner.

De av mina ärade läsare, som till äventyrs ej i vardagslag bruka syssla med dylika inskriptioner, vill jag upplysa, att kimjariterna eller kimjarerna voro en kulturellt mycket högtstående sydarabisk stam, som omkring år 115 f. Kr. undanträngde sabeerfolket i södra Arabien.

Man tycker att Aguélis tid skulle ha svårt att räcka till för de språkstudier, varmed han dessa samma år från 1895 till 1900 kompletterade kurserna vid de båda ovannämnda skolorna: etiopiska för Joseph Halévy, sanskrit för Louis Finot och egyptiska för Paul Guieysse, den berömde matematikern, filologen och politikern.

Det var f. ö. ej blott genom språkstudier, som Aguéli förberedde flykten från Europa. Av brev till Bianchini framgår, att han av samma anledning även hade börjat friska upp sina botaniska kunskaper.

Paris 1 nov. 1895

Käre bror

för en timme sedan ditt brev och växtförteckningen. Jag får tacka dig tusen gånger för din goda vilja, men ledsamt nog så högg du i sten vid valet av bok. Det fordrades den »Enumeration»* jag talte om, växterna ordnade efter naturliga systemet, ej efter Linnés. Jag vågar bedja dig på det vänligaste sända mig denna, och med allra första,

* Enumeratio plantorum Scandinaviæ, växtförteckningar, utgivna av botaniska bytesföreningen i Uppsala.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ty vilken dag som helst så kan jag i ett nu få tillfälle resa till Java, o. då *måste* jag ha botaniken klar. Jo, så hänger det ihop. Det är Upsala bot. bytesf. pointsförteckning, ett grått häfte, gråblått o. inga streck i marginalen. Begär sista upplagan och märk noga att det är ordnat i familjer. Ber dig ursäkta många gånger att jag besvärar dig, men nu har jag ingen annan än du att vända mig till. Jag skall sända dig i stället en fransk bok, som skall intressera dig.

Jag har börjat skriva i en liten fransk tidning, diverse artiklar, o. så konst, literatur, theater. Jag får ej göra som jag vill, men jag skall sända dig ett par compte-renduer vid tillfälle, valda bland de minst omstöpta.

Så målar jag en liten smula o. så läser jag arabiska, o. förbereder mig på en bok över Islams philosophi, en över Swedenborgs kärlek o. methafysiks-theorier o. en tredje, ett författarinneporträtt, som jag skall göra ett litet mästerstycke utav, ta mig tusan! Jag ser mig behöva tillägga, att det skall bli ett porträtt i bläck o. papper.

Är det inte triste, kära bror, att se mig sitta och klottra papper i stället för att bygga sol-slott. Men vänta mig, tills jag kommer tillbaks hem till den riktiga södern, Afrika eller Oceanien.

Jag bråkar med Shakespeare också, och hans dramatiska arkitektur, allt detta med en viss, åh, vi kan tillstå det, mycket stor motvilja. Det enda som intresserar mig i dessa förbannade klimat, det är att sitta hemma, med benen i kors à la turque och titta på min vackra katta, fyrbent s. v. p. o. avguda henne, o. tycka att hon är f. n. så mycket vackrare än hela människosläktet. Just nu lever hon rackare med sin svansspets, snurrar som en raket över mitt bläckhorn, o. jag tittar med avundsjuka, o. önskar att jag också hade fyra ben o. vore i vildmarken o. finge springa mycket långt bort.

Fy, vad världen och mänskligheten äro osmakliga! Vilket elände! Djuren o. växterna äro mycket förståndigare än vi. Jag går nästan aldrig ut, jag tål knappt att se folk, det gör mig ont, o. för var gång jag sticker näsan utom dörren, så ser jag det tusenhuvade vidundret, la foule, l'humanité, o. jag halvspringer för att få komma hem igen så fort som möjligt. Alla djävlar man ser på gatan, o om man kunde massakrera dem allihop!

Visst finns det ett helvete, kära bror. Vi befinna oss själva däri.

Jag har träffat Wilhelmson och Graumann. Jag tycker mycket om dem. Försök att skaffa mig Lindbergs adress i München! Jag skulle vilja skriva till honom.

Jag bor i en liten vacker vindskupa, i ett urgammalt hus, rue Mazarin, bakom Institutet. Men du skriver fortfarande till mig rue de Seine 53. Jag lever ytterligt indraget, men som jag äter på mitt rum o. känner till alla resourcer i kvarteret, så lever jag mycket bra på 1 fr. à 1.50 om dagen, o. jag äter mina två goda mål om dagen. Allt sedan fängelset har jag aldrig mått så bra i avseende på matväg, o. i följd av detta så länge efterlängtade materiella lugn, relativt, men i alla fall så börjar jag formulera mig. Men jag har inga böcker o. knappt några färger.

Jag lever »un peu à l'orientale», herre Gud, jag är nog inte samma människa, jag heller, sedan Egypten. Jag lever på mina solminnen och hela det här usla västerlandet, med dess satans klimat, det är nu bara små retsamma tillfälligheter, som förta samtalslusten helt enkelt och komma en att föredraga ensamheten framför sällskap. Men ingalunda kunna de inverka på ens själsrörelser o. på ens inre frid. Hoppet att få slippa lös ur denna stad, denna civilisation, det är hoppet att en gång vakna ur en ohygglig spökdröm, med maran. Allting har ett slut, n(om) d(e) D(ieu), t. o. m. mitt brev. Lev väl!

Vännen
Ivan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. Blåkritsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

Den i brevet omnämnde Graumann är konstnären Carl Graumann, numera bosatt i Falun. Carl Wilhelmson, som många år senare genom sitt ingripande i rätta ögonblicket skulle återföra Aguéli till konstnärsbanan, blev redan vid denna tid trots den stora olikheten i karaktär en av Aguélis allra intimaste och mest förstående vänner.

Brevet till Bianchini följs snart av ett annat till samme adressat.

Paris (den 15) nov. 1895.

Käraste Bror,

Häromdagen skrev jag till dig ett längre brev, men utan att egentligen tala om det viktigaste. Här har du det.

Du har ju försänkningar i någon större tidning, där dom betalar. Eller du är ju »au courant» med vad som tryckes i Sthlm, eller Gtbg. Jag skulle så gärna vilja skriva korrespondensartiklar en eller ett par i veckan åtm. för att få litet mynt. Jag är rätt hemmastadd i Chambre des Députés-politiken här d. v. s. jag har bara att gå tvärs

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

över gatan för att få veta allt vad jag behöver i den vägen och mer till — jag kan då göra goda (artiklar) och korrespondentsaker över dagens frågor. Du förstår, vad skall en fattig flicka göra. Jag måste förtjäna litet mynt, annars går det inte väl för mig.

Jag frågar dig då.

1) Vad heter en tidning *där man betalar*, det är det viktigaste, åtminstone en smula betalning. Tidningens åsikter ger jag tusan i. Den bör helt enkelt ej vara allt för nersmord med den förb. tyska politiken, som dom envisas med. Tolerant, en smula skeptisk, men icke krypande för Berlin. Det är allt vad jag begär. Men, som sagt, det viktigaste är att man betalar.

2) Har du försänkningar i sådan tidning, hoppas jag du lägger ett ord för din fattige medbroder. Du kan ju säga att man skriver i franska tidningar och att det ta'r sig, sa' pojken om skrika.

3) Jag skall inte alls vara våldsam, d. v. s. jag skall sätta ceremonikostym på fraserna om så fordras.

4) Du skall vara god och underrätta dig och sedan mig, om tidningen i fråga är judevänlig eller ej. Eller om det är mycket judar i den etc. Ty det bör jag veta, då jag skriver. I Frankrike kan man ej tala om opportunister utan att röra vid judarna, ser du.

5) Skulle dom inte (?) vara hugade för något, så skulle du ju kunna säga dom att för en 10—15 frs i veckan så kan jag skaffa dom en eller i värsta fall två artiklar. Men du förstår att jag vill ha något så när hyggligt betalt. Emellertid, som jag lever på en franc à 1.50 om dagen, så bör du förstå, att denna lilla modesta summa har ett visst värde för mig i alla fall.

6) Hör du, Ord och Bild, det är naturligtvis ingenting att göra där? Betalar dom t. ex. politiska artiklar, franska, de mest underrättade man kan få? Jag har lust att göra en över nya ministeren, som skall bli rolig. D. v. s. jag skall skälla på den gamla.

Man kan vara övertygad om att jag skall vara mycket taktfull ang. politik. Det är det enda sättet att verka den vägen, d. v. s. då man ej kan gå våldsamt tillväga.

Jag träffar nära på alla dagar min direktör som för ett par år sedan var mitt i brinnande politiska livet. Han känner sakerna otroligt väl inifrån och vill med allra största nöje stå mig till tjänst.

Jag litar på, käre bror, att du är så hjärtinnerligt hygglig och står mig till tjänst med detta. Då du kommer hit till Paris, så skall jag i min tur möjligen kunna vara dig till tjänst.

Hör du, Per Hallström, han känner ingenting om det där? Är han kantstött på mig. Vilka kamrater träffar du nu för tiden?

Och Teneriffa. Hur bar du dig åt för att komma dit? Vad kostar resan? Numera har jag åtskilliga goda vänner i Egypten, och om du skulle behöva resa ut igen till ett varmare klimat, så föreslår jag dig denna trakt. Där har du torr, varm och ren luft, först och främst torr, och det är vad som botar bröstsjukdomar förstår du! Franska läkare skicka fullt med folk dit som ha ont i lungorna o. s. v. Du kan leva där för kolossalt billigt, för 1 frc om dagen lever du gott, gott som araberna, för 2 frc—2.50 mycket präktigt, hos grekerna — som äter ungefär som fransmännen. Du har $2^1/_2$ liter gott och oförfalskat rödvin, grekiskt, för 50 centimes så oförfalskat som man aldrig kan få det i Frankrike. Och muskat från Samos, som är guld på buteljer, guld som dryck $2^1/_2$ liter för 1.50 fr. Då kan du gissa dig till resten.

Den 14 nov. 1895. Resan fr. Marseille till Alexandria i III klass hytt, som du delar med 4—5 andra män, där man har det utmärkt bra 90 frs. och 20 frs. mat för hela

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

resan. Fr. Alexandria till Kairo 8 frs. II klass och 5 frs. III klass järnväg. Från Paris till Marseille 43 frs. III klass.

Igår kväll kom Louise Michel till Paris och undertecknad står omnämnd i nästan alla dagens tidningar i Paris som varande henne till mötes. En tidning har t. o. m. tagit sig orådet före att beskriva min barett och slängkappa och Mme Huot har halva spalter om sig. Vi gjorde riktig uppståndelse där nere vid garen, då vi gick och promenerade fram och tillbaks på kajen, väntande på tåget. Reporterna kom så artigt fram och frågade vad jag hette, eller också talte om att dom sett mig förut i andra omständigheter, anarkist-rättegången o. s. v. Om några dagar skall jag skriva på svenska en liten bit om hennes anländande hit och sända dig och om du då kunde placera det nånstans och få betalt för'et. Och så få vi tala om korrespondensaffären.

Se här ett par kritiker av din bror Ivan. Jag har intet annat till hands än detta och för övrigt så äro konstkritikerna det enda tillfället jag har att skriva, hur jag vill, ännu så länge. Dom ger mig inte annat göra än detta, och så biografier över karlar som jag tycker just inte är något vidare intressanta och så översättningar från engelska, svenska och arabiska, det förekommer rätt ofta.

Jag sänder dig även i korsband en sorts analys över St. Saëns 3me symphonie en ut-mineur. Det kanske kan intressera dig och vännerna där hemma.

Och tusen tack för ditt kära brev. Jag är helt förvånad över att du ej kan få den där olycksaliga boken i Sthlm, då jag köpt den på boklådan i Sala. Så fort jag reser någonstädes, skall jag tvärt underrätta dig om kosan. — Wilhelmson träffar jag i morgon. Vad han skall bli belåten att höra talas om dig, den hederspojken är i sta'n också. Man hälsar honom från dig. Man har ej sett honom på länge, men nu skall jag upp till Montmartre i morgon redan och hälsa på vänner och bekanta.

Ber dig hälsa alla bekanta från mig. Mme Bianchini och din bror. Och alla ynglingar, som ha mig i god hågkomst. Vilka ser du nu? Och vilket är de gamle kamraternas öde? Har du träffat Bob Sandberg och Arthur Sjögren?

Vet du Lindbergs adress?

Vännen Ivan.

53 rue de Seine

Den 23 december 1895 tackar Ivan sin mor för julgåva och berättar litet om sitt liv.

Paris 23 dec. (tisdag)
1895

Kära Mor,

Jag får tusen gånger tacka dig för den storartade julgåva jag erhållit denna morgon ty en händelse gjorde att jag denna morgon kom över ett ytterst dyrbart arbete om arabisk grammatik, det största som finnes på något europeiskt språk, d. v. s. Lacy's stora arbete, den underbaraste av lyckträffar gjorde att jag fick den för 8 frs och det är att märka att den har kostat 40 frs ny, och den är nästan omöjlig att få, ty det är ett gammalt klassiskt verk, som man går på bibliotekerna för att läsa. Jag är säkert den lyckligast lottade av alla mina kamrater. Jag var bortskyldig resten 12 frs, och så är jag då lika fullt utan till hyran, den 8 januari, då jag måste ut med 40 frs för mitt krypin. Får jag bedja dig vänligast sända mig en smula till mat och husrum, och kläder, ty jag är i stort behov därav. Men jag kunde ej försaka detta goda tillfälle att få mig ett dyrbart verk, som skall lätta i *högsta* grad mina framsteg på skolan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Vi ha nu skollof till den 6 januari, men då börjas det igen.
God fortsättning på julen, hjärtligt tack och gott nytt år, önskar dig tillgivne sonen

Ivan.

Hälsa Dr Lénstrand, om han vill ha några hälsningar från mig. Säg honom att troligen nästa år, i alla händelser förr eller senare så reser jag till Indien eller Afrika, och då skall jag plocka växter åt honom om han är snäll.

Julaftonen 1895 hade ett tiotal konstnärer samlats på bildhuggare Albert Stockenströms ateljé. En av de närvarande, Falubon numera fabrikör Sivert Herdin, den aktade innehavaren av ett ansett färgeri, på den tiden en framåtsträvande ung studerande i Paris av sitt blivande yrke, har för mig skildrat den minnesvärda kvällen.

Där såg man först värden själv, vacker, lång och välväxt, med mjuka och försynta rörelser och händer som talade om lust att skapa av materien. Där fanns den ivrige teosofen, Falumålaren Carl Graumann och Carl Wilhelmson bredvid den finske målaren Wilho Sjöström. En slags gran hade anskaffats, ett slags brännvin och glögg av obestämbar art fanns också.

»Vi hade inlett festen», berättar Herdin, »då in kom stormande en yngling som direkt tagen ur en rövaroperett. Turban på huvudet, ingen krage, och en vid kappa över det hela. Byxorna var minst sagt opressade, skorna skeno ej.

'God afton, gentlemen', slungade han ut, 'det var fan vad ni ser fina ut!'

Det dröjde ej länge förrän den nykomne, man sade mig att han hette Ivan Aguéli, ensam dominerade det förut livliga samtalet. Därunder hade han en visserligen livlig men ensidig gest. Högra armen gick hela tiden som en bila rakt upp och ned.

Och medan ögonen sprutade eld, utvecklade han med glans och hänförelse sina anarkistiska och nationalitetsfria idéer.

Då hördes plötsligt en skarp röst: 'Du är ett fä, Aguéli'. Det var Carl Wilhelmson, som föll samman i raseri inför hädandet av allt det han hållit kärt och dyrt. Han kastade sig gråtande på chaiselongen, medan vi andra tillhöll Aguéli att i den franska égalitetens namn även låta oss andra få en syl i vädret. Han var mänsklig nog att lystra därtill och ruset visade sig denna gång ha en lycklig inverkan på sinnena, glöggen måtte ändå inte ha varit så galen. Blott ett tag hotades lugnet, när den jättelike Sjöström med handen högt i vädret demonstrerade för den kortväxte Wilhelmson, hur skyhögt finnarna stodo över svenskarna, vilkas betydenhet han målande beskrev genom att krypa ihop till golvet. Men även denna lilla meningsskiljaktighet blev lyckligen uppklarad, och försoningens dimma bredde sig allt tätare över allt och alla i ateljén.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Denna vinter, 1895, hade den armeniska frågan börjat bliva aktuell. De första, av engelska tidningar påtalade massakrerna, hade väckt en stigande indignation mot den turkiska regeringen och talrika opinionsmöten fördömde de upprörande människooffren.

Helt naturligt fyllde dessa händelser Ivan Aguéli med ett brinnande intresse. Men hans stämning inför dem var komplicerad. Hans sympati för de förtryckta armenierna var djup och uppriktig, men å andra sidan voro turkarna hans vänner, och han kunde ej freda sig för en känsla att hela saken fått överdrivna proportioner, tack vare den väldiga propaganda som underblåstes av Englands politiska intressen.

Hur som helst — den 31 december 1895 hade han infunnit sig på ett av armenierna i Paris anordnat protestmöte. Vågorna gingo höga, och när en av de närvarande turkarna, dr Tsakiris, hade begärt ordet för att taga sina landsmän i försvar, kastade sig ett femtiotal armenier över talaren. Men denna feghet var mera än Aguéli kunde lugnt bevittna, och utan betänkande ingrep han i det vilda handgemänget till den ensammes försvar. Det torde ej vara överraskande att han själv i sin underliga österländska dräkt blev tagen för turk. Ett stolsben i ansiktet och en klack över näsryggen var det hårdhänta svaret på hans människovänliga handling.

Den sårade blev omhändertagen på l'Hôpital de la Charité av en läkare med det för svenskar sympatiska namnet Desprez. I det intyg som dr Desprez utfärdade heter det:

Administration générale de l'Assistance publique à Paris.
Charité.

Jag undertecknad, kirurg vid sjukhuset La Charité, intygar härmed att Aguéli (Ivan) 26 år gammal har behandlats på min avdelning salle Boyer, 14, för ett brott på näsbrosken och underhudsblödningar i ansiktet som följd av slag som han fått den 31 december 1895. Och att han i dag är konvalescent efter 11 dagars behandling.

13 januari 1896.

A. Desprez.

Vid första möjliga tillfälle uppsökte Aguéli sin vän Stockenström, djupt upprörd över det oförtjänta olycksöde som drabbat honom. Han var fast besluten att söka få tag i de skyldiga och bad Stockenström följa sig till en armenier som han fått adressen till. Även till den gamle vännen Félix Fénéon, numera en ledande kraft inom den ansedda *Revue Blanche*, vände han sig för att bli rentvådd från anklagelsen att ha svikit armeniernas heliga sak. På Aguélis begäran skrev Fénéon ett intyg av följande lydelse:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»Jag förklarar att under loppet av år 1895 och redan innan Le Revue Blanche publicerat en artikel till försvar för armenierna har Ivan Aguéli vid flera tillfällen talat med mig angående händelserna i Armenien och alltid på det mest livligt sympatiska sätt för detta folk.

Redaktionssekreteraren
Félix Fénéon.»

Men dr Tsakiris skulle inte glömma sin skuld till den oväntade hjälparen från Norden, och när denne några år senare, vid tjurfäktningen i Deuil, fick lida för ett lika obetänksamt och lika idealistiskt färgat tillrättaläggande av en snedvriden världsordning, skyndade sig den tacksamme turken att i ett artigt brev till Aguélis försvarsadvokat, M. Henri Robert, påminna om det chevalereska dådet den 31 december 1895.

Att Aguéli denna första tid efter återkomsten från Egypten lagt målningen på hyllan, framgår bl. a. av ett brev från Carl Wilhelmson till konstnären John Ericson, som bett sin unge vän om hjälp att bland skandinaver i Paris samla in bidrag till den handteckningssamling Ericson höll på att lägga upp. Den 10 februari 1896 skriver Wilhelmson angående denna sak:

»Det är skada att det finns så få skandinaver i Paris numera, de som finnas ha alla lovat mig teckningar, åtminstone de som jag [anser det] är värt att ha teckningar av. Aguéli, anarkisten, har lovat att göra en, han målar ej numera, han studerar språk på Sorbonne.»

Den 25 juli 1897 skriver Wilhelmson, tydligen i anledning av en ny påminnelse från Ericson:

»Jag skickar dig härmed en brevlapp av Aguéli, det var vådligt vad du samlar nu. Aguéli har en gång lovat mig en teckning till dig, men det har han nog glömt, jag tror för resten att han aldrig ritar nu för tiden, han ville lära sig, sade han, ville till och med att jag skulle lära honom, men han hade aldrig tid för sina språkstudier.»

Under denna tid hade likväl Aguéli arbetat på en målarskola, om också hans besök där kommo ytterst oregelbundet och snart upphörde alldeles.

Det var på atelier Delécluse, rue Notre-Dame-des-Champs, där Paul Louis Delauce och Georges Callot voro lärare. En av eleverna på skolan, Georges Rémond, numera bosatt i Kairo som Controleur des Beaux-Arts, beskriver de båda nämnda lärarna som akademiska konstnärer i tidens stil, utan varje som helst begåvning.

En av Aguélis målarkamrater på atelier Delécluse från denna tid fröken Berta Kerfstedt, numera professorskan Wilhelmson — en av hennes dagboksanteckningar från skolan är daterad juni 1896 — bevarar ännu i dag

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Blyertsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

ett starkt minne av det uppseende som de blåa konturerna kring svenskens aktstudier väckte hos de unga konstnärsadepterna.

Men ateljébesöken betydde för Aguéli endast en tillfällig avspänning, ansatser gjorda mera på trots än med en allvarlig avsikt att fortsätta. Det som denna tid utom språkstudierna upptog honom var verksamheten som kritiker, särskilt krävande, när de stora vårsalongerna öppnades.

Det kan vara av intresse för bedömande av kritikerns allmänna inställning att se hur han sökte sin kurs över det hav av konstverk där han blivit slungad utan annan kompass än sin smak och sin känsla.

Jag avtrycker som belysande inledningarna till de »Ivan» signerade recensionerna i »L'Encyclopédie Contemporaine» över *Le Salon du Champs de Mars* och *Les indépendents* för 1896 och *Le Salon des Champs-Elysées* för följande år.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Porträttstudie. Blyertsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

Le Salon du Champs de Mars 1896.

»Ett oundvikligt öde vill att den goda medelmåttan blir en profanering av några verkliga mästare, som efterapningarna låta oss se i olika stadier av degenerering. Här finnas målningar av Puvis i krita, av Manet i plåt, av Ribot i sockerdeg, av Whistler i ärtsoppa, etc. etc. Det är alltid samma små konster av skickliga fingrar som bjuder handen och det andra åt denna stora publik av blaserade som söker lättvunna sinnesrörelser. Och Gud skall veta att här finns det som är tomt och skrikigt. Låt oss med tystnad förbigå dem och låt oss tala om de få sällsynta!

Puvis de Chavannes och Rodin förverkliga sammansmältningen av det helleniska idealet och den kristna andan och representera på detta sätt det vackraste i våra dagars latinska värld . . . Puvis de Chavannes har alltid kommit mig att tänka på Medelhavet. Han är, trots sin hellenism, djupt känslobetonad, och jag ser förklaringen till denna egenskap i den omständigheten att han syntetiserar en jord och en horisont.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Les indépendants 1896.

»På de officiella salongerna, liksom på de flesta grupputställningar, ser man ej annat än den konst som en samling vilken som helst frambringar, eller den konst som föds ur den latinskt-klassiska och latinskt-kristna traditionen, eller också *kommunalkonsten* eller den sociala konsten etc. etc., ända t. o. m. boulevardkonsten. Här däremot böra vi inte söka annat än de isolerade konstnärer som framträda. Och på grund av den respekt som man är skyldig »den ensamme mannen», gör en fri salong ett starkt intryck i det fria försökets namn. Vi bringa också vår hyllning åt de aktiva medlemmarna av *La Société des artistes indépendants*, för att de ha åtagit sig detta säkerligen otacksamma och strävsamma arbete och för att de med så mycken smak ha fullgjort det.»

Le Salon des Champs-Elysées 1897.

»Vi skola inte tala om de qvasi-officiella representanterna för den artistiska traditionen, som vi sätta mycket värde på men som lämnar oss ganska kalla. Vi skola heller inte tala om kopisterna från Louvren och Luxembourg, fabrikanterna av dragplåstren, av sötsakerna, tillverkarna av skräckmålningar och tjurfäktningar. Vi skola inte tala om annat än dukar som ha sagt oss någonting, om målare och skulptörer som ha betygat sin talangs oberoende.»

Men det är vid analysen av de enskilda konstnärerna och konstverken som konstkritikern blir allra mest fängslande. Han har ett starkt rent formellt intresse och fäller träffande anmärkningar om teknik, om kompositionella finesser; men sedan väl denna fasta grundval är lagd, bygger han vidare på det fantasislott som hans inre öga skådar. I sådana ögonblick känner han sig säkerligen själv som skapande konstnär.

Så skriver han om Stockenström på Champs de Mars, så om Munch och Dufrénoy hos independenterna.

»Stockenström, bildhuggare, utställer fyra helt märkliga arbeten, två statyer i brons, ett fragment likaledes i brons och en bas-relief. Det är en skulptör som känner sin konst i grunden, som aldrig begär mer av den än den kan ge och aldrig någonting i strid med sin natur. Bakom materien som han formar har han sett fantomen, som är det verkliga föremålet för hans arbete: i stället för helt fulländade former har han sett rörelser, i stället för anatomiska plan har han sett färger och arkitektur, i stället för gester och grimaser har han skådat horisonter. Härav kommer det djupa och bestående intryck han gör, denna känslans oföränderlighet,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

förenad med flyktigheten av en hastigt svinnande hallucination, ett slags latent liv som ständigt skapar bilder, bilder och åter bilder. På en gång arkitektur och ett gengångardrama, så förefaller det mig att Stockenström uppfattar skulpturen, och jag ger honom rätt.»

När jag efter genomläsandet av denna fascinerande recension ville uppsöka de omskrivna skulpturerna i utställningskatalogen, konstaterade jag till min häpnad att de ej stodo upptagna i densamma. En förfrågan hos konstnären gav mig förklaringen. Skulpturerna voro mycket riktigt utställda, men de hade ej blivit införda i katalogen, då det endast var genom personligt ingripande, efter det stora jurysammanträdets hållande, av utställningsjuryns president, Puvis de Chavannes, som de kommo med på utställningen.

»*Munch*. Hans målning föreställer ett sjukt barn sittande halvt upprätt på sin säng och avtecknande sig mot den vita huvudkudden, och till höger en kvinna som böjer sig ned. Han syntetiserar ett drama ur det mänskliga livet med en så djup rörelse att man känner att döden i egen spöklik gestalt är närvarande, fastän dold, som en tredje skådespelare. Man skulle kunna säga att detta barn med sin försvinnande profil — som man likväl med sådan självklarhet kan supplera — endast får liv genom en kraft från andra sidan graven, och axlarnas och armens rörelser stigmatiserar längtan att försvinna ur detta liv. Det rödaktiga håret lyser som i en vision, och längst ner, till höger, kastar en rödfärgad dryck i ett glas en stråle av den renaste purpur. Sorgen, uttryckt i stumma böner, böjer kvinnans huvud, och över mossgröna toner svävar ett grått, pärlfärgat moln, på en gång djupt och lätt, som det okända. En analys av konstnärens tekniska hjälpmedel skulle vara ett helgerån.»

Den här omnämnda »Enfant malade» är den numera i Göteborgs museum befintliga målningen.

»Monsieur Dufrénoys tavlor äro de som jag har betraktat mest och som ha gjort djupast intryck på mig. Men jag bör avhålla mig från att tala om dem, ty man utlägger inte logiken av böner och skrik. För att tala om dem måste man antingen göra metafysik eller dogmatik — eller psykiatri om ni så vill — aldrig konstkritik, av vördnad därför. Ty olycka över den som ber av fåfänga! Må det vara mig nog att säga att detta bildstormande mot sig själv och denna stolta hädelse mot formen är den sanna kult av den Ende Guden som talar utan mun, som verkar utan händer och som är det enda som skall befria oss från grekerna och romarna och från Nordens avskyvärdheter.

G. Ivan.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. Blyertsteckning.
Tillhör konstnären Fritz Lindström.

Någon gång är det till omväxling en bok han anmäler. Så skriver han på tal om *L'Art au Caucause* par J. Mourier — det är alltjämt i L'Encyclopédie Contemporaine för 1896:

»Jag har själv under mina resor konstaterat byzantinernas djupa inflytande på Orientens konst, där det endast är den afrikanska arabiska konsten som är helt och hållet frigjord därifrån.

Författaren insisterar på uppfattningen av arkitekturen, som han anser som ett lands eller ett folks mest fulländade syntes. Vi applådera honom av fullt hjärta, så mycket mera som hans stora vyer, hans klara och uttrycksfulla stil, hans djupa kännedom om sitt ämne avslöja honom som ej blott en kännare utan, vad mera är, en lärd. — — —

Ivan.»

Detta år skulle medföra en stor förändring i Ivan Aguélis liv; den 22 december 1896 avled hans fader. Vad han tänkte inför dödsfallet behöll

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

han för sig själv, men brevet till modern, daterat Paris annandag jul 1896, låter oss ana hans känslor:

Kära mamma,

Jag är en smula bättre idag, ty det är mindre kallt o. fuktigt, o. då är alltid rheumatismen bättre. Men det varar ej så länge, vid första väderleksskifte så ligger jag där igen.

Jag har redan börjat ögonbehandlingen. Det kommer troligen att taga 18—20 gånger, men han har sagt att om han ej skulle lyckas på denna tid, så skulle han i alla fall fortsätta behandlingen gratis, ty han tror säkert att lyckas. Han har givit mig massagen ett par gånger, o. den vita fläcken på vänstra ögat blir allt mer o. mer genomskinlig. Jag har redan ändrat pince-nez-nummer från No. 6 till No. 10, vilket var ovanligt gott resultat. En av mina vänner, likaledes närsynt, som alltid skämtat i all vänlighet med min syn, finner sig nu vara mera närsynt än jag. Med Guds vilja hoppas jag bli fri från detta lyte, som i hög grad förgiftat mitt liv.

Så måste jag skötas för tänderna, jag har ännu två tänder som måste ryckas ut o. 4 som måste plomberas, det kommer nog att kosta mig en 40—50 kr.

Hela kroppen befinner sig i ett sorgligt tillstånd av förslappning. Det kommer svårt efter, dessa år av svält o. nöd, o. det ligger i Guds hand om jag någonsin blir bättre. En vinter hemma i Norden, o. då får du gräva ned mig också. Det är det strängaste allvar uti vad jag säger dig, o. jag har gått bakåt med hälsan i förfärlig grad. För flere år sedan var jag mogen för en sorgfällig läkarevård, o. ju längre jag drar på tiden, ju värre blir det.

På inga villkor vågar jag resa hem på vintern. Vid minsta förkylning kan jag få lungsot, som nu ligger o. lurar på mig vid första tillfälle.

Rheumatiskt hjärtlidande är egentligen ingen farlig sjukdom, i sig själv, men den borttager all motståndskraft o. blottställer den sjuke för alla slags olyckshändelser; man förlorar arbetslust o. arbetskraft, o. man lever endast av nerverna, som sålunda tröttats. Lika ofarlig som denna sjukdom är ensam, lika farlig är den i förbindelse med andra, o. vid minsta ansträngning eller våldsamhet, t. o. m. sinnesrörelse, så äro alla möjliga olycksfall att befara, anevrism, blodkärl som sprängas, slag, o. s. v.

På skolan är det sorgligt då jag tänker hur mycket jag blivit hindrad av brist på böcker. Hur mycket tid, hur mycken förspilld möda, för att det fattats mig några kronor att köpa det nödvändigaste i bokväg. Hur mycken onödig ansträngning, oro, sorg, som rågat måttet o. kastat mig omkull maktlös, modlös. Jag besvär dig att sända mig, så att jag må kunna arbeta under ljusare förhållanden. För 60 kr. kan jag nu få allt vad jag behöver i bokväg, o. jag kan göra märkvärdiga framsteg. — Alla mina lärare hava uppmärksammat mig, o. uppmuntrat mig. Det gör mig ont att en rent yttre sak skall hindra mig från att vinna deras beundran o. deras framtida bistånd. Tro ej att mitt studium är varken planlöst eller fruktlöst. Jag har ingenting övergivit, ingenting lämnat. Jag vill ej tala om mina planer, om mina drömmar, ty det skulle vara att vanhelga dem. Gud skall verkliggöra o. giva verklig form åt dem han behagar, o. jag vill ej ingripa i Försynens handlingar genom att giva mina planer en ordets form. Jag känner Guds hand över mig, under hans beskydd, o. ju mer jag böjer mig inför honom, ju större är jag, o. ju mer jag känner att det är inför honom, o. endast inför honom, jag har att avlägga räkenskap, ju mer känner jag att det är ej allenast min rättighet, men också min skyldighet att iakttaga tystnad o. ensamhet vis à vis människor. I hela Nya

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Testamentet har jag nästan uteslutande läst Johannes evangelium o. Uppenbarelseboken. Joh. 17 kap. är kanske det mest storartade skrivet på mänskligt språk.

Tro ej att motgången o. prövningen äro tecken på Guds vrede. Tvärtom. De äro tecken på hans nåd, ty de äro tillfällen till seger o. ära inför honom, o. det är därför som de gudfruktige muhammedanerna, egyptierna o. araberna säga inför olyckan o. prövningen: »Ära åt Gud».

Jag beder dig skriva till mig med allra första.

Visa ej detta brev för någon! Tag reda på o. förstör alla brev från mig som min far samlat på som vittnen på de förtvivlade tillfällen i vilka han ställt mig.

Jag är endast skyldig pengar åt Palmgren o. Boyesen i Stockholm, o. åt Mr o. Mme Huot i Paris. Jag har inga andra skulder. Jag är skyldig Mr o. Mme Huot omkr. 290 kr., åt Palmgren o. Boyesen vardera 200 kr. *Ingenting vidare, på heder o. ära!* Det testamentsutdrag o. livförsäkringsbrev är o. förblir förlorat, men det har intet värde. Du får ett nytt livförsäkringsbrev på Svea genom att visa kvittot på inbetalningarna. Det är i deras eget intresse att ge ett nytt.

Tag reda på Lindströms adress. Jag skall skriva till honom, eller bed honom skriva till mig.

Hälsa så hjärtligt till alla som varit så vänliga o. hjälpt mig genom dig. Hälsa i synnerhet Näckenbäckarna. Jag har fått deras brev, men jag har förlorat adressen. Jag skall bli så glad att återse några av dessa hedersmänniskor.

Skriv o. tala om pappas sista stunder. Måtte hans återuppvaknande i andra världen innehålla en väg till frälsning. Gud är nådig.

Den 6 februari 1897 var fröken Berta Kerfstedt på stor bal på Hôtel de Ville. Hon anförtror sin dagbok att hon bland gästerna upptäckte Carl Wilhelmson, för vilken hon från avstånd hyste intresse, tillsammans med Ivan Aguéli och Mme Huot. Det var för övrigt inte lätt att undgå att märka dem, där de avancerade genom salen, med Mme Huot i mitten, hållande varandra i handen och med händerna lyfta i jämnhöjd med ansiktet.

Men i detta ögonblick inträdde republikens president, som behagade hedra festen med sin närvaro, och som ur golvet dök en skara detektiver upp, vilka oförmärkt bildade en kedja som oemotståndligt makade den misstänkte anarkisten bort i ett hörn av salen.

I slutet av april är fröken Berta Kerfstedt på vernissagen av Salon du Champs de Mars. Där ser hon åter de tre från Hôtel de Ville-balen, Mme Huot, Aguéli och Carl Wilhelmson, åter hållande varandra i de lyfta händerna eller, när trängseln ej tillät detta på en salongsvernissage något påfrestande sätt att avancera, gående i rad efter varandra.

På denna salong var för övrigt Carl Wilhelmson företrädd med en duk som fick ett vackert omnämnande av vännen i *L'Encyclopédie Contemporaine:* »*Wilhelmson: Det sjuka barnet.* Denna tavla mitt ibland alla de medelmåttigheter som omge den, bryter av genom uppriktigheten i den känsla och det liv som kommer till uttryck. Enkelhet, intimitet — där är inte

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

för mycket av någonting, ingenting som saknas. Det är endast nätt och jämnt man ser hur stor roll viljan och tanken ha spelat vid tillkomsten av denna duk. Färgen, mycket ren, i gråa, gröna, bruna skalor, är av ett mycket intensivt silverljus.»

Det kan ha ett visst intresse att till jämförelse med denna fina värdesättning av den debuterande konstnären anföra den hårda domen över en av den svenska konstnärskoloniens mest ansedda medlemmar:

»Vad beträffar den ofantliga massan av artister som nästan äro ryktbara genom sin skicklighet, låt oss inte nämna mer än en enda, herr Hagborg. Han bör känna till alla yrkets finter, d. v. s. alla färgspråkets hemligheter. Men han har ingenting att säga. Inför en natur, gripande, fantastisk och musikalisk som de skandinaviska nätternas, lyckas han inte att åstadkomma något annat än en konfektbit, för övrigt fullkomligt smaklös.»

I början av maj är fröken Kerfstedt hemma i Uppsala, och vem möter hon här en dag på Östra Ågatan om ej Ivan Aguéli, i den gamla kända österländska dräkten, som här i den svenska universitetsstaden verkade dubbelt främmande.

Det var en annan gammal bekant som vid detta besök mötte Ivan Aguéli i Uppsala. Den gången skedde sammanträffandet på Järnbrogatan, och skildraren av mötet är Aguélis gamle vän från Visby Wilhelm Wennersten, som i *Gotlänningen* för den 1 december 1917 berättar därom:

»Jag gick nedför Järnbrogatan och fick syn på en konstig skepnad i en fotsid burnus, stickad och tjock, så den skulle dugt till täcke vid Nordpolen. Skepnadens huvud var täckt av en kaukasisk pälsmössa.

Sedan orientalistkongressen 1888 hade jag ej skådat en slik habit. Det var något i gången och rörelserna som väckte minnen. Ett på måfå framslängt »John» och ett reserverat »Sallem», på vilket följde ett på rätt dålig svenska: »Vem känn te mi?» och John var avslöjad. Om några minuter sutto vi i min skrubb. Och jag fick del av hans äventyr.

Det följde roliga stunder efter detta återseende. Första kvällen föreställdes främlingen för en av sina äldsta vänner, Reinhold M., vilken måste tillgripa Axel D. som tolk för att kunna samtala om nordens flora med scheik Ben Iwan. Mystifikationen var ypperlig, men avslöjandet höll på att kosta anstiftaren en ansiktsförsköning à la Johns. Bättre var det ej sedan på Carolina, där bibliotekarien Andersson rentav skaffade säkerhetsvakt för att se till att den mystiske främlingen där, som begärde fram och läste de mest svårsmälta orientalia, ej skulle spränga biblioteket i luften.

John hade egentligen kommit hem för att taga arv efter sin avlidne fader. Modern inträffade, eftertelegraferad, i Uppsala, och även hon hade svårt

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

att igenkänna sin John, och än värre arbete hade vi för att kläda honom efter någorlunda svenskt bruk.»

Ännu ett vittnesbörd om europeiseringsproceduren i Uppsala har kommit mig tillhanda från en gammal bekant till familjen Agelii, fröken Hanna Johanson i Runhällen. Vad tidpunkten angår, känner hon sig osäker.

»Vilket år», skriver hon, »det var Tant Agelii mötte John i Uppsala, det vet jag inte, men jag förmodar att det var i början av 1890-talet; det var medan Farbror Agelii levde. Tant A. bodde hos en familj Schedin i Uppsala, bekanta till Mamma, därifrån hörde vi om hans hår, skägg och klädsel, som bestod i turban, sammetsjacka och korta byxor, någon mantel minns jag inte jag hörde något om. Tant styrde om att det blev nya kläder samt att hår och skägg avklipptes, ehuru han var mycket motvillig till alltsammans. Tant A. berättade icke det, bara att hon blev så häpen då hon fick se honom, fastän hon hade tänkt sig åtskilligt.»

Missminner sig min sageskvinna med avseende på året? Eller har både hon och dr Wennersten rätt, och få vi tänka oss Uppsala som en stående karantänsort för den hemvändande sonen, som modern, efter vad man med bestämdhet har uppgivit för mig, ej vågade taga emot hemma? Själv fördrog han ju heller inte Sala, men både mor och son trivdes väl i Dalarna, och där slogo de sig ofta ned tillsammans de korta tider John kunde förmå sig att stanna i hemlandet.

Ej längre än över midsommar kunde fru Agelii denna gång hålla sin orolige son kvar. Den 28 juni 1897 skriver Aguéli till Carl Wilhelmson, som då befinner sig i Göteborg, att han gärna ville sammanträffa med honom, när han några dagar senare skulle taga båten tillbaka till Antwerpen.

Men det var ej blott i det stilla, gammalmodiga Sverige, som Aguéli verkade främmande. Även i världsstaden Paris, där man ändå var van vid litet av varje, föll han på något sätt ur tonen. »Han kommer som ett kallt luftdrag in i vår krets», skriver den ovan citerade M. Georges Rémond, »utomordentligt mager som han var, verkade han som ett spöke som endast med svårighet livnär sig i grifter och gravkammare.»

Sådan se vi honom också på de små fängslande ögonblicksbilderna från Carl Eldhs ateljé rue Notre-Dame-des-Champs no. 16, en hemlighetsfull främling, i sin vida kappa skymtande bakom värdens i stilla meditation sänkta huvud.

Eldh hade kommit till Paris år 1898 och nästan genast vunnit Ivan Aguélis varma förtroende. Bohemen, vars bostad ingen kände till, kunde dyka upp på vännens ateljé de mest oväntade tider på dygnet.

En morgon infann han sig mycket tidigt. Han bad Eldh laga till te, själv hade han med sig färskt bröd. Eldh uttalade sin förvåning häröver,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

men Aguéli svarade: »Ser du, dem tar jag utanför dörrarna till rika konstnärer — de fattiga vill jag inte bestjäla.» Leverantörerna brukade nämligen hänga morgonbröden, de efter sin nymånform s. k. croissanterna, på dörrhandtagen till ateljéerna.

Men det finns även ett konstnärligt porträtt, ett ojämförligt dokument som ger oss Ivan Aguéli sådan han var denna tid, brinnande och sönderriven, längtande och fjättrad, den ofullbordade skiss, målad av Fritz Lindström, som nyligen förvärvats till Nationalmuseum. Om tillkomsten av denna bild har konstnären lämnat en fängslande berättelse i ett brev till kamrer H. Billman i Västerås, daterat den 2 mars 1920.

Porträttet av Aguéli är målat på vårkanten 1898. Det var min första vinter i Paris. Jag bebodde ett litet rum på ett hotell i rue Bertrand. Aguéli hade lovat att sitta för mig och kom mycket riktigt några gånger, så var han plötsligt borta, tills han en tid efteråt uppenbarade sig för att säga mig att han icke kunde komma till mig mer, utan vi fick fortsätta hemma hos honom. — Därför är denna studie ofullbordad, ty lyckligtvis gjorde vi inget försök att flytta den med mig — lyckligtvis, ty då hade nog ej ens denna lilla porträttlapp funnits av honom, utan blivit söndermålad under de förhållanden vi kom att arbeta därnere hos honom. För vi flyttade oss dit han bodde i ett litet vindsrum i en av gatorna som går ner till Seine, jag minns inte vilken, men i det riktigt gamla Paris. Interiören där är ett kapitel för sig. Jag söker förgäves i mitt minne efter en kamin eller eldstad, men minns tegelstensgolvet — det lilla fönstret upp vid taket, ett modellbord och en låda vilken också tjänstgjorde som säng. Ett armod som han ej var medveten om. Han var bara aktivitet och ande, en ständigt brinnande låga full av idéer, metafysik, skarpa iakttagelser och kvicka drastiska inpass. Hur har det inte grämt mig att vi ej kunde måla honom som han var där i denna miljö. Jag hade tagit en större duk och börjat på nytt. Han satt med korslagda ben på orientaliskt vis, som han plägade, och jag ser honom icke utan majestät, med det bleka, nervösa o. viljestarka, självlysande huvudet, med de svala, starka, nästan skarpa ögonen, som dock kunde vekna bort på ett sånt underligt sätt och en röd läpp i det veka överskägget vilken talade både om sensualism och härskare, kanske despot, det hela inramat av hår och skägg, pälsmössan och den långa spanska kappan. Han rör en kopp choklad med ena handen och föreläser, översätter någon arabisk visa med den andra, höll jag på att säga, för han förde handen i boken allteftersom han översatte (och målare *ser* som Ni förstår). Det var inte lätt att arbeta vid hans sida, för hela hans person var så laddad och hade behov att meddela sig, och som det oftast var ämnen som inte tillät nån tankeslöhet just eller distraktion, så var det så gott som omöjligt att få ro till sitt eget arbete. När så en dag han kom opp i min målning och undrade om inte det skulle vara bra med kallt stål till hans karaktär — en anmärkning som i sig själv var ganska riktig, fastän det kanske inte just behövde ta sig det uttryck han föredrog — och bad att få demonstrera det genom att måla en värja som han skulle hålla i hand, tvärs över porträttet, så förstod jag att samarbetet inte skulle kunna bära nån vidare frukt, och arbetet gled mig också så småningom ur händerna.

En av de internationella kretsar där man de sista åren av nittiotalet och i början av det nya seklet kunde möta denne mystiske gestalt, var

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudier. Svartkritsteckning.
Enskild ägo.

den som brukade samlas hos den tyskfödde skriftställaren Alexander Ular och hans maka. Samlingen hade ett starkt italienskt inslag — man såg där bl. a. de kända anarkisterna Cipriani och Malato.

Ular, som egentligen hette Ulemann, var född i Bremen 1876 och skulle under de följande åren utveckla sig till en mångfrestande och framgångsrik politisk skriftställare, vars namn vi, som det längre fram kommer att visa sig, ha en särskild anledning att bevara i minnet.

Max Geissler kallar honom i sin »Führer durch die deutsche Litteratur des 20. Jahrhunderts» (Weimar 1913) »eins der stärksten Talente die im erster Jahrzehnt dichterisch zu schaffen begannen». Vid denna tid hade Ular på något sätt lyckats bli Clémenceaus privatsekreterare, en plats som säkerligen inte var illa vald av en blivande politisk författare.

Ular tillhörde också en tid, efter vad dr Insabato uppgivit, ledningen av la Revue Blanche, där Ivan Aguélis namn med all säkerhet är att finna bland medarbetarna. Tyvärr har jag under nuvarande krigsförhållanden ej haft tillfälle att genomforska detta viktiga organ för fransk radikalism, då tidskriften i fråga underligt nog ej finnes i något svenskt offentligt bibliotek.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

En f. d. medlem av den ularska kretsen, själv numera en erkänd vetenskapsman, som emellertid ej önskar få sitt namn anfört, har för mig skildrat sina minnen av denna för den unge svenskens kommande utveckling utomordentligt betydelsefulla miljö. Livet har tydligen gjort min sagesman skeptisk gent emot mycket av vad som en gång hade fyllt honom med hänförelse. Kanske är hans uppfattning av sina gamla kamrater, av vilka, som han skriver i ett brev, många slutade illa, i någon mån färgad av hans egen förändrade inställning.

Det var litterära, konstnärliga, sociala och politiska frågor som med iver dryftades vid sammankomsterna i paret Ulars våning. De tankar som bollades med i den rökfyllda luften, rörde sig i djärva och underliga banor. Den härskande samhällsordningen behandlades ej med milda händer.

Men frågade man sig vilken den tändande gnista var som hade satt dessa lättantändliga ingenier i brand, vilket hat som skänkt bitterheten åt dessa indignerade protester, vilka ideal som omsatts i dessa bländande utopier, då kunde svaret bli underligt svävande. Vad var här äkta, och vad var spel?

Helt visst gjorde man sig aldrig oftare denna fråga än vid anblicken av den underlige man som av makarna Ulars väninna, Mme Huot, en kväll införts i denna internationella samling, där han oemotståndligt drog uppmärksamheten till sig. Redan genom sitt yttre, den röda fezen och den vida slängkappan, stack han av mot sin omgivning, ej minst när han valt sin älsklingsställning, sittande på golvet med korslagda ben.

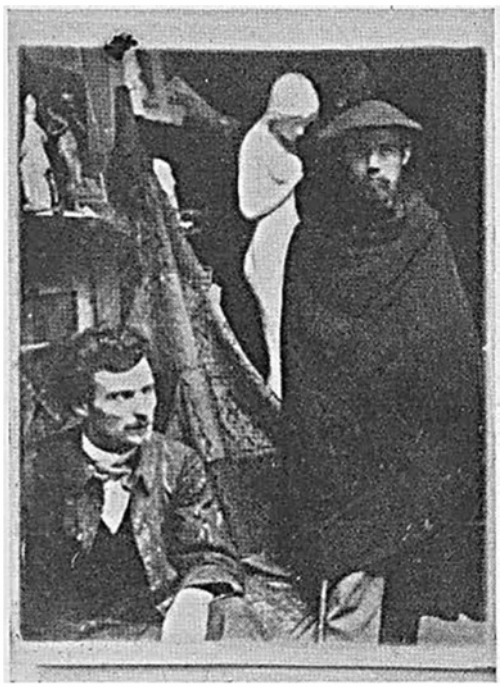
Den högdragna minen i hans av naturen välformade men genom den krossade näsan vanställda drag inbjöd ej till något närmande. Han satt för det mesta med slutna läppar, och bröt han någon gång tystnaden, var det gärna i en överlägsen och avvisande, torr och doktrinär ton, som genom sin oförmåga av kompromisser och oemottaglighet för skäl ägde en egendomlig förmåga att stöta de skeptiska fransmännen för huvudet.

Men mötte mannen i fezen någon av sina antagonister från Ulars salong ensam i skymningen på Boule-Miche, då kunde han visa ett helt annat ansikte, mänskligare och mera levande, då kunde orden blomma och tanken få flykt. Det kunde hända, när min sagesman stötte ihop med Ivan, att de slogo sig ned framför något av de kaféer som kanta boulevarden, och snart var ett livligt samtal i gång. Båda älskade de att lösa de stora problemen, och var gång kom Aguéli sin franske vän att häpna över hans förmåga att se världen i stort. För honom var den ingenting annat än en boll som kretsar i världsrymden, befolkad av varelser som röra sig för att nå samma mål och begå samma dumheter, vilken deras färg och vilket deras språk än månde vara. Just här i Frankrike med dess traditioner

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

från det frisinnade 1700-talet, fann han en mänsklig atmosfär som var möjlig att andas.

Och medan sorlet från det fullsatta boulevardkaféet slog sina isolerande vågor omkring de båda unga männen, berättade den svenske bohemfiguren om sin barndom med dess ständiga undertryckande av hans personlighet, om sin ungdom i hemlandet, där han hade känt som om han skulle kvävas av all hård och oförstående ofördragsamhet. Han talade om hur han hade längtat till konstnärsstaden Paris, men först och sist till den absoluta frihet som han väntade att finna i Orienten.

Ivan Aguéli i Carl Eldhs ateljé.

Men under dessa förtrogna stunder talade Aguéli aldrig om konst med sin franske vän. Denne hade ej ens en aning om att han egentligen var målare. För honom var han en ung språkstuderande, om också en som följde sina egna originella metoder.

Den gamle vetenskapsmannen tystnade, försjunken i sina minnen. Så lyfte han åter ansiktet mot mig.

»Jag vet», sade han, »att det var en allmänt utbredd åsikt bland Aguélis landsmän i Paris att han var en mystifakatör, och svenskarna voro förvisso inte ensamma om denna mening. Låt vara att det var en attityd han intagit, men det var i alla händelser en attityd som svarade mot hans innersta väsen. Han var betraktaren av de skilda civilisationerna, en Zarathustra som förirrat sig in i det borgerliga livet, en orubblig man från Norden som ramlat ned mitt ibland de latinska myrorna i deras ständiga rörelse. Men under detta skal var han en mycket naiv gosse, mycket enkel och, som jag tror, mycket god, estetiskt mycket förfinad, för vilken Paris med sina miljöer, som enligt uppgift skulle vara frigjorda, endast kunde vara en övergångsstation till det mål han drömde om att en dag nå i Österlandet.»

Det var någon gång under denna tidrymd som Ivan Aguéli officiellt övergick till muhammedanismen. Exakt när och under vilka omständigheter detta skedde, har jag trots alla efterforskningar ej lyckats fastslå.

Den nye konvertitens brinnande tro på Islams sanningar hindrade honom

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Emile Bernard: Landskap från Bretagne

Tillhör Västerås Konstförening

inte att forska även i andra läror. Han studerade denna tid buddhismen, i vilken han såg den europeiska civilisationens förnyelse, berättar den ovan citerade vännen. Han förberedde på detta sätt sin stora indiska resa. Min sagesman mötte honom på Boule-Miche tre eller fyra dagar före hans avresa till Indien, där han lovat att försöka finna åt vännen verkligt folkliga målningar på hinduiskt glas. Aguéli berättade att han ämnade inträda i ett buddhistiskt kloster och om möjligt tränga fram ända till Lhassa. För den nämnde vännen hade Alexander Ular uppgivit att regeringen inte bara hade tagit en biljett för Aguéli ända till Ceylon på en av Messagéries Maritimes båtar, utan dessutom givit honom 20,000 fr. kontant. Men, tillade min sagesman, »Ular var känd som en stor lögnare — —».

En morgon — det måste ha varit i januari 1899 — infann sig Ivan Aguéli hos Carl Eldh med ett stort paket under armen. »Hör du», sade han, »vill du ta hand om de här böckerna, för jag skall resa till Indien. Men du bör gömma dem noga — skjut dem långt in under sängen, så att ingen kommer åt dem!»

Eldh gjorde som han blev ombedd, fastän han nog hade sina misstankar angående paketets innehåll.

Några dagar senare kom portvakten till Eldh och sade:

»Monsieur är skuggad av polisen.»

»Vad menar ni? Jag har ingenting otalt med ordningsmakten.»

»Nej, det vet jag. Men Monsieur har varit tillsammans med M. Aguéli, och han är under polisbevakning.»

»Men jag har ingenting med hans idéer att göra.»

»Ja, det tror jag gärna, men», med en axelryckning, »vous savez!».

Det var många ting som Ivan Aguéli med en känsla av befrielse vände ryggen till, när han några dagar senare rullade norrut för att i Antwerpen gå ombord på en ångare som skulle föra honom österut över världshaven.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

II.

TILL INDIALAND.

ÄNDA SEDAN de dagar då Alexander Cohen satt uppe på Montmartre och berättade för sin svenske anarkistvän Ivan Aguéli om Sundaöarnas härligheter, hade denne drömt om den gång när han själv skulle skåda Indiens förlovade land. Men antagligen hade drömmen aldrig blivit verklighet, om ej Mme Huot med sin praktiska blick hade lagt upp finansieringsplanen för den långa resan. Det fanns något som hette *L'Encyclopédie Contemporaine Illustrée*, som hade visat sig kunna bli en guldgruva för den som förstod att rätt begagna sig av dess möjligheter.

Det var uppgjort att Ivan skulle skriva resebrev för tidningen från färden, och dessa brev skulle ej bara inbringa författaren ett om också blygsamt honorar, utan också, med hänsyn till den reklam de borde utgöra för det mäktiga Norddeutscher Lloyd, medföra en kraftig sänkning av biljettpriset för den mystiske passageraren på »Karlsruhe». Brevskrivaren blandar alltså på ett fint sätt in i sin skildring lockande notiser om »Norddeutscher Lloyd» och dess utmärkta båtar, bland dem den mest snabbgående i världen, »Kaiser Wilhelm der Grosse».

Det var Mme Huots uppgift att ur Aguélis brev företaga de utdrag, som hon ansåg lämpa sig för offentliggörande. På detta sätt infördes under loppet av 1899 i *L'Encyclopédie Contemporaine Illustrée* tio resebrev signerade Ivan, de fyra första med titeln »En route vers les Indes», de sex återstående med överskriften »Chez les Cingalais».

Men i dessa brev hinner brevskrivaren ej längre än till Colombo, den första plats där han satte foten på Indiens jord. Om hans återstående öden, om resan från Ceylons huvudstad över den indiska kontinenten till Madras och hemfärden därifrån skulle vi för alltid ha svävat i okunnighet, om ej resenärens opublicerade originalbrev från den senare delen av färden lyckligtvis i stor utsträckning bevarats. De äro, med ett par undantag, ställda till Mme Huot.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Helt uteslutet är väl inte, att studieresan var upptakten till en i all tysthet planerad emigration. Antydningar i denna riktning saknas ej. En frivillig landsflykt bort från västerlandet, vilken väninnan en dag skulle komma att dela. Men i sådant fall hade ingen av de närmast intresserade räknat med den andres svårhanterliga temperament.

Aguélis resebrev äro en utomordentligt fängslande lektyr. Det är en målare som beskriver sina intryck. För varje färgton i landskapet reagerar han, varje nyans berör hans näthinna sympatiskt eller osympatiskt, varje kontur får sin djupa, ofta symboliska betydelse.

Och målaren förstår också att tolka sina synintryck i ord; i inspirerade ögonblick kan han måla med pennan så som få konstnärer ha förstått att göra det. Hans stil är färgrik, hans bildval osökt och träffande.

Men det som gör att dessa bilder outplånligt rista sig in i ens minne, det är deras djupt mänskliga innebörd. Dessa italienska och egyptiska, arabiska och indiska landskap spegla på ett oförtydbart sätt det rörliga, bleka ansikte som fascinerat stirrar in i dem. Så få de också alla, trots sina motsättningar, något gemensamt — ett släkttycke, som bygger på djupare och betydelsefullare ting än färgnyanser och bergkonturer. Utomordentligt reflekterande som Aguéli var, har han säkerligen själv känt denna inre enhet mitt i splittringen av detta till synes ofullgångna livsverk. I Colombos färgstrålande djungel går sanningen upp för honom. På Gotland hade tio år tidigare naturen blottat sitt anletes skönhet för den unge målaren. »Här på Ceylon», skriver han, »återfinner jag min ungdom. Dessa tropiska landskap, det var just dem jag drömde om framför svenska eller normandiska landskap. Som barn drogs jag instinktivt till ställen vilkas helhetsbild, vilkas utveckling pekade framåt mot landskap härifrån. Jag ser nu att alla mina förälskelser, när det gäller landskap, voro förkänningar av tropiken. Ja, ja, jag skall måla dem en dag, men ännu är inte ögonblicket inne . . .»

Det skulle dröja sexton år, innan det ögonblicket skulle komma, och då blev det ej Indien utan det ända till tragik älskade Egypten, vars själ han skulle tolka i färger, ljusare och mera förklarade, än hans palett tidigare förmått trolla fram.

Som minnet av ett förlorat paradis tränger sig bilden av Egypten mellan honom och det blommande rika landskap han blickar in i. När han på Ceylon finner ljuset strålande tillägger han »men icke så underbart som i Egypten». Han ser i Ceylon och Egypten komplementära motsatser. »Jag älskar dem mycket, vart och ett på sitt sätt.» Men det är inte svårt att förstå, att det är Egypten som har hans stora kärlek.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»Åh, öknen, ingenting går upp mot den . . . Jag måste komma hit till detta beundransvärda land, bara blommor, grönsaker, behag, liv, för att mäta djupet av min kärlek till intigheten.»

Det indiska landskapet har ej omedelbart lockat Ivan Aguéli att sätta penseln till duken, och likväl har han upplevat det så intensivt som få konstnärer. Han har andats dess balsamiska dofter, smekts av dess färgers prakt, men bortom horisonten har den ständigt vikande ökenhägringen lockat honom med sin mystiska maning.

Men om målningen ännu får nöja sig med visionens form, så beror det på att dess tid ännu ej är kommen. Den indiska resan är en pilgrimsfärd men en pilgrimsfärd med vetenskapligt syfte. Under detta skede av sin överraskande utveckling är Aguéli främst av allt etnografen, en etnograf dubblerad av en religionsfilosof med ett bestämt program för sina studier: att »studera Islams inflytande på andra raser än den arabiska».

Aguéli har fattat sin uppgift på fullaste allvar. Genom mångårig erfarenhet vet han att vägen till förståelse av ett folk eller en religion går genom det talade och skrivna ordet. Det gäller att övervinna de främmande språk, som resa sina hindrande skrankor för hans forskningar. Så kommer denna resa att betyda en ny oerhörd intellektuell ansträngning; men det är en ansträngning, som för honom endast innebär en livsbejakande kraftutveckling. Han framhåller i ett brev muselmanernas överlägsenhet därmed att man vid deras skola kan studera tio olika språk mot buddhisternas fattiga två. Och i hans skissbok växlar en hastigt nedkastad tempelinteriör med ett tamil- eller tibetanskt alfabet.

Men detta språkgenis lingvistiska studier äro likaväl som hans etnografiska undersökningar och dräktbeskrivningar blott förarbeten till lösandet av det stora problemet Occident contra Orient — Kristendom gentemot Islam.

Så blir den mest betecknande bilden av Ivan Aguéli i Indien den av en vitklädd pilgrim, som sitter böjd över sina hindustanska eller malajiska volymer i en enslig kammare mitt i infödingskvarteret i Colombo.

Men där han vid skenet av sin lampa långsamt vänder bladen eller låter pennan glida över papperet, är han inte ensam. Vid hans sida ligger en levande, fyrbent varelse, en katt.

Jag har tidigare haft anledning att tala om Aguélis djurkärlek. I de indiska resebreven kommer den till synes på många sätt.

Bland alla medlemmar av släktet Felix kom ingen att ingripa i Aguélis liv så som den, som en dag skar hans väg i Colombo och som sedan under namn av Mabrouka, Den Välsignade, troget delade hans öden under den återstående resan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men om historien om den svenske målarens följeslagarinna på pilgrimsfärden genom Indien ej är fri från en komisk bismak, så finns det i reseskildringen ett annat inslag, som äger sin djupa tragik.

Denne konstnär som, till synes fri och obunden, lät sig ledas dit ögonblickets ingivelse förde honom, som ansåg sig ha råd att lagra sina iakttagelser och upplevelser för att en gång i en obestämd framtid nyttja dem för sin konst, han var i själva verket den ofriaste av varelser. Ett osynligt band höll honom fjättrad. Det kunde gå långa tider då han inte kände av det, men så kunde det plötsligt strama åt i det ögonblick han minst av allt hade väntat det. Det kom ett bud: Vänd tillbaka! Och när mannen borta i Indien indignerad protesterade mot den i hans mening orimliga uppmaningen från väninnan i Paris, som ingenting visste och ingenting förstod av allt vad han skulle förlora om han just nu lämnade allt detta som lovade bli hans framtid, blev uppmaningen blott upprepad i form av en befallning.

Aguélis reskassa var synnerligen knapp och när understödet hemifrån upphör står han hjälplös. »Nu är jag i ditt och min mors våld», skriver han den 30 september. Det är detta Mme Huot mycket väl vet, och när hennes vän börjar visa oroande tecken till att vilja fastna i det nya landet, då utför hon utan tvekan det schackdrag som måste tvinga honom att återvända: hon sänder honom en biljett tillbaka till Europa, samtidigt som hon stoppar den penningförsändelse från fru Agélii till sonen, som denne med förtvivlan i hjärtat väntar på.

Att Mme Huot överhuvud var i tillfälle att utföra detta, man må väl säga upprörande attentat mot Ivan Aguélis frihet berodde på att hon, på Ivans egen begäran, åtagit sig att till den i penningangelägenheter omöjlige konstnären utbetala de medel, som modern lyckades skrapa ihop till hans understöd.

Tyvärr finnas de dokument ej kvar, som skulle ha lämnat motiveringen till detta brottsliga handlingssätt. Dessa brev, under vilkas pisksnärtar Ivan Aguéli vrider sig i smärta, äro förintade.

Men bland Mme Huots dikter finns en som oförbehållsamt öppnar denna kvinnosjäl, som så ofta till brädden fylldes av svartsjukans kval. Dikten, som finnes införd i Mme Huots diktsamling *Le Missel de Notre-Dame de la Solitude*, bär titeln *L'étrangère* och äger en dedikation »A celui qui est mon frère», en genomskinlig omskrivning för Ivan Aguéli.

Skaldinnan ser sig själv sitta som en tyst främling i sitt fädernehem, medan hennes drömmar söka sig till den orient som gömde hennes unga ideal — »l'orient de mon jeune idéal»:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

La-bas vers l'île heureuse et la jungle inconnue
Où beaux, luxurieux, loin du lit conjugal,
dans l'enchantement bleu d'un doux soir estival
dansent le blond satyre et la faunesse nue!

Men det är ej blott svartsjuka, det är även sårad författarfåfänga som upprör Mme Huot och väcker hennes hämndbegär. Hon hade skickat några av sina dikter, som blivit införda i *L'Encyclopédie Contemporaine*, till Aguéli med anhållan om hans utlåtande och han hade varit nog oförsiktig att taga henne på orden och framställt en del, för övrigt mycket hänsynsfullt formade, anmärkningar mot några av dem. Vid sidan av dessa påpekanden innehåller emellertid hans kritik några av de mest inspirerade sidor han över huvud taget har skrivit. Men dessa voro tydligen bortkastade på den rasande skaldinnan. Ännu många år senare svarar Aguéli på en liknande anhållan av Mme Huot, att han väl aktade sig för att ännu en gång kritisera hennes dikter.

Utan motstånd skedde dock ej underkastelsen. Den livegne gjorde ett revoltförsök. Ivan Aguéli kände tydligen att det här en gång för alla gällde att till varje pris hävda sitt manliga oberoende.

Då grep Mme Huot till det vapen, som hon visste ofelbart skulle få honom att falla till föga — hon beskyllde honom för att ha svikit sin heliga mission, djurens beskyddare hade gjort sig till desertör. Han kunde väl prisa sin goda tur att vara i trygghet, långt borta i Indien, medan »det svarta kabinettet» obevakat och ostraffat kunde återupptaga sina smygande försök att återinföra tjurfäktningarna i Frankrike, nu senast i Boulogne och Deuil, där det kommit till skandalösa uppträden.

Så ungefär måste tankarna ha fogats samman i Mme Huots brev — de hårda anklagelserna, de glödande maningarna kunna vi blott ana oss till.

Hon hade räknat rätt. Utan ett ögonblicks tvekan sträckte Aguéli vapen. Den tragiska återfärden anträddes.

Det är naturligt att brev av denna art, nedkastade efter stundens ingivelse, innehålla ting av mycket växlande intresse. Prisuppgifter och praktiska anvisningar kunna här bryta av en glänsande landskapsskildring eller en fin psykologisk analys. Dylika notiser ha i regel uteslutits, liksom en och annan upprepning eller oviktig detalj. Tyvärr ha utrymmesskäl tvungit mig att även skära bort åtskilliga sidor av litterärt eller etnologiskt intresse, som likväl knappast kunna sägas berika den redan så mångsidigt belysta bilden av Ivan Aguéli.

Och så anträda vi i sällskap med den svenske konstnären pilgrimsfärden till Österland.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den 11 februari 1899 går Aguéli i Antwerpen ombord på Norddeutscher Lloyds ångare »Karlsruhe».

Under väntetiden har han hunnit bilda sig en mening om den gamla handelsstaden; han finner den vara utanverk, dekoration, teater liksom hela den flamländska konsten. Infödingarna äro fredliga, tjänstaktiga, rosiga, stormagade och laglydiga. »Kort sagt, landet där man smälter maten.»

Efter en svår passage från Southampton fick man den 15 februari omslag i vädret, och sjösjukan var övervunnen.

Det var strålande solsken som hälsade Aguéli, när han vid middagstiden kom upp på däck.

»Det föreföll mig som om jag såg himmel och sol för första gången. Som bländad tillbragte jag hela natten under bar himmel, berusande mig av luften och rymden. Däruppe gnistrade stjärnorna som diamanter mot svart sammet. Lätta moln, liknande grå sidenslöjor med egendomligt accentuerade veck, dolde dem tid efter annan; därefter strålade de alla på nytt som en svärm själar på resa — liksom jag — mot det okända.»

Aguéli gör en målande skildring av sina medpassagerare. Ett särskilt brokigt och underhållande inslag utgöres av ett hundratal italienska sångare och musikanter, som stuvats in på mellandäck och som bröt den engelska återhållsamheten med ett livsbejakande oväsen. De få tyskarna bilda en grupp för sig med sin utsökta musik, som kommer en att drömma.

Aguéli rör sig fritt omkring på alla de väldiga däcken, överallt behandlad med samma vänliga hänsynsfullhet.

»Jag roar mig med att jämföra de silhuetter, som passagerarna av olika nationalitet bilda mot bakgrunden av en himmel med en färg som Puvis de Chavannes'. De engelska, tyska och skandinaviska gestalterna äro i allmänhet mjuka, t. o. m. när de äro mörkhyade sammansmälta de med bakgrunden, bli ej fristående. Italienarna avteckna sig med styrka, emedan himlen-atmosfären är deras. Man ser dem tydligt på stort avstånd men de framträda inte på detta plötsliga, energiska, förkrossande sätt som araben under Orientens himmel. Vad tyskarna beträffar finns det inget fysiskt eller själsligt samband mellan dem och bakgrunden; de avteckna sig snarare än de lösgöra sig.»

Vädret är ogynnsamt och kallt under den långa färden över Medelhavet, och Aguélis humör blir ej förbättrat genom den bekantskap han får göra på Neapels redd med motbjudande representanter för stadens befolkning, manliga som kvinnliga, som med fräcka och motbjudande förslag tränga sig på de resande.

Inte heller den italienska naturen fångar Aguélis sinne. Det sanna Italien finner han förbannat — »maudite».

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Med minnesbilden av det älskade Egypten som bakgrund drar han upp en jämförelse mellan de båda landskapen, som är verkligt genial i sin förmåga att påpeka väsentligheterna. Det är på morgonen den 25 februari mellan Sicilien och Kreta, som han skriver ned den syntetiska bilden av det land som just sjunkit bakom horisonten.

»Jag medger att Italien är en njutning för ögonen. Silverfärgad himmel, opal och smaragd i förtjusande bleka nyanser, hyacint- och ametistfärgade berg, men inga av dessa rubintoner som i Egypten; turkosfärgat vatten av en sällsynt renhet. Allting här är dyrbara stenar med opalen som dominant, ett sannskyldigt kaméland.

Det genuesiska landskapet är mycket vackert: kullarna äro i verkligheten lika branta, lika sönderslitna som på de primitivas målningar.

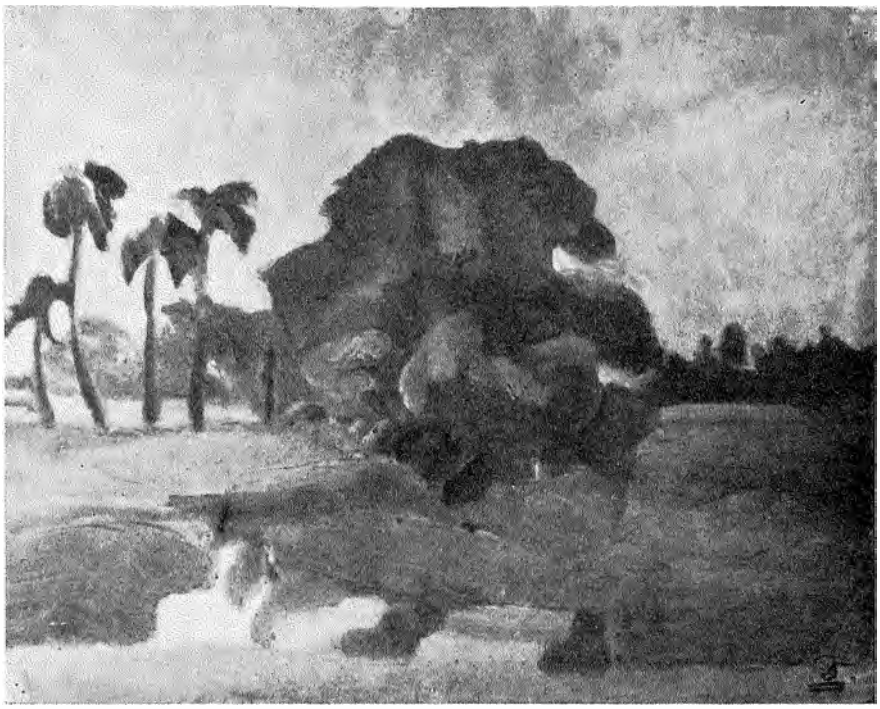
Leonardo da Vincis klipplandskap äro inte alls några fantasiskapelser utan mycket realistiska — jag konstaterar det här.

Kort innan Genua var kusten höljd i en slags opalfärgad tjocka, påminnande om Paris' silverfärgade dimma, som med sådant behag accentuerar konturerna och planen. Men i Paris lägger sig denna dimma som ett krusflor framför föremålen, under det att den här skänker landskapet ett genomskinligt utseende, som om föremålen vore utskurna i genomskinliga stenar. Och den låter solen fritt bada rymden. Det italienska landskapet är vackert, javisst, men framför allt elegant. Det är t. o. m. alldeles förtjusande; det bara saknar mystik.

Som atmosfär och landskap är Italien en bleknad Orient, där gracen och det lyckliga måttet ersätta hemlighetsfullheten, mysteriet. Det är munterhet, harmoni, glädje . . . men om det är nog för att behaga mig, så är det inte nog för att fängsla mig, och jag föredrar framför denna behagfullhet de allvarliga och tystlåtna tonerna av en Orient som är medveten om livets fåfänglighet mitt ibland en kungligare och mera monoton prakt, som denna Egyptens natur av en så djup accent, där man känner sig oemotståndligt dragen mot ett bottenlöst mörker, mot en död som är förmer än livet, mot en tystnad högre än alla jordiska sånger.

När skall jag återfinna detta intryck av absolut ensamhet, rik på drömmar och hallucinationer, fruktbar på vällust och tanke som i själen sätter okända djup i dallring? När skall jag återse denna himmel som verkar svart, så hög, så djup, så blå är den! Dessa violetta lointainer och dessa röda berg som likna vitglödgade rubiner, och dessa omätliga ökenhorisonter som visa en nya, underliga, övernaturliga perspektiv; alla dessa massor av guld och silver som svepa in jorden, och framför allt denna frånvaro av detaljer och andra föremål än dem som solen har graverat i rymden mitt

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap från Egypten. Kat. 163.
Tillhör direktör Thorsten Laurin, Stockholm.

i detta oförlikneliga fluidum som förefaller på en gång genomskinligt och solitt och lätt som en ånga som stiger upp.

Ja, visst är Italien vackert; det är format av vackert material, men det är inte annat än ett material som man kan mäta, formulera, det är växlande och villigt, det lånar sig gärna åt ögats inbillning, ty dess register är rikt; men det är omöjligt för denna natur att spegla ditt jag förvandlat vidunderligt skönt och att skänka dig dessa mörka vällustrysningar, dessa fruktansvärda och strålande lustbarheter som lämna dig helt förintad, lösryckt ur sammanhanget med det förflutna som med framtiden, och som ännu i döden bör kunna bereda dig ett praktfullt helvete.»

Så sker i Suezkanalen det gripande återseendet med det afrikanska landskapet. Aguéli tackar Mme Huot för hennes »L'épitaphe de la sorcière» och ber henne tid efter annan sända fler av sina dikter, i synnerhet av de äldre. »Du bör förstå med vilket allvar jag skulle taga fatt på min målning på det villkoret. Jag darrade av lust att måla när jag återsåg palmerna och öknen. O min gud, vad det är vackert, man måste länge stillatigande betrakta det.»

Mera i förbigående berättar han att han fått veta att t. o. m. tredje klass passagerare hade rätt att avbryta resan i vilken hamn som helst

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och fortsätta med nästa båt. »Hade jag vetat detta, skulle jag ha ordnat för mig att stanna antingen i Suez eller Aden. Nu är det väl sent.»

Försummelsen att begagna tillfället till ett uppehåll i Egypten eller Arabien under färden till Indien kom sedan att spela en stor roll i Aguélis fantasi. Med rätt eller orätt gör han Mme Huot ansvarig för denna försummelse och för de olyckliga följder han menar att den medförde för honom själv.

Aguéli är upprörd över anblicken av boskapen, som tagits ombord i Port Said. »Det är fruktansvärt att se att man skall slakta allt detta, aldrig, aldrig mera i mitt liv skall jag äta kött . . .»

Aguélis lidanden, ej blott själsliga utan även fysiska, då han såg dessa slaktdjur och fick veta vilket öde som väntade dem, fyller en stor del av brevet. Men så vaknar åter målaren inom honom, och han ber Mme Huot att säga till Charles Grolleau att snarast sända honom sina färger, penslar och tomma tuber. Med böckerna däremot brådskar det ej så mycket utom med monografierna över Leonardo och Michelangelo.

Luften är härlig, man får lust att njuta sin siesta i en hängmatta. Och genast förs tanken osökt till de kära katterna. »Katterna skola säkert kunna ha det utmärkt. Vad jag ångrar att jag inte reste för $1^1/_2$ år sedan med Musuraigne. Hon skulle säkert ha levat. Det är inte svårare att taga en katt med sig än ett barn. Om man hyr två platser eller om man är två, skulle man kunna föra med sig ett helt band och ha dem hos sig. Ingen skulle säga ett ord till mig, snarare tvärtom. Ingenting är enklare än att föda dem ombord. Det finns alltid kött, gu'nås, och fisk.»

Röda havet, ungefär 23 o. lat.
(ungefär samma latitud som Bombay),
den 4 mars 1899.

Kära vänner,

Sedan Port Said och inlastningen av boskapen saknar min resa tjusning, fastän jag har återsett palmerna, öknarna, de röda vulkaniska bergen som likna hopgyttrade pyramider. Jag har också sett egendomliga, enorma månar, som närma sig en, snärjande en i silvertrådar. Det är förvånansvärt vad man är nära månen här. Man kan inte säga här »att plocka ner månen», den dominerar för mycket, den behärskar en fullständigt. Jag har tillbragt timmar och åter timmar framför detta förvånansvärda skådespel utan varken minne eller tanke i mitt huvud. I Frankrike älskar man månen i brist på annat. Här är månen härskande, befallande, fascinerande, hon överväldigar en mot ens vilja, tömmer hjärnan. Och man vet inte vad som tilldrar sig, varken i en själv eller utanför en. — Bergen är underbara, av ett rent rött, bestrött med blekt guld, silver, ametist. Alla klyftor, linjer, stup och brott komma en att tänka på en oändlig hop pyramider; deras språng, deras resning är så djärv att man anar obelisken när man ser pyramiden. Är obelisken själen och pyramiden kroppen? Och temperatu-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ren på detta så olycksbringande Röda hav? . . . Men den är underbar, utom på mellandäck . . .

Nåväl. Trots de trolska panoramorna som avlösa varandra, grips jag av en obotlig sorg — jag känner det — för alltid! Oxarna och fåren som vänta där på slaktarens kniv äro för mig en oupphörlig smygande hallucination, ty jag ser den i bakgrunden av allting, djupt i den härsklystna månen, som skrider fram för att famna mig, djupt i den röda himlen, djupt i den pärlemorfärgade horisonten, överallt!

Fåren må väl, men oxarna kunna knappast hålla sig upprätta. Arma varelser som fötts för arbete och vilka till belöning för den dagliga ansträngningen som framtvingats med oxdrivarkäpp och påk, väntar en barbarisk offerdöd för att tillfredsställa den köttätande civiliserades brutala drifter. Skräck och helvete!

Med blodiga öron, med benen trängande genom huden befinna de sig där på fördäck utan kraft att ens äta.

Att känna sig vanmäktig att mildra detta lidande, det är mitt värsta straff. Och omöjligt att fly detta skådespel som gastkramar mig och oemotståndligt drar mig till sig som en Guds dom eller befallning. Jag betvingar med möda mitt begär att giva dem en smekning, av rädsla att genom en känsla av saknad väcka dem ur sitt slöhetstillstånd. De äro dömda och veta det eller snarare känna det. De gå resignerade att möta kniven som väntar dem, och jag sväljer mina tårar av sterilt medlidande och skam.

Fåren, det är ännu mera hjärtslitande. Du vet att jag aldrig har kunnat se varken ett får eller en get utan att bli förälskad i den. Ack, vad skall jag göra för mina älsklingar? Somliga av dem äro tokiga i apelsiner. Jag ger dem sådana och räddar mig, i det jag gör ett så bråtт slut som möjligt på den smärta jag känner av att se dem. De vända alla huvudet mot trappan när jag går upp för den. Man slaktar dem ibland nattetid, och jag vågar inte längre ligga på däck, av rädsla för den helvetiska synen av ett slakthus.

Jag räddar mig alltså efter nattens inbrott till mitt krypin utan luft och med en temperatur av 28—30 grader, med hjärtat fullt av tårar och sinnet uppfyllt av skräcksyner.

Och i hyttens kvävande skugga drömmer jag om katastrofernas skönhet, och jag ser som en apoteos ett väldigt skräckspöke flaxa med glada vingar över den plats där detta förbannade skepp blev uppslukat. Och jag känner hur jag skrattar.

— — — — — — — — — —

Vi anlände till Aden den 5 mars. Vi ha sett diverse punkter av Arabien, nakna klippor, men vilka klippor! Vilka färger, vilka former! Föreställ dig pilar, verkliga, spetsiga, skarpa pilar; Aden självt några vita, gråa hus, baracker med röda tak vid foten av en enorm klippa, av en satanisk vildhet, helt naken, förbunden med kontinenten genom en låg jordtunga. Jag har mycket ångrat, att jag inte stannat fjorton dar i Aden, ty Aden det var något nytt, något verkligen nytt, som inte påminde om någonting annat, varken eggande eller underligt eller pittoreskt, ingenting som man redan känt eller sett, men något nytt som komplett isolerar dig från det vanliga. Man famnar det med ett enda ögonkast, och efteråt är man som hemma, motsägelselöst, utan varken förvåning eller nyfikenhet. Jag har aldrig i hela mitt liv känt ett så fullkomligt lugn, en så fullständig ro, en sådan frånvaro av förvetenhet, av begär och hat som i Aden, denna underliga, välsignade jord. Intet levande. Det var blott solen som var fruktbar, och som skapat jorden helt naken, orörlig, utan groning . . . men likväl hur rik på bilder, på fantasier, på hallucinationer!

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Alla Egyptens och Europas trädgårdar, alla Ceylons palmlundar och urskogar skola inte inspirera mig till så många tankar som Adens absoluta sterilitet. Aldrig har jag sett ett klarare grönt och blått havsvatten och utsöktare klippor.

Det egendomligaste är att jag inte alls var förvånad. Aden var inte en dröm utan en sann verklighet, ty jag känner mig själv lugn, sorgsen, mild, benådad. Jag återfann mig i denna helvetiska natur, som är broderlig mot sina bröder, ogenomtränglig för främlingar. Allt vad jag hittills har skådat, kanske med undantag av några landskap i övre Egypten, har mer eller mindre förefallit mig som mardrömmar, som infernaliska lögner som jag har behövt tolka, för att i dem finna en skön mening. — Aden tolkar sig själv, efter som jag spontant speglar mig i det. Därav min ro.

En annan gång skall jag berätta för dig om Adens befolkning, Somalier, judar, araber, hinduer, alla ha de lämnat ett djupt intryck hos mig; jag lever ännu i minnet av några härliga somaliynglingar, lugna, värdiga, tystlåtna, av en överraskande skönhet. Under de få timmar jag tillbragte i Aden följde jag dem nästan fascinerad, kunde inte slita mina ögon från dessa nobla, milda, eleganta figurer, fulla av tillbakadragenhet och intelligens. Det som vi beundra i en vacker kvinnas anlete, finns hos dem ännu klarare och mera intensivt.

Somalierna äro inte negrer utan hamiter, de bära håret långt, färgat tegelstensrött, vilket bildar en kontrast med deras kroppars kopparfärg. Jag har bland araberna sett Félix Fénéon och Martell i brons. Jag har också sett andra figurer av rent arabiskt blod, med en hy av mycket djupt olivguld, men mycket bestämt i tonen . . . Jag måste absolut återse Aden.

Det första brevet från Colombo är daterat den 17 mars 1899. Det börjar med bittra klagomål över uteblivna brev och rekommendationer. Det finns ingen fransk bank i Colombo och följaktligen äro Aguélis franska pengar värdelösa (sic). Och så saknar han det plagg som är nyttigast av alla med hänsyn till det röda dammet, ett par damasker.

Men så småningom glömmer brevskrivaren sina bekymmer för den fängslande anblicken av en ny värld:

Staden är enorm, enorm, man finner aldrig slutet på den. Jag företar vanvettiga promenader, och jag har inte ännu kommit utanför murarna. Med undantag av det kvarter där jag befinner mig, Pettah, och den europeiska staden nära hamnen, är det en djungel, en skog med stigar, genomkorsad av några mycket breda gator, vimlande av människor; de är mycket pittoreska, kantade av små envåningshus, riktiga halmkojor med spetsiga tak, en veranda vilande på pelare på framsidan; fasaden består av denna samma veranda på fyra pelare, en dörr i mitten, ett fönster $^1/_2$ meter i kvadrat på vardera sidan om dörren. Färgen är i allmänhet gul eller vit. Gatorna äro alla röda av en mycket ren tegelstensfärg. Dammet på vitt linne är rosafärgat. Här finns en vacker trädvegetation, allting är gömt under palmer med silverfärgade stammar. Himlen är också av en grön silverton, mycket vacker, mycket hög. Ljuset är strålande men inte så underbart som i Egypten. Här finns mycket blommor, enorma blommor, röda, rosafärgade, lila, blå, blekgula.

Landskapen äro som ett idealiserat Centraleuropa, med mäktiga inslag av trädens grönska. Ingenting liknar Egypten, varken landskap eller befolkning. Singalesaren

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Havsstranden vid Colombo. Fotografi.

själv är som en blomma av denna så vackra, så rika jord, medan araben verkar som ett dominerande monument, en syntes av jorden — helt arkitektonisk.

De äro älskvärda, eleganta, sorgsna, gör inte mycket väsen av sig och ha alltid bråttom. Se förnöjda ut, är arbetsamma. Intet av arabernas magnifika lättja och stolta fattigdom. De äga detta sorgsna och lugna uppträdande som är betecknande för sociala varelser som inte äga någon sönderslitande passion. Frånvaro av diabolism, mysterium, passion, last; blott negativa dygder. Det är inte mycket intressant, men djuren här är lyckliga. De äro också lugna och sorgsna, men väl närda, t. o. m. feta, alltid snygga. Jag har inte sett ett enda djur här som var smutsigt.

Om man ägde en hydda i en förstad här, skulle man kunna leva månader utan att se mer än ett tiotal människor, alltid de samma, på en kilometers avstånd från en gata full av folk.

Det är muselmanerna som Aguéli känner sig dragen till:

Muselmanerna ha mycket mera hållning och spänstighet. Jag har talat mycket med dem, och de ha kommit mig till mötes helt öppet; min kunskap i arabiskan och i synnerhet mitt ansikte var alldeles tillräckliga rekommendationer. De äro mycket förnäma, men mycket kloka och reserverade. Det är mycket möjligt att jag kan bli använd i den muselmanska undervisningen här, de ha låtit mig förstå det.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det första de sade mig var, att om jag ville följa deras religion, så borde jag inte bära europeiska kläder. Det tyckte jag om. Men min kostym är inte europeisk utom mössan, men jag skall gärna byta ut den mot en turban. Det finns afganer i norr och mayalakiner som ha en mycket chic kostym.

Däremot är det ingenting i min målning som är fientligt mot deras religion. Om mina förbindelser med dem inte får något resultat, så kan jag inte se annan orsak därtill än de kristnas, d. v. s. munkarnas, occulta inflytande.

Jag håller mycket på deras (= muselmanernas) vänskap, ty den började på ett förbluffande sätt. De hade känt igen mig trots min mössa. Också ser jag sedan min ankomst hit muselmanerna betrakta mig med en välvillig nyfikenhet. Flera hinduer också. De behandla mig som en person för sig, vilket smickrar mig, ty européns är inte omtyckt här, och är endast respekterad för egenskaper som vi inte beundra.

— — — — — — — — — — —

Det finns alltid ett luftdrag i atmosfären och vid havsstranden, under palmerna är det absolut gudomligt som fysiskt välbefinnande. De som ha påstått att det är för varmt här borde skjutas — — —

Den 18 mars 1899. Jag har vandrat hela dagen, alltjämt genom nya kvarter, de ena vackrare än de andra. Nej, Colombo är tydligen en mycket vacker plats, men kan man kalla en djungel genomskuren av alldeles raka vägar kantade av låga baracker för stad? Hur som helst, så är det vackert. Luften har inte samma renhet som i Egypten, men milda, finsiktade silvertoner, gröna, blåa, rosa, ametistfärgade, verkligen vackra. Lägg härtill en fantastisk vegetation, enorma palmer, fikonträd, bambusnår och därtill en trädliknande flora, som trotsar all beskrivning. Man kan inte måla detta, det är omöjligt. Och denna röda jord som inte bländar. Min dag har varit förtjusande i sällskap med min muselman. Han är malaj, en mycket vacker muntergök, med ren profil. Jag är ledsen att vi måste betjäna oss av engelska för att göra oss förstådda för varandra. Han har varit så hygglig mot mig att jag ibland frågar mig, om detta inte är ett raffinerat bedrägeri. Men han har gjort mig så många uppriktiga tjänster att jag tror att mina försiktighetsmått är löjliga. Han har visat mig mycket vackra hus som är att hyra, med en liten trädgård, för 12—14—16 rupi i månaden, medan han samtidigt sagt mig att jag kanske kunde finna ett snyggt, väl ombonat kyffe för 3—4 rupi. Han har lämnat mig flera pris på nödvändighetsartiklar, värdefulla anvisningar, och ingen har hittills varit så nyttig för mig som han. Han bebor själv ett vackert hus, men är närmast fattigt klädd. Vad jag finner en smula svårförklarligt är att jag inte finner något misstänkt däri . . . (!)

Om jag inte blir utsatt för någon komplott eller sammansvärjning, tänker jag leva mycket bra här för 20 rupi i månaden till att börja med. Jag skulle kunna göra mycket här, om jag lyckas. Här finns allting vad språk beträffar, och alla vilja de lära sig europeiska språk. Här finns singaleser, tamiler, hinduer, perser, javaneser, malajer, några kinesiska muselmaner, araber, däri inberäknat Arabi Pascha, egyptiern, chef för upproret 1884 och som lever här i en furstlig landsflykt, afganer, perser, allt; det finns t. o. m. 5 eller 6 fransmän . . . — Jag vill göra några anteckningar angående en viss Mr. Tellery, innehavare av en stor butik med indiskt konsthantverk. Jag skall skaffa dig goda tips angående affärer, utställningar, etc. genom en indisk gentleman som inte kan något infödingsspråk, fast han har rest överallt. Han är sjuk, annars skulle jag ha varit mycket misstänksam mot honom (sic). Han bebor samma hotell som jag. —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I nästa vecka går det en lustresa till Kandy. Jag ämnar bestå mig en tur för att se Mr. Bamberg. — Jag kommer aldrig att våga mig med mitt bagage på vinst och förlust i detta land. Jag föredrar att offra 2 rupi och ingenting riskera.

I—n.

Kryddkramhandlaren på hörnet, en tamil, sade helt snopen att det ej var någon möjlighet mera att bedraga mig på priserna. Jag lär mig tamil av en hindu från Pondichéry som inte kan engelska — och det är han som översatt köpmannens smickrande omdöme för mig. Jag var stolt.

Colombo den 21 mars (tisdag) 1899.

Kära Marie,

I går fick jag på konsulatet ditt brev av den 1 mars, förebådat av brevkortet av den 3 mars. Omöjligt att beskriva för dig vilken glädje jag kände. Sedan Port Said har jag inte haft några nyheter från dig. Ingenting i Aden. Vi måste komma ihåg vilka brev vi skriver, så att vi veta att inte något kommer bort.

Jag stannar ännu kvar på hotellet en veckas tid, då jag engagerat mig för fjorton dar, men jag får en bostad om några dar, en helt liten våning med två stora rum, ganska avsides belägen för 4 rupi i månaden. Det är omöjligt att vara bättre installerad.

Allt detta har jag min javanes att tacka för. Jag måste sakna varje förmåga att bedöma fysionomier om denna man är en skurk. Jag har i alla fall, enligt min vana, ordnat så för mig att han inte kan göra mig någon skada, om han skulle vilja.

Jag har också sett hans yngre bror, mycket sympatisk, mycket mild, han bor nära mig med sin familj. Jag skall längre fram berätta för dig om dessa ovärdiga bostäder.

Men hur har jag då kunnat göra bekantskap med dessa människor?

Jag har redan sagt dig att kunskapen i arabiska språket är den bästa av rekommendationer i muselmanska länder. En dag promenerade jag i Cinnamon Garden, en ofantlig naturpark mitt i staden. Jag hejdar mig framför en byggnad som jag misstänker vara en moské. I själva verket fanns det en arabisk inskription på den som jag med intresse söker att dechiffrera. Då dyker det upp en man i röd sarong, europeisk kavaj, malajisk turban, vit, svart och blå och själv ormskinnsfärgad, som närmar sig och frågar om jag kunde läsa det där. Jag svarade honom att det kunde jag inte med hänsyn till avståndet. Han för mig till en butik i närheten och visar mig en vers ur Koran, som jag läser till åskådarens häpnad. Jag säger att jag är muselman, att jag vill gå i skolan i Medressah som man säger, och man skickar mig till föreståndaren för nämnda institution, som tar emot mig ehuru något besvärad. Jag upptäcker att engelsmännen inte med ett välvilligt öga se att muselmanerna taga emot konvertiter. Å andra sidan föreskriver religionen dem att taga emot dylika, etc. etc. Slutligen skiljs man åt, och jag är mycket nöjd med den hållning som muselmanerna här visa.

När allt kommer omkring, kan man inte komma förbi Islam i detta land, när det gäller att giva ton och nerv åt mentaliteten . . .

Jag försäkrar dig att dessa människor äro ur stånd att begå en elak handling, åtminstone en grymhet. Som människonatur betraktad är detta folk fulländat. Men jag själv känner mig också helt förändrad. För det första är det mycket farligt att enervera sig, råka i vredesmod eller förlora sitt lugn på grund av temperaturen. Och ändå är den deliciös, över all beskrivning, när man är lugn och halvnaken. Nej, man kan vara klädd, men man måste absolut ha vida, fladdrande kläder. Det är ett fruktansvärt straff

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

att bära ett åtsittande plagg. Jag finner mig absolut inte däri. På hotellet går jag omkring med ett lakan, virat som en sarong, med sängfilten om axlarna och med arabtofflor från Aden på fötterna.

Jag kan inte bättre skildra lanskapet för dig än genom att säga dig att här finns många blommor, men ingen arkitektur. I Arabien—Egypten inga blommor — allt är arkitektur. Ceylon och Egypten äro komplementära kontraster. Jag älskar dem mycket vart och ett på sitt sätt.

I Egypten är allt styrka, glans, mystik, en overklig, ja, helvetisk lidelse. Här är allt mildhet, elegans. Man skulle vilja säga, ett Italien med mystiken därtill; men det är mycket elegantare än Italien. Nej jag uppger allt hopp att beskriva för dig finheten, det liksom blott antydda hos det man ser här.

Jag har varit tillsammans med en herre som ville lära sig franska genom att själv lära mig singalesiska. Han hade erbjudit mig ett rum i sitt hus för $2^1/_2$ rupi. Han är professor vid teosofernas universitet. Han hade först erbjudit mig ett rum för ingenting. Jag ville inte mottaga detta, avundsjuk som jag är om mitt oberoende.

Det finns tre världar här: den engelska, som utgör förvaltningen, buddhisterna och muselmanerna. Jag medräknar inte de olika kristna sekterna, som jag misstror mycket.

Buddhisterna och muselmanerna äro rivaler och ha mycket litet beröring med varandra. Jehal, min javanes, har sagt mig att muselmanerna här skulle ha mindre förtroende till mig om jag bodde bland buddhisterna, vilkas seder jag för övrigt är okunnig om, och vilkas ansikten ingjuta mycket mindre förtroende hos mig. Han sade mig att längre fram skulle jag kunna göra mina studier där, men jag borde börja med och föredraga de muselmanska studierna.

Jag fann detta yttrande mycket klokt. Jag har alltså träffat mitt val, och av flera skäl. Buddhisterna sakna stil och bredd och gör inte intryck på mig av någon större uppriktighet. De äga varken muselmanernas artighet eller deras åtminstone skenbara välvilja. Jag har inga allvarliga rekommendationer till dem. Vem är Mr. Bamberg, hur kommer han att ta emot mig? Jag kommer att veta det om några dagar. Jag vill inte vara beroende av honom, t. o. m. om han är sympatisk. Om han skulle vara mig osympatisk, så vore det höjden. Slutligen har buddhismen aldrig utgjort mitt älsklingsstudium. Och förresten har en hindu som blivit omvänd till buddhismen haft att lida av deras religiösa patriotism. När det har gällt befordran, ha de åberopat att han inte var född buddhist. Han var likväl av brahminkast.

Allt detta avslöjar dem för mig som små klerikaler, en sorts människor som jag inte älskar. Deras barns hållning var nyfikenhet och flin.

Jag tvekar alltså inte. Jag känner tydligt att jag ingenting har att göra bland dem, medan däremot muselmanerna kanske skola ha behov av mig, de ha redan låtit mig förstå det.

Det finns utomordentligt rika muselmaner här som göra mycket för upplysningen, men det viktigaste skälet är att jag skulle ha min frihet bland dem utan kontroll av några klerikala. Vid Medressah, eller deras gymnasium, skall jag göra mig respekterad, var inte rädd, t. o. m. om min javanes vore en skurk; man måste alltid räkna med det värsta. Jag har sett nog för att veta att det är bland muselmanerna som jag måste inrätta mitt liv. Jag har ofta givit dem tillfälle att bestjäla mig, t. o. m. rupis som jag lagt ut som lockbete, men de ha alltid varit hederliga. Om de är pack, är det alltså ett försynt och klokt pack, och jag föredrar att ha att göra med dem. Vad som än kommer att inträffa, är mitt beslut fattat.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Porträtt av Mme Huot. Blyertsteckning.
Enskild ägo.

Bland dem kan jag studera tio språk, medan buddhisterna inte kan lära mig mer än två. De muselmanska vetenskaperna äro för mig introduktionen till de land jag älskar, Arabien, Afrika. Muselmanerna kan studera allt. De ha inga fördomar, de ha stolthet, t. o. m. högmod. Om de göra något ont, kan jag också tro dem mäktiga att göra gott, fria som de äro.

Framför allt hysa de intet förakt för de fattiga. När jag sade dem att jag måste leva på 15 rupi i månaden, gjorde de inga sura miner, utan svarade mig genast: »Då måste vi ha ett hus för en 4 rupi i månaden», och några dagar senare ha de hittat rätt på ett för mig.

Jag fortsätter mina försiktighetsmått, av princip. Jag bär mina pengar på mig i mitt bälte, ända tills jag kan deponera det i säkerhet. Jag skall deponera mina värdesaker hos Mr. Freudenberg, etc. etc., och sedan få vi se. Ingen i detta land är i stånd till en handling av våld eller rofferi, men några väl till mord av passion. Och jag anförtror mig inte åt någon annan än mig själv och den engelska polisen. Därefter flyr jag till Allah, sedan alla försiktighetsmått väl är tagna. En katastrof skulle vara fruktansvärd

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

till sina konsekvenser, men jag kan inte oroa mig alltjämt, 24 timmar om dagen, det är ytterligt skadligt för hälsan. Jag också känner mig bliva på en gång mild, lugn och beslutsam. Min nervositet, min överspändhet, min »dåliga karaktär», allt har skingrats som mörkret för solen. När jag häromdagen piskade upp ett par individer, gjorde jag det långsamt, med värdighet, utan den minsta rörelse från min sida. Jag skrattade i mitt inre. Effekten var också förkrossande. De rullade i dammet, och jag har inte återsett dem.

Jag har gjort en upptäckt som jag ber dig meddela läkarna. Hälsan är en känsla av kroppens genomskinlighet. När man är sjuk, är kroppen ogenomskinlig, tilltäppt, oåtkomlig för det inre känselsinnet. Man skulle kunna tro att man befann sig i en glob av kristall och dyrbara stenar. Det är omöjligt att måla allt detta.

Nåväl, jag ser på avstånd en tamil, helt naken, som plaskar på sandstranden, och skummet av vågorna smeka hans bakdel. Jag säger mig att detta måste vara härligt. Jag ger mig dit ner, tar av mig på fötterna och vandrar några kilometer, än i vattnet, än i den brännande sanden. Jag säger dig att sandstranden var brännande het, men jag kände värmestrålarna stiga upp från fotbladen till bröstet och utbreda sig överallt. Det är skada att jag inte är lungsjuk. Jag påstår att detta är läkemedlet. Men stranden måste vara här, under denna himmel, med denna sand. Jag undersökte tid efter annan om jag hade brännsår på fötterna, inte alls. Jag vill utveckla denna behandling. Jag ber dig tro att det är en god erfarenhet jag har gjort. Jag har sedan fått veta att infödingarna låta sina sjuka springa på detta sätt för att stärka deras ben.

Du får ändå inte säga något ofördelaktigt om buddhisterna i »L'Encyclopédie». Jag vill försöka att utnyttja situationen och utställningen nästa år. Det är bättre att stå väl med alla.

Riskera dig inte på en tysk båt utan att ha försäkrat dig om en andraklass biljett! Försök att få en utan maten och ät konserver! Det går mycket bra. Du kan proviantera litet varstans under vägen. Från Aden till Colombo — sju dagar — är det största avståndet. Katterna kan ha det bra ombord. De kan gu'nås få kött, tårarna stiger upp i ögonen bara vid tanken på detta helvete. I Aden är allt bra utom apelsinerna. Man är inte uppskörtad, åtminstone obetydligt. Och somalifolket är så vackert att man inte sörjer över sina pengar. Mina anteckningar ligga ännu i tullen; nästa vecka skall jag skicka dig dem.

Kväll — klockan elva. Vansinniga promenader som vanligt. Mina fötter äro alldeles ömma, men likväl kan jag inte hålla mig lugn. Men snart skall jag få mitt rum, och då skall mitt liv börja. Folk som talar engelska får aldrig hus under 14 rupi. Andra får man leta efter.

Jag har upplevat solnedgångseffekter, skymningar, aldrig skall jag ha djärvheten att måla detta. Det är oförglömligt. Och nätterna, stjärnorna, det är vackert, verkligen vackert. Man är alltid på landet här. Ett slags skog med öppna gläntor, där många människor stämt möte, lägrade stamvis under träden. Det är sant att det finns vägar, men deras damm lägger sig varken på gräsmattorna eller på träden. Himlen är ofta molnhöljd, men solen tränger likväl igenom, strålande; luften förefaller som ett egendomligt fluidum av diamanter och dyrbara stenar i flytande form.

Den 22 mars 1899.

I morgse erbjöd man mig i moskén eller i Medressah ett mycket bra rum gratis. Jag nekade kategoriskt för mitt oberoendes skull. Jag har accepterat det hus jag skrev om för 4 rupi i månaden, med två stora rum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag är lycklig att äntligen vara hemma! Detta *hem* befinner sig i malajkvarteret, där man emellertid påträffar allt: singaleser, tamiler, malatarer, hindustaner (indiska muselmaner), hinduer (de flesta sivadyrkare), pataner, burger, etc., etc.

Min bostad ligger vid en gränd, nära sjön. Mittemot ligger en annan koja, ovanför vilken en strålande måne om kvällen upplyser min hydda, tvärs igenom grenarna på talrika palmer, rikare än Egyptens men mindre hieratiska. Ett fullkomligt lugn råder. Jag sitter och betraktar skådespelet från min sävmatta.

Min hydda är helt ny, helt lysande av kalk; ett rum, inte stort men högt i tak; mot gatan ligger mitt förrum, stort och avskiljt genom ett gallerverk, i vilket ett fönster och en port, likaledes av gallerverk, öppna sig. Sovrummet får sitt ljus från en dörr och ett fönster som båda svara mot dem i gallerverket. Fastän byggnaden är nästan ny, hemsökes den av härskaror av myror, oförargliga, det är sant, och av moskitos som uppenbara sig de första dagarna för att inte visa sig igen. Min säng, som är sammansatt av två bockar i X-form, två trästänger och ett stycke lärft, är tillräcklig och har kostat mig 1 rupi. Jag måste säga att madrass, lakan, skjortor, strumpor, byxor, rockar, etc. här äro lika många tortyrinstrument. Jag darrar bara jag hör talas om stärkkragar och manschetter. Detta klimat är fruktansvärt grymt för den som klär sig i kläde eller i åtsittande plagg. Naken eller klädd i muslin, är det något ljuvligt. Det är då varken varmt eller kallt, man märker inte temperaturen. Man befinner sig helt enkelt väl. Man må bara akta sig att gå med obetäckt huvud. Man måste vara svart eller sivait för att riskera något dylikt.

Jag har nu acklimatiserat mig. Jag har övergivit min tropikhjälm för att återtaga min svarta mössa som jag burit från nordpolen (sic) till ekvatorn. Om några dagar skall jag emellertid lägga mig till med turban och den fullständiga indiska dräkten.

Man hänför mig till de mest skilda nationaliteter. En perser har frågat mig om jag var från Turkestan. Man är skandaliserad av att se mig klädd som europé, man kommer att bli det mindre av att se mig som asiat.

Sedan någon tid hända mig de underligaste äventyr. Andra skulle förvåna sig över dem, jag finner dem logiska. Du kommer att tro på en förutfattad mening, på en förblindelse från min sida till förmån för muselmanerna. Må det vara nog att jag säger dig att jag i Islams namn har blivit mottagen på ett på en gång värdigt, hjärtligt och intagande sätt, och detta till trots för min obekantskap med bruken. Jag har med några av de muselmaner som mottogo mig på detta sätt nästan vid första åsyn haft samtal av ett slag som man inte kan föra förrän efter åratals umgänge.

Nej, min beräkning har visat sig mycket riktig när jag kom hit. Det är helt visst i Indien som jag kommer att bli förstådd. Jag bör säga dig att nästan alla här äro sufiter; bland dem finns det helt märkliga intelligenser. Man måste se dessa präktiga malajer. De äro verkliga hedersmän. Öppenhet, hjärtlighet, takt, godhet äro deras utmärkande kännetecken.

Jag återtager här min beskrivning på morgonen efter att ha sovit som en stock. Vädret är grått. Himlen är betäckt; regnet faller som ett sommarregn. När luften är mulen här, är det storslaget vackert; himlen är som ett ofantligt valv av genomskinlig pärlemor mot harmonier i grönt, träden, gräsmattorna och de rosafärgade vägarna.

Det är litet svårt för mig att säga dig min mening om dina verser. Jag ger dig rätt i att din mentalitet av i dag är vackrare, mera medveten än förr i tiden, liksom ditt ansikte. Men din poesi är inte längre lika intensiv i sin känsla i de senaste poemen som i de första.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»Soir d'automne» är alldeles underbar. Det är verklig poesi: »je trouve mes sanglots plus d'un sinistre accord», och detta: »vous êtes bien l'écho qui convient à mes pleurs». — Att tala genom naturen är som en trolldom. Människans anlete förblir alltid mänskligt. Men den som äger horisonten, rymden, stormbyarna, åskan till språkrör, han är lik en gud. Som en hög eremit anammar han skapelsen som Gud har skänkt för att höja sig upp till honom. I landskapet finner den bedjande människan kraftkällor som intet begrundande kan giva honom.

»Sorcière», »Adoremus» är mycket vackra, jag erkänner det, låta oss ana ett överlägset själsliv, ditt! Men de äro mindre intensiva som sinnesrörelse.

Den vackraste är likväl »Prière noire». Där talar du till Gud med hela din varelse, med själva lemmarna.

Är det skönare att tala till människorna i egenskap av Gud eller på Guds ingivelse? Jag vill inte uttala mig därom, ty jag är själv tveksam. Jag tror, min kära väninna, att det är av nöden att söka sig till naturen, att åter varda Guds vän och bundsförvant, att bruka hans ord och hans vapen, att forma om horisonten som skulptören leran, ända till dess den ger dig gensvar, att få träden, stenarna, sjöarna att tala, att resa himmelens valv ända till dess det är din egen boning. Då är lemmarnas språk, ordens språk dig underdåniga och de bliva fruktansvärda demoner som utöva sin makt över människorna.

»La prière noire» är strålande men hastigt nedslungad på papperet, endast den första strofen är komplett, med djärva, fria anslag. I fortsättningen tappar du tråden; d. v. s. man återfinner den lätt, men den tvingar sig inte på en, vilket är nödvändigt. »Soir d'automne» och »Si j'étais» äro inte imponerande men fängslande. »Adoremus» är en magnifik skiss, med arkitektoniska anslag här och där. Jag menar, att det är en skiss på samma sätt som »Axel», om du kommer ihåg min mening om denna dikt (av Villiers de l'Isle-Adam, se Ivan Aguéli I, s. 175!). Ett magnifikt tempel dolt av byggnadsställningar.

Det är 31°, klockan är 2 och posten stänger klockan 6. Om jag har sagt några dumheter får du förlåta mig. Du har bett mig om min mening, jag ger dig inte mera än mitt första intryck och jag skall skriva utförligare därom med nästa båt.

Det finns i Vellore, nära Madras, ett muselmanskt seminarium, där man får undervisning och föda under två år, men jag vill måla, jag. Jag skulle i alla fall kunna studera där, men jag vill måla, hör du!

Colombo — maj—juni 1899.

Nom de nom de nom! . . . det slog inte fel. Se så där, nu har jag fått en själ att svara för. Jag är på väg till min frukost när jag får syn på en katt, visst inte vacker. Utan att tänka på följderna böjer jag mig ned och smeker den på ryggen. Och den stackarn till att beklaga sig och säga mig en massa saker: »jag dör av hunger, jag har bara ett öga, hjälp mig då!» I början slår jag dövörat till, fastän inte glad till sinnes. Jag avlägsnar mig motvilligt, vänder om igen och finner den insomnad, utsträckt som död. Nej, jag kunde ej lämna den på det viset, jag skulle haft samvetskval av det hela mitt liv. Jag hade nyss för första gången trätt in i mitt rum och vid sådana tillfällen bör man bedja . . . Jag köper kött en väldig getkotlett, för 10 cents. Med den sätter jag nytt liv i det arma djuret. Han äter glupskt. Han hör inte hemma någonstans. Jag tar honom

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

under armen. Jehal sköter om honom, likgiltig för den sensation som tilldragelsen uppväcker omkring oss. Jag tar kissen hem till mig. Han äter upp allt köttet, dricker en smula och gör litet toalett, ett tecken på tillfredsställelse. Han behöver tid för att hämta sig, att röra på sig. Här löper han ingen fara. Han är inte rädd varken för människorna eller för käpprapp, eller för en hotfullt lyftad hand. Jag känner ej hans historia, det är kanske dumt men jag kunde inte göra på annat sätt.

Colombo, juni 1899.

När jag plockade upp den lilla Mabrouka blev mängdens förvåning och nyfikenhet omedelbart tillfredsställda genom detta ord: »Zakâte», som Jehal uttalade och som betyder »religiös, kanonisk barmhärtighet», en av Islams fem grunddygder. Alla muselmaner ha förstått; buddhisterna och de kristna däremot ingenting. Det ger dig klaven till deras karaktär.

Ni måste förlora era illusioner på buddhisterna, hundar som skälla och ouppfostrade barnungar — sådan är deras karakteristik. T. o. m. de bästa bland dem äro brännmärkta av Jâhiliyet, ett arabiskt ord som är så gott som omöjligt att översätta.

Jâhili sägs om någon som varken har hållning eller jämvikt, eller samvete eller andlig hållning och *Jâhiliyet* är världens tillstånd *före* Islam. Det som jag har velat studera här, Islams inflytande på andra raser än den arabiska, motsvarar tillfullo vad jag har anat. Studiet av ett monument, ett ornament har kommit mig att förstå allt. Endast Islam förmår att tränga in i människohjärtats djup och till världens yttersta gränser bära de eviga sanningarna och den semitiska rasens andliga höghet.

De som här utöva de s. k. kristliga dygderna, saktmod, mildhet, självtukt, jämvikt, det är muselmanerna. Och inte alls de kristna, tvärtom . . .

Min stackars lilla katta *Mabrouka* (vilket betyder *Den välsignade*, fastän hon är en förbannelse i mitt liv) är inte bara enögd, hon är gammal, nästan utan tänder och, till råga på olyckan, dräktig. Hon är ett mål för mina buddhistiska grannars motvilja. De ha velat döda henne genom att tussa på henne en av sina hundar, som har trängt sig in till mig för att bita henne, retad av en barnunge. Det gav anledning till en fruktansvärd scen från min sida; med revolver i handen försätter jag hela kvarteret i revolution; polisen infinner sig, polistjänstemannen var muselman! Jag förklarar att den otrogne hôbi (tvättaren) har sagt till sin *salé* att skicka hunden in i mitt hus för att bita min katta, ett djur som är profeten kärt. Vad fasa! En otrogens hund i en troendes helgade boning, en troende som kan arabiska och är omgiven av heliga böcker. O fasa! Polismannen håller en straffpredikan för uslingen som darrar och lovar ånger (han har inte upprepat försöket). Rättvisans hantlangare uppmanar mig därefter att gå till prefekten och begära tillstånd att skjuta på hunden för den händelse att fallet skulle upprepas. Jag svarar att hunden förefaller mig jämförelsevis oansvarig och att vad tillstånd beträffar det enda som jag skulle vilja erhålla vore att döda hans ägare. Så gör man i Turkiet. Man säger mig att engelsmännen inte tillåta detta. Jag beklagar förhållandet. Polismannen, som delar mitt beklagande, försäkrar mig att de ej skola upprepa det skedda. Härefter återställes lugnet så småningom och händelsen skänker mig ett *fruktansvärt* rykte som jag vill försöka på allt sätt vidmakthålla.

Äntligen har livet blivit lättare och mindre kostsamt för mig, i synnerhet sedan jag, på Jehals råd, gör min proviantering hos muselmanerna. Jag gör inte av med mer

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

än 30 till 35 cent om dagen, och detta i Indiens dyraste stad. Också är jag Jehal mycket tacksam för hans goda tjänster, liksom hans vän Quâsim och några andra vilkas vänliga mottagande jag aldrig skall glömma. Quâsim är anställd vid en liten moské och är samtidigt en bland de hederligaste kryddkramhandlarna. Han har en förtjusande katta som han vårdar med mycken tillgivenhet liksom två stackars magra kattor som tillhöra en granne som är buddhist; de komma och anhålla om hans misskund. Hans ansiktsuttryck återspeglar ett absolut själslugn. Det är han som lär mig böneritualen och hur jag skall arrangera turbanen, två mycket invecklade saker.

Det finns överhuvud goda och milda typer bland malajerna och bland Tamilerna från södra Indien, som för övrigt ha ett välförtjänt rykte för mildhet och tillgivenhet, två dygder som alltid äro samstämda i Islam. Jag har en gång gått i deras moské och jag har sett att alla dessa män hade många ting att lära mig. Jag känner i deras närvaro, hur de spända nerverna slakna, hur oron och våldet stillas. Dessa uttryck av ro, klarhet och öppenhet har ni aldrig sett i Europa. Man måste vara en till märg och ben inbiten »intellectuel» för att inte bli helad bland dessa varelser. Om jag vore läkare skulle jag råda mina patienter som led av nervösa sjukdomar att tillbringa någon tid bland dessa vise och jag ansvarar för tillfrisknandet. Deras dräkter äro mycket vackra och mycket enkla: en lång vit skjorta, vidare utanpå densamma ett slags väst utan ärmar (*es sadrigah*). Sadrigahn är ofta scharlakansröd, broderad med guld. Hon är av siden i alla färger men alltid mycket vacker. Man ser dessa män aldrig varken skratta eller skämta eller råka i vrede.

Däremot äro singaleserna inte alls intressanta; deras kvinnor likna apor. Alla äro likväl arier. Hur som helst — denna hop rör sig, piper, är indiskret, nyfiken, gapande och fåfäng. Man säger att de också är oförargliga och inte elaka. Man bör nog inte allt för mycket förlita sig på deras negativa dygder, i själva verket är de så grymma som deras svaghet tillåter dem. Jag har sett ett singalesbarn kasta på en katt, lyckligvis utan att träffa honom, en stor sten, och detta i närvaro av föräldrar och grannar, alla naturligtvis buddhister.

De muselmanska barnen äro oändligt mycket bättre uppfostrade, lugna och milda. Man lär dem, från den stund förnuftet vaknar, att vörda Guds uppenbarelse: Koran. Med ett ord, man odlar hos dem från den spädaste ålder den religiösa känsla som när allt kommer omkring, betecknar den slutliga begreppsskillnaden mellan människan och djuret.

Jag har, som du ser, blivit en fanatisk muselman: detta beror på många orsaker.

För det första är livet ett helvete i ett icke muselmanskt land. I Europa kalla vi varje vision av det övernaturliga för satanism och djävulsdyrkan. I hallucination se vi tingens verkliga, dolda innebörd. Men den dolda innebörden, det är helvetet och ingenting annat än helvetet. Här är det motsatsen.

Grundvalen till Islam är mycket vacker. Det är varken en religion eller en civilisation som de andra. Det är ett själstillstånd som jag en dag vill analysera. Detta själstillstånd har skapat en mängd ceremonier, bruk, vanor, tycken som i början förefalla godtyckliga, barnsliga, utan ordning, men som i själva verket, om man studerar deras psykologi, deras orsak, deras ursprung, deras dolda mening, framträda som lika många utvecklingsfaser, konsekvenser, uttryck för samma mentalitet.

Jag har frågat mig, varför Islam ej behärskar hela världen, och varför den inte är fullkomlig, men endast mindre ful än andra. Jag är absolut övertygad att den enda orsaken därtill är att alla Islams föreskrifter inte efterföljas, och jag tror också i min

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

själs uppriktighet att den muselmanska evolutionen mot styrkan och blomstringen skall ske i Islam själv genom element som redan existera där och inte alls genom att tillföra den något nytt. Det skulle snarare vara en eliminering än en import av något främmande element . . .

Jag har besökt museet, nästan uteslutande lokalt, inte mycket rikt, men beundransvärt organiserat och dyrbart inrett, som fallet i allmänhet är med engelska museer. Där finnas konstföremål, etnologi, antikviteter från landet, naturhistoria.

Konsten på Maldivöarna, ett självständigt, muselmanskt land, är en uppenbarelse. Mycket vacker, mycket enkel och av stor stil. Jag har sett ett malajiskt halsband i guld av en mycket egendomlig stil som jag sedan åratal har gissat mig till med stöd av vissa antydningar och som är svår att formulera. Se här några allmänna drag: återhållsamheten, frånvaron av allt braskande äro de härskande dragen. Dess ingivelse är helt intim, tystlåten, vilket icke utesluter intensitet. Renheten, syntesen äro förenade med en stor fantasi. Hela landskapet, eller snarare naturen, finns avspeglad däri. Tänk dig vad en vacker *beslöjad* musik skulle kunna vara och du har anslaget. Sedan Egypten och Sudan har jag inte sett något vackrare. Denna konst utgör för övrigt en lycklig motvikt till den egyptisk-arabiska konsten och den från det orientaliska Sudan. Hela det övriga museet är Singalesiskt och Tamil.

I Tamilernas nuvarande smak finner jag spåren av en mycket utvecklad och helt och hållet oberoende antik civilisation, djupare och mera lysande än Singaleserna som inte har motstått det utländska inflytandet. Jag känner inte dessa trakters historia. Men jag finner här dokument som är mera vägande än anteckningar, siffror och legender, det är konstverken och jag drar mina slutledningar av dem.

Singaleserna äga inte någon egenartad civilisation. Deras konst har ingen vilja; den är rik, elegant, yppig, men det är varken rim eller reson däri; den kvarlämnar hos betraktaren ett intryck av något mjukt och flytande, ingenting mer. Inför dessa ting skymtar man obestämt elefanter, krokodiler, sköldpaddor, bananer, kokosnötter, papegojor, en massa blomblad — och det är allt. Holländarna och portugiserna ha kvarlämnat djupa spår i detta svaga, fadda folk, vars kvinnor sakna skönhet.

Med Tamilerna är det en annan sak. Fastän utvandrade från södra Indien, stå de i närmare beröring med naturen, befinna sig mera i jämvikt, äro mera hemma hos sig, att döma av deras konst. Här finns det litet ordning och stil, litet syntes, en åsyftad verkan och koncentration. Du känner redan till denna tamilkonst, dravidien, från södra Indien, från Madura och Trichinopoli. När jag med egna ögon fått se monumenten och arkitekturen skall jag tala med dig mera utförligt därom. Hittills har jag inte sett annat än smyckena och litet keramik. Jaffna är centrum för tamilkonsten på Ceylon: Candy huvudorten för den singalesiska.

I den etnografiska samlingen har jag sett en massa underliga masker, som man begagnar sig av vid djävulskultens fester som utgör grundvalen för folkets religion i det inre av landet; jag har också sett husgerådsredskap, musikinstrument, etc. etc.

Den naturhistoriska avdelningen är magnifikt installerad i övre våningen. I den zoologiska samlingen har jag sett några vilda katter, några leoparder; vidare ormar i en lång rad, somliga giftiga, andra ofarliga, alla vedervärdiga. Jag har observerat att alla giftiga ormar äro tecknade med vita och svarta kvadratiska fläckar, som våra huggormar.

På tal om vilda djur har jag inte återsett några moskiter; men några flugor, ödlor och slutligen en morgon en liten skorpion i mitt tvättfat. Om natten hör jag stundom mitt kärl promenera, men jag bryr mig inte därom och Mabrouka rör sig inte.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

På vägen från museet stannar jag vid vägkanten för att på nära håll examinera en mycket vacker *Cyperus*. Under det jag med uppmärksamhet undersöker växten närmar sig en burgher och förvånar sig att en muselman känner till botaniken. Jag svarar honom mycket lugnt: »Lakej, när dina herrar ännu var människoätare så stodo araberna redan på höjdpunkten av civilisation.» Härtill önskade min gode burgher inte någon fortsättning, han tog till fötterna och springer ännu.

Se här den grupp man oftast möter i museet: en kuli, hans hustru och deras unge betraktande föremålen. Mannen förklarar, han bär turban, europeisk jacka, en stycke kläde omkring höfterna och över magen, lår och ben nakna, en paraply under armen. Hon bär en bindel av rött tyg omkring höfterna och därifrån vidare över bröstet och som en hängsle över axeln, med sin yttersta del fäst vid bältet bakifrån. På hennes höft sitter ungen helt naken, prydd med några smycken, med ringar kring handleder och smalben, halsband, kedja kring midjan, allt i silver vars vita ton gör en mycket vacker effekt mot huden. Alla tre hade en hudfärg av vacker choklad i tabletter. De föreföllo intelligenta och mycket sympatiska och påminde på intet sätt om våra landsortsbor om söndagarna i Louvren.

Ju mer jag ser och ju mer jag iakttager, desto mera märker jag att det här finns oerhörda tillgångar, både intellektuella, moraliska, naturliga och ekonomiska. Engelsmännen ha inte utnyttjat allt, långt därifrån; det finns affärsgrenar som de inte alls ha rört vid, ty de äro alltför mycket infödingssaker. Här finns plats för alla. Muselmanerna här äro mycket lyckliga att få mottaga nya europeiska element ibland sig, när de äro pålitliga, och varje engelsk tjänsteman som är avskedad av religiösa skäl får omedelbart sin utkomst hos dem. Hinduerna äro mycket sympatiska och deras umgänge ersätter med fördel europeernas som här göra intrycket av provinsbor eller av tillfälliga turister som stannat en dag för att åter avresa den följande. Den europé som förstår att skicka sig skall alltid mottagas med öppna armar.

Muselmanerna äro mycket uppriktiga, besjälade av goda avsikter och avhålla sig från varje dålig handling; man finner inte bland dem, varken denna rovgirighet eller detta svek eller denna tjuvaktighet eller denna smuts som i Europa levantinerna och Egyptens blandraser äro vana vid. De likna snarare europeer, minus fulheten och oärligheten.

De kunna ha hela europeens raffinerade tankearsenal, men de ha dessutom godheten och alltid mildheten. Jag överdriver på intet sätt. Detta har bevisats mig av varje dags erfarenhet.

Colombo, juni—juli 1899.

I går mottog jag ett angenämt besök. Det var vid niotiden, jag intog min middag, sittande på marken bakom den halvslutna dörren, med lampan framför mig som min ljuskälla förtärde jag mitt ris ur matkoppen. Plötsligt sticker en tass, vit som snö, fram i öppningen mellan de båda dörrhalvorna; jag öppnar helt förvånad, och se där sitter jag öga mot öga med en vacker vit katta, som en smula besvärad börjar tilltala mig: »Jag har sett dig gå förbi, och du och jag äro de enda vita i kvarteret, säkerligen från samma land och tillhöra kanske samma familj.» — »Stig in, förtjusande granne, och värdes dela min enkla måltid!» — »Med förtjusning, fastän jag äter gott alla dar hos min far, som är en god muselman och föder sina kattor väl.»

Hon äter av riset och gör slut på resterna av fisken som Mabrouka har lämnat. Jag hade händelsevis bröd den dagen, och hon finner det delikat. Och så gör man litet kur för varandra, till stor sorg för Mabrouka, som inte kände sig så vacker som den

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Tibetanskt och tamil-alfabet, skissboksblad.

Enskild ägo.

påträngande grannen. Svartsjuk och tung till sinnes vänder hon baken till och försöker att sova. Då tröstar jag henne med smekningar, och lugnad låter hon sig nöja och lägger sig att sova på allvar, denna gång på sängen.

Plötsligt bryter sig hunden, buddhistens smutsiga hundkrake in morrande: »Haourr, haourr», fylld av begär att massakrera allt som kom i dess väg. Jag tar min käpp och rasande jagar jag ut missdådaren, som räddar sig tjutande. Min sköna granne räddar sig själv, blek av rörelse, men med löfte att återkomma. Och hon kom i själva verket tillbaka och den fruktansvärda hunden också. Nej, säga vad man vill, du skall aldrig få mig att tro att hundar som denna kan räknas till den förnäma världen.

Men se hönorna och tuppen och korparna, det är varelser med födgeni det! Jag kastar något ätbart i gränden, och genast är där en svärm korpar, komna jag vet inte varifrån, som betrakta styckena på förhand, gör en rättvis fördelning av bytet för att undvika varje diskussion på själva platsen. Så sitta de och blinka åt varandra. Då visar sig tuppen, dekorativ, majestätisk, skrytsam och efter honom några hönor och kycklingar i en lång rad. Tuppen håller ett vackert tal för vart fjät som för honom närmare till bitarna. Korparna se detta och ge varandra tecken med spydig min. Tuppen gal och predikar alltjämt, och på två stegs avstånd från bitarna vänder han sig om mot hönorna och uttalar slutfraserna på sitt vackra tal. I detta ögonblick klyver en korp luften snabb som pilen och faller rakt på föremålet för allas lystnad och för bort det med ett hånskratt; och hela bandet till att hålla sig i sidan vid åsynen av tuppen som rasande, komplett berövad all hållning och värdighet, gör ett anfall, helt solokvist,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

i den tomma rymden, skriande: »Tag fast tjuven!» och utslungande mot bandet av frossande fåglar de värsta förbannelser.

I förrgår eftermiddag gav alla kvinnorna och barnen i gränden sig till att springa till gatan under utstötande av skrin. De bar i triumf en ofantlig rund trumma, ungefär en meter i genomsnitt och en decimeter hög, med hud spänd blott på en sida. Man bär denna trofé till grannarna mittemot. Tystnad. Man placerar instrumentet mitt i rummet som ett tebord och alla damerna taga med värdighet plats runt omkring det. Plötsligt ge de sig till att slå därpå med all kraft och åstadkomma ett bedövande infernaliskt oväsen. Men när mina öron ha återhämtat sig dröjde det inte länge innan jag kunde uppfatta absolut praktfulla melodier och rytmer, somliga majestätiska, andra pompösa och dekorativa *de tous les diables*.

Man tror sig se Satan själv komma i stor gala åtföljd av sin svit där stundom oroande, stundom glada ljud blanda sig. Man måste komma till Orienten för att få se vad trumma är, detta helvetiska instrument som för den som förstår rytmen är grundvalen för all konst . . . Och alltjämt dunkade damerna och man kan gott säga att de berusade sig med bullret.

Se där något som med fördel skulle ersätta *garden-partyt* eller *five o'clock-teet* i Europa, i synnerhet i England och Skandinavien, där kvinnorna förena sig för att sladdra och göra slut på folks goda rykte. Ett sådant trum-parti kvinnor emellan skulle kanske åstadkomma mera oljud än en pique-nique men skulle i alla händelser åstadkomma mindre ont.

Jag finner inte siestan längre nödvändig sedan jag bär infödingsdräkten, Sirwåle, ett slags mycket vida byxor som draperas på ett rep som tjänar till bälte. En lång, vit skjorta som räcker ända till fötterna, långa och raka ärmar, en helt vit och mycket lätt turban. Jag tillägger ett arabiskt draperi omkring huvudet och axlarna som jag fäster med en stor näsduk av violett siden, som gör en mycket vacker fläck i all denna snö. På det viset är jag beundransvärt väl rustad att fördraga hettan. Och jag tillryggalägger kilometer, alltjämt i själva staden, under de hetaste timmarna utan att lida. Vällusten att taga på sig en klädedräkt, komponerad på detta sätt och som kommer direkt från tvättaren är obeskrivlig. Renligheten är för övrigt en ren nödvändighet; den förutan må man akta sig för ohyra, myror, flugor, myggor, för att inte tala om ormar och skorpioner — som åtaga sig att återkalla en till ordningen . . .

Ivan.

Den 28 juni 1899 skriver Ivan det enda bevarade brevet till modern från Indien. Han tackar för brev som han fått för länge sedan och säger, att han har velat skicka blommor men det är omöjligt att pressa nu under regntiden.

Som du kanske har hört lever jag tillsammans med muhammedanerna här, som är det bästa folket i Indien. De ha samma gud som de kristna och judarna och dyrka honom på ett värdigare sätt. Swedenborg satte dem mycket högt.

Jag hoppas du godhetsfullt ursäktar mig för att jag besvärar dig om pengar, men det är nödvändigt för mig.

Om jag nu får hava fria händer en tid, skall jag ordna för mig så att jag kan få en god plats där jag kan få resa till Europa möjligen varje år eller vartannat år. Detta

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

är mycket möjligt, o. i alla fall så är jag dig lika nära här som i Paris. Det är ej flera faror här, tvärtom.

— —

Här finns te, kaffe, chocolat, cardemumma, peppar, kanel, allt möjligt, i blomma, men omöjligt pressa, (skall) sända dig detta litet senare o. skriva oftare till dig sedan jag blivit en smula bättre. Glad att höra att du mår bättre än jag.

Tillgivne sonen
Ivan.

Colombo 5 juli 1899.

»Igår var dagen svår för min katta. Hon har inte förtärt något varken idag eller igår.» Man får de mest ingående detaljer om det arma djurets sjukdomssymptom. När Aguéli äntligen uttömt detta tema, övergår han att tala om sin vän Mr. Joseph vid det naturhistoriska museet. »Det är en präktig pojke och han vantrivs och är förtvivlad bland borgarna här. Hans bror som är redaktör för en stor daglig tidning och har lovat att göra reklam för mina franska lektioner. Med kofferten som jag sänder den 10 juli, skickar jag några anteckningar om honom, vilket jag mycket gläder mig åt. Han har familj i Candy, släktingar överallt och jag har blott att be honom, så sätter han sig omedelbart i rörelse. *Det är alltså för min skull* som jag ber dig om husrum i Encyklopediens spalter för Mr. Joseph.

Oktober—November är den vackraste friskaste årstiden. I november nya regn. Men det är vackert också den tiden.

Candy är en bullersam, fashionabel stad. Peradéniya är en magnifik, en ofantlig fredlig by med botanisk trädgård. — Jag tänker slå mig ned i Peradéniya, dit jag får rekommendationer. Det ligger bara några kilometer från Candy, där man kan få allting. Så fort min katta är återställd, skall jag fara och undersöka förhållandena; Mme Joseph har skrivit att det är underbart hälsosamt i Candy. Men Trivandrum är att föredraga. Låt oss låta bli att bestämma någonting. Hur som helst så ämnar jag slå mig ner i Peradéniya, två timmars järnvägsresa härifrån, och sedan få vi se.

Det är nu frukttiden; i oktober finns det fisk men ingen frukt — — —

Den 6 juli. Min katta är lugnare men hon äter inte. Vad mig själv beträffar är jag mycket nere. Om jag inte blir bättre är det inte lönt att du kommer hit. Jag måste nödvändigt få luftombyte, annars går det galet med mig. Jag måste åtminstone resa till Tuticorine, det är den första engelska hamnen, några timmars överfart. Du har förbjudit mig att lämna Colombo, men det är en fråga om liv och död. Om du visste mitt tillstånd skulle du inte ha sagt till mig att stanna. Jag skulle vara tillbaka om en månad; jag mådde utmärkt ända till dess jag fick den choc som du vet.

Jag ber dig att medtaga en del av mitt bibliotek; Grolleau skall ge dig det, han packar, du behöver inte ta någon befattning med det förrän i Genua.

Idag är jag sjukare än min katta; jag tycker mera om det på det viset. Hon ber mig om att få komma in i sitt paradis, vilket består i att få sova på min arm. Det är bara det att hon inte äter. Hon har druckit mycket mjölk.

För att lägga detta brev på posten måste jag taga en rikshaw.

Jag har sagt dig att jag skall bryta mig en bana i Indien. Ju längre jag lever och ju mer jag ser, dess mer känner jag mig försäkrad om framgång. De böcker som jag ber dig taga med dig är nödvändiga härför.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag har skrivit till min mor och bett henne skicka dig åtminstone 250 fr. Om det blir något mer är det för en fotografiapparat. Tag också *mycket* fransk poesi med dig, Baudelaire, Victor Hugo, Musset, Villiers de l'Isle Adam, Lecomte de Lisle etc. etc. för att studera och deklamera. Jag kommer inte åt någon litteratur här. Du måste förse dig med alla möjliga rekommendationer. Mlle Lambquet bör ge ett brev för djurskyddsföreningarna i Madras eller i Calcutta eller i Bombay. Jag säger dig att det är nyttigt . . .

Var snäll och ta med till mig också tomma zinctuber No. 10 i stort antal. Och vidare silvervitt i burkar.

Muselmanerna här förstå inte att kläda sig. Om Henry ännu har sin burnus och sin tunesiska kostym komplett kan han gärna skänka mig den. Jag skall ge honom någonting annat.

Här finns en grå katta, ett förtjusande djur men mycket indiskret och mycket tiggande, sedan jag tämt den. Den kommer hit utanför min dörr eller mitt fönster för att säga mig, att hon är hungrig, men det är inte sant. Hon är bara glupsk, den gatslinkan.

Aguéli lockas företaga en resa till Maldivernas ögrupp där enligt en fransk två hundra år gammal resebeskrivning invånarna inte vill se djur.

Timmen närmar sig; den 10 och den 13 juli är det också post till Europa. Bestäm dig om du kommer hit eller till Egypten. I alla händelser så ber jag dig att uppskjuta din resa en månad, ty jag har förlorat mycket tid genom min sjukdom, jag är ännu sjuk och jag kan ingenting göra.

Bästa hälsningar
Ivan.

Jag skall skriva till dig om dina dikter, vilkas begrepp börja klarna för mig.

Aguéli har tydligen varit utsatt för ett obehagligt äventyr, varvid polisen ingripit och fråntagit honom hans revolver. Vari äventyret bestått få vi ej veta, men på en brevlapp till Mme Huot daterad Colombo den 12 juli 1899 skriver han: »Allt har slutat väl. Jag har bland polismännen påträffat en man som är varmt intresserad av litteratur och konst, och som är på det djupaste skandaliserad av det inträffade. Min revolver kommer att återlämnas till mig utan böter. Allting kommer att gå förträffligt.»

Aguéli visar sig sannspådd. En licens för honom att bära revolver utfärdas mycket riktigt av polisen den 13 juli.

Colombo, juli.

Min stackars Mabrouka gör mig mycket besvär, eftersom jag inte kan låta henne gå ut ensam för att skydda henne för den usla hundens bett. Men jag kommer snart att flytta för att bo i moskén och där kommer min katt att njuta av sin fulla frihet.

I går och i förrgår hade jag nöjet att huttra av köld mitt på dagen i Colombo. Jag får ju erkänna att jag inte hade mer än en papperskjorta på ryggen. Men i alla händelser är det nu den vackra årstiden, med en mycket angenäm temperatur. Sommarregn som

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

i Frankrike, minus den pressande luften. Jag återhämtar mina krafter, t. o. m. musklerna återvinna sin spänstighet. Jag äter som en varg och känner ingenting som är mera stärkande än ris. — —

Vad som fattas i Orienten i allmänhet och i Indien i synnerhet det är centralisationen; den man som kan göra något i den riktningen skall göra inte bara sin utan landets lycka. För detta är det nog att söka inträde i ett av de talrika indiska sällskapen, vilket för resten är mycket lätt; ty de äro toleransen själv, helt och hållet fria från ondska, lågsinthet och chauvinism. Mycket intelligenta, välvilliga, aktiva, öppna; vad som fattas dem är de stora passionerna, den vidunderliga ärelystnaden, begäret att omdana jordens åsyn. De ha inte heller det arkitektoniska sinnet. Jag har ännu inte sett Ahmedabads, Agras och norra Indiens monument, just det som karakteriserar det arabiska inflytandet i Indien . . . Mycket begåvade, mycket överlägsna i vad som gäller abstraktioner äro helt och hållet oförmögna att syntetisera. De kunna lära sig allt, assimilera allt, de äro uppmärksamma observatörer och de tillämpa alltid och väl allt vad de ha lärt.

Så skulle hinduerna också säkert, med litet bättre handledning kunna uppfinna nya fruktansvärda slags krut, som t. o. m. skulle överträffa europeernas. Men att drömma riktiga drömmar, aldrig! Överlägsna galningars drömmar, sublima drömmar om en ny värld som bör komma en dag, drömmen om Herrans tillkomst, om Guds rike på jorden, den härliga drömmen, över allt, om en stor dag som skall bliva början till Evigheten, allt detta är litteratur för de mera försigkomna och lika många gåtor för de andra. Jag har emellertid hört sägas att de tro på en upprepad förintelse och uppståndelse; men enligt deras mening skall det alltid vara samma sak efter som före.

Semiterna tro inte på mer än en uppståndelse men denna djupt allvarlig. Hinduerna se inte annat än en virvel av tingen. Semiterna se två världar, den fruktansvärda närvarande, denna låga, usla värld; den andra, ett strålande *sedan*. Hinduerna ha inte varken profeter eller madhister, eller revolutionärer. Deras helgon äro asketer, botare av skilda sjukdomar, milda lärda eller moralister. Det är föga, det är ingenting i jämförelse med de jättar som, med huvudet i himlen och fötterna i helvetet vilja slita ett stycke av himlen för att därmed betäcka jorden . . . Jag skall ofta återkomma till detta kapitel, ty jag finner däri den ton som anger skillnaden mellan Indien och Egypten.

Åh — öknen, ingenting går upp mot den. Vilka vackra namn araberna ha gett den! Namn av vilka ett enda säger mera än hela böcker! Jag måste komma hit till detta beundransvärda land, bara blommor, grönska, behag, liv, för att mäta djupet av min kärlek till intigheten, till all den vällust som öknen och dess synvillor bereda och vidundrens spökritt under en himmel som är på en gång svart och bländande, över en jord lysande av död.

Här på Ceylon återfinner jag min ungdom. Dessa tropiska landskap, det var just dem jag drömde framför svenska eller normandiska landskap. Som barn drogs jag instinktivt till ställen vilkas *helhetsbild*, vilkas utveckling voro landskap härifrån. Jag ser nu att alla mina förälskelser när det gäller landskap var förkänningar av tropiken. Ja, ja, jag skall måla dem en dag, men ännu är inte ögonblicket kommet . . .

Ansiktena påminna mig också i varje ögonblick om människor som en gång i tiden voro mycket sympatiska, gamla skolkamrater. Alla hinduer ha unga ansikten, av en mild lycklig ungdomlighet, utan grymhet eller oro. De likna det bästa hos europeen, litet egendomligt klädda och överdragna med någon brun färg.

Bland tamilkvinnorna finns det förtjusande uppenbarelser ofta högväxta; välskapade,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

halvnakna, alltid elegant draperade i lysande färger, förtrollande, med tunga silverringar litet varstans på deras hud med färg av café noir eller café au lait. Det är ett nöje att se dem passera. De röra sig med en livlig, lätt, behagfull gång, som inte är utan värdighet. Varken perversa eller diaboliska kasta de inte sina blickar på någon och veta inte om man betraktar dem. Det är inte längre egyptiskan, majestätiskt befallande, härsklysten, idel passion och glans; inte heller etiopiskan, som förefaller mig vara en kvinnlig Kristus, minus den profetiska gåvan.

Singalesiskan är mig djupt antipatisk. Jag älskar henne inte, jag vet inte varför och vill inte veta det. För övrigt blir hon vidunderligt ful, när hon åldras, tänderna tränger ut ur munnen på henne som borstiga mustascher. När hon är ung har hon en uppsyn som påminner om en kammarsnärta, och om hon har något vackert i sitt ansikte, så är det en lyckträff, en ren tillfällighet. Och till på köpet skämtar hon med männen på gatan, något som upprör mig . . . *Det är bara en trollpacka som har rätt därtill, en trollpacka är allting tillåtet.*

Ivan.

Den 25 juli 1899 skriver Aguéli ett brev som visar honom som han själv erkänner »en smula modlös och förvirrad på grund av min sjukdom och min svaghet».

Colombo 25 juli.

Emellertid känner jag starkt behov av att resa till Egypten, både för min hälsa och för min framtids skull. Du ser mig alltså färdig att lämna Indien utan att ha sett någon av dessa städer som vi ha talat så mycket om. Du ser att jag inte är nyfiken. Jag skall se dem längre fram, om det behagar Gud. Jag måste nödvändigt draga några pengar ur detta land, och jag skall förtjäna dem, jag är övertygad därom. Det skulle vara för långt att nu förklara för dig varför man måste ta vägen över Egypten för att komma till detta land, men det är på det viset. Egypten intar i Orienten vad civilisation, vetenskap och förfinade seder beträffar samma ställning som Frankrike i Europa. Alla böjer sig inför det som har fått erkännande i Egypten och man gör synnerligen rätt däri.

Vill du också ta med dig färg: silvervitt, några burkar, och tomma tuber, mörkblått, ultramarin, smaragdgrönt, några tuber No. 10. Övriga färger kan jag köpa här.

Min lilla revolver har räddat mitt liv men vid ett allvarligare tillfälle skulle jag behöva en större. Det finns stora och vackra för 15 och för 30 francs, titta efter hos »le chasseur français». Jag tycker att en av Encyclopédie Contemporaines »sidés Algériens» skulle kunna skänka mig en vacker kostym från Algier, den skulle klä mig mycket bra. Skulle man inte kunna på diplomatisk väg sända mig en utan annan kostnad än frakten. — — —

I går var jag oerhört svag. I dag är jag bättre, men i morgon är jag kanske halvdöd. Man är inte säker på någonting. — Mabrouka är alltjämt slö av lycka. Men hon vill flytta hon också. Tack vare henne kan jag ingenting beställa, inte avlägsna mig en hel dag, inte resa någonstans. Vilket fruktansvärt band i tillvaron och likväl skulle jag utan henne inte haft någon glädje.

— — — — —

Kom ihåg att muselmanerna endast känna mig under mitt turkiska namn: Abdul Hâdi. De andra: Aguéli. — Jag tänker att du inte avreser förrän i september och jag skriver ännu några gånger till dig . . .

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Colombo den 2 augusti 1899.

Min kära väninna!

Jag skriver ännu några ord till dig. Jag har åter flyttat över till moskén där allting var på sin plats. Mitt rum var likadant som när jag lämnade det. Här finns inga moskitos. Jag har tagit ett bad vid brunnen, men jag har blivit litet frusen i skuggan, som alltid är sval. Nätterna är likaledes svala, den kvävande värme och förtärande sol är okända här där svalkan är försåtlig, man förkyler bröst och mage och solen gör en anemisk. Det är helt enkelt anemin och febern alstrad av fuktigheten som gör mig illa. Jag har lidit av detsamma i Alexandria och på vissa platser i Frankrike som likaledes är fuktiga.

Du kommer säkert att finna detta förtjusande. Ingen kvävande hetta, inget eller mycket litet damm, frisk skugga. Du har ingen anemi att frukta, du som inte älskar att promenera i solen. — Elephantiasis måtte vara en form av reumatism. Jag lider ännu inte därav. Mina ben har blivit som stickor. Jag är till ytterlighet utmärglad och jag frågar mig hur jag skall kunna invänta din ankomst här ännu i två månader. Nej om jag ännu en gång skall tillbringa en regntid, var det vara månde, skall jag dra försorg om att skriva mitt testamente på förhand. Om fuktigheten i Paris angriper mitt hjärta så lägger sig denna på min livsnerv, och det är ju alltid ett framsteg.

Den violetta, hyacintfärgade himlen, de rena silvertonerna i palmbladens reflexer och guldet i grönskan där solen silar igenom, har varit det bästa läkemedel för mig mot alla möjliga nervsmärtor, kriser, krampryckningar, våldsamma plågor, etc. etc. Jag har mildrats vid den ständiga åsynen av dessa harmonier, och denna mildhet har ingenting att göra med organismens uppmjukning; om jag vore mindre anemisk skulle jag njuta mer.

Måtte jag kunna återvända till Egypten för att återhämta mig en smula! Ur politiskt hänseende måste jag göra Egypten till mitt land; jag skall alltid finna tillfälle att resa var som helst i Egypten, att återvända dit som till mitt eget land, utan några som helst svårigheter.

Jag grämer mig likväl inte alltför mycket över att inte ha stannat där. Jag kan inte skriva för mattighet.

En tids vistelse i Egypten innan jag kom hit (ett uppehåll på vägen) och alla svårigheter och komplikationer skulle ha varit avlägsnade, det är sant. *Jag riktar likväl inga förebråelser till dig*, och se här varför. Kanske hotade mig en fara i Egypten just då och att av de två olägenheterna jag utsattes för den mindre. Se där en följd av fatalismen. Säg mig en sak: Förmådde du mig att avstå från tanken att stanna i Egypten på grund av en ockult, hemlig ingivelse, efter en bön? Eller pratade du helt obetänksamt? Jag finner mig nödtvungen att utveckla detta för dig för att du äntligen skall bli övertygad om att jag inte anklagar dig för den otur jag haft genom att följa ditt råd.

Colombo, fredagen den 25 augusti 1899.

Min kära väninna! Jag har verkligen inte mycket glädje av att skriva till dig. Jag kan inte förklara din bestörtning, din brist på sinnesnärvaro. Jag har aldrig känt någon varelse som är mera ombytlig än du är det sedan någon tid. Har du då förlorat varje kontroll av fakta. Du skriver till mig att förbereda din vistelse här; nåväl jag gör mig all möda för detta ändamål, allt under det jag svarar dig med omgående post att det är bättre att jag reser till Egypten. Någon tid därefter besluter du dig för att komma till

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Egypten. Därefter utan någon som helst förberedelse denna famösa biljett till Genua, som kommer mig i handen som fallen från skyarna och som jag inte vet vad jag skall ta mig till med. Först och främst hade jag kunnat skaffa densamma här för 170 francs, nästan 50 (*femtio*) francs billigare!!! Oh, jag skall komma ihåg din sparsamhet! Jag har ju berättat *för dig* om en lysande anställning, som jag har fikat efter. Jag har fått sex veckors respittid för att resa till Hyderabad och fullborda mina studier; men sex veckor skulle räcka, resan till Hyderabad kostar 20 francs. Och så kommer ditt olycksbud. Denna biljett, det är höjden. Jag skall försöka att skicka den tillbaka till dig.

Men du är omöjlig. Du uppmanar mig att måla. Nåväl, här är ett paradis för en målare. Jag måste alltså vända om hem — Varthän? Till Paris, där jag inte kan måla !!!???!!! Förklara det för mig.

Jag kommer alltför väl ihåg Ditt Paris och jag vet verkligen inte vad jag skall göra där. Du säger att det finns arbete för mig? Vad då? Jag har väntat i fem år och där fanns ingenting. Jag står med gapande mun inför detta fenomen.

Och alltsedan några dar innan min avresa har du inte upphört att skada mig. För det första hindrade du mig att resa till London för att skaffa mig rekommendationer och träffa Lord Stanley. Du hindrade mig att stanna över i Egypten för att komplettera min arabiska, vilket gör att jag förfelat min pekuniära framgång här och att jag nyligen gått miste om denna plats på 6,000 francs. Vidare har du förbjudit mig att resa till Bombay, dit jag hade värdefulla rekommendationer, där jag har ett arbete att utföra för Mr. Dérembourg och där det inte finns någon pest. Du anvisar Colombo som min vistelseort och så befinner jag mig i fiendeland där allt är att frukta. Till på köpet har jag inte pengar för mera än högst en månad till. Och det tar två månader att skriva till min mor. Regntiden håller på att börja och med min katta på halsen kan jag inte företaga några resor för de pengar jag har kvar. Jag kan inte resa till Egypten eftersom jag skulle stiga i land utan en sou, med en katta i famnen. Vad skall jag då göra. Res till Genua!! Men min kära väninna, du glömmer att jag inte äger de pengar som behövs för att återvända varken hit eller till Egypten och jag har inte heller de pengar som behövs för att leva i Paris. — Som du ser är det en verklig mördarkula, utan något kryphål, ett sannskyldigt litet helvete så fullständigt som möjligt, som du har ordnat för mig. Men en förrädare skulle inte ha ställt till sämre för mig, kanske skulle han ha arrangerat sig så han skulle draga någon fördel av det. Medan du åter inte drar den ringaste vinst av alltihop. Du är alltså snarare vimmelkantig.

Men den som ordnar om människoödena, han måste ha ett huvud som är solidare än så. — Lördag. Jag finner klokt att inte riskera resan till Paris utan att ha pengar till återresan. Du vet det mycket väl.

Jag befinner mig i den fullständigaste ovisshet och tvekan. Vad skall jag göra? Återvända till Genua. Kasta fullständigt bort denna resa som knappast har börjat, åter börja leva — som konstnär — jag skall åter tvingas ned i overksamheten och obemärktheten. Förlora alla dessa utgivna pengar, alla dessa månader, så många ansträngningar, och varför. För att återvända till Paris, för att du skall få hånle åt mig, för att min lydnad mot dig måtte bli ett nytt medel att göra mig modlös och förkrossa mig. Jag ser inga andra motiv, ty när du inte oroar mig med skräcken för din förbannelse och din död, är jag inte sjuk. Jag har haft litet malaria, det är sant, och jag kommer att få *fullt upp* av det nästa månad, och jag beräknade att kunna resa härifrån till Egypten vid den tiden. — Nu är det ingenting annat att göra än att vänta på vad ödet vill, det har alltid behandlat mig som en styvmor.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Egyptiskt kupolhus.
Tillhör Nationalmuseum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Har du verkligen handlat efter mogen överläggning hela denna tid. Jag betalar redan mycket dyrt för det och jag kommer att göra det ännu mera.

Jag ber dig att noga läsa och överväga följande råd.

1) Överflytta de 70 francsen från agenten i Genua till agenten i Port Said.

2) *Förflyttadig inget stans och framför allt göringe ting. Ty du gör allting galet med ett skarpsinne att hitta på det olycksdigra som är synnerligen märkligt.*

Vad mig beträffar ser jag framför mig en omöjlig situation. Jag vet inte vad som är att göra. Jag måste sätta min katta i säkerhet och ge mig härifrån. Nu förhåller det sig så, att min katta inte är säker i Colombo. Jag måste ta reda på ett sjukhus Jaina. Var? *Omöjligt att finna reda på det.* Och så vet jag att jag hade kunnat göra mig underrättad därom i London men inte i Colombo. Med ett ord från Mlle Lambquet som jag har bett så mycket om, hade jag kunnat få veta det utan att förflytta mig härifrån.

Skissbo kallad från Indie n. Pe nte cking.
Enskild ägo.

Det förhåller sig så — det finns kanske tio personer i staden som vet det, och de vill inte säga mig det. Det är en indisk, passiv fanatism.

Det bör finnas i Madras; kanske finns det ett i Madura eller i Trivandrum eller någon annan stans helt nära. Hur skall jag få veta det? Jag har inga pengar för att experimentera; låt oss alltså ta oss till Madras med fyra sous i fickan, det skall bli min nöjesresa. — Och likväl har jag inte ännu välsignat dig. Och förresten, framför allt, kom inte hit. *Framför allt kom inte hit.* Jag skulle inte vara i Colombo. Ingen skall säga dig var jag befinner mig. Mina brev skola nå mig i alla fall; en främling skall förändra adressen på dem och Mr. Sinayah själv kommer inte att veta var jag befinner mig, och han skall svära mig att inte ge den åt vem det vara månde, om han händelsevis skulle få reda på den.

Var så god och skriv var vecka på ett brevkort hur du mår. Det är allt. Jag kommer att göra på samma sätt. Du kan adressera dem till Colombo som vanligt. Men de komma att nå mig i alla fall.

Om jag lyckas på min plats, vilket är föga troligt med hänsyn till situationen, då är allting bra, inte sant? — Du anhåller om ett uppdrag till dessa öar och jag skickar dig respengar. Om jag inte lyckas, vilket är troligt, skall jag försöka att skrapa ihop pengar för att resa till Egypten.

Och det är allt vad jag kan göra.

Och ännu en gång

1) Lämna inte Paris innan min ställning klarnar!

2) Kasta inte omkull mig med dina elektriska batterier i form av brev! Ty det kommer att bli min och kattans död.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

3) Var snäll och vänta lugnt i din vrå. Överflytta bara de 70 francsen från Genua till Port Said! Det är varken smickrande eller lyckligt för mig denna penninghistoria i Genua. Om jag hade dem tillgängliga skulle de vara väl placerade eller i Egypten om fjorton dagar, d. v. s. en vecka efter ankomsten av detta brev till Paris. Som du ser har du inte vidare lyckligt handlag.

I alla fall finner jag mig i allt detta som lika många straff och prövningar, lycklig att få litet av mitt straff i förväg.

Min kära väninna, mottag uttrycken för min tillgivenhet! Jag hoppas att snart kunna lämna dig nyheter om mig, och goda.

Ivan.

Ställningen är så svår att den minsta obetydlighet kan komma allting att braka sönder. Gör alltså ingenting!

I sin förtvivlan vänder sig Aguéli till Mme Huots son Henry med bön om medling hos modern.

Colombo den 28 augusti 1899.

Min förträfflige vän!

Du måste hjälpa mig att förklara situationen för Mme Huot. Vad går det åt henne? Jag kan inte längre skriva till henne. Och till råga på allt slänger hon till mig en biljett till Genua på 218 francs, som jag hade kunnat köpa här för 170 fr. av samma bolag. Hon tröttar ut mig på ett tillintetgörande sätt. Hör på — oss emellan sagt — vet du varför jag blev sjuk? På grund av en spöksyn som hon framkallar för mina ögon i ett brev, och nu är jag utom mig sedan närapå fjorton dar. Men ingenting är farligare här än att förlora självbesinningen. Det är till följd av denna nervösa chock, som jag har insjuknat. Nu börjar hon på nytt, sedan jag nätt och jämt tillfrisknat. Ännu en sådan kris som jag genomgick för tre månader sedan, och jag är förlorad.

Alltså, först säger hon till mig att komma. Jag föreslår henne då att resa till Egypten. Hon går med på detta förslag. Jag vidtar förberedelser för de två eventualiteterna, hennes ankomst hit och dessutom för en resa till Egypten. Och så kommer hennes returbiljett till Paris, utan någon förberedelse, eller någon förklaring. Jag förstår ingenting vidare för min del. Jag kan inte leva i Paris, jag har inte nog pengar. Jag har varit på vippen att göra min lycka här och tillfällena erbjuda sig i massa. Jag är djupt bedrövad. Jag är inte nog väpnad att möta omständigheterna, tack vare ett utmärkt råd. Nåväl — man får inte enervera sig. Jag har alltför länge legat mina vänner till last; detta måste taga ett slut.

Se här min situation. Att återvända till Paris — det är inte tal om; att återvända till Egypten, ja, med allra största nöje, hämta krafter och börja om på nytt, ty jag *skall slå igenom* och jag anser mig aldrig slagen. — — — Men — jag har 30 francs i reda pengar!!! och en stackars enögd gammal katta som inte skulle leva en vecka utan mig. — Jag har en biljett som har betalats med 218 fr. men som är av ingen nytta varken för mig eller någon annan. Jag har 70 fr. i Genua som jag ej kan komma åt. Alltså omöjligt att resa till Egypten utan att äga några sous vid landstigningen. Min katta kan inte företaga resan. Det skulle vara att ta livet av henne. *Jag måste stanna.* Men om fjorton dar inträffar en ny regntid med nya katastrofer och malaria-recidiv, vilket alltid är mycket farligt. Om hon hade skickat mig pengar till biljetten, skulle jag ha rest den 27 och varit framme i Egypten sedan en vecka när du får mitt brev. Jag har

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

inte förtjänat detta misstroende som för det första har sårat mig på det högsta och vidare försatt mig i den svåraste situation.

Jag ber dig nu att åtaga dig detta ömtåliga uppdrag: att säga till Mme Huot att inte företaga någonting alls. Att förhålla sig absolut lugn. Är det tillräckligt klart? Om min mor sänder henne pengar för min räkning måste hon expediera dem *omedelbart*, utan tvekan, ty om en månad kommer jag att stå alldeles utblottad. Jag har aldrig befunnit mig i en spändare, svårare belägenhet. Om jag kommer väl ur den, så är det tack vare ett underverk. Och att veta att det är en av mina bästa vänner, som med de bästa avsikter i världen har begått denna förrädiska handling mot mig!

Jag är inte ond på henne därför. Olyckan är för stor för ett människoverk; den är dämonisk från början till slut. Och vad förmå vi mot dämonerna, i synnerhet om vi förlorade huvudet? Jag ser ingen räddning utan i sinneslugnet. Det är mitt enda vapen och skydd, efter Allah, och jag måste respektera det.

Den 29 augusti. Du förstår, jag överger aldrig Indien definitivt. Det är ett mycket vackert land, över all beskrivning. Livet är lätt där. Resurserna och anställningarna mångfaldiga. — Där finns olägenheter, det är sant, men absolut ingenting oundvikligt. Jag ångrar att jag avrått Mme Huot från att resa hit, ty hon skulle vara förtjust. Du kan inte föreställa dig en ljuvligare temperatur. Det är sant att solen vid middagstid suger upp tankarna i huvudet som ett läskpapper, men man känner inte detta annorlunda än som en sömn. Och förresten behöver man bara skydda sig, det finns alls ingenting kvävande, ingenting brännande och förtärande, ingenting alls som påminner om rötmånaden: om man inte har några kuliarbeten att utföra vid middagstid är det synnerligen obefogat att beklaga sig över värmen här.

Det är på grund av min utomordentliga känslighet för fuktigheten som jag har varit sjuk och till på köpet är detta inte uteslutande klimatets skuld. När allt kommer omkring är regntiden inte hälsosam, men det upptar inte mer än fjärdedelen av året.

Vad jag kommer att taga mig till för att draga mig ur svårigheterna vete Gud. Jag måste sätta min katta i säkerhet mot ödets växlingar. Hon måste alltså placeras i ett hospice i Indien. Jag vill försöka att uppdriva några rupi och resa härifrån till Madras för min katta. Där vill jag lära *att tala* hindustani och persiska och försöka att få en inbjudning till kongressen i Kalkutta, som snart skall äga rum. Jag skall inte företaga dessa resor för mina egna pengar. Jag måste kanske återvända på egen bekostnad. Om inte slumpen gynnar mig under detta härnadståg, återvänder jag till Egypten. Och det skulle vara förvånande, om jag inte med tillhjälp av arabiska, persiska, hindustani och turkiska kunde täcka utgifterna för en resa till världsutställningen.

Jag tycker det är dumt att resa härifrån utan att ha dragit någon behållning av mina pengar och min tid. Ända hittills har jag bara lidit — vilket är nyttigt för att lära känna och älska ett land, men som inte skaffar något i portmonnän.

Som du ser, min käre vän, vad detta drömland beträffar är jag i synnerhet upptagen av penningfrågan. Men kom ihåg att på samma gång tar jag motgångarna med mycken filosofi.

När jag ser att vänner och verkliga vänner göra mig skada, utan att märka det och med de bästa avsikter i världen, då börjar jag skratta.

Många hälsningar. Gör nu som jag har bett dig! Jag skriver snart till dig. Bliv min talesman hos Mme Huot med all den grannlagenhet varav du är mäktig! På snart återseende.

Ivan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

När det behagar Allah och Mme Huot att hejda mitt ödes vindflöjel, skall jag skriva till dig angående de böcker som du bör sända mig. Du måste sända mig vad jag begär utan några invändningar, men jag skall inskränka mig till det minsta möjliga.

Vad jag är ledsen att lämna detta land. Nu börjar min vision att taga fastare konturer och de lysande eller mörka massorna befolkas med andar. Jag är sjuk av att inte kunna måla, men man kan inte göra det i Colombo. Det är en jämförelsevis dålig stad med hänsyn till att inslaget av halvblodshinduer, som alltid är dåligt, dominerar där. Jag är litet ledsen på Mme Huot som har fått mig att stanna här så länge, genom att uppehålla mig med order och kontraorder utan ända.

Regntiden har börjat. Jag får vanmaktsanfall vid varje störtregn, men jag skall försöka att hålla mig lugn, om man mer eller mindre olägligt släpper lös stormbyar över mig, då är det slut och jag har ingenting annat att göra än att invänta döden. Det är det man aldrig har förstått. Sinnesrörelserna äro förkrossande här. Jag har sagt det för länge sedan, men det tjänar ingenting till. Att skälla ut mig nu är detsamma som ett regelrätt mord. Att resa till Paris på annat sätt än med en tur- och returbiljett är något som jag redan har försökt mig på och som jag inte vill göra en gång till.

Obs! Försök då att taga reda på adresser och namn på de egyptiska delegerade vid orientalistkongress i Paris i fjol. Du finner dem i bulletinen som kom ut hos Leroux. Skicka mig dem omgående!

Jag skriver till dig mera längre fram.

Discrétion i ditt uppdrag för Mme Huot! Var snäll och bränn detta brev, sedan du gjort nödiga anteckningar!

Jag har fått din tidning, tack. Jag skall skriva om den en annan gång.

Colombo den 20 september 1899.

Min kära väninna,

Jag kan inte resa till Paris. Jag har inga pengar för att leva där och vad det beträffar att bo hos Henry så har han nekat mig det redan i februari månad och jag kommer ihåg hur min begäran att få stanna fjorton dar för att undvika resan med en emigrantångare blev mottagen. Du håller mig inte au courant med någonting. Jag vet alltså inte, om det har inträtt en förändring eller ej.

Och du, du har alltjämt händerna fulla av arbete. Om jag en enda dag kunde vara dig verkligen nyttig skulle jag komma tillbaka, men det är ännu inte fallet.

Jag reser till Egypten, så snart min mor har skickat mig pengar. Ty för framtiden kommer hon att skicka mig pengar direkt. Den här olycksaliga biljetten är giltig ända till årets slut.

Var snäll och skriv lugnt till mig för första gången sedan i februari, utan förhastande eller vimsighet vad som är att göra! Du förlamar mig fullständigt. Jag kan inte göra någonting alls annat än att kola av på stället under såväl fysisk som moralisk tortyr till gagn för ingen. — Men kom ihåg att vid första tillfälle reser jag till Egypten för att återställa min hälsa som har lidit ofantligt under min orimligt förlängda vistelse i Colombo.

Jag ber dig vara snäll att svara på detta brev på ett definitivt sätt. Jag gör inte något motstånd längre. Svara mig, för Guds barmhärtighets skull, utan förhastande, utan raseri så att jag förstår! Låt mig då veta din vilja men jag förbereder dig på att

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

jag inte reser till Paris utan att äga medel att återvända antingen hit eller till Egypten. Förr dör jag på fläcken, ty livet i Paris är inte möjligt. Alltså, om sex veckor till väntar jag att bli definitivt underrättad. Ditt brev av den 2 augusti har träffat mig utan varken förberedelse eller förklaring och jag nekar att tro på detta utan upprepande och förklaring. Och jag skulle resa till Paris utan möjlighet att kunna ge mig därifrån igen! Nej, och du vet varför.

Alltså, på snart återseende

In.

Tuticorine den 30 september 1899 (lördag).

Kära väninna,

Då jag inte längre kunde hålla ut, har jag brutit upp, då jag t. o. m. föredrar elden framför askan. Jag gick ombord i förrgår kväll klockan 4, kom fram kl. 7 följande dag, och jag kan inte erinra mig ha gjort en mera förtjusande resa. Jag reste likväl tredje klass, på däck, men kaptenen hade älskvärt nog låtit ordna en däcksplats för mig och Mabrouka ensamma, och hon var mycket nöjd.

Mabrouka! Mabrouka är nöjd, mycket förståndig men hennes smak är förvänd eftersom hon är dräktig. Hon är inte svår att vara rädd om. Hon protesterade i rickshawn i Colombo. Ombord på ångaren hände ingenting; hon var mycket nöjd och vågorna roade henne mycket. — I den lilla ångslupen mellan ångbåten och Tuticorines hamnarm, omkring 20 minuters resa, förde hon ett förfärligt liv, men väl framme lät hon folk handskas med sig med mycken filosofi.

På hotellet har hon inte gjort mycket väsen av sig, men i alla händelser är det tack vare henne som jag har stannat i Tuticorine och tagit in på hotell, dessförutan skulle jag ha fortsatt direkt eller också skulle jag gjort uppehåll vid »Musafir Khana» för att titta på moskén. Det gör detsamma. Gud skall löna mig och under tiden gör du livet surt för mig.

Nu är jag i ditt och min mors våld. Jag har inte pengar till hemresan i fickan, men jag har inte kunnat handla på annat sätt. Jag kan inte förklara dig allt, och om du klandrar mig, är du så orättvis som är tänkbart, och du tillintetgör mig fullständigt.

— —

Madura den 1 oktober (söndag) 1899.

Mina kära vänner: Äntligen Indien — och i hela dess fullhet — och jag hade bort börja i den ändan. Det må vara hänt — satan ville det så. Nu är jag mycket nöjd med Indien och jag har drömt om det hela natten, så att jag inte har kunnat sova. Jag skall berätta om det längre fram. Först och främst Mabrouka. Hon har funnit sig mycket bra till rätta på British India Hotel, men hon åt inte sitt kött. Men hon lapade sin mjölk och spann sitt »ron ron» och var helt förnöjd. I morgon bittida skall jag packa in henne i sin korg mot nya öden och prövningar.

Mabrouka, den skökan!! Jag tar henne naturligtvis med mig, så snart tåget sätter sig i gång, blir hon som tokig. Skrik och tandagnisslan. Jag tar då ut henne ur korgen och det första hon gör är att rädda sig in i en annan kupé under bänkarna. Förfäran! Men hela järnvägsvagnen reser sig och kör milt men bestämt bort henne mot mig. Då närmar hon sig fönstret genom vilket hon ser mark och palmer försvinna med svind-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

lande hastighet, hon vill springa efter dem, d. v. s. kasta sig ut genom fönstret på ett tåg i full fart!!! Omöjligt att lugna henne. Jag griper henne, skäller ut henne, jag smeker henne, ingenting hjälper. Hon skriker som en besatt tre fjärdedelar av vägen, vilket var förb. obehagligt, eftersom jag hade kunnat bli tvungen att betala 1 franc för henne och att i händelse av klagomål från en medresande lämna henne i bagagevagnen. Äntligen är vi framme i Madura och jag besluter mig för att stanna där, om inte för annat så för att lugna denna stackars idiot till katta. Förargad som jag är känner jag mig inte ha kraft att uppsöka ett hotell men jag går direkt till Dek Bungalow (d. v. s. den engelska regeringens härbärge). Det var en förtjusande engelsk-indisk villa med en stor park omkring. Då jag är den ende resanden är jag absolut herre över bungalown och parken i 24 timmar för en rupi.

Det var rörande att se Mabrouka under allt detta. Hon rullade ihop sig alldeles som en hund. Äntligen lämnar jag henne.

Allt detta skulle ta ett sorgligt slut. Jag går ut för att se efter henne. Ingen Mabrouka. Jag blev inte skräckslagen, ty jag vet att ingen skulle göra henne något ont. En arbetare ser mig söka, talar om en hund och visar mig i vilken riktning. Jag går åt det hållet. Två barn prata alltjämt om hunden och pekar mot himlen. Jag tittar upp men finner ingenting ovanligt. Då säger en pojkbyting någonting om ett träd, genast ser jag min slyna sittande bland grenarna och väsande som en drake. Jag klättrar upp i trädet och Mabrouka överöser mig med ovett och sätter sig till motvärn men jag griper henne, och där är vi på marken efter faror, grenar, skråmor och svordomar. Jag tar in henne, och hon lägger sig på sängen. Hon gör ingenting annat än sover och dricker mjölk.

Jag skall väl berätta för dig om staden, templet och tamilerna. Madura är en riktig orientalisk indisk stad. Där finns inte så mycket skog men träd och inte litet skugga, och damm, men inte förfärande mycket. Gatorna äro mycket breda, husen små, vackra över all beskrivning, pittoreska och alla olika varandra. Det är inte få som påminna om Egypten, d. v. s. det egyptiska och lantliga Egypten och inte det arabiska och Cairote, Egypten. Andra är venetianska palats helt österländska, d. v. s. mycket avstängda, skyddade för alla blickar, detta i motsats mot Colombo, jag har sett mycket vackra sådana.

Jag skulle säkerligen kunna bli en god kritiker av tamilkonsten. Alltsedan Tuticorine har jag haft en förkänsla av detta monument. Se här det intryck det gör.

Fastän av oerhörda mått, är det varken förkrossande eller förbluffande. När jag fick se den, utropade jag: se just en sådan arkitektur behövs det för dessa horisonter. Där finns ingenting groteskt på något sätt, jag förstår inte att man har betecknat den så. Det är elegansen och kristallen som behärska massorna, d. v. s. landskapet. Ett jämnt slättland här och där enorma klippor, block, inga kullar men klippor. Jag har skönjt på avstånd, på två ställen berg i fjärran. Konturen av templets torn eller pyramider var precis densamma som dessa bergs. Det inre däremot var en sannskyldig djungel av stenar och pelare som var som enorma kristaller men av en elegans över all beskrivning. Man går in och ut där som i en bazar, och det är en sådan i själva verket. Den är oförglömlig denna folkmassa i denna arkitektur. Det finns knappast någon europé här, och jag har inte sett mer än ett par byxor. I templet finner man kor, som är som hemma hos sig. De låta älskvärt folk närma sig och smeka dem. De ströva omkring överallt i staden och de som inte tillbedja dem måste beundra dem. Här finns några elefanter också. Jag ger en kaka till en av dem, en stor rasande sälle, alla rusa till,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och jag får veta, att han har en mycket opålitlig karaktär och att jag har riskerat att bli slungad i luften och söndertrampad. Tusan, men jag upplyste dem, att det är ett mycket snällt djur.

Här finns få resande och folk skockas aldrig omkring dem, man känner sig aldrig förföljd. Tamilerna ha åtminstone den goda sidan att de lämna en i fred.

Jag har nyss sett en solnedgång i templet, över cisternen (som är en liten sjö, d. v. s. omgiven med skulpterade pelare), en djungel i sten, omöjlig att beskriva. — Och jag har hört ett stycke kult, en infernalisk musik och röda ljus under alléer av pelare som man räknar inte i tusen men i tiotusental. Det förekommer inga djuroffer, ty de äro ortodoxa Sivadyrkare.

Jag har sett hus som äro ättlingar i rakt nedstigande led från monolitklippor och jag är övertygad att de gamla tamilerna bebodde grottor som troglodyterna (är det det riktiga ordet??).

Den 2 oktober (måndag). Jag har också sett palatset som används som domstolsbyggnad och post. Det är beundransvärt men restaurerat eller rättare sagt putsat, ty man har inte förändrat någonting, det förefaller nytt, modernt, vilket skadar en smula. Fasaden är inte rörd.

Det är mycket vackert, mycket vackert.

Muselmanerna känna igen mig här, fast jag är klädd som europé (för att erhålla vissa små förmåner på järnvägen). De äro mycket älskvärda. Följa mig lång väg för att visa mig en väg eller ett hus. Och ingen tigger slantar av en. Folk skockas aldrig omkring mig, och jag är så nöjd med tamilerna som möjligt. Några smekningar av de vackra korna, utdelandet av bananer till djuren ådrar sig uppmärksamhet och sympati. Så t. ex. ställer sig en ko i min väg, jag låter handen glida över hennes puckel, hals och mule, de är hänförda över sådant. En köpman som bevittnat detta skänker mig för ingenting, om jag får be, två bananer som jag ger åt kon. Då köper jag av honom för en sou. Handelsmannen ger mig åtta eller tio bananer för min slant. Jag fortsätter att mata kon, hon är älskvärd nog att mumsa i sig, och jag ser en liten kalv också, som med stor tillfredsställelse håller till godo.

Här befinna alla djur sig väl. Men här finns inte så oerhört många, utom korna som är heliga. Plåga en ko, och man skall döda dig. Här finns getter, några hundar, några katter och också några helt små åsnor. — Kanske ett tiotal elefanter, *fästa* vid templet (fästa i de två betydelserna, ty om de lämnades i frihet skulle de hitta på rackartyg var de kom åt). Om aftonen sitta två eller tre hedersmän upp på en av dem. De rida runt templet och klockorna som hänga på dem slå klingande mot deras sidor. De är gråsvarta, enorma, och i det sneda ljuset på förgårdarna till denna fantastiska byggnad och bland denna brokiga och pittoreska folkhop är det oförglömligt, och de två dagarna i Madura skola hålla mig skadeslös för så många månaders sjukdom på Ceylon.

Musiken är ett konstförfaret lössläppande av alla naturens skräckinjagande buller. Havssnäckan är av en fruktansvärd effekt. Jag blev rusig av den. Var kväll är det musik i pyramiderna.

Madura den 2 okt. 1899 (kväll).

Jag har strövat omkring hela dagen i staden, förstäderna och omgivningen. Men det är Egypten på kornet, ett grönt och skuggigt Egypten, minus dammet och les bakshicks. Mindre brännande hett också. Här och där buskage och det är på en gång pittoreskt och hieratiskt. Vägarna äro alléer med multipliants, acacior, palmer och cactus.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Åt andra hållet är det slätten vid Gizeh, vintertid, d. v. s. grönskande genomskuret av alléer (vägar) med svart lövverk. I en tredje riktning slättland, få träd men i fjärran några helt röda kullar. Det finns också röda vägar, med ett ord, allt det som man söker i Egypten, utom Kairo, finner man här. Blott ej det enastående ljuset, som du känner, och araben.

Men man har freden, friheten att göra allt vad man vill, se, måla, begrunda, beundra, och om hinduerna händelsevis slutligen skulle upptäcka en, så är det för att vara älskvärda mot dig, och man uppskattar dig mycket för din intelligens och din beundran av allt det vackra de äga.

Tanjore, den 4 okt. I går morse kl. 6 avreste jag från Madura. Ankom kl. 3 hit till Tanjore. Så här ser vägen ut. Norr om Madura finner man beundransvärda, grönskande landskap, på en gång skuggiga, öppna, leende och hieratiska. Man (vem?) har kallat Madura för det dravidienska Athen.

Mabrouka säger ingenting. Ännu inte, ty hon har lärt sig nu att resa. Vackra kullar och vacker, frisk grönska vid Skolavandan. Palmyrapalmen har suggererat denna pelarordning och som dominera. Risfälten ha inspirerat det gröna i shawlen som du har fått. På en väg begraven mitt i de gröna fälten ser man vagnar, oxar, kvinnor i lysande rött och män i vitt.

Därefter närma sig kullarna från alla sidor, vagnen stöter och man skakas så att man får ont i baken. Mabrouka protesterar, stackars katta, och jag visar henne vackra landskap vilket alltid roar henne.

Ayalur. Järnvägen ligger 1,100 fots höjd över havet. En liten vacker och snygg stad. Men mellan Ayalur och Vayampati har jag sett beundransvärda landskap, unika, tjusande.

Föreställ dig ett Franche-Comté, djupa dalgångar i botten på vilka floder och bäckar (som nu voro stigar på grund av den torra årstiden), och sluttningarna på kullarna (i pyramidform och inte rundade) täckta av en översvallande livsbejakande grönska och berg amfiteatraliskt runtomkring, på en gång allvarliga och eleganta till anslaget, av ett obeskrivligt lugn. Det finns några få palmer, men cactus, aloë, accacior, multiplianter. Det var lika vackert som Ceylon men av en annan karaktär, mycket mera hieratiskt. Och luften var ren och frisk, ett sant paradis. Du måste se detta.

Härifrån går vägen utför; det skakar inte längre och Mabrouka säger ingenting mer. Långt innan man anländer till Trichi (nopoli), kommer man till slätten, den enorma slätten,[1] platt som en kaka, med röd jord alltjämt, mager kultur, fattiga busksnår och inte mycket lyckliga träd. Vallar, fördämningar, ett helt fint uttänkt kanaliseringssystem för vattnet som tryter i år. Torrlagda flodbäddar, broar etc. Under regntiden bör allt detta grönska mycket, och även nu var det visserligen monotont men inte alltför nedslående och inte på något sätt fasansfullt.

Jag såg Trichi i går kväll. Det är en död stad, till hälften i ruiner och grus. Vi är långt från Maduras renlighet och elegans, till vilken hon utgör en kontrast. Och likväl, är den lika intressant. I Madura är allt öppet, utbrett, klart, lysande, sjungande. Här har allt en mörk, tystlåten karaktär, som behagar mig mycket. I Madura påminde arkitekturen om de höga kullarna, djungeln och de fruktbara fälten. Här för den tanken på klippan och det dominerande karaktärsdraget är fastheten, blocket, ogenomträngligt. Och detta karaktärsdrag är beundransvärt väl uttryckt, framställt. Alla monumenten

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

äro små, med undantag av två eller tre, men alla av en karaktär som inte skämtar. Skönheten är så massiv som möjligt men mot toppen kommer det några drag som ger en tusan djävla flykt åt karaktären. Det är sannskyldiga böner, dessa byggnadsverk, av en värme som jag inte anade. Alla de reproduktioner jag sett ge ingen föreställning om tamilstilen.

Madras okt. 1899.

Mina kära vänner! I Madras sedan 5 dagar. Jag bebor en kula på vindsvåningen som gränsar till den stora Tripolicanemoskén, så kallad efter kvarteret. Mabrouka är med mig. — När man kommer till järnvägsstationen blir man angripen av packet som man finner vid stationerna i de stora städerna. Jag tar en oxvagn med mina tillhörigheter och Mabrouka på upptäcktsfärd efter en bostad.

Omöjligt att finna rum på hotellet till resonabelt pris. Jag går då till moskén de Monti Yâlpête, där jag gör en obeskrivlig sensation, klädd som jag är på europeiskt vis. Men slutligen lugna de sig, bli mycket hyggliga, placera mina tillhörigheter och Mabrouka under lås och bom och anbefaller mig att se upp med tjuvar. Där finns inga rum, alla ligga på den hårda marken under bar himmel. Men på det viset har man det bäst här.

Mabrouka kryper ut ur sin korg mitt i en häpen folkhop. Hon ser sig omkring med stor säkerhet, sätter nosen i vädret och börjar göra toalett med långa slickningar med tungan. Och man frågar mig: »Har du verkligen fört den där med dig från Ceylon? Vilken galenskap! Men eftersom det förhåller sig på det viset, måste du låta den röra på sig och ge den något att äta».

Men det var just det jag var på väg att göra. Och en gammal hedersman, som hade gapat allra mest, ja, t. o. m. gjort sura miner ty han hade något att göra med förvaltningen, blir den som sysselsätter sig mest med henne och gör sig mest underrättad om henne. Han har t. o. m. givit henne att äta några gånger i min frånvaro. En av de roligaste episoderna under min resa var Mabrouka i moskén. Jag stannade där tre dagar innan jag flyttade till den andra stora moskén, där jag nu befinner mig och där jag kan bebo ett rum eller rättare sagt en cell för en fjorton dagars tid, herre över nyckeln. Mabrouka protesterade ty hon befann sig väl i Monti Yâlpête och hon tycker inte mycket om Triplicane. Hon har väderkorn. Där borta var det fullt av hyggligt folk medan de här snarare är några kanaljer, med undantag av några stycken, som jag behöver. Där gav man mig att äta och jag hade blott att ge hals för att födan skulle komma till mig. Här måste jag betala allting, vilket gör mig förbaskad.

Madura, det är Egypten, den stora stilen och plastiken. Puvis De Chavannes skulle ha varit hänförd i det, och så finns här, jag vet inte vad av lycka, förklaring och nobless på samma gång.

Eller också Cézanne, landskapsmålaren; ja, alldeles! Ayalur (omgivningarna), men det är alla romantikerna på en gång! Harpignies och Courbet, Rousseaus rosafärgade dekoration, och Corots renhet och klarhet. Tanjore skulle ha varit Delacroix' stad, raviner fulla av bizarra vegetationer, aloë, cactus, etc. och tigande gravar, dammar, cisterner, vallar, sannskyldiga stup, infernaliskt vackert. Och en luft som tävlar med Egyptens.

Mabrouka mår förträffligt här, hennes stackars nos rodnar litet grand. Hon äter mycket och hon är ofta elak.

I går kom en råtta och avlade besök hos mig. Hon nosade på min tallrik på en halv

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

meters avstånd från mig och Mabrouka, som sade: »Jag struntar i henne». Jag sade: »Du kan komma och gå i frid. Vi är alla tre undantagsvarelser, var och en av sin art».

Jag ämnar uppsöka överste Olcott, en ryktbar teosof eller snarare syncrétiste och bibliotekarie vid naturhistoriska museet här. Men jag är bunden av min katt som väntar sin nedkomst, och det är för att kunna vara hemma med henne i det ögonblicket som jag övergivit Monti Yâlpête, där vi befann oss så väl båda två.

Jag befinner mig i värsta tänkbara knipa. Jag äger inte mer än sammanlagt 10 francs, och om min mor inte har skickat pengar till mig i Colombo, är jag förlorad. Klimatet är bättre än i Colombo, men inte så bra som i Madura eller Tanjore, som är ännu bättre.

Den turkiske konsulns intendent, en abyssinier som torde vara eunuck att döma av hans förnamn, har haft godheten att skänka mig kläder och linne och mycket annat.

Kan du tänka dig att det är omöjligt att komma över kaffe i Madras. Man har bara thé, och inte just så märkvärdigt. Jag har alltså fabricerat mig en kaffekokare av två blecklådor och den funktionerar förträffligt. Det var i går, och jag kommer aldrig att glömma den rörelse jag kände, när jag såg min eld. Det franska ordet »foyer» (härd) för att beteckna ens bostad är lika vackert och poetiskt som det engelska »home» (oöversättligt) och som alltid för tanken på familj, medan det alltid ligger något av familjekänsla och maner, husgudar i den eld vars herre du är, som du har tänt och som brinner för dig.

Och detta skriver jag till dig i en brännande hetta, middagstiden och på eftermiddagen vid cisternen, där man företar tvagningarna innan bönen, bränna stenhällarna bokstavligen fotbladen och det kostar mig en verklig viljeansträngning att kunna stanna den minut som tvagningsritualen fordrar.

Och likväl lider man inte, man kvävs inte. Man andas den friska luften med fulla lungor.

Detta år är dyrt. Pesten gör framsteg, men den har ännu inte nått Madras. Den är likväl inte långt borta. Centrum för den är inte längre Bombay utan Poona, på något avstånd från Bombay.

Om jag inte vore så ängslig och enerverad på grund av min penningbrist, skulle jag må betydligt bättre. Men jag frågar mig på ingivelse av vilken djävul det är som min mor har underlåtit att sända mig de pengar som jag bad henne om redan i juni och juli, för mer än tre månader sedan.

Men det var *omöjligt* att stanna i Colombo. Mina krafter voro alldeles uttömda och jag såg ingen möjlighet att stanna ännu i fjorton dagar. Om du klandrar mig därför är du orättvis.

Ivan.

Skriv alltjämt under adress Poste Restante, *Colombo*, faire suivre.

Så snart jag får nog pengar, reser jag till Egypten.

Madras den 22 oktober 1899.

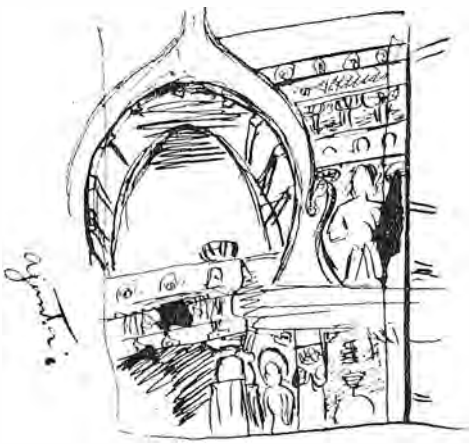
Kära Marie!

Jag vill berätta dig litet om Madras, det lilla som jag har sett därav. Stadsdelen Monti Jûlpete nära hamnen, är inte synnerligen intressant. Triplicane samma sak — men den har en mängd mycket vackra moskéer, några äro verkligt sköna. Men nära Triplicane åt Adyar till (se längre ned) finns en muselmansk kyrkogård, enorm, på en gång kyrkogård, djungel och beundransvärda ruiner av alla storhetsgrader, och hundratals. En

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

mycket vacker övergiven moské till hälften i ruiner, nära en konstgjord damm, en väldig fyrkantig cistern, med trappsteg ned till vattnet och helt begraven av de vilda trädens grönska. — — — — — —

Mitt i dammen eller sjön ett helt litet kapell av djärva, eleganta former höjande sig ur vattnet som en ofantlig blomma. Ännu längre bort beundransvärda landskap, på en gång odlade och vilda, allt skugga, påminnande mig om de rikaste franska landskap, med fyrkantiga fält av odlad jord, omgivna av sannskyldiga häckar av palmer, multiplianter, mimosa och accacior, och vackra silvergrå eller vita, puckelförsedda oxar, ett djur så dekorativt som gärna är tänkbart, draga en plog med minen av en filosofisk bonde, tillfredsställd och lugn. Ty man misshandlar dem inte, man ger dem inte för mycket arbete men nog att äta. Det är vackert med ett på en gång intensivt och lugnt drag. Ännu längre bort en havsvik, en ofantlig flod, där havet stiger upp och palmvegetationen som jag berättat om för dig så mycket, mäktiga arter, med stora linjer och så gripande som du någonsin kan tänka dig. På andra sidan bron, 5—6 gånger så lång som Pont Neuf, ligger Adyar park, skog, djungel — allt på en gång, i komplett enslighet, med den väldiga vattenytan vid sina fötter, ett säte för teosofiska sammanslutningar. Jag har aldrig sett ett läge som är på en gång mera tjusande och storslaget. Det är också en källa till stolthet för överste Olcott, chef och grundare av sällskapet, och han gör sig ett nöje av att visa den för mig, dess sceneri och samlingar, i det han inbjuder mig att tillbringa en stund med honom. Jag avböjde likväl, förbehållande mig att komma en annan gång.

Skissbokblad från Indien.
Enskild ägo.

Han gav mig ett brev till en inflytelserik muselman, som i sin tur gav mig ett brev till den turkiske konsuln med det resultat att man omedelbart gav mig ett mycket vackert rum, luftigt, hälsosamt, torrt, med alla möjliga bekvämligheter och av en snövit prydlighet. Med ett ord en fulländad gästfrihet. Och i morgon skall jag uppsöka Mr. Masmechi (?), en lärd och märklig man. —

Mr. Joseph i Colombo hade rekommenderat mig hos Thurston, direktör för museet i Madras, som visade mig samlingarna och introducerade mig hos överste Olcott. Museet är högst märkligt vad den dekorativa konsten från södra Indien beträffar. Där finns förbluffande kvinnliga och manliga dräkter. Olyckligtvis är allt detta i guld eller silver — inte möjligt att finna något i koppar — mycket dyrt. Och till på köpet finner man inte några autentiska saker. Man skickar modeller till Europa, man tillverkar sådana i massa; det är en industri helt enkelt, och hinduerna är nöjda. För att skaffa sig äkta varor måste man träffa överenskommelse med en guldsmed som kommer och arbetar hemma hos en. Man ger honom av regeringens rupi och han förvandlar dem i ringar, armband, halsband, bröstsmycken och man är färdig, fullsatt med grannlåt.

Befolkningen på Malabarkusten har de intressantaste smycken och prydnader. Och dessutom fulländade vapen, bordskärl i koppar, emaljer, och man finner inte detta

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

längre i de stora städernas bazarer, utom i »Tschaure-bazarerna» (tamilska Kulane Kadey, singularis Hou kadey), vilket alltid betyder »stöldens bazar» (eller tjuvarnas) och motsvarar vårt Temple. Jag har varit där två gånger, men dessa två gånger fanns där ingenting, varken i bazaren eller i min börs. Alldeles som hemma.

Kan du tänka att man i Madras bär en mössa som påminner om din. Det är den medeltida mössan upp i dagen, sådan som man ser den på vissa porträtt av Leonardo, d. v. s. på hans huvud. Den är förbaskat dekorativ. Jag går själv med en sådan och en turban omkring. Man bär den också utan turban.

Det är otroligt vad här finns mycket turbaner. Muselmanernas äro nästan alla intressanta, hinduernas visa dålig smak och äro ofta groteska, och sakna karaktär och stil.

Den 3 nov. 1899. Adyar. Jag befinner mig sedan någon tid hos Överste Olcott, omgiven av europeisk lyx och väl betjänad. — Vi ha passerat en period av störtregn, följder av en cyklon som närmat sig i egen hög person. Vädret är nu åter vackert med 25 graders värme, och frisk havsluft i överflöd. — Jag har läst Zola: »Le débâcle» och V. Hugo: »Les misérables». — »Débâcle» är en mycket vacker syntes som jag råder dig att läsa. Jag har blott hastigt dragit igenom »Les Misérables». En eländig roman, men strålande romantisk teater. Den gömmer på en vacker religion. Hugo är sin tids störste målare, som misstagit sig på verktyg. —

I själva verket är det ett slags egenkärlek som gör mig fundersam med avseende på återresan. Förhållandet är att jag inte har funnit några utomordentliga saker i fråga om stoffer, smycken och andra ting. Det finns likväl. Jag har sett kaschmir och förbluffande kaftaner, linne som man skulle vilja ta för siden, tjockt, tungt, rikt, broderier, etc. etc. Från Sikkim (i Himalaya) alltjämt linnetyger, underbara. Vad som skär mig i hjärtat är att jag inte kan komma över dylika här, det är omöjligt. — Se här en annan form på mössa (teckning) med öronen dolda till hälften under mössans barber. Jag har en svart sådan i detta ögonblick på huvudet. —

När jag satt och bläddrade i Adyars rika bibliotek fann jag intressanta böcker om »Chromopathin» eller rättare sagt »Chromotherapathin», färgläkekonsten. — Jag har själv sedan lång tid tillbaka iakttagit att jag »hungrade» efter de eller de färgerna, ibland de ena ibland de andra. För ögonblicket är det en harmoni i gulgrönt, violett och vitt. —

Och »i din åtrå ligger läkemedlet för den», säger Muhammed. — Tänk om vissa flickors längtan efter den eller den klänningen inte vore annat än medvetandet om ett fysiologiskt behov, vad säger jag, en autotherapi, självläkekonst. Eller målaren som inte är lycklig utom när han lyckats med en ny harmoni — vem vet — det är kanske ännu en yttring av självläkedom. — — —

Jag vill köpa sådant, sedan lång tid tillbaka, när du har kallat på mig, men detta har varit omöjligt ända tills nu. Jag väntar bara på några stoffer och några smycken för att återvända och jag tänker så mycket på det, att jag inte har någon ro i min själ. Varför ser du alltid låga motiv i allt vad jag gör?

Om vi inte dör så blir Agra, Hyderabad och det andra alltjämt kvar på samma platser — de ha inte flyttat på sig under århundraden. Och för resten är det inte oumbärligt för ens lycka eller för själens salighet att få se dem.

Jag vänder alltså om hem, och om en vecka skall jag säga dig vilken datum, om ej någon katastrof inträffar. Bed att alla sådana avvändas från Mabrouka!

Jag ser mig redan lyckligen hemma, målande med ett hörn av Indien i ögat, om inte

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

annat, om jag inte har det i min koffert, och som en högsta nådebevisning vågar jag väl inte att be dig sitta för mig, ty det är mitt fasta beslut att arbeta. Och i Paris finns det ingen annan än dig som jag kan betrakta.

Jag skulle vara mycket tacksam, om du ville be Henry möta mig vid Gare de Lyon och efteråt går vi rakt till rue Julie. (Henrys hem.)

Mabrouka har blivit mycket vacker och mycket elak. En verklig elaking, minsann. Hon trivs i elegansen fast hon inte kan få så mycket kött som nere i staden. Hon har beslutat sig för att äta bröd och ägg och hon finner detta gott. Hon ser glänsande ut, men är elak, elak, hon som var så god förr i tiden. Hon som har sett så många länder och känner sig som medelpunkten för så många personers välvilliga nyfikenhet, förhäver sig tydligen. Och hon misshandlar mig stundom.

Se där nog för idag. Jag är ett rov för ängslan och oro sedan några dagar tillbaka. Vad jag skulle önska att jag vore i Paris eller att ni vore här.

Ditt drama är mycket vackert, jag vill tala om det längre fram. Jag är mycket nedstämd, och din dåliga mening om mig tynger mig. Min gud, vilket helvete, alltid missförstånd, anklagelser, det är infernaliskt, det är Satan i egen person som framkallar allt detta, och jag har inte mer än en tanke, att återse dig snarast möjligt. Utan det känner jag min själ förlorad. Vad betyder allting annat för mig.

Jag kysser dina händer, och jag ber dig, jag bönfaller dig att ännu en gång taga mig till dig. Min gud det är infernaliskt, infernaliskt, denna situation.

I—n.

Madras, Adyar, den 5 nov. 1899.

Min kära väninna!

Jag har nyss mottagit dina två brev av den 8 och 9 okt. Varför har du inte hållit mig underrättad om vad som tilldrar sig. Jag trodde säsongen var över och så kommer nyheten från Boulogne och så, genom en indisk tidning, den från Deuil. Jag beslöt mig för att återvända *direkt* till Paris, efter nyheten från Boulogne.

Förbannade svarta kabinett. Jag kan inte skriva till dig vad jag vill. Jag väntade mig dessa slag, jag hade tydliga förkänslor därav och du hade avvänt min uppmärksamhet därifrån. Nå, det gör detsamma. Jämför vissa fakta från början på detta år, och du skall ha förklaringen till dem.

Det är självklart att jag återvänder med första båt, den som avgår den 19 nov. — Vad den står mig dyrt, din brist på uppriktighet mot mig. Vad jag lider ända till dess jag åter är hemma. Låt oss inte tala därom, men om det är möjligt så låt oss upphöra med en dylik misstänksamhet, du ser vad den kostar.

Redan för två år sedan väntade jag att detta skulle hända. Du behandlar mig som feg och idiot och vill få mig att tro att det inte skulle hända ens nästa år. Man måste absolut upphöra att bedraga varandra på detta sätt.

Det fordrades mera mod för mig att stanna här än att ge mig iväg. — Men för tunnor tusan varför har du inte underrättat mig; varför t. o. m. insöva mig i säkerhet och avvända mina misstankar. I annat fall skulle jag ha handlat på annat sätt. Låt oss inte tala därom! *Jag reser hem omedelbart.*

Om Gud så vill, vänder vi tillbaka hit nästa år. Vi reser hit och Mr. Olcott ställer ett litet hus till vårt förfogande.

När jag har sett min katta fördraga resorna väl har jag omedelbart övergivit varje tanke att lämna henne i ett skyddshem.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det blir kallt omkring mig, när jag tänker på allt detta. Läkemedlet — Uppriktighet.

Ah, Marie, varför denna misstänksamhet? Om du hade skickat pengarna till Colombo den 29 augusti, hade jag avrest och jag hade varit en månad senare i Paris. Det är infernaliskt, infernaliskt.

Så befinner jag mig alltså i dödsångest. Du har sövt mig, ah, det har ingen betydelse — var är du i detta ögonblick? Är du i livet? Sedan lång tid tillbaka har jag upphört att låta mig tjusas av natur, städer, etc. etc.

Men allt detta är oviktigt, marken bränner under mina fötter. Svär då att för framtiden behandla mig som en moraliskt ansvarig, medveten varelse och dessa helvetiska ting skola inte upprepas mera! —

Jag har redan skrivit till dig att Kalle inte längre är min vän, han har avlagt falsk rapport till dig. Hans avsikt var att åstadkomma brytning mellan oss. Det är mig obekant för vem han arbetar. Tala inte mer till mig om honom! — Hans tilltag betyder ingenting. En förklaring och allt är i ordning igen. Men han har demaskerat sig.

Vad jag lider, vad jag lider att inte vara hos dig! Hur kan du tro att jag är desertör etc. etc., att jag håller mig undan? Men jag lider alla helvetets kval och genom vilket infernaliskt förtal ha alla dessa missförstånd, misstankar, dispyter, etc. etc. uppstått?

Jag ber dig, förlåt mig mina ord, ty de äro inte ens tankar. Framför mina hälsningar till din make, som jag sätter djupt värde på! Tro mig då inte sämre än jag är!

Det är inte hänsyn till *min* hälsa som varit bestämmande men väl till Mabroukas.

Vem kunde drömma om någonting dylikt — tjurfäktningar i Paris, mitt i vintern, i oktober. — »Du har den utomordentliga turen att inte vara här!» Hur kan du säga detta — återigen denne fördömde Grolleau? Har jag inte bett honom att hålla mig au courant med diverse saker. Processen med honom må vara avgjord från och med denna dag, jag vill inte längre återse honom, hör du.

Ah, vad jag lider, vad jag lider! Var är du? Hur befinner du dig? — O min kära väninna, förlåt mig de fel som jag kanske begått, men som jag i detta ögonblick är omedveten om!

Den 6 nov. 1899. Du behöver inte lova mig att vi skola avresa tillsammans längre fram. Som Gud vill! Jag ber dig bara om en sak, *om den är möjlig utan alltför mycket olägenhet:* att sitta modell för mig snarast möjligt: då tar jag kattorna till Rue Julie. Du kommer dit vid tiotiden och stannar till kl. 3 utan att laga dejeuner 93 R(ue) S(aint) P(ères) eller mata kattorna. Det är allt vad jag ber dig om och det är endast en ödmjuk bön, men hur du kunnat tro att jag fordrade vad det vara månde.

Det var omöjligt att avresa *den 26 oktober*, det fanns ingen båt. Det finns en den 19 nov. Jag ämnar ta den. Det är Bayern, tror jag.

Jag vill besöka bazarerna i Hyderabad för att skaffa mig en rustning och några dolkar, alla sorts saker i klädväg. Men jag har inte alls tid.

Jag har skrivit till Freudenberg att han svarar mig om han har blivit betalad från Europa eller inte.

Jag vill skriva en artikel om chromotherapeuthi, en biografi över Mr. Olcott och en annan över Mr. Thurston för l'Encyclopédie. Det kan vara oss nyttigt och det vanpryder inte tidningen.

Ah, vad mitt lugn är artificiellt, just nu. Varför har du inte underrättat mig tidigare om allt detta? Marie, jag besvär dig, om vi någonsin återses, aldrig mera något misstroende! Det är detta som har orsakat alla dessa horribla situationer.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag lider, jag lider, varför är jag då straffad så? Jag känner att det är orättvist. Dessa lidanden äro icke läkemedel åt min själ, som inte är sjuk på det viset. Jag kvävs. —

Min kära väninna, under nuvarande förhållanden är det inte *någon olägenhet* för mig att uppehålla mig i Paris, till och med under två år. *Tvärtom*, vad jag fruktar i Paris, det är ett liv som förflyter utan mål, utan att tjäna till något.

Jag tror inte att judarna ligga bakom tjurfäktningarna. Men snarare jesuiter. Men detta har ingen betydelse.

Sedan flera dagar är det vackert solsken. Mabrouka är lycklig och hennes nos är alldeles rosafärgad. Hon är fet och hennes fäll glänser vackert. Hon stryker fritt omkring i den ofantliga byggnaden, full av tillflyktsplatser och vrår, och hon ser med viktig min ned från upphöjda platser. Jag är inte rädd att bli av med henne här.

Jag avreser om några dagar till Colombo, 36 timmars resa. Om jag inte går ombord den 19 är skälet inte mer än ett. Någon olyckshändelse med Mabrouka, men i Colombo skall jag låta övervaka henne, jag skall t. o. m. taga henne med mig överallt, så att hon inte blir borta för mig i sista ögonblicket.

Skriv till mig i Aden, Port Said, Neapel, framför allt Neapel, till kommissionären. Jag skall skriva till kommissionärerna och ge order om att breven sändas ombord. Ingenting skall komma bort. Håll mig au courant med allt!

Jag kysser dig, många hälsningar till Mr Huot och till Henry.

I—n.

Säg inte till Grolleau att jag kommer hem och ämnar bo Rue Julie!

Medelhavet, den 1 december 1899.

Mina kära vänner,

Jag mottog ert brev av den 31 oktober i Suez, jag har inte fått det av samma datum adresserat till Colombo. Jag har anträtt återresan så snart som möjligt och det är endast av en händelse, som jag har kunnat resa. Det förefaller mig som om allting sammansvurit sig mot min resa, t. o. m. båten som avgick en dag tidigare än vanligt. I st. f. den 19 avgick den den 18 kl. 5 e. m. och jag blev inte underrättad förrän kl. 3 och kom i sista ögonblicket med mitt bagage i oordning. Jag har berättat för er om oväntade förvecklingar i anledning av en postanvisning, etc. etc.

»Bayern» är överfull av pack och jag har all möda i världen att försvara min katt mot alla fän som är på hemväg från Kina. Stewarten har i alla fall inte placerat mig så illa i en anständig hytt med 4 kojer, alla upptagna. Men det är tur att kamraterna i hytten är ganska anständiga, ty jag har min katta med mig. Jag kan säga er att rekommendationerna ingenting är värda. Det är nätt och jämnt jag har fått tillstånd att ha Mabrouka med mig, det är alltihop. Jag har anhållit om tillträde till salongsbiblioteket vilket har nekats mig. Det gör detsamma, Mabrouka mår storartat, hon äter som en varg, hon har lagt mycket på hullet och hon spinner som en toka. Tredjeklasshytterna är inte alls dåliga, men det är blandningen som är något förfärligt. — Låt oss inte tala därom! Jag är likväl lycklig att befinna mig på hemväg, lycklig av hela mitt hjärta att återse er. Hela denna historia är infernalisk, infernalisk från början till slut. Och denna gång är det inte längre mitt fel. Jag har ingenting att förebrå mig, jag är för resten trött på denna onödiga, ofruktbara kamp mot ett oundvikligt öde, som jag inte

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

kan förklara för mig. Jag tänker bara på en sak, att återse er och föra med mig Mabrouka helbregda till Paris.

Man har sagt mig att jag skall få svårigheter med karantänpolisen för hennes skull och också på järnvägen i Italien. Jag måste betala 16 frs till Freudenberg i Genua, som jag lånat, då jag hade absolut behov av fickpengar ombord. Jag kommer fram till Genua med 5 lire på fickan. Lyckligtvis komma vi inte fram en söndag utan jag kan uppsöka agenten omedelbart och lyfta mina pengar. Var snäll och håll er beredda att skicka mig ännu en smula till Genua i händelse någon olycka skulle inträffa. Jag fruktar mycket att det inte är nog. Om man förelägger mig alternativet att undergå karantän eller övergiva Mabrouka så kan jag inte övergiva min katt.

Det är inte Colombo som är nedsmittat av pest, utan Egypten och Suez-kanalen och Röda Havet äro strängt övervakade.

Jag är överdrivet rädd, men det är mycket möjligt (att jag blir smittad), och eftersom allting går galet måste man vara beredd på allt. Detta brev avgår från Neapel, och från Neapel till Genua är det 36 timmar ångbåtsfärd; det bör komma till Paris samma dag som jag går i land i Genua.

Jag ber er att sända mig ett telegram adresserat till agenten för att underrätta mig hur ni må. Jag hoppas att ni redan ha skrivit till mig i Genua, som jag har bett er. Jag lider av oro, men här ombord behärskar jag mig så gott jag kan. Men när jag väl är i land! —

Min kära väninna, jag har aldrig nekat att komma tillbaka, jag har inte kunnat, helt enkelt. Jag har nekat att ordna med min hemresa i slutet av augusti, erfarenheten har visat att mina farhågor endast var alltför välgrundade.

Jag bönfaller dig, hys då en smula rättvisa mot mig! Jag har inte kunnat handla på annat sätt.

Till allt det övriga kommer du också att anklaga mig för oskicklighet med avseende på mina rekommendationsskrivelser. Men du ser ju att de inte är pålitliga på agenturen i Paris, eftersom jag har varit tvungen att ersätta Freudenberg.

Jag planerar inte några resor efter världsutställningens slut. Gud allena vet var vi då komma att befinna oss. Jag har bara en enda önskan, att återse dig.

Min enda tröst är Mabrouka, som är mycket lydig, mycket renlig; hon har blivit fet ombord.

Min Gud, varför har ni inte ofta låtit skriva till mig genom Henry? Men det gör detsamma, låt oss inte tala mer därom, måtte det vara Guds vilja att du återfår krafterna. — Jag tänker inte, jag ser inte, jag räknar timmarna till min återkomst.

Jag kysser dig
Ivan.

Hotel Victoria — Place Nuntiata 16 Gènes le 6 dec. 1899.

Kära vänner!

Jag befinner mig i Genua sedan igår. Men jag har tillbragt natten ombord. Jag har lyft pengarna hos Fratelli, med avdrag för de 16 fr. till Freudenberg. Det som återstår mig är alltså otillräckligt, då priset för biljetten är 148 fr. Jag måste sända mitt bagage som fraktgods antingen per järnväg eller med Norddeutscher Lloyd. Jag skall undersöka i morgon vilket som blir det billigaste.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag ser mig alltså nödsakad att tillbringa några dagar i Genua och er médiance och era försiktighetsmått komma att stå mig dyrt. Var snälla att sända detta brev till min mor för den händelse att ni inte vill förskottera mig 30 francs. Om jag hade haft pengarna på fickan skulle jag ha avrest till Paris igår kväll och mitt bagage skulle inte ha förts i land utan fortsatt sin väg. Men med dessa anordningar kan jag ingenting göra. — Mabrouka mår väl vilket inte är fallet med mig. Jag är helt feberaktig av ombytet på luft, av alla dessa missöden och onödiga mått och steg som man lätt hade kunnat undvika med litet förutseende.

Hur skulle jag nu kunna fly? Mina pengar försvinna medan jag väntar, väntar, allt jämt väntar. Samma slag i Genua som i Colombo, och när allt kommer omkring är (inte) brevet (som jag har mottagit) av den 3 oktober, inte synnerligen uppmuntrande. Men eftersom jag har kommit så snart som jag kunnat, varför då förebrå mig och för vad?

De stränga karantänsbestämmelserna voro inte avsedda för andra än resande från Singapore och Hongkong. Min katta väckte allmän välvilja i tullen och kontrollören nöjde sig med att låta mig öppna bara för formens skull.

Om ni inte kan förskottera mig några pengar, var så snälla att sända inneliggande brev till min mor, så att hon kan skicka mig.

Du hade likväl lovat mig ett annat mottagande än det som ditt brev bebådar. På vad sätt har jag då åter gjort mig förtjänt av din onåd? Jag skulle gärna bedja om förlåtelse, om jag kunde, men jag förstår inte vari mitt fel består. Du borde veta i denna stund i vilken dödlig ångest jag tillbragte mina sista dagar i Colombo. Nu kommer detta att upprepas i Genua, där jag till på köpet ingenting har att göra. Jag tänker gå direkt till svenska konsuln för att förbereda honom, om något skulle hända mig, ty mina krafter försvinna, och hopp och mod, min Gud, det äger jag inte mer. Jag har endast plikten att föra Mabrouka till Paris och anförtro henne i vänliga händer.

Jag är varken rasande eller missnöjd, jag är inte ens häpen eller förvånad. Jag har likväl anledning därtill. Jag är trött, trött. Sedan Port Said är min syn nedsatt till följd av kölden. Och andra ting, men det intresserar dig säkert inte mycket.

Jag ber dig likväl att säga mig ditt beslut genast, ty denna situation är outhärdlig. Och jag vill veta vad jag har att hålla mig till och vad jag har att göra.

Jag har bett min mor att skicka pengar till Colombo men nu kan jag ingenting, ingenting, ingenting göra. Men inser du då inte vad du gör med mig? Svara per omgående, var så god.

Din tillgivne
I—n.

Jag säger dig ingenting och jag skall inte säga dig någonting heller om, genom den mest oväntade lyckträff, jag skulle komma levande fram till Paris. Men, jag ber dig, om du inte ordnar mina angelägenheter bättre, så låt dem för Guds skull vara, ty t. o. m. om de försummas helt och hållet, så ordna de sig bättre, om de helt få sköta sig själva.

Men du gör alltid på samma sätt. Jag har inte mer än en sak att göra, att stanna där jag är och göra slut på mina pengar utan någon nytta. *Absolut som i Colombo.* Kommer detta att räcka 4—5 dagar? Kommer det att räcka i fjorton dagar? Eller i månader? Se där den stora frågan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Mabrouka mår mycket bra. Hon spinner som en toka. Hon är likväl enerverad.
— — — —

Jag skriver i morgon också.

Tåget avgår härifrån kl. 1 e. m. och kommer till Paris kl. 5 på kvällen. Det finns att annat tåg som går härifrån kl. 7 på kvällen, men jag vet inte när det anländer till Paris.

Hjärtliga hälsningar

I—n.

Jag har ungefär 80 kilos övervikt, det gör 40 fr. bara för bagaget från Genua till Paris. Det är alltså bättre att skicka det som fraktgods.

Genua den 8 dec. 1899.

Min kære Henry!

I Genua sedan några dagar; av de 70 fr. som voro sända hit ha 16 gått till M. Freudenberg i Colombo, ty jag var skyldig honom 10 rupis på biljetten. De återstående 54 fr. voro inte tillräckliga, fastän biljetten inte kostar mer än 48. Jag hade mitt bagage, transporter, etc. etc. Och redan vid ankomsten till Genua mottar jag av Marie ett brev fullt av hotelser och okvädinsord, som jag inte alls har förtjänat. Jag har avrest från Colombo *så snart jag kunnat*, och om inte Marie hade begått en massa misstag skulle jag avrest i slutet av augusti. Jag förstår ingenting av denna hållning och jag ber dig underrätta mig i tid, om det är hennes avsikt att lämna mig i denna fruktansvärda situation utan att veta någonting alls. Kommer detta att räcka två dagar, eller två veckor eller två månader? Och under tiden försvinner mina pengar, försvinner, ty jag vet inte för hur lång tid jag har att stanna här.

Om några dagar kommer jag inte att ha mer än tjugo francs, och vad är sedan att göra? Jag kan inte avlägsna mig långt från Mabrouka för att söka rätt på något. Jag är sjuk och ligger till sängs halva dagen.

Och när allt kommer omkring har jag aldrig bett att få stanna varken i Genua eller i Colombo. Jag befinner mig där till följd av en kedja av händelser till vilken jag inte har skuld. — — — — —

Mitt bagage skulle komma att kosta omkring 40 francs i övervikt. Jag måste alltså skicka detta på annat sätt. Springa härs och tvärs för att skaffa mig upplysningar. Man lämnar falska sådana med den allra största oginhet. Innan man får den rätta har man alltså förlorat tid och det är dyrbart, för dyrbart för utlänningar i Italien.

Det finns inte en anklagad av vilken undersökningsdomaren begär mera detaljer och förklaringar än Marie begär av mig. Från och med idag svarar jag inte mer. Om man inte tror mig på mitt ord, så mycket värre. Jag har inte kunnat handla på annat sätt, och missöden ha regnat över mig sedan slutet av oktober. Först säger Marie att jag har att lösa min biljett för ingenting. Men när allt kommer omkring fordrar kommissionären 50 rupies för den. Jag lyckas äntligen uppdriva dem. En postanvisning var inte riktigt utskriven. Man vill inte godkänna den på posten. Jag finner äntligen en hygglig själ som köper den av mig för dess fulla värde. Båten kommer en dag tidigare än vanligt, alltjämt inte mitt fel. En kraftansträngning, och jag kommer med i sista ögonblicket. Jag har knappt stigit i land här, förrän jag mottar ett grymt brev,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och Marie vet mycket väl, att det fordras mig tid att hämta mig efter dessa slag. Det är inte möjligt att färdas mot strömmen. Om jag skall bliva kvar i Genua för att stanna där, måste jag först hyra mig ett rum, men om jag skall resa, måste jag bo på hotellet.

Var snäll att underrätta mig genom telegram (adresserat Fratelli), om jag bör stanna eller om jag skall ge mig i väg! Nu kan jag inte bryta upp utan 50 francs, och jag skall inte röra dem annat än med den största varsamhet. För två dagar sedan skulle 25 fr. ha räckt, t. o. m. till en reserv i händelse något skulle stöta till.

Jag ber dig giva mig *omgående* svar vilket det än månde bliva. Jag kan inte fördraga denna infernaliska situation mer än tre dagar till.

Och en fortsatt tystnad skulle för mig betyda en dödsdom. Jag känner ingen här, jag skall snart inte ha en sou längre, det är kallt, jag har feber. Till på köpet har jag Mabrouka. Med ett ord, jag befinner mig i beklagansvärda, omöjliga villkor, och jag har inte alls bett om dem.

Jag bönfaller dig att svara mig och taga hänsyn till min situation.

Bästa hälsningar

Ivan.

Adr. Leopold Fratelli, 10 Piazza San Siro 10, *Genua.*

Min mor har redan skickat pengar till mig i Colombo som kommer att returneras till Paris. Om jag skriver till henne, vet jag inte om de böra skickas till Genua eller till Paris. — Det är sant att jag har föredragit Paris framför Indien, men jag skulle tycka oändligt mycket mera om att vara i Indien eller Egypten än i Genua i detta ögonblick.

Intet dokument berättar hur Ivan Aguéli äntligen lyckades taga sig fram till Paris, eller hur den återvändande pilgrimen hälsades vid hemkomsten. Men bland Aguélis papper har förirrat sig ett brev som kastar ett egendomligt grellt ljus över slutscenen i det indiska dramat.

Mme Huot hade erbjudit tidskriften *L'Arte* några av sina dikter genom sin och Aguélis vän från samvaron i Kairo 1895, konstnären Emile Bernard, och denne tackar i det nämnda brevet, daterat december 1899, för det gjorda erbjudandet, varefter han fortsätter:

Sedan den saken är klar — en rent konstnärlig fråga — låt oss tala om vänskap och om den förvåning som det som ni berättar om Aguéli har väckt hos mig. Stackars pojke, en så begåvad natur, en så subtil nervositet! Jag har alltid uppskattat hos honom, mitt i hans hållningslöshet, en verklig överlägsenhet, när det gällde förmågan att känna. Nu är det för övrigt tydligt att han, överlämnad åt sina intryck, en smula överger förståndets raka väg, och det som är passande att göra. Vad ni bör ha lidit, chère Madame, med denna skrovliga natur, på en gång barbarisk och finkänslig, vild och så civiliserad, som gärna är tänkbart. Ni har måst lida, men att lida det är för passionerade naturer att leva, och förvisso uppskattar jag att ni har föredragit detta framför plattheten av en värld som alltid är densamma och kretsar i sin mage som vår vän brukade säga.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Indien!, det är tydligen en dröm, full av gifter, febrar, mardrömmar. Detta underliga land hade format Baudelaire.

Jag hoppas, hur intressant allt detta må vara, att ni skall få bättre underrättelser från vår anarkist-poet, och att han kommer tillbaka till er, inte alltför förlamad. Som ni säger — ni skall förödmjuka honom, ty kärleken är tydligen den mäktiga, behärskande, eviga kraften . . .

Med detta nya sekel ber jag er, madame, att mottaga de bästa välönskningar från den som har äran att kalla sig er ödmjuke och tillgivne tjänare

Emile Bernard.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

III.

SKOTTET I DEUIL.

DEN VÅRDAG 1900 då världsutställningen i Paris slog upp sina portar, fanns i den människomassa som trängdes i målningssalongerna vid Champ de Mars och Invalidhotellet en och annan, som med ett igenkännande småleende hälsade ett egendomligt par som högtidligt rörde sig genom mängden, Ivan Aguéli i sammetsdräkt tillsammans med Mme Marie Huot kostymerad som venetianska med en mössa i dantestil på huvudet.

För den verkligt initierade innebar denna anblick, att Aguélis indiska episod var avklarad, men ingen torde ha anat att bakom fredsslutet mellan de två stridiga parterna låg ett hemligt hot mot fransk rättsordning.

Mme Huot och Ivan Aguéli hade ännu en gång funnit varandra i sin lidelsefulla djurkärlek. De nya försöken att införa de spanska tjurfäktningarna i Frankrike hade förmått Aguéli att avbryta den indiska resan, älskarinnans hån hade knappast behövts för att påskynda färden. Nu sågo de ett tillfälle erbjuda sig att slå ett stort slag för djurens heliga sak.

Den stora tjurfäktningsskandalen i Deuil i oktober 1899, när en tjur hoppat över barriären ut bland publiken, hade resulterat i ett förbud utfärdat av prefekten i departementet Seine-et-Oise, M. Poirson, mot anordnandet inom departementet av dylika olämpliga folknöjen.

Men den ädla sportens förkämpar hade ej givit tappt. Förbudet hade motiverats med arenans bristande soliditet. Det gällde alltså att konstruera om den på ett fullt betryggande sätt. Detta skedde också, och sedan arbetena blivit granskade och godkända av ämbetets arkitekter återstod ingenting annat än att åter upphäva förbudet. Trots indignerade protester från djurskyddsvänligt håll gav alltså prefekten, med det villkor att tjurens hornspetsar skulle beklädas med skyddande kulor och att inga hästar finge deltaga i tjurfäktningen, sitt medgivande till att den långa listan av världsutställningens attraktioner utökades med ännu ett förnämligt num-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

mer, stor spansk tjurfäktning i Deuil måndagen efter pingst, den 4 juni 1900.

På stolt klingande spansk-fransk rotvälska ha affischer och tidningar redan länge annonserat den märkliga händelsen: »Gran plaza de toros, Paris-Enghien, *grande corrida* med sex tjurar, av vilka fem svarta och en brun, oåterkalleligen fastställd till den 4 juni. Man kommer inte att uppskjuta.»

På utsatt tid är den stillsamma lilla byn Ermont förvandlad till en sydländsk marknadsplats, full av brokigt och bullrande liv. Försöken att ge ökad spansk färgton åt skådespelet äro aktningsvärda om också naiva. En tydligen fransk »aficionado» har täckt husväggarna med inskriptioner i krita »Viva toros», och försäljarna skrika sig hesa med sin eviga fråga: »Vem har inte *eventaillos?*».

Den väldiga baracken är fylld till sista plats av en publik, som otåligt lyssnar till den skrällande marknadsmusiken i väntan på att skådespelet skall börja.

Utanför ingången till arenan, där trängseln är tätast, ses en ung man och en mogen skönhet, klädd i en lysande renässanskostym, försöka prångla ut bland de kringstående något som med utrop av hån och indignation avvisas. Lyckas man att tränga sig närmare kan man konstatera att det är visselpipor.

I detta ögonblick rör sig ett lysande festtåg framåt mellan de nyfikna. Början utgöres av en flakvagn med sex musikanter, som göra sitt bästa att genomtränga allt skrål och oväsen omkring dem. Den följes av två landåer, rymmande senores espadas, envar med sin *cuadrilla*, i lysande, tättsittande guldstickade dräkter.

I detta ögonblick rullar den första öppna landån, där de två matadorerna Felix Robert och Cazenabe (enligt en uppgift även Antonio Montes) tagit plats tillsammans med de två förnämsta banderilleros Ramon Laborda, berömd under namnet El Chato, och Manuel Izquierdo, in på Rue de la Barre som leder fram till *La Plaza*.

Den unge mannen och damen i renässansdräkt ha fattat post i första ledet av den väntande skaran och hälsa det annalkande festtåget genom att låta ljudet av sina avvisade visselpipor tränga igenom hyllningsrop och mässingslåt.

Det är då det sker. Den unge mannen rycker något ur fickan, men denna gång är det inte en ofarlig pipa utan en sexpipig revolver som han med en snabb rörelse höjer mot matadorens landå. Man hör två skott ljuda.

Robert sitter oskadad. I rätta ögonblicket har han sänkt huvudet och undgått att träffas. En av de två kulorna har endast genomborrat den högra

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ärmen av hans guldpaljetterade jacka. Båda projektilerna ha träffat El Chato som sitter mittemot honom, den första har snuddat vid spanjorens underliv, den andra har passerat genom den högra armen i trakten av armbågen.

Med kall sinnesnärvaro befaller El Chato kusken att inte stanna landån utan fortsätta in på det inhägnade området, där den sårade omhändertages av en tillskyndande läkare, som lyckas omedelbart taga ut kulan. Såret visar sig vara helt ofarligt.

Bland de väntande skarorna inne i cirkusbyggnaden ha oklara rykten om attentatet börjat cirkulera, men man hinner aldrig få visshet om vad som verkligen skett, ty nu blir Roberts landå synlig i inkörsvalvet. Spelens hederspresident inträder i sin loge och den högtidliga *paseon, cuadrillans* defilering, kan med blott en kvarts försening försiggå till marseillaisens toner.

Men inte ens nu få uppträdande och publik ostörda ägna sig åt den ädla sporten, ty i detta ögonblick tar en herre i en av logerna fram ett alphorn ur fickan och låter dess toner välla ut över arenan. En ung dam kastar sig rasande över demonstranten och rycker ur hans händer instrumentet, som hon segersällt skakar i luften i det hon återvänder till sin plats. Herrn nöjer sig med att småle och ersätter helt lugnt alphornet med en visselpipa. En annan dam i en angränsande loge rycker från honom hans hatt och kastar ned den på arenan. Denna gång ingriper den ridande polisen och för bort den visslande, som innan han når utgången har fått mottaga åtskilliga hugg och slag. »Det vore överdrift», skriver Henri Petitjean i Le Figaro, »att påstå att tjurfäktningarna mildra sederna». Mannen med alphornet visar sig vara en läkare vid namn Maréchal.

Och så kunde äntligen det skådespel taga sin början, som *Le Gaulois* skildrar som »det mest motbjudande som vi någonsin sett. Sårade män som slungas i luften, hästar med magen uppsprättad, som gnägga av smärta medan inälvorna ramla ut; tjurar späckade med lansspetsar och banderillos och träffade av tre, fyra ja t. o. m. fem värjstötar. Blod över hela arenan och ända upp på tribunerna.

Se där i få ord vad som tilldrog sig i går i välvillig närvaro av sousprefekten av Pontoise, som inte har ansett sig böra tänka på att det finns lagar för att förhindra ett så skamligt slaktande».

Medan detta skådespel applåderades inne på arenan, hade den samhällsfarlige attentatsmannen skyndsamt blivit oskadliggjord. Gendarmerna hade genast kastat sig över honom, trots protester av hans följeslagarinna som under utropet: »Det är min man!» ville rycka honom ur rättvisans händer. Denna avgick dock med segern, och då det fredliga lilla samhället saknade

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

någon kurra fördes de båda demonstranterna till stadens lada, där ett första förhör anställdes av poliskommissarierna Friedel och Leblanc.

Sedan Aguéli uppgivit sin identitet, medgav han oförbehållsamt att han avlossat två skott mot matadorernas vagn.

»Jag har genom min handling velat ge uttryck åt den djupa avsky som de spanska tjurfäktningarna ingjuta hos mig. Dessa tillställningar äro gemena. De äro en skola för feghet och brutalitet. De beteckna den ödesdigra utvecklingen mot en nations undergång.»

»Men denna nation är inte er», invände gendarmerna.

»Det gör ingenting», svarade han exalterat. »Mitt fädernesland, det är universum. Om jag har skjutit på matadorerna, så är det därför att jag inte kunde på de främst skyldiga, d. v. s. åskådarna. Jag hade i själva verket ej på mig mer än 2 francs och 80 centimes, och jag hade behövt åtminstone 5 francs för att komma in i cirkusbyggnaden.»

»Ni skulle alltså», frågade man honom, »om ni hade kommit in, avlossat er revolver mot folkmassan?»

»Utan tvekan.»

Mme Huot förklarade sig högt och rent gilla det attentat som begåtts av Aguéli och beklagade att hon inte hade kunnat följa hans exempel.

Trots denna överensstämmelse i åsikter mellan de båda anhållna gjorde herrar poliskommissarier sig inte samvete av att skilja dem åt, i det Mme Marie Huot senare på aftonen försattes på fri fot. Följande dag sänder hon sin första hälsning till fången.

Ligue populaire
contre la Vivisection
Marie Huot
Secrétaire

53 rue de Seine — Paris
Den 5 juni 1900

Min käre vän,
Min mycket käre broder,

Jag kysser dig först av allt mitt hjärta.

Efter ett kort förhör blev jag i går kväll försatt i frihet och återkom hem närmare kl. 12 på natten. Kattorna hade fått sin middag ordentligt och kommo för att få höra nyheter, då de hade en förkänsla av något ovanligt på grund av min långa bortovaro.

Var vecka skola vi skicka dig den summa som är nödvändig för att förbättra fängelsets mathållning. Låta bära till dig din chocolat au lait var morgon! Jag skall skicka dig linne och de kläder som du önskar få.

Jag har begärt tillstånd att få besöka dig, om det beviljas mig

à bientôt
Din tillgivna
Marie Huot.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Händelserna i Deuil den 4 juni väckte en stark indignation i hela den franska pressen. De flesta tidningar ansågo visserligen sin värdighet fordra att markera sitt ogillande av Aguélis självtagna rättsskipning, men deras fördömande var hållet i synnerligen milda ordalag och påverkade på intet sätt deras ställningstagande till problemet tjurfäktningar i Frankrike eller ej. Och det saknades ej röster, som gåvo den överspände svenske »studenten» rätt.

Vad attentatsmannen beträffar blir han i de olika tidningarna presenterad på det mest sympatiska sätt. Så skriver *Le Rappel:* »Ivan Aguéli är en högväxt och vacker pojke med rörliga och intelligenta drag.»

Le Nord contre le Midi... et le choc en retour.

Aguéli vid tjurfäktning i Deuil. Skämtteckning av Caran d'Ache i Le Journal.

I *Le Soir* heter det under rubriken *En djurens vän:* »Denne Ivan Aguéli, som nyligen avlossat två revolverskott mot en toreador, är en förtjusande man, full av artighet och mildhet och med ett utomordentligt intagande sätt. Han är målare till yrket. Han drömmer om mänsklighetens lycka men liksom sin väninna, Mme Marie Huot, innesluter han däri djuren».

Men den tjurfäktningsvänliga pressen i Le Midi har en annan blick på attentatsförövaren och vill i honom helst se en man berövad sitt sunda förstånd. Den 7 juni skriver Toulousetidningen *La Dépêche:* »Aguéli är en högväxt ung man, hans blick som bakom pince-nezen har en egendomlig orörlighet, oroar; det mycket långa håret är oredigt; hans skägg är glest».

Journalisten lyckas i sin genomskinliga avsikt — det är en otillräknelig, samhällsvådlig individ man ser inför sig.

Det var möjligen under påtryckning från detta läger som undersökningsdomaren förordnade om den undersökning av Aguélis sinnestillstånd som väckte så stark indignation hos Séverine i denna signaturs nedan anförda artikel.

En tidning, som särskilt ivrigt tar tjurfäktningsfrågan om hand, är

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Le Matin, som anordnar en stor enquête angående tjurfäktningarnas berättigande. Förkastelsedomen är enhällig.

Den 8 mars har tidningen glädjen att kunna meddela, dels att prefekten i Seine-et-Oise, M. Poirson, utfärdat ett allmänt förbud mot hållande av varje slag av tjurfäktning inom departementet, dels att samtliga de personer, som voro ansvariga för hållandet i Deuil den 4 juni av tjurfäktningar i otillåten form av polisdomstolen dömts till bötesstraff. Samma dag publicerar tidningen ett sympatiuttalande för Aguéli av följande lydelse:

»Eleverna vid M. Delécluses målarskola (84, rue Notre-Dame-des-Champs) skulle vara lyckliga om *Le Matin* genom att offentliggöra detta brev ville skänka dem tillfälle att vittna om den aktning som de hysa för sin kamrat Ivan Aguéli. Då de väl känna hans karaktär, äro de övertygade om att Aguéli har handlat av ren idealitet för att i detta Frankrike som han älskar hindra utbredandet av ett skådespel som skulle vanhedra det.»

Undertecknat: Delécluse, målarskolans direktör; C. Martel, P. Viault Guy, H. Mitchell, A. Yule, E. Kiefer, Georges Willis, Back, E. Smith, F. Coleman, Georges Morand, Edmond Socard.

Men *Le Matin* öppnar vidhjärtat sina spalter även för företrädarna av andra åsikter, och i samma nummer som innehåller det ovan anförda sympatiuttalandet för Aguéli finner man följande uttalande av matadoren Félix Robert:

»Jag har i alla fall rätt att leva som varje fransk medborgare . . . Ramon Laborda har, fastän spanjor, kanske också rätt att protestera mot de två kulor han har fått. Jag är om möjligt ännu mer förvånad att se parispressen göra gällande att les corridas göra folket blodtörstigt, då det är corridans fiender som mörda och göra sig solidariska med mördarna i anfall av epileptisk fanatism.

Les aficionados och les toreros äro folk med större kallblodighet och bättre känslor.

Jag är för övrigt lyckligtvis tröstad genom de sympatibevis, som måndagens publik, däribland flera framstående parisiska notabiliteter, och också många vänner och okända, visat mig.

Veuillez agréer

Félix Robert
Matador de toros.»

Men Ivan Aguélis revolverskott skulle få genljud även i deputeradekammaren. Samma dag, den 8 mars, förekom en interpellation till konseljpresidenten av dr Emile Dubois, deputerad för Seine, i anledning av till-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

dragelserna i Deuil några dagar tidigare. Kammaren lyssnade med stort intresse till M. Dubois' anförande, som var av följande lydelse:

»Mina herrar! Sistlidna juli månad ha M. Gervaize och jag anhållit att få interpellera regeringen i anledning av de skandalösa scener som tilldragit sig på arenan i Roubaix.

Interpellationen ägde inte rum, eftersom konseljpresidenten då vidtog nödiga mått och steg. Sedan dess ha vi bevittnat liknande scener vid själva portarna till Paris, och jag vill nu fråga konseljpresidenten, av vilka skäl han sistlidna måndag har tolererat tjurfäktningarna i Deuil (applåder från ett stort antal bänkar), varför man inte har låtit utrymma arenan efter nedgörandet av den första tjuren, och slutligen, vilka mått och steg regeringen ämnar taga i den händelse ett dylikt skådespel skulle upprepas?

Ni känner fakta genom tidningarna, och man måste till pressens heder säga, att den har varit enstämmig i att fördöma de ovärdiga scener som sistlidna måndag tilldrogo sig i Deuil.»

M. du Breil, comte de Pontbriand: »Jag har bevistat tjurfäktningarna i Spanien; det är motbjudande».

M. Gaston Doumergue: »Man förstår att människorna ha så få vänner, när djuren ha så många!».

M. Emile Dubois: »Jag var inte närvarande vid tjurfäktningarna i Deuil. Jag har mina upplysningar från en vän som blev våldsamt slagen i folkmassans tumult. De detaljer som återgivits av pressen, äro exakta. Det är för övrigt alltid samma iscensättning: hästar med magarna uppristade och tjurar skoningslöst nedstuckna, det är alltid samma omoraliska och motbjudande skådespel».

M. Dubois blir här våldsamt avbruten av de deputerade från södra Frankrike, anhängare av tjurfäktningar med tjurens dödande: MM. Pastre Devèze, Doumergue, Bénézech, etc. etc., men efter ett energiskt ingripande av presidenten kan den deputerade fortsätta sitt anförande.

M. Emile Dubois: »Allvarliga oroligheter hade kunnat bli följden, om inte händelsen hade varit att den behjärtade förening som har tagit djurens skydd till sin uppgift, just samtidigt höll sin högtidssammankomst. I annat fall hade man haft anledning att frukta tumult.

Man påträffar nämligen, vid sidan av dem som känna glädje vid åsynen av djurens blod och lidanden, många tappra män och modiga kvinnor, som gärna skulle riskera sina liv för att i Frankrike vidmakthålla litet ädelmod, mildhet och godhet. (Mycket bra!)

Äro dessa blodiga uppträden vettets och tankens spel, övningar i intelligensens förfinande?»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

M. Emile Dubois: »Jag hör att prefekten har beslutat att förbjuda tjurfäktningar i departementet Seine-et-Oise. Jag har läst de domar, som ha träffat ett visst antal toreadorer; men kommer förbudet att utsträckas till departementen Seine och Seine-et-Marne? De kunna snart vara nedsmittade, ty är inte denna blodiga feber en sann smitta?

Mot utövandet av denna farliga industri finns intet annat skydd än en bötessumma: jag frågar, vilka åtgärder regeringen ämnar vidtaga för att förhindra oroligheter, som med säkerhet skola uppstå om arenor uppföras i departementet Seine». (Livliga applåder.)

M. Waldeck- Rousseau: »Jag tror att jag har givit den ärade interpellanten ett svar som bör tillfredsställa honom i den utsträckning det har varit regeringen möjligt.

Vad offentliga föreställningar angår har fordran på särskilt tillstånd, på alla skyddsåtgärder avskaffats; statsförvaltningen kan inte motsätta sig ett skådespel som gives i en byggnad, i annat fall än om denna inte företer alla garantier om soliditet: det var emedan de arenor som uppförts i Seine-et-Oise lämnade öppet rum för en viss kritik, som det har varit möjligt att länge förhindra tjurfäktningarna; men entreprenörerna ha förbättrat sina konstruktioner. Alltifrån det ögonblicket är den enda lag som kan åberopas mot dessa tjurfäktningar, la loi Grammont, som har blivit föremål för kritik på tal om ett förslag som f. n. är föremål för utredning.

Denna lag betraktar misshandel av djur för enkla polisförseelser, som bestraffas med böter; regeringen har inte någon annan möjlighet än att tillämpa denna lag.

När oroligheter uppstå går man utanför de för skådespel gällande lagarna; det har förekommit sådana i Deuil, och nya kunna inträffa: i sådant fall kan artikel 99 av 1884 års municipallag komma att tillämpas, och i den goda ordningens intresse kan förvaltningen förbjuda vissa skådespel. Det är med stöd av denna artikel, som prefekten i Seine-et-Oise har utfärdat sitt beslut; liknande åtgärder ha vidtagits för departementet Seine. I departementet Seine-et-Marne har ingen byggnad iordningställts med tanke på tjurfäktningar.

Frågans lösning står på kammarens dagordning i och med behandlingen av det lagförslag, som kommer att modifiera *la loi Grammont* och ge förvaltningen nya vapen». (Livliga applåder.)

Denna förklaring tillfredsställer fullt och helt den deputerade från Seine. Men det är inte slut härmed. M. Deschanel meddelar, att han från M. Aimon, som representerar kommunerna Deuil och Enghien, fått mottaga begäran om en interpellation »angående den förordning som utfärdats av

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

prefekten för Seine-et-Oise, vilken förordning syftar på att ställa dessa departement utanför lag och rätt».

På begäran av M. Waldeck-Rousseau uppskjuter man vidare diskussion till det ögonblick när lagförslaget kommer under debatt.

Efter vad *Le Matin* kan meddela kommer denna icke att låta vänta på sig, då rapporten angående lagförslaget, som föregående dag blivit avlämnat av M. Charles Gos, om några dagar kommer att utdelas. Förslaget går självfallet ut på ett antagande av M. Bertrands lagförslag, som innefattar förbud för *hela det franska territoriet*, likaväl i Nîmes som i Roubaix, Bayonne och Marseille, av tjurfäktningar med tjurens dödande.

Dagen efter debatten i deputeradekammaren, den 9 juni, har Séverine, *Le Journal's* berömda medarbetare, under rubriken »Quelques gestes» en stor ledare, där hon fint analyserar fallet Aguéli. Det var för övrigt inte första gången Séverine ägnat den underlige svensken en sympatisk uppmärksamhet. Den 17 juli 1894 inför hon i Le Journal ett utomordentligt sympatiskt brev, som tillställts henne om den fängslade unge anarkisten.

»Vilka individuella, egoistiska skäl skulle konstnären kunnat ha att vilja komma åt de två män som hans projektiler rispade? Han kände dem inte, såg dem säkerligen för första gången.

Det är den fruktansvärda faran av att inneha ett vapen. Man skaffar sig det för sitt försvar, eftersom man brukar komma sent hem om kvällarna i folktomma stadsdelar, därför att det vore obehagligt att helt meningslöst slungas över bröstvärnet på en fästningsvall. Man vänjer sig vid den, man bär den på samma sätt som en näsduk. Vad finns det för anledning att lämna den hemma den dag man går för att helt ensam protestera i en våldets miljö?

Ack! Den är smittosam, umgänget därmed är olycksdigert.

Där åka män förbi i karosser med gyllene utsirningar, hånfulla, som tyckas ha triumferat med guldets och inflytandets makt över alla hinder, alla skrupler och alla lagar.

Ty — se vilket underverk! — man gör ibland vid sina razzior rent hus ej bara med gatslinkor utan också med överspända individer, 'ideologer', inte för vad de ha gjort, men 'för det som de skulle kunna göra'; man nekar tillträdet till Frankrikes jord för de torterade från Montjuich, med rätta misstänkta i anledning av sitt straff långt mer än för teorier som äro okända av de flesta; man arresterar (och man gör rätt däri) landstrykaren som är i besittning av inbrottsverktyg, ty detta innehav är, även utan användning, tillräckligt att fastställa vilja till brottet . . . men för dem, blott för dem vilkas olaglighet är förutsagd och utlovad, affischerad långt

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

i förväg, som komma till oss för att förolämpa våra seder och våra lagar, har Lagen en mildhet och ett överseende utan like.

Förbudet att beträda Frankrikes jord är inte utfärdat för dessa praktälskande utlänningar, som representera 'intressen'; man kommer att vänta tills de ha begått den brottsliga handlingen för att nå dem med löjeväckande straff — det förhindrande vetot är endast för tänkare eller enkla fransmän!

Aguéli tänker på dessa saker, återkallar dem i sitt minne. Eftersom han vågar protestera mot det blodets glänsande gästabud som tillrustas, knuffar man honom, skäller ut honom, hånar honom. Alla se de rött; det smittar också honom.

Han skjuter . . .

Man känner till den: hans gest: han har haft föregångare.»

Och Séverine anför en rad av lagbrytare som inför en vidare syn voro oskyldiga och blivit frikända av juryn. Så kommer turen till Aguéli:

»Aguéli har skjutit på toreadoren: han kommer alltså att ha över sig alla uppfödare, alla vakter, alla entreprenörer, alla aktieägare, alla stalldrängar: hela arenornas personal och alla 'aficionados', tjurfäktningspubliken.

Det är för mycket för en ensam man. Men jag är ganska lugn för honom. Om inte något politiskt intresse lyckas åstadkomma att han förklaras otillräknelig för att begagna sig av tillfället att helt stilla göra sig av med en doktrinär motståndare, att, liksom motvilligt, skjuta in honom under duschen i dårhuscellen (vilket f. ö. varken allmänheten eller hans vänner skulle tillåta), om, som han bör göra det, Aguéli kommer inför domstol, är en frikännande dom tämligen given.

Ty med stöd av vilken lag skulle man döma honom?

Han har vid detta tillfälle gjort sig till den — något häftige — försvararen av lagen gentemot dem som våldförde sig på den. Han befinner sig i alldeles samma situation som en man som, när han får se en drummel söka våldtaga en kvinna, kastar sig emellan och sårar angriparen.

Men nu heter kvinnan Themis, hennes klädning är en toga, och i stället för en korg med ägg och en bondkvinnas huvudbonad bär hon en våg och en fyrkantig mössa. Hur skulle hon kunna bära sig åt för att hejda det dåd som ville skydda henne mot skymfen?

Det skulle då vara att hon föredrog den sistnämnda; att, kvinnlig på samma sätt som det utsökta fruntimmer som klatschade till doktor Maréchal, hon håller på mannen med rosafärgade strumpor, paljetterad med glitter,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

och som verkligen låter det flyta rött, gentemot den bleke, illa klädde pojke som har något av himmelen i sina ögon. — — —

Men nej, det är inte möjligt: Seine-et-Oise-prefektens utslag låter oss hoppas bättre; att i Roubaix liksom här, att överallt det är slut på dessa skandalösa barbarskådespel, tupp-, hund- och tjurfäktningar, parforcejakter och grymma bruk i slakterierna!

— —

Séverine.»

Under tiden vilar ej Mme Huot.

Samma dag som debatten i Chambre des Députés om tjurfäktningarna i Deuil, berättar hon för Ivan om den fina plan hon uttänkt att intressera själve konungen av Sverige, som just kommit till Paris, för sin undersåtes sak.

Hon skriver:

53 Rue de Seine.
Paris den 8 juni.

Käre Ivan,

Lugna dig med avseende på din mor; jag åtar mig att trösta henne, om det behövs.

Jag har skrivit till greve von Rosen, som kom till Paris i går med Hans Majestät (Oscar II), och jag ber honom om en audiens för att muntligen förklara för honom det bästa sättet att ingripa till din förmån — inte vad lagen beträffar men för det som kommer efteråt.

Jag hoppas t. o. m. att Hans Majestät, som är en stor motståndare till tjurfäktningarna, skall betrakta din handling ur en mera upphöjd synvinkel än de enkla dödliga som inte förstå oss.

Jag har likaledes skrivit till Maitre Henri Robert — en av våra berömdheter — för att han skulle åtaga sig ditt försvar. Jag väntar på hans svar. För att undvika dröjsmål så bed emellertid din rannsakningsdomare att utpeka för dig en advokat ex officio, vars uppdrag blott skulle vara att bistå dig vid rannsakningen och vars närvaro kommer att vara en ren formsak.

Jag har fått 40 francs för din räkning av M. Lang, som ber mig för dig uttrycka sin varma sympati, och jag har nyss fått ett brev från din mor, som också förbereder mig på en penningförsändelse.

Friskt mod! Jag tänker att man kommer att sätta dig i provisorisk frihet efter rannsakningen. Anhåll härom hos domaren, och vi skola från vår sida göra på samma sätt, i det min man går i borgen för dig inför lagen.

Jag kysser dig av hela mitt hjärta.

Marie Huot.

— —

Detta brev hade tydligen inte nått Ivan när han skrev till Mme Huot den 9 juni, och ännu ej den 10, när han daterade ett brev till Charles Grolleau.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Brevet till Mme Huot åtföljes av några synnerligen intressanta reflexioner angående skottet i Deuil.

Aguéli skriver:

La prison de Pontoise, den 9 juni 1900.

Min kära Väninna!

Jag känner mig helt orolig i dag, med hjärtklappning och susningar i öronen. Jag anser likväl detta tillstånd vara en följd av inbillning, eller någon slags nervositet. Vad moralen beträffar, är den god.

Reglementet är inte detsamma här som i Mazasfängelset, vad detaljerna angår. Så lämnar inrättningen supplementär sängutrustning, och man kan inte låta något komma utifrån. Jag har alltså legat bra i natt. För att få böcker sig tillsända fordras ett speciellt tillstånd av ministern. Enligt min åsikt är en dylik framställning onödig. Jag föredrar att spara mig för något allvarligare, men jag inväntar sakernas utveckling.

Jag har i min ensamhet gjort reflexioner över tjurfäktningarna som komma att intressera dig mycket.

Det skall bli roligt att få träffa dig.

Du skulle vara mycket älskvärd om du ville göra ett försök med mitt manuskript på La Revue Blanche. Om man inte vill ha det där, vill du då ha godheten att ge det till La Revue des Revues, eller någon annanstans, där man betalar anständigt.

Jag har ännu inte begärt tillstånd att få mottaga något som helst. Så snart jag har fått tillstånd, skall jag låta dig veta det. Jag tror att Martel eller Manninen skulle komma med ett paket till mig på sin maskin. Henry kan ge dig Manninens adress.

Anteckningar av Ivan Aguéli nedskrivna i fängelset i Pontoise 5—11 juni 1900:

»Jag gör anspråk på ansvaret som ett adelsbrev, ty ansvaret är ett sådant brev, det enda verkliga. Det är t. o. m. på grund av mitt ansvar som jag har handlat. Om jag skulle ha låtit det onda framträda i min åsyn utan att göra något däråt, skulle jag ha att svara inför Gud i egenskap av medbrottsling till en missgärningsman. Jag gör inte något anspråk på att direkt påverka tingens ordning, varken i stort eller smått. Jag är inte något ödets verktyg. Jag skulle finna ett sådant anspråk löjligt, om inte hädiskt, med hänsyn till oföränderligheten av tingens ordning. Människan har endast att handla efter sitt samvetes lag och sin innersta bevekelsegrund. Jag har gjort detta. Men tingens framgång eller misslyckande tillhöra Gud allena. Handlingen är intet annat än själens signatur, och varje god avsikt eller vilja som inte är signerad på detta sätt, kommer att utplånas som vinden, kommer aldrig att finna vägen till himlen.

Jag har aldrig varit närvarande vid en tjurfäktning. Men det är inte nödvändigt. Det är nog för mig att veta att man där dödar och torterar en lägre varelse för publikens nöje. Alla spansktalande länder som vaknat upp, ha börjat förbjuda tjurfäktningarna. Och t. o. m. i Spanien finns det

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

patrioter och reformatorer som inte vilja veta av dem. Och ha de inte blivit instiftade, eller åtminstone återupplivade, för att förfäa folket? Man protesterar mot offentliga avrättningar, man ger älskarne av dessa skådespel öknamnet 'galgslickare' (Lêcheurs de potence), arten är med fullt skäl illa sedd. Helvetet vinner alltid terräng på att framställas av andra än prästerna — — Tjurfäktningarna leda ofelbart mot ett lands undergång.

Åsynen av tjurfäktningarnas speciella publik, och det intryck jag fick under vandringen från stationen till arenan, upplyste mig om tjurfäktningarnas verkliga natur. En motbjudande människomassa märkt av en grym leda och en dyster och hård glättighet. Jag såg små Neroner för några francs köpa ohyggligheter. Jag såg krögarnas nöjda miner och gatpojkar av värsta slag brösta sig med zinksablar i komiskt heroiska poser. På en gång ser jag två picadorhästar dyka upp och närma sig, med den lugna mystiska resignationen hos offer som man för till schavotten. Jag erkänner helt öppet att dessa djur voro mera intresseväckande för mig och oändligt mycket vackrare än pöbeln omkring mig. De lida som vi, kanske mera, deras själsliv är ett mysterium för oss. Men säkerligen visste de att de voro offer, medan de andra inte insågo att de voro bödlar.

Det ligger inte något högmålsbrott mot mänskligheten i detta. Människan som förnekar sin mänsklighet, sjunker under djuren, just därför att hon stod över dem. Hon hade inte kunnat sjunka så djupt, om hon inte hade stått så högt förut. Teologerna och filosoferna äro av denna åsikt, t. o. m. nationernas vise. Jag upprepar att i amfiteatrarna ligga mig tjurarna och hästarna mera om hjärtat än de satans bödlar med mänskliga ansikten som tortera och döda dem, eller som med njutning se på. De sistnämnda äro särskilt vedervärdiga. Det är de som begått högmålsbrott mot mänskligheten och inte jag. Jag har bevisat min mänsklighet genom att göra uppror mot dessa besatta. Jag har tyvärr fått slå fast människosläktets nobless och kunglighet genom att försvara dem som stå lägre än jag mot mina likar.

Jag har haft en helvetessyn. Jag har trott mig befinna mig mitt i ett följe av vildar, tågande till ett offer efter en ohygglig ritual åt någon grotesk och blodtörstig avgud, eller fira någon djävulsk fest där de känna en helvetets fröjd åt offrens dödskamp. Ingenting av allt detta. Detta är en plats där kännarna söka sina sadistiska fröjder. Det är helt enkelt idiotins vildhet och vaudeville-fetischismens raserianfall vi bevittna.

Ur kristen synpunkt representera de en slags helt fördömlig svartkonst, som inte har något som helst berättigat anspråk på att betecknas som 'vin för starka naturer'.

Jag erkänner gärna att dekorationen är ganska symbolisk. Gamla trasor

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

som araberna ha glömt efter sig när de lämnade Spanien, förfalskade till kulören och förvanskade till formen och med en huvudbonad i dödens färg. Om avgudabilden hade varit av trä, skulle jag helt visst inte ha rört därvid. Olyckligtvis är det inte fallet. Dräkterna, även om de vore vackra, skulle aldrig kunna komma en att glömma de hemska komedianter som bära dem, och aldrig ursäkta den osmakliga syssla som de utföra.

(Två rader utplånade) — — — människornas dom. Om han är bara obetydligt sårad, beror det på att matadoren bär harnesk, och därmed har matadoren ramlat ned till rangen av en lindansare vars knep man har avslöjat. Med falskt spel låtsar han heroism, och han som vill gälla för mästare i smärta och lidande, utövar i själva verket sitt yrke i full säkerhet till sin person.

Man vet alltså vad man har att hålla sig till. Toreadoren är inte en man som utsätter sitt liv för en speciell publiks lika meningslösa som grymma nöje, men som i alla fall riskerar sitt liv. Han är helt enkelt en slaktare som arbetar utanför slakterierna, intagande den ena posen mer imponerande än den andra.

Vid tjurfäktningarna finns det, oberäknat dem som tillåta detta skamliga skådespel upprulla sig inför sina ögon utan att protestera, var och en på sitt sätt, tre skyldiga: publiken av amatörer, toreadorerna och regeringen. Jag har varken någon rättighet eller lust att uttala min åsikt om regeringen, man har för övrigt aldrig andra regeringar än man förtjänar. I mina ögon är amatörpubliken den mest skyldiga. Det är bara det att dessa djävlar äro legio. Man kan inte nå dem med mindre man har mitraljöser till sitt förfogande. För övrigt skulle det ha varit en smula anspråksfullt av mig, med hänsyn till min egenskap av utlänning, att ge mig på publiken. Det återstod mig då inte annat än matadorerna, föraktliga sällar av ett lägre slag, tillhörande gladiatorskasten.

Jag har riskerat mer än de: 1) att bli söndersliten av massan; 2) att döda någon och följaktligen dömas till döden. Jag visste inte att de var till den grad uppstoppade. Och jag vet för resten inte om den sårade matadoren är (meningens slut är utplånat).

Den 10 juni. Vilka visa minst hänsyn för ett lands lagar? La loi Bertrand är i princip antagen, och tjurfäktningarna äro alltså en utmaning mot nationens vilja.

Den 11 juni. Om man anordnar tjurfäktningar för utlänningarna, anhåller jag att få säga att det också finns utlänningar som med smärta se Frankrikes hela förfall, framför allt det moraliska, och att det är att driva gästfriheten alltför långt att driva på bete, locka fram resterna av den

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

sämsta slags tradition som landet äger. Invasionen av spanska seder i Frankrike har alltid varit ett dåligt omen. Frankrike har inte rätt att falla och svika sin mission.

Den 11 juni. Landet ogillar tjurfäktningarna. Man tillåter dem för att behaga utlänningar på tillfälligt besök. Jag för min del vill visa att det finns utlänningar som inte alls hålla på dem. Jag är lika mycket fransman som spanjorerna, det är obestridligt. De ha rätt, blott med tillstånd av en tjänsteman, en republikansk tjänsteman till på köpet, att utföra sitt snuskiga hantverk, till trots för kammaren, de deputerade, och de deputerade för en republik till på köpet.»

Brevet till Grolleau gäller anskaffandet av en advokat som »av verklig övertygelse kan tala mot offentlig skyltning av grymhet och djuriskhet, det må nu vara tjurfäktningar under alla sina former eller offentliga avrättningar, eller som låter framträda i öppen dag och utvecklar hos folkmassan en kollektiv känsla av grymhet, cynism och vildhet, och att han av full övertygelse betraktar dessa skådespel som början till slutet för ett land, och företaget att acklimatisera dem som det trolösaste attentat mot en nations nobless».

Till en ej namngiven adressat är följande odaterade brev.

Prison de Pontoise.

Min käre Vän!

Jag har nyss mottagit ditt brev, som har berett mig en stor glädje. Jag ber dig, beklaga mig inte, ogilla mig inte, prisa mig inte, och framför allt ömka inte mitt öde! Jag har handlat i ett själstillstånd som jag väl skall akta mig för att inte vilja vidkännas — — —

Jag för min del håller i synnerhet på att mina ryktbara förfäder, Hamlet och Don Quixote, inte måtte förneka mig och hindra mig att visa mig inför Gud, och jag vill inte heller att Don Juan föraktar mig uppifrån sitt helvete.

Ivan Aguéli.

Mme Huots förslag att söka intressera konung Oscar II för Ivan Aguélis blodiga kamp för djurens rättigheter vann ingen anklang hos den närmast intresserade, som tydligen ansåg att hans värdighet skulle lida på en framställning i denna riktning. Ett nytt brev från förslagsställarinnan visar att planen skrinlagts.

Den 15 juni 1900.

Käre Ivan

Vi struntar i Hans Majestät, det är överenskommet. Jag gör inte mer än du någon skillnad mellan demonerna i andra helvetet och det första! Allt detta är sak samma, fasa och avsky.

Var utan oro angående mina mått och steg! Jag skall inte företaga något som din värdighet kommer att lida av: du är präst vid min Guds altare.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag har mottagit underrättelser från din mor. Hon har inte reda på någonting, och jag tänker inte låta henne veta något för ögonblicket. Tids nog får hon höra — — — Och för övrigt — — — kom ihåg din gamla nunna i Sala! — — — Skicka mig ett brev till henne, antedaterat två dagar. Tala inte om ditt äventyr eller om arresten i Pontoise! Säg henne att du på sin tid mottog den summa som hon skickat direkt till dig för två månader sedan, att du befinner dig vid god hälsa, men att du ämnar slå dig ned på landet utanför Paris och stanna där någon tid! Hon skall fortsätta att skriva till rue de Seine 53.

Kort och gott, något mycket banalt och mycket obestämt.

Om händelsen skulle göra att hon får veta någonting och hon ber mig om förklaringar, skall jag nog förstå att lugna henne och låta henne förstå hela skönheten av ditt offer och den stolthet som hon bör känna.

Jag reser alltså på tisdag till Pontoise för att uppsöka herr rannsakningsdomaren. I alla händelser skall jag i morgon lördag besöka M. Dessaignes i Palais de Justice och ävenså din advokat, Me Henri Robert. Ty M. Dessaignes är en av hans sekreterare; men det är Me Henri Robert som kommer att hålla försvarstalet inför domstolen, och du kommer inte att sammanträffa med honom förrän några dagar innan din inställelse.

Han kommer att slå an på dig. Fyrtio år ungefär, högväxt, smärt, med ett öppet och milt ansikte, en äkta gallisk typ; han har i denna ondskans tidsålder bevarat en parfym av belevenhet som har mycket av 1700-tal över sig.

— —

Skriva poesi? Det är inte tidpunkten för det: längre fram. Föredrag? Åh nej! Dem har jag hållit nog av och har inte någon lust att framträda framför denna idiotiska pöbelhop av snobbar och denna fårskock till valförsamling: att underhålla den med mina okvädinsord och mitt förakt, nej, nej! Denna människoras är skapad av alltför mycket smuts och pariapöbeln är en alltför stinkande gödselhög.

Teater? — — Vilken teater går upp mot verkligheten, vare sig det gäller komik eller drama. Kom ihåg den hederliga gendarmens förhör i Deuils kommunallada — — — ah! Courteline skulle med kärlek, vällust och allt det andra ha skisserat den scenen och skulle ha gjort en chic pendant till »Gendarmen är utan misskund» — du såg den spelas av Gémier på journalisternas soiré på Grand Hotel för två år sedan.

Jag har varit på la Revue Blanche. Har träffat Natanson. Men har ännu inte haft tid att bestämma sig. Jag skall göra ett nytt försök en av dagarna. Jag skall taga med mig skjortor, choklad och stålpennor till dig.

— —

Inga underrättelser från Bernard. Ännu en som säkerligen är förargad. Strunt i det! Hans mor har skrivit till mig och skickar dig sin sympati.

Har möblerat om min salong. Har funnit två superba portiärer från Algier i färg med mina tapeter, har hängt dem för fönsterna. Har hängt upp på väggen ovanför kanapén den marockanska portiären och har placerat de två andra från Bosnien, de gröna, i hörnet vid ingången till min mans rum. Så nu är det komplett. Har placerat de kinesiska broderierna på den väggen där klädskåpet med glasdörrar stod i min mans rum, så att detta rum nu är helt indo-kinesiskt. Vidare har jag draperat min nunnecell och min säng med de indiska kattuntyger som du förde hem till mig från Ceylon.

Det är mycket bra!

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Mme Huots och den anhållnes gemensamma ansträngningar att utverka tillstånd till ett sammanträffande kröntes med framgång, såsom framgår av ett brev från Aguéli till rannsakningsdomaren, vilket för övrigt innehåller åtskilligt av intresse.

La Maison d'Arrêt de Pontoise, den 20 juni 1900.

Till Herr Rannsakningsdomaren.

Tack vare er välvilja har jag haft nöjet att få sammanträffa med Mme Huot i dag. Jag tillåter mig att utbedja mig att få permanent tillåtelse att mottaga henne.

Jag erkänner helt uppriktigt för er att av allt som tilldrar sig i yttervärlden — med undantag av det som personligen rör Mme Huot — är det inte mer än en sak som intresserar mig: loi Bertrands öde. Å andra sidan har jag inga hemligheter att delge Mme Huot. Jag lovar er att, om ni har den utomordentliga godheten att medgiva mig det stora ynnestbeviset av denna permanenta tillåtelse, jag inte skall göra något missbruk därav genom att försöka att av henne erhålla den enda upplysning som jag längtar efter, utan jag skall samvetsgrant respektera era önskningar med avseende på mina samtal med henne.

Jag har dessutom att anhålla om nåden att bliva försatt i provisorisk frihet, sedan förhören avslutats. Om de juridiska bruken lägga hinder i vägen därför, hav godheten att anvisa mig hur jag har att förfara för att framställa denna begäran — som vissa deputerade tillstyrka — till herr justitieministern.

Jag har först och främst att framlägga för Er några dokument rörande min anklagelse, liksom att uppgöra en förteckning över mitt bibliotek, som jag kan sälja på fördelaktiga villkor, tack vare en vän som tillfälligt befinner sig i Paris. Jag har dessutom att vidtaga vissa åtgärder rörande mina intressen i ett arv som hotas genom anklagelsen mot mig. För allt detta behöver jag tre eller fyra dagar. — Jag måste dessutom avsluta en påbörjad studie över den moderna franska konsten, som man just har beställt av mig genom Mme Huot, och som inför en viss litterär publik skall framlägga en ny analys av den franska smaken, med andra ord dess själ. Nu skall emellertid en huvudpunkt i mitt försvar inför kriminaldomstolen utgöra min fasta övertygelse att ha utfört en allmännyttig handling genom att protestera mot tjurfäktningarna, som enligt min mening — och jag är inte ensam om den åsikten — leda till ett lands medborgerliga och nationella moraliska förfall. För utförandet av detta arbete behöver jag en vecka.

Man kommer att skriva om vandalism, därför att jag skjutit på en toreador. Jag vill bevisa att man mycket väl kan förstå skönheten och likväl avsky njutningar som söka sin källa i dödskamp och i blod som utgjutes till ära för blodiga gudomligheter från förhistoriska och barbariska tidsåldrar. — Me Henri Robert har anslutit sig till mitt försvarssystem.

Jag vill också fråga Er om det inte är nödvändigt att jag förflyttar mig till platsen för attentatet, för att klarlägga för mig dess topografi och för att fastslå vissa detaljer. Jag har haft intrycket att ha riktat skotten snett uppifrån och nedåt. Jag kan inte erinra mig exakta avståndet förrän jag väl befinner mig på själva platsen för brottet.

Jag ber Er om överseende att ha skrivit ett så långt brev till Er.

Med djupaste vördnad och tacksamhet

Ivan Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Rättegångsförhöret med Ivan Aguéli tycks ha försiggått under de angenämaste former. Det upplystes att polisen ingenting ofördelaktigt hade att andraga mot den anhållne. Att Mme Huots vittnesmål talade till dennes förmån, torde knappast överraska.

»Jag visste inte», sade hon, »om Aguéli hade på sig den revolver varmed han vanligen är beväpnad, emedan han mycket ofta kommer sent hem och bebor en stadsdel som är föga säker».

När förhörsdomaren så vänder sig till den anhållne själv, förklarar denne att han har skjutit för att förhindra tjurfäktningarna.

»Jag befann mig», säger han, »under inflytandet av ett sinnestillstånd som inte tillät mig att rygga tillbaka; jag trodde mig uppfylla en plikt, och om jag inte hade gjort det, förefaller det mig som om jag skulle ha förföljts av tanken därpå hela mitt liv».

Konfronterad med Cazenabe, förklarar och betygar Aguéli att han inte har siktat på huvudet, att han har skjutit på vinst och förlust.

Efter överläggning förklarade rätten att den ansåg att det av rannsakningen framgått att M. Ivan Aguéli inte haft för avsikt att mörda. Av denna anledning överfördes affären till polisdomstol, inför vilken M. Ivan Aguéli ställdes till ansvar för avsiktliga slag och sår.

Antagligen med hänsyn till den sålunda ändrade uppfattningen av den anhållnes förbrytelse blev dennes anhållan att bli försatt på fri fot beviljad.

Mme Huot ansåg emellertid tydligen att hon ej haft tillfälle att nog klart hävda sin ståndpunkt gentemot tjurfäktningarna och fann det riktigast att förbereda Ivans försvarsadvokat, Maitre Henri Robert, på vad hon skulle kunna drivas till att deklarera vid den kommande rättegången, till vilken hon mottagit inställelseorder.

Paris den 15 juli 1900.

Monsieur et cher Maitre,

Jag har mottagit min inställelseorder att vittna den 20.

Jag vet inte vilka frågor man kommer att ställa till mig. Jag föreställer mig att de komma att bliva rent sakliga.

I alla händelser tror jag mig böra säga er att för den händelse de skulle beröra mina åsikter och mitt samvete, jag högt och rent kommer att betyga mitt gillande av Aguélis handling, och för min del göra anspråk på äran att få fortsätta hans »geste», för den händelse flera tjurfäktningar skulle tillåtas i Paris' omnejd. För övrigt ämnar jag avsäga mig alla zoophila förbindelser, vare sig det är inom pressen eller från djurskyddsföreningens sida, då deras politik och program i denna fråga fullständigt avviker från mina: jag är och kommer alltid att hålla på ett ingripande i handling gentemot blodsdådet. Så står det till! Dunkla medel och grumliga parlamentariska kompromisser är mig motbjudande.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Anarkist är jag, fanatiker desslikes! Eftersom vi är ensamma mot alla — t. o. m. mot våra meningsfränder — är vårt våld berättigat.

Er mycket tacksamma och uppriktiga beundrarinna

Marie Huot.

Den 20 juli hölls den med spänning motsedda rättegången mot Ivan Aguéli med anledning av skottet i Deuil. Jag återger det referat av sessionen som finnes infört i *Le Rappel* för den 22 juli:

»M. Ivan Aguélis försvarares, Me Henri Roberts eminenta personlighet, hade till sessionssalen lockat en talrik publik, som ej lät avskräcka sig av en temperatur av minst 45°.

Bland vittnena utpekade de goda Pontoiseborna för varandra Mme Huot, vars svarta pärlbesatta kostym, sydd efter de bästa medeltida modeller, tycktes fylla dem med häpnad.

Man sökte förgäves bland åhörarna efter Aguélis offer. Toreadoren befinner sig i själva verket f. n. i Spanien, där han under sina landsmäns applåder utövar sitt slaktaryrke. Må han stanna där!

Domstolen står under presidium av M. Devost, som jag redan i anledning av processen mot organisatörerna av tjurfäktningarna i Deuil har skänkt ett välförtjänt erkännande.

M. Devost presiderar alltid med en sällsynt opartiskhet och en vidsynthet som vi skulle vilja iakttoges av våra parisiska polisdomstolar.

M. Pressard, vikarie, intar allmänna åklagarens säte.

Me Henri Robert sitter på försvarsbänken, biträdd av sin utmärkte sekreterare, Me André Hesse.

Presidenten övergår till förhöret av den åtalade.

M. Ivan Aguéli är en högväxt ung man, blond och smärt, med en förklarad blick. Han är trettioett år gammal och uttrycker sig med en viss svårighet på franska.

Presidenten konstaterar först att den åtalade aldrig har blivit dömd, och att de bästa upplysningar ur alla synpunkter lämnats om den svenske studenten.

Presidenten. — Ni är juris (sic!) studerande, och ni medarbetar i Mme Huots tidning. Den 4 sistlidne juni lämnade ni Paris tillsammans med er medarbeterska i den bestämda avsikten att demonstrera mot tjurfäktningarna i Deuil.

Utom den revolver som ni vanligen bär i Paris, för övrigt utan att äga tillstånd därtill, var ni och Mme Huot försedda med visselpipor 'à roulette', av vilka ni gjorde flitigt bruk.

Därefter, när vagnen innehållande toreadorerna passerade framför er, avlossade ni två revolverskott efter varandra. En kula träffade torea-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

doren Laborda i högra armen. Kulan har genast kunnat tagas ut, men den sårade har varit sjuk ända till den 18 juni.

Det framgår av era bekännelser vid rannsakningen att ni inte hade någon avsikt att döda, och att ni, när ni sköt på toreadorerna, endast ville protestera mot tjurfäktningarna som skulle äga rum.

Ögonblicket är kommet att upplysa domstolen i vilken avsikt ni den 4 juni begick den förseelse som ni i dag är anklagad för.

M. Ivan Aguéli. — Jag kom till Deuil med den uppsåtliga avsikten att göra en skandal som skulle kunna ha till följd att tjurfäktningarna förbjödos. Jag har en helt instinktiv avsky för dessa barbariska skådespel, som jag anser för en skam för civilisationen, och det är ett rent religiöst motiv som har förmått mig att handla.

Presidenten. — Är ni medlem av La Ligue contre la vivisection?

M. Ivan Aguéli. — Jag är inte medlem av någon liga, men jag vill att man beskyddar djuren.

Presidenten. — Hur förtjänstfullt det mål som ni strävar för än må vara, så tillåt mig säga er att ni ej ägde rättighet att skjuta på människor för att försvara djur.

M. Ivan Aguéli. — För mig äro de inte människor, det är blodtörstiga sällar, vilkas människorätt man bör förneka.

M. Cazenabe vill dramatisera scenen. Presidenten ber honom att inte åt affären ge ett förvärrande som inte motsvars av verkligheten. Vittnet tar skadan igen genom att kalla M. Ivan Aguéli jesuit.

Me Henri Robert (till vittnet). — Ni är en oförsynt person. Här finns ingen annan jesuit än ni, som är en blodtörstig jesuit. Jag kommer inte att tillåta att man angriper min klient, som i alla händelser är oändligt mycket mera att rekommendera än toreadorerna. (Rörelse.)

Följer så en vittnesberättelse av en gendarm, som beskriver den åtalades exalterade tillstånd, han hade avlossat de båda skotten efter varandra, utan att synas vilja träffa någon.

Härefter hörs Mme Huot, som upprepar den åtalades förklaringar. Till svar på en fråga av presidenten tillägger hon:

Jag fördömer på intet sätt det medel som M. Aguéli begagnat, och jag ångrar att inte ha följt hans exempel. (Stridiga rörelser.)

Presidenten. — Jag förstår den filosofiska idé i namn av vilken ni har handlat, men min plikt som domare är att erinra er om att ingen har rättighet att själv skaffa sig rättvisa med våld, och att ni har överträtt lagen. Ännu ett ord: vidhåller ni att ni inte har siktat på någon av toreadorerna, och att er avsikt ej var att döda?

M. Ivan Aguéli. — Ja, herr president. Jag upprepar inför domstolen

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Tjurfäktningen i Deuil den 8 oktober 1899. Ur L'Illustration.

att jag hoppades kunna framkalla en skandal som skulle ge förvaltningen möjlighet att förbjuda tjurfäktningarna på stående fot.

Toreadoren Cazenabe, som befann sig i vagnen när den åtalade sköt, förklarar att M. Ivan Aguéli, som vittnet titulerar mördare, har först

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

skjutit på honom, och att han har lyckats rädda sig endast genom att hastigt sänka huvudet.

I ett ypperligt åklagartal går Me Pressard, avocat de la République, mycket illa åt anordnarna av tjurfäktningarna. Fastän han fördömer den handling som begåtts av den åtalade, anför han de skäl som tillåta domstolen att gentemot denne göra bruk av ett stort överseende. Och så håller Me Henri Robert ett av dessa bitande och skarpa parisiska försvarstal till vilka han har hemligheten.

Försvarsadvokaten vänder sig först med erkännande till presidenten och vikarien, av vilka den förstnämnde, sade han, lett förhandlingarna med en hög känsla av rättvisa, och den senare förenklat sin uppgift genom att hålla ett lovtal över Ivan Aguéli.

»Mina herrar», fortsätter Me Henri Robert, »jag skall inte hålla någon föreläsning över tjurfäktningarna, jag skall knappast i stora drag antyda den kampanj som har företagits mot dessa barbariska och blodiga spel, som oblyga matadorer ville inplantera i själva hjärtat av vårt stora Paris.

De toreadorer som i dag äro på tapeten ha blivit rasande när de ha fått veta att jag var Aguélis försvarare, ty de ha genast kommit ihåg att jag tilltygat efter förtjänst den tvetydiga person som inte hade dragit sig för att väcka ett åtal för ärekränkning mot de behjärtade tidningarna *Le Rappel* och *Le XIX Siècle.*

Det är efter det på en gång löjliga och blodiga försöket i Roubaix, där man såg ett stackars tandlöst lejon utan klor lägga sig på knä och gråta framför en tjur som lurade på det, som osnygga och motbjudande industririddare, vilka aldrig borde lämna le Midi, har kommit för att hemsöka departementet Seine-et-Oise och organisera tjurfäktningar i Deuil, varifrån alla väl komma ihåg den beryktade händelsen med en tjur som gav sig ut bland åskådarna och förorsakade, om inte döda, så ett stort antal sårade.»

»Alla», tillägger försvarsadvokaten, »alla, utan hänsyn till partier, ha upprest sig mot tjurfäktningarna, ha brännmärkt dem, då de inte ha velat att man smutsar den franska jorden med dessa spel, återupptagna från det romerska förfallets dagar.

Själva parlamentet har inte dröjt att protestera, och en skyndsam behandling av M. Bertrands och hans kollegers lagförslag, avseende undertryckandet i Frankrike av tjurfäktningar med tjurens dödande, har blivit voterad med 414 röster mot 67.

Låt oss hoppas att denna lag snart skall bliva antagen, den kommer att definitivt grusa förhoppningarna hos våra motståndare, vilka, tyckes det, ha för avsikt att åter öppna arenorna i Deuil och Ermont.»

Me Henri Robert avslutar sitt vackra försvarstal med att skildra M.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ivan Aguélis liv. Han visar, med en episod från de möten som hölls i Paris för fyra år sedan i anledning av turkarnas massakrer av armenierna, att hans klient är en ridderlig natur med ett varmt och högsinnat hjärta, och till alla delar värd det överseende som allmänna åklagaren själv anhållit om, och som säkerligen kan uttryckas genom ett milt straff med tillämpning av lagen angående villkorlig dom. (Livliga utslag av gillande bland åhörarna.)

Efter att ha överlagt i sittande rätt avger domstolen ett utslag enligt vars ordalydelse M. Ivan Aguéli erkändes skyldig till övervåld mot toreadoren Labordas person. Han dömes följaktligen till tre månaders fängelse och 200 francs' böter.

Men, eftersom det i målet finns förmildrande motiv, och de upplysningar som lämnats angående den åtalade, äro synnerligen gynnsamma, har domstolen gentemot den svenske studenten gjort bruk av lagen om villkorlig dom, men blott vad som gäller fängelsetraffet.

Vid utgången skynda sig de advokater från Pontoise som varit närvarande bland åhörarna, att lyckönska Me Henri Robert, medan de svenska journalisterna komma och trycka Ivan Aguélis händer.

Att denna milda dom på sina håll skulle väcka häftig förtrytelse, var ju att vänta. Den 23 juli innehåller *La Libre Parole* en av A. de Boisandré signerad artikel, »A propos du procès de Draguignan», som efter att ha återgivit notisen om domen i Pontoise fortsätter:

»Denna juridiska notis, betraktad i och för sig, erbjuder ingenting särdeles sensationellt. Den blir inte verkligt intressant och instruktiv, om man ej jämför det sätt varpå M. Monis' rättvisa har behandlat M. Ivan Aguéli, som är en utlänning och en anarkistisk agitator, med det sätt varpå den uppträder mot Max Régis och hans kamrater från Algeriet.»

På denna artikel svarade Aguéli med följande brev.

A M. Boisandré, rédacteur de La Libre Parole.

Herr Redaktör,

I en artikel införd i Ert no. för den 23 dennes, gör ni mig den äran att kommentera det straff som domstolen i Pontoise har ådömt mig för att ha beskjutit med revolver en eller två toreadorer vid den senaste corridan i Deuil. Härvid behandlar ni mig som anarkist och agitator.

Jag ämnar inte upptaga till bemötande varken det ena eller andra av dessa båda epitet, som skola komma dem som känna mig att småle, men åt vilka er mening inte möjliggör annat än en karaktär som är tvetydig under nuvarande förhållanden, särskilt om man lägger dem till min misskredit i egenskap av utlänning. Det där är finkänsligheter vilkas goda smak och stil era läsare och allmänheten helt visst skola förstå att uppskatta.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag skall nöja mig med att påpeka för er att när jag sköt på toreadorerna, följde jag inte någon av de bevekelsegrunder som äro avgörande för herrar politicis handlingar. Jag gav helt enkelt utlopp för en känsla av religiös indignation, utan tvivel obegriplig för La Libre Parole men som uppskattats av domarna i Pontoise.

Om också handlingar av denna art, min herre, efter det materiella skenet att döma, stundom faller under den allmänna lagens tillämpning, så uppfattas de likväl i alla länder där hedern och ridderligheten råda, som mera känsliga för samvetets röst och rättvisans bud än lagarna, och detta t. o. m. i de minst överseende domares ögon.

I förhoppning att ni skall vara nog älskvärd att ge plats åt denna lilla rättelse av ett misstag på person, ber jag er, herr redaktör, mottaga uttrycket för min högaktning.

Ivan Aguéli.

För Marie Huot betecknade den blodiga demonstrationen den 9 juni 1900 det högtidliga inseglet på hennes makt över Ivan Aguéli. Nio år senare, den 21 december 1909, skriver hon: »Det är bara en sak du gjort av kärlek till mig och religionen — det är revolverskottet i Deuil».

Ivan Aguéli hade ännu en gång undgått en fällande dom, men fri var han därför ej. Det är säkerligen dessa år mer än några andra han tänker på, när han i ett utbrott av bitterhet skriver att han, tack vare beroendet av henne som han dyrkar, med vidöppna ögon går mot sin undergång.

Men Ivan Aguéli ägde en lycklig förmåga att, när han så ville, mitt i den storstad som sedan länge blivit honom förhatlig, isolera sig från yttervärlden. Han satt där lycklig, fördjupad i sin österländska språkforskning eller sina islamska meditationer, eller drömmande om den konst som han en dag ville skapa. I ett sådant ögonblick av glömska och hänryckning skrev han i anledning av Daumier-utställningen i l'Ecole des Beaux-Arts 1901 för *L'Encyclopédie Contemporaine* ned de sidor om den beundrade mästarens konst som hör till det mest inspirerade som flutit ur hans penna.

»Honoré Daumier är ett 1500-talsingenium, som har förmågan att se evigheten genom sitt tidevarv.

Han är realist och romantiker, en jämbördig till Shakespeare, Rabelais, Watteau, Delacroix, Balzac, Victor Hugo och Corot. Han står särskilt Shakespeare och Balzac nära.

Eftersom han är frisinnad som Rabelais, Victor Hugo och förresten som allt det som är vackert i Frankrike, är han realist.

Han är romantiker såsom målare av ödet — fatum. Av en svidande sanning — övernaturliga i måtten och syntetiska till sin innebörd, röra sig hans figurer i en dekoration, banal till sin sammansättning men spectral

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

till sin tolkning. De rida oss som en mara, där de växa fram ur luften, liksom pådrivna, piskade av ödet.

Ett äkta franskt geni, som han är, alltså spiritualistiskt, drar han en bestämd gränslinje mellan den inre världen och den yttre, mellan människan sådan hon är i sig själv och sådan hon framträder i sin sociala uppenbarelseform. Han förväxlar dem aldrig med varandra, och hans dramatiska eller satiriska styrka består i att understryka deras motsättningar. Tack vare detta förmår han obönhörligt återge falska eller tomma åtbörder, en konstlad hänryckning och tillgjorda nöjen, ett medvetet eller omedvetet hyckleri.

En målare av ödesmättade atmosfärer, är han också skildraren av dessa massuggestioner, där individualiteten förkvävs, förslöad eller berusad av påverkningen från den omgivande hopen. Han målar prostitutionen, där den döljer sig under samhällets mask eller spelande en social roll. Han målar det tomma ordprålets, den anspråksfulla dekorationens fasa, när den höljer sorgen och ledan. Och här är han, med all sin utpräglat latinska karaktär, besläktad med flera engelska humorister.

Eftersom han är god, och alltid i överensstämmelse med det som vi nyss framhållit, älskar han all spontanitet, all nativitet och naturlighet. Titta bara på hans barn eller hästar, eller den lilla flickan som lyfter upp sina kjolar för att stiga ned i vattnet! Denna sista duk är ett monument över oskulden.

Men han älskar i synnerhet Don Quixote, också han en som är besatt, men på sitt eget, förvända sätt, där hans fantastiska silhuett avtecknar sig som en praktfull negering av hopen.

Han älskar gycklare, därför att de äro symboler av massans självbedömning, trista som frälsningsarmén i de protestantiska länderna.

Men för hans ögon finna nåd de goda dryckesbröderna och piprökarna, guitarrspelaren, de som äro försjunkna i en bok, som granska ett kopparstick, kort sagt, de som kunna fängslas av ett ideal.

Symbolist är han, men man måste vara på det klara med vad man vill inlägga i detta ord. För honom kan allting bliva ett fönster som öppnar sig mot oändligheten. Sprungen ur en utvald ras, med gåvan att skåda »evigheten i ett sandkorn», förstår han att skilja den oföränderliga symbolen från en oviktig notis. Av en banal obetydlighet bygger han upp ett monument, och han är den ende, kanske med undantag av Courbet, men större än denne, som har skapat det moderna livet, eller så gott som gjort det.

Det behöves förresten en karikatyrist av stora mått härför.

I hans verk understryker varje detalj ett dominerande helhetsintryck, kompletterande ett dramatiskt eller måleriskt »Leitmotiv». De olika ak-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

terna draga förbi som spökskepp för att försvinna i en vibrerande oändlig fond.

Man prisar hans regi. Jag för min del beundrar i synnerhet hans bakgrunder och hans ljus. Hans valörer äro en serie av avgrunder. Hans dagsljus, liksom hans mörka partier, äro obönhörliga, självskrivna, despotiska som gudomliga dekret. Orörliga, bittra och ogenomträngliga, nita de fast sitt offer, hålla det fånget, och hela det rörliga livet finner sig återförpassat till skuggornas värld.

Imitatörerna förbise oftast denna avgörande punkt i hans teknik. Hemligheten är att det mellan vitt och svart finns ting som inte kunna efterhärmas.

Himmelens ljus avslöjar, fäster vid huvudet ett nytt ansikte av en shakespearisk kraft, groteskt eller sublimt, stundom båda två, vålnaden av ett lik eller en fördömd. Det är människans sanna anlete, anletet av hans själ eller av hans dubbelgångare, som man ser det i dessa ögonblick av livet som äro att räkna som år, och som för en Daumier, en Dante, en Swedenborg voro deras självklara sätt att se, den naturliga visionen.

Så se vi, i dess stora linjer, mästarens kolossala œuvre. Varför finns han inte i Louvren vid sidan av Delacroix och Corot? Är det därför att han har sett slaktarna ännu mer osmakliga än det kött som de stycka, eller är det månne för att han gjort elaka anmärkningar på deras patron och ideal, det fruktansvärda päron som alltjämt har sin aktualitet.

För övrigt, alla mästarens »aktualiteter» äro alltjämt aktuella, liksom Balzacs.

Ivan.»

Tyvärr avhördes aldrig den utlovade fortsättningen på denna fascinerande analys av ett av konsthistoriens mest fängslande genier.

Det var detta samma år 1901 som Aguéli en dag hos en av sina franska vänner blev föreställd för en man som skulle få ett avgörande inflytande på hans öden under det kommande decenniet. Det var en tjugotreårig italiensk medicinare vid namn Enrico Insabato, som efter grundläggande studier i sin födelsestad Bologna kommit till Paris för att utbilda sig till kolonialläkare.

De båda kände sig genast dragna till varandra. Den unge italienaren lyssnade betagen till de skildringar från Egypten som den underlige mannen i fez, när andan föll över honom, kunde underhålla sitt auditorium med, om Islams storhet och de fördärvbringande krafter som hotade Österlandet med undergång.

Vilket intryck Ivan Aguéli å sin sida gjorde på Insabato, framgår av ett

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

brev till förf., daterat den 7 juli 1937, där han i några djupt kända rader har lämnat en varmt uppskattande karakteristik av den bortgångne vännen:

»Min Herre.

Jag har nyss med en viss rörelse mottagit ert brev av den 29. Aguéli var för mig en mycket älskad broder, och sedan år tänker jag mycket ofta på honom med en orubblig sympati. Jag skulle ha många episoder att berätta om honom, det skulle fordras hela dagar för mig att erinra mig dem, och jag skulle vara mycket lycklig att kunna tillbringa några timmar med er för att tala med er om denna storslagna tänkaregestalt, hur sällsam och egenartad han än var.

Hans godhet var jämförbar med hans tankedjup, det är honom jag har att tacka för att jag har förstått Islams estetiska sida och detta inte bara i konsten, men religionens mystiska och esoteriska tanke.

Hans ande, som ägde Baudelaires eld, var på samma gång uppriktig och ren. Han ägde don Quijotes själ i förening med en mystikers som en Moyeddin Ibn Arabi eller en Boehme.

Sedan krigsutbrottet 1914 har jag inte hört ifrån honom. Många legender om honom ha spunnits i Egypten och t. o. m. i Italien, men jag skulle gärna vilja få av er veta något om hans liv efter 1914. Det skulle komplettera den inre vision jag har av honom och skulle komma mig att förstå honom bättre.

Vad som är säkert är att denne man, som för mig har avslöjat Kalevalas skönheter på samma gång som Ernest Hello och Rabelais, hans älsklingsförfattare (som han ville översätta till arabiskt slangspråk), är en av de märkligaste gestalter jag mött i mitt liv, och jag skulle vara lycklig att kunna hjälpa till att hävda hans fulla värde.»

Det var helt visst det stora problemet Orienten och Europa som fyllde samtalen mellan Aguéli och Insabato. Resultatet av det andliga utbytet låter utläsa sig i två artiklar som de båda vännerna vid denna tid i tydlig växelverkan nedskrevo.

Den 19 juli 1902 innehåller den italienska, i Paris utkommande socialisttidningen *Il Proletario* en artikel med rubrik »La Turchia» och signerad Dottore Enrico Insabato. Författaren påvisar nödvändigheten för den europeiska balansen av att Turkiet behåller herraväldet över Konstantinopel. Han talar om de faror som hota från de slaviska och germanska länderna, och finner att det enda möjliga motståndet däremot skulle komma från en allians mellan de muselmanska, italienska, franska, engelska och japanska folken. »Av en allians mellan dessa folk», skriver Insabato, »beror utvecklingen och, enligt min åsikt, det praktiska förverkligandet av de socialistiska och frisinnade idéerna.»

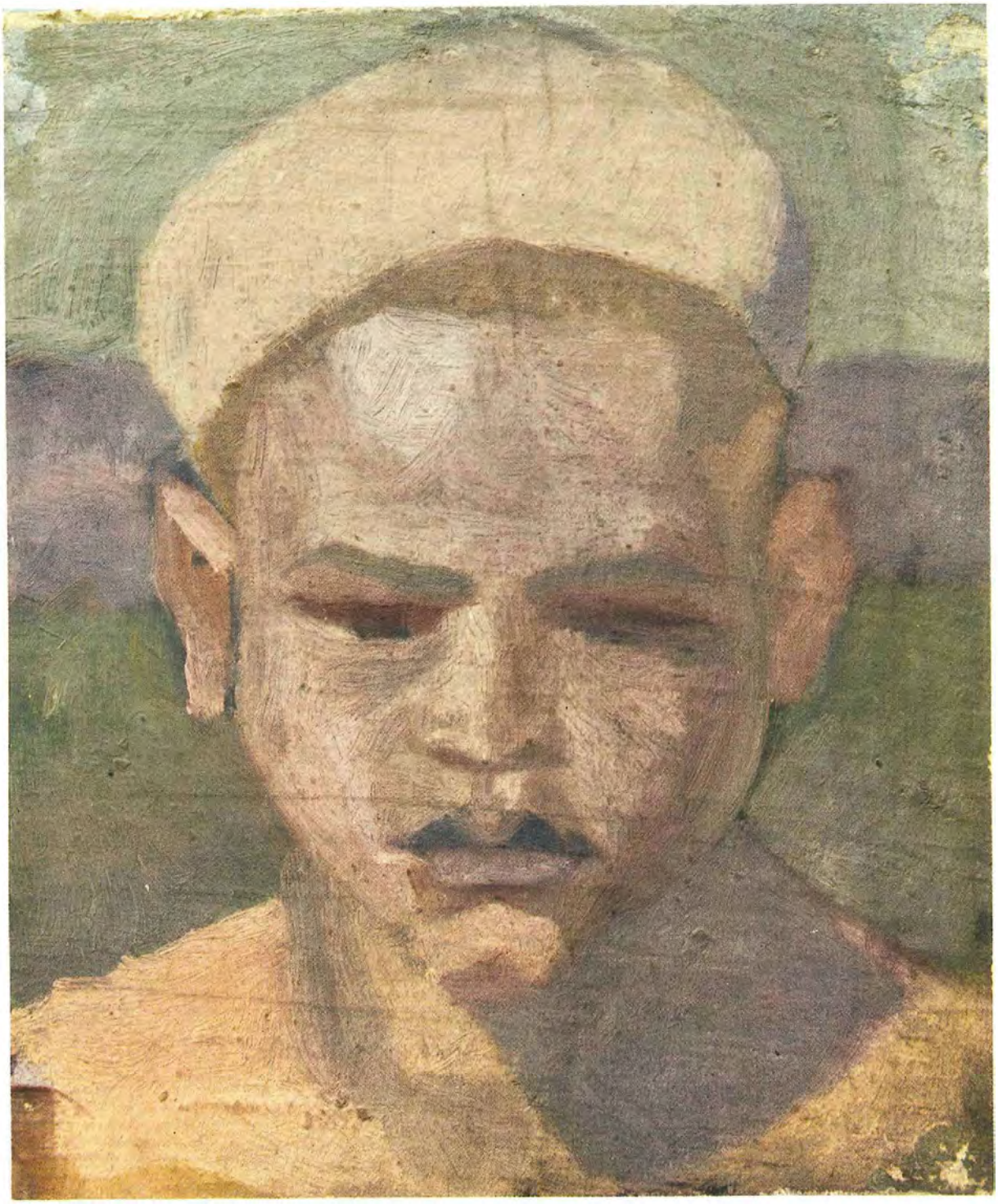
Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

En månad senare innehöll den franska tidskriften *L'Initiation* en artikel »Notes sur l'Islam», signerad Abdul Hadi, som talar om en *Tetra logia libertaria* sammansatt av den islamska världen, Italien, Frankrike och England. I denna, heter det, representerar Italien rörelsens och känslans frihet, Frankrike den intellektuella friheten, England den politiska friheten; den islamska världen representerar enligt författaren den intimaste och djupaste friheten: jagets frihet, därför att där inga präster och samvetenas förmyndare finnas.

Den unge dr Insabato var en man full av brinnande energi. För honom låg det klart att drömmen om Österlandet skulle få sitt fulla värde först när den omsattes i handling. En medicinsk kongress, utlyst till december 1902 i Kairo, gav en osökt anledning att göra allvar av planerna. Det var inte svårt att få Aguéli med på färden. Efter en sommar i Sverige — det skulle bli ett avsked på många år — bröt Ivan upp i september 1902. Resan gick denna gång genom Italien. Ett brevkort till modern visar att han den 19 september är i Bologna, där han säkerligen uppsökt sitt blivande ressällskap, dr Insabato. Var de närmast följande veckorna tillbragtes, är mig tyvärr icke bekant, men man kan utgå från att Aguéli använde tiden för att studera den italienska konsten.

Men nu var det andra ting som lågo honom närmare om hjärtat och drevo honom vidare. Den 30 november finna vi honom i Brindisi, färdig att gå ombord på en till Alexandria destinerad ångare.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ung egyptier

Privat ägo

IV.

»DEN EGYPTISKA FÅNGENSKAPEN»

Den man som i december 1902 steg i land på kajen i Alexandria var ej densamme som sju och ett halvt år tidigare hade vänt Egypten ryggen. Den mellanliggande tiden hade berövat honom många av ungdomens illusioner. Vad hade han varit annat än en lekboll för de mystiska makter, som drevo sitt spel i mörkret, ett offer för kalla intrigmakare och samvetslösa provokatörer!

Men konsten? Ja för visso nådde den höjder och blottade den själsdjup, som den ej drömde om, som ej blivit benådad med visionärens gåva. En dag skulle också hans stund komma, en dag skulle också han måla dessa visioner, men nu var det något annat som kallade, någon annan som behövde honom: Islam.

Den orientaliska frågan var vid sekelskiftet brännande som aldrig förr. Egyptens genomruttna finanser hade varit den nog ej ovälkomna anledningen för England att grundlägga sitt växande inflytande i Faraonernas land. Den brittiske agenten Evelyn Baring, sedan 1901 earl Cromer, var i själva verket Egyptens härskare. Oroligheterna i Turkiet, massakrerna i Armenien och Macedonien verkade som direkta inbjudningar till västerlandets stormakter att intervenera. Överallt, vid Dardanellerna som vid Nilen, kunde man ana, även när det ej öppet visade sig, ett maktspel om väldiga insatser, dolt av rökridåer och österländska slöjor.

Det är mot bakgrunden av dessa stora händelseförlopp man har att se den roll, som Ivan Aguéli kom att utföra i det brokiga egyptiska intrigspelet om penningar och människosjälar under detta sekels första decennium. Den unge svensken hade blivit en varm vän av Italien, men det var ej påvens, det var Garibaldis Italien, representerat av den unge, entusiastiske frihetsälskande Enrico Insabato. Med honom hade han mötts i ett intresse

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

för Orienten, som ägde intet av exploatörens vinstbegär men var fyllt av idealistens önskan att skydda och hjälpa det folk, som hade att förvalta det dyrbara arvet av Islams djupa, oändliga visdom.

Mycket av vad som skedde bakom kulisserna dessa år ligger fördolt i de olika ländernas skilda arkiv, men säkerligen påträffas där mer än en gång Ivan Aguélis namn.

Insabato låter oss själv i sitt 1920 publicerade arbete *L'Islam et la politique des alliés* förstå, att han redan från sin första ankomst till Egypten kom att intaga en plats i händelsernas mitt.

Bland de företeelser inom den islamitiska världen, som förf. särskilt ingående behandlar är senusiorden, dess historia och betydelse. Han skriver här å sidan 52:

»Ända från 1902 till i dag har senusiordens verksamhet varit så intimt förenad med den italienska kolonialpolitiken att jag inte ännu känner mig ha rättighet att tala därom.»

Och å sidan 62 få vi klart besked om att han själv här spelat en ej oväsentlig roll:

»Jag skall inte närmare ingå på dessa omständigheter eller på de händelser som de ha framkallat eller på de känslor som de ha inspirerat; det rör sig om ett blad i historien som ligger alltför nära i tiden, men jag var så särskilt och på ett så intimt sätt inblandad däri, att jag kan försäkra, att de ömtåliga förhandlingar, som upptogos redan från början och t. o. m. mitt under allvarliga händelser, skulle ha fått värdefulla och mera effektiva resultat om Sidi Mohammed el Abed inte hade haft anledning att känna sig sårad av vissa klumpiga för att inte säga oartiga metoder.»

Insabato var tydligen den drivande politiska kraften av de två, han hade ju f. ö. här sitt fosterlands intressen, sådana han fattade dem, att tillvarataga. Men Aguéli var med sin djupa kännedom om muhammedansk kultur och psyke en ovärderlig bundsförvant, och helt visst låg det en god portion sanning i det uttalande han gör i ett brev till Mme Huot: »Utan mig kan Enrico ingenting uträtta — utan Enrico står jag hjälplös».

Så ligga konfliktens förutsättningar klara. Ivan Aguéli får snart göra den smärtsamma upptäckten att det är andra makter än dem han försvurit sig åt, som leda Italiens öden. Men han och hans vän bli också tagna ur sin illusion, om de nu hyst den, att Englands representant i Egypten, den allsmäktige lord Cromer, om ej med välvilja så dock med likgiltighet skulle se denna härd för italiensk-islamitisk propaganda uppstå i Kairo.

I ett brev avstämplat Kairo den 21 december 1902 berättar Ivan för sin mor om sina nya intryck från den välbekanta staden:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Stående från vänster: Ivan Aguéli; Enrico Insabato; Abdallah, sherif Sharafs tjänare. Sittande: Mohammed Ali Elwi bei, tolk vid italienska legationen i Kairo; sherif Sharaf, en av de sheriffer från Mecca som Lawrence talar om i sina minnen.

Min kära mor.

Skriver till dig några rader för att du ej må oroa dig. Är i Kairo sedan 14 dagar, men haft mycket svårt att ordna för mig. Nu först börjar jag få någon reda.

Jag är kanske den förste europé som gått på universitetet El Azhar här. Det är storartat vackert.

Muhammedanerna där äro de bästa o. de gudfruktigaste människor i världen. De tro på samma gud som du. De tro ej att Jesus var gud, men en av de störste profeterna o. fylld av Guds Ande. De tro att Moses är Guds ord. De tro på den heliga Jungfrun, Maria o. på den obefläckade avlelsen. De erkänna att så väl bibeln som evangelium är Guds ord, men att de under tidernas lopp hava erhållit vissa tillsatser o. s. v.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det är dödssynd att smaka en enda droppe, så väl vin som spritdryck. Deras sedelära är högre än de kristnas. De dumma historierna om månggifte o. s. v. är lögn.

Ingen slåss, ingen bråkar. De äro ytterst fredliga, göra sin bön fem gånger om dagen. Skall skriva längre fram om dem.

Nu önskar jag endast en god o. fridfull Jul och låt ej oroa dig varken av det ena eller andra.

Tillgivne sonen
I—n A—li.

Den 20 december 1902 öppnades le Premier Congrès Egyptien de Médecine; den 23 december talade dr Enrico Insabato du Caire över ämnet Note di patologia esotica sul Beri-beri.

Föredragshållaren räknade sig tydligen redan som bofast Kairobo, verksamhetsfältet låg klart för de båda vännerna.

Det var den underbara muhammedanska kulturen, som skulle understödjas i dess kamp mot inre och yttre fiender, och vem kunde bli en bättre bundsförvant i denna kamp än den nation i Europa, som stod Islam närmare än någon annan — Italien.

Ett av de mäktigaste propagandamedlen är som bekant pressen, och så ha vi också att bland tidningar och tidskrifter i Kairo söka de organ, som voro språkrör för Ivan Aguélis och Enrico Insabatos idéer. Det främsta av dessa bär namnet *Il Convito*.

Denna för kännedomen om Ivan Aguéli så utomordentligt betydelsefulla publikation, som först utkom i form av en tidning för att sedan förvandlas till tidskrift, är i våra dagar så gott som oanträffbar. I Kairos bibliotek är den, enligt uppgift av docent Carl Johan Lamm, okänd — i Rom har dr Axel Nelson endast i kolonialministeriets bibliotek påträffat ett antal häften av tidskriften. Den svit av tidningen omfattande numren 1—29, som tillhör Nationalmuseum, torde vara unik.

Men sviten av *Il Convito* ligger inte ensam i Nationalmusei bibliotek. Tillsammans med den finnas några nummer av en italiensk tidning med titeln *Il commercio italiano*, tryckta i Kairo 1903. Efter vad jag har kunnat konstatera var Ivan Aguéli medarbetare även i detta blad, som tydligen tillförts museet samtidigt med *Il Convito*, säkerligen liksom denna som gåva av museets bibliotekarie, dr Karl Wåhlin. Någon anteckning om sin gåva har denne ej ansett nödigt att införa i liggaren.

Tack vare dessa gulnade blad kunna vi få en inblick, som annars blivit oss förmenad, i den svenske muhammedanens andliga verkstad under dessa egyptiska år.

Det första bevarade dokumentet om den börjande kampanjen är ett brev från Aguéli till Mme Huot, daterat den 10 april 1903.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Min kära Väninna!

I dag har jag fått älskvärda brev. I går har jag också skrivit till dig. Det gör det andra brevet under april. Jag har också skickat ett par örhängen som prov, rekommenderade. När jag får veta denna försändelses öde skall jag skicka dig flera, tid efter annan.

Jag är allvarligt sjuk. Jag lider av en fruktansvärd anemi. Ibland vill jag dö.

Jag har begått den oförsiktigheten att inte akta mig för det starka ljuset. Det är inte möjligt att göra det ty det förefaller mig som om ljuset trängde genom de tunna väggarna i mitt rum. Jag har dröjt att flytta på grund av Lili.

Nu måste jag göra det. Ah, du gör alldeles rätt i att skydda dig för det alltför starka dagsljuset.

Jag vet att jag kan bli frisk, men store Gud i vilket tillstånd jag befinner mig.

Det förefaller mig som om jag levde i en eldsvåda. Det är en fruktansvärd nervös kraftuttömning.

Det är inte lasten som har försatt mig i detta tillstånd.

Men det har ingen betydelse! Allt detta är mycket vackert. En storslagen, fredlig dekoration. Milda, tankfulla ansikten överallt. D. v. s. om man ej går utanför vissa kvarter.

Här driver man kulten av den naturliga godheten, av den naturliga livskraften utan grymhet, och av oskulden, men alla måste vara naturliga! Det är av den orsaken som alla araber avguda Enrico och ett eller två av dessa stora italienska barn som kunna tillåta sig allting på grund av sin omedvetenhet.

Kan jag be dig om plats för två läkarebiografier, Enricos och M:r Actons, som behandlar mina öron.

Vi skola få en italiensk tidning här, antagligen försedd med ett arabiskt supplement. Den har inga anslag från regeringen, men om den slår igenom kommer den att bli en fin affär.

Det finns förhoppning men antagligen ingenting mer på denna sidan döden. Men företaget är å andra sidan inte av natur att skada eller ens kompromettera mig.

Det hela är anlagt på öppenhet och lojalitet. Och som detta är en okänd sak i orienten skola vi kanske lyckas.

Vi roa oss ibland. Enrico väcker minst sagt nyfikenhet hos konsuln, ambassaden etc. etc. ända till fru ambassadörskan. De är rädda för honom så det förslår!!! Allt det där roar mig.

En dag var vi i en loge på teatern. Jag var den ende som var klädd i arabisk dräkt. Åh, vilken skandal!!!!

Litet konstverk här. — — —

Däremot är livet billigt med villkor att man lagar sin mat själv — — —

Jag kysser dig av hela mitt hjärta. Varför säga att vi icke skola återse varandra i denna världen. Jag lider innerst av den indiska sjukan på grund av min långa frånvaro från dig.

I—n.

Redan den 18 april 1903 förelåg ett första resultat av arbetet att skapa ett tidningsorgan, som skulle arbeta för de idéer Aguéli företrädde i form av ett litet rosafärgat 16-sidigt häfte med titeln *Il commercio italiano.*

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Någon arabisk text förekom dock inte och undertiteln »Rivista quindicinale degli interessi italiani in Oriente» talade inte om något islamitiskt program. Som chefredaktör står professor Umberto Sisto, Kairo.

Vad som för oss har det största intresset är att under signaturen Volontario påträffa Ivan Aguéli som författare till numrets mest betydande bidrag. Detta första offentliga uttalande på Afrikas jord av den svenske konvertiten har tyckts mig vara av den vikt att jag har ansett mig böra återge det i dess helhet. Dess italienska titel är »La coscienza politica e commerciale nell' Islam».

DET POLITISKA OCH KOMMERSIELLA SAMVETET I ISLAM.

Vi börja härmed en serie artiklar på vilka vi rikta uppmärksamheten med hänsyn till deras vikt och till det berikande av ett verkligt intresse för alla dem som med sakkännedom vilja sysselsätta sig med politiken och handeln i orienten i allmänhet och i synnerhet i den muselmanska Orienten. Ehuru i vår tidning var och en är ansvarig för de artiklar han skriver, skola vi i alla fall bevara författarens incognito eftersom detta är den framstående artikelförfattarens uttalade önskan.

I.

Vi hava nått till själva källorna för den muselmanska religionen och moralen, för det muselmanska samhället.

Vi hava studerat karaktärerna hos muselmaner av alla slags raser, och vi ha levat mitt ibland dem under åratal.

Nåväl vi ha inte funnit någon ibland dem som skulle vara fientlig mot civilisationen, ingen som skulle kunna lägga något hinder i vägen för fredliga förbindelser mellan dem och personer som ej äro besjälade av onda avsikter. Vi skulle nästan känna oss benägna att försäkra att islamismens sanna principer tvärtom utgöra en av civilisationens mest perfekta bärare, och att, långt ifrån att förutspå dess undergång, vi med glädje se dess utbredande utåt och dess rening inåt.

Eftersom Islam skapar utmärkta personligheter med vilka man i fred och förtroende kan ha förbindelse inser jag verkligen inte, hur han kan vara till hinder, tvärtom.

Det är tid på att göra slut på legenden om den muselmanska fanatismen.

Muselmanerna äro inte mer fanatiska än man t. ex. i Frankrike är patrioter och tyskhatare trettio år efter kriget, eller anglofober efter Jeanne d'Arc.

Orientalerna äro ännu fanatiska anhängare av Islam, eftersom denna är orsaken till en serie själstillstånd, men om de märkte att dessa själstillstånd kunna härledas ur andra orsaker, skulle fanatismen upphöra.

Och för resten, om man vill vinna universalitet, måste man respektera individualiteten. Blott de toleranta folken ha förvärvat storheten och ha grundat varaktiga imperier, det hedniska Rom var stort därför att det respekterade alla helgedomar.

Och inte är det kristendomen eller med andra ord den orientaliska idén, som har framkallat Roms fall men väl intoleransen hos de barbariska inkräktare, som kommit

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

från norra Europa. Kristna till namnet men inte till gagnet gjorde de av Kristi religion en hatets religion och uppslukandet av så många horder orsakade Italien, som förätit sig på folkslag, lidanden och obehag i matsmältningen, som räckte flera sekel.

Det österrikiska herraväldet i modern tid har framkallat ett liknande fenomen. Detta har likväl framkallat en klerikal kris, som numera har gått över.

Orienten, där det underbara och bländande ljuset utplånar detaljerna och förvandlar proportionerna och planen, är landet för dessa egendomliga synteser av den inre mänskliga vitaliteten, som kallas religioner och som man skall noga akta sig för att bedöma från en inskränkt och exklusiv synpunkt.

I Orienten ha inbillningen, tanken, viljan sinsemellan sammanhang som ej äro de samma som hos oss, när man alltså vill hindra den fria utvecklingen av ett ömtåligt liv som blott vilar på sinnesrörelser som vi för övrigt finna starka, sunda och sköna, löper man risken att desorganisera allt, att skapa en öken där det fanns en strålande blomsterprakt i alla sina variationer. En främmande invasion, utan kärlek och utan intelligens kan endast vara olycksdiger. Vi ha i Italien sett de nedslående resultaten av främmande, även intellektuella invasioner. Vad har t. ex. socialismen som i grund och botten är ett slags germanisering, vad har den haft för verkan i Italien?

Snobismen i konst, litteratur och klädedräkt är ett fruktansvärt hinder för det emotionella och vitala framsteget i Italien.

Låt oss inte göra det i Orienten som barbarerna ha gjort med oss. Låt oss lämna blommorna i fred på deras jord och fåglarna i deras rymder. Endast på detta villkor skola vi kunna njuta därav. Låt oss lämna de troende i fred, deras helgedomar och deras tro. Då, men endast då, skola de kunna bliva värdefulla bundsförvanter i ett gemensamt arbete för civilisation och mänsklighet.

Det är därför att det har glömt dessa principer, som Frankrike i dag finner sig utan vänner i Orienten.

Må detta tjäna som exempel.

Det är därför att det har grundat hela sitt inflytande på islamfientliga och korrumperade element, som det i dag finner sig utan inflytande. Där deras missionärer inte ha kunnat göra omvändelse, ha de skickligt provocerat utvecklingen av en folkklass, som visar alla märken av intellektuell och moralisk dekadens.

Och i det psykologiska ögonblicket har denna generation av förfallna intellektuella, av apor och söner till eunucker, som utgjorde vår latinska systers hopp, övergivit Frankrike så ogenerat att det för alltid skall bli en oförglömlig läxa.

Och fastän våra intressen äro skilda från Frankrikes, beklaga vi det uppriktigt. Vi ha i Orienten velat se åtminstone rotskotten till ett latinskt civilisationsarbete, det var oss likgiltigt från vem initiativet kom.

Men det har ej gått så, och denna uppgift, visserligen ärofull, men tung och gigantisk, vilar uteslutande på det fria Italiens unga skuldror.

Skall det lyckas? Det är vår övertygelse, men arbetet måste ledas med utomordentlig klokhet.

Man får inte anförtro propagandan för det italienska språket och inflytandet åt folk som äga andra intressen än konungarikets (Italiens) och muselmanernas.

Alltså, ingen missionär.

Man måste till varje pris samla en kontingent personer, som känna till och älska Orienten, därför att det inte finns en italienare, som inte älskar Orienten, när han kän-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ner till den. Vi vilja i mån av våra svaga krafter börja med att bära de första stenarna till denna mäktiga byggnad.

Vi föresätta oss alltså att börja publicera från och med nästa nummer en serie artiklar och översättningar, som skulle kunna införas i den muselmanska kunskapen.

Vi skola börja med att översätta de första böckerna av den muselmanska rätten, i enlighet med de fyra kyrkobruken. Vi tro att detta är utomordentligt nyttigt, eftersom även i de länder där den internationella rätten eller Code Napoléon ha gällande kraft bekantskapen med *Saria,*[1] d. v. s. rätten är oundgänglig för att känna de undermedvetna tankarna, jag skulle nästan vilja säga den intellektuella terräng hos den människa med vilken vi ha att förhandla. Vi skola göra början med översättningen av de kapitel, som handla om det kommersiella samvetet, lagarna om försäljning och om egendom. Vidare om det som är rent och orent ur laglig synpunkt. Vidare om hållning och värdighet ur moralisk och social synpunkt, d. v. s. om reglerna för människans uppträdande. Längre fram skola vi tala om det heliga kriget och allianserna med icke muselmaner, etc. etc.

Utom detta föresätta vi oss att översätta och ge motsvarigheter till de italienska såväl som arabiska ord, som beteckna de grundläggande idéerna för den moderna civilisationen och det moderna intellektuella livet.

Dessa ord äro utelämnade eller försummade *med avsikt eller ej* i jesuitfädernas i Beirut ypperliga lexika, av vilka man allmänt betjänar sig. Det är en absolut trängande nödvändighet att fylla denna lucka, eftersom ordet är allt i en filosofisk diskussion.

Vi skola aldrig våga att efter vårt huvud utföra ett så delikat värv. Vi ha alltså försäkrat oss välvilligt medarbetande av diverse muselmanska vise och skriftställare från El Azhar och andra platser. Vårt arbete skall följaktligen inte bestå i annat än att framlägga problemen. Lösningen kommer att lämnas av spetsarna av den muselmanska vetenskapen och litteraturen.

Måtte detta blygsamma försök tjäna till att giva en impuls till skapandet av en arabisk, rigoröst muselmansk akademi, som med största möjliga precision definierar nybildningarnas exakta mening och gör en komplett revidering av alla tekniska termer, ej blott de som användas i den praktiska världen utan också i det intellektuella livet och filosofin. Vi äro trötta på en kamp baserad på missförstånd. Vi vilja få ljus.

Nu är det en gång så att varje ord är dörren till en tanke — nåväl, vi vilja att alla dörrarna skola stå öppna, utan missförstånd och utan ond vilja.

Volontario.

Den heta kamp, som *Il commercio italiano* förde mot klerikalismen och som bl. a. tog sig uttryck i en stark agitation för skyddandet av de italienska skolorna i Kairo mot det hotande kyrkliga inflytandet, ledde givetvis till repressalier mot tidningen. I nr 9 av densamma för den 2 juli heter det i en ny hänvändelse »Ai Lettori»: »Vår tidning har nått fram till sitt nionde nummer, tack vare hur många ansträngningar, hur många mödor är onödigt att säga».

[1] Arab. *Sarīʿa* = Islams på koranen och traditionen grundade rättssystem i dess helhet.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

1° Anno N° 5 — 5 M. (cinque) il Numero — Domenica 5 Luglio 1908

Diret. Propr.
Dr. ENRICO INSABATO.

Tutto ciò che riguarda il giornale deve essere inviato al Dr. Enrico Insabato, *strada Vecchia Zaptia, No. 6* — CAIRO.

IL CONVITO

PERIODICO EBDOMADARIO ITALO-ISLAMICO

ABBONAMENTI:
Anno ..... Pt. 40
Semestre ..... » 25
Trimestre ..... » 15

ESTERO:
Anno ..... Fr. 12
Semestre ..... » 7
Trimestre ..... » 5

Italia, Turchia e Armenia

Era desiderio nostro di tenerci fuori da ogni questione politica, ma di fronte alla fortunatamente agitazione preparata in Europa dagli emissari Armeni, noi crediamo opportuno trattare questa questione che del resto non è solo politica, ma anche umanitaria e che si riattacca alla civilizzazione in generale.

All'osservatore attento non sfugge che la campagna armenofila rassomiglia stranamente ad una crociata mal dissimulata.

In Europa si tenta di provocare nel pubblico uno o doppio dei sentimenti generosi, ebbene noi vogliamo che questi sentimenti restino al servizio solo della Giustizia e della Verità, e che non servano a nessun mercato.

Tutti questi trafficanti di sangue e di dolore, tutti questi sfruttatori di slanci cavallereschi per non dire altro, più abbietti del più brutale sciabolatore e più sadisti dei carnefici.

La questione armena pur essendo essenzialmente politica esorbita dai confini della politica, ed oltre esser studiata dal punto di vista della filosofia e dell'equità essa dev'essere studiata dal punto di vista della patologia sociale contemporanea, dell'isterismo collettivo, e mi si permetta la parola, del machiavellismo semplicista incosciente e spontaneo.

La questione Armena è un'immensa ipocrisia internazionale, di cui la prima vittima è la Turchia, e la seconda potrebbe benissimo essere l'Italia.

* * *

L'Italia ha diritto alle potenze a proposito dell'Armenia. Ha essa il diritto di mescolarsi agli affari della Turchia? Certamente, prima di tutto pel solo fatto di esserle vicina, poichè se in casa del mio vicino gridano: al ladro! all'assassino! io ho tutti i diritti di turbarmi, e ho perfettamente ragione se chieggo spiegazioni su ciò che succede.

L'Italia quindi si è unita all'accordo per sapere la verità, poichè la verità la riguarda, poi vi si è unita, quale amica del Sultano e dell'impero ottomano, dalla forza del quale dipende anche un pò della sua tranquillità; infine per non lasciare le mani libere agli Austriaci e ai Russi di outrroppo bene si conosce lo speciale disinteressamento per la questione.

L'Italia non solo desidera che l'Impero Ottomano sia forte, essa lo esige. Bisogna ricordare che la riva orientale dell'Adriatico e la Tripolitania sono due bocche da fuoco puntate sull'Italia, ed è perciò indispensabile che i Turchi siano abbastanza forti, per garantire la neutralità assoluta di questi due punti, in caso di guerra; e per l'Italia sarà di grande vantaggio aver questa sicurezza per mezzo delle truppe turche, poichè ciò le permetterà di portare le proprie truppe verso il nemico.

Ma se un giorno, una potenza qualsiasi prendesse il posto dei Turchi in questi due paesi, la guerra per l'indipendenza d'Italia dovrebbe ricominciare.

L'Italia non ha nessun desiderio e nessun interesse di occupare l'Albania e la Tripolitania; per lei questi due territori non sono due punti strategici importanti; e che essi siano difesi dalle Truppe turche piuttosto che dall'italiano è un grande vantaggio.

Gl'interessi del Sultano sono dunque intimamente legati a quelli dell'Italia, e la sicurezza italiana in tempo di guerra dipende in buona parte dalla forza turca.

Ma la prima condizione della prosperità è il mantenimento della giustizia: l'Italia ha dunque un grande interesse che la giustizia e l'ordine regnino in Turchia; ecco perchè essa sollecita agli accordi internazionali, ecco perchè essa consiglia al Sultano di fare ciò che essa stessa farebbe se fosse al suo posto, ecco perchè l'autorevole e ufficiosa Tribuna del 25 giugno riportando le misure prese dal Sultano in favore degli Armeni per istanza della Francia, Russia e Inghilterra, scrive queste parole preziose.

«Ma è pure indubitabile che di atrocità armene non si sarebbe parlato, se non si fossero messi della partita coloro che avevano tutto l'interesse a documentare l'irreduttibilità della Turchia. Donde la conclusione che non soltanto la Porta importa che faccia il proprio dovere, ma lo facciano anche coloro, i quali alimentano invece il sogno di un *nazionalismo* armeno che condizioni geografiche e politiche indicano, per ora almeno, vano.

L'Italia la quale ha tutto l'interesse che la Turchia rimanga a presidio dello *statu quo* europeo, se non può dimenticare la sua missione di tutelatrice naturale delle nazionalità, deve ancor meno dimenticare quella di banditrice del verbo del buon senso. E compiendo, crediamo, opera salutare se reclamasse la integrale applicazione delle deliberazioni del Congresso di Berlino, non solo per quanto riguarda i doveri della Porta verso i cristiani a lei soggetti, *ma anche della Porta i diritti.*»

* * *

Nessuno conosce i retroscena della questione armena: ma però la domanda da farsi è questa:

I Turchi hanno forse fatto ciò che hanno fatto gli Spagnoli a Barcellona, i crispini a Milano, i Russi a Kichineff, gli Americani alle Filippine, gli Europei tutti in Cina?

Noi non lo crediamo, ma se qualche cosa di vero vi è nelle voci che corrono, di massacri e di atrocità turche, noi affermiamo, e lo proveremo più tardi luminosamente, che le *leggi draconiche non sono state seguite*, che *solo nella tradotta dell'Intimo* si deve ricercare una parte della colpabilità e l'altra parte la si deve ricercare negli intrighi dei missionarii e degli agenti di alcune potenze europee.

Il governo italiano darà certamente qualche amichevole consiglio al Sultano, e ne ha il diritto.

Ma, noi pure, abbiamo egualmente il diritto di consigliare il nostro governo:

Sappia dunque il governo che, all'infuori di una larga ed in-

cipii dell'Islam, tutto il resto, in quanto a riforme, resterà sterile.

Noi vorremmo quindi che il nostro governo domandasse al Sultano i soldati e che gli ufficiali all'infuori del loro solito e provvisionale ricevessero un'istruzione religiosa, o, se si vuole, legale poichè in Oriente le due parole si equivalgono, con ordine di seguire queste prescrizioni.

Bisogna richiedere che i musulmani si contengano da veri mussulmani e che quindi al pigliare le misure necessarie affinchè lacosa sia possibile.

Allora la necessità delle repressioni diminuirà, e non si avrà più a lamentare un solo massacro, una sola violenza, una sola atrocità.

Allora vedremo, ciò che faranno gl'intriganti armeni.

Finiamo questo articolo ormai troppo lungo riportando un episodio che l'ammirabile Usanni cita:

Durante una guerra civile qui in Cairo, un cavaliere fu ucciso dal suo avversario all'infuori di ogni regola cavalleresca.

Lo sciagurato dell'ucciso, che era cristiano ed Armeno andò a trovare Usanni e riassunse tutta la sua indignazione in queste parole: «*Come mai quella gente non agisce da mussulmani?*»

Noi, non crediamo che vi siano attualmente degli Armeni così ingiusti, ma coi possiamo in piena buona fede, se tali le atrocità veramente furono commesse, far ricadere queste grido che riassume tutta la verità

— DANTE —

LA QUESTIONE ARMENA

Ora che i commessi viaggiatori della rivoluzione armena, vanno sparpagliando più che mai la loro merce a capi di gramaneca e ad alta grida improvvisandosi, ora che gli effetti sorprendenti scompaiono poco a poco dal buon popolo, ed il luogo comune non assurto all'altezza di morale, credo necessario, occuparmi ne più della questione armena, degli Armeni e di ciò che vuol dire.

Italiano e già molto tempo che tutti i Europa sono stati organizzati già da parecchi anni una serie di novelle, per fare propaganda per gli Armeni, che, dicono, combattendo si sollevano contro la Turchia, per scuotere il giogo di questa, e ricuperare la libertà l'organizzato precedenti così detta certamente simpatia; noi ci troviamo davanti a un pregiudizio, il quale appare nelle diverse condizioni sotto quali si trovavano gli detti stati in. Il popolo italiano, e e sempre commosso per quegli altri che soffrono, e ahi sa che in Italia non si possano raccogliere aiuti, buon cuore, e per la sorte l'altrui si pianse.

Questo è ciò che ha spinto i più studenti cognomi, e si sono quasi recati.

Ma da quel punto di vista si parlano? Come presentano la loro questione? Qui la mano mani chiare: I Turchi il massacrano, violano le donne, bruciano le

massacrare, per ferocia d'animo, per odio contro la religione cristiana. Che Armeni cagliono che la loro *patria*, la loro *nazione*, sia libera.

Ora io mi faccio qualche domanda: Perchè le insurrezioni Armene non scoppiano contro la Russia? Forse che la Siberia o la tavola per strangolare il sputasia più dei massacri fatti dai Turchi!

Perchè gli Armeni, che formano il 16 % della popolazione della Turchia vogliono imporre al resto, i

Quale nazione e quale patria insieme di rivendicare loro, quando sono a quest'ultimo tempo non esistono affatto un paese esclusivo Armeni, un regno Kurdistan!

Come straniero questo nonmeno, questo ribellismo, quando tutti o la maggior parte degli alti funzionari in Turchia sono Armeni, quando le maggiori ricchezze commerciali, in Bankar, i Monti di pietà, il monopolio dell'oro in fine appartiene a loro!

Come va che in nessun dei meeting signati sono stati generale, o di cui ho letto il resoconto, non ho sentito rimordere il minimo lallo coraggio degli Armeni, i quali cadi appaiono agli occhi isabelli degli Europei come povere vittime fanciulle, loro illuminati trascinato di vis novrano sanguinarie!

Perchè quindi l'impegno in tutti i modi d'articoli di dichiarare sacrosante ghanti ghanteschi visti per villa Ghezzi stieri ai lettori che mi vogliano seguire, come si Armenia non abbia mai avuto storica d'esistere; e che quindi gli Armeni non hanno niente pagina da rivendicare; poi studieri un pò i loro costumi, i loro progetti, i loro diletti, le cose da peccato contro, pochissimo di essi e dai Turchi; dulcemente rapidamente la loro storia ottimi capaci, arbitrevole la insurrezioni; trattero la questione dal lato politico e economico, in faccia di essere della Questione Armena; il tutto illustrato da documenti, date, cifre, testimonianze oculari e da pareri autorevoli di personaggi, che conoscono a fondo quei fatti.

Anche quest'anno Asmia, una principessa di sangue, e l'Europa osserva quelli lamenti per dir così di volontario ribellione, con l'intenzione di una buona vecchia che ha le sue opinioni e non le abbandona facilmente. L'Europa ha bisogno di occhiali per vedere e vuol far credere di aver fatto tutta portanza. Essa non osserva invece un fatto importantissimo, apparso perchè le è nascosto dalla stampa quale informata; abbiamo detto chi le insegnerà parte ha funzionari della Turchia sono precisamente Armeni, quali apparso sovrapponendo tutti vantaggi morali e finanziari, dovrebbero assai facilmente salvaguardare gli interessi del loro connazionali. Aggiungasse che oltre a ciò i suddetti cristiani in Turchia hanno privilegi su quelli musulmani, fra i quali privilegi c'è quello del esenzione del servizio militare dietro versamento di una piccola tassa.

Quali ipotesi mi permisso dedurre da ciò? O gli Armeni *dirigenti* la Turchia e quelli che predicano al di loro, lasciano opportunamente maltrattare gli altri Armeni (il mi sia qualità abbastanza grande, è, lo, buona fede) oppure v'è qualche altra ragione degli elementi a della rivoluzione. Allora proviamo dedurcela: Ecco una Questione Armena!

E chi che vorremo in noi dei prossimi numeri.

Dr. Ugo Vinzi.

Un amico del Sultano

È certamente l'unfatto. Onorevole Francis de Hault, di Pressense, organo presidenziale in tutti i meeting francesi, congressi inutili, pro Armenia, e grande propagatore alla fascia di Dio, dal distretto della pietà, bene inteso però quando abbia ben fatto colazione, e la digestione vada a meravaglia.

Egli ha spedito la propria devozione e deferenza temperamento verso il Sultano, al posto di farsi fotografare in posa eroica, inviando in quanto un encomio palazzione, e dall'Elisa la testa incoronata di Abdul-Hamid.

In fondo è un potente rappresentazione simbolica, si dice che i presenti del Sultano abbiano fregiato ma che conservi bacone, ciò non importa, il suo buon cuore.

Ma scalfisce di rendere giustizia al valore di tanto uomo, riproducendo il triplice complimento che ne fa, a una lande ed apoteosi «*Le cri de Paris*» che noi crediamo sia il solo giornale che regni nel momento presente con il vecchio e puro spirito francese. Udite.

«La Loge Ier-Dirittt dell'Ordo fellegia l'anniversario della sua fondazione ed ora si aduna, a detto diritto d'aderire in qualche modo fatto acclamare i diritti di tutte le vittime interessati, le quali sono sindacato e senza intimi, operazione, le stesso soccorso che Alfredo Dreyfus. Dopo l'Osservato Lodovico Trarieux, la Loga ha scelto per presidente il cittadino de Hault de Pressensè, figlio di un celebre pastore della chiesa riformata, Fabois de Hault de Pressensè pensò bene ingrimo luogo di convitato al ristorino, e augurando l'esempio di Schiller. Poiché egli pubblicò nel 1897, in seguito presentare di lotta ultramontana sotto l'invocazione del *Cardinale Massaia*. Qualche mese più tardi egli intervide nell'anticleri-

Sida ur »Il Convito».

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Efter att ha karakteriserat alla dessa falska monarkister, republikaner, socialister och anarkister, som blott ha den egna vinningen för ögonen och så bilda ett all utveckling hämmande *block*, slutar författaren:

»De goda äro med oss. Revolutionären som verkligen vill *Ljuset* och den konservative, som är uppriktig . . .

Nåväl, också vi skola organisera vårt block, också vi skola slutligen förena oss och komma till samförstånd genom striden mot obskurantismen och då ve de falska! Och nu lämna vi er ett kort anstånd: förolämpa oss, spotta er giftiga fradga på oss, spinn era skändliga ränker? Men gör det fort, om ej komma vi att börja på nytt och då kommer ni inte längre i tid.»

Kort efter detta bittra och trotsiga utfall tyckes tidningen ha dragit sin sista suck.

Men kampen var inte uppgiven. Insabato hade i juni rest till Europa för sin propaganda och därvid även besökt Paris. Aguéli väntar med oro på resultatet av hans resa och känner sig på ett upprörande sätt nonchalerad av sin impulsive vän. Den 23 juli skriver han till Mme Huot:

Jag är rasande på Insabato. Kan du tänka dig att han beställer artiklar av mig, så där i allmänhet, utan att ge mig anvisning på ämne, och utan att uppge vilka läsare, vilken publik eller vilket tidningsorgan de äro avsedda för. Han har komplett glömt bort att låta mig veta vad som har tilldragit sig i Italien. Han har inskränkt sig till att säga mig att *det går bra*. Man måste sannerligen vara mycket ung för att handla på det viset.

Men saken är den att jag håller på att kompromettera mig genom min försumlighet både vad mina studier och min målning angår, ty araberna som är mycket praktiska människor, göra stundom reflexioner i form av häntydningar. »Du är student. Det är mycket bra. Du har ett yrke, du är målare. Det är också mycket bra, fullt i sin ordning. Alla lärda muselmaner ha ett yrke och ända till våra dagar ha de flesta studenter vid El-azhar ett yrke. Men du studerar inte, du målar inte. Vad gör då du?» Detta är mycket berättigat. Jag har arbetat med Enrico, men det syns inte. Men hädanefter skall jag nog akta mig för att förlora ännu mera tid, genom att skriva flera artiklar utan mål. När han har satt mig in i händelseförloppet, skall han få manuskript — inte förr.

Men den 20 augusti 1903 kan Aguéli skriva till Mme Huot:

Jag har fått brev från Enrico. Han tycks må bra. Vi ska få vår tidning, vår skola och vår moské, tycks det. Och längre fram »des missions».

Det är hela framtidsprogrammet, som här rullas upp. Vår tidning — det är *Il Convito*, moskén — det är den som skulle uppkallas efter den tre år tidigare mördade konung Umberto.

Mme Huot hade delgivit Aguéli sin avsikt att komma till Kairo och trots sin längtan att återse henne blir han »tankfull» vid underrättelsen och vågar stillsamt framföra vissa betänkligheter med hänsyn till allt det

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

elände hon får se på gatorna i Kairo. Mme Huot blir naturligtvis rasande. Hon låter honom förstå, att han naturligtvis är rädd att bli kompromitterad genom hennes närvaro i Kairo. Aguéli skyndar att med indignation avvisa dylika låga synpunkter. Och han säger sig vilja hyra ett hus på landet åt dem så att de slippa bo i detta Kairo, som han lärt sig avsky liksom Paris. Stormen bedarrar. Den 12 november kan han inrapportera: »Samförstånd och lydnad». Den 18 heter det: »Jag hoppas att jag inte behöver betyga min livliga glädje att se dig här».

I början av december är Mme Huot i Kairo. Efter vad Ivan meddelar sin mor den 11 februari 1904 bo de i var sin ända av staden och denna har över en halv million invånare. »Så går god tid bort på vägen från henne till mig o. jag hälsar på henne alla dagar. Detta är den enda orsaken varför jag ej skrivit förr.»

Det torde emellertid ha varit andra ting, som denna vår upptog Ivan Aguélis tid än att avlägga sitt dagliga besök hos Mme Huot. *Il Convito* skulle förberedas och en stor del av redaktionsarbetet lades på den svenske arabistens axlar.

Den 22 maj 1904 hade Insabato och Aguéli glädjen att hälsa det första numret av den ivrigt efterlängtade italiensk-arabiska tidningen.

Denna inledes av en programförklaring undertecknad av tidningens direktör Enrico Insabato. Men bakom detta namn ha vi helt visst anledning att söka ett annat, Ivan Aguéli. Det är i själva verket de båda vännernas gemensamma program som här framlägges.

»Många skola kanske förvånas», skriver Insabato, »att se en Europé taga varmt parti för Islam och bekämpa dess fiender».

Insabato förklarar hur han kommit till Egypten på förhand insatt i islamismen och utan någon fördom däremot men hur han i Egypten fann två världar, den ena aktningsbjudande, omfattande dem som utövade sina fäders religion, den andra sammansatt av groteska efterapare av Europa.

»Efter noggranna iakttagelser av de resultat som å ena sidan iakttagandet och å den andra övergivandet av Islam leda till, ha vi kommit till den slutsats, att en oförfalskad muhammedanism, grundvalen för arabernas civilisation, är absolut oundgänglig för ett sant framåtskridande i Orienten, om man inte vill att denna skall bli en ofantlig, en formlös härd för alla slags intellektuella och moraliska farsoter.

Jag föresätter mig alltså att låta Europa känna den sanna islamismen och att med all den energi, som mina krafter förläna mig, söka förhindra ett slags nytt korståg, sådant som vissa fanatici drömma om.

Å andra sidan önskar jag i hela civilisationens eget intresse, att Islam blir ren och stark.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag skall vidare låta muselmanerna känna det verkliga Europa, vars stora egenskaper ingen längre förnekar.

I Europa, liksom överallt, finns det gott och ont. Genom att klarlägga för muselmanerna, vilka som äro Islams fiender, och genom att påpeka för dem, vem som kan vara vän eller allierad, tror jag mig ej blott utföra en handling av upphöjd rättvisa utan också av klok politik.

De två stora civilisationerna, Arabien och Europa, kunna ha skilda utgångspunkter, men de äga samma mål, ty de äro parallella eller snarare konvergerande. Man kan alltså inte avlägsna sig från den ena utan att förneka den andra; de böra fortskrida förenade i klart medvetande av egna plikter, egna krafter och ömsesidiga brister.

Vi önska att Orienten skall vara stark såväl intellektuellt som materiellt, därför att vi känna mera tillfredsställelse att tala med en vis än med en obildad och finna större profit i att handla med en rik än med en fattig.

Vi anse inte Orienten som ett vilt land, att kolonisera på samma sätt som Ekvatorialafrika, men vi bedöma det som ett land med ofantliga intellektuella och moraliska tillgångar, som visserligen för ögonblicket äro desorganiserade, men som med lätthet åter skola kunna höja sig genom att draga förmån av sin egen slumrande energi.

Vi tro att panislamismen skulle vara en stor välgärning för Orientens intellektuella utveckling, och eftersom den inte kan vara något annat än ett försvarsvapen och aldrig något annat, se vi med nöje panislamismen sprida sig bland muselmanerna; så mycket mer som muselmanens sanna fosterland är islamismen.»

Il Convito utgör en synnerligen fängslande läsning. Det är en märklig brytningstid som speglas i dessa artiklar, som i så stor utsträckning ha Ivan Aguéli till upphovsman.

Vilken betydande andel denne hade i redaktionsarbetet framgår av två synnerligen upplysande brev till modern.

(Stämplat Kairo 10. VI. 04.)

Min kära mor!

Jag är oförlåtlig att ej hava skrivit förr men saken är den att jag lever ett liv som du knappt kan gissa till. Jag har den där förbaskade tidningen att styra om, och som jag i grund och botten sköter om alltihop så ber jag dig gissa till vad mitt arbete skall vara. Jag har nästan ensam gjort i ordning över 10 nummer på förhand, på italienska och arabiska, och jag har att förklara och anordna de mest kvistiga saker för personer som ej känna det ämnet, och som har besynnerligt förutfattade meningar om saken.

Jag hoppas avsluta snart, och innan jag företager en ny långresa, möjligen till Japan, så skall jag hem, hur det än må vara. Men jag har mina kontrakter att uppfylla, och om jag ej uppfyller dem på ett lysande sätt så ramlar allt över ända.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag har varit i ett bråk och gräl på alla möjliga språk och om du visste hur ledsen och hur ursinnig jag är om vart annat. Det här är värre än kriget tror jag.

Må du gott, bättre än jag, och hoppas på att vi träffas snart.

Tusen kyssar och omfamningar.

I—n.

Odaterat, sommaren 1904.

Min kära mor!

Tusen tack för vänliga brev, pengar o. s. v. Hur vill du jag skall ursäkta mig för att ej hava skrivit förr. Har haft ohyggligt mycket att göra. Tänk att tre fjärdedelar av tidningen är mitt arbete, och att jag är den egentliga ledaren. Artiklarne tecknade Abdul Hadi el Magrabi eller Abdul Hadi äro mina, en stor del av dem tecknade Dante. Vi ha haft stor framgång, Gud vare lov, men som vi arbeta på alldeles storslagna saker, så är det bäst att ingenting säga förrän det blir färdigt. Tidningen är bara början, första spadtaget så att säga. Om vår herre fortfarande ger sin välsignelse får du se vad jag arbetat med i långa herrans år.

Doktor Insabato har tagit mig till havsbaden vid Alexandria för någon tid, för att krya upp mig. Jag är naturligtvis tacksam men jag längtar efter mitt arbete. Sedan Gotland har jag inte badat saltsjöbad. Det gör mig mycket gott. Jag vet ingenting ännu om hemresan. Om några månader kan jag överlämna tidningen i andras vård för en tid åtminstone. Denna tid skall användas till resor. Frankrike, Sverige, så Asien och Afrika. Långresa igen, men alldeles oundviklig.

Jesuiterna, armenierna och andra bovar äro ursinniga på oss, men allt tyckes gå bra, i synnerhet tack vare den absoluta hemlighet som vilar över våra verkliga planer. Men så mycket kan jag försäkra dig att om allt går som hittills, så kan jag beräkna en ärorik framtid och en bana sådan som ingen har gjort före mig. Tänk endast att byggandet av en moské i Rom mitt för påvens näsa är en av våra småsaker, att börja med, och som är helt nära att förverkligas.

Jag hoppas att du mår bra, och jag beder dig på det bevekligaste att sköta om dig under vintern. Låt ej ditt rum vara oeldat o. s. v. och gör inga besparingar. Jag behöver ingenting, och det var överflöd vad du sände mig.

Jag omfamnar dig många gånger av allt hjärta och önskar dig fred och hälsa

tillgivne son I—n.

Om någon präst eller missionär kommer och pratar smörja om mig så skall du ej tro honom. Missionärerna äro det värsta rackarbyke man kan tänka sig.

Gör mig nöjet sända mig »Fänrik Ståls Sägner» av J. L. Runeberg. Jag skall översätta en del av dem på italienska i tidningen. De kosta kanske 50 öre, ej mera, hos Everlöf.

Gå till boklådan med denna lilla lapp så får du den.

När det gällde Islam kände Ivan Aguéli ingen hänsyn, i den heliga kampen voro alla medel tillåtna. Dr Enrico Insabato bevarar bland sina aguéliana ett gulnat blad av den svenske konstnärens hand, som en gång har varit sönderrivet i små bitar men blivit åter omsorgsfullt hoplappat. Det är ett programblad, en fälttågsplan vid kampen för Islam. Hänsynslöst uppmanar författaren sina trosbröder att lära av jesuiter och judar, av

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

alla dem som äro kända att ej sky några medel för att nå sina mål. Jag avtrycker i översättning det märkliga dokumentet:

Försumma intet tillfälle att väcka sympati för Islam genom alla möjliga medel. Detta är den sådd av vilken man skall skörda frukterna genom tidningarna vid vissa tillfällen i Orienten när Islam är aktuellt, effekten av ett ord i tidningarna är verkningsfull men av föga varaktighet. Det man säger i tidningarna om ämnen som inte äro aktuella är av föga vikt. I Frankrike nästan ingen alls. I Italien något litet. I England och Tyskland mera. Tidningarnas publik intresserar sig inte för Orienten utom vid vissa tillfällen och då har man inte något stöd i en redan skapad allmän opinion, tidningarnas gunst blir mycket dyr och därtill föga nyttig. Det vill alltså en långsam och oavbruten verksamhet för att en presskampanj finner ett eko hos läsaren.

Se här några medel att intressera allmänheten för Islam: genom böcker, tidskrifter, föredrag och meddelanden.

I de otaliga europeiska sällskapen uppsöka dem vilkas program syftar på en eller flera punkter i la Chariya[1]. Vi lider ingen brist på dylika sammanslutningar: sällskap för nykterhet, djurskydd, antiprostitution, infödingsskydd, etc. etc. framför allt de olika anti-materialistiska sällskapen. Dessa små släktdrag skola tillåta en på en gång diskret, välvillig och verkningsfull propaganda, de skola skapa många goda, tillgivna och oegennyttiga vänner. Detaljerade anvisningar angående Paris och London. Italienarna imitera endast fransmännen och engelsmännen på denna punkt. Ett arbete som fordrar mycket takt, diskretion, urskiljning och lärdom, men ej är synnerligen kostsamt och är mycket nyttigt.

Man skall draga till sig missnöjda individer. Ett synnerligen delikat arbete som ej kan utföras annat än av en man med fulländad takt och som är absolut pålitlig och av en hederlighet som består varje prov. Man bör undersöka hur judarna göra i dylika fall.

På jesuitiskt sätt med gillande öga se varje rörelse mot Islams fiender. Exempelvis: de som kämpa mot kolonivälde och penningens makt, alla inte klerikala antimaterialister, anti-militarister, inter-nationalistiska anti-patrioter, allt det som strävar att upphäva ras- och kastfanatismen, etc. etc. etc. Alla säga att anarkister det är en utmärkt sak hos grannen. Islam har ingenting att frukta av nihilisterna, ty dess utomordentliga jämvikt, dess människokärlek och dess goda omdöme utesluta helt naturligt en dålig anarki. Nihilismen innesluter en dyrbar arsenal för att bekämpa det nuvarande europeiska samhället, såväl ur teoretisk (vetenskap, filosofi, socialkritik) som ur praktisk synpunkt. Man kan uppnå utmärkta resultat gentemot det Europa som skor sig på den övriga världens bekostnad genom att begagna sig av de vanlottade klassernas kamp mot de rika.

Vad angår våra fienders fiender får man inte vara alltför ömtålig när det gäller deras personliga åsikter.

Exempelvis: teosoferna befinna sig mycket långt ifrån Islam. Men de bryta ned rasfördomarna, de lära folk att älska Orienten, de är nyttiga i Indien och Japan.

Ett annat exempel: Arafets, mycket nyttig för Islam.

Islams farligaste fiender äro: Nationalismerna i Europa såväl som i Orienten, fanatismerna och rasfördomarna. Penningens makt; hetsandet av uthungrade massor mot

[1] = *Šarīʿa*, se not s. 106.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Orienten, i synnerhet de nordiska, anglosaxiska och tyska massorna. De latinska folken bekämpade genom anarkin, de nordiska massornas förblindelse. Nu har anarkin förlorat mycket och de latinska folken se vad det kostar att inte ha understött den.

Att spela på den patriotiska strängen är en smula farligt i Islam. Man skall inte tala fosterland mellan muselmaner, i synnerhet inte just nu.

De landsflyktige äro intressanta. Man lär snart känna dem. Man bör ge dem en fristad fjärran från Konstantinopel och andra centra. Hänsynsfullhet gentemot intellektuella resande, konststuderande, skriftställare. Ge order till polisen att undvika obehag för dem, etc. Övervaka dem. De bättre av dem skola uppsöka muselmanerna och undvika levantinerna, kolonisterna och prästerskapet. Försök att ordna så att de kristna oroar dem för att låta skillnaden mellan muslim och Kitabi framträda, alla medel äro tillåtna när det gäller att skilja europeer och levantiner åt.

Mycket viktigt.

Utbreda smaken för muselmansk konst, ty europeerna glömma aldrig dem som ha skänkt dem en estetisk njutning. Konstnärerna, däri inberäknat konsthantverkarna, åtnjuta i Europa ett exceptionellt anseende. Museer, samlingar, böcker, reproduktioner. Några stora handlande i huvudstäderna erhålla små favörer, på villkor att de ordna sina affärslokaler som små museer.

Förena Islams vänner i en eller flera sammanslutningar. De böra i synnerhet omfatta de intellektuella och morgondagens män. Dessa finner man i små kotterier som omfatta krypskyttar skickliga i dylika ting.

På judesätt. Rika eller fattiga, ryktbara eller ej. Villkor, en god vilja och intelligens. Bland dessa i synnerhet utbreda propagandapublikationer; vidare anordna litterära tävlingar och vetenskapliga polemiker. Några orientalister och författare i juryn. De bästa beskrivningar av den muselmanska borgaren och det islamska livet. De bästa orientaliska psykologierna, historia, böcker om Islam. Apologi för Islam. Panislamism och försvar för Islam. Med förkärlek Chariya angående lagen.

Van den Berg är inte dekorerad. Nallino (inte heller). Hemliga bekännare av Islam. Båda uppträda incognito när det gäller tjänster. I händelse av förtroende, deponera en skriven trosbekännelse.

En stor (fler)språkig tidskrift i tre editioner: italiensk-arabisk, fransk-arabisk, engelsk-arabisk; som bör vara en brunn att ösa ur för vetenskapen och den goda litteraturen. Mysticism, ty det är där vi möta våra vänner, orientalisk vetenskap, litteratur. Intressant genom sitt värde och sina ämnen kan den erkänna sig vara organet för det islamiska försvaret i Europa. Tack vare sin vetenskapligt litterära karaktär kommer den att bli godtagen överallt.

Redaktionen skall skapa ett orientaliskt bibliotek, intressanta översättningar från sufismen ända till »tusen och en natt».

Intressera, undervisa, göra sig uppskattad t. o. m. av sin motståndare, försvara.

Misstro frimurare som inte äro italienare.

Ett psykologiskt institut.

Missionärskollegium, erkänt eller ej, av vilket en sektion skall utgöra en Ecole pratique des Hautes Etudes. Kurser i främmande litteratur. Klubb för intressanta resande. Samlingsplats för vänner till Islam och försoningspolitik. Semitism är nödvändig ty

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

den vederlägger choubia[1], lär kritik av de kristna texterna och styrker Islam genom försvar fotat på historia, linguistik, filosofi och komparativ religionsvetenskap. Ett vetenskapligt universitet. Medeltid för att förstå övergången. — I samarbete med en italiensk skola som bör grundas i Rom. Jag har bra lärare för densamma med blygsamma anspråk. — Sultanen i Marocko skall bidraga därtill. — Eller också en del av denna högskola tillsvidare i Rom.

Nödvändigheten av demokrati; men en orientalisk demokrati; ulema[2] som kontrollera ämbetsmännen och ansvariga inför den allmänna opinionen. Reformen skall börja med en petitionsbyrå. Omedelbart därefter möjlighet för ulema att framkalla undersökningar och avsättningar likaväl som pressens frihet. Allting offentligt och avgiftsfritt, och den religiösa undervisningen obligatorisk. Allting bör tilldraga sig i öppen dag. — Räkna med den individuella verksamheten för att inte ha behov av Europa. Bekämpa europeiseringen, som är den enda orsaken till att denna aktion är av behovet påkallad. Bekämpa kapitalet genom agrarerna som kungen av Italien gör det. Bekämpa snobbismen.

Boycotta alla Islams fiender, däribland Kina och Indien. Regeringen skall inte ha någon del häri. Inte bistå en makt som är fientlig mot Turkiet. Avbryta alla förbindelser med armenierna, bulgarerna, maroniterna, etc. etc. Behandla som misstänkt varje muslim som umgås med dem och ingiva honom avsmak för denna förbindelse genom lämpliga medel såsom nekande av municipala tillståndsbevis och fördelar, etc. etc.

Så smidde Ivan Aguéli sina planer, konstrikt och djupsinnigt, med djup människokännedom och en skrämmande frihet från alla illusioner. Man frågar sig hur mycket han själv trodde på möjligheten av sina drömmars förverkligande. Motsatsen mot verkligheten var så skriande, den verklighet kan kände inom sig själv och såg runt omkring sig i Kairos stinkande arabkvarter.

Skildringen av Ivan Aguélis år i Kairo skulle kunna fylla en volym. Breven till modern och Mme Huot och artiklarna i *Il Convito* bilda tillsammans materialet till en utvecklingshistoria av den mest fängslande art. Med saknad lägger man å sido dessa gulnade blad med deras ofta djupsinniga tankar, deras avslöjanden och självbekännelser.

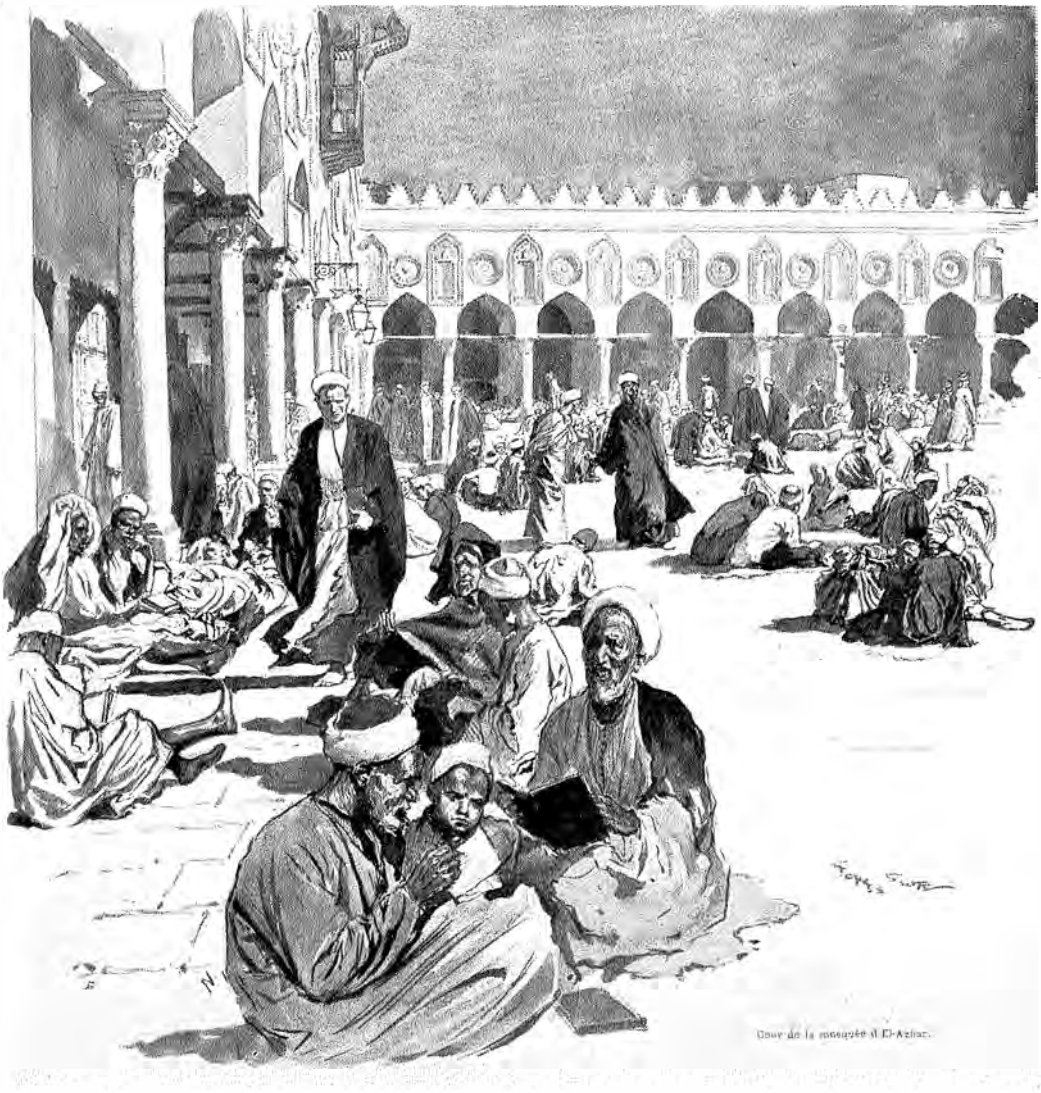
Blott brottstycken av det dyrbara materialet kan här medtagas.

Aguéli var i sin egenskap av *Il Convitos* redaktionssekreterare för sitt uppehälle helt beroende av Insabato. Någon lysande plats var det förvisso inte. Lönen översteg enligt hans egen uppgift aldrig 125 francs i månaden och halva denna summa åtgick till utgifter i sammanhang med redigerandet av tidningen, men Aguéli hade små behov och fann tillfredsställelse i arbetet. Detta hindrade inte, att hans brev voro fulla av klago-

[1] = arab. *Šuʿūbīja*, term för de nationalistiska rörelser som uppstodo mot de arabiska erövrarna bland de underkuvade icke-arabiska folken i Främre Orienten några århundraden efter Islams seger.

[2] = Islams teologer och rättslärde.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Från gården till moskén El-Azhar. Teckning av Georges Scott. Ur L'Illustration, 1901.

mål mot den oberäknelige chefredaktören, vilken rätt som det var kunde försvinna på någon av sina talrika resor utan att ha lämnat sin högt skattade medhjälpare nödiga instruktioner.

Allt eftersom åren gingo blev tvånget och spänningen olidliga för Aguéli. Han kallade sin egen tillvaro »den egyptiska fångenskapen» och rasade i sina brev mot den som han ansåg vara sin fångvaktare.

Helt kontinuerlig var dock inte denna fångenskap — den avbröts enligt Insabatos uppgift vid upprepade tillfällen av besök i Italien.

Men när skräcken för undergång gastkramade den ensamme främlingen i arabkvarteret, då hade han, berättar Insabato, ett annat sätt att bryta

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

sig ut ur fängelset. Islams stränga bud till trots sökte han i ruset glömska och ro. Ungefär varannan månad återkommo dessa anfall, när Aguéli drack sig redlöst berusad och var borta från all verksamhet under flera dagar i sträck. Jag vill i sanningens intresse tillägga att detta är den enda uppgift jag fått mottaga om att Aguéli skulle ha varit hemfallen åt spritmissbruk.

Sådana perioder följdes av en hektisk verksamhetsiver och en hel del ruelse. Då kastade han sig på de svårast tänkbara uppgifter och slet som en slav under dem, ända tills han antingen löste dem eller plötsligt kastade dem ifrån sig.

En sådan uppgift, som Aguéli under en period av Kairovistelsen ägnade sig åt, var översättningen av Rabelais till arabiska. Problemet att finna en arabisk motsvarighet till den franske renässansmästarens mustiga språk torde vara olösligt, men detta hindrade inte Aguéli att med verklig fanatism ägna månader åt det fantastiska arbetet. Dr Insabato har för docent Erik Sjöqvist berättat, att under denna tid Aguéli förbjöd tillträdet till sitt rum för en och var, vilket var begripligt nog, då golvet var fullstrött med excerpter och lexikografiska lappar. Den livfulle Insabato kröp själv ikring på dr Sjöqvists matta för att åskådliggöra Aguélis lärda mödor.

Det är tydligen med tanke på en av dessa ensamhetsperioder, som Aguéli i ett odaterat brev till Mme Huot skriver:

»Jag blir en allt större enstöring. Jag älskar att stänga in mig flera dagar i sträck utan att gå ut. Ibland kommer folk och stör mig. Jag gör mig ett nöje av att se dem rasa där nere utanför porten som inte öppnas. Den lilla mucharabigen i fönstret är där för den sakens skull. Vilken fin uppfinning!»

I Insabatos förpliktelser gentemot Aguéli ingick den borgen han iklätt sig för dennes hyra.

Aguéli hade valt sin bostad i ett gammalt arabhus uppe vid Mameluckgravarna, helt inrett på arabiskt sätt med bl. a. en mycket rik och fin gammal inredning i träskulptur och en liten spiraltrappa till ett sovrum på övre botten, också den i skulpterat trä.

En gång, när Insabato just återkommit från en sommarvistelse i Italien, uppsöktes han av den rasande och förtvivlade husägaren, som tog honom med sig till Aguélis bostad för att visa vilken förödelse gått fram däröver. Då Aguéli tyckt att det var kallt hade han huggit sönder spiraltrappan och en stor del av takskulpturen och eldat upp det härligt torra virket i den öppna spiseln. Det var den enda gång, förklarade Insabato, som hyresborgen hade blivit honom dyr.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Aguéli hade haft förmånen att till grannar i arabkvarteret få sin gamle kamrat från ateljén Delécluse Georges Rémond och dennes konstnärsvänner C. Martel och B. Mersin, som lockats till Kairo från Venedig, delvis av vetskapen att de skulle träffa Aguéli där. De vandrade tillsammans bland de väldiga gravarna och på höjden av Mokattam. »Han införde oss», skriver Rémond, »i den muselmanska visheten, den högsta, den enda, försäkrade han, den till vilken han ville omvända hela världen.

Men i detta ögonblick bad han oss skeptiska fransmän att ursäkta sig: bönetimmen var kommen och kastande sig på sina knän med armarna mot himlen tecknade han sin silhuett mot ökenhorisonten eller pyramiderna. Detta räckte länge, platsen var så skön, så väl vald att vi stodo där delade mellan beundran och jag ber om ursäkt för att jag säger det och för att jag känt det så — ett visst begär att skämta.»

M. Rémond lämnar den märkliga upplysningen, att Aguéli denna tid »sysslade något, om också mycket litet, med målning, alltid präglad av originalitet».

Om denna uppgift är riktig har denna målning i varje fall ej satt något spår i Aguélis produktion. Konstnären anser den ej heller värd något omnämnande.

Aldrig såg man väl en brokigare skara än *Il Convitos* redaktionsstab. Huvudredaktören och redaktionssekreteraren känna vi redan. Men vid deras sida möta oss en rad överraskande fysionomier. M. Georges Rémond presenterar i brev till mig några typer av samlingen. Han talar om »Said Salim Sultan Abdallah, f. d. sultan över Comarerna men avsatt av fransmännen som en följd av mystiska äventyr och intriger i kolonierna, en älskvärd, hederlig och förtjusande man av en oomkullrunkelig naivitet. Där fanns även en man från Mecka vid namn Foursaddan, som senare försvann på ett mystiskt sätt. Ingen av dessa behärskade fullt arabiskan, men Said Salim skrev i alla händelser vad Aguéli gav honom i uppdrag och översatte till arabiska Ernest Hello, Léon Bloy, Ste Catherine Emmerich, Max Stirner etc., till bruk för vem, det är något som jag ej vet. Det skulle vara intressant att försöka forska rätt på denna tidning.»

Men det märkligaste namnet i M. Rémonds brev är »Jean Orth, grand Duc de Toscane». Slår man upp den visdomskälla, som heter Nordisk Familjebok, finner man nämligen i Band XIII, spalt 12 av detta förträffliga verks andra upplaga i den biografiska notisen om denna märkliga person följande: Johan Nepomuk Salvator, även prins av Toscana, yngste son till storhertig Leopold II av Toscana, född den 25 november 1852 i Florens . . . Johan avsade sig 1889 sina värdigheter och antog namnet Johan Orth (efter slottet Orth vid Gmunden). Han utrustade sedan ett kofferdifartyg

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

(»Margherita») men omkom 1889 vid dess förlisning vid Syd-Amerikas sydkust. Tid efter annan ha obestyrkta rykten dykt upp om att han skulle leva och ha igenkänts i olika länder (än i Chile, än i Europa). Arket är tryckt den 14. 3. 1910.

Dessa rykten ha avvisats av forskningen som rena fantasifoster och dödsåret 1891 har ansetts fastslaget.

Det måste då onekligen kallas sensationellt att fjorton år senare påträffa den saligen avlidne storhertigen som medarbetare i en italiensk-arabisk tidning i Kairo, redigerad av en svensk konstnär och konvertit. Jag hade visserligen redan sett Johan Orths namn figurera i ett brev från Aguéli till Mme Huot, men jag måste bekänna att så minst sagt underlig som hela saken föreföll var bekräftelsen från en hög och aktad fransk ämbetsman synnerligen välkommen. Aguélis brev är avstämplat den 25 januari 1905.

Den i detsamma nämnda andra kungligheten är tydligen sultan Said Salim. Brevskrivarens funderingar angående det mystiska revolverskottet skulle hedra en driven detektivförfattare.

Min kära Väninna!

Jag vill skriva långt, först och främst för att be dig om förlåtelse för mitt dåliga humör i mitt föregående brev. Jag hade mycket bråttom. Och vidare hade jag haft Jean Orth att dragas med i väntan på ditt svar och Gud skall veta att han är olidlig. När äntligen ditt svar kommer är det inte definitivt. Det gäller att börja om på nytt. Du förstår då min otålighet.

Katten som jag plockade upp här om dagen mår mycket bra. Han är fet, han är lycklig och det är riktigt litet odjur som ibland slickar och ibland biter men biter mest. Jag har två stycken. Här om dagen tog jag hand om en till som har blivit misshandlad. Han hade slagit sönder någonting i en butik och brutalt folk är sig likt överallt.

Jag har nyss varit ute för ett olyckstillbud, lika idiotiskt som allvarligt. Vid hemkomsten tar jag av mig mitt revolverbälte och se där går ett skott av alldeles av sig själv. Jag hade den inte ens i handen. Jag kan inte förklara detta annat än på två sätt. Antingen behöver den repareras, mekanismen är gammal. Eller också har fjädern rört sig genom att gnida mot kläderna. Kort och gott resultatet är ett skrubbsår i vaden, 10 centimeter långt, föga djupt, obetydligt med blod. Eller också vapnet har ramlat och kulan gått av nedifrån och uppåt. Låt oss ej tala mer därom, men i morgon är det jag som går till vapensmeden för att ordna alltihop. Jag är fullkomligt rasande att ha varit så nära en kula av ett så löjligt motiv. Insabato mår också bra. Han ber dig sända sig läkareboken. Gör det så att man slipper höra talas mer därom.

Efter Jean Orth ha vi en annan kunglighet en ex-sultan som har haft äran att bli bestulen på 15 millioner och sitt kungarike på köpet. Jag tror att det är den ende gentlemannen i Kairo eller så gott som. Han är fruktansvärt pank och tillbringar stundom hela dagar utan att äta. Han är alltid mycket vårdad till sitt yttre, den ende oriental som förstår att bära upp en europeisk kostym, som man är *tvungen* att bära. Hör på, det är verkligen tragi-komiskt, du kommer att få roligt.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag har inte kunnat motstå frestelsen att skicka dig en Abasja från Mecka i vitt siden med guldbroderier. Jag växlar inte längre kostym nu. Jag går klädd i den marockanska linnekostymen, som jag talade med dig om och som klär mig förträffligt.

Måndag: efter många funderingar över det sätt på vilket min revolver har gått av har jag kommit till följande slutledning: den ramlade ur pistolhölstret som jag tog av mig i mörkret. Den föll på hunden som av en händelse låg på en patron. Skottet avlossades mot min fot, uppifrån och nedåt och jag löpte i själva verket en stor risk. Sedan såret tvättats har det visat sig att det inte är så långt som jag först trodde men djupare. Lågan hade omedelbart bränt såret, vilket gjorde att det ej blev något blod, bara litet blodvatten. Låt oss inte tala mer därom!

M. Rémond skildrar hur han drivit omkring med storhertigen av Toskana och sultanen av Comarerna i Kairos mest mystiska kvarter under Aguélis förfarna ledning. Kanske det var det förnäma sällskapet, som hos den sistnämnde väckte till nytt liv de gamla funderingarna om hans egen höga börd.

När han i stilla välbehag njöt sin siesta i vännernas sällskap kunde han i förtroende meddela dem att han var son till en stor konung men på grund av sina frisinnade åsikter förnekade sin härstamning.

»Store furste, o min far», kunde man höra honom mumla i sömnen. »Men nej, jag hatar dem, kungarna!»

»Så hade jag», skriver M. Rémond, »en anspråkslös liten fransman från landsorten, äran att flera gånger vid mitt bord, som inte ägde mera än ett enda glas, ur vilket kvarterets tiggare fingo dricka i förbifarten, som mina gäster se dessa söner av konungar.

Sådan var den Aguéli jag kände. Jag har av honom bevarat det angenämaste och mest pittoreska minne.»

De europeiska stormakternas agenter hade säkerligen ett gott öga till det gamla arabhuset vid mameluckgravarna. De visste väl, att där inne lades planer för att hindra deras egna intriger. *Il Convito* gav klart besked om den saken. Den som tidigare hade kunnat vara tveksam om den saken fick klart besked i det nya programtal, som stod infört i no 19 av tidningen för den 20 november 1904, denna gång undertecknat av både dr Enrico Insabato och Abdul Hadi Magrabi. Den synnerligen märkliga artikelns innehåll koncentreras i följande rader:

»Vi enrollera oss klart till försvar för Islam, eftersom detta är det enda medlet att fullborda ett verkligt moraliskt, intellektuellt och materiellt framsteg i Orienten och det enda vapnet till civiliserande bland de vilda folken.»

Att redaktörerna ej nöja sig med teoretisk propaganda framgår av Ivans brev till modern av den 18 december 1905:

»Här har varit mycket bråk. Under en längre tid har här ej varit tal annat än om krig o. uppror, men nu börja sinnena att lugna sig. Stor-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

makterna ha varit nära att framkalla ett religionskrig med sitt rövartåg i Balkanska halvön o. sina pirater ibland de grekiska öarna. Vi ha arbetat mycket o. lyckligtvis ha italienarna haft så mycket förstånd att draga sig tillbaka o. ställa sig på turkarnes o. rättvisans sida.»

Den bild av Ivan Aguéli, som växer fram ur dessa vittnesbörd från åren i Egypten, har många förvirrande drag. Genialiteten faller genast i ögonen men också sönderslitenheten.

Aguéli längtar bort från Kairo med dess slitande liv. I januari 1906 skriver han till modern: »Jag längtar efter skogar, trädgårdar, bondlandet, havskusten o. ingen idisslare skulle bli så glad som jag om han finge se en grön o. vacker äng eller betesmark».

Men nu som alltid är det i studiekammarens ro eller moskéns helgd Aguéli finner glömska och vederkvickelse. Han tränger allt djupare in i Islams läror, men därför är han inte färdig att kasta sina gamla ideal över bord. Emanuel Swedenborg är alltjämt honom en djup och klar visdomens källa. Den 27 mars 1906 skriver han till modern:

Jag ber dig hålla dig till de Nykyrkliga lärorna som äro mycket vackra o. mycket mera djupsinniga än de statskyrkliga — — —

Swedenborg var en stor man o. för att finna hans like i andlig upplysning få vi gå många sekler tillbaka o. i orienten. Om vi se bort ifrån kristusnamnet o. (?) ifrån namn o. ord till ting o. verkligheter, så finner du Swedenborgs läror d. v. s. en stor del av dem o. de väsentligaste bekräftade sedan årtusenden tillbaka. Jag arbetar på ett arbete om de hemliga lärorna i orienten o. då (= när det blir färdigt) skall man få se huru stora likheter det är mellan Swedenborg o. den heliga skaran av stora själar, jag talar om helgonen o. guds män som ännu i dag beskydda den vanlige dödlige då han lämnar världen o. närmar sig Gud då man ser huru detta andliga ätteled går ifrån de hemliga lärorna i Egyptens, Assyriens o. Indiens tempel för att stråla som klarast hos de så kallade fakirerna o. dervischerna o. avslutas med det swedenborgska ljuset, då är man nära att se evigheten framför sig. Det är mycket i Swedenborg som jag ej antar, ett o. annat som jag rent av förkastar o. klandrar, men det är kanske för att jag ej rätt förstått honom, men i alla fall är Swedenborg den klaraste ande som Europa har frambragt sedan tidernas början.

Ännu två år senare räknar Aguéli — trots de fördjupade forskningar som han under tiden bedrivit i den islamitiska visdomens urkunder — Swedenborg som en av sina stora välgörare.

I ett brev till Mme Huot av den 18 mars 1908 skriver han:

Du må veta att jag har tre personer att tacka för mitt inre liv och min tro. Swedenborg har givit mig den mystiska uppfostran genom vilken jag har försvarat mig mot och befriat mig från all protestantism och germanisering. Dig som givit mig ett hjärta som till slut griper ut över allt. Mohyiddin Ibn Arabi som har befriat mig från våldet och som har skänkt mig den universella klarheten genom visheten, mildheten och styrkan. Den mannen är en Leonardo i filosofiens form.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det är helt visst inte av någon tom artighet, som Aguéli för in sin tillbeddas namn i detta höga sammanhang mellan sin ungdoms lärofader och den österländske vise, som hade blivit hans stora andliga upplevelse i Egypten.

Ibn Arabis namn är inte helt okänt för en svensk läsare med litterär skolning. Kanske känner han igen det från Verner von Heidenstams »Endymion», utgiven 1889. Bokens olycklige arabiske hjälte Emin Ibn Arabi härstammar från den gamle skalden Muḥji d-din Ibn al-Arabi.

Kan Aguéli genom Heidenstams prosahymn till Orienten ha fått sin uppmärksamhet riktad på den medeltida mästaren?

Själv nämner han i varje fall ingenting härom. Den väg på vilken Ibn Arabi uppenbarade sig för honom hade mera av den mystik, som för honom gärna dolde ett händelseförlopps djupaste mening. I ett brev till Mme Huot den 29 juli 1907 berättar han:

Det finns egendomliga sammanträffanden. Har jag berättat för dig att för omkring 14 år sedan såg jag i drömmen bilden av en okänd man. När jag nu läser Ibn Arabis biografi, författad av en av våra arabiska medarbetare känner jag igen att det var han. Jag har aldrig talat om min dröm av det enkla skälet att det var en gåta som jag saknade nyckeln till. T. o. m. en egendomlighet i ögat, färgen på kläderna som han vanligen bar, den exakta nyancen av hans hår och på hans hy — allt fanns där. — Du känner till den tillgivenhet som Scheick Alech har till mig! Nåväl — Scheick Alech var intim vän med emir Abdul Qâdir från Algier. Scheick tvådde själv hans döda kropp och begrov honom vid sidan av *Ibn Arabi* i Damaskus. Båda två innehade den store mästarens hemliga lära. Scheicken har alltid kallat mig *Moukhyiddin* vilket var ett av Ibn Arabis namn och *detta innan han visste att jag var en av hans lärjungar.*

Jag har inte läst mycket av mästaren, men jag har gissat allt. Och alla mina utläggningar av hans tankar äro fullständigt exakta. Jag har nu översatt mina artiklar om Ibn Arabi till arabiska (de äro f. n. under tryckning). De få personer från vår tid som förstå mästaren, erkänna att jag har fullständigt förstått honom men på ett helt och hållet nytt sätt.

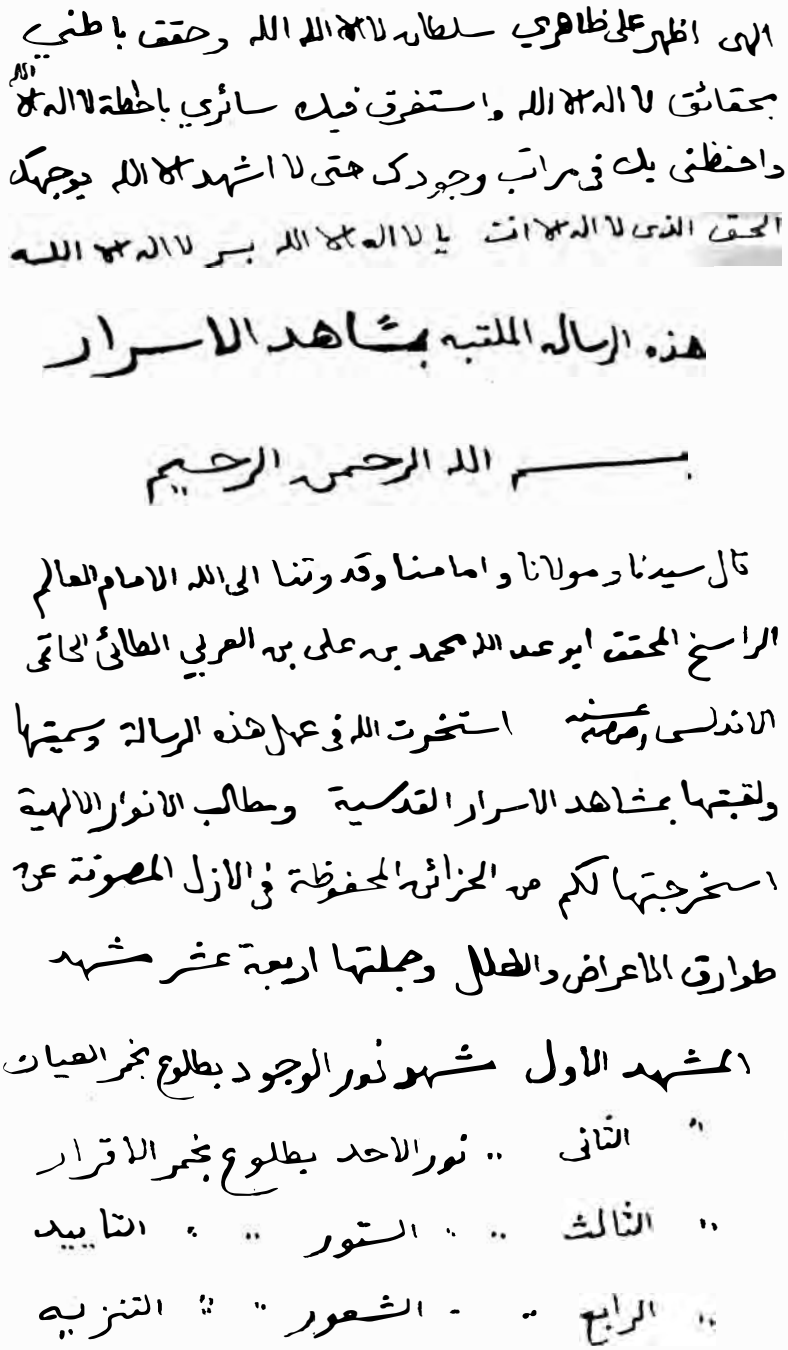
Jag har påträffat ett visst antal av mästarens lärjungar i alla klasser av samhället. De äro alla intressanta.

Vilka makter som nu här hade haft spel — det ofrånkomliga sakförhållandet är att Aguélis islamitiska studier så småningom hade fört honom fram till den store medeltida teosofen Muḥji d-din Ibn al Arabi.

Professor H. S. Nyberg har i den utomordentligt värdefulla utredning *Aguéli och Islam,* vilken i form av ett självständigt kapitel är fogad till denna framställning, med användande av sin enastående sakkunskap utrett frågan om Aguélis ställning till den arabiske filosofen.

Ibn al Arabi betecknade för Aguéli höjdpunkten av islamitisk visdom. Hans hänförelse över upptäckten speglas i hans brev. I april 1907 skriver han till Mme Huot:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Första sidan av en av Aguéli gjord avskrift av Ibn al-ʿArabīʾs traktat Maŝāhid al-asrār, d. ä. »Hemligheternas skådeplatser». Originalet är troligen en handskrift i Egyptiska nationalbiblioteket i Kairo.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Egyptiskt landskap

Tillhör Nationalmuseum

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Min mycket kära Väninna!

Jag har skrivit några mycket vackra sidor, en inledning, en karaktäristik av Ibn Arabi, den store arabiske mystikern, vars andlige efterföljare scheick Alech är, och en annan om Villiers. I min inledning presenterar jag Christofer Columbus som västerländingen par excellence, mannen som avstår från sömnen därför att han har ett Amerika att upptäcka. Christofer Columbus, Mahyieddine Ibn Arabi, Villiers — ni kommer att skratta. Jag har trott mig rädda situationen genom att behandla dessa stora personligheter med en enkelhet i stil över vilken jag ännu är stolt, efter 14 dagar. Vidare har jag gjort två arabiska översättningar och en serie reflexioner signerade »l'uomo primivivo». Av de 34 sidorna har jag fyllt de 31. Insabato har lovat mig att få ge mig av så snart jag har avslutat de påbörjade översättningarna och några artiklar. Han har redan inte så få, åtminstone tre nummer i förväg, men han vill ha ännu mera.

Du skall göra mig ett stort nöje om du vill vara vänlig att läsa översättningen av Mahyieddin Ibn Arabi, ty den skall behaga dig i hög grad. Jag har andra översättningar av samme författare och det är praktfullt. Som konst och rörelse är det absolut samma sak som Swedenborg i dogm och analys. Ibn Arabi var en feminist. Underhöll mystiskt religiösa brevvexlingar med flera kvinnliga helgon från tiden och det finns kvinnor som ha skrivit kommentarer till hans verk. Det är rent förbluffande och när man hör honom skulle man tro att det är en man från våra dagar vad beträffar ideernas bredd och det oväntade i förening med en värme och en elegans till vilken man för länge sedan har förlorat hemligheten. Du skulle bereda mig ett nöje om du frågade Rachilde om hennes mening om hon kan läsa italienska. Där finns ingenting lärt i det.

Efter denna intellektuella högspänning blir man knappast överraskad att en vecka senare i en ny rapport finna brevskrivaren stå inför ett nervöst sammanbrott.

Du har beklagat dig över smärtor i nacken. Jag har också haft likadana, men nu är det pannan.

En känsla av utomordentligt smärtsam tomhet som går ända till axlarna och som kommer mig att vackla och en fruktansvärd överretning, med en djup avsmak för allt som skulle kunna lugna den. Förstår du en uthungrad som inte vill, inte kan äta, trots det dukade bordet?

Jag har ont; om ursprunget ligger i mitt inre så är effekten på en gång fysisk och moralisk. Bör jag avundas grovhuggarna och de lyckliga människorna?

Min intellektuella apparat arbetar av sig själv, som någonting utanför mig. Jag betraktar den som en stor automatisk maskin som mäktigt snurrar och snurrar. Jag är arbetaren som övervakar den men utan stort intresse. Det är i alla fall ett slavarbete och jag skulle föredraga att strejka.

Jag känner också mitt hjärta utanför mig. Det är när jag lägger min katt i knät. Det förefaller som om hon utsände strålar av rött guld. Detta gör mig inte ont men min panna fortfar att göra ont.

Marie Huot hade sedan länge förberett utgivandet av en diktsamling. Aguéli hade varit hennes rådgivare och granskare, en synnerligen otacksam uppgift. Mot slutet av 1907 förelåg resultatet av arbetet, en elegant liten

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

volym, »Le Missel de Notre-Dame des Solitudes avec portrait de l'auteur et biographie par Rachilde». Utdrag ur Rachildes förord återfinnas i första delen av detta arbete (sid. 128). Den 9 december tackar Aguéli för volymen.

Kairo den 9 dec. 1907

Min kära Väninna!

Jag har mottagit »Le Missel». Och kortet med sonetten. Hur skall jag kunna säga dig vad dessa två sändningar ha varit trösterika för mig. Om du visste vilka fruktansvärda ögonblick som din tystnad har orsakat mig.

Först och främst, »Le Missel». Jag blev helt överraskad av det faktum att dina obetydliga brister som jag har gjort mig en vänskapsplikt att påpeka för dig försvunno helt och hållet när dina dikter presenterades i en helhet. Jag menar att de diskutabla punkter som stöta mig i ett isolerat, lösryckt poem märkas inte i samlingen, d. v. s. när detta poem befinner sig bredvid andra. Detta betyder att dina fel som enda orsak blott ha litet bristande yrkesvana.

Det allvarligaste är några drag av en bisarr, förvriden erotik. I en andra upplaga skulle jag råda dig att dölja dem. Du ger hugg på dig, vilket skadar den propaganda du vill göra, Rachilde har mycket väl förstått det, och det är därför som hon i sitt förord har velat på förhand parera dessa hugg.

I Paris gör detta ingenting men väl på andra platser. Du ger vapen åt dina motståndare på detta sätt.

I detta förord har R. inte bara visat sig som en fin kritiker och psykolog men också som en lojal vän.

Jag skall skriva en fin kritik om din bok men för ögonblicket upptaga förberedelserna till min avresa mig mera än litteraturen.

Jag kysser dig av hela mitt hjärta och jag lyckönskar dig till din vackra bok.

I—n.

Men Aguéli hade just vid denna tidpunkt annat att tänka på än »Le Missel».

Mot slutet av 1907 nådde de politiska intrigerna mot utgivarna av *Il Convito* ett påtagligt resultat. Den 19 december skriver Aguéli till Mme Huot:

Insabato avreser torsdagen den 12 dec. Han är i förlägenhet på grund av sin hastiga avresa. Det är alltjämnt Lord Cromer och hans anhang som förföljer honom och man har måst ge efter. Jag skall tala utförligt med dig därom muntligen. *Men jag svär dig att de skola betala oss detta.* De veta mycket väl att så länge vi äro här kan ingen tysk tala med någon som hälst senusi.

Den 30 januari 1908 få vi höra om nya övergrepp:

Nacomubi, den apotekaren som Insabato har bott hos *mot mitt råd och trots mina ständiga uppmaningar att flytta* har stulit kompromitterande papper som han överlämnat till konsulatet. Orsaken till återkallandet var delvis detta. — Det är alldeles genom en händelse jag luktade mig till denna historia och inom några timmar hade jag avslöjat hela intrigspelet.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Om man får sätta tilltro till en artikel betitlad »Det latinska inflytandet i Orienten — Doktor Enrico Insabato från Bassano, Veneto (Italien)», och införd i *L'Encyclopédie Contemporaine Illustrée* för den 25 november 1908 hade den italienske läkaren, delvis med tillhjälp av *Il Convito*, vid denna tidpunkt lyckats tillkämpa sig ett betydande inflytande i den islamska världen. Artikeln är signerad T. Marie.

Redan tidigt hade dr Enrico Insabato känt sig dragen till frågor rörande nationalekonomien och utrikespolitiken, och han begagnade sig också av sitt första uppehåll i Kairo i anledning av kongressen 1902 att vid olika tillfällen företaga flera studie- och observationsresor i Egypten, till de levantiska hamnarna och Konstantinopel.

Sedan länge visste den unge resenären att Italien i synnerhet utövade sitt inflytande i dessa länder genom det vanliga spelet av konsulära förbindelser och internationella diplomatiska överenskommelser. Han förstod att han kunde arbeta för sitt land på ett bättre sätt och att ett mera gagneligt inflytande kunde övas direkt på infödingselementet genom att förvärva sig dess sympatier. För detta ändamål grundade han, under det han alltjämt fortsatte sina vetenskapliga studier, tidskriften *Il Convito*, redigerad på italienska och arabiska.

Detta organ, vars spridning blev utomordentligt snabb i den muselmanska världen, förvärvade läsare ända bort i Tripolis, i Arabien och Sudan och dess direktör fick snart anledning att växla sympatiskrivelser med högt uppsatta personligheter inom Islam som ända dittills hade ställt sig avvisande mot varje förbindelse med det europeiska elementet. *Imamen* i Yemen, flera hövdingar i Hedjas, Senusi-ordens brödraskap i Tripolis och t. o. m. sultanen i Wadai, i trakten av de stora sjöarna, kände till *Il Convito* och övergåvo sin litet skygga tystnad för att lyckönska dr Insabato till hans initiativ. T. o. m. vissa muselmän från Indien förenade sig med sina trosförvanter i Afrika och Mindre Asien för att visa skaparen av den nya tidskriften det intresse de togo i hans verk.

Detta verk blev hastigt rikt på praktiska resultat. Sålunda utverkade dr Insabato det effektiva införandet av undervisning i det italienska språket vid den största arabiska skolan i Kairo, Tahdiriehskolan. Vidare blev genom hans förmedling vid det stora universitetet El Azhar en *rouvag* eller sektion reserverad för de infödda muselmaner som kommit från de italienska kolonierna för att bedriva sina studier i Kairo. Slutligen förmåddes en av Islams största religiösa auktoriteter scheiken Abd-el-Rahman Eleiche att helga en moské i Kairo i närheten av universitetet El Azhar åt konung Umberto I:s minne. Under loppet av några få månader lyckades Italien, trots den ödesdigra fiendskap som mötte »Il Convitos» och dess grundares ansträngningar, förvärva sig solida och varaktiga sympatier i hela den muselmanska världen, och de som intresserade sig för utvecklingen av de folk som bekänna sig till den islamitiska tron, förstodo att detta land mera än något annat var i stånd att underlätta spridandet av det moderna framsteget bland infödingarna.

Parallellt härmed fick dr Insabato mottaga dyrbara bevis på uppmuntran från högt uppsatta personer inom den politiska italienska världen som kände tillfredsställelse att se en mer tillgänglig väg öppna sig för sitt lands diplomatiska inflytande. Denna sista tid ha dessa bevis på erkännande mångdubblats och ha kommit att underlätta det arbete han förelagt sig. Det moraliska stöd som skänkts dr Insabato bör ytterligare

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

växa om Italien som det sedan länge är dess generösa äregirighet vill styrka sin intellektuella och politiska auktoritet i Nildalen och sitt inflytande som civiliserande nation i Orienten.

Dr Insabato har inte övergivit sina vetenskapliga undersökningar och ännu f. n. förbereder han ett arbete: *Om de tuberkulösas oansvarighet*, i vilket han påvisar den själsliga och moraliska underlägsenhet som i många fall åtföljer den fruktansvärda sjukdomens framträdande. Dessutom lägger han i samarbete med M. Alexandre Ular, den genom sina arbeten på den internationella politikens område väl kände författaren, sista hand vid ett mycket betydande arbete om den orientaliska frågan, ett problem som i dessa dagar upprör alla sinnen. I detta arbete komma att framläggas hittills okända dokument som skola sätta läsarna i tillfälle att bilda sig en föreställning om den internationella situationen som i hög grad avviker från den allmänt erkända. Många fördomar som äro rotfasta hos den stora publiken skola säkerligen utrotas genom denna bok och åtskilliga stora namn inom den orientaliska politiska världen skola framträda där i ny belysning. Man kan förutsäga den största framgång för detta arbete, rikt på avslöjanden, som i så hög grad kommer att tillfredsställa den allmänna nyfikenheten.

Dr Insabato är en vän till vårt land och han har i Paris, dit han ofta kommer, knutit talrika vetenskapliga, litterära och politiska vänskapsband. Vi böra varmt applådera det verk han som en god italienare har utfört, ty vårt lands politiska, ekonomiska och finansiella intressen kunna inte annat än draga fördel av ett fullkomligt samförstånd av Italien i synnerhet och av de latinska raserna i allmänhet med Islam.

En sak är iögonfallande med denna artikel — den nämner inte vid något tillfälle Ivan Aguélis namn. Det hade dock legat synnerligen nära till hands att framhålla den roll, som L'Encyclopédies kände medarbetare »Ivan» spelat för tillkomsten av *Il Convito*. Däremot var det artikelförfattaren måhända obekant, att det bebådade arbete »om den orientaliska frågan» som skulle bära Insabatos och Ulars namn, efter Aguélis egen uppgift i stor utsträckning byggde på av denne lämnat källmaterial.

Men när detta stod att läsa var *Il Convitos* saga slut. — Insabato hade åtminstone tillfälligt lämnat Egypten, tidskriftens arabiske redaktör Abdul Hadi stod där absolut övergiven.

»Jag känner en mycket livlig harm mot honom», skriver Aguéli till sin förtrogna i Paris den 7 november 1908, »och jag ber inte längre för honom och hans företag, detta sedan ungefär åtta månader, sedan mars månad detta år. Men å andra sidan önskar jag honom ingenting ont. Jag skall bedja för honom, *när han har tillstått och förstått sina misstag.*»

18 mars 08.

Min mycket kära Väninna!

Jag befinner mig sedan tre veckor i en mycket förtvivlad situation. Denne förträfflige Insabato har lämnat mig åt mitt öde utan att underrätta mig om någonting. Han tycks befinna sig på resor. Jag har börjat finna detta helt komiskt fastän jag betraktar Nilens vatten som om det var Seinens under en fruktansvärd vinternatt. Du bör veta att tröstegrunderna äro sällsynta under sådana ögonblick. Det är av den orsaken som jag inte

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

har berövat mig en av de bästa som finnas i tystnaden. Om du tolkar min tystnad som glömska äger du ingen hjärna. Vet att jag aldrig har varit dig så nära som under dessa förskräckliga dagar.

Jag söker arbete och jag är på väg att finna sådant. Jag har funnit framför mig en vidöppen dörr så vidöppen att jag tvekar mellan den och Nilens vatten. Det är tidningen »El Liwa», det egyptiska nationalistiska organet. Jag tror inte att jag under någon omständighet skall stödja mig på denna käpp och att jag skulle begagna ett liknande språngbräde till räddning. Jag föredrar att gå under på ett anständigt sätt. Det är i den tidningen man har sagt att det inte finns några mör i Frankrike. För min del finner jag mycket bisarrt att man stänger de dörrar på vilka jag klappar och öppnar för mig dem som jag inte klappar på.

Aguéli vill fly ur fångenskapen, men hur skall han komma loss. Det stora hindret utgöres av dessa arma djur, som han omhändertagit och som han inte har samvete att lämna vind för våg. I åratal ha de redan hållit honom kvar. Hans hjärna arbetar hur han skall kunna placera dem, och i ett brev av den 21 maj 1908 till Mme Huot lämnar han ett förslag till lösning av problemet, som samtidigt presenterar för oss hela hans brokiga omgivning.

Min kära Väninna!

Jag har tillbragt gårdagen med att skriva ett långt brev till dig. I dag på morgonen upptäckte jag att det var dumt. Och att du som vanligt kommer att missförstå det. Det händer mig mycket, mycket ofta att jag skriver brev till dig, som jag icke skickar iväg till dig.

Jag vill skriva om det från i går och därefter sända dig det. Men jag fick i går kväll veta en nyhet som gladde mig mycket: en avsevärd prisnedsättning i Messagéries Maritimes priser på grund av den utländska konkurrensen. Första klass 150 francs, andra klass 50 fr. Jag skall genast göra mig närmare underrättad härom. — Jag ber dig att ge mig Langs adress, ty jag vill be honom att hjälpa mig att återvända hem.

Vilken tur! Olyckligtvis är jag på efterkälken med några månaders hyra, men det är jämförelsevis litet. Men du må veta en gång för alla att det bara är kattorna och financerna som fördröja mig och som ha fördröjt mig.

Ah kattorna! Se här har du lösningen. Jag vill tala med dig om de 4 personerna och de 4 kattorna.

De mänskliga varelserna:

1) *Abdul Baqui* har flyttat. Bor ensam hos sina föräldrar i det vackra huset som du har sett. Han har spontant erbjudit sig att ta alla mina kattor. Som huset redan är fullt och som stadsdelen lämnar en del övrigt att önska ämnar jag inte betunga honom med mer än Nelly och kanske vid behov den sjuka. — Tidigare, så länge han bodde i sitt gamla hus, kunde han inte taga djuren till sig, d. v. s. behålla dem.

2) *Mr Thomas*, parisisk målare, mycket begåvad och en förträfflig man. Vad tusan har det gått åt dig eftersom du inte har sett hans vackra målning från Kairo på Independenternas salong. Men det är den ende som har en smula förstått ljuset här nere. Men skicka då någon till Independenterna som har korpgluggar i skallen!

Mr Thomas tar den sjuke katten. Om han ger sig i väg skall han lämna den till Abdul Baqui som inte bor långt härifrån.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

3) *Fatima, den sudanska beduinkvinnan.*

Är en utmärkt flicka som jag lärde känna hos Abdul Baqui när hon ännu var barn. Bor i sitt kvarter. Som beduinkvinna gör hon stor skillnad mellan vänskap och kärlek. Jag har åtskilliga anspråk på hennes vänskap men intet på hennes kärlek. Hon är f. ö. hederligheten i egen person. Och som beduinkvinna behandlar hon männen som likar, gifter sig inte med någon annan än en tillhörande hennes egen stam. Hon är fri till sin karaktär och oförvitlig. Och du skall göra mig det nöjet att inte tänka illa. — Kort och gott Mlle Fatima skall göra sig en helig plikt att gå och söka rätt på Nelly var som helst, om hon skulle gå vilse. Och att slå in käften på varje skurk som rör vid mitt djur.

Det är för övrigt hennes specialitet att mörbulta folk som brister i respekt mot henne.

Mina anspråk på hennes vänskap äro: jag är ny muselman, jag är mycket god vän med Abdul Baqui och hans familj som hon sätter ofantligt värde på. Vidare det att jag har sagt att den svarta hudfärgen inte är ett hinder för skönheten. Men om jag ville röra vid nämnda hud skulle hon ge mig ännu duktigare med smörj än hon ger de andra.

4) Mlle *Wahiba,* flickan som sköter mitt hushåll. Du har sett henne och du har med rätta bedömt henne vara en mycket hederlig flicka. Hon har ingen känsla men hon har ordet i sin makt. Hon skall taga hand om mina två hankatter Baron och Taloche som är vana vid kvarteret och som har lätt att klara sig. Hon skall var månad få några sous som Abdul Baqui skall ställa om kommer henne till handa. Baron är förälskad i Wahiba. När hon rör sig i mitt rum, lämnar han henne inte med ögonen, fradgar av beundran och rör långsamt på svansen av ömhet.

Wahiba kommer inte att gifta sig. Hon är alltför ful och alltför fattig. Som de äga huset där de bo komma mina två rännstensungar att leva så lugnt som möjligt.

De 4 kattorna.

Nr 1 *Nelly,* det är min kärlek. Jag har svårt att skiljas från henne. Men hon kommer bra överens med Abdul Baqui, som mycket bra förstår att ett djur behöver något mer än daglig kost och omvårdnad. — Jag har redan sagt dig, att i Islam, sådan den fordom utövades, var det förbjudet inte bara att slå djuren annat än mycket litet för att vid behov stimulera dem, och att lasta dem för tungt. *Men också att skymfa dem och att säga smutsiga och orena ord till dem* (sic! ! ! ! ! Alla lagfarna jurister äro överens därom, och det är uttryckligt).

Nr 2 Den sjuka. Hemförd för en månad sen med frambenen brutna. Hon har så småningom återhämtat sig men är alltjämt svag, mager, de andra äta upp hennes munsbitar, om man inte ser upp.

Nr 3 *Tuloch,* den lille rödhårige som jag har berättat för dig om. Det är ett fruktansvärt djur, stark av ett glättigt lynne. Stjäler med våld från djur och människor. Vilket gör att jag gärna ser att han inte lämnar detta kvarter där man har vant sig vid honom.

Nr 4 *Baron.* En katt som är förtjänt av sitt namn. Mycket väluppfostrad men tycker inte om några förändringar.

Nog för i dag. Försumma inte les Messagéries Maritimes. Det är rätta ögonblicket att göra reklam för dem. Jag skall ta reda på detaljerna. — Glöm inte Lang heller!

Min kära väninna. Det finns alltså inte någon möjlighet att komma till samförstånd. Alla våra brev äro goddag — yxskaft. Du kan alltså inte göra några tankeansträng-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ningar för att förstå mig bättre. Det finns ingenting förändrat i oss, inte vad mig beträffar. Men tiden har varit så motig som möjligt.

Jag kysser dig av hela mitt hjärta och jag ber dig att förjaga alla onda tankar. Du vet inte hur fiärran du är från sanningen i dina senaste brev.

Din tillgivne
I.

Från dessa sista fångenskapens år möta oss vittnesbörd om en märklig dualism i Aguélis väsen, å den ena sidan en bundenhet med oslitliga trådar vid den omgivande fenomenvärlden i allt dess brokiga virrvarr från politikens intriger ända ned till dessa fyrbenta vänner, som voro hans tröst och hans olycka; å andra sidan en själens längtan efter frigörelse från det jordiska.

Den 10 juni 1908 skriver han ett märkligt brev till Mme Huot, ur vilket jag redan tidigare har återgivit ett utdrag.

Det är nästan ett avfall att göra advokatyr med det Oändliga. Är det inte att tvivla på dess allmakt och allvetande? När jag ber om misskund är det inte efterskänkande av straffet jag önskar, det är det andliga livet jag vill vinna. Föga betyda för mig smärta och oro, d. v. s. min egen. Ty jag, jag *existerar ej*. Jag *finns inte till*. Det finns ingenting mera gudlöst än att ropa jag! jag! !

Det är det orientaliska giftet: Oundvikligt, men övergående. Mindre farligt likväl än västerlandets som alltid stannar kvar i kroppen.

Jag känner mitt tillstånd och jag beder Gud att lägga på mina axlar en noblare börda. *Men Han Allena Är.*

Men omedelbart efter dessa religiösa betraktelser glider Aguéli över till ett ämne, som för honom förenade jord och himmel: Kvinnan.

Hur ofta än Aguéli under dessa år i Kairo hade letat efter den dyrbara pärlan bland Kairos gatsmuts, bar dock det drömda, ogripbara idealet alla stridigheter och brytningar till trots, alltjämnt Marie Huots drag. Och gång på gång kommer det till uppgörelser, som vilja vara definitiva men alltid kvarlämna en evigt ouppklarad rest. Vad som tilldrog sig vid de två långa besök som väninnan dessa år avlade i Kairo veta vi ej, hennes resebrev i *L'Encyclopédie Contemporaine* äro föga givande vad Aguéli angår. Men i sina brev blottar han sitt innersta.

Jag känner dig, jag, ty jag älskar dig. Du, du känner inte mig. Vid ett enda tillfälle trodde jag att du hade förstått mig. Det var när du förlät mig Egypten, på grund av den stora likheten mellan dig och dem (de egyptiska kvinnorna). Men det var en flyktig ljusglimt.

Du begår oerhört grova misstag, när du analyserar mitt själsliv. Jag är ingenting mindre än en kraftnatur. Man har framhållit kroppsövningens betydelse för mig. Jag drev en slags sport. Ung och dum som jag var, gjorde de mig uppblåst av högfärd. Men

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

dessa tider av en skadlig hedendom äro fjärran. Och det är bra litet kärleksfullt att servera mig detta. Människan säger en massa dumheter som hon inte alls tänker på. Det är oklokt att taga fasta på dem, ty det är stundom åhöraren som framkallar dem, genom sitt missförstånd eller förbiseende. Du också har sagt sublima sanningar som jag omsorgsfullt har graverat i mitt hjärta. Du har sagt dumheter också. Dem har jag fullständigt glömt. — Du vet att jag är muselman och att du förresten har understött min Islam. Nåväl, Islam utplånar allt föregående, d. v. s. det onda och det falska. För övrigt sitter det inte så djupt. Du har tydligt sett att kvinnorna inte älska mig. De fly mig. Förr i tiden sökte jag dem och tillbad dem framför allt annat, inte på grund av deras kön som inte lurade mig, men på grund av deras cyniska egoism som jag i hemlighet avundades dem, då jag trodde att det var en styrka. Och också på grund av deras förvirrande omedvetenhet. *Men nu har kvinnan varit obarmhärtig, grym mot mig.* De enda som ha älskat mig äro den vansinniga, den religiösa, den enfaldiga och en slags skogsfé som kallas »älva».

Hur vill du att kvinnorna skulle kunna älska mig, jag som finner våldtäkten ytterligt motbjudande. Jag föraktar den kvinna som vill bli tagen med våld. Men det är precis de 99 %. Se där hemligheten av den ringa framgång som jag har hos könet. Jag älskar endast kvinnan-idolen. Men instinktskvinnan, t. o. m. den obildade, vilda förstår bättre denna roll av stråljus än den sociala germanska, latinska, kinesiska eller hindukvinnan. Arabkvinnan, hon dominerar, t. o. m. när hon döljer sig i ett hörn, helt beslöjad. Den begränsade sfären av hennes inflytande beror på yttre orsaker, snarare historiska och politiska än sociala.

Jag vill inte våldföra, jag bekänner att jag inte kan det. Jag vill inte bli våldtagen. Jag älskar att man lägger sin arm omkring min hals. Jag älskar den kvinna som betager mig min hjärna, kvinnan som opium, kvinnan som glömska. Du är den kvinnan, d. v. s. du kunde vara det, och du har bara varit det några få gånger. Varför är du så komplicerad, så pratsjuk och så orolig. Men det är just du som inte kan göra dig fri från dina minnen. Det är därför som du flyr skuggan och tystnaden.

För Ivan Aguéli var Marie Huot en idol, som han dyrkade på avstånd, men vars inblandning i hans egna angelägenheter han djupt fruktade. Och som han just nu hade mindre anledning än någonsin att finna önskvärd på nära håll. Han insåg mer än väl att idolen skulle visa sig helt oförstående för det sätt på vilket han i praktiken ville visa sin uppskattning av »instinktskvinnan, den obildade, vilda».

Det är i ett brev till modern, skrivet i augusti eller september 1908, som Ivan Aguéli framlägger sina nya, sensationella framtidsplaner.

Min kära Mor!

Tusen tack för ditt vänliga brev med betyget och för postanvisningen. Jag ser på ditt brev att du ej har reda på hur det står till. Insabato, doktorn, har ej bedragit mig. Men han har ej lytt mina råd o. följden härav blev att han själv har blivit grundligt bedragen av åtskilliga sina landsmän som han hade förtroende för. Därför har det varit nära att gå omkull för honom. Jag har i flera år varnat honom för dessa skurkar o. då jag såg att han ej lydde mig o. mina råd så grälade vi på varandra flera gånger. Nu ser han att jag haft rätt, men det är för sent. Jag är förargad över hans envishet, men han själv är en

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ivan Aguéli med en turkisk vän.

mycket hederlig karl. I alla fall så är jag utledsen på alltihop. Det är svårt för mig att begära pängar av en person som har förlorat mycket, låt vara genom sitt eget förvållande. O. allt det där tidningsbråket vill jag ej vidare ha att göra med.

Mina framtidsplaner äro sådana. Måla, o. under ett par år, tills jag tagit upp mig; hjälpa till vid en trävaruhandel här. Jag har talat vid svenska generalkonsuln här, o. han sade att en italienare gör goda affärer här med svensk trähandel. O. det är goda utsikter. Jag varken vill eller kan lägga ned kapital i en affär som jag ej i grund o. botten känner till. Det är ej min avsikt att handla för egen del. Men jag vill hava noggranna uppgifter om saken o. intressera träpatroner för saken i Sverige o. här kan jag få hederligt folk att övervaka saken.

Jag ville bedja dig hjälpa mig att göra några småresor här på landet, för att få goda uppgifter om alla småsaker i trävägen. Jag måste resa till sjöstäderna här i Alexandria, Ba Port Saîd o. Ismailia; möjligen till några stora städer som driva bomullshandel,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ty dessa är affärsmedelpunkterna. För allt detta fordras det mig omkring 200 eller högst 250 kr. Som det handlar om en viktig framtidsfråga så beder jag dig godhetsfullt förskaffa mig denna summa.

Jag har att resa ungefär en månad omkring här. Så begiver jag mig hemåt för att hälsa på dig o. för att göra upp med träpatroner hemma. Jag vill endast vara mellanhand, men jag ser att det är möjligt att göra briljanta affärer i den saken. Svenska konsuln i Alexandria kan o. bör vara mig till största nytta. — En av de stora fördelarna av saken är att man kan börja med litet, men i en landsortstad. Så kan jag dessutom, vad ingen annan kan, skaffa hederliga o. trovärdiga infödingar för minuthandeln, för forslingarna o. s. v.

Det är första gången jag talar till dig om en verkligen praktisk sak. O. jag ber dig hjälpa mig, ty det är mycket allvarligt. Jag har fått stort intresse för livet o. jag ser att om jag förståndigt använder mina kunskaper så kan jag snart o. lätt skrapa ihop en förmögenhet.

Mitt mål är att få ihop följande handel: trä från Sverige för att säljas i Egypten. Så gå till Abyssinien köpa kaffe, återvända hemåt o. möjligen taga bomull från Egypten på genomresan. Men jag vet ej om bomullsaffärerna löna sig i Sverige. Att kaffehandeln lönar sig, det vet jag. Ty man kan få en storartad plantering i Abyssinien för otroligt ringa pris. Jag är bra underrättad därom. O. om jag använder mina kunskaper om Egypten o. Abyssinien så kan jag lätt förtjäna pengar.

Du blir naturligtvis förvånad över denna min hastiga förändring. Jag skall säga dig orsaken. Jag vill gifta mig o. just med en abyssiniska, som är mycket vacker o. mycket snäll, fastän mörk i skinnet. Som i Salomos höga visa (I kap. vers 5—6). Det är hon som talat med mig om sitt fosterland, o. dess näringar.

Du skall inte inbilla dig att man äter folk fastän man är brun som tobak. Abyssinierna äro ett präktigt folk o. dess kvinnor äro de bästa o. vackraste på jorden, fastän mörkhyade. Men nu skall du inte tala om det där för någon; isynnerhet inte för Mme Huot. Ty då grina dom i förväg.

Men nu är en sak viss. Jag vill bli förståndig o. reda mig själv o. förtjäna pängar. Nog för att tösen är mer än belåten med ytterst litet o. torvtigt, ty dessa naturbarn känna ej till högfärd, avundsjuka, grälmakeri o. elakhet. Men om hon får det bra, så blir hon så glad så jag glömmer bort allt ledsamt jag haft i världen. — O. så kan jag ej skaffa familj utan att hava något visst o. bestämt.

Jag ber dig alltså hjälpa mig o. om du kunde sända mig genast något t. ex. 50 kr. eller mindre. Ty jag har ingenting sedan jag bestämt avsagt mig doktorns affärer.

Kan du således tvärt sända något, 25—50 kr. o. sedan 180 eller 200 kr. hälst i engelska eller franska sedlar i assurerat brev, då gör jag mina små undersökningsresor o. så kvistar jag i väg hemåt.

Många kyssar o. hälsningar o. tack.

Tillgivne sonen
Ivan.

Lika oväntat som den sköna abyssinskan här dyker upp, lika snabbt och spårlöst försvinner hon åter ur Ivan Aguélis liv. Man torde kunna utgå från att den tilltänkta mörkhyade svärdottern ej hälsades med någon större förtjusning i Sala. Ivan har säkerligen grundad anledning, när han i de

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

följande breven bevarar en absolut tystnad om detta ämne, medan trävaruaffärerna åter ventileras med stigande modlöshet.

Kanske kommer den djupa tragik, som vilar över Ivan Aguélis underligt ödesbestämda liv, format i så uppenbar strid med förnuftets alla lagar, ingenstans till ett mera gripande uttryck än i den situationsbild, som han ger i ett brev till Mme Huot daterat den 28 september 1908.

Brevskrivaren berättar att han flytt från Kairo till den plats, där det forna Memphis var beläget, en av de vackraste trakter i Egypten. Men för att komma dit har han inte vågat taga järnvägen, för sina katters skull, som han ju inte kunde lämna utan vård i Kairo. Så har han inte haft annat val än att färdas på Nilen i båt.

Är denna tiggargestalt verkligen samme man, som bygger planer på skapandet av ett mäktigt internationellt handelshus, på knytandet av handelsförbindelser mellan sitt övergivna fädernesland och detta sagolika Abyssinien, dit en ny lidelse lockar honom? Det måste så vara. Han ger sig själv i sin självvalda förnedring, offrande sig för de varelser, som stodo hans hjärta nära.

Vi se den utmärglade mannen i sin slitna burnus instängd i ett hörn av den packade båten, lugnande småprata med sina skyddslingar mitt i den stojande och stinkande massan, femtio människor hopträngda inom båtens relingar. Timme efter timme sitter han där utan skydd för den brännande solen, som går sin långa vandring över den molnfria himlen. Ännu sex dagar senare faller den sönderbrända huden av honom. Är det solstygn, frågar han sig, som gör att sömnen har vikit från hans läger? Eller är det tankarna, som hålla honom vaken? Hjärnan som aldrig vill vila? Är han inte själv ett jagat villebråd liksom dessa stackars varelser, som han plockat upp på Kairos gator? Ständigt lägga ju fienderna nya snaror för honom.

Vintern släpar sig fram, alltjämt ingen förändring. Så en dag blir måttet rågat. Den 2 mars 1909 skriver han till Mme Huot:

Man har velat skicka oss som gisslan för att låta skära av halsen på oss. Det är ett förfluget ord av den italienske ambassadören som gjorde att allt upptäcktes, och en vacker dag fingo vi mottaga det goda rådet att avbryta alla förbindelser med italienarna. Detta råd kom från Scheick Senussi *själv*. Jag skall ge dig detaljer muntligen så att du inte förvånar dig över mitt beslut.

Nu *måste* han bort. Men ännu skulle det dröja långa, pinande månader, innan de sista fjättrarna kunde skakas av.

Äntligen i oktober 1909 bröt Ivan Aguéli för andra gången på allvar upp från det land, där han under så många år hade känt sig dömd till straffarbete. Den alltid oberäkneliga Marie Huot hade skickat honom ett

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

rekommendationsbrev till kaptenen på den ångare, som skulle föra honom till Marseille, men brevet kom aldrig till någon användning. »Jag var för illa klädd», skriver han till henne, »att begagna mig därav».

Men mannen i tiggardräkt kände sig säkerligen i sina trasor som en förklädd furste, en Harun er-raschid som ville bringa sitt missledda folk hjälp. Ingen av dessa som nu veko undan för honom som för en pestsmittad anade, vilka mäktiga planer som välvdes i hjärnan på denne främling, som från däcket såg Afrikas kust sjunka bakom horisonten. Och ingen makt i världen kunde beröva honom den dyrbara skatt, som han bar under sin lappade burnus, bar som heliga reliker i sitt skrin — Ibn Arabi's visdomsord, som skulle leda honom på hans tunga, törnströdda stig.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

V.

HAVET.

DEN 5 OKTOBER 1909 steg Ivan Aguéli i land i Marseille. Mme Marie Huot hade med anlitande av sina sista tillgångar rest honom till mötes för att, som hon hoppades, i hans sällskap få återvända till Paris. I stället blev sammanträffandet till en dramatisk uppgörelse i stor stil. Vad som exakt tilldrog sig därvid torde vara svårt att nu rekonstruera, de medspelande i dramat voro allt för upprörda, deras vittnesmål alltför stridiga. Ännu efter månader gingo svallvågorna höga efter katastrofen. Att den kvinnliga partens svartsjuka var den yttersta orsaken till sammanstötningen är genomskinligt, men även förlusten av de små besparingar hon förgäves offrat på denna resa upprörde hennes innersta. Aguéli hade vänt henne ryggen. Och så hade hon ändå sålt sina sista fäderneärvda åkrar för att tre gånger kunna uppsöka vännen i Kairo.

Mme Huot återvände till Paris, medan Aguéli fortsatte till Genève. En intensiv korrespondens från december 1909 till mars 1910, av vilken både den kvinnliga och manliga partens brev till stor del äro bevarade, låter oss följa alla skiftningarna av denna förbittrade envigeskamp mellan den intellektuellt överlägsne, med alla sina starka passioner behärskade men verklighetsfrämmande konstnären och den fantasifulla, av svartsjuka förblindade, efter hämnd och kärlek törstande skaldinnan. Båda spela över hela registret av sina känslor, båda ge sig helt och oreserverat. Ett löst utkastat ord, en anklagelse eller misstanke kan ge anledning till ett brev på tiotals sidor, kan locka den manliga parten till bittra eller djupsinniga utläggningar och förkrossande domslut, den kvinnliga till uppgiven klagan eller utfall av vitglödgad vrede.

Som jagad av svartsjukans furier skriver Mme Huot den 21 december:

I skuggorna går jag trevande, jag stöter emot okända ting och jag snubblar. När jag inte vet var du bor eller vad du gör, när jag inte kan placera dig och följa dina rörelser åkallar jag *underjordens makter* för att se och veta, de tändas i mig som irrbloss när jag

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

är alldeles ensam om natten — — — jag säger dig att jag har sett, å ja, tydligen sett! — — — och att innan jag såg hade jag haft denna egendomliga aura som darrar som vindfläkten som är orkanens förelöpare.

Detta verkar ju som en gestalt, stigen ur en antikens tragedi. Det vilar något märkt, ödesbundet över denna själ i nöd.

När Marie Huot ägde något av en tragisk figur, låg detta kanske främst däri att hon, med insatsen av sitt livs lycka, kämpade den alltid ojämna kampen mot den ålderdom som dock en dag måste komma även för denna i sin egen tanke evigt unga skönhet.

Så är då också det brev som hon skrev den 26 december 1909 med all sin löjliga självförgudning på sitt sätt ett mänskligt gripande dokument. Ivan har tillåtit sig att oartigt nog kalla henne för ett missfoster — en kalv med tre huvuden. Darrande av indignation tar hon upp den kastade handsken.

Jag har lagt på hullet — — — därför att jag har ansett detta yttre mera gynnsamt för min skönhet — — — jag har inte någon rynka — — — min hud och min hy äro släta — — — och jag är alltjämt en skönhet bland de sköna. — — —

Kalven med tre huvuden! — — — Ja! Min käre vän, försök att bliva den kalven och du skall få känna på *försakelsens* lag.

Här skall du få en helt färsk anekdot, min vackre älskare, för din religion:

Sistlidne tisdag befann sig på Mercures mottagning författaren till *Vamireh* och andra romaner av en hög och förnämlig litterär halt, överlägsen den som produceras av Rudyard Kipling som bara har lånat av honom — utländingarna bestjäler oss alltid! — J. H. Rosny i samspråk med Rachilde och Mme Dauville. Från det ögonblick jag inträdde släppte ögonen mig inte. Det befann sig åtminstone 30 personer i de båda salongerna. Man presenterade oss inte för varandra, då varken den ena eller den andra anhållit därom.

Jag var mycket vacker den dagen (jag har sådana triumfdagar!) i en mörkblå klänning med en mössa av kastanjebrun sammet broderad med guld, halsen mycket fri från klänningens urringning, visande axelns och nackens linje, ingen underkjol men med klänningen smitande åt höfterna, mycket smärt, med armarna gjutna i sina trånga ärmar. Jag njöt samvetsgrant av Rosnys lycksaliga beundran. När han tog avsked, ledsagad utav Rachilde och Mme Dauville som efteråt kom för att låta mig få del av historien helt färsk, frågade han dessa damer: »Vem är då denna vackra dam med ännsmycket?» Rachilde skyndade sig att svara: »Det är en av våra poetissor, Marie Huot», vartill Rosny genmälte: »Hon är beundransvärd». »Hur gammal skulle ni gissa att hon är», frågade Rachilde. Rosny svarade en smula förvånad: »Trettiofem år — kanske —». Mme Dauville och Rachilde brast ut i skratt och svarade: »Hon är över 63 år». Det förefaller som om Rosny inte ville tro dem utan menade att man drev med honom.

Kalven med tre huvuden! — — — vad!

Jag tackar dig, Mimi, du är mycket älskvärd. När du är på andra sidan livet och jorden kommer du att förstå vad en *kalv* som denna är *värd* i Guds ögon! — — — Vid sidan av Josua som hejdade solen skall han kanske ha sin plats i paradiset. Det är samma

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

underverk. Historien citerar inte mer än två kvinnor som äro fenomen av liknande art, Diane de Poitiers och Ninon de Lenclos. En dag kanske någon biblioteksråtta som snokar igenom gamla onyttiga och helt förgätna böcker och dokument kanske skall gräva upp en tredje den här slags Johanna den svagsinta, en smula messias, en smula poet, denna extravaganta Marie Huot som också hon förstod att hejda tiden — — — *och framhärda*. Det är inte vem som helst som är kalv med tre huvuden!

Gör inga ursäkter, jag ber dig därom, det är så vackert på det viset — — —.

Men förgäves försöker Marie Huot övertyga sig själv att hennes triumfer i »Mercure de France's» salonger skola förmå locka den kallsinnige vännen tillbaka från hans meningslösa studier och mystiska förehavanden i Genève. Åter grips hon av ett vanmäktigt raseri.

23 februari.

De stormar som ha lössläppts i min själ, ingen har anat dem — — — mitt samvete har fått lära känna alla brott, alla helvetets frestelser. En återstod av blygsel, åh, med tanke på min son och också på min man som skulle ha fått lida av skandalen, ha hindrat mig att resa till Genève, inte med en revolver i näven, men med ett ridspö i handen, för att mitt på gatan, mitt i postkontoret med all kraft märka ditt ansikte därmed, på samma gång som jag slungade dig i synen de epitet som du förtjänar.

25 februari.

Jag har dödat dig så många gånger i inbillningen att den vällust jag skulle känna över din verkliga död skulle vara futtig i jämförelse därmed. Om du har strypt mig in effigie så är det endast brutalt; jag lägger mera raffinemang däri.

— —

Men ge mig då illusionen av en riddare och inte anblicken av en fallen varelse! — — — Ge mig teater, dekoration — — — något konstgjort, om du så vill, men som glänser — — — Jag vill inte göra min älskare till en halmmatta för mina fötter men till en kokard i min mössa!

Har du förstått?

Men fruktansvärdare än detta i och för sig ofarliga hot var det förtal som den svartsjuka spritt ut om sin otrogne vän. Ryktena voro visserligen grundlösa, men enligt Aguélis förmenande hade de dock skadat hans anseende både hemma och i utlandet. Den 26 december 1909 beskriver den förtalade i upprörda ord sin belägenhet.

Först och främst är min ställning fruktansvärd. Jag är vanärad *överallt*, i Sverige, i Frankrike och det europeiska Egypten. Det är här inte en fråga om egenkärlek och fåfänga utan om personlig säkerhet. Kom ihåg att jag inte längre har mänskliga rättigheter i dessa tre länder! Ingen svarar längre på mina brev; jag har skrivit till mina gamla vänner, blott för att göra mig påmind. Alla vända mig ryggen. Bergh har låtit säga mig att aldrig mer visa mig hos honom. Alla dörrar äro stängda för mig. Det händer t. o. m. att värdshusvärdar och innehavarna av näringsställen neka att härbärgera mig eller giva mig att äta för vilket pris som helst. Jag befinner mig bokstavligen utanför samhället, utanför mänskligheten.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men denna underligt sammansatta natur, som i förblindat raseri kunde begå de huvudlösaste handlingar, var i andra ögonblick mäktig en förunderlig klarsyn. Märklig är detta i hänseende den jämförelse mellan sig och Aguéli som hon drar upp i det brev som är daterat den 10 februari 1910:

Jag har alltid blivit slagen av detta faktum: att medan din talkonst förför och fängslar intelligenserna omkring dig binder din känslighet ingen vid dig, stimulerar ingen själ: dina bästa åtbörder äro icke något föredöme för dem som närma sig dig — — — Du har alltså icke någon mission från Gud! Stanna på den plats som han anvisar dig. — — — Låt du din intelligens fladdra från norr till söder — — — irra du fri med hjärnan full av formler och inte en enda tillgivenhet i hjärtat, inte en enda utstrålning omkring dig!

Tillåter du mig en jämförelse: jag har aldrig varit något annat än en olärd kvinna; jag hade mera intuition än intelligens — — — lyckligtvis, men mitt hjärta klappade med hårda slag och jag kände det alltid springa åstad med mig som en galning; mina armar, mina händer och mina fötter följde det utan att se och utan att *veta*, och den minsta av mina åtbörder försatte berg — berg som sedan Adams tid alla skrivbordsfilosofer och bönhusmadamer tillsammans, förenade på kyrkomöte, inte hade kunnat rubba. Mitt ord var eld, inte litteratur, jag var virvelns medelpunkt, jag ryckte folk med mig.

Den första som blev förvånad, det var jag. Mina åtbörder återgavs hundrafalt av okända armar — man hade helt enkelt sett på mig. *Jag använde inga formler*, jag var okunnig i konsten att teoretisera; men jag verkade i det godas tjänst, jag darrade inför Guds lidande, hans rop ljöd i min stämma. Allt vad jag har rört vid har återuppstått, allt som jag snuddat vid har blomstrat. Och *detta är alltjämt så*, min beröring är nog för att väcka liv omkring mig.

Jag är en dumbom. Jag vet det. *Jag känner det.* Jag är en sinnlig varelse, une animale. Du Ivan är ett snille, en ande, un esprit. Och det är därför som vi dragas till varandra och hata varandra.

Men det finns också ögonblick när brevskriverskan börjar se på sig själv och sina upplevelser som på ett fenomen värdigt att väva in i diktens konstrika form. Ett sådant ögonblick föds den »Chanson pour lui» som skaldinnan gömmer bland så många andra självbekännelser i djupet av sin skrivbordslåda med anteckningen längst ned på det tunna bladet: »Det finns en melodi av mig till denna sång».

Melodien är borta, men verserna tala sitt sorgsna språk. Se här begynnelsestrofen:

Je t'en veux. Oh! que je t'en veux
De notre orgueil à tous les deux,
Sans pouvoir défaire le nœud
De nos cheveux!

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Men mot detta smygande, nesliga förtal var det som om nya, okända krafter hade vaknat till liv i Ivan Aguélis inre. Och med en stämma vibrerande av sammanbiten kraft avger han sin manliga förklaring:

Vad mig beträffar, har jag en plikt att uppfylla. En tanke är bunden vid mitt arma liv. Tanken på oberoende och mitt nya Jag. Det är för den saken jag har fört mitt lösdrivarliv. Nu säger man åt de unga som jag inte känner: »Flacka inte omkring! Sök inte! Ni kommer att sluta som denna olycklige», och de nämna mitt namn. Man använder mig som en ljussläckare för nobla strävanden. Jag kommer att bära på ett tungt ansvar i den kommande tillvaron för denna sak. Jag har alltså för första gången i mitt liv mottagit en befallning: *Befallningen att lyckas.* Jag *m å s t e* rehabilitera mig, ty man gör ett fult bruk av min historia i de kretsar, där man ännu tvekar mellan det onda och goda. Jag *måste* lyckas av kosmisk plikt. Jag måste lyckas; eller också stupa, inte bara elegant utan med sådan värdighet att glansen av min död kastar sitt ljus över de mörka, icke brottsliga men diskutabla punkterna i mitt liv. En dylik död finner man ej lätt i det modärna samhället. Återstår då det tunga och pinsamma livet.

Det är härför, min kära väninna, som jag har blivit »försiktig». Mitt liv tillhör mig inte. Efter min återupprättelse, ja! Men ej dessförinnan.

Mme Marie Huot 1907. Fotografi ur diktsamlingen »Le Missel de Notre-Dame des Solitudes».

Och så en dag — det är i brevet av den 14 januari 1910 — tränger ur djupet av Ivan Aguélis bröst ett skri om hjälp att slita de hatade kedjor som den åkallade väninnan själv har smitt med sitt hån:

Återgiv mig åt målningen och du skall aldrig ha anledning att beklaga dig över mig! Jag är inte alls någon misslyckad figur. Jag har mer än någonsin styrka och lust att måla. Jag har inte alls behov av att veta vad man tänker om mig, väl eller illa.

Han återkommer i ett senare brev till tvångstanken som inte vill släppa:

Gud vad jag lider av att ha övergivit målningen. Jag måste åter taga fatt på den, annars går jag under.

På sluttningarna vid Genèvesjön liksom tidigare vid Indiska oceanens kust och Nilens stränder upplever Aguéli naturens ständigt växlande

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

under. Man känner hans svidande längtan efter pensel och färg i den målning i ord som han den 24 februari gör av landskapet.

Jag har i själva verket inte mer än ett nöje. Den schweiziska himlens förvånansvärda, underbara blåa färger. Metalliska, extraordinära färger. Underliga silvertoner. Silversvart, silvergrått, silversammet. Bergen likna vita, orörliga moln: De branta stupen fånga solljuset på samma sätt som genomskinliga pokaler innesluta gyllne viner, vilkas nyans växlar var tjugonde minut. Det är på något sätt Sveriges jord och Medelhavets himmel.

— —

Du vet att jag inte kan måla borta från naturen. Inte möjligt. Jag måste förbrödra mig med naturen för att kunna börja måla. Nu har jag långa soldränkta år i mina ögon. Jag kan kopiera vad som helst, jag kan studera målningen som jag skulle studera ett språk, vilket som helst. Jag har gjort mycket vackra ting, men inte i Paris. Borta från staden, borta från världen skall jag ännu göra det. Målaren lever ännu.

Men denna vinter i Genève fyllde konstnärsdrömmarna ej ensamma Ivan Aguélis fantasi.

En dag — det var den 6 januari 1910 — när Mme Huot förgäves hade brukat alla tänkbara övertalningsförsök, från hot till tårar, för att locka till sig från Genève den motspänstige älskaren, fick hon en idé som hon tänkte att hon ju alltid kunde försöka. Om också utan större hopp om framgång. Mot slutet av ett brev, vars tidigare del är fyllt av de bittraste anklagelser, skriver hon:

En annan sak: du kan sex levande språk. Vill du att jag skaffar dig plats som tolk på Messagéries Maritimes båtar, till en början med 200 francs i månaden för att så småningom nå upp till 300? Routerna på Orienten och fjärran Östern. Jag behöver bara söka upp M. de Jully. Han kommer att lyssna på mig och det kommer inte att gå som med dina brev till Marseille. Tänk på detta! — — — reflektera. Man skall få tag i en deputerad som kan förorda din begäran — — — jag åtar mig den saken. Du har inga besvärande antecedentia varken i Sverige eller Frankrike. — — — Passar det? — — — Du ser att jag har ett ganska fruktansvärt sätt att hämnas. Observera noga att om detta inte behagar dig, tillåter jag mig ingen reflexion. — — — Jag förstår att du föredrar fattigdom och frihet — — — det är samma sak med mig, för övrigt! — — —

Kom snart! Kom genast! och skriv till mig dagen och timmen för din ankomst!

Redan följande dag var Aguéli färdig med sitt svar, ett högst märkligt dokument, som från en redogörelse för skälen till hans kvarstannande i Genève växer ut till en obarmhärtig analys av detta franska folk som han en gång hade satt högst av alla och för vilket han ännu, trots sin kritiska inställning, bevarade en särskild känsla.

Jag kan inte ångra slaget i Marseille. Vi befann oss i krig. Historien med telegrammet var orsaken till mitt dröjsmål i Marseille; den tid som jag hade beräknat för Ge-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

nève tvangs jag tillbringa, huttrande av köld, i Marseille, den förfärliga staden där jag förlorade alla mina illusioner om Frankrike. Det finns ingenting annat än bouillebaissen som är bra i hela Marseille. Och till på köpet är den det enda spåret av den grekiska civilisationen. Det enda hellenska monumentet i Provence. Jag talar alltjämt om den famösa soppan, märk väl. Jag kom till Genève alldeles lagom för att gripa affären i svansen. Några dar senare och allt hade gått i putten. Så kom brytningen mellan mig, Insabato och dig och raseriet över att ha gjort så mycket ansträngningar för ingenting. *Affären* var det första motivet. Så ville jag beväpna mig en smula, 2) få tag i en god läkare för att sköta mig. 3) lära mig franska, d. v. s. grammatikan. 4) ta fatt på målningen på nytt. 5) studera en smula ryska för affärens skull. 6) starta en tidskrift i exotisk filosofi som skulle påbörjas här och sedan fortsättas i Paris. Det är det hela. Här har du resultatet. Affären säkrad. Den betungar mig, ty jag företog den bara för Insabatos skull; brytningen med honom gjorde ryskan (nr 5) överflödig. Jag har inte nog pengar till läkare och till att delta i någon som hälst kurs (nr 3). Målningen ingen. Missräkning. Allt för invecklat att förklara för dig. Tidskriften blev det aldrig allvar av. Jag hade kommit för sent. Allt teosofiskt intresse var absorberat av den nya italienska mystiken, l'italo-chrétien, den lilla pragmatismen. Se detta ord i Mercure! Många mycket intressanta personer. Bland andra Papini av vilken jag har läst ett arbete. — — — Jag glömmer det förnämsta ändamålet. *Att låta naturalisera mig som schweizare.* Jag har haft allt för mycket att beklaga mig över från den svenska regeringens sida och från den offentliga meningen i mitt land. Deras låghet är otrolig. Det är fega stackare som söka skydd bakom dumheten. Man skulle behöva tre samtidiga revolutioner i Sverige: den politiska, den sociala och den folkliga. Det är inte nog att få republik. Man måste också göra slut på germanismen som förkväver landet. T. o. m. rallarväldet är mindre motbjudande i Sverige än borgarväldet. Det är motsatsen till vad förhållandet är i Frankrike.

Du kommer att säga mig att jag skämtar. Det är i Paris och inte i Genève som man finner de bästa läkarna. Det är bara i Paris som man kan franska och målning. Det är sant, men det är bara i Paris som man inte ger undervisning i någonting alls.

Men nu är förhållandet att jag kan det som de andra inte ha reda på och är okunnig i de stycken där andra sitta inne med kunskaperna. Antingen är ni fransmän okunniga eller också vill ni inte lära bort. Så snart en barbar överträffar er misstror ni honom och gör er stor möda att han ingenting får lära. Det är som engelsmännen och egyptierna. De göra kunskaperna i skoputsarens och betjäntens yrken obligatorisk men förbjuda absolut att bildningen drives längre. Saken är den att ni är materialister. Därtill kommer att ni ha en trist erfarenhet av germanerna. De äro era lärjungar; de ha inte visat någon tacksamhet och de slå er med de vapen som ni har givit dem. Men det finns inte bara germaner i världen. En hederlig barbar tror sig aldrig ha avbördat sin skuld gent emot den som har infört honom i kunskapens rike. Exempel: gallerna gent emot romarna. Lärjungen från i går är den bäste medarbetaren av i dag, vad säger jag, han är sin gamle lärares trogne försvarare och hopp. Ni fransmän förstån inte detta. Och ert förfall är ingenting annat än en hjärnans, en intellektuell snålhet. Ni vill inte ge. Det är därför Gud inte längre ger er något. Har du förstått min tanke?

Ni är inom den intellektuella världen det som förlorade söner äro i den ekonomiska. De ha händelsevis ärvt en stor förmögenhet. I stället för att bruka den till sin egen och andras fördel skapa de sig ett litet artificiellt samhälle, grundat på en dum fåfänga.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Där finns ingen varken moralisk eller intellektuell dekadens. Det är rädsla, lättja; det är framför allt avfall från traditionen och brist på tro på Gud.

Alla den dålige rikes utgifter bli sterila. Alla den dålige intellektuelles tankar förvandlas till slentrian och kliché.

Hur skall man komma det torra trädet att blomstra på nytt? Skänk det åt de fattiga! Hur skall man komma loss ur klichén? Förklara den för barbaren, för barbarerna. Det är någonting nytt för dem; var och en av dem skall betrakta den orörliga stenen från sin sida. Mästaren skall vara tvungen att vrida på den i alla riktningar. Den kommer att rulla, den rör sig och plötsligt förvandlas den i en levande varelse. Träng igenom den banala frasen och du kommer att finna en mycket upphöjd metafysik. En transcendental, positiv filosofi, mycket sund och mycket mystisk.

Men hur kan man gå till botten med en banal fras utan att spela renhållningskarl eller fältskär? Nåväl, diskutera den saken med en neger som ännu inte kan franska bra men som i alla falla vill lära sig det. Du skall få se vad det blir roligt och hur slutet på visan blir att läraren riktar sig mer än sin lärjunge. Skänk ett djur själ och du kommer att rädda din, du vidgar och berikar den. Skänk en vilde hjärna och en mångfald av geniala, nya tankar som ingen har tryckt kommer att strömma över dig.

Att gå till botten med en fras det är för övrigt att göra det berömda mästerverket efter den inte mindre berömda moroten. Det är det enda sättet att skapa ett mästerverk, detta sagt oss emellan. Det finns inte tomma fraser för andra än förtorkade hjärnor. Liksom man måste vara målare på allvar, vara konstnär för att finna morötterna intressanta och måleriska. När man inte finner morötterna måleriska är man inte målare.

Jag avgudar konstverk utförda i enkelt och grovt material. Granit, järn och brons. Det är hemligheten med den monumentala konsten från de stora epokerna.

Nog härom! Om du vill utveckla denna tanke skall jag ge dig anvisning på litteratur. Jag lät en kines läsa R. de Gourmonts artikel »*Le Cliché*». Jag hade nöjet att se himlens son hoppa upp i taket av hänförelse.

Men jag är tvungen att göra denna långa utläggning för dig endast för att du skall förstå varför jag gett mig till Genève för att lära mig franska och inte till Paris. Därtill kommer att jag hör dåligt; jag kan inte följa offentliga och fria kurser. Här kan jag få enskilda lektioner för en franc i timmen. Det är sant att jag inte har kunnat taga dessa lektioner, ty jag ägde överhuvud taget inte några tjugosousstycken. Men nog därom.

När jag begär en sak inom vetenskapen vill jag ha denna och icke någon annan. Det må nu röra en grammatikalisk fråga eller målning. I Paris ger man mig vad jag redan har. Man vill inte ge mig vad jag saknar. Jag har gjort den erfarenheten.

Ty ni är cyniker. Ni misstror era vänner. Ni omhuldar era fiender. Se bara på Ular! Den mannen förstår er inte. Han älskar er inte. Han vill och han gör er allt möjligt ont. Han lurar på de psykologiska ögonblicken för att ge signal åt reptilerna och gnagarna som med ett obetydligt hugg med tänderna kan förorsaka katastrofer och olyckor. Nåväl, Ular är rik, bortskämd, ryktbar. De bästa styckena är för honom. Medan jag, som är den ende utländing i hela världen som förstår er, som kan läsa era böcker och betrakta era mästerverk, jag som inte har försummat något tillfälle att tjäna och försvara er, där det inte fanns någon för att försvara er, jag har blivit föremål

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

för utpressningsförsök för att jag skulle ge större avkastning och man har låtit pina och lyncha mig av banditer och levantiner.

Jag befinner mig gent emot ditt land i samma läge som du gentemot mig. Du kan inte vara otrogen eftersom du är sådan du är. Denna omöjlighet från din sida är en mystisk överlägsenhet i mina ögon, jag erkänner det. Jag för min del, jag kan inte avsky ditt land, på grund av min övertygelse som jag inte kan svika. Men jag älskar det inte längre. När allt kommer omkring är du och Marianne två olika saker. Men jag säger detta i alla fall. —

Nåväl, med undantag av *affären* har jag inte kunnat göra vad jag har velat här i Genève. Men jag har funnit ett medel att inte alls förlora min tid. Utan att alls umgås varken med judar eller anarkister har jag gjort mycket kuriösa upptäckter och har bedrivit framgångsrika hebreiska studier. Litet keltiska. Jag har händelsevis, fastän en smula sent, funnit yttersta Östern här. Jag har studerat litet japanska, vilket har roat mig mycket.

Ingenting håller mig kvar här. Jag stannar här i brist på pengar att ge mig i väg härifrån. Om Insabato ändrar mening skola vi båda två få fullt upp därav. Låt oss hoppas att han ändrar mening!

Jag skall gärna anta platsen vid Messagéries Maritimes, om inte för annat för att ge dig litet pengar. Jag känner till sysselsättningen. Den är inte just så skojig men det är inte något skäl att neka. Men man behöver ha egenskaper som jag saknar. Jag kan förvärva dem. Man måste kunna arabiska, engelska, tyska, italienska, malajiska, turkiska, kinesiska och japanska. Spanska, annamitiska och tonkinska, holländska, hindostani och tamil äro nyttiga. Jag är alldeles obekant med språken i Indochina och Tamil. Jag kan obetydligt turkiska, spanska och japanska. Jag skall lätt lära mig kinesiska som är mycket viktig. Låt oss tillägga de skandinaviska språken: svenska och danska. Jag kommer att med lätthet också lära mig ryska, ty jag har kunnat det en gång. Efter tre månaders provtjänstgöring skulle jag vara den bäste tolken i bolagets tjänst, och jag skulle likaledes ha förvärvat vanan att handskas med levantinerna ombord, vilket inte är lätt.

Men den största svårigheten är min lomhördhet. Man förstår mig mycket bra, ty jag kan mina språk bra. Men jag följer en konversation mycket dåligt, ty jag hör illa. Vad som behövs är en operation som man har mycket vana vid på sjukhusen.

Är du med på följande? Skaffa mig platsen på villkor att jag avstår från trefjärdedelar av min lön. Om man ger mig 200 frs får du 150 och 225 frs av 300. Jag har inte längre behov av min frihet, ty min mentalitet är färdig. Jag är fri överallt, i vilken situation som helst, under vilket kommando som helst. Men jag måste först undergå operationen; den förutan kan jag endast stå till tjänst med skriftliga översättningar. Jag är mycket nöjd med denna plan, och några år ombord skola vara mycket angenäma för mig. Tänk på saken! Jag föredrar linjerna till yttersta Östern. Efter sex månaders provtjänstgöring åtar jag mig att kunna tolka vad man säger på 15 språk, och att vara fullt hemmastadd med arbetet. Jag skulle kunna tio språk när jag *inträder* i tjänst. Jag behöver *tre månaders* övning. Men först och främst öronkuren. Med de pengar som jag förtjänar kan du tillbringa dina vintrar ombord på den ångare där jag är anställd. Du kommer att ha det lika bra som i en smutsig levantinsk stad, om inte bättre. Jag tror att detta kommer att bli en god kombination.

Jag kysser dig av hela mitt hjärta.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Svara mig genast åtminstone på förslaget; om också bara med ett brevkort. Jag kommer att omedelbart gripa mig an med arbetet.

Jag tror att din vistelse ombord inte på något sätt skulle överstiga 6 frs om dagen. Med mig och Charlotte ombord skulle du inte ha någon utgift för din föda.

Men den verkligt sensationella förklaringen angående Aguélis avstickare till Schweiz kommer i ett brev av den 10 januari 1910.

Jag kan antyda för dig mina verkliga skäl att resa till Genève. De förnämsta äro politiska. Tyskland hade för avsikt att, öppet eller hemligt, bemäktiga sig den viktigaste punkten på Somalikusten, detta med Italiens tysta samtycke. Jag hade dokument på denna affär, och jag hade inte ens en koffert som jag kunde låsa. Jag ville sätta dem i säkerhet för all överraskning och vidare träffa samman med vissa personer som vid denna tidpunkt befunno sig i Genève. Döm då om mitt raseri när jag såg dig hindra allt detta, när det inte alls var nödvändigt. Jag såg i dig helt enkelt ett omedvetet eller medvetet instrument för mina motståndare.

Den 1 mars återkommer Aguéli till Somaliäventyret.

Den här historien i Somaliland hade jag arbetat på under nästan ett år. Om jag hade haft 100 frs i fickan i oktober månad, skulle tyskarna inte ha haft sin »hamn». Det är möjligt att det kommer att bli så kallt i Somaliland att de självmant skola ge sig iväg därifrån. Jag har möjlighet att sänka temperaturen där nere till den grad. Jag kom för sent till Genève och jag tycker inte mycket om att behandla dessa saker i brev. Jag kan antyda för dig vad det rör sig om. En spion som blivit introducerad genom beyen, strök ständigt omkring Insabato och trasslade betydligt till affärerna i detta ögonblick. Beyen ingav Insabato den tron att det var en engelsk agent. Det var osanning. Det var en tysk agent. Jag blandade mig inte alls i saken; jag tog aldrig någon befattning med dessa ting. Men mina misstankar mot beyen väcktes och jag tog mig för att göra undersökningar. Jag letade genast fram det lilla ägget. Raseri från beyens sida och brytning.

Vilken tisdag! Det tar inte slut när man börjar att skriva. Det är inte längre brev som jag skriver till dig utan tankefragment, osammanhängande noter. Jag talar till dig om alla slags ting för att du skall ha några höjdmärken för din omdaning. Men tro inte att jag talar till dig om det som är viktigast.

När man läser dessa uppgifter frågar man sig — för vilken gång i ordningen? — hur mycket Ivan Aguéli egentligen var inblandad i världspolitiken. Hur mycket visste han om det stora maktspelet? Hans arbete vid *Il Convito* hade ju tvungit honom att följa med händelseutvecklingen och att även själv taga ställning därtill. Men här ertappa vi honom på en gång med att själv smussla med de invecklade trådarna. Var det blott hans egen fantasi som drog de lockande perspektiven eller bevarade han i läggspelet om folkstammar och länder något av den skolade språkforskarens kritiska saklighet? Den frågan kanske forskningen en dag skall ge svar på.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den gången när Marie Huot kastade fram för Ivan Aguéli tanken på en framtid som skeppstolk, anade hon inte att hon rört vid en av de hemligaste strängarna i hans bröst. Inte var det själva anställningen som betydde så mycket för honom, fast det var gott och väl att äntligen få en fast utkomst. Nej, det som han här mötte och som grep honom så djupt att han efteråt erinrade sig hur han nätter i förväg hade skådat det i varslande drömmar, det var havet, havet som hade varit det hemliga målet för hans pojkårs drömmar — och som han nu skulle få uppleva så som aldrig förr.

Han berättar i ett brev av den 22 februari ett minne från sin ungdom. vilkets verkliga innebörd ingen mer än han själv någonsin förstått. Ingen i hans omgivning tycks ha fäst något djupare avseende vid Johns önskan att få gå till sjöss. Från faderns sida hade den mötts med ett blankt avslag. Ingen har över huvud ansett saken värd att omnämnas — här få vi på en gång veta att stäckandet av dessa förhoppningar för honom hade varit källan till en omätlig sorg.

Så här lyder hans bikt till Mme Huot:

Men det är idealet för mig att vara på havet. Jag trodde jag skulle bli galen av smärta när i min ungdom min närsynthet hindrade mig att taga sjömansyrket på allvar. Men det är min dröm att leva på havet inte för att se extravaganta länder men för alltid inte skåda annat än himmel och vatten. Jag avgudar Baudelaire — inte för hans vanskapliga mentalitet men därför att ingen bättre än han har förstått havet. Victor Hugo känner inte detta. Han har klättrat upp på en strandklippa. Han har betraktat vågorna under tio minuter. Därefter har han vänt ryggen till och riktande sig till sina knäböjande läsare har han deklamerat i två timmar. Nej, Baudelaire har känt den stora vaggsången. Han har inte talat om den i mer än några rader, föga talrika men odödliga av en ojämförlig skönhet. Men den vaggsången dominerar i hela hans poesi. Det är bra olyckligt att man inte känner till någonting om hans liv ombord. Utan tvivel har denna period som formade poeten till synes varit mycket banal.

Jag placerar »Le voyage» bland de heliga skrifterna. Då guld, silver och den renaste diamant är allt för lumpna ting frågar jag i vilket ämne man borde skulptera följande verser, de vackraste i hela den franska poesin ända från dess begynnelse:

La gloire des soleils sur la mer violette
La gloire des cités dans le soleil couchant.

Tanken på Messagéries Maritimes vill inte släppa Aguéli. Den 22 februari skriver han till Mme Huot:

Jag måste veta på förhand vad man fordrar av en tolk. Att förvandla mina teoretiska kunskaper i praktiskt vetande är mycket lätt, men jag måste veta detta litet på förhand. Man måste äga ett ganska fint öra för att uppfatta den kinesiska fonetiken, men alla andra språk i den yttersta orienten talas med mycket distinkta vokaler, mycket

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

lätta att fatta t. o. m. för ett litet tunghört öra. Svara mig om du kan undersöka terrängen utan att fråga eller fixera någonting! Vilka orientaliska språk bör tolken känna till antingen på den stora linjen, Marseille—Japan, eller på en av de små sekundära linjerna i Indiska Oceanen, Kinesiska havet, Svarta havet, Nya Caledonien? Kort och gott, där jag skulle ha största chanser att göra mig nyttig och avancera. De muselmanska pilgrimernas linjer äro som upplagda. Klobuc skall *säkerligen* hava ett litet intresse av att se mig tid efter annan i fjärran Österns hav. Jag säger dig inte mer än det. Du kan för resten förhöra dig hos la Mission Alèch. De vet att jag är ganska tystlåten och inte dum eller hur? Det är mycket möjligt att man betraktar revolutionen i Kina och de kinesiska muselmanerna (det är för ögonblicket två skilda ting) med mycket intresse. Så mycket mer som Tyskland vill ersätta England i alliansen med Japan. Det ligger en fara i detta. Och att Kinas förnyande skall medföra fruktansvärda revolutioner i hela den ekonomiska världen. Nationalförmögenheter skola byta ägare.

En av dessa underliga tillfälligheter, på vilka Aguélis liv var så rikt, gjorde att när tanken på en framtid som tolk väckts hos honom han just i Genève stiftat bekantskap med en person som ingenting bättre begärde än att för honom öppna Österns portar.

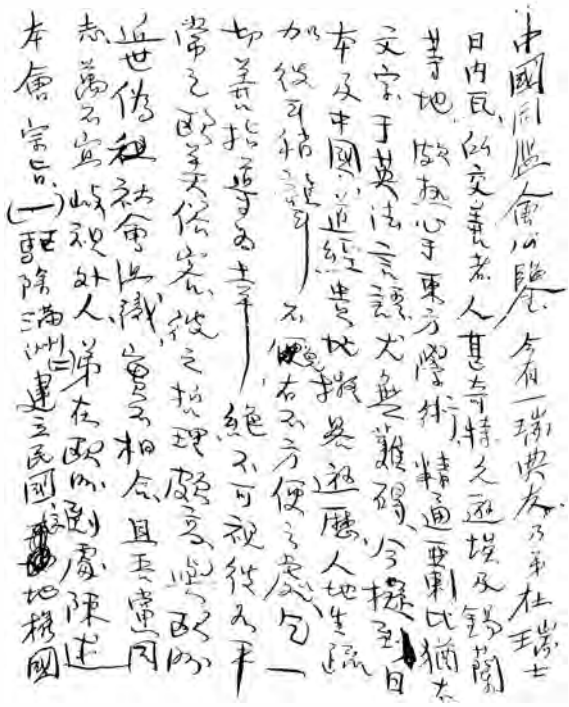
I den internationella krets av studerande, som i Genève sökt en fristad för sina samhällsfarliga åsikter, hade han mött en berömd kinesisk revolutionär vid namn Chang Ki, som efter den framgångsrika revolutionen 1926 blev en av de ledande inom den nationalistiska regeringen i Nanking. — Vid denna tid var han en landsflyktig upprorsman, som under studier i Frankrike, England, Belgien och Schweiz förberedde sig till sitt kommande värv. Det längsta uppehållet blev i Genève, där Chang Ki var bosatt ett helt år, innan han 1911 återvände till Kina.

Aguéli har av Chang Ki blivit på ett nytt sätt insatt i fjärran Österns problem. Den kinesiske frihetskämpens uppfostran i Tokio, hans uppehåll i Hongkongs och Singapores revolutionära kretsar hade varit avgörande för hans inställning till sitt stora fosterlands framtid. Inget under att hans europeiske meningsfrände greps av en brinnande lust att skåda allt detta med sina egna ögon.

Två år senare — den 9 och 10 januari 1912 — gjorde Ivan Aguéli i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning under signaturen Hoei-Tso en tydligen på Chang Kis läror byggande framställning av »De politiska idéerna i det nuvarande Kina». Om den första av dessa artiklar skriver Osvald Sirén:

Artikeln är ett sorgligt vittnesbörd om den politiska propagandans förblindande inflytande. Vad förf. beskriver är ingalunda den historiska sanningen utan den vrångbild av Kinas andliga och politiska struktur som uppmålats för partivänner av kommunister till försvar för deras kamp om makten.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Rekommendationsbrev för Ivan Aguéli, utfärdat av Chang Ki.

Aguéli kände en stark önskan att på platsen själv inträngа i de stora problemen och få ett personligt intryck av den förnämliga östasiatiska konsten, av vilken han tidigt varit varmt intresserad.

Och så satt den tjänstvillige Chang Ki och skrev rekommendationsbrev för sin svenske vän till sina landsmän och trosbröder i Europa och Asien, i Les Vallées i Seinedalen, i Liège, i Singapore, Hongkong och Tokio. De flesta av breven äro författade på kinesiska, något enstaka på japanska. Jag väljer ett av de förstnämnda — det som är ställt till Herr Fong i Hongkong och har följande lydelse:

Kamrater i Tungmen Klubben, Hell!

Jag har stiftat bekantskap med en svensk i Genève och jag har blivit hans vän. Det är en underlig man och han har vistats länge i Egypten och på Ceylon etc. Det är en varm beundrare av Orientens konst och litteratur. Han känner bra till de arabiska och hebreiska språken och talar engelska och franska fulländat. Han har nu avsikten att resa till Kina och Japan och kommer att passera Hongkong. Då han inte känner till denna plats och är en smula döv kommer han säkerligen att röna svårigheter att finna sig till rätta i vår stad. Skulle ni vilja vara goda att ledsaga honom. Jag ber er enträget att inte betrakta honom som en vanlig resande från Europa eller Amerika. Han besitter en stor kunskap i filosofin och finner sig endast med svårighet i nutidens sociala förhållanden. Kamraterna i vår klubb böra inte vara främlingsfient-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

liga. Jag förklarar överallt i Europa att vår klubbs principer äro 1) att förjaga kejsaren, 2) att skapa republiken, 3) nationell suveränitet, 4) den öppna dörrens politik. Denna sistnämnda princip nämnes visserligen inte i vår klubbs stadgar, men jag anser den mycket viktig, eftersom det ännu i utlandet finns folk som tro att kineserna äro det mest främlingsfientliga av alla folk.

Er kamrat
Chang Ki.
Genève den 7 mars 1910.

I ett annat av breven, adresserat till Mr Nagata i Tokio, finna vi följande passage:

Jag känner denne man sedan fyra månader. Han är muhammedan och tror att denna religion är den bästa här på jorden. I Europa anser man honom för tokig.

I brevet till Tsong Hing Poo i Singapore skriver Chang Ki:

Han har en helt sympatisk inställning till vår sak och kommer att kunna skriva artiklar i tidningarna i Europa till förmån för vår sak. Han saknar tillgångar. Underlätta hans besök i Singapore!

På japanska åter är följande brev avfattat. Adressaten är en numera avliden f. d. hovdam, som på sin tid gjorde en stor insats för reformerandet av Japans flickundervisningsväsende.

Högborna Madame Utako Shimota,

Jag ber härmed om ursäkt att jag så länge icke låtit höra av mig och frågar vördsamt hur Madame mår nu för tiden.

Jag har här en svensk som är mycket god vän med mig och som beundrar Japan. Denne har frågat mig, vem som är den mest framstående kvinnan i Japan, jag har svarat att kvinnan hette Shimota. Denne man önskar nu begiva sig till Japan för att studera Japans och Kinas fornkultur, och hoppas få träffa Madame, etc.

Hösten 1909 hade i Tyskland en litterär händelse inträffat som på det intimaste berörde Ivan Aguéli. Hos Rütten und Loening i Frankfurt am Main hade utkommit en volym som under författarefirma Alexander Ular und Enrico Insabato bar den lockande titeln »Der erlöschende Halbmond». En skildring alltså av det turkiska väldets hotande undergång.

Det var med blandade känslor Ivan Aguéli såg den tjocka volymen med de båda gamla vännernas namn på titelbladet skylta i Genèves bokhandelsfönster. Enrico hade inte ens skickat honom sin bok när den kom ut, skriver han den 25 januari 1910 till Mme Huot.

Sin bok! Min bok med litet struntprat av Ular för att jag skulle få avsmak för faderskapet. Och du är förvånad över att jag tar humör; du är en ängel — — — Han har låtit Ular signera mina arbetsresultat. För att jag skall finna mig i något dylikt vill det till att jag darrar för mina kattors öde.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Om det ej vore så — — — Alltså! Ingen tvekan! Inga nerver och dåligt humör. Man har inte tid. Jag måste skriva till honom att utan dröjsmål betala skulden till min hyresvärd. Först och främst är det inte mer än rätt och billigt. Jag måste behålla detta hus tomt, eller så gott som tomt av brist på pengar att göra mig skuldfri. Jag har behållit det endast för alla hans skrymmande papper.

»Der erlöschende Halbmond» väckte mycket stor uppmärksamhet och gav anledning till flera lovordande kritiker. I »Beiträge zur Kenntniss des Orients» för 1910 finnes införd en längre anmälan författad av tidskriftens utgivare Hugo Grothe, där det bl. a. heter:

Författarna till detta aktuella arbete äro båda bekanta som kännare av orientaliska angelägenheter. Det är Alexander Ular, vars skrifter över Kina, Ryssland och Indien ha väckt uppseende och Enrico Insabato, en italiensk lärd och politiker, som sedan åratal sökt inträngа i den islamiska världens innersta. Och på alla sätt i ord och handling har motsatt sig dess undertryckande av europeiska makter.

De båda författarnas arbete kommer till den slutsatsen att det f. n. ej kunde hända det turkiska rikets invånare något värre än den, enligt deras åsikt för övrigt blott tillfälliga framgången för den ungturkiska revolutionen.

Bokens väsentliga tanke är den att ungturkarna förstöra Turkiet och under förevändning av politisk frihet vilja tyranniskt regera majoriteten av sina medborgare, vilken som bekant inte utgöres av turkar. De europeiska makternas i boken avslöjade intriger, de hemliga aktstyckena ur turkiska, ryska, grekiska, egyptiska, engelska och österrikiska arkiv som finnas inströdda i boken, men vilkas autenticitet ej alltid förefaller säkert fastställd, bevisa enligt författarnas åsikt blott alltför klart att Turkiets verkliga olycka redan sedan länge inte har legat i dess inre förvaltning utan i främlingarnas, framförallt ryssarnas och engelsmännens brottsliga ränker.

Hur stor del Ivan Aguéli hade i tillkomsten av boken torde vara svårt att fastställa. »Der erlöschende Halbmond» finnes f. ö. inte i något offentligt svenskt bibliotek och är numera förbjuden i Tyskland. Jag har haft den i min hand en gång i Bibliothèque Nationale i Paris, men hade tyvärr ej då tillfälle att taga närmare del av det omfångsrika arbetet, som jag hoppades kunna förskaffa mig efter återkomsten till Sverige. Har man här plöjt med Aguélis kalvar, vore det i alla händelser ej enda gången som den verklighetsfrämmande vagabonden fått tjäna sina vänner med den fond av vetande han satt inne med i orientaliska ämnen. Så återfinnes exempelvis en artikel, betitlad »Il Panislamismo», som under Aguélis signatur Abdul Hadi el Maghrabi finnes publicerad i nr 23 av *Il Convito* för den 5 februari 1905, ord för ord i L'Introduction till dr Enrico Insabatos 1920 tryckta »L'Islam et la politique des alliés».

Aguélis anspråk på delaktighet i tillkomsten av »Der erlöschende Halbmond» bidrog helt visst till att ytterligare skilja honom från dem vilkas namn ståtade på omslaget. Så länge betalningen av hyran för Aguélis bostad

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

i Kairo ej var klarad måste han dock uppehålla förbindelserna med Insabato. Därtill kom att Aguéli strax vid ankomsten till Genève kom på en »affär» som han ansåg som upplagd för sin italienske vän. Aguélis planer voro utomordentligt hemlighetsfulla, Mme Huot försökte förgäves lista ut vad det rörde sig om, men Insabato bevärdigade aldrig sin gamle medarbetare med något svar på hans upprepade brev — han hade haft nog av Aguélis förflugna idéer. Så vidgades klyftan ytterligare mellan de båda vännerna. Den blev så mycket oöverstigligare som den från Aguélis sida betydde ett avståndstagande från hela det italienska folk vars övertygade förkämpe han en gång varit.

Brevväxlingen mellan Ivan Aguéli och Marie Huot hade återtagit ett lugnare flöde. Ännu en gång hade det kommit till vapenvila dem emellan. Man stod inför slutande av fredsfördraget och Aguéli framställde sina villkor. Han hade fattat det fasta beslutet att ej till väninnan utlämna annat än sitt känsloliv. »Om jag kommer att måla kommer det att utfärdas ett absolut *förbud* för dig att se vad jag gör.» Och så en annan betydelsefull förutsättning: »Alla de för vilka du förtalat mig böra komma och räcka mig handen».

I början av mars är äntligen allting klart.

Och så vände Ivan Aguéli tillbaka till Paris. Det var ej bara Marie Huot han där skulle återse, det var också den man som skulle ge honom åter till målarkonsten — Carl Wilhelmson.

Ty det var skrivet i ödet att Ivan Aguéli skulle få rätt — han *måste* lyckas.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

VI.

DEN FRANCO-ISLAMSKA DRÖMMEN.

SÅ VAR då Ivan Aguéli åter i det Paris som han älskat och hatat, dragen av en makt som var starkare än han själv. Ännu en gång hade han försonat sig med Marie Huot, men försoningen innebar en fullständig underkastelse från hans sida. Han hade tagit in på ett blygsamt hotell inte långt från rue Visconti 15, dit Mme Huot samma vår hade flyttat från sin gamla bostad vid rue de Seine.

Det första dokumentet angående Ivan Aguélis vistelse i Paris efter ankomsten från Schweiz utgöres av ett brev till fru Anna Agelii i Sala från Mme Huot.

Paris den 10 maj 1910.

Min Fru.

Sistlidna lördag mottog jag de 45 kronorna som Ni skickat mig. Av dessa pengar har jag redan gett Ivan 31 frs, eller 10 frs som han omedelbart bad mig om och dessutom det som han måste ha för sin föda och sitt rum. Och jag kommer utan tvivel att fortsätta på detta vis ända till dess den summa som Ni skickat är förbrukad, så att jag kommer att bli Er fordringsägare liksom förut, då jag inte kan lämna Ivan utan medel, eftersom han inte har någon annan än mig i Paris som är färdig att förskottera honom pengar. Jag är förgrymmad på honom av flera orsaker alltför långa att uppräkna och som röra angelägenheter mellan honom och mig men jag är isynnerhet missnöjd med honom för att han kommit från Genève till Paris utan att ha låtit mig veta att han var alldeles utan tillgångar. Det är likväl tre år sedan jag satte honom in i de ekonomiska trångmål som jag råkat i; han vet att jag knappast har så mycket att det räcker till mina egna behov och mina förpliktelser och att det skulle ha varit mig omöjligt att förskottera honom pengar som förr i världen. Om jag hade vetat att hans föräldrar (!) skulle beröva honom livets nödtorft skulle jag ha uppmanat honom att inte komma. Jag måste själv leva på 15 eller 20 sous om dagen för maten, det är mig fullkomligt omöjligt att bistå honom. Dessutom har han vanor som äro fullkomligt motsatta mina och jag kan inte leva tillsammans med honom. Ivan slänger allting omkring sig i sitt rum och jag är inte längre stark nog att alltid städa efter all den oreda han ställer till. Kort och

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

gott, det finns en massa små detaljer som emellan oss utgöra anledningar till ordväxling och tvist i samlivet.

När jag skrev till Er att han verkade tokig menade jag inte en *vansinnig*. Ordet *tokig* (fou) är ett epitet som man använder i Frankrike för att säga om någon att han förefaller en extravagant och detta har inte någon annan betydelse eller innebörd.

Jag ser att de som i Sverige översätta franska göra det med tillhjälp av lexikon och inte med psykologisk kunskap om vår karaktär och vårt språk.

Det är tråkigt ty det är inte på det viset man måste förstå.

När Ni får se Ivan kommer Ni för övrigt att märka att han ibland har ett besvärligt lynne men att han inte är *tokig* (aliéné).

Nu ber jag Er min fru, att inte dröja för länge att skicka pengar till Ivans resa, ty när de 45 kronorna väl äro förbrukade för hans behov, blir det mig omöjligt att låna honom pengar, eftersom jag inte har några.

Han behöver kläder och jag har ingenting att ge honom. För att kläda sig snyggt skulle han behöva 30 till 40 frs till en anständig kostym utöver vad Ni kan skicka honom för hans resa.

Ivan har inte något ordningssinne och något förutseende; han känner endast sitt begär för ögonblicket, och omsorgen om morgondagen är en sak som han lämnar ur räkningen. De åtta år som han har tillbragt i Egypten med att leva i den orientaliska smutsen ha kommit honom att förlora de få goda vanor som jag hade lyckats inpränta hos honom. Denna vistelse har snarast ur alla synpunkter varit skadlig för honom och jag gjorde orätt när jag lät honom ge sig i väg tillsammans med dr Insabato som jag inte alls är belåten med just nu.

Det är Ivan som skall översätta detta brev för Er. Jag förutsätter att han översätter det sådant det är — — — och sedan får han komplettera och utlägga som han vill så att Ni förstår fullständigt. Mottag min fru, mina uppriktiga hälsningar.

Marie Huot.

En månad senare är det konstnären Yngve Berg genom Carl Wilhelmsons förmedling får göra Ivan Aguélis bekantskap. Berg har i Konstnärsklubbens år 1931 utgivna album »Bohemer och akademister» i en utomordentligt fängslande essay betitlad »Ett huvud för sig» skildrat sina upplevelser tillsammans med Ivan Aguéli denna sommar i Paris, och samtidigt inflätat några av de dyrbara minnen som hans ressällskap Carl Wilhelmson berättat om sin originelle ungdomsvän.

Det var i juni 1910, skriver Berg, som jag i Paris blev bekant med Aguéli. Wilhelmson och jag hade just återvänt från vår första spanska resa och larvade en dag omkring i drivhushettan i Independenternas utställningstält nere vid Seinekajen, då Wilhelmson stannade framför en rätt kuriös figur, som genom sin pincené närsynt granskade en duk, jag skulle tro av Marquet. Det var Aguéli. Han hade bred panna och ett ganska kraftigt ansikte, tunna mustascher och ett glest litet hakskägg, som han nervöst tvinnade. Näsan hade av naturen en gång varit rak, men näsbenet hade blivit krossat vid ett tumult på ett anarkistmöte. Trots årstiden var han iförd en kort, dubbelknäppt vinterrock och en luggsliten pälsmössa, en utstyrsel som han bar sommar och vinter.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

När Wilhelmson några dagar senare for vidare hem till Sverige, hade jag lärt känna Aguéli litet, och vårt umgänge fortsatte. Han kom emellanåt och uppsökte mig i min ateljé. Han hade en synnerligen okonventionell syn på allt och alla och var ofta gripen av någon idé, som han hade behov av att lägga ut. Ibland hade han fattat intresse för en tavla eller skulptur, han sett på någon utställning, och då drog han mig gärna med hem till konstnären för att resonera konst. Dessa samtal blevo ofta både fängslande och roande, men tankeutbytet försvårades, inte bara av att Aguélis mentalitet var starkt påverkad av arabiskt tänkande, utan också av att han hörde illa, som följd av att han i Indien en gång botat malaria med en alltför stark dosis kina. När det var vinter och kallt var han nästan helt döv; man kunde egentligen bara tala med honom på sommaren.

Aguéli bodde vid denna tid i ett vindsrum på ett tredje klassens hotell vid någon av smågatorna i närheten av Ecole des Beaux-Arts. Men där tog han inte emot, man fick i stället följa med till hans gamla väninna, madame Huot, som bodde inte långt därifrån. Hos henne intog han sina måltider, och där var han hemma. Marie Huot, modellen till Sager-Nelsons porträtt La dame de silence i Thielska galleriet, var en liten gumma, som, när hon i vardagslag lafsade omkring i tofflor, okammad och iförd en gammal solkig flanellrock, inte avsevärt skilde sig från kvarterets enklare concierger. Men hennes drag buro spår av svunnen skönhet, och klädd till fest såg hon ut som en prinsessa d'Este i tung brokadklänning och pärlbesatt hårnät. Hon bebodde en liten lägenhet på tre små rum, som hon möblerat med pärlemorinlagda kistor och andra orientaliska antikviteter. Denna våning hade hon hyrt, förklarade hon, för den stora terrassens skull, som löpte utanför de tre i fil belägna rummen. På den hade hennes katter, väl ett tjugotal, sitt tillhåll, och för dem levde hon. Var och en fick sin individuella skötsel. Hon lagade olika mat åt dem, somliga voro sjuka, en fick svavelbad och så vidare.

Mitt livligaste minne av gumman är från en skymningsstund i den lilla våningen, då hon höll en utläggning om naturen. — »Vi stadsbor», sade hon, »som tvingas att leva skilda från naturen och inte ha den omkring oss, måste själva försöka skapa ett landskap åt oss. — Se där min sol!» utropade hon och pekade med en vacker handrörelse på ett spanskt-moriskt fat, som var så finurligt uppställt på cheminéefrisen, att det i sin lusterskimrande skiva återkastade den slocknande dagern. Det lyste verkligen som en röd kvällssol i halvdunklet. — »Och se där mitt lilla moln», tillade hon och visade på ett gammalt persiskt glas, som med sin halvtransparenta mjölkighet tycktes i färd med att segla förbi hennes sol.

På Aguélis uppmaning plockade madame Huot en dag fram ett par buntar med rullade dukar, som hon hade liggande i en garderob. Det var de första målningar jag såg av Aguéli, egyptiska landskap, som jag senare återfann på A.-B. Konstverks minnesutställning. I buntarna lågo också ett par skisser av Sager-Nelson, jag minns särskilt ett porträtt av en rödhårig flicka.

Det var rymden, djupet, tredje dimensionen, förklarade Aguéli, som intresserade honom i målning. »Orienten», sade han, »är inte praktfull i färgen och grann, som nordiska folk i regel tro. Därnere är det det oerhörda ljuset, som ger form och perspektiv. Solen strålar med en sådan intensitet, att den tillintetgör lokalfärgerna och färgar allt i sin egen färg. Det är ljuset, som är det primära, landskapet ändras efter belysningen och blir overkligt, så att man endast tycker det vara en förevändning för en uppvisning av solen, som skulpterar bergen efter sitt behag och formar massorna enligt sin arkitektoniska vilja. Ju starkare solen lyser, dess högre syns himlen och dess vidare hori-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

sonten, medan förgrunden krymper ihop. Annat är det på nordliga breddgrader. Där drar horisonten ihop sig, och förgrunden får en helt annan betydelse. De svenska målarna ha inte förstått, att himlen i norden är en spegel, som kastar ner ljuset i förgrunden.»

Som man kan se av hans målningar, hade Aguéli redan tidigt på nittiotalet sinne för Cézannes och Gauguins konst. På den tid jag umgicks med honom, intresserade han sig mest för kubisterna, Picasso, Le Fauconnier och Léger, som han uppsökte, resonerade med och teoretiserade om. Det svenska stämningsmåleriet satte han inte högt. Han indelade konsten i sentimental och cerebral. Till den sentimentala räknade han allt, som vädjar till åskådarens minne, idéassociationer etc., överhuvud allt, som hänför sig till ämnet, vilket han betecknade som utomkonstnärliga och störande element. Konsten skall vara cerebral, ansåg han, och verka direkt genom att hos åskådaren väcka den inre känslan av livets pulsslag, rytmen. Allt vad konsten vill uttrycka genom andra medel än vältaliga proportioner, det vill säga talens harmoni i intensivt personlig betoning, är av ondo. Varje konstutövning består i att precisera sin känsla och vilja i avmätta accenter i det tredimensionella rummet, det vill säga teckning, form i vidsträcktaste mening. Men form är ljus, och ljus är färg. Vid ljusbehandlingens fulländning uppgår antitesen linje-färg i en högre enhet. Att uppnå en riktig gradering av ljuset, som avväger massorna och uppbygger rymden, så att man får en gripande känsla av verklighet, är huvudsaken i konsten. »Visheten», sade Aguéli, »är i konsten som i allt annat bara att sätta allt på sin rätta plats, ge allt dess rätta valör, sätta det i det sanna ljuset».

Det var en sorts syntetisk realism, som var hans konstnärliga program.

Aguéli teoretiserade mycket denna tid. Han skrev under signaturen Abdul-Hâdi konstkritiker i L'encyclopédie Contemporaine och publicerade i tidskriften La Gnose essayer, inspirerade av arabiskt tänkande, som ganska mycket sysslade med konst och konstteori. Däremot kan jag inte erinra mig mer än ett tillfälle, då han talade om att själv måla. Vi hade gjort bekantskap med ett par kineser. Den ene var en liten och fin aristokratisk typ, som hette Li. Han var poet och studerade aviatik i Paris. Den andra hette Shang och var en robustare sort. Han var anarkist med konstintresse. Aguéli planerade en resa, som han ville, att han, Shang, jag och en engelsk målare han kände skulle företaga tillsammans. Vi skulle besöka Egypten, Indien och Kina och vara borta i minst två år. Vi skulle hyra ett litet hus, anskaffa några infödda tjänare, ha eget hushåll och leva på infödingarnas vis på de platser, där vi slogo oss ner. I Egypten och Indien var Aguéli hemma och behärskade språken, och i Kina hade vi Shang. På det viset skulle vi kunna leva fantastiskt billigt. Aguéli beräknade, att vi skulle behöva 2,000 kr. med oss vardera. Och vi skulle ha lika mycket med oss hem igen, försäkrade han med karakteristisk sorglöshet.

Denne Shang åtog sig på Aguélis förslag att sitta modell för oss i en trädgård i en utkant av Paris. Trädgården hörde till ett rätt stort men förfallet hus, vilket i vanliga fall beboddes av en skådespelare, som var son till madame Huot. Nu på sommaren var han bortrest, och Aguéli hade åtagit sig att se till huset och ge vatten och sallad åt sköldpaddorna, som höllo till i trädgården. Här placerade vi Shang, och jag ställde upp mitt staffli, men när vi skulle börja, förklarade Aguéli, att han höll på att skriva en artikel, som han måste ha färdig, innan han kunde börja måla, och därmed försvann han in i huset. Inte heller dagen därpå blev det något av med Aguélis målning, och lika illa var det varje gång Shang satt i trädgården. Alltid var det något som hindrade Aguéli

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Yngve Berg: Porträtt av Ivan Aguéli. Blyertsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

från att måla. Senare har jag misstänkt, att han inte hade några målargrejor, och att han hoppats, att jag skulle erbjuda honom av mina. Jag var för oerfaren för att den tanken skulle komma i mitt huvud, och han var för skygg att göra någon antydan i den riktningen. Kanske var det också lyckligast, att jag inte gjorde honom något erbjudande, ty med den känslighet, som utmärkte Aguéli i dylika fall, är jag inte fullt säker på, hur det skulle ha upptagits.

Det är lyckligt att vi, tack vare Yngve Berg, besitta en skildring av ett ögonvittne från denna märkliga miljö, som annars skulle ha levt blott i Mme Huots egna brev och dikter. Dessa skatter, spanska kistor och

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

egyptiska moskélampor var det som hon hade besjungit den gången när de ännu prydde den gamla våningen vid rue de Seine.

Dans le pénombre chaude et le doux sanctuaire
D'un nid oriental, des fantomes très vieux
Ressuscitent, pour moi, les siècles somptuaires
Où se plaît le regret des artistes pieux.
— — — — — — — — — —
Et moi, pauvre exilée en une époque laide,
Je revis des antans, avec un cœur tout neuf,
A contempler ces fiers suivants: cela m'aide
A servir la beauté dont notre siècle est veuf.

Den osminkade bild som den unge svenske konstnären ger av prästinnan i denna helgedom, avviker onekligen ganska betydligt från det porträtt som författarinnan till »Le Missel» tecknat av sig själv några månader tidigare i brevet till Ivan.

Jag är inte säker på att det bara var bristen på materialier som avhöll Ivan Aguéli från att sätta sig ned och måla Shangs porträtt. Det skulle i varje fall inte förvåna mig, om det hade varit skygghet för att i tävlan med en ung landsman, efter ett uppehåll på femton år ge sig i kast med en uppgift som han kanske teoretiskt hade löst inför sin unge vän i djupsinniga utläggningar men inför vilken han kände något av nybörjarens osäkerhet, när det kom från ord till handling.

Det som detta år i hög grad tog Ivan Aguélis tid var den av Yngve Berg omnämnda, 1910 grundade tidskriften »La Gnose revue mensuelle consacrée à l'étude des sciences ésoteriques». Direktören för företaget döljer sig under pseudonymen Palingénius, chefredaktör är Marnès. Redaktionssekreteraren bär det mystiska namnet Mercuranus.

La Gnose är ett forum för filosofiska och estetiska undersökningar. I ett programuttalande (januari 1911) betitlat »ce que nous ne sommes pas» understryker direktionen av tidskriften att den ej tar någon befattning med den analytiska eller experimentella vetenskapen eller med den moderna västerländska filosofin, den sysselsätter sig ej med moraliska eller sociala frågor, den har ingen beröring med någon av de esoteriska religionerna. Å andra sidan räknar La Gnose sina anhängare varken bland ockultister eller mystiker.

»Med ett ord, fullkomligt ointresserade av varje yttre handling tänka vi på intet sätt vända oss till den stora massan eller göra oss förstådda därav. Vi bekymra oss på intet sätt om hopens mening, vi förakta alla angrepp, från vilken sida de än månde komma och tillerkänna inte någon rätten att döma oss.»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I den av Georg Pauli utgivna tidskriften *Flamman* för 1919 har Yngve Berg under rubriken »Den rena konsten» i översättning återgivit huvudpartiet av en artikel av Aguéli ur januarinumret för 1911 av *La Gnose*. Denna tidskrift skulle utan tvivel i sin helhet vara förtjänt av en omfattande studie.

Bland de ämnen som Aguéli behandlade i *La Gnose* var även hans vördade mästare Ibn al-'Arabi. Den arabiske vise var alltjämt för honom den ojämförlige, och enligt vad han skriver i ett brev på arabiska, till vilket jag längre fram återkommer, stiftades »fredagsnatten den 26» — månad och år anger han ej — sällskapet El Akbariya, som uteslutande skulle syssla med studiet och tolkningen av den arabiske vise.

Ivan Aguéli längtade hem, och de begärda respengarna från modern hade kommit. Men »hem» betydde för honom inte den hatade småstadshålan Sala. Det var Gotland, det var rymden över soldränkta kritklippor, det var det oändliga havet, det var de aldrig glömda skönhetssynerna från ungdomsåren. Dit var det han drog på sin pilgrimsfärd.

I Visby hade Ivan Aguéli en gammal vän boende som hette May, trädgårdsmästare till yrket. Det är trädgårdsmästarens son, blomsterhandlare Harald May, som berättar hur det gick till när hans far fick besök av barndomsvännen. Det måste ha varit år 1909 eller 1910, skriver han. Det förstnämnda året är uteslutet. Det kan däremot ha inträffat 1910. Något annat bevis för att Aguéli denna sommar avbröt sin Parisvistelse har dock ej kommit till min kännedom. »I fars trädgård stod ett par pojkar och en gumma och arbetade. De höll på att gräva vid staketet mot gatan, så det var nog tidigt på sommaren, i början av juni senast. I varje fall kom en underlig uppenbarelse på gatan, en karl med mörkt skägg och mörka kläder, svartblå sammetsbyxor, brett rött sidenskärp med en instucken dolk, vit skjorta och på huvudet en fez, därtill något låghalt. Kläderna slitna och solkiga.

Jag undrar inte alls på att gumman och pojkarna hade ohejdat roligt åt den där 'turken', allra helst som de, utan att det togs illa upp, kunde säga vad som helst åt en sån där hedning. Jag minns hur de släppte spadarna och skulle springa, när främlingen med ett hopp, värdigt en känguru skuttade över det nära $1^1/_2$ meter höga staketet och frågade efter min far. Jag minns vidare hans bortslagna näsben och hans vid Pariskuppen avsparkade (?) lårben, sådant som slår an på pojkar.»

Men lika oväntat som den underlige turken uppenbarade sig, lika hastigt var han åter försvunnen. Ivan Aguéli hade återvänt till Paris. Viktiga problem väntade på sin lösning.

Alltsedan den dag när Islam för Ivan Aguéli blev sammanfattningen av

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

livets högsta visdom, började han värdesätta de olika europeiska folken efter deras förmåga att uppskatta vikten och värdet av den muhammedanska kulturen. Hans egna, bittra erfarenheter från den franska anarkistförföljelsens dagar och å andra sidan den förståelse för den islamska frågan som han hade mött hos den unge Enrico Insabato, hade gjort klart för honom att Italiens folk var det av Gud utkorade att hjälpa orientens barn i deras självbevarelsekamp mot förfall och undergång.

»Det är endast för att inte kompromettera oss med bödlarna från Algeriet och Sudan som vi inte komma att ge ut vår tidskrift på franska», skriver han 1906 till Mme Huot.

Men som en annan berömd Egyptenresenär vid namn Peer Gynt kom Ivan Aguéli vid Sfinxens fot »til andre resultatter».

Den varme Italienvännen var upprörd över detta lands erövringspolitik i Tripolis. Han hade visserligen mycket att förebrå även Frankrike för dess framfart i Afrika, men detta svek från Garibaldis nation tog honom särskilt hårt. Alltså önskade han inte någonting högre än att kunna bidraga till en reformering av den franska kolonialpolitiken och till ett förstående inom detta lands intellektuella kretsar för hans österländska trosfränder.

Det ögonblick han i Paris står inför uppgiften att närma Frankrike och Islam till varandra är allt gammalt groll, all kritisk inställning glömda. Och så få vi bevittna hur han detta år sätter in hela sin djupa kännedom om islamska förhållanden, använder hela sin övertygande dialektik för att kartlägga de vägar som ett samgående mellan »Marianne» och Muhammeds anhängare borde följa.

I en av de kistor som tack vare Prins Eugen räddats hem från Mme Huots vind fann jag anteckningar nedkastade med blyerts på baksidan av reklamblad för »L'Eternelle Jeunesse — L'Eternelle Beauté Madame Debaon 13 Rue du Vieux-Colombier, Paris VIe (Discrétion)».

Man torde knappast misstaga sig om man gissar att den evigt unga och evigt sköna men strängt sparsamma Mme Huot försett den skrivande med detta billiga men mycket användbara papper.

Det är dessa fullskrivna reklamblanketter, som, åter hopfogade, låta oss lyssna till Ivan Aguélis franco-islamska dröm. Och jag frågar mig om detta mångfrestande geni har skrivit något på en gång mera imponerande och visare än de sidor där han på grundvalen av många års bittra erfarenheter ger den sin genomskinligt klara form.

Som ett viktigt komplement till programtalet fogar sig en artikel N:o 2, som delvis upprepar den förra med andra ord men går närmare in på frågan om den franco-islamska grupp som omtalas i programtalet.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Som tredje dokument berörande de franco-islamska planerna kan man räkna brevkonceptet till general Cherif Pascha, den kände turkiske statsmannen, med hemställan om bistånd vid finansieringen av ett påtänkt tidningsorgan för gruppen. Konceptets ej minsta intresse ligger i att det låter oss ana att Aguéli ej nöjde sig att stanna vid drömmen.

I.

Tack vare våra nationella anlag kunna vi, alltefter omständigheterna än handla med engelsk fasthet än med italiensk smidighet. Ingen har mera betingelser än vi att äga en järnhand i en sammetshandske. Vi borde följaktligen vara de främsta kolonisatörer i världen. Emellertid äro vi det ej, åtminstone inte ännu, och detta beror på orsaker som äro lätta att komma underfund med. Vår koloniala expansion har varit alltför snabb för att tränga in i det allmänna medvetandet, sådant vi möter det hos en genomsnittsfransman, vilken som helst av våra kolonier är alltid en dårskapens hemvist, det underligaste av alla främmande länder dit man sänder många soldater, och där den högre förvaltningen befinner sig i franska händer. Det är det hela.

Men nu är det mycket viktigt att inte vara hemlös i sina egna kolonier. Vi äro det emellertid, ty i grund och botten äro vi där reducerade till rollen av tyranner mot vår vilja.

Vi ha skapat ett stort kolonialimperium, inte bara med det nationella (omedelbara) välståndet för ögonen men också i civilisationens intresse. Bevarandet av vår erövring, d. v. s. vår framtid på andra sidan havet kommer att bero på det sätt vi breda ut oss bland infödingarna. Ett kejsardöme utan den kejserliga konsten att förbinda vår lycka med våra undersåtars eller underlydandes kommer ofelbart att ej bli av annat än övergående bestånd.

Det är olyckligtvis sant, att infödingarna inte alls äro lyckliga. T. o. m. i de fall, där vårt herravälde, åtminstone ur vår synpunkt, har förbättrat deras rent materiella liv, äro de inte nöjda. Förhållandet är att de inte leva sitt liv och det är dem omöjligt att leva vårt. Vad vi än gjorde skulle vi ej kunna skapa deras lycka, vilket likväl är det första villkoret för det betryggade och fortsatta behärskandet av en koloni. Man skall alltid behöva infödingar, deras medverkan och följaktligen den goda viljan i deras förbindelser med oss. Detta blir helt och hållet oundgängligt när det gäller länder med gamla traditioner.

Men förhållandet är att alla hittills gjorda försök att intressera infödingarna för vårt koloniseringsarbete fullständigt har misslyckats. Det är i synnerhet i de muselmanska länderna som felen i vårt system är iögonenfallande. Vi ha gjort ett häftigt avbrott i infödingarnas liv, men det är inte det som är den stora olyckan. Det var nu en gång oundvikligt. Men i stället för att låta dem komma att glömma minnena av striderna genom att hjälpa dem att återtaga sitt muselmanska liv och leva det bättre än förut, i erövringens ögonblick, ha vi utan urskillning gjort allt för att leda in dem på en väg som inte är deras, under det vi framför deras ögon låta alla slags materiella fördelar blänka som lockbete. Men det uteslutande materiella livet har bara en relativ vikt för dem. Till trots för allt sken intar i deras intresse traditionen första rummet. Man måste ha levat det muselmanska livet för att veta att till trots för en misär som framkallats av intellektuellt och moraliskt förfall, till trots t. o. m. för en skenbar skepticism

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

äro muselmanerna, alla muselmaner djupt fästa vid sin tradition. Vår föraktfulla eller likgiltiga liknöjdhet för deras religiösa liv skall för alltid hindra dem att ha förtroende till oss. Ur sin synpunkt ha de fullkomligt rätt. Så som förhållandena äro ersätter religionen, d. v. s. Islam, all social, intellektuell, moralisk, historisk och vanligen t. o. m. folklig tradition. Men det är av vikt att anteckna att tidsbegreppet inte är alldeles detsamma hos muselmanerna som hos européerna. Det må nu vara effekten av ett patriarkaliskt liv eller av en egendomligt utvecklad familjekänsla eller av vilken annan orsak som helst, så leva muselmanerna i det förflutna eller i framtiden lika mycket som i nuvarande ögonblicket. Därav följer att allt vad man gör emot Islam blir inte blott en akt av fientlighet mot den muselman som ni har inför er utan också en förolämpning mot hans förfäder och ett hot mot hans barn. Jämfört med ett dylikt förhållande betyda några materiella förmåner absolut ingenting som ersättning.

Häri ligger ingenting som bör förvåna en fransman. En utlänning som sätter oss i tillfälle att göra några goda affärer men som inte förstår oss, som inte älskar vår karaktär eller vår nationella tradition och som föraktar vårt styrelsesätt, av en sådan man skola vi söka draga så stora fördelar som möjligt utan att bevara någon slags tacksamhet mot honom.

Allt detta för att visa er att muselmanen, vem han än månde vara, alltid kommer att bedöma er i sista hand efter den ställning ni intar gentemot hans religion.

Nu uppställer sig två frågor 1) Är infödingarnas muselmanska liv förenligt med våra intressen eller inte? 2) Vad kunna vi med fördel göra för Islam under nuvarande omständigheter?

Det är nu vetenskapligt bekant att Islam, långt ifrån ett hinder för civilisationen, är en mäktig faktor till dess förmån; och att dess principer t. o. m. snarare äro liberala. Man vet historiskt att muselmanerna i ett kritiskt ögonblick ha räddat det brittiska herraväldet över Indien och att de ännu i dag utgöra dess förnämsta stöd. Dogmen om ett universellt kalifat eller Imamat är inte annat än en formalitet utan någon praktisk betydelse och som man endast på mycket långt håll kan jämföra med påvens inflytande i katolicismen. Mer än en gång ha vi hört de förnämsta religiösa auktoriteter i Islam uttala sin åsikt att om en europeisk regering kunde lämna solida garantier för ett såväl yttre som inre islamitiskt skydd, skulle alla muselmaner med ulema i spetsen skynda sig att underkasta sig denna regering för att låta sig styras av honom. Islamismen var fordom intransigent på den tid ofördragsamheten rådde i Europa. Nu är så ej längre förhållandet.

Det har emellertid stundom hänt att Islam har spärrat vägen för oss. Då, förefaller det mig, har man inte alltid väl förstått att Islam inte var annat än ett vapen i händerna på några fanatici som drevo agitation bland de okunniga. Och att ingenting skulle ha hindrat oss att betjäna oss av samma vapen för fredens och en ordnad styrelses sak.

Formerna för islamofil politik skulle ofrånkomligt bero av omständigheterna. Man får under ingen förevändning lägga sig i teologien utan låta dogmerna normalt utveckla sig. Engelsmännen ha inte alltid iakttagit denna lag. Det är därför Muhammed Abdous verk i Egypten snarare har tjänat den egyptiska nationalismen än den engelska politiken.

Det som under normala förhållanden förefaller oss det nyttigaste är

1) Uppförandet av en moské i Paris. Eftersom det finns en i London, i Moskva och t. o. m. i Wien är det otillåtligt att »la ville lumière» skulle placeras efter dessa huvudstäder med hänsyn till religiös tolerans. Den muselmanska kolonin i Paris lider betydligt såväl i moraliskt som socialt hänseende av denna brist, ty den utgör ett all-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

varligt hinder för dess medlemmars solidaritet. Uppförandet av denna moské är alltså inte en affär av nationell eller borgerlig egenkärlek utan dessutom en plikt av första ordningen som gästfrihetens lagar bjuda oss.

2) Att materiellt understödja pilgrimsfärder, till förmån för pilgrimernas ekonomi och trygghet. Att ställa till deras disposition goda skepp som är speciellt inredda för de troendes rituella behov med tillräckliga möjligheter till tvagningar, kök, platser reserverade för bön etc.

3) Eftersom ocker under alla dess former är strängt förbjudet av religionen, händer det att samvetsgranna muselmaner neka att betjäna sig av västerlandets system för penningars sparande och deponerande. Det skulle då vara lämpligt att skapa speciella sparkassor (eller åtminstone depositionsinrättningar) till muselmanernas bruk. Man skulle ersätta räntan genom större garantier än dem man medger övriga depositärer, liksom genom lättnader med avseende på uttagandet, överflyttande, etc.

4) En skiljedomstol för alla tvister mellan muselmaner och fransmän.

5) En rent intellektuell organisation, som skall ha till ändamål att övertyga muselmanerna från hela världen om våra goda avsikter och sålunda tjäna som underpant på vår ärlighet. Denna organisation skall vara ganska mångsidig. För ögonblicket skola vi inte omtala mer än skapandet med statsmakternas stöd av en franco-islamitisk grupp, sammansatt av fransmän och muselmaner och vartill vi redan äga elementen till vår disposition. Denna grupp bör ha ett säte i Paris och ett annat i en muselmansk huvudstad, Kairo, Bagdad, Damaskus, eller t. o. m. Tunis. Den bör börja med att

a) Grunda den arabiska akademi som man sedan flera år har väntat på.

b) Vinna vissa muselmanska grupper som representera den heliga traditionen, vilka fastän de delvis äro hemliga, icke desto mindre åtnjuta ett enormt inflytande i den islamitiska världens politik.

c) Skapa ett moderat parti bland alla länders muselmaner som skall karakteriseras av en längtan efter en normal utveckling och genom sunt förstånd. Det skall vara sammansatt av hederliga affärsmän, av ämbetsmän och i synnerhet av intellektuella.

d) Den skall kunna förbereda ambassadörernas och de högre ämbetsmännens värv i svåra och delikata fall.

Nyttan av den islamitiska organisation som vi ha föreslagit skulle vara

1) att skaffa oss ärliga medarbetare i synnerhet bland infödda av värde och auktoritet;

2) att skapa en stab av islamvänliga fransmän som är helt överlägsen och avsedd för den nationella tjänsten i de muselmanska länderna;

3) utvidgande av våra kommersiella och politiska förbindelser;

4) vederläggande av allt det förtal som cirkulerar angående oss bland muselmanerna och som avlägsnar dem från oss. Vi ha i våra händer ett märkligt dokument som visar att pangermanismen har inträngt t. o. m. i den muselmanska vidskepelsen;

5) låta muselmanerna förstå att vi äro Islams bästa vänner, de enda som gjort den rättvisa och att den islamvänliga politiken ingår i det offentliga medvetandet och opinionen. Existensen av en betydande franco-islamitisk grupp är inte bara den bästa men också den enda garantin för det givna ordet som en republikansk nation kan bjuda muselmanerna. På detta sätt skola muselmanerna, från vilket land på jordklotet som helst, vilka ha behov av Europa välja Frankrike;

6) tillintetgöra alla de religiösa förevändningar som våra motståndare i Afrika åberopa. Freden kommer på detta sätt att mycket lättare återställas i Marocko liksom ordningen i våra övriga kolonier.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

II.

När Islam har stängt vägen för oss — vilket mer än en gång har hänt oss under vår kolonialhistoria, hur många fransmän fanns det som voro i stånd att klart fatta situationens innebörd, att förstå att i det ögonblicket Islam inte var ett hinder *i princip* utan endast ett verktyg, ett vapen mot oss i händerna på några fanatici, som ställde till oroligheter bland ovetande skaror, och att vi skulle ha kunnat betjäna oss av samma vapen inte bara för att försvara oss men också för att i utbyte mot talrika materiella förmåner upprätta en borgerlig och moralisk ordning bland folkslag som voro efterblivna eller råkat i förfall. Några vetenskapsmän hade emellertid anat användningen av islamismen som en hävstång för civilisationen i Afrika. Men vid den tidpunkten kände man ännu ej väl till Islam. Man tillskrev den en stelhet och en ofördragsamhet som var lika fjärran från Muhammeds karaktär som från den franska mentaliteten. Vissa politici ville då skapa en religion *ad hoc,* en slags reformert islamitisk kyrka. Det är onödigt att det förmätna försöket att förändra en vacker mer än tusenårig tradition på ett ömkligt sätt misslyckas. Bättre upp, vi ha den att tacka för den egyptiska nationalismen och ungturkarna.

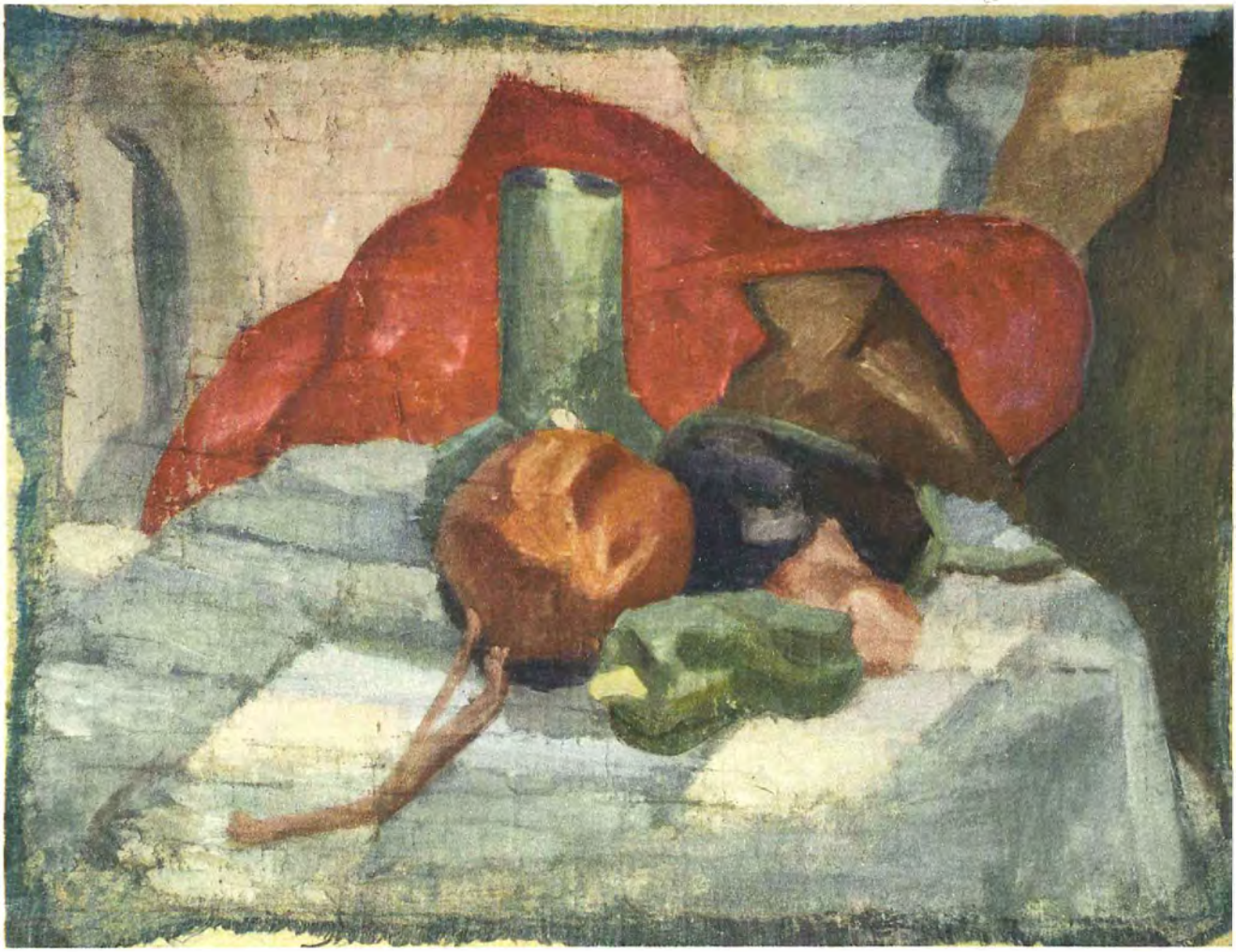
Nu veta vi bättre. Vi veta i själva verket att den verkliga franska idén i synnerhet i sina ultra-moderna former, inte företer alltför stora olikheter med den sanna islamitiska idén, i synnerhet sådan gångna tiders andliga eller kanoniska stormästare ha framställt den. Islam som det här handlar om är alltså inte en liten religion som uppfunnits för våra futtiga behov med hänsyn till den koloniala förvaltningen; men däremot den heliga traditionens stora Islam, den enda moraliska auktoritet som muselmanerna erkänna, den högste domaren, fastän osynlig, av alla deras beslut, den enda vägen inte bara att lära känna dem utan också att försäkra sig om deras goda tro.

Drivna av en strävan att förverkliga den s. k. »associationspolitiken» ha vi stiftat »l'Union Franco-Islamite» i avsikt att avlägsna de missförstånd som existera och som kunna uppstå mellan fransmännen och muselmanerna i våra kolonier. För detta ändamål vilja vi sammanjämka folkrätten med islamismen, vilket icke är omöjligt. Den muselmanska civilisationen är baserad på universaliteten i detta ords vidaste bemärkelse. Detta gäller också den franska civilisationen, arvtagerska av den latinska, och detta med mera rätt än andra folks. Vi vilja dessutom att muselmanerna äro värdiga detta namn, ty det är det ofrånkomliga villkoret av deras moraliska ansvar och följaktligen av varje underhandling med dem syftande på en överenskommelse eller en samverkan vilken som helst.

L'Union Franco-Islamite skall börja sin verksamhet genom nya studier, oberoende av alla de frågor som falla inom dess befogenhet, liksom genom handlingar av rättvisa och tolerans. Studierna böra utmynna inte blott i formler som överensstämma med en god tradition i vad angår de sociala, intellektuella och moraliska förbindelserna, mellan fransmän och muselmaner, utan också i definitionen av en rationell politik av den muselmanska administrationen, en politik som den franska regeringen förr eller senare bör tillämpa såväl i sitt eget som i de styrdas intresse.

Unionen skall sedan vara s. a. s. en skiljedomstol mellan fransman och muselman, ett slags språkrör för reklamationer, gjorda av de muselmaner som ha haft att lida i sina legitima rättigheter genom den franska kolonisationen. Den skall åtaga sig att låta dessa reklamationer gå vidare i det den understödjer dem med de medel som den republikanska konstitutionen ställer till sina bästa medborgares disposition.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Nature morte.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

III.

A Son Excellence
Monsieur le Général Cherif Pacha.

Om ej saken hade varit så brådskande, skulle vi uppskjutit vår hänvändelse till Er till en senare tidpunkt. Då vi i någon mån äro insatta i Eder kampanj förstå vi att den nuvarande situationen i Turkiet framför allting annat tar Eder uppmärksamhet i anspråk. Men saken gäller inte oss och våra personliga intressen.

Det har bildats här på vårt initiativ en islamitisk grupp som lovar att bli betydande. Den är sammansatt av skilda element. Bland dem dominera de intellektuella, av vilka flera äro väl kända av den stora allmänheten. Där finnas också politici, av vilka några äro deputerade. Det finns bland dem de som skulle vilja resa till Orienten för att företaga charaitiska studier, medan andra, mera utåtvända, mera praktiska begränsa sina önskningar till islamvänliga reformer inom den koloniala administrationen. Men samtidigt som jag konstaterar närvaron av olika element inom vår grupp avhåller jag mig från att döma samvetena, ty jag gläder mig åt varje närmande, betydande eller obetydligt, som man gör till vilken form det vara må av den islamitiska idén.

Emellertid inser jag den *absoluta nödvändigheten* att *redan från början* skapa ett rent andligt och ideellt band mellan alla dessa Islams nya vänner på det att skiljaktigheterna i meningar och intressen aldrig skola kunna beröra trons själva grundvalar.

Det skulle alltså vara mycket önskvärt att äga en publikation oberoende av varje icke-islamitisk obligation, t. ex. en tidskrift, hur blygsam den än måtte vara, som skulle kunna tjäna som periodisk bulletin mellan gruppens medlemmar, på samma gång som ett organ för propaganda och försvar.

Det är angående denna sak som vi kommer för att hemställa om Edert höga bistånd. För min del är jag benägen att offra en del av min tid på detta företag, utan någon som helst förhoppning om en materiell förmån i vilken form det vara måtte. Men eftersom jag inte äger någon personlig förmögenhet kan jag inte bidraga till kostnaderna för tryckning, försändelse och administration. Skulle ni vara hågad att hjälpa mig på den punkten?

Jag kan försäkra Er att en islamitisk aktion i Paris, om den också vore uteslutande vetenskaplig och intellektuell, skulle mottagas med ett oreserverat gillande från de fromma muselmanernas sida i hela världen. De skulle uppsända böner för den ottomanske statsman som har skapat en islamitisk försvarspunkt i den europeiska civilisationens mitt.

Det är självfallet att om Ni beviljar mig Ert välvilliga stöd skola vi begagna oss därav med *den största diskretion*.

För den händelse det skulle vara Er omöjligt att bringa oss en direkt hjälp skulle Ni kunna intressera någon inflytelserik muselman i Paris för vårt verk?

Jag bör tillägga att vår grupp inte bör sammanblandas med La Société des Arts musulmans som nyss grundats. Denna förening är mig *oändligt* sympatisk och vi skola inte försumma att understödja den efter våra svaga möjligheter, men det mål vi sträva efter är långt vidare.

I förhoppningen att Ni vill taga i övervägande vår anhållan om Edert beskydd, ber jag Eders Excellens mottaga uttrycken för min djupa vördnad.

Ivan Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Dokumenten rörande de franco-islamska planerna få ett personligt levande komplement i tre på arabiska skrivna brevkoncept i Aguélis kvarlåtenskap, som på ett ojämförligt sätt visa oss brevskrivarens djupa andliga gemenskap med sina trosfränder. Breven äro skrivna hösten 1911 efter konstnärens återkomst till Sverige och äro av denna anledning förda till nästa kapitel, men stå i ett intimt samband med här skildrade händelser.

Man kan förstå att en man som är så rik på idéer och förstår att ge sina tankar en så suverän form, skall taga lätt på de svårigheter som kunna resa sig i hans väg. Pengar betyda mindre än någonsin för honom — den stackars modern har det säkerligen inte lätt när det gäller att tillfredsställa detta eviga anhållande om respengar. Åter och åter måste hon vända sig till den trogne hjälparen Ehrnfried Nyberg.

I mars 1911 skriver Ivan till sin mor:

Min kära Mor!

Tusen tack för dina pengar 20 kr., avsända för länge sedan. Jag fick dem först i förra veckan. Jag hade ej kunnat gå till posten. Jag skadade mig i höften o. kunde ej röra mig på över 10 dagar, men nu är det bra igen. Dessa 20 kronor kommer mig utmärkt till pass, ty jag hade ej ett öre då jag kom upp igen.

Nu tyckes det gå bra o. jag håller på att komma mig upp igen för tredje gången i livet. Jag skriver i en fransk tidskrift, men jag får nu inte betalt ty tidskriften är alldeles ny. Däremot har jag genast fått bestämt löfte om bistånd vid mina bokaffärer, om ett år. Jag är alltså säker om att det lyckas för mig om jag nu äntligen får så att jag kan grunda mitt liv. Det är ingalunda för tidigt men tänk på hur vansinnig min far var mot mig som vägrade att hjälpa mig till de studier som lågo för mig. Må Vår Herre förlåta honom, ty jag kan ej tänka på min far annat än med avsky. Jag vill aldrig ha barn för att de skulle tänka om mig som jag tänker om min far.

Jag vill nu resa hem o. vill giva mig av mot slutet av april nästa månad ty jag måste träffa ett par personer där som äro viktiga för mig.

— —

Jag vill vara hemma i maj, ty på höstsidan så blir det affärer utav o. mänskligt att döma, goda affärer.

Tillgivne sonen.

Men åter kommer tydligen något hinder emellan.

Först i juni 1911 lämnar Ivan Aguéli platsen för sin franco-islamska dröm. När han återsåg Paris skulle det vara som konstnär.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

VII.

TILLBAKA TILL MÅLARKONSTEN.

ETT BREVKORT från London till fru Anna Agelii, avstämplat den 26 juni 1911, hade bebådat sonens hemkomst. Den 10 juli stiger han i land i Göteborg.

Några dagar senare är han i Stockholm. Där går han med förkärlek och drömmer i trakten av slussen, »en av de härligaste platser i Europa», skriver han till ungdomsvännen Garibaldi Lindberg, som han längtar att träffa — alla de gamla kamraterna äro borta från staden. Lyckligtvis har han Ehrnfried Nyberg och patronen, gotlänningen Bob Sandberg, på hans stamlokus, kaffekrogen »Kyrkan», Mälartorget 21. Målaren Otto Holmström hör också till hans närmaste umgänge.

Men till modern skriver han att det är för att träffa henne som han har rest hem, och han gör upp att de båda skola vara tillsammans uppe i Da-

Vinjettbild: *Ivan Aguéli, efter fotografi.*

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

larna. Men han vill absolut inte göra några bekantskaper alls, varken höga eller låga. »De *nyttiga* bekantskaper jag bör göra, de finnas *alla* i huvudstaden. O. jag har redan talat med den förnämsta av dem som genast bjöd mig ut till sig. Jag vägrade emellertid, ty jag hade ej tid.

Jag vill vara i fred med mina böcker och min målning.

Vad nu kläder beträffar, så skall jag låta göra starka skodon i Falun, köpa hemvävt tyg som är det bästa man kan tänka sig o. låta göra kläder. — Kan du då ej komma i håg att då jag är varken köpman eller ämbetsman så har jag rättighet att kläda mig hur tarvligt jag vill. O. i väntan på att kläda mig finfint så kläder jag mig inte alls.

Så nu träffas vi med allra första, om ett par dagar o. se till att vi komma i fred o. ro i Falun eller ej så långt därifrån. Det blir nog det bästa.

Tillgivne sonen.»

Hemma hos Ehrnfried Nyberg vid Wallingatan sitter Aguéli i början av september och pränta de sirliga arabiska typerna i det brev som han sänder till en för oss okänd adressat i Kairo. Det märkliga brevet har, liksom de två efterföljande, benäget översatts och försetts med anmärkningar av professor H. S. Nyberg.

I.

I Allahs, den barmhärtige Förbarmarens namn, och Allah välsigne vår Herre Muhammed och give honom frid!

Min dyre broder,

Frid över dig, och Allahs barmhärtighet och välsignelser! Hur mår du, och hur må vänner och bekanta? Jag längtar starkt efter underrättelser från Kairo och bröderna där om deras förhållanden. Vidare vill jag berätta för dig, min trogne och redlige vän, att jag alltsedan min avresa från Kairo beständigt varit innesluten i Allahs särskilda och allmänneliga barmhärtighet. Svåra förhållanden, fattigdom och fienders fiendskap äro ju endast en undervisning, och orsaka ökad frejdighet i det yttre och fulländad Gudsnärhet i det inre. Jag tackar Allah den Högste för att Han bevarat min kroppsliga och andliga hälsa och stärkt min tro trots de världsliga omskiftelserna eller snarare genom dem. Pris tillkommer Allah i alla skiften! »Efter svårighet kommer lättnad» (jfr koranen, sura 94, 5—6). I själva verket ge ju trångmål och befrielse ett och samma resultat för den som är under välsignelse, liksom de göra det för den som är under förbannelse. Vidare vill jag berätta för dig, att jag för ungefär två månader sedan anlände till mitt land, Sverige. Jag fann där framsteg i humanitet hos folket men ondska i religiösa ting hos regeringen. Många människor ha fängslats därför att de öppet talat om religionsfrihet och yppat upplysta tankar om personliga mänskliga förhållanden, som endast angå de enskilda. Detta hör till deras protestantiska religion, vars hövding är den förbannade doktor Martin Luther. I dessa dagar ha de utdrivit en del från Amerika komna mormoner. Dessa äro också kristna, men av en annan sekt än de. De

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

tillåta månggifte. Observera, min broder, att de i landet icke praktiserade sin tro i fråga om äktenskapet och icke heller gjorde denna fråga och sina åsikter i den till föremål för utläggningar, utan de tillkännagåvo rätt och slätt att de voro mormoner. Detta var tillräckligt för att de skulle utdrivas från riket, trots civilisation och upplysning. Denna historia är endast ett exempel, det övriga är i analogi därmed.

Vad Frankrike beträffar, jag menar Paris, så ha många av våra vänner där antagit islam, såsom ʿAbdelwāhid och ʿAbdelḥalīm. Det stora flertalet av dem tillhör de bildade, litterära och frisinnade elementen, ingen tillhör politikerna — jag har fått nog av sådana och av de erfarenheter jag gjort med doktor Insabato. De ha inträtt i islam av kärlek till »den störste scheiken» Muḥji d-dīn Ibn ʿArabī — Allah vare honom nådig! — och av böjelse för Malamati-orden. Inkörsporten för dem till islam var enhetsläran enligt *išrāḳ*-filosofernas system[1], d. v. s. enheten i flerheten och flerheten i enheten. De uttala välsignelse över profeten Muhammed[2] — Allah välsigne honom och give honom frid! — därför att han är Allhetens väg genom sin mänsklighets fullkomlighet. — Allah välsigne honom och give honom frid! Vidare ha vi med den Högstes hjälp grundat sällskapet *al-Akbarīja* i Paris fredagsnatten den 26. Vi ha ej givit det offentlighet. Man kan endast inträda i det såsom kallad, på en kallelse från vår sida, och vi utfärda våra kallelser endast efter sträng prövning.

Nu, min broder, torde det vara mig möjligt att göra rätt för mig hos alla mina fordringsägare. Vill du i din fullkomliga godhet ombesörja för mig denna viktiga angelägenhet, skicka mig deras betalningsvillkor och räkning och framföra till dem en ursäkt från min sida för mitt dröjsmål, som endast beror på oförmåga och fattigdom. Jag har av allt mitt hjärta åstundat att gälda mina skulder, men jag har icke haft att vänta stora penningsummor för att fullgöra mina förpliktelser, utan jag har varit till den grad utfattig, att jag t. o. m. är barskrapad på småmynt. Här några av skulderna.

Till scheik Abu Leila, en släkting till scheik Jūsuf..... 80 piaster.
Till scheik ʿAlī aš-Šarkāwi, skrivaren ..... 20 piaster.
Till Muhammed Efendi Ramaḍān, husägare vid Darb at-Ṭartūr .... 3 pund.

Vad beträffar scheik Mahmūd, toffelhandlaren i al-Chaijāmīja, så känner jag ej hans villkor, men jag önskar att han skall bli nöjd med mig, ty han hör till de bästa, och jag har aldrig behövt beklaga mig över honom.

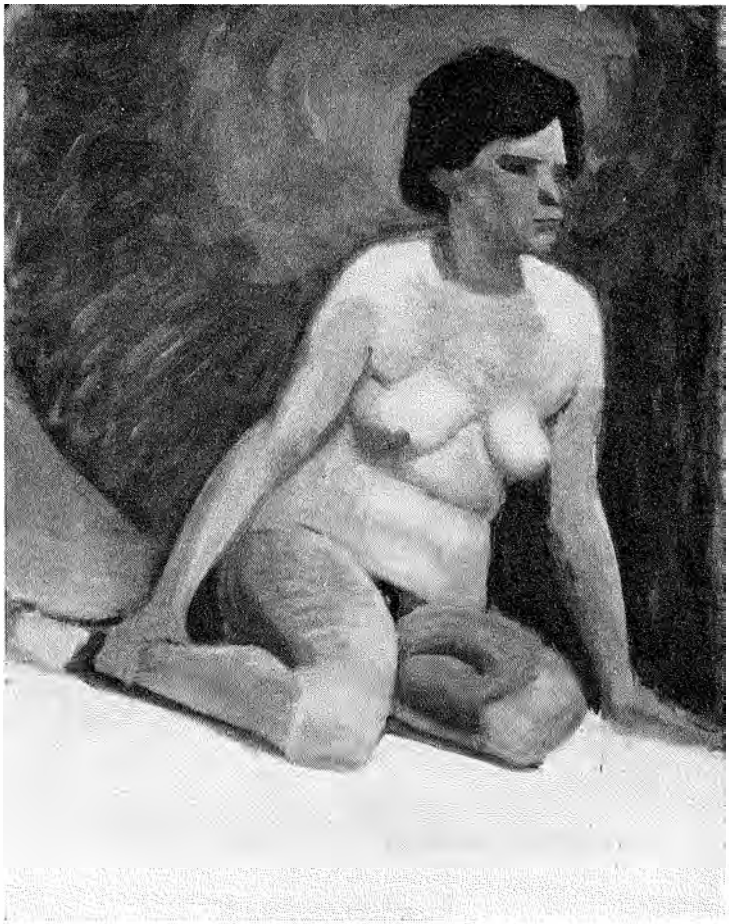
Jag har mycket forskat i religionens föreskrifter, t. o. m. efter filosofernas metod, och jag har på så vis funnit underbara saker. Häri har jag fått hjälp av en av dem som trätt ut ur mörkret in i islams ljus. Det är en läkare, som botar olika slags sjukdomar genom att inrätta livet efter naturens ordning i fråga om rörelser, mat, dryck och andning, i överensstämmelse med Skaparens, den Högstes befallning. Jag har kallat honom och hans riktning för »de naturenliga». Jag har hos honom bevittnat under i läkekonst. Han hör numera till oss.

Jag har försonat mig med fru Marie. Orsaken till schismen mellan oss låg uteslutande i missförstånd, vidare också i galenskap från min sida. Hon hälsar dig och de

[1] *Išrāḳ*, »illumination, inre upplysning», är ett huvudbegrepp i det teosofiska system, som utbildades av *Suhrawardi*, avrättad för irrlära i Aleppo 1191. Enligt denna teosofi, som är nyplatonskt påverkad, finns det ett andligt ljus, som är symbol för emanationen från det gudomliga och betraktas som tingens djupaste realitet. Suhrawardis lärjungar kallades *išrāḳījūn, išrāḳ*-män».

[2] D. v. s. de erkänna Muhammed som profet och beteckna sig därmed som muslimer i ordets riktiga bemärkelse.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Aktstudie. Kat. 101.
Tillhör kansliråd̊et H. Nissen, Stockholm.

dina mycket. Vad beträffar doktor Insabato, så är han en avfälling och gör både gott och ont, ostadig och flyktig som han är. Jag har träffat honom i Paris, men vårt samtal rörde sig endast om personliga förhållanden. Han invigde mig icke i sin nya politik och jag begärde ej att bli invigd i den. Jag är fri från honom och han från mig, och det sedan år tillbaka. Jag har betalt mitt fel dyrt. Och Allah vet bäst, och »han vet vad som ligger i brösten» (koranen, sura 3, 115 m. fl. ställen).

Jag har funnit en annan handskrift av *Häzär yäk esm,*[1] d. v. s. »Tusen och ett namn».

Denna (bok) håller nu på att tryckas. Jag skall skicka den till dig och bröderna om Allah den Högste vill. Jag besvär dig vid Allah, min broder, att skriva till mig och ge mig underrättelser från Kairo, och att hälsa från mig till vännerna allesamman: din far och dina bröder, scheik Abu Leila, scheik Jūsuf Abu Laila, scheik Muḥsin al-Jemīnī, scheik ʿAiderūs, scheik ʿAlī, skrivaren, scheik Abū Ṭālib från Badrašēn, scheik Ḥusāfī och hans bröder från . . . (här slutar brevet, som är ofullbordat).

[1] Persiska; titel på en av de vanliga mystiska traktater som uppräkna Allahs namn och ge mystiska spekulationer omkring dem. — I ordet *häzär* har förf. glömt *r*.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Koncept till brev på arabiska från Aguéli.

II.

Min dyre broder,

Edert ärade brev nådde mig i går, och jag skyndar mig att besvara det — av längtan efter att få träffa de kära vännerna och återse de vördnadsvärda platserna i Kairo. Ack att jag vore i al-Azhar! Mycket gott har gått mig ur händerna på grund av min dumhet — förlåt mig, o Herre, förvisso var jag fåvitsk.

Sedan vill jag underrätta dig, min trogne vän, att jag frågat efter räkningen endast för att kontrollera det franska postverket; ty om endast *en* postanvisning (el. check) kommer fram, så komma alla andra fram. Jag har från detta land skickat en postanvisning (check) på 1 egyptiskt pund, daterad 11 september — 18 Ramadan. Om den icke har kommit fram, skall du reklamera den. Sedan jag fått besked därom, skall jag skicka hyra till al-Abu 'Askar, en tredjedel eller hälften alltefter min förmåga.

Jag tackar dig än en gång för din taktfullhet ifråga om meddelandet av min adress till Insabato. Vet, o broder, att jag skiljer mellan vännen och politikern; jag undviker icke vännen därför att jag tar avstånd från hans politiska handlingar. Jag åstundar ett sådant avståndstagande först och främst från min sida, därefter från mina vänners sida och slutligen från alla muslimers sida, om det är nödvändigt. Allah den Högste vet, att jag sedan mer än fyra år tillbaka är fri från honom, d. v. s. från hans politik — vad vännen beträffar, så är han en man, som i högsta grad står över allt klander och all påtalan; från den synpunkten har jag aldrig riktat något angrepp mot honom. Mina invändningar mot honom röra först och främst hans islamiska politik och i andra rummet hans italienska inrikespolitik. Han är nu en avfälling från frihetens principer (överstruket: såsom hans kompanjon Giolitti). Det är nu en gång svårt inom islam att nödgas umgås med somliga fähundar av denna världen, även om de äro muslimer. Ingen annan islam gör oss tillfyllest än *islam*, islam själv, den och intet annat. Om muslimerna äro olydiga och otrogna, så förändras därmed aldrig Sanningens religion. Allahs religion står över människornas handlingar, de må vara goda eller onda; Han är Han och Hans religion är Hans religion i alla skiften, på den efterlämna tidernas omskiftelser icke något spår. Till vår religions sanningar hör, att världen är sådan Allah den Högste vill. Då så är, kräv fullkomlighet endast av dig själv. Om du kräver den av någon annan än dig själv och sedan ej får se den, så gör du intrång på Skaparens, den Mäktiges — Väldig och Stor är Han — rätt. Sålunda min kära vän, far jag icke med ont tal om doktorn, tvärtom, men jag säger att han ej hör till enhetsbekännarna (= dem som bekänna att Gud är en = muslimerna). I mina ögon har han två sidor: dels är han vän, dels politiker. Vad vännen beträffar, så har han allsköns förtjänster, t. ex. medfödda goda egenskaper. Vad åter politikern beträffar, så är han i mina ögon såsom en dubbel avfälling. Därför kan jag endast älska vännen på avstånd, av fruktan och avsky för den andre (= politikern), som gör honom avskyvärd. Vet också, att jag i allra högsta grad opponerar mig mot hans politik och hans kompanjon Giolittis politik — dennes, som för att hjälpa drottningen har övervunnit konungens motvilja mot att börja krig med muslimerna. Vet, att medelpunkten för krigspartiet i Italien är Banca di Roma, d. v. s. staden Roms bank. Den är en borg för alla brutala partier, och den har fångat i sitt nät huvudparten av de framstående männen i Italien — Allah vet bäst hur den har kunnat fånga Insabato. Men allt detta är detaljer och ingenting annat. Det viktiga är,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Damporträtt. Kat. 110.
Tillhör provinsialläkare Gustaf Nilsson, Enköping.

att muslimerna icke nedlägga vapen, innan den republikanska rörelsen i Italien har slagit ut i blom — det är möjligt att detta är nära förestående, närmare än man tror. Sedan vill jag, o broder, tillstå för dig mitt hemliga mål med grundandet av tidningen *an-Nāḍī* och tidskriften med samma namn. Detta mål var förvisso, att muslimerna skulle (med den) hänvända sig till vissa fraktioner och partier i Europa. Däremot menade jag icke, att de skulle hänvända sig till någon stat i egentlig mening. Med den internationella politiken är det helt enkelt så, att den i världsligt hänseende gör varken från eller till. Detta begriper endast de styrande i det osmanska riket. Men det är möjligt att vinna för sig ett parti eller någon inflytelserik personlighet, som representerar någon fraktion av människor eller något socialt element. Detta värvningsarbete kan utföras av en eller flera enskilda personer.

III.

Min dyre vördade broder,

Ditt ärade brev har nått mig i dag, och jag besvarar det omedelbart. Först och främst, o broder, är det nog alldeles tillräckligt för räkenskapen att veta, att postanvisningar från Paris gå fram — om en av dem går fram, så gå alla fram. För det andra tackar jag dig för din urskillning i fråga om min adress: ge den icke åt någon bland ita-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

lienarna. Jag vill bli kvitt alla dessa sataniska saker — jag beder Allah om förlåtelse för min fåvitskhet, jag vill aldrig mer återfalla i den. Jag förbannar dem av mitt innersta hjärta och inbegriper i min förbannelse alla civiliserade,[1] de må vara muslimer eller icke. Jag sänder dig fotografier av dem som blivit martyrer för italienarnas barbariska framfart i Tripolis — hell dessa män, som i ordets verkliga mening lidit martyrdöden, låt vara genom sina egna rasfränder. Deras namn äro Frank Maga(?), Ishmiad(?), Bartlt(?), Mac Clagh(?)[2] och Thomas Grant, allesamman amerikaner eller engelsmän i olika tidningar. De hade spritt underrättelse om katastrofen i Tripolis; italienarna hade begått grymheter där och de hade beskrivit dessa händelser, som uppväcka förfäran hos alla civiliserade i Europa, ända därhän att ett enstämmigt skri höjts över Italien. Folken i Europa äro allesamman på muslimernas sida, så att det t. o. m. varit tal om europeisk bojkott av Italien, dess regering, söner och varor. Om muslimerna nu nedlägga vapen, så äro de dumma och förstå ingenting.

Jag fruktar, att doktorn påverkar den förbannade ʿElwi bej och att de intrigera mot scheik Senūsi. Var därför vänlig och sök att få tala med Sejjid Muḥsin al-Jemīnī om denna angelägenhet, för att han måtte varna muslimerna för bedragarna. Ty bejen är i varje tum en bedragare, och det sedan lång tid tillbaka.

Ivan Aguéli hade gamla förbindelser med svenska politiska vänsterkretsar. Till hans vänner från denna tid hörde Hannes Sköld, som vid Aguélis bortgång skrev en vacker dödsruna över den förolyckade konstnären.

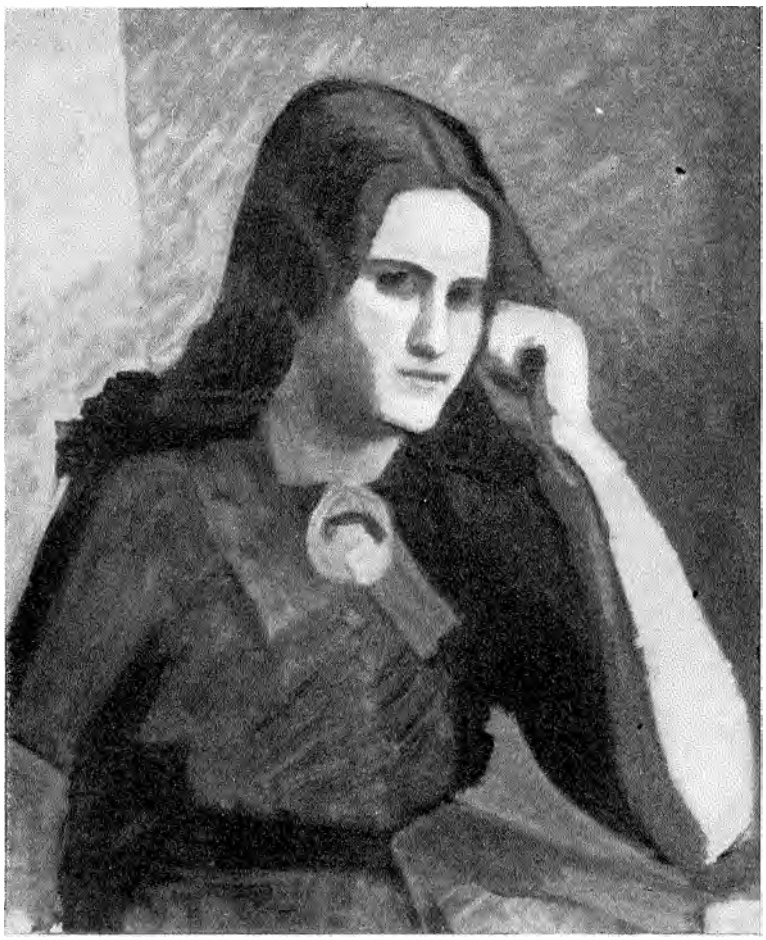
Huruvida Aguéli under vistelsen i Sverige var politisk medarbetare i någon tidning har jag ej kunnat utröna, men bland hans kvarlåtenskap finnes i manuskript en artikel som tydligen låg färdig för offentliggörande. Den bär titeln »Individualism och solidaritet. En livsfråga» och har tillkommit i anledning av en diskussion angående militärsabotage, vilken en stor del av sommaren och hösten 1911 hade fyllt tidningen *Brands* spalter. Aguéli ställer sig i början av artikeln ovanför de anarkistiska och socialistiska partierna för att slutligen förklara sig för syndikalismen.

»Vi hava alla sett, att den stora revolutionsströmmen alltid har benägenhet att polarisera, att uppdela sig i två motströmmar, individualism och solidaritet, vilka beklagligtvis oftast upphäva varandra. Anarkisterna sluta sig *företrädesvis* till individualistpolen, då däremot socialisterna hålla sig *uteslutande* till den andra. På båda sidor finnas överdrifter. Det finnes socialdemokrater som utopisera ihop ett kasernsamfund tio gånger olidligare och mera tyranniskt än borgarnas nuvarande; likasom det finnes anarkister vilkas individualism slagit över i snobberi, så att de mera likna misslyckade monarkister än något annat, och, vad som är nästan värre,

[1] Förf. måste ha gjort ett skrivfel här. Jag tror att han menar det ord som betyder »civiliserade»; i detta sammanhang vore ordet ironiskt brukat och borde förses med citationstecken.

[2] De flesta icke-arabiska namn bli mer eller mindre oigenkännliga i arabisk skrift.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Annika. Kat. 108.
Tillhör konstnärinnan Anna Sahlström, Torsby.

bliva fullkomligt likgiltiga för andras lidanden och såsom sådana alldeles odugliga i det sociala kriget. Vi känna dem alltför väl och det är överflödigt att spilla vidare ord på dem.»

Efter en lång utredning med fängslande perspektiv slutar artikeln:

»Vi hava redan fått vår generations lösning. Föreningen av individualism och solidaritet arbetar med jätteslag under våra ögon sedan flera år tillbaka. Denna förening heter syndikalism och den är den enda möjliga formen av samarbete mellan socialism och anarki. Detta är hemligheten med dess storartade framgång och hastiga utbredning.»

Men just nu hade Aguéli ej mycken tid för politiken. Den stora nyheten kommer i ett brev, avstämplat den 27 oktober 1911, och vi få bevittna hur tron på framtiden kastar ett nytt, sympatiskt ljus över det hatade samhället.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kära mor!

— —

Jag går på Wilhelmsons ateljé här. Det skulle kosta 50 kronor i mån. men jag är enda frielev, så att det kostar mig ingenting. Jag är fast besluten att taga upp målningen igen. Ty det är min väg. Jag återvinner så småningom vad jag förlorat, så att det blir nog bra på nytt igen.

Sverige har så utvecklats på de sista åren, att jag ej känner igen det. Jag trives mycket bra nu mera; jag måste ut igen förstås, för hälsans, studiernas o. affärernas skull, men så mycket har jag sett att jag ej numera som förr måste gå i landsflykt för att ej gå under. Vad de frisinnade hunnit göra inom politikens område är nog ej så mycket bevänt med. Men frihetsidéerna hava haft tillräckligt inflytande på allmänna tanken o. på levnadssättet, så att livet i Sverige numera är drägligt. Jag kommer aldrig att trivas bättre i Sverige än annorstädes, det är nog sant. Men jag medgiver gerna, att det numera kan vara lika bra i Sverige som på många ställen i utlandet.

Nu går det så bra för mig att måla så att jag ej vill avbryta mig. Får jag bedja dig sända mig för nästa månad, d. v. s. 75 kronor, så att jag slipper avbryta mig på nytt igen, då jag nyss börjat så bra.

Jag vill inte att du sätter dig i förbindelse med mina artistvänner här, ty dessa äro alla missnöjda med mina föräldrar för att jag ej i tid fått tillräckligt med understöd hemifrån. De hjälpa mig nu, men de vilja ej höra talas om mina familjeförhållanden. Jag känner Doktor Stridsberg endast genom mina artistvänner. Han låter mig få fribehandling för att göra dem ett nöje. — — — Jag är något bättre tack vare den förberedande behandlingen. — — —

Tillgivne sonen.

Den tjänst som Carl Wilhelmson gjorde Ivan Aguéli och den svenska konsten genom att åter locka ungdomsvännen in på konstnärsbanan kan inte överskattas. Själv kände Aguéli djupt sin tacksamhetsskuld och återkommer i det följande mer än en gång därtill.

Aguélis namn förekommer i Carl Wilhelmsons förteckning över elever i målarskolan, Odengatan 37, för oktober, november och december månader 1911, med tillägget »fri». Aguéli är dock inte alldeles ensam om denna förmån, men den finkänslige läraren har tydligen i denna fråga bevarat en sträng diskretion gentemot sina medellösa elevers kamrater.

Det var över tjugutalet unga konstnärsämnen som hade begagnat sig av detta tillfälle att njuta undervisning av den från Valands konstskola i Göteborg så ansedde och omtyckte läraren.

Bland dem som denna höst arbetade i ateljén, Odengatan nr 37, finna vi Elsa Björkman, Frithiof Englund, Mollie Faustman, Kurt Jungstedt, Sven Kreuger, Ludvig Kumlien, Harriet Löwenadler, Aram Norrman (son till konstnären Herman Norrman), Gösta Pettersson (numera känd under namnet Chatham), Anna Sahlström, Gotthard Widing och en norrman vid namn Sivertsen. Maj Bring, som var gammal vän till Wilhelmson, gjorde då och då gästroller.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Arbetspauserna på ateljén kunde bli innehållsrika och minnesvärda för dem, som fingo lyssna till Ivan Aguéli. Ett sådant ögonblick var det som några ord brände sig outplånligt in i Mollie Faustmans minne, de ord som jag har satt som motto till första kapitlet av denna volym:

»Den människa har inte levat som inte har legat i tält i öknen och hört kamelerna grumsa.»

I denna ungdomliga krets verkade Ivan Aguéli helt främmande. Han fick heta »gubben» och ansågs av de flesta av de unga kamraterna för litet konstig. Men det var honom fullkomligt likgiltigt vad han gjorde för intryck på sin omgivning. En dag, när seancen var slut och de andra gjorde sig klara till uppbrott, stod Aguéli ännu kvar framför sitt staffli som fascinerad av uppgiften. Han ryggade tillbaka och kastade sig i fullkomligt raseri fram mot duken med penseln i högsta hugg. Gösta Pettersson och någon till av kamraterna stodo och betraktade honom med gapande munnar, tills de plötsligt båda, som på ett givet tecken brusto ut i ett hejdlöst skratt. Aguéli ryckte till och tittade ett ögonblick tyst på dem med rynkade ögonbryn. Men så ljusnade blicken:

»Ja, så där blir jag», sade han, »när jag blir tagen av en uppgift».

De båda pojkarna sågo på honom med skamsen beundran. Och så måste skrattet klaras av med en underbar helafton på Berns, där den konstige »gubben» avslöjade sig som en fängslande förtäljare av sagor från österlandet.

En av Wilhelmsons elever från denna höst, konstnären Sven Kreuger, har välvilligt på min hemställan nedskrivit sina minnen av målarkamraten.

Det var en, som man då för tiden sade, ganska kufisk typ, som en vacker dag stod och målade vid ett staffli på Wilhelmsons målarskola vid Odengatan. Ingen av oss ungdomar hade väl förut hört nämnvärt talas om »Aggele», som han då för tiden brukade kallas. På oss gjorde han genast ett mycket egendomligt intryck, som knappast förflyktigades, när vi småningom fingo erfara en del av hans sällsamma levnadsöden. Det lilla vi sågo av hans modellstudier, gjorde emellertid, att vi alla mycket snart fingo den största respekt för honom som målare. En smula tillbakadragen och tystlåten, som han var, gjorde han inte min av att vilja stifta nya bekantskaper, och det var därför ingen, som kom honom närmare inpå livet, med undantag av hans tidigare vänner, Wilhelmson själv, Gotthard Widing, Anna Sahlström, Maj Bring och Mollie Faustman.

I synnerhet de tre sistnämnda hyste stor beundran för honom som personlighet och voro t. o. m. ibland smått jalouse på varandra för hans skull.

Vi andra talade i allmänhet mera om honom än med honom. Men jag minns, att jag hade några små tankeutbyten med honom om religion. För mig var redan då Jesus av Nasaret den kanske mest intresseväckande gestalten i hela världshistorien, och jag undrade mycket, hur den muselmanska världen ställde sig vis-à-vis honom. Aggeles förbluffande replik lät ungefär så här: »Islam erkänner honom som en mycket stor profet, vars läror varje rättrogen söker följa. Avvikelsen från kristendomen består egent-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Edward Hald: Aguéli, målande. Blyertsteckning.
Enskild ägo.

ligen däri, att den anser honom vara av gudomligt ursprung men i alla avseenden bryter mot hans principer!»

Mitt mest outplånliga intryck har jag av en episod, som jag hörde talas om, efter sedan Aggele lämnat skolan och troligen också staden. Det var Wilhelmson, som berättade om hur Aggele en dag velat söka upp sin vän Dick Bergh och för den skull

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

promenerat ut till Storängen. Bergh var emellertid inte hemma, och Aggele vände om utan att lämna sin adress och utan att senare låta höra av sig igen. Vem som helst med vanliga umgängesfasoner hade väl inte handlat så, men en man som Aggele måste naturligtvis ha tänkt, att den, som gärna ville råka honom, kunde göra sig besvär att ta reda på hans vistelseort, och den som inte ville, kunde låta bli.

Det är just det tragiska, att när en genial människa verkar skygg och avvisande, så dra sig hans vänner för att mot hans vilja tränga sig på honom och ingripa i hans förhållanden. Själv var han kanske lika lycklig utan detta ingripande, men alla vänner av hans konst måste inse, att hans produktion kunde blivit oändligt mycket rikare, om han beretts tillfälle att leva under bättre villkor och kunnat slösa mera med materiel. Det är yttervärlden och inte han, som blivit lidande av den ringa uppskattning han rönte i sin livstid.

Ivan Aguéli hade, trots sin egen förändrade inställning till konsten, blivit sin gamla vänskap och beundran för Konstnärsförbundets koryféer trogen. Karl Nordström och Richard Bergh å sin sida hade tydligen ett alldeles särskilt intresse för detta geni, som kunde verka så sönderbrutet. Aguéli var för dessa märkesmän inom en äldre konstnärsgeneration en budbärare varslande om nya tider. Han kom med något som lockade de gamla oppositionsmännen, samtidigt som de sökte värja sin mödosamt tillkämpade stil, som för dem blivit deras egenart, mot de nya inflytelserna. Aguéli bragte oro med sig, men han var för Karl Nordström och Richard Bergh minst av allt någon som de vare sig ville eller kunde ignorera. »Det dröjer många år innan man lyckas driva Aguéli ur kroppen», sade Karl Nordström en dag i den litet retliga ton som gömde på en så djup fond av beundran.

Nyheten om den stora utställning som Konstnärsförbundet planerade till sommaren 1912, intresserade Aguéli på det högsta. Från Sala skriver han i anledning därav den 13 januari 1912 ett långt brev till Richard Bergh.

Har sett i gazetterna att Konstnärsförb. ställer ut i vår. Se här de utländingar jag föreslår *dig* att du funderar på att invälja d. v. s. inbjuda.

Le Fauconnier, Kees Van Dongen, Rouault, en av trion Verdilhan (två), Chabaud. Dessa fyra äro kända. Av de mindre kända dessa tre: Charlier, Pirola, Mme Yvonne Barbier. Möjligen en skulptör o. tecknare Vernon Blake, engelsman. Van Dongen är holländare. De tre första äro ytterst viktiga för den modärna konsten.

Jag talar ej om Picasso, ty 1:o Han är ju självskriven. 2:o Möjligen får han ej utställa för Vollard. Rouault, conservateur på Musée Moreau, högst intressant, har haft stort inflytande på den nya estetiken också genom sina idéer. Organiserar, är i detta lik Le Fauconnier.

Denna är den allra värdigaste. Dessutom den som högst skulle värdera inbjudningen. Har mycket att säga i styrelsen för Les Indépendents. Hans fru, Maroussia, ej att förakta som artist. Metzinger är likaledes en kubist o. tänkare. Ingalunda oäven, men Le Fauc. är kubisternas kucku i alla fall, oaktadt Picasso o. Rouault.

Jag kan ej hindra mig från att jämföra Picasso o. Léger, då båda äro, var o. en i sin stad, högst »ortodoxa vilddjur». Léger är högst framstående, men jag tror ej han skulle

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

uppskatta Konstnärsförbundets inbjudning till dess fulla värde. Jag är övertygad om att Le Fauconnier o. Van Dongen ej skola förlora första tillfälle att visa dig sin erkänsla. Detta ehuru de äro fullt medvetna om sitt värde.

Du förvånar dig kanske att jag talat så mycket om debutanter eller okända. Du kan emellertid ha förtroende för min framtidsblick, då nämligen jag varit den förste som sett många af de nu kända artisterna i Paris.

Min princip vid förslag till valen är att ej fästa det minsta afseende vid célébritet, knappast bland målarne själva. Jag har bland de *många* intressanta artisterna valt ut några *typiska o. energiska personligheter*, d. v. s. de bästa, samt några som jag tycker att våra landsmän kunna hava särskild nytta af att se på. Jag tycker för övrigt att *det är en vacker rôle för en utländing att spontant taga parti för morgondagens män utan att taga deras landsmän till råds*, detta naturligtvis då det handlar om konst, poesi eller vetenskap. I politik t. ex. skulle förhållandet bli tvärtom.

Charlier är en af de sadelfastaste karlar jag känner. Mycket lovande karl. Bourgognare. Målare, också skulptör, musiker o. tänkare. Tagit upp Ingres tradition för fresk o. monumentalt. Lilla bror till Vernon Blake, som bra begripit Rodin o. de bästa grekerna. Blake har varit lärare i skulptur på engelska konstskolan i Rom. Berest Egypten, Indien, Malakka. Där slutade han måla o. såg att han var skulptör. Överlägsna teckningar, un peu rodinant, soit, mais beaux quand même. Stor talang, hedersman, men enstöring.

Pirola o. Léger ha varit kamrater på Korsika, om jag ej misstar mig. Deras vägar ha skilts åt. Pirola är en storartad färgkonstnär, som vi kunna ha stort nöje af att se på här uppe. Utmärker sig i medelhafsguld med purpurskalor. Mme Yvonne Barbier lär vara bara barnet. Såg finfina saker af henne hos Vildrac, 16 Rue de Seine 16, ett nytt impressionistbo. Att se en liten Mam'zell som gör högstämda landskap, det kan nog vädra upp vindkontoret på åtskilliga folk här. Känner ej människan själv, men hennes målning mins man.

Chabaud o. åtm. en af Verdilhan äro två ursinniga marseljare som måla djuriska bönder o. lagårdar med murbruk, tjära, mynja, krom o. berlinerblått, så det blir »hurrabasen».

Van Dongen känner du säkert till. Holländare. Mycket uppburen och det med rätta. En mägtig karaktärist o. en djup personlighet. Har varit i Marocko o. sett nytt ljus. Följer nog med oss ned till Indien.

Af gamla Gauguinska gruppen finns endast Schuffenecker o. Daniel de Monfreid. Har ej sett dem på omkr. 20 år. De voro båda intressanta målare också. Bernard är affälling o. räknas ej mera. Är en pretentiös bonze. Hans målning har gått ofantligt tillbaks.

Var god anse dessa uppgifter helt förtroliga o. endast för *din personliga tjänst.*

Min vördsamhet till Fru o. Fröken Bergh, o. god fortsättning

handslag

Agueli

Sala

Jag känner ej personligen Chabaud, Verdilhan, Rouault, Mme Barbier.

Som alltid fallet var med Aguéli, växlade hans stämning hastigt mellan extas och missmod. Helt rasande mot sitt öde och »det hemska land där

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

jag har haft olyckan att födas» blev han, när hans dåliga öra med den inträdande kölden gjorde sig påmint och han fick besked av doktor Samuelsson att någon förbättring ej var att vänta så länge han var kvar i Sverige.

Men konsten kom honom att glömma även detta. När Aguéli efter julen återkom till Stockholm, var det för att fortsätta sina målarstudier efter en friare linje än förut. Hans ställning som frielev hos Wilhelmson generade honom också i längden. Han hade beslutat sig för att med några unga målare dela en ateljé på Dalagatan. Från denna period har en i laget, konstnären Ture Holm, numera bosatt i Norge, på min begäran godhetsfullt nedskrivit följande livfulla skildring:

Efter att ha målat en tid på Wilhelmsons målarskola, flyttade Aguéli över till kamratateljén Dalagatan 16. Han tog med sig Gotthard Widing därifrån.

Ateljén hyrdes av en skyltmålare Sivertzen men han var en bror av målaren Oskar Sivertzen. Bägge voro från vest-landet i Norge. Sivertzen hade visserligen gått på målarskola på Valand, men hade måst taga fatt på skyltmålning för att försörja sig och sin familj. Som medhjälpare hade han Rosberg, fullblodsbohem och kamrat med Arosenius och Ole Kruse nere i Göteborg. Han berättade bl. annat att Arosenius och hans vänner slogo tiden ihjäl ofta hela dagarna på krogarna. När då de andra gingo hem för att sova, gick Arosenius hem i stället och målade.

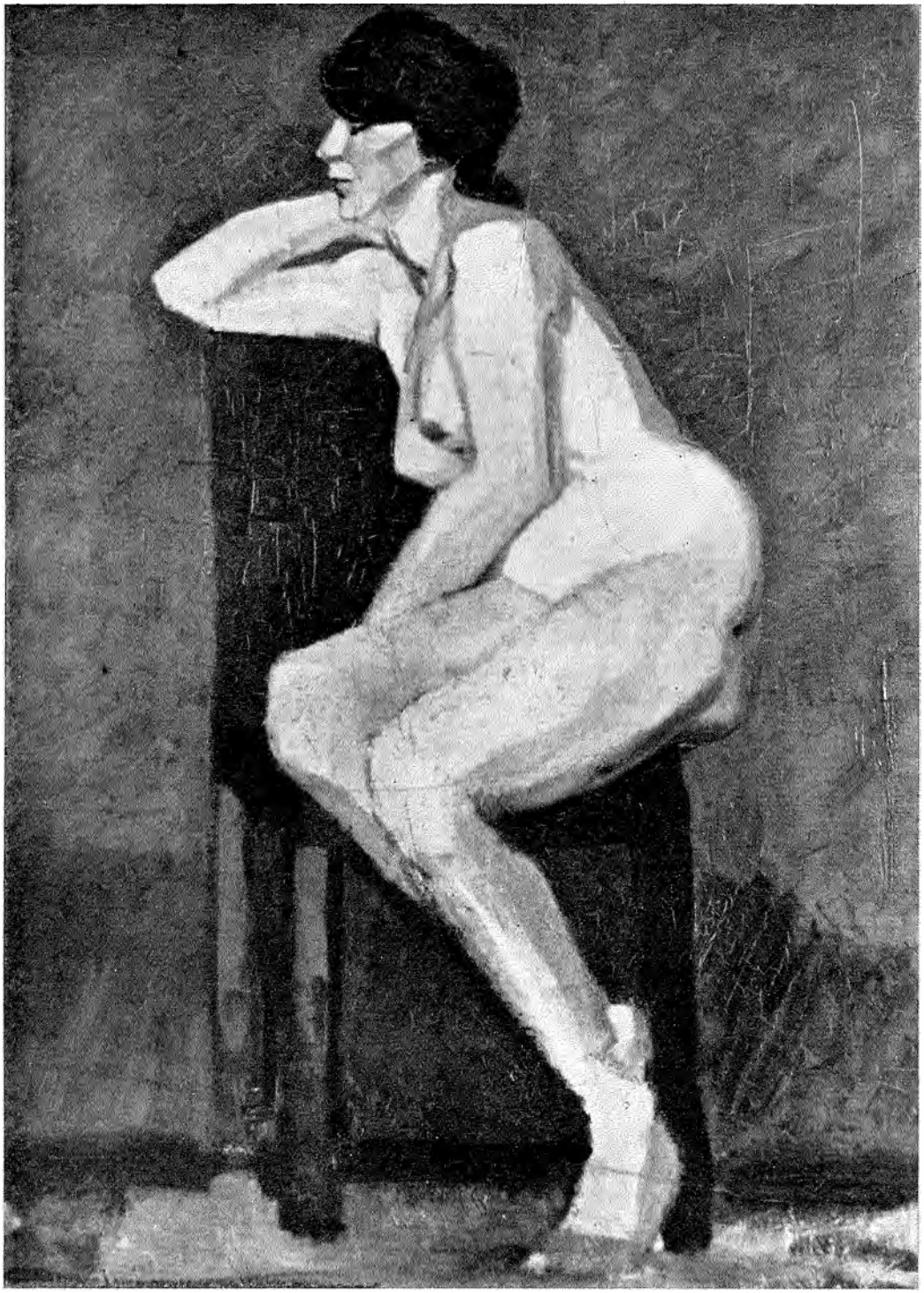
Stamtruppen på denna ateljé bestod alltså av Aguéli, Widing, Rosberg, Teigen (norrman och nu lärare på den Techniska skolan i Trondheim), Sivertzen och undertecknad. Senare kom några andra till och gav kortare gästroller. Av dem kommer jag ihåg Edward Hald och Anna Sahlström. En och annan gång kom Otto Holmström upp, alltid iklädd hög hatt. Vi målade modell om förmiddagarna och tecknade en del kvällar. Jag kan icke minnas att Aguéli var med och tecknade. Tror det knappast.

Det var en glädje att se honom måla. Så intensivt har jag aldrig sett någon måla. Det må ha varit på något liknande sätt Ernst Josephson arbetade. Han anföll duken med raseri medan han ibland kastade förälskade blickar på objektet. Det var *ljuset* han ville fånga med de enklaste medel. Formen var starkt förenklad, likaså färgurvalet. Det bestod på hans palett bara av de tre komplettörfärgerna, möjligen också ljusocker. Svart föraktade han djupt. Vad han kunde åstadkomma av fina, pärlemorskiftande toner, med så enkla medel, betog oss alla och fyllde i alla fall mig med den största beundran. Han talade icke om färg eller färger, men bara om *ljus*.

Jag minnes så väl honom, där han gick på Stockholms gator med sin sportbetonade gyllenbruna kostym. Med sitt originella utseende, en blandning av Sokrates och Zola, väckte han uppseende överallt. När det var kallt tog han på sig sin päls. Den bestod av ett större stycke oblekt tyg, i vars mitt han hade klippt hål, stort nog till att ha huvudet igenom. En tidning på ryggen och en på magen gav värme. Utanpå det hela band han ett snöre om livet för att hålla det hela på plats. När han så hade fått kavajen utanpå det hela, kunde han trotsa den strängaste kyla.

Aguéli verkade ju oerhört eggande på vår fantasi när han berättade om sina äventyr ute i den stora världen. Av kvinnor var han mycket intresserad och han var ofta förälskad i våra kvinnliga modeller. Han blev väldigt svartsjuk på mig en gång när jag

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Aktstudie. Kat. 99.
Tillhör apotekare O. E. Alkman, Norrköping.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

kom att stå så att modellen, som Aguéli var förälskad i, såg på mig. Han inbillade sig att hon kastade talande blickar åt mitt håll och av den grund blev han mer och mer mörk att skåda, helt till det blev talat ut om saken och missförståelsen uppklarad.

Aguéli var en storartad kamrat och frikostig när han hade pengar. Hans noggrannhet med kamratskulder bevisas av det utdrag av ett brev, som jag medsänder. Historien om när han ville duellera med dr Carl G. Laurin är väl bekant, men kanske icke förhistorien. Laurin hade varit vänlig och hjälpt mig med en slant några gånger och jag kunde ju på sätt och vis säga att jag kände honom. En dag kom jag att nämna hans namn för Aguéli och då kom han på att han skulle gå upp och hälsa på honom och frambära hälsningar från den ryska fursten [Trubetskoj], som var skulptör och bodde i Paris. Det var den samma som Zorn har etsat. Aguéli bad mig ringa till Laurin och be om tid för ett samtal och det gjorde jag. Laurin svarade något som »Är det icke för att låna pengar, så är han hjärtligt välkommen». Detta meddelade jag Aguéli och han blev dödligt sårad av detta och rusade upp till Karl Nordström och Gösta von Hennigs och bad dem bli hans sekundanter. Resten av historien har Dr. Laurin berättat om själv. Edward Hald gjorde en del teckningar, bland annat en mycket karakteristisk sådan av Aguéli målande, sett från ryggen.

Senare på våren läste Aguéli franska med tre damer. Den ena var författarinnan A. L. Elgström.

Historien om den tilltänkta duellen med Laurin är på ett synnerligen roande sätt berättad av denne i hans bok *Människor*. Episoden får sin avslutning med följande brev från Aguéli till Karl Nordström:

Herr Karl Nordström

Jag anser mig böra underrätta Eder att Herr Laurin, vid min *första* personliga anfordran, *utan* att han kunde ana att det handlade om duell, *genast* förklarade att han ej haft afsigt att förolämpa mig; samt gaf mig dessutom, *utan minsta svårighet*, den *form* af upprättelse jag önskade. Bör jag tillägga att min fordran ej innehöll något som hälst som kunde förödmjuka eller såra Herr L. Jag har aktning för honom som gentleman därför att han ej tvingade mig att gå till ytterligheter.

Bedjande Eder låta hvad som passerat stanna oss emellan, betygande Eder min tacksamhet för Edert deltagande

Tecknar med största högaktning
och sympati
Aguéli.

Sthlm den 28 febr. 1912

Aguéli hade av Stockholms stad den 1 december 1911 för en kvartalshyra av kr. 19: 50 förhyrt ett rum en trappa upp i fastigheten Fjällgatan 8—10. Bostaden var känd av hans vänner som ett fullkomligt eländigt kyffe in på gården i den gamla träkåken. Där trivdes han emellertid förträffligt, och målade när anden föll över honom. Dessemellan sysslade han med översättning av Johannes evangelium till arabiska.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Anna Sahlström: Porträtt av Ivan Aguéli. Träsnitt.

Bland gamla vänner som Aguéli hade uppsökt i Stockholm var även Axel Törneman, och en kväll, det kunde ha varit i mars 1911, blev han bjuden på middag hos denne tillsammans med Ernst Norlind. Fru Gudrun Törneman, som har ett starkt minne av aftonen, berättar att hon och Axel voro fascinerade av Aguéli. Han talade, inte om sig själv men om Islam och dess djupa sanningar. Fru Gudrun, som själv var mycket religionsfilosofiskt intresserad, blev starkt tagen av denne man som tillkämpat sig en livsuppfattning, ädel och förfinad och passande just för honom.

Ernst Norlind har sammanfattat den uppfattning han fick av Aguéli denna afton med följande ord: »Ohjälplig bohemnatur som icke skulle kunna leva utan ensam; som är lycklig i ensamheten och fattigdomen, bergfast övertygad om att bli hjälpt över svårigheterna när de blev för svåra — och samtidigt också glömmande hjälpen, när den givits, det var ju en så självklar sak! — Så dömde jag honom vid första påseendet.»

Man satt länge kvar vid middagsbordet, där också kaffet serverades.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Norlind började att bli mer och mer nervös. Plötsligt for han upp från bordet och sprang ut i förrummet, där han vandrade fram och tillbaka, rivande sig i skägget. Axel Törneman skyndade orolig ut till honom och frågade:

»Men, käre Ernst, vad står på?»

»Åh, det är alldeles förfärligt. Han pratar ju så man inte kan få en syl i vädret.»

Törneman talade lugnande ord med sin upprörde gäst och lovade söka se till att rollerna i fortsättningen blev jämnare fördelade.

Man slog sig åter ned vid middagsbordet, och det dröjde ej länge förrän det lyckades Norlind att begagna sig av en blotta i Aguélis försvar för att starta en monolog, som sedan inte visade någon tendens att sluta. Aguélis ansikte mörknade mer och mer. På en gång for han upp och ut i den långa tamburen, som han började mäta med nervösa steg. Axel Törneman skyndade orolig ut till honom.

»Men, kära du, hur är det fatt?»

»Åh, han går ju på som en kvarn, så att det är fullkomligt omöjligt för en annan att få ett ord med i laget.»

Och åter blev det värdens sak att söka medla, denna gång med lyckligare resultat, varefter kvällen slutade under den bästa stämning.

I en egendomlig kontrast till den uppfattning som ej blott Ernst Norlind utan helt visst många med honom fingo av Ivan, står följande brev[1], skrivet samma vår. Det är ställt till Nathan Söderblom, som under sin Paristid blivit fängslad av sin underlige landsman och på olika sätt sökt hjälpa honom.

Ärade Herr Professor,

För några dagar (sedan) sände jag till Eder en postanvisning på 72 krr = 100 frs, som formell afbetalning på en skuld. Jag hade trott att denna skuld blivit betald för många år tillbaks; men vid ett nyligen gjordt besök hos min mor, så fick jag veta, att detta ingalunda var förhållandet; o. det är för lång tid gången för att få reda på verkliga orsaken till dröjsmålet.

Jag anser mig emellertid ej hava gjort rätt för mig förr än jag kommit i tillfälle att, *i min tur*, med åtanke på Eder, göra liknande välgärning åt någon eller några, som befinna sig i den belägenhet jag var uti, då jag fick så fördomsfritt och ädelmodigt hjälp af Eder.

Under försäkran om min ständiga tacksamhet tecknar med djupaste vördnad för Edert andliga ämbete o. med den aktningsfullaste sympati för Eder vetenskapliga verksamhet o. Edert ädla o. modiga sociala verkande.

Aguéli
adr. Sala.

Sthlm 19 11/IV 12

[1] Benäget meddelat av Ärkebiskopinnan Söderblom.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kvinnoporträtt. Kat. 116.
Tillhör direktör Thorsten Laurin, Stockholm.

Om den utomordentliga spontaneitet med vilken Aguéli följde en impuls utan några hämmande tankar på följderna, talar följande episod från denna konstnärens sista vår i Sverige.

En söndag i början av april, berättar Maj Bring, hade hon givit sig ut på Djurgården för att rita. Här ute träffade hon Aguéli, som slog sig i språk med den unga konstnärinnan medan hon satt och tecknade av en gammal djurgårdsek. Så blev det middagstid och det var tid för fröken Bring att taga färjan nere vid Allmänna gränd över till Tegelviken. Aguéli gjorde fortfarande sällskap. De voro grannar på Fjällgatan. Maj Bring satte sig på kajkanten i väntan på ångslupen. Hon hade en ny skinnboa om halsen. Vid en oförsiktig rörelse av ägarinnan ramlade den i vattnet och började glida ut åt strömmen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

»O, min nya boa!» utbrast hon förfärad.

I samma ögonblick hoppar Aguéli i det kalla vattnet, simmar ut ett par tag och griper boan. När han väl kommit upp igen på det torra, var det första han gjorde att undersöka om ett fotografiporträtt som han bar i plånboken hade tagit någon skada. Maj Bring var lycklig över att ha återfått den som förlorad ansedda boan, men olycklig för den hjältemodige räddarens skull. Hon bad honom följa med hem för att få en kopp hett te, men Aguéli avböjde bestämt. Han ville t. o. m. ta spårvagnen runt Skeppsbron i st. f. färjan för att inte genera sin dam.

»Nå så gå hem då och sätt på er något torrt och kom sedan! Ni måste få något varmt i er!»

»Nej, det får vara, för jag äger inga andra byxor.»

När Ivan Aguéli den 13 januari tillskrev Richard Bergh sitt förslag angående de utländska konstnärer som enligt hans förmenande borde inbjudas till Konstnärsförbundets utställning, anade han väl knappast att denna ära inte skulle vederfaras någon av de föreslagna, men i stället honom själv. Den måste också komma överraskande för en konstnär, som ännu ej hade deltagit i en enda utställning, och som, efter en paus på sexton år, för några månader sedan åter hade börjat om från början.

Men Aguélis vänner inom Förbundet trodde på detta splittrade geni, som förstod konsten och dess mästare som få, och som kunde forma så underbara drömmar i ord, fast han utfört så litet med penseln.

Aguéli hade känt ett oemotståndligt begär att ännu en gång skåda den plats där hans ögon en gång i ungdomen hade öppnats, Visby. Anade han att det skulle bli ett avsked för alltid?

Ett av ändamålen med besöket var måhända att med tanke på inbjudningen från Konstnärsförbundet söka reda på vad som kunde finnas kvar här av konstnärens ungdomsproduktion.

Ett brev till Richard Bergh, daterat den 5 maj 1912, visar att försöket i sådant fall krönts med utomordentlig framgång. Aguéli fann hela sin gotländska ungdomsproduktion pietetsfullt bevarad av sin gamle vän lasarettssysslomannen Alyhr.

Visby 19 $\frac{5}{V}$ 12.

Ärade bror.

Tusen tack för besväret o. brevet, har funnit hos en gammal kamrat ett *Tjogtal* studier o. taflor från min gotlandstid af hvilka några äro *rigtigt* vackra. Finnes för hundra möjligheter att sända en tredje sändning??? I så fall, var god o. säg mig sista dagen. Jag kan knappast få ramar o. s. v. före fyra dagar.

Om den saken förorsakar Eder något större extra besvär så får det naturligtvis vara. Var övertygad om att jag fullkomligt förstår o. uppskattar din o. Nordströms välvilja

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

mot mig, o. att jag vårdar mig om att med stor diskretion taga emot hvad Ni så ädelmodigt erbjuda mig.

Jag har nu fyra Taflor hos Eder. Om jag nu sänder t. ex. fyra till så betyder ej detta att jag väntar mig få åtta taflor på utställningen. Men att jag vore öfverlycklig att få två eller tre utvalda bland dessa åtta. En toute hâte, avec amitié très respectueuse

Aguéli

P. R.

Alla dessa taflor äro målade på papp utom en, mycket väl bibehållna, alla. Fick dem för en halftimme sedan helt oförmodadt. Quelle bonne aubaine!

Återfinnandet av ungdomsarbetena fyllde Ivan Aguéli med en utomordentlig glädje, berättar han för Verner von Hausen i ett brev från Egypten, skrivet i december 1913. »Med dem kan jag bevisa, att jag egentligen gått min raka väg framåt från första början.»

Den 23 maj berättar Aguéli för Widing: »De bästa tavlorna blevo antagna, utom två från Egypten, som för mycket stucko av från de andra. Om plats finnes, får jag två till utställda, d. v. s. sju arbeten, i alla händelser fem.»

Men Aguéli hade inte ro att stanna i Sverige för att själv bevittna det mottagande hans ungdomsverk skulle få av kritiken. När Konstnärsförbundet den 4 juni slog upp portarna till den stora utställningsbaracken ute på Ladugårdsgärde, hade Ivan Aguéli anträtt sin sista stora resa.

I Stockholm trängdes publiken i utställningsbaracken på Ladugårdsgärde. Här fick man skåda så märkliga ting som Prins Eugens altartavla för Kiruna, Richard Berghs Frödingsporträtt och Nordströms nya ljusmättade västkustlandskap.

Utom Förbundets egna medlemmar finner man i katalogen följande förteckning över de *inbjudna:*

Aguéli, Ivan,
Edström, David, Quai de Béthune 18, Paris,
Eugen, Hertig av Närke,
Törneman, Axel, Prästgårdsg. 3, Sthlm.

Man fäster sig vid att Prins Eugen och Aguéli, dock av vitt skilda anledningar, äro de enda bland utställarna, som ej ha någon bostadsadress angiven.

Aguélis bidrag till utställningen bestod av fyra nummer: två »Landskap utanför Visby», »Ung flicka» och »Hyreskaserner i Stockholm». Samtliga tillhörde konstnären R. Bergh.

De två landskapen från Visby och »Ung flicka» ha numera förvärvats av Nationalmuseum. »Hyreskaserner i Stockholm» är identisk med den Prins Eugen tillhöriga »Husgavlar».

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ragnar Alyhr: Porträtt av Ivan Aguéli. Blyertsteckning.
Tillhör konstnären.

Utställningen hade från första dagen blivit en stor framgång. Tidningarnas recensioner voro synnerligen erkännsamma, om också vissa reservationer uttalades, av bl. a. August Brunius, och försäljningssumman slog snart rekordet från den stora jubileumsutställningen 1905.

Men det fanns en av utställarna som ej hade anledning att rosa marknaden. Det var Aguéli. De flesta anmälarna förbigingo honom med tystnad. Så Karl Warburg i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, Tor Hedberg i Konst och Konstnärer, Gustaf Upmark i Post- och Inrikes tidningar och, märkligt nog, August Brunius, som dock i Svenska Dagbladet ägnade utställningen en serie artiklar. Själv har jag att med skam bekänna att jag i min exposé av utställningen i Stockholms Dagblad väl nämner Aguélis namn, men endast i förbigående, och på ett sätt som visar att jag för tjuguåtta år sedan ännu ej fått ögonen öppna för denna konst. Det

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

dröjde ej länge innan jag såg på dessa dukar med helt andra ögon, och när jag tre år senare tryckte om min recension av förbundsutställningen 1912 i min bok Konstverk och människor, uteslöt jag raderna om Ivan Aguéli.

De två enda verkliga försöken till en karakteristik av det märkliga, nya fenomenet på vår utställningshimmel gjordes av Harald Brising i Dagens Nyheter och Edvard Westman i Aftontidningen, men endast den sistnämnde visar en klart sympatisk inställning. Brising skriver:

»Slutligen äro utställda några målningar från 90-talet av en tämligen okänd konstnär vid namn Aguéli, enligt förljudande utlandssvensk. De säga oss icke mycket, om ej möjligen att där i den svenska konsten för ett par decennier sedan funnos tendenser som gingo ungefär i riktning åt Cézanne, och som sedan icke blevo fullföljda. Det är studier av färgplanen i landskapet som, trots att de blott äro skisserade, verka rätt suggestiva. Något mer än symtomatisk betydelse kan man icke tillmäta dem, och deras uppträdande här på utställningen förefaller en smula omotiverat.»

Edvard Westman slutligen skriver den 22 juni 1912:

»Till slut är att nämna några små enkla, men djupt känsliga färgackord av Aguéli. Det är ett par mycket bisarrt tecknade små landskap från Visby samt en profilbild av en ung flicka. Säkrast i anslaget är emellertid den lilla skissen från Stockholms utkanter, i all sin anspråkslöshet.»

Det kan vara skäl att behålla i minnet detta det första offentliga erkännandet av Ivan Aguélis konst, det enda, frånsett inbjudningarna till Konstnärsförbundets utställningar 1912 och 1914, som han själv fick uppleva.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

VIII.

DEN SISTA RESAN.

FRANKRIKE.

IVAN AGUÉLI tar återvägen till Paris över Tyskland. Den 10 juni 1912 sänder han Gotthard Widing ett brevkort från Köln, där han skriver: »Har mycket att tala om, Berlin o. Köln. Hur går det med utställningen? Om något blad skrivit *ont eller gott*, så sänd det».

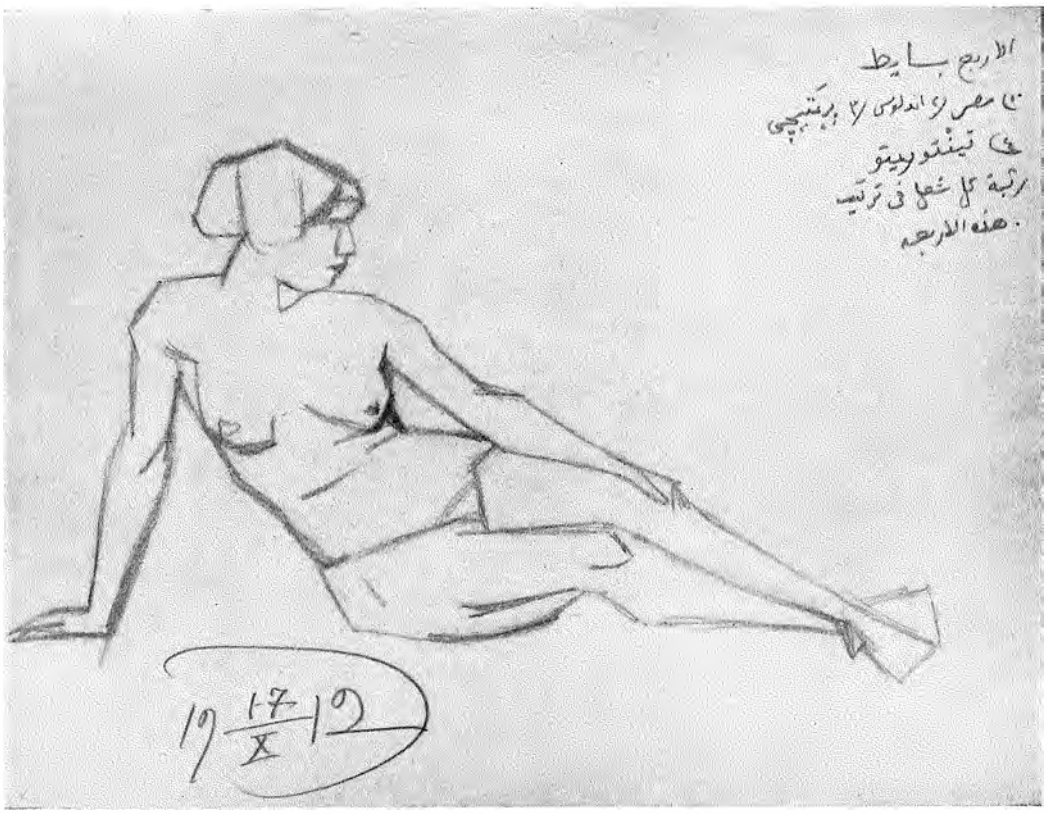
Widing följer hans uppmaning och skickar Aguéli recensionerna efter hand som de bliva synliga i pressen. Över kritiken tycks denne ej ha visat humör, det som däremot upprör honom är vissa uttalanden av August Brunius.

Aguéli skrev ett tyvärr ej bevarat brev till Widing, där han enligt adressatens uppgift riktade en i skämtsam ton hållen kritik mot Brunius' åsikt att konstens utveckling skulle innebära ett uppstigande mot en högre förklaring. Jag kan tänka mig att Aguéli fäst sig vid ett uttryck i Brunius' recension av Förbundets utställning som detta: »Det finns inga perspektiv framåt, här lika litet som på Akademiutställningen».

Gent emot denna inställning hävdade Aguéli att konsten stod lika högt för 10,000 år sedan som nu, att den endast växlat uttrycksform, men att det i alla tider har funnits stora och små, goda och dåliga konstnärer. Det finns alltså inte någon som helst anledning att anse den konstnär mindervärdig som inte är beredd att följa de nya idéerna för dagen.

Var Aguéli efter återkomsten till Frankrike i juni 1912 tillbragte sommarmånaderna är mig ej bekant. Den 18 juli skriver han till Widing att han snart skall resa på landet. I början av september är han i alla händelser tillbaka i Paris. Den 9 betalar han en månads avgift för morgontimmarna på L'académie Humbert, boulevard Clichy. Av ett kort till Widing, daterat den 27 september, framgår att han även gått på croquistimmarna på kvällarna.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. »De fyra grundelementen: 1) Egypten, 2) Spanien, 3) Primaticcio, 4) Tintoretto. Hela arbetets inrättning skall vara efter dessa fyras ordning.» Blyertsteckning.
Enskild ägo.

Den 14 oktober erlägger Aguéli en ny månadsavgift på sin akademi, denna gång för kvällstimmarna.

Från croquistimmarna på atelier Humbert finnas bevarade några croquishäften, som visa Aguélis utomordentligt målmedvetna och konsekvent genomförda studier av den kvinnliga kroppen. Teckningarna äro i många fall försedda med anteckningar på arabiska. På en, daterad 11 oktober 1912, har konstnären skrivit:

»Fråga: huru många linjer skall det vara på varje form? Vad är meningen med varje linje? Bestäm linjens mått!»

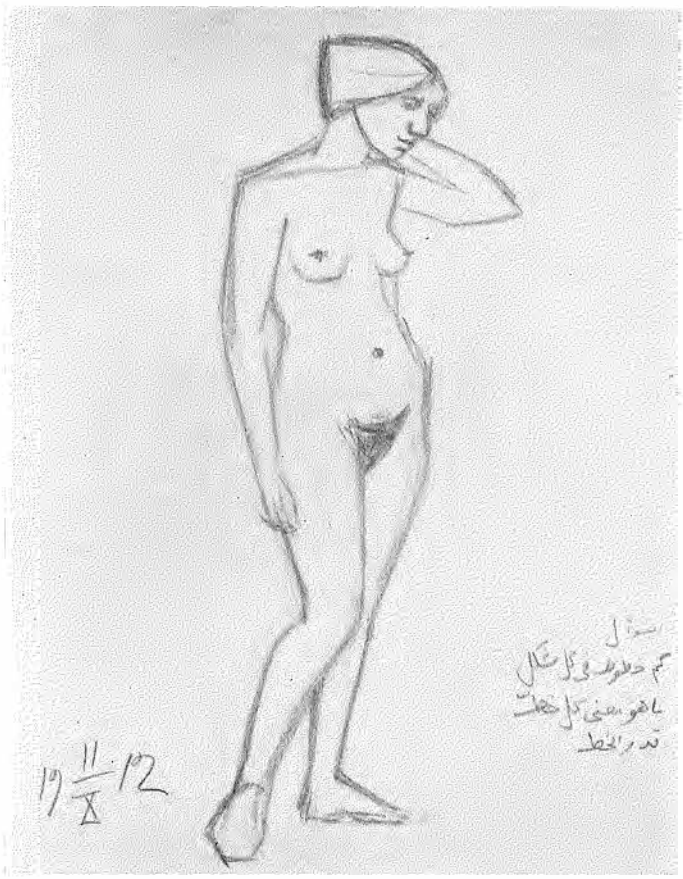
På ett blad daterat 17 oktober 1912 finna vi:

»De fyra grundelementen: 1) Egypten, 2) Spanien, 3) Primaticcio, 4) Tintoretto. Hela arbetets inrättning skall vara efter dessa fyras ordning».

På en ej daterad, starkt stiliserad teckning slutligen, av en stående flicka har Aguéli skrivit:

»Angår oss den dissekering som inte framträder i den omfattande linjen? Svar: se elementa!»

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. »Fråga: huru många linjer skall det vara på varje form? Vad är meningen med varje linje? Bestäm linjens mått!» Blyertsteckning.
Enskild ägo.

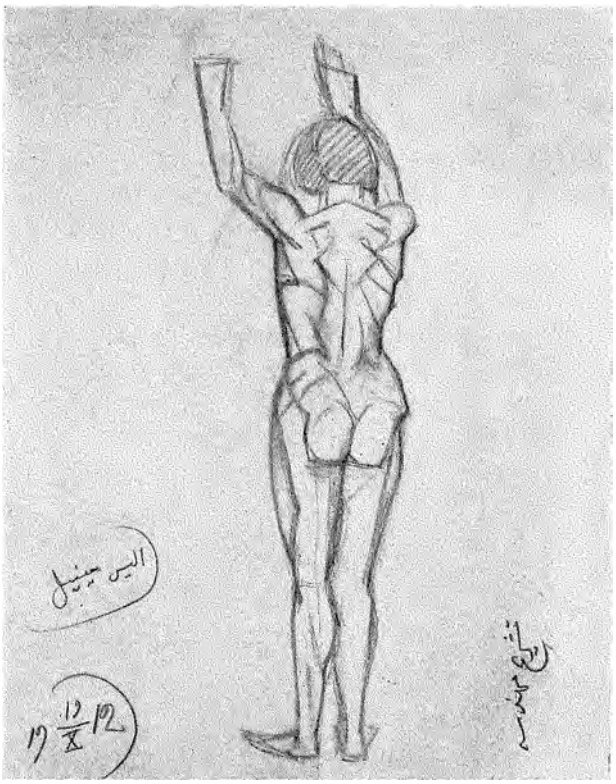
Emellertid flyttade Aguéli från atelier Humbert till académie Vitti, där den beundrade van Dongen undervisade. I ett odaterat brev till Richard Bergh, tydligen skrivet i slutet av november, berättar han bl. a. härom:

Hedersbror,

Jag förundrar mig starkt över tystnadens sammansvärjning mot mig. I ären alla skyldiga mig brev utom Nordström som förklarat en gång för alla att det behagar honom att få brev, men obehagar (sic) honom att skriva. Jag har för övrigt sänt dig en germanbok av den klyftiga Kandinsky, detta för flera månader sedan. O. jag vet ännu inte om paketet kommit fram till Saltsjö-Storängen. Härmed en bit kubistmetafysik, som mycket behagat vederbörande, ehuru min *kritik* av utställningen ogillades på det skarpaste. Jag vidhåller emellertid mina omdömen, o. jag vet att framtiden skall ge mig rätt. Blivit inbjuden att skriva i »La section d'or», 13 Place Emile Goudeau, *Paris* (XVIIme arr.), l'organe du groupe, qui contient d'excellentes critiques.

Den dåliga sommaren har varit en svår missräkning för mig. Jag har ej kunnat fara på landet i tid. Sedan september var jag först på Académie Humbert o. sedan på Académie Vitti, inbjuden dit av Mäster Kees Van Dongen, som är en av de duktigaste

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Figurstudie. »Angår oss den dissekering som inte framträder i den omfattande linjen? Svar: se elementa!» Blyertsteckning.
Enskild ägo.

målarna som finnes för närvarande. Han är en lärd man som blivit barn på nytt, snillebarn, just i följd av att han nått höjden av lärdom. Men han har alldeles glömt bort att han knogat teknik nå'n gång i världen. Han, ja o. Agero komma så satanas bra överens. Utom greve (F. U.) Wrangel och socialistynglingen Sköld så ser jag inga svenskar. Jag skall emellertid helsa på Pauli någon dag.

Om du kunde sälja några teckningar åt mig hos några konsthandlare för en ringa penning, 10 à 20 kr. stycket, flickstudier, så var jag bra hjälpt, ty jag drar fan i svansen ibland för att få mynt.

Så föreslår jag att Konstnärsförbundet grundar ett bibliotek. I så fall skall jag sända kataloger, skrifter m. m. som snart bli sällsyntheter. Jag skall skriva till Nordström också om den saken.

Hur går det med er hemma? Widing har helsat från dig. Får jag sända Holm till dig? Det är en duktig sork, ehuru svårt tillbunden för tillfället. Jag skall skriva till Vilhelmson en av dessa dagar. Jag fick veta mycket sent att han tagit illa upp att jag lämnade hans ateljé för Sivertsens. O. det gjorde jag av finkänslighet, för att ej ta upp en friplats för en värdigare studerande. Om du träffar honom, så vore jag högst tacksam om du ville övertyga honom om rätta förhållandet.

— — —

Tecknar din tillgivne
Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Bergh svarar den 5 december med ursäkter för sin tystlåtenhet, som berott på resor i utlandet med bl. a. besök på den stora Expressionistutställningen i Köln. Så fortsätter han:

Tack skall du ha för ditt brev i går och din förträffliga uppsats i L'Encyclopédie Contemporaine. Din definition på kubismen är just den jag skulle vilja *kunde* ges . . .

Tack också för Kandinskys bok som jag tyvärr genast klottrade full med anteckningar, så att jag ej kan överlämna till Konstnärsförbundet en så nedklottrad bok, utan nu beställt en ny likadan åt förbundet, ty idéen med ett bibliotek finner jag utmärkt. Hyggligt om du vill sända kataloger etc. när du kommer över.

Kära du, inte finns här några konsthandlare som vill köpa teckningar. Teckningar förstå sig inga människor på härhemma. Bara oljefärgstavlor — naturalistiska, detaljrika, påtagliga och lättfattliga. Jag bor i Sverige — som du kanske minns. — — — Jag skriver snart igen

vännen Bergh.

Den 2 december 1912 skriver Aguéli på franska ett brev till Karl Nordström, som han hälsar med orden »Cher Monsieur et Maître».

Här bifogas en artikel av er ödmjuke tjänare om kubismen, metafysisk och kritisk. Jag skulle vara lycklig att få veta om den tilltalar Er. Samtidigt underställer jag Er förslaget att grunda ett bibliotek för Konstnärsförbundets räkning. I väntan på ert beslut har jag bevarat dokument över Konsten i våra dagar som jag tror intressanta.

Då den vackra årstiden har varit särskilt dålig detta år har jag inte kunnat vistas på landet. Jag har måst nöja mig med att göra akademistudier nästan hela denna tid. Men dessa studier, hur torra de än äro, har i längden varit av stor nytta för mig. Jag har återfunnit mig själv efter en jämförelsevis kort period. Allt under det jag saknar landskapet, konstaterar jag att jag inte har förlorat min tid.

Just nu gör jag det omöjliga för att uppdriva pengar för en resa till södra Frankrike. Jag hade enligt ert råd bort börja därmed, men å andra sidan var en séjour i Paris nödvändig för mig för att jag skulle glömma alla tråkigheter i Sverige och för att återknyta gamla konstnärliga förbindelser.

Jag umgås i synnerhet med skulptören Agero och Van Dongen. Den sistnämnde har gett mig en friplats på sin målarakademi. Av den gamla gruppen, från två år sedan, äro två döda, en avrest till Sydamerika och de andra skingrade.

Kan jag vänta av Er, jag säger inte ett brev, men ett livstecken och ert beslut angående Konstnärsförbundets bibliotek? Jag skall uppsöka M. Pauli en av dagarna angående denna sak.

En parfaite obligation et reconnaissance de ce que vous avez toujours fait pour moi

Ivan Aguéli.

Kees van Dongen, född i Holland 1877, var 1912 en uppgående stjärna. Han skulle under de följande åren utvecklas till en beundrad societetsmålare, men är i detta ögonblick lika orättvist glömd som han tidigare var överskattad.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Någon direkt påverkan från van Dongen på Aguélis konst från den följande tiden har jag inte kunnat fastställa. Han var vid den tidpunkt då han inträdde på den holländske målarens ateljé själv en färdig konstnär. Det han behövde var en arbetsplats, tillgång till modell och tillfälle att resonera konst med sympatiskt stämda kolleger.

Helt behagligt tycks Aguéli ej finna studiet på mästarens ateljé. I ett odaterat brev till Widing skriver han:

Jag går på Van Dongens atelier, men där är så fullt med obehagliga målartjinonor, inte en enda fransyska av dem, så att jag får gallfeber av ilska från morgon till kväll.

Har varit nödgad lämna det härliga Montmartre, vilket gör mig något nedstämd. Så nu är det bara strunt mä pojken, men det blir välan folk av mej igen då solen börjar kravla upp sig på nytt. Det är mitt öde att november o. december äro femdjävliga. Hälsa Holm o. dem andra. Skriv o. tala om hur det går. O. lilla Inez[1]. Har sett Pauli. Det är inte illa vad han gör. Om du vill o. kan hjälpa mig med krischorna, så gör det genast.

Då jag får p. så reser jag på landet för att måla landskap.

Har skrivit ett par artiklar som blivit mycket väl emottagna av Kubisterna o. andra.

Den 13 januari 1913 skriver han till modern:

Om jag ej kan få komma härifrån på landet i tid, så är jag alldeles förlorad o. har ingenting annat att göra än dö. Jag *måste* ha landskap färdiga till i slutet av mars, annars är jag ohjälpligen förlorad.

Äntligen blir Nordström färdig med sitt svar till Aguéli.

Stockholm 25 febr. 1913.
Norrtullsgatan 22.

Kära Herr Aguéli,

Jag skulle känna mig mycket ledsen, om jag visste att Ni tagit min uraktlåtenhet att besvara Ert vänliga brev så som den förtjänat. Nu vågar jag verkligen hoppas att Ni, som känner världen och mänskorna, och isynnerhet den del av dem som sysslar med konst, att Ni har ursäktat mig. Ni har redan förut, i våras, fått erfara min oefterrättlighet beträffande brevskrivning; nu har fortsättningen kommit. Jag beklagar — och ber Er ha medlidande med mina brister!

Jag läste Er uppsats med det största intresse och vill ingalunda undanhålla Er den mening jag har om densamma: näml. att den är en av de bästa utläggningar i detta ämne jag någonsin tagit del av. Den är, enligt min mening, mycket klargörande och orienterande och jag beundrar den utmärkta form Ni förmått ge Edra tankar. Tack för Er vänlighet att sända mig detta!

Angående ett bibliotek för Konstnärsförbundet: jag hade för en del år sedan tanken att grunda ett dylikt bibliotek men denna idé fick fara, dels av brist på mynt vid den tiden, dels också därför att lokalen ju aldrig kunnat — av skäl som äro tämligen avgö-

[1] En modell.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

rande — begagnas som läsrum. Men — dessa hinder kunde man ju, så att säga, hoppa över; jag menar: man kunde ju ändå anskaffa *något*, till en början, och detta kunde ju få *lånas* av vederbörande medlemmar och medtagas hem att där studeras. Alltså: jag känner mig för min del ingalunda ovillig att börja gå i författning om realiserandet av denna idé. Kanske Ni vid tillfälle ville meddela mig vilka de skrifter om modern konst äro, som åsyftas i Ert brev, och priset för desamma? Jag skall sedan ta upp frågan inom kamratkretsen och söka föra den vidare. Det förefaller mig, som om ett tillfälle att få ingående följa nu pågående konstspörsmål ej borde lämnas obeaktat av vederbörande.

Jag har nu en annan sak att vidröra, som jag hoppas Ni är god intresserar Er för i sinom tid. Förhållandet är att man här i Stockholm helt hux flux kommit att stå inför lösningen av den utställningsbyggnadsfråga, som i snart tretti år sysselsatt våra tankar. En nu avliden affärsman har donerat c:a en halv miljon kronor till en dylik byggnad och den kommitté, som tagit hand om saken (och vari även jag fått en plats), har nu erbjudit huset åt Sthlms stad mot det att denna upplåter fri tomt. Man föreställer sig, att det hela skall till hösten ha hunnit så långt, att man då kan börja grundläggningen och sedan går ju bygget rätt fort. Med ett ord: inom kort skall man ha under tak en rätt betydande utställningsbyggnad — minst ett dussin salar av varierande storlek — utrustad på modernaste sätt.

Här blir nu svängrum för svensk konst, och detta är gott. Men inte tillfyllest. Det gäller att få hit modern konst från utlandet, och då tänker jag i främsta rummet och framför allt på Frankrike. Vi måste försöka att, då denna byggnad står färdig, förmå konstnärer av importanse att sända hit sina verk. Och då tänker jag helt naturligt på Er, som har goda och rikliga förbindelser och säkert skall vilja stå oss bi med råd och dåd. Icke sant?

Jag nämner — men kanske Ni redan vet det! — att en liten början i detta hänseende redan gjorts i det förra månaden. André Lhote utställde en del av sin produktion på Konstföreningen. Denna utställning väckte mycket intresse, även hos publiken — mirabile dictu — vilket resulterade i att det såldes utom till en del konstnärer, även till andra intresserade. Jag tror det stannade 14 nummer här av utställningen. Prisen voro ju låga — men ändå. Hur intressant och hur befruktande på våra förhållanden skulle det inte vara, om man i en snar framtid kunde räkna på en stadigvarande invasion av modern fransk konst!

Låtom oss framdeles resonera om denna sak, som jag nu åtminstone fört på tal!

Alltså: till härnäst! — mitt brev är redan långt och måste få ett slut, jag förblir med vänligt handslag

Eder
Karl Nordström.

Käre Herr Nordström,

Fick först igår Ert ärade brev av 29 febr. Idag svarar jag endast med några rader, men mera nästa gång.

Ni förberedde mig på att Ni ej älskade brevskrivande i onödan. Värdanes veta att gott jag fattar hur pennan blir till pinoredskap. För övrigt så svalnar korrespondensivern självmant, om man länge endast haft föga glädjande nyheter att meddela. Det är naturligt att man behåller sitt missnöje för sig själv.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Porträttstudie. Brun kritteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

Mycket berörd av att Ni vänt Er till mig med förfrågan om levande franska artister, så svarar jag genast. *Det är en himlaskrianде orättvisa att ej sätta i främsta rummet: Van Dongen, Agero o. Le Fauconnier.* V. D. är säkert nutidens djupaste originalitet, den mest artistiska av alla artister jag sett härute. Tänk Er en sort Van Gogh *uppe i Paradiset,* som håller på att bli egyptier, *en riktig,* genom Montmartreflickorna, ja då har man en halv aning om hans värde. Jag håller på att skriva om hans utställning. Agero har jag redan skrivit om. Han förtjänar dubbel uppmärksamhet, därför att han ställes systematiskt i skuggan o. har tusen svårigheter att få exponera. Avunden låter honom ej ens visa vad han själv vill; utan tvingas han att ställa ut vad han har som minst intressant. Le Fauconnier är den mest monumentala av allihop (d. v. s. Cubisterna) o. det är han som mycket lett dem från början. Dessa tre äro de *ojämförligt* förnämsta. Men man måste särskilt betona detta, då de nämligen äro utanför coterierna o. förakta all intrig. Fallet Agero är särskilt betänkligt.

Charlier är en mycket duktig artist, helt ung. Men jag har ej sett honom detta år, d. v. s. sedan min återkomst hit.

Picasso är känd. Jag har alltså ej att tala om honom.

Jag skall skaffa mig fotografier av deras arbeten o. förelägga Eder, så får Ni se o.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

döma själv. Artistförhållandena ha ändrats betydligt härute på sista tiderna. Coterierna äro mera oblyga nu än förut, o. jag förbereder på att man måste ta i med hårdhandskarna för att få fram de *verkliga* originalen.

På samma gång får jag presentera Eder två franska konstkritiker: Guillaume Apollinaire, Homme de lettres, 25 Rue Condé 25 (Mercure de France) Paris VI. o. Marc Brésil, Homme de lettres, 20 Avenue Rachel 20, Paris XVIIIme. Jag skall helsa på den senare i en av dessa dagar o. sedan tala närmare om honom.

Får jag likaledes förbereda Er på att M^r^ Le Fauconnier ej uppskattar Mr Van Dongen, att Mr Van Dongen inte ens är belåten med sig själv, ännu mindre med andra, att Mr Apollinaire har nyligen skrikit Mr Van Dongen o. att knappt någon mer än jag svär på Charlier. Men Ni är tillräckligt gammal karl att ej fästa Er vid sådana småsaker. Ty dessa hindra icke V. D. att vara en stor artist, o. G. A. att vara en duktig konstkritiker.

Bibliotheket! Mycket glad att vi träffats om den saken. Men jag har aldrig menat inköp av stora dyrbara arbeten, ty dessa finnas redan dels i Kungsträdgården, dels vid Röda Bodarne — Tegelbacken. Jag avsedde dokument som för stunden fås gratis, som ett par år efteråt ej kan fås för guld o. som äro ovärderliga då det gäller att spåra rättvist en konstriktnings genesis. Vidare fotografier o. andra reproduktioner av artister, d. v. s. deras arbeten, t. o. m. teckningar. Det är onödigt, finner jag, att göra om statsbibliotekernas arbete. Man bör göra vad dessa ej ha rättighet att göra om de också ville det eller kunde det. Men det kan dom ej, ty det kan bara förståndiga individer som lösdriva. Dessa dokument böra klassifieras efter stad, år o. personlighet. Varje märklig artist skulle ha en liten »dossier» som på hemliga polisen. Skall själv ge en provsändning på saken.

Med aktningsfull vänskap
Aguéli.

Adr. Poste Restante
Bureau No 67
Rue des Abbesses
Paris XVIIIme

Brev till Richard Bergh

Paris 21/III 1913.

B. B.

Nordström skrivit om arvet för utställningspalats o. talat om eder önskan att exponera fransk modern konst hemma. Som jag varit stendöv, som vanligt, på vintern o. som vintern förra helvetesåret började redan i Augusti med regn o. s. v. så har jag, ofärdig, undvikit alla människor, jag svarade Nordström endast med att nämna Agero, Van Dongen o. Le Fauconnier, samt hänvisa till Guillaume Apollinaire o. Marc Brésil, två konsthistoriker för vidare upplysningar. Jag får tillägga åt dig: Dala Fresnaye, som jag redan sett på Salon d'automne o. som nu på les Indépendants har bekräftat sig. Lhote har gjort stora framsteg.

Har talat om det blivande utställningspalatset i Sthlm för några stycken: Sagot, d. v. s. hans affär, som fortsättes. Han själv dog bort för kort sedan. O. Apollinaire, som gärna ville upp till Sthlm o. hålla föredrag om nu levande parisare o. s. v. artister o. poeter. Han själv är en god poet. Jag var till han för några dagar sedan o. han viste mig stora packor teckningar av Picasso o. Mlle Laurencin. Jag har gett din adress o.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Nordströms både åt honom o. åt Sagot succ. Han håller styvt på min metafysik (artiklar i La Gnose o. de två sista) men ville snoppa mig vad nu kännedom om artister beträffar. Därför viste han mig teckningar o. s. v. av flere *ytterst intressanta artister* som jag aldrig hört talas om då de ej exponera, d. v. s. *de få ej exponera för sina tavelhandlare.* En av dem, Derain, det erkänner jag gärna, var en av de märkligaste konstnärer jag någonsin sett. Jag anser det vara oundvikligt att taga hänsyn till Apollinaire's ofantliga erfarenhet av Paris konstnärsliv, om man vill vara rättvis emot artisterna. Jag vidhåller i alla händelser min mening om Agero, Van Dongen o. Le Fauconnier, ty dem har jag följt med under flera år.

Jag förbereder en större artikel om les Indépendants. Kan du få in den i någon större *betalande* tidning, helst Göteb. Handels-Sjöf. I så fall så skall jag skriva den på svenska. Två svenskar, Wallin (akademiker) o. Sten (kubist), göra sig bra på les Indépendants. Wallin har gott skönhetssinne, sällsynt hemma o. Sten försöker sig att måla rymden *som vigtigaste motivet* vilket är ännu sällsyntare.

Aguéli hade skapat sig ett namn som kritiker inom Paris' moderna konstnärsfalang. Hans vidsträckta beläsenhet, hans logiska klarhet och konstnärliga fantasi hade väckt en berättigad beundran bland hans franska kolleger och det är inte överraskande att bland dem som uppskattade hans omdöme och ville draga nytta av hans penna även finna den ledande kritikern Guillaume Apollinaire, som i en bevarad biljett söker värva Aguélis medarbetarskap.

Bland det som Aguéli skrev denna vinter fäste han själv stor vikt vid ett par artiklar i *L'Encyclopédie Contemporaine.* Den ena av dessa är en kritik av L'exposition de la »Section d'Or» à la Galerie La Boëtie, tryckt i numret för den 15 november 1912, som innehåller en fin analys av kubismen.

Den andra är en »Critique d'art sur les principes du monument et sur la sculpture», som publicerades februari 1913.

I det exemplar av den sistnämnda artikeln som Aguéli sände Karl Nordström ändrade han »monument» till »monumental» och tillade en dedikation »à Mr Agero».

Denna artikel innehåller bl. a. några utomordentligt slående ord om begreppen liv och orörlighet i konsten och hör över huvud till de sidor av Ivan Aguéli som man skulle önska sammanföra i en volym.

Men Ivan Aguéli behövde snart ej skriva längre till Richard Bergh: den beundrade vännen väntades till Paris. I början av maj skriver Aguéli till boktryckare Ehrnfried Nyberg:

B. B.

Jag är inne i Paris för tillfället endast, för att möta Richard Bergh, som snart skall komma hit. Jag är i svårighet, för jag har att invänta honom; o. detta har gjort oreda i mina affärer, som nu börjat ordna sig på nytt. Jag skulle vara dig ytterst tacksam om

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

du kunde låna mig 50 kr. på ett par månader. Har dragit mig för att besvära dig om den saken, då du nämligen har familj.

Har varit stendöv från september till slutet på april, vilket gjort mycket till att jag haft otur. Hösten, vintern o. våren hava varit kusliga, så att jag kanske skulle haft det bättre på Gotland eller i Skåne. Detta o. en massa andra saker göra att jag blivit utled på Frankrike, så att jag är nästan belåten att våra planer i somras ej lyckades. Ty jag skulle hava fattats övertygelse o. gott mod i arbetet med att realisera dem. Nu ha vi ngt nytt på stapel, som är franskt endast till hälften, o. som är alldeles oberoende av politik. Om en fjorton dagar blir det avgjort. Lyckas det, så är det ju bra; o. så resa vi till orienten igen. Lyckas det inte, så reser jag hem, o. vänder aldrig mer åter till Frankrike. Allt är så förändrat. Nationalister, reaktionärer, klerikala o. främlingsätare ha förgiftat hela franska verlden. T. o. m. anarkisterna som förr i verlden voro kvicka åtminstone, har det nu blivit åsnor utav. Nu först börjar franska förfallet, o. detta med nationalintelligensens förmörkande; just nu då man skriker så mycket både här o. i utlandet om Frankrikes pånyttfödelse, uppsving o. s. v. Förut hade fransmännen sina fel, låt vara, men också några stora förtjänster, som gjorde dem ojämförliga i Europa. Nu ha de förbättrat några småfel, men slopat alla sina utmärkande egenskaper, så att de snart ej äro en bit bättre än de andra folken.

Fick häromdagen tag på Idospråket. Blev alldeles intagen härför. Det är en framtidssak, o. det är glädjande att se Sverige bemöda sig om att taga ledningen av denna vackra världstanke. De studier som nedläggas på Ido, äro användbara även för lärandet av andra språk, i synnerhet de romaniska o. engelska. Svenska elementet är ganska bra representerat i Ido. Vill du veta mer om saken, så vänd dig till Herr P. Ahlberg, 37, Surbrunnsgatan t. v. *Sthlm.* Det är nyttigt för ungdomarna i huset.

Richard Bergh skriver till sin maka den 24 maj:

Aguéli är där (hos van Dongen) som fisken i vatten. Han är en underlig figur, mycket eftersökt av kvinnorna. Han bor ingenstans och allestädes, vill absolut inte ge någon adress, dyker upp och försvinner, klädd i en svart, åtsittande sammetsrock och byxor så vida som säckar, halvsluskigt det hela. Men parisiskorna älska apachetypen framför allt annat.

För ett par kvinnliga målarkamrater från Sverige, han också vänligt tog hand om, när de denna vår gästade Paris, berättade han i förtroende att han låg under broarna om nätterna. Detta hindrade inte att han ville bjuda på förfriskningar så snart tillfälle bjöds, något som dock med bestämdhet avböjdes.

Bergh fick likväl till slut sig anförtrodd en väg att nå Aguéli. Den återfinnes i ett odaterat brev:

Om en sak är bråttom med, så skriv till mig 5 Rue du Pont de Lodi (Chez Mr Champrenaud) Paris VIme.

Det är nära Pont Neuf.

Handslag.
Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Åkrar, Frankrike. Kat. 140.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

I och med Aguélis återkomst till Paris återknöts det gamla bandet med Marie Huot. Förhållandet mellan den svenske vagabonden och den åldrande skaldinnan hade fått något av helgd över sig och accepterades utan diskussion.

Den sista gången som jag funnit Mme Huots namn över huvud nämnas i samband med Ivan Aguélis är på ett inbjudningskort från Le Fauconnier till Aguéli, skrivet i juni 1913.

Om Madame Huot vill göra er sällskap, skola vi återse henne med synnerligt stort nöje.

Aguélis aldrig tillfredsställda hunger efter språk hade även tagit sig uttryck i intresse för Ido-språket. Detta åter ledde till en kort brevväxling med rörelsens ledare, redaktör P. Ahlberg. I konceptet till ett möjligen aldrig avsänt brev skriver Aguéli:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Har nyligen varit på visit i anarkist-kommunistiska kolonien i *Saint-Maur*, helt nära Paris. Mycket där behagade mig absolut *icke*, men den ledande anden, le compagnon Bertaud, är en övertygad vegetarian, har dragit en stor del av koloniens medlemmar över på sin synpunkt, så att naturismen kommer nog förr eller senare att leda företaget. Men jag skall ej besvära Eder med politiska åsikter, varken mina eller deras. Jag vill bara tala om att företaget bär sig *ekonomiskt*, o. så tänkte jag att möjligen idéen, minus politiken, skulle kunna realiseras i Sverige. Elementerna äro mångahanda hemma. Författaren till »Det går an» är en klassisk Pelle Molin. Två exkamrater till mig, målare, ha dragit sig tillbaks upp i Värmland, måla landskap o. odla jord. Dessa fenomen bland hundra bevisa att elementer finnas.

Alla dessa taga nog nubben o. äta köttmat. Denna deras irrlära bevisar varför de ej lyckades, men *den bevisar ej att* de hade orätt i *princip*. Jag tror att det är en jätteidé att grunda naturistkolonier i Sverige.

Aguéli utvecklar sin plan i detalj. Kött, sprit och tobak äro förbjudna, te och kaffe få ej förtäras offentligen, man får gå klädd hur man vill, halvnaken eller i stärkskjorta, efter behag. »Snobbar kväsas hövligt men bestämt eller fösas ut som obotliga.»

Underhandlingarna om en plats i Egypten tyckas taga allt fastare former. I brev till modern talar han därom utan att likväl nämna vad platsen innebär. Men skulle underhandlingarna ej gå i lås, återvänder Aguéli till Sverige, till Skåne eller Gotland. Samma planer komma fram i ett samtidigt brev till Ehrnfried Nyberg.

B. B.

Nu med sommaren o. det vackra vädret så börjar jag höra på nytt igen, o. jag håller på att få en plats i Södern igen, Afrika som vanligt. Men jag är osäker om jag skall anta den eller ej, ty företaget är riskabelt. Lyckas ej affären så då får jag bara respängarne tillbaks till Europa. Lyckas den så får jag visserligen ej så stor lön, men jag har knappt en eller ett par timmars arbete om dagen, arabisk korrespondens. Resten fullkomligt ledig att måla världens härrligaste solljus på. Det är frestande. — Har inga vidare nyheter fått av Idomannen. Skrev svar till honom på Ido. Som jag är nybörjare i det språket, så var det kanske så mycket fel i't att han ej vårdade sig svara.

Talte jag om för dig att jag kommit osams med anarkisterna också? Orsaken är skämtsam. Bakom dem finnes några tyska spioner som leda rörelsen. Dessa herrar har jag alltid legat i luven med, o. de ha spelat mig flera puts personligen, då jag däremot endast anfallit deras kommers. Nu är jag fullkomligt neutral, ty efter de sista månadernas händelser så är mig Frankrike lika fientligt som Tyskland. Men jag vill ej ha att göra varken med det ena eller det andra. O. de dumma anarkisterna vill att jag skall tjäna deras skoj, o. gratis till på köpet. Alla de som dugde till något i början av rörelsen har gått ut. Urbain Golier, Laurent Tailhade, Victor Barrucand, Felix Fénéon, Emile Pouget, etc. etc. De enda som nu duga till något äro några styva apacher. Men dessa vilja ha sitt för sig själva o. ofreda inga andra än sådana som ha för mycket pängar. Men skrivarfolket äro bara några Ibsendrängar o. Nietzschenöt o. Stirneråsnor som behöver läsa mycket böcker o. klottra sönder papper, o. som vilja leva »sitt liv». Men det liv de

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

kalla för »sitt» det är inte alls något märkvärdigt liv. Det är bara vanligt brackliv eller busliv, så det angår ingen annan än dem själva personligen. För övrigt så är det att *friheten*, den kan inte *fås*, eller *ges;* den måste *tagas* med uppoffring. Friheten gratis är ingen lycka.

Det beror på om jag kan eller ej antaga platsen i fråga. Om några dagar blir det avgjort. Antar jag den ej så reser jag hem, antingen till Skåne eller Gotland. Om jag minns rätt, så har du slägtingar i Hälsingborg. Är du i så pass förbindelse med dem att du kan ge mig ett presentationsbrev för dem, i händelse jag skulle slå mig ned i Hälsingborgstrakten. Jag tvekar mellan Kullen o. Malmö. Kullen lär vara lik Gotland efter vad Nordström sagt mig. Av dina slägtingar skulle jag endast begära upplysningar angående livsförhållandena o. s. v.

Talte jag om för dig att jag bor i Paris' omgivningar o. målar landskap? Bara jag kommer ur de förbaskade städerna, ensam med naturen, blir jag genast frisk o. duktig igen. Men det är ett besynnerligt göra, landskapsmålning. Man glömmer bort allting.

Vännen

Aguéli.

Vanl. adressen: P. S. No. 67 Aguéli (abbesses) *Paris* 18me.

St. Ouen den 17 juni 1913.

l'Ile St. Ouen är en knapp halv mil från Paris.

Aguéli hade blivit inbjuden av en god vän att ligga och måla på en plats i Paris' omedelbara närhet, det idylliska lilla Sceaux vid Seines stränder, ett tiotal kilometer nordväst om huvudstaden. Han skriver härifrån den 1 augusti till modern ett brev fullt av förhoppningar och nya framtidsplaner:

Sceaux, den 1 aug. 1913.

Kära mor,

Tusen tack för hjärtligt kärkomna brevet! Hör att du är i Falun, o. är glad åt att du åter ser morbror August.

Vi ha haft ett härligt väder, o. jag har arbetat flitigt.

Tänk dig att det har varit över 12 månader ruskigt här. Något som ej inträffat i mannaminne. Förra sommaren var så ful som den ej varit på hundra år. Denna här har varit dålig hittills. Nu har det tagit slut, äntligen.

Och märkvärdigt nog, med solen så kom både hälsan o. framgången. Jag har varit stendöv hela året, utom de sista dagarna, då termometern överskridit 25 grader varmt. Nu hör jag nästan bra. Det var för övrigt vad dr Samuelson sade mig i Stockholm, att endast varmt klimat kunde giva mig hörseln igen. Han var hederlig nog att säga mig sanningen rent ut. Läkarekonsten kan ej bota detta. Endast sydländskt klimat.

Var inne i Paris för småaffärer o. träffade en god vän, en olycksbroder från våra missöden i höstas. Han såg glad ut o. sa' att nu blir det bättre. O. så bjöd han mig ut till sig så långt ut på landet i landskapet »Touraine» (uttalas Turän) som kallas Frankrikes trädgård. Det är vindruvslandet, o. då tänkte jag genast om jag skulle kunna sända hem vindruvor till Sverige. Fråga din brorson som är hemma, om han inte skulle vilja försöka sälja vindruvor i Falun o. omnejd. Oaktat frakt o. tull så kan det ändå bli god förtjänst. Jag skulle skriva till Sörling (unga herrn) om han ej skulle vilja placera

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

vindruvor i Sala, Uppsala o. Västerås. Jag har andra bekanta i Skåne samt i Stockholm. På detta sättet skulle vi kunna förtjäna en smula pängar utan för mycket omak eller risk. Fråga honom om den saken. Skulle han ej vilja det, så kan han ju tala vid någon hederlig person, hälst frukthandlare i Falun. Jag kan få druvor här, goda, mycket billigt, ty jag kommer att gästa just hos min väns släktingar, o. dessa äro vinodlare. Nog tror jag att kunderna i Sverige kunna betala 1.50 (en krona o. femtio öre) kilo för goda druvor. Om det går, så kunna både jag här o. min kompagnon på platsen förtjäna fina pängar. Druvmånaderna äro september, oktober o. halva november. Plockade mogna o. väl inpackade, så hålla de sig gott i ungefär fjorton dagar utan is. Det är mycket möjligt att göra en fin affär i den saken utan att nedlägga stort begynnelsekapital o. utan stora risker. Bed morbror o. hans son fundera på saken. Som vi ha släktingar i Örebro också, så kan denna affär bli mycket vidsträckt.

Tro inte att den kommer att hindra mig från att måla. På en timme så övervakar jag inpackning, försändelser o. s. v., o. s. v. Tack vare mina förbindelser här så kan jag få druvor för *ytterligt billigt pris* o. *prima* vara. Som det är litet att vinna utan att förlora, så tycker jag att jag kunde gärna försöka. — I alla fall så lämnar jag Sceaux om några dagar för att resa till Touraine. På medföljande kuvert finns min adress. Det ligger mycket sydligare än där jag hittills varit ehuru det egentligen ej är sydländskt land. Det ligger ej långt från sjöstad, så att jag har lägenhet att resa hem på ångbåt. I slutet av november så får jag om jag så vill bebo ett landställe vid havskusten, mycket vackert o. klimatet milt. Men jag måste skaffa mig mat själv.

Jag har fått låna respängarna till Touraine, o. jag bör snart betala igen dem. Det är ej så mycket, men jag väntar svar angående druvohandeln.

Hälsa morbröderna o. kusinerna i Falun.

Tillgivne sonen
Aguéli.

Planerna på den stora druvaffären uppfylla flera följande brev. Aguéli anser den så mycket mera angelägen som druvorna ha visat sig kunna få en välsignelserik användning inom läkekonsten. I ett odaterat brev till modern skriver han:

Då jag skrev senast så glömde jag i brådskan det viktigaste. Detta att de största läkarna ordinera en »Druvekur», det vill säga att den sjuke måste under en tid endast förtära druvor o. bröd. Det är en radikalkur, i bröst- o. magsjukdomar samt mot reumatism o. gikt. Jag har ett utmärkt tillfälle att genomgå den o. jag vill begagna mig av detta, samt hjälpa andra. I alla fall så äro druvor ett av de hälsosammaste födoämnen som finnas till.

Svårigheterna att fullfölja den så fint uttänkta vindruvaffären läto inte vänta på sig. Aguéli hade endast tack vare lånade medel kunnat förverkliga sina planer på resan ned till Touraine.

Den 20 september 1913 skriver han till modern från Azay-le-Rideau, den lilla staden vid l'Indre, berömd för sitt slott och mittpunkten i ett landskap av oförlikneligt behag.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Valten. Kat. 127.
Tillhör konstnärinnan Anna Sahlström, Torsby.

Han är olycklig över att ej i tid ha fått de begärda pengarna. Han har fått låna respengarna ned till Azay-le-Rideau på hedersord, och kan han inte betala, blir han med skäl utskämd inför rätta. Nu ber han om hjälp att komma hem till Sverige. »Det blir nog döden för mig, vintern hemma, men vad skall jag göra. Motgång på motgång står man ej ut med.»

Druvskörden slår fel, och Aguélis ställning blir alltmer förtvivlad. Den 7 oktober skriver han i ett nytt brev till modern att druvaffären på grund av motigheterna och brist på hjälp hemifrån måste anstå till nästa år.

Min belägenhet är mycket svår. Jag bor ej hos mina bekanta, ty där har jag ingenting att måla, utan en hel mil därifrån på en gästgivargård. Jag måste taga allt på kredit, o. sålunda betala nära på dubbelt som om jag skulle betala kontant, o. om jag ej kan betala snart, så kommer jag mycket illa ut. Jag begriper inte varför du inte ens svarat på min fråga, o. nu ber jag dig göra en sista ansträngning, så att jag kommer ur det här eländet, det blir allt värre o. värre för varje dag, ty min skuld ökas, o. jag kan bli häktad för det här.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den 3 oktober erinrar sig Aguéli sin gode vän Gotthard Widing och skriver ett brev som lämnar synnerligen värdefulla upplysningar om hans arbete och planer.

Gamle vän,

Vad blev det av dig? Vi fick fjorton månaders vinter i Paris i ett sträck. Omöjligt njuta av naturen, men för två månader sedan är jag på landsbygden o. landskapar. Det börjar gå bra; jag har ett tiotal studier som ej äro så illa. Men knappast börjar penseln gå av sig själv, förrän den gamla ohyggliga nöden kom o. högg mig i strupen. Jag har min kroppshydda som pant på mathålet o. sovhandlaren för över 100 frs. Ty jag har haft två månaders kredit. Mat o. husrum inberäknat, gör jag av med ung. två frs. om dagen (d. v. s. knappt 1.50), o. dem är det lögn att få. Jag kan ej ens få respengar hem. Djävla öde som förföljer en också.

Men jag har mina dukar, som möjligen kunna säljas, ty de äro presentabla. Jag blev fort hemmastadd i de Tourainska landskapen, troligen i följd av den helige Rabelais' välsignelse. Ty detta är hans land. Går med helig bävan förbi huset han bodde uti i Langeais.

Så att vad jag har ser ut som folk. Ej vill jag sälja till amatörer, men till en skarpsynt tavelhandlare.

Har skrivit till Bergh, *som ej svarat mig ett ord*, till min stora förvåning. Hör efter om han är i staden, så är du vänlig. Skrivit till Vilhelmson, helt nyligen. Vill du gå till ngn tavelhandlare Hallin eller han på Hamngatan, Kungsträdgården, eller någon annan o. höra efter: 1) Om dom hört mitt namn. 2) Om dom vill köpa av mig småsaker för en ringa penning. I så fall, säg dom att jag arbetar mycket, o. ju bättre väder jag har, ju mer studerar jag; o. ju mer jag håller på, ju bättre blir det. Direkta proportioner. Som ett rationellt jordbruk. Ingen kubism för tillfället, d. v. s. den är underförstådd (enligt mina åsikter om saken). Det är något mitt emellan min första målarperiod, 1889—90 (Gotland) o. min tredje, 1891—92, likaledes Gotland. Allt från den första finns ännu kvar hos Nordström. Min andra period, Picardie, har allt blivit förstört genom Emile Bernard, då han blev fanatisk katolik[1]. På konstnärsförb. Sthlm 1912 finns min tredje period, något hemma i Sala. Den fjärde, Egypten 1894—95, likaledes hemma. Den femte, 1896—1898, (Paris) finns bara teckningar kvar från. Så slutade jag o. började på nytt tack vare Vilhelmsons vänlighet. Om han ej uppmuntrat mig o. bjudit mig in på sin atelier på Odengatan, så vete fan när jag börjat på nytt. Jag kommer att vara Vilhelmson evigt tacksam för den saken.

Vad jag har är ganska anspråkslöst, ty oktobervädret är ej stadigt varken i ont eller gott. Inte yves jag över dem, men inte skäms jag heller för dem. Små visitkort.

De äro ej värda mycket pengar *nu*, men får jag leva o. ha hälsan, så komma de nog att stiga i kurs som goda värdepapper. En tavelhandlare kan gott spekulera på saken. Vad i detta mitt arbete som är hurrabasen, kan nog de få utvalda få syn på självmant; men ej kallar jag dumbom den som ej ser det, ty idéens uttryck har varken sitt fulla omfång eller sin noggranna aksent. De äro ej tillräckligt studerade. Jag kan *absolut inte* måla annat än friluft. O. mitt fördjupande av saker o. ting beror på himlavädret. Vilket kitslas ibland.

[1] På tillfrågan har Bernard för mig på det bestämdaste förnekat att han skulle förgripit sig på någon av Aguélis målningar.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag vill i synnerhet veta om handlandena ha någon fördom emot mig, något »parti pris contre». Nordström, Wilhelmson o. Bergh lägga nog ett gott ord i saken hos dem för mig. Skulle du vilja gå till Fritzes Bokhandel (Fredsgatan), tala vid Herr Arweson (gotlänning) o. fråga om jag kunde få hänga ut ngt till salu i hans butikfönster.

Jag har många goda utsikter att göra finfina saker inom kort tid. O. då få de nuvarande dukarna ett återsken av den glans som de ha som ännu befinna sig i sin pappas byxor. Ty det är ju filosofiskt att framtiden skall förklara nuet.

Kort o. gott. Jag söker en tavelhandlare, intelligent bov o. bättre mans barn, som gör som dem i Paris o. annorstädes, som håller på mig som på en häst på kapplöpningen, sätter ut på mig en mer eller mindre stor summa. Kommer jag fram så förtjänar han tiodubbelt. O. så får han Guds välsignelse av bara fan av mig till på köpet. Ty nog unnar jag all möjlig flax åt den som parat sin lycka med min i ett kritiskt ögonblick. Lyckas jag ej, ja då förlorar han en del av sina pengar, men då har jag stupat, förstår du. Så att om det är spel, så är det förbannat rent spel.

Hur står det till med kamraterna? Ragnar Nyberg? Otto Holmström? Hans adress? O. alla andra? Tala om vad ni gjort för sort. Hälsa lilla Inez från mig. Skriv o. tala om hur det går, så fort du fått detta brev, o. vänta ej på svar på affärerna.

En sak till. En kamrat, amerikanare, har uppfunnit en sorts pastellfärger att måla fresko med. Det är en bra uppfinning. Men han har ej lyckats tämja alla färgstofter till sin metod. Söker understöd, o. som han säger sig veta att Nobel institutet ger (utom prisen) också mer eller mindre understöd åt forskare, så ville han ha detaljer om den saken. Vart skall man vända sig? Jag har hört att åtskilliga utvalda fått ngt. Men att de gått baktrapporna. Ja, hur är det med den saken?

Känner du Per Hallström, poeten? Vi voro vänner förr i världen, men det var längesen, o. om han ej minns mig så vill jag ej göra mig påmind förrän jag fått min nya estetik från trycket.

Kommer snart att resa in till Paris, *om jag kan*. Men jag sitter i pant, o. måste parlamentera mig iväg. Skriv alltså närmast: Azay o. efter en vecka Paris. I alla fall får jag breven.

Tillgivne vännen
Aguéli
artiste-peintre.

Adr. Poste-Restante
Azay-le-Rideau
(Indre-et-Loire)

eller Poste-Restante
Bureau No 67
(Rue des Abbesses)
Paris (18me)

Den 7 oktober kommer ett nytt klagoskri till modern:

Azay-le-Rideau den 7 okt. 1913.

Om du inte kan sända *genast* hela summan, så sänd något med omgående, så att jag ej drunknar i min skuld här. Sänd *genast* åtminstone något, om du ej kan sända hela resesumman.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag är bland annat skolös. Här är fuktigt, o. alla människor som leva uti skog o. mark bära särskilda skodon, för det mesta med träsulor eller rent utav träskor. Som jag ej kunnat köpa ett par sådana, så har jag mest använt mina stadsskor, som också blivit förstörda. Hade jag haft endast fem kronor i tid att köpa träskor för, så hade jag haft mina snygga skor kvar o. haft varmt om fötterna.

22 okt. 1913.

Kära mor,

Tack för brevet o. de tjugu kronorna. Jag ville gärna veta om du fått *alla* mina brev. Ty jag har skrivit tre till dig som jag ej fått svar på. Om jag hade fått veta för en månad sedan att du ej kunde eller ville hjälpa mig mera, så hade det varit något litet bättre för mig nu.

Så är det ett missförstånd. Jag har övergivit druvaffären för detta år, ty det är för sent. De pängar jag begärde av dig äro *respengarne h e m* till Sverige, ej för att resa på annat håll. Jag har arbetat mycket lyckligt härute under dessa sex veckor, o. jag är säker om att få sälja flere stycken av de tavlor jag har. Både Bergh o. Wilhelmson ha lovat göra allt för den saken, o. dessa tavlor jag nu har äro lättsålda.

Den värsta tiden är nu över för mig. Det gäller bara att komma ur den här knipan så blir allting bra.

Det är ju klart att inte har jag räknat på att leva på dig för jämnan.

Jag kan ej komma varken fram eller tillbaka i den lilla byn jag bor uti. Jag sitter så att säga i pant för min skuld på inackorderingen, o. om jag ej kan betala, så blir jag häktad för bedrägeri. De hava varit så pass vänliga att vänta på mig hittills, så att inför domaren så får jag bestämt orätt. Sedan är det inte värt att jag visar mig någonstädes, varken här eller i Sverige, ibland målarna åtminstone.

Jag reste hitut för att arbeta o. det har jag gjort. Det har gått mycket bra. Bara jag kommer till Stockholm så får jag sälja genast. Sedan kan jag nog hjälpa dig, men som jag nu är på halva vägen, o. sitter fast där, så kan jag inte hjälpa mig själv. Jag lovar dig bestämt att det blir sista gången jag begär pengar av dig, verkligen det ser så bra ut, för mig, Gud vare lov, att jag inte tror jag behöver något mer. Nu då jag är i målartagen igen, så är det ingen fara på taket.

Allt vad jag begär, det är att få komma hem, ty i Stockholm får jag sälja vad jag har till fördelaktigaste pris. Det är många tavelvänner som ha lovat att köpa av mig, och säkert löfte.

Det är då för olyckligt om jag skall lida skeppsbrott just inne i hamnen, då jag med Guds Nåde kommit undan så stora faror.

Du säger att jag är skulden själv till min dövhet. Nej, du såg ju själv, hur kölden dövade mig i början på januari förra året. Då det blir kallt så hör jag inte. Då det blir smällkallt, så blir jag alldeles stendöv. Redan som barn så hade jag susningar i öronen på vintern. Inte anklagar jag någon, men inte vill jag bli anklagad själv heller för den saken. Vem är det som ger dig så dåliga råd hemma?

Nu ber jag dig på det bevekligaste att hjälpa mig hem, att sända mig 200 kronor till respengar o. min skuld här, sedan lovar jag dig säkert att aldrig mera besvära dig med pengar, utan göra allt vad jag kan för att betala utav.

Tillgivne sonen
Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med ängar. Kat. 125.
Tillhör herr Axel Erik Larsson, Rönninge.

Den 24 oktober besluter sig Aguéli i sin förtvivlan för att göra ett försök med sin förstående vän Richard Bergh, som lovat hjälpa honom med avsättningen av hans tavlor.

Azay-le-Rideau 24 okt. 1913.

Hedersbror,

Sedan över sex veckor är jag på landet. Har återknutit förbundet med naturen o. målat så gott som årstiden tillåtit. Jag är avgjort friluftare, o. jag kan ej vara annat. Det är kanske ej bästa vägen, men jag har ingen annan. Det är min, helt enkelt. I början var jag lite bortkommen inför det nya här, men assimilation gick mycket fortare än jag trodde. Jag har flere dukar som »se ut som folk». Det fattas mig emellertid jämförelse, ty jag är alldeles ensam målare härute o. nu minns jag ej hur andra tavlor se ut. Förstår inte att så vackert land kan undgå hemsökning av landskapare.

Får jag påminna dig vänliga löftet att söka sälja något åt mig? Jag är i största svårighet. Min person sitter i pant för skuld på pensionen. Från Sala fick jag helt oförmodat veta, att jag ej ens kunde få respengar hem. Jag fick inte ens veta den domen genast, för att jag riktigt skulle köra fast. Orsaken: gammalt vanligt småstadshat, läsarnit o. skvaller, o. s. v.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Vad nu dukarna beträffar, så äro de små (nº 8 à 6). Jag är naturligtvis ej belåten med dem. I en horizont får man mera lita på ögat än på hjärtat, o. tvekande detaljstudier verka ju alltid mer eller mindre mamsellsmålning. Utan att vilja driva jämförelsen långt, får jag påminna dig gubben Besnards målningar från Indien. En så skicklig målare som han blev föga bättre än en vanlig positivhalare i detta nya ljus. En liten snärta, Mlle Karpeler, som är väl hemmastadd i Indien, men som bara har en liten talent till husbehov; ja, hon målte *mycke* bättre än han, endast för att hon kände igen sig därborta utan att behöva glo o. kallgrina på obetydliga småsaker. Så vad dem två beträffar, så blev Albert Besnard mamsellen o. then lilla snärtan dunderdonet. Kort o. gott, inte skryter jag över mina nya, men inte skäms jag för dem heller. Oktobervädret, t. o. m. vackert, tillåter ej att fördjupa sig länge på samma duk, o. jag har måst nöja mig med en à två seancer på var. Nätt o. jämt andra klassens visitkort. Reserverar jag mig rätten att göra hundra gånger bättre saker inom kort, i fall . . . . . Så tar jag för dem vad jag kan få, ty snar hjälp är dubbel hjälp, o. jag är mer än utan tillgångar, såsom skuldsatt o. pressad.

Vad jag vill sälja, om möjligt, är ej kubistiskt. Ty kubismen, enligt min åsikt, är den »stora enkelheten», den *största* enkelheten t. o. m., den bör komma av sig själv, som med guds nåde. Man får tänka sig kubismen, önska sig den, be Vår Herre om den, o. s. v., men inte knycka'n till sig med mekanisttråd. Sådant tillåter ej féernas fé, hon som håller vakt över hägringarne[1].

Varför jag ej målade i Indien o. i Egypten (1899—1907)? Jag trodde det var blyghet, rentav alldeles som man ej vågar sig på en flicka som är alltför vacker. Det var nog det, men också hälsan. Jag har alltid tyckt mycket om Turner, pantheistmålare. Läser om honom att då han sjuknade, så sjönk hans konst också. »Il avait l'art jusque dans le sang.» Om sumpfebern från Indien koncentrerat sig på min hörsel o. lämnat resten fri, så bör jag ej beklaga mig. Färgerna hör man nog, fast man är döv.

Bedjande dig ej ledas för att jag vänder mig till dig i min svåra knipa.

Förbunden o. tacksam

Aguéli.

Poste Restante
adr. Azay-le-Rideau

Och åter gör Aguéli ett sista försök att beveka modern.

Kära Mor,

Min ställning här börjar bliva riktigt farlig. Här ute kan jag naturligtvis ingenting förtjäna, o. jag kan ej komma härifrån förrän jag betalat min skuld, som ökas dag för dag. Då de förlora tålamodet, så gå de helt enkelt till polisen, o. jag blir häktad o. dömd för bedrägeri.

Detta är så mycket svårare för mig som jag arbetat med målningen o. med stor framgång härute på landet. De tavlor jag gjort härute är jag alldeles säker om att få sälja i Stockholm o. få riktigt bra betalt för dem, så att jag kan reda mig. Det är tvärsäkert *sista* gången jag ber dig om pengar, och vet att dessa 200 kronorna äro uteslutande för att jag skall få fria händer betala min skuld o. resa hem. Jag litade på att få res-

[1] Här upprepas den i brevet till Gotthard Widing meddelade periodindelningen för Aguélis konst, med den skillnaden att den femte perioden sättes till 1895—99 i st. f. 1896—98.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

pengar utav dig, o. din vägran blev ett åskslag för mig. Inte kan du lämna mig just i sista minuten. Tag ett spadtag till, så att jag kommer i hamnen bara, så begär jag ingenting mera.

Tillgivne sonen.

Azay-le-Rideau, den 26 okt. 1913.

Så länge jag hörde, kunde jag samtala med folk, vilket var nödvändigt för att få arbete med översättningar. Nu kan jag ej det mera. Ingen vill ha en döv person i sin tjänst. Han duger bara till målare. Jag har målat, o. bra, o. vill bara resa dit, där jag kan få sälja mitt arbete, d. v. s. i Stockholm. Låt mig nu bara komma hem så reder jag mig nog, ty det är så många som vilja köpa utav mig.

Tro nu inte käringprat o. löst skvaller. Inte är jag någon gudlös person. Om jag hade för vana att uppföra mig illa så skulle jag ej kunnat få kredit så pass länge som jag har fått.

Skriv o. svara mig med omgående.

Jag begriper ingenting av det här. Då jag går på gatorna eller t. o. m. på landet, så säger ingen ett ord åt mig. Så fort jag sätter mig vid staffliet utomhus, så blir det uppror. Det är nu vidskepelse hos packet, men för sådant har polisen spö tillhands. Gåtan ligger nu uti, varför ej polisen ingriper, som den borde göra. Det skall jag säga dig då jag får veta det själv, o. det får jag nog ej veta förr än Svenska ambassadören, Greve Wachtmeister, kommer hit i höst.

För övrigt är allt bra. Hälsan är god, oaktat jag är så ledsen å nedslagen. För tillfälliga krämpor, så har jag en italiensk läkare som ger mig recept o. råd gratis, men apotekaren måste jag betala själv, dock ej dyrare än i Sverige.

Hälsa alla bekanta. Skall skriva till Sörling om druveförhållandena, om du kunde skaffa litet kapital att börja med, ja en mycket ringa summa. I så fall så skulle jag resa till Italien, där jag har många bekanta, o. där jag kan få utmärkta druvor för billigt pris.

Tillgivne sonen.

Samma adress.

Äntligen kommer så turen till Carl Wilhelmson, som Aguéli anropar i ett brev, daterat Azay-le-Rideau den 30 oktober 1913.

Gamle vän.

Sen två månader är jag på landet och målar landskap. Råkat illa ut igen. Gjort en missräkning på pengar så att jag är i stor svårighet, så pass att jag sitter i pant för mig själv på pensionen. Men det är i alla fall hederligt folk som givit mig kredit så pass länge.

Du har ju stor familj, så jag ämnar ej besvära dig med pengar. Men om du kunde utan olägenhet försöka placera ett par artiklar åt mig, helst i Göteb. Handels- o. Sjöfart., som du redan gjort för ett par år sedan, så bleve jag hjälpt ur den värsta knipan.

Min målning här tror jag nog ej misshagar dig, ehuru det ombytliga höstvädret hindrat mig att fördjupa så som jag önskade. Har bett Bergh söka sälja något åt mig, men han har ännu ej svarat mig. Det är troligt han ej svarar; ty jag har förklarat, att i min målning har jag endast sökt vara bondenkel, ej kubistisk; ty denna transcendentala enkelheten tycker jag böra komma av sig själv. Man måste vara mycket hemmastadd med en horizont för att våga sig på att kubisera den.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Flodlandskap. Kat. 137.
Enskild ägo.

Den här trakten av Touraine är nog mycket vacker, o. jag målar den med stor sympati. Men jag måste ha havet för att bli kär, o. det har jag inte. La Loire, hur bred o. vacker hon än är, det är inte det stora, salta i alla fall. Bara surrogat. O. som du vet bättre än någon, så är en kärleksfull målning, om ock lite' trubbig, många spadtag bättre än den som är bara sympatisk, om också skicklig.

Emellertid behöver jag ej skämmas över det tiotal dukar jag gjort den här gången; inte yves jag över dem heller.

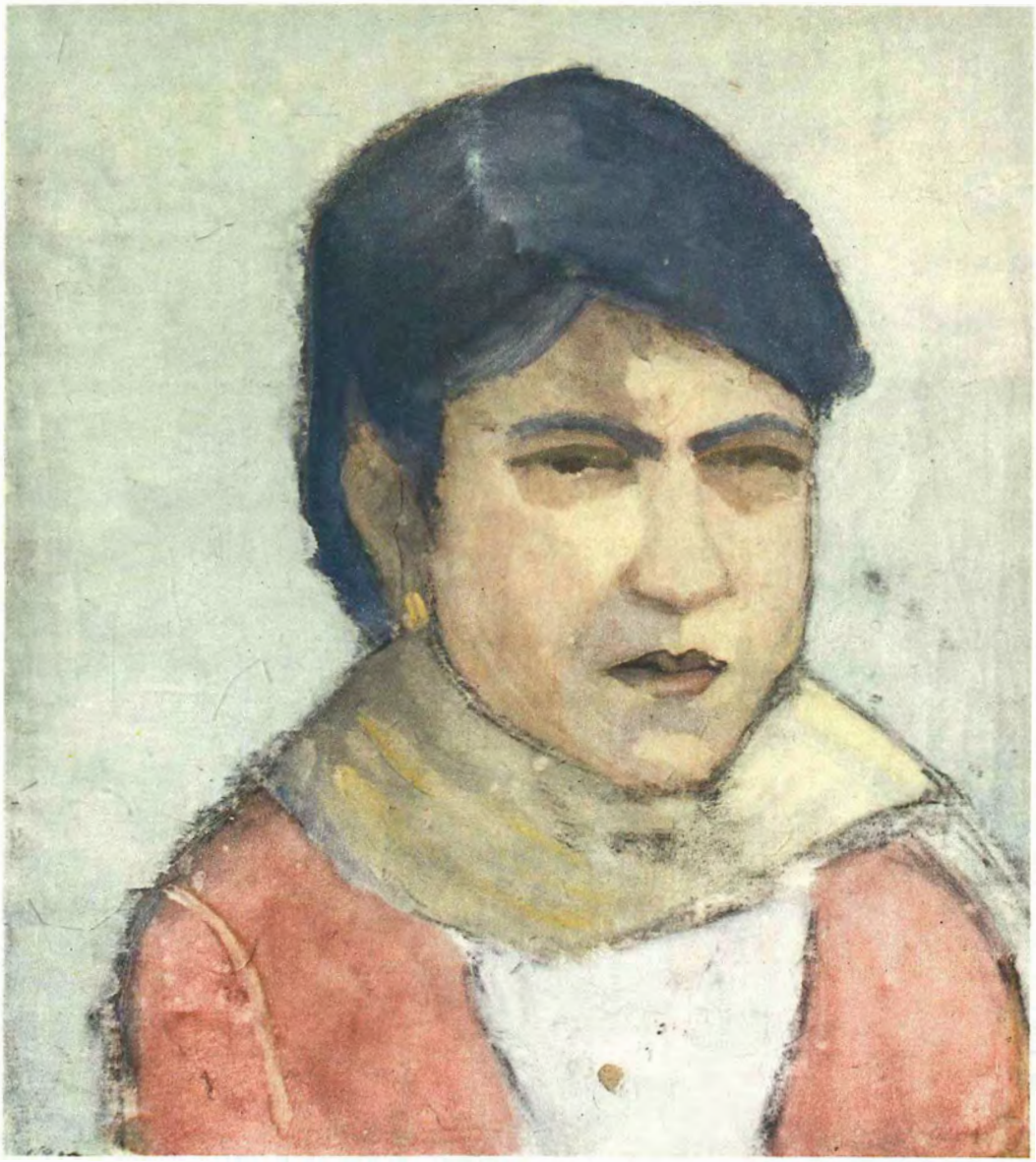
Skriv ett par ord så är du vänlig. Det är så förbaskat svårt för mig för tillfället. Mor min har ett par skvallerbyttor retat upp mot mig, så att hon sa' hon inte ens ville sända mig respengar hem.

Hälsa din fru o. barnen, samt vänner o. kamrater.

Handslag
Aguéli.

P. S. Se här ett par ord till förklaring hur jag kom så illa fast. Jag blev egentligen bjuden hit ut, men på ett ställe där ingenting intressant fanns att måla. Bara torra vinberg omkring en exercisplats (l'Ecole de tir de Ruchard), en linialjämnad ljung. Två mil därifrån, mycket vackra landskap i en stor deltanejd, mellan Indre et La Loire, som gå nästan parallella en lång väg. Jag lämnade gästfriheten o. tog in på en liten krog,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud.
Tillhör förste stadsläkare Carl Friberg, Sala.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

hälften på Guds försyn, hälften på hopp om något tillrundade respengar. Nu har jag bara Guds försyn kvar, utan annan förhoppning.

Adr: Mr. Aguéli
Artiste-Peintre
Poste-Restante
Azay-le-Rideau (Indre et Loire).

Varifrån räddningen ur denna tragiska belägenhet äntligen kom, få vi veta av ett brev från Aguéli till Richard Bergh, skrivet i Egypten i januari 1914. Av detta brev framgår att Aguéli efter vistelsen i Azay-le-Rideau över Langeais återvänt till Paris. Han skriver:

I Touraine blev vädret dåligt. Ofta regn en vecka i ett sträck. Krediten sjuknade. Är ännu skyldig 100 frs där hos föga rikt men mycket präktigt folk. Reste till Paris för en Egyptenaffär eller för att resa till Bretagne, där jag har vänner och meningsfränder. Det blev Egypten, *ehuru jag ej hade ett öre*. Det är troligt att om jag hade haft *något* pengar, så skulle jag snarare ha rest till Bretagne. En handlande ville göra studieresa (affärsstudier) i Egypten. Tog mig med sig på vissa villkor, med framtidslöften under vissa förutsättningar. Skulle sätta honom i förbindelse med hederligt o. sannfärdigt folk, som både *veta o. vilja* säga rätta förhållandet på saker o. ting. Sånt är sällsynt i orienten. Skulle ge'n arabiska lektioner o. s. v. I händelse av framgång lovades jag rikt levebröd för några timmars arbete om dagen med kontroll o. korrespondens. Jag antog anbudet, i synnerhet därför att jag *ej hade något annat val*. Reste alltså på Guds försyn, som vanligt. Tänkte att i *värsta fall* så finge jag åtminstone tillfredsställelsen att dö i solen, »crever au soleil», o. detta till på köpet i närheten av några helgongravar här som äro mig kära. Märk alltså att jag kom hit, inte därför att jag hade pengar, men just för motsatsens skull, för att jag hade kniven på strupen. Tack vare Vår Herre att det inte gick värre än så.

Man har anledning frukta att mycket av vad Aguéli utförde sommaren och hösten 1913 vid Seines och Oises, Indres och Loires stränder har gått förlorat, och det erbjuder numera oövervinneliga svårigheter att med bestämdhet lokalisera de bevarade dukarna. Men detta spelar mindre roll. De ha aldrig sökt sitt värde som topografiska skildringar och vedutor. De höra hemma i den förklarade värld som äntligen hade öppnat sig för Ivan Aguéli.

EGYPTEN.

I början av december 1913 stiger Ivan Aguéli åter, för sista gången, i land på Afrikas kust. Han känner sig nervös och flyttar från hotell till hotell. Den 17 december skriver han att han har haft en dröm på natten som gjort honom full av oro, och han ber modern låta honom veta att intet ont har vederfarits henne. Minnena gå tillbaka till det första besöket, nitton år

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

tidigare, och så en dag slår Aguéli sig ned och skriver en hälsning till sin gamle vän Werner von Hausen i Grankulla vid Helsingfors.

Hedersbror o. gamle vän!

Nu ä' vi i Egypten igen — — jag får börja ta skadan igen för ett par års lång vinter. — Jag blev så glad hemma i Sverige att få igen en massa gamla saker, ungdomsarbeten. Med dem kan jag bevisa att jag egentligen gått min raka väg framåt från första början. Tala om vad jag blitt för kurre. Det vet man inte än, ty jag utvecklas fortfarande.

Aguéli ber von Hausen att söka placera artiklar av honom i någon finsk tidning. Han önskar skriva om detta Egypten som förändrat sig så mycket sedan han var här senast. Brevet slutar med följande värdesättning av konstnärskamraterna hemma: Wilhelmson, Nordström, Bergh o. von Hennigs äro de bästa artisterna i Sverige.

Antagligen i mitten av januari 1914 skriver Aguéli följande märkliga brev till Richard Bergh.

Hedersbror.

Tack för vänliga brev, det första avsändt 4 dec. 1913, fick jag en månad senare. Det måste springa efter mig Azay, Langeais, Paris o. sist Kairo. Det andra, av 8 dec. 1914, mottog jag i går.

Eftersom du så vänligt intresserar dig för min obetydliga person, så vet att jag för att kunna måla måste vara: 1°) *utom s t a d*, 2°) utom *h u s*. *Allt vad som befinner sig under tak förlorar allt måleriskt intresse f ö r m i g*. Kommer jag någonsin att bli så pass skicklig att jag kan måla *utan någon fri luft att se efter?* Det *önskar* jag, men vågar ej hoppas på't. Är saken möjlig?? — har tecknat i städer — har aldrig kunnat måla där. Övergav målning då ödet band mig fast i världsstäder.

Denna gång har varken gråt eller skratt något att göra med min Egyptenresa. Ödet, som vanligt, som varken är blitt eller oblitt. Jag höll mig för skratt i följd av handelsmannens halsband på mig. Höll mig för gråt av: 1°) gammal vana, 2°) att i Egypten har jag 10 timmars dagsljus på dygnet, då däremot jag knappt hade hälften i Europa vid juletiden. Så är Egypten en av världens solrikaste länder. Detta för målaren. Metafysikern vet att *ödet* är mäktigare än *solen*, samt att *kärleken* är mäktigare än *ödet*. Men jag har förlorat mycken tid, åtminstone från mänsklig synpunkt sett, o. jag behöver ta' skadan igen. Oaktat de stora minnena o. de härliga monumenten, så är Egypten för mig i synnerhet ett arbetsland. Dubbelt så många arbetstimmar på dagen mot annorstädes. En palmgrupp mot sandbergen har *för mig* mycket större intresse än pyramiderna. Jag gör alla nödvändiga o. övliga bockar för all sorts civilisation, i synnerhet för att bli fri från den. Den är andras syntes av tillvaron. Mjuka tjänare, men den är ej *min*. O. nu är jag nog högfärdig att tro att en *sann* Aguéli, fastän dålig, har större värde än en *falsk* Leonardo, om också skickligt utförd.

Mina drömmars land är emellertid varken Egypten eller Indien, utan halvön Malakka, Java o. Sumatra, Indonésien med ett ord. Fick en aning om dessa länder av Ceylon, som är deras förpost i landskapsväg. Malabarkusten är också ngt i den stilen, men resten av Indien är ngt helt annat.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Afrikanskt landskap. Kat. 147.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

Hela december var jag upptagen med att betala min resa, tidsförlusten var ej så svår, ty denna vinter är *ovanligt* dålig. Sant är att vi ej ha — 15 % mer snöstormar; men då vi ha under + 15°, så tycka vi illa vara. Moln o. *kyliga* sandstormar som alldeles förstöra landskapet. Nu är emellertid det värsta över. Planerat flere dukar. Men jag är tvungen in till Kairo en gång om dagen för att få något mat i ansiktet, d. v. s. pengar till denna mat. Detta är stort avbräck. Målningen är som kärleken. Då man håller på med den, så *kan* man omöjligen hålla på med ngt annat. Måla på lediga stunder är lögn i fan. Hur i jössö nammen bär sig prins Eugen åt för att kunna måla så bra som han gör med alla en Kungl. Höghets straffarbeten? Jag har haft några svartsjuka maitresser i mitt liv, men Peinturen är den svartsjukaste av dem allihop. Stört omöjligt att köra parhästar med henne i seldonet, ännu mindre fyrspann.

Det var ett stort fel av mig att ej skriva genast o. tala om rätta förhållandet. Men som jag nyss förut hade skrivit o. sänt i väg ett trettiotal brevkort med jul o. nyår på, utan att ha fått ett enda svar igen, ansåg jag pennan vara ett tortyrredskap endast, o. postverket ett bedrägeri. Det är nu galenskap förstås, men om jag vore förståndig o. eftertänksam, så skulle jag ej vara den jag är.

Ditt första brev kom alltså som Guds försyn o. förverkligade ordspråket om att då nöden är som störst är hjälpen närmast. Ty jag såg rakt ingen utväg ur min svåra belägenhet. Nu vågar jag be dig hålla vid makt prinsens vänliga avsikt angående mig.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Emellertid behöver jag ej så mycket som 250 kr. Det är mycket bättre om han kunde ge mig hälvten på förhand med mindre tvekan än att ge mig omtalta summan (250) efter något betänkande. Jag är emellertid hänvisad till denna lösning av saken, ty min belägenhet är *mer än kritisk*, o. jag har svårt att taga mig fram dessa tre veckor som fordras för att få svar från dig. Så måste jag, för att arbeta bra, lämna Kairo helt o. hållet, antingen för Samiette eller också för Fayonne eller Aswär. Tack vare min naturism, så har jag ringa behov i matväg, men jag behöver res-, flytt- o. inredningspengar samt diverse verktyg, en maskin av min uppfinning för att skydda duken från solen, då nu det vanliga parasollet ej duger till något här. Ljuset kommer från alla håll. Så är det färgnöd en smula.

Har skrivit efter mina arbeten från Azay. Bry de sig om att expediera dem? Kunna de hitta på de minst dåliga, efter min anvisning härifrån? That is the question.

Du gjorde för mig mycket mer än jag begärde. Är, som jag sade i oktoberbrevet, föga villig att visa dessa saker åt prins Eugen.

Det fordras hela min erfarenhet av din utsökta vänlighet o. fördragsamhet mot mig för att jag skall våga visa dem för dig. De behagade emellertid Greve F. U. Wrangel så pass att jag själv fick en liten skymt aktning för dem. Men upprepar jag, att de äro *ytterstа graden av uselhet o a k t a t* mitt allvarliga arbete på dem. De blevo ej bättre ty: 1º) Det ostadiga vädret tillät mig ej fördjupa mig på dem, 2º) Fattades nödvändigt material. Intet skydd för den växlande dagern. Ett helt färgelement (det gula) måste jag slarva mig ifrån. Hade ej vad som fordrades i tubväg. Deras enda merit är en viss naturkänsla, som tröstar mig, ty jag såg La Touraine för första gången då jag mötte dem. O. så märka de min återkomst till målningen, d. v. s. naturen efter så lång frånvaro. Men allt detta är personligheter som möjligen intressera en gynnsam vän, men som ej ha det minsta av värde för en köpare.

Skall jag emellertid sända dem så fort jag får dem, o. så får du döma själv. Jag hoppas kunna sända ngt bättre härifrån på samma gång. Vågar jag på nytt bedja dig bevara prinsens löfte o. sända mig 125 kronor (postanvisning helst) som förhand på en vigtigare tavla att göra här i Egypten. Om han t. o. m. skulle tycka om Loire-dukarna — föga troligt — så gör jag nog bäst i att endast lämna dem »sous bénéfice d'inventaire», reserverande mig rätten att byta ut dem då jag gjort något bättre.

Tjugu sidor. Nog för i dag, fortsätter detta brev om ett par dagar. Till dess min vänliga hälsning till familjen — till gemensamma vänner. Och mer tack än min penna kan förklara,

Aguéli.

Ett nytt brev till Bergh berättar att han fått de 125 kronorna från Prins Eugen och att paketet har anlänt från Paris. »Det har kommit, innehållande några av de *minst dåliga* sakerna från Touraine. Skall sända dem till dig om ett par dagar, men ber jag dig ej glömma att jag själv anser dem vara *under all kritik*.»

Har skilt av allt extra göra här o. börjat måla. Fick ett brev med trycksaker angående Baltiska utställningen. Tiden är knapp; primo. Sekundo: jag vill ej underkasta mig annan jury än en där du, Nordström, Wilhelmson o. von Hennigs kunna få högsta ordet. Jag skulle emellertid gerna veta *vem* tänkte på mig med anmälan om saken. Om tillsändelsen av prospectus o. s. v. är en artighet, så är jag ytterligt känslig härför o. skall

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

svara härpå så civiliserat som det är mig möjligt. Men jag kan ej få någonting färdigt till den 1sta april, möjligen till den 15 april. Kommer Konstnärsförbundet att deltaga i Malmö ex. 1914, Baltiska? Får jag komma med på ett hörn? Jag förmodar att ingen annan än Eug. Jansson gör motstånd, så mycket mer som mina dukar äro små.

— — —

Mycket ruggig är jag denna fredag. Skall flytta o. vet ej vart. Såg härliga landskap i går i en liten by nära här *Bask-til*, citronlandet. Gjorde stor diplomatisk ansträngning för att få dom att visa mig bostad. Såg en som ej var illa, o. nu grubblar jag över om det finns mycke löss eller bara litet löss i stugan, o. vilket fanstyg bönderna möjligen kunna hitta på för att trilskas med mig.

Mera nästa gång,

tillgivna o. tacksamma
Aguéli.

Tyvärr visade sig det ressällskap som förhjälpt Aguéli från Frankrike till Egypten ej hålla vad det hade lovat. Den 26 april 1914 skriver Aguéli till modern.

Kära mor,

Jag har ej skrivit till dig för att jag varit ytterst bekymrad. Jag reste hit med några fransmän som ville sätta upp en affär här. De skulle behöva min hjälp ungefär sex månader mot mycket hederlig vedergällning. Intet kontrakt gjordes, men som jag fick biljett o. en god handpenning så gav jag mig i väg. Detta skedde i december förra året. Här blev jag mycket missbelåten med dem, i synnerhet därför att de umgingos med ökända bedragare. Jag såg de hade andra avsikter än dem vi hade talat om i Paris. Så skildes vi åt, o. ett par av dem togo likaledes deras Mats ur skolan. Jag vet ej vad det blev utav kompagniet, men affären synes ej till. De som gingo ut med mig, dem ser jag ofta o. vi äro vänner. I slutet på december var jag alldeles utblottad, men så fick jag ett räddningsbrev från Richard Bergh med en fin beställning från Prins Eugen samt en liten handpenning. Det blev hjälp i nöden och luft i luckan, o. så började arbeta med full fart på landet, i en avlägsen by, mycket vackert, men där ingen målare varit förr o. där folket voro halvilda. Emellertid gick allt bra en tid, men utan *någonting från min sida* så blevo folket ytterst fientliga mot mig. Orsaken till denna förändring skulle jag gärna vilja veta, men det är omöjligt, ty här går allting på lömska o. hemliga vägar, o. falskt vittnesbörd är ett hederligt yrke. Ingenting att göra med dem. Jag är alldeles ensam därute o. döv till på köpet, så det blev allt värre o. värre o. häromdagen så var jag rent utav i livsfara, samt förlorade min penningpung (berövades), o. en del målarmateriel förstördes. O. nu står jag där. Allt mitt föregående arbete är förlorat, ty det är mig omöjligt att fortsätta. Jag kan ej få soldater utkommenderade med mig; o. i alla fall, en gång soldaterna borta, så börjas det på nytt.

Till råga på olyckan så är jag alldeles utfattig, o. kan ej flytta o. bereda mig ny bostad i en ny trakt. Det fordras det pengar till.

Det är svårt för mig att få min rätt av dem också, ty svenske generalkonsuln har rest hem till Sverige, o. vicekonsuln, en engelsman, känner ej till mig.

Min ställning är alldeles förtvivlad o. alla mina förhoppningar brutna, om du ej nu hjälper mig. Bergh o. mina andra vänner kunna ej hjälpa mig förrän framåt höstsidan, o. därför får jag på det innerligaste bedja dig hjälpa mig, ty annars är jag alldeles för-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

lorad. Jag ber dig vänligast sända mig 111 (etthundraelva) kronor, d. v. s. 6 Livres Egyptiennes, så att jag får resa härifrån till en gästvänligare o. mera upplyst trakt. Jag kan leva i Egypten för 35 à 40 krr i månaden, o. om jag kan reda mig till hösten, så har jag med Guds hjälp avslutat mina beställningar o. fått så pass mycket pengar att jag kan betala igen vad du lånat mig här o. i Frankrike.

Tänk så sorgligt här är. Jag har finfint arbete på beställning, o. jag kan utföra det på utmärkt sätt. Med sorg ser jag arbetsdag efter arbetsdag gå förlorad i tvungen overksamhet. Allt detta för ett hundratal vidskepliga vildar som leva utom all människorätt.

Det är nog av vidskepelse som de handlat. De se att jag är ensam ute o. sysslar med saker som de ej förstå o. som de ej ha sett förut. De inbilla sig alla möjliga galenskaper, o. ingenting i världen kan få dem att taga reson. Om jag ej kan få myndigheterna på min sida så är det rakt ingenting att göra. Vore generalkonsuln här så ginge det nog bra, men det kan dröja många veckor innan de ens bry sig om saken, om ens någonsin.

De hava blivit upphetsade av någon fanatiker, som ingen kan få reda på. Liknande saker hända ofta, o. det kunde ha gått mycket värre.

Tillgivne sonen
Aguéli.

Här skördas säden.
Kairo 26 april 1914.

Kairo, den 19 maj 1914.

Kära mor,

Tusen tack för vänliga brevet jag fick i förrgår (onsdagen) o. postanvisningen som jag tog emot i går! Jag är dig oändligt tacksam, ej endast för din uppoffring, men i synnerhet för din beredvillighet att hjälpa mig i denna nödens stund.

Jag har knappast varit så svårt ute förr. Under mer än två månader så har det varit mig *alldeles omöjligt* att arbeta utomhus. Packet har blivit uppretat av någon okänd orsak, vidskepelse, fanatism o. naturlig illvilja. Det ligger något mycket besynnerligt bakom det där, o. jag söker efter orsaken. Som jag är döv, så kan jag ej tala med dem o. sålunda få dem till reson som jag gjorde förr i världen. För fattig är jag att ha en tjänare med mig. Nu ska' det bli processutav. Ty svenske konsuln har slutligen börjat göra sin skyldighet. Jag tror att jag har hans första biträde, en präktig parisare, att tacka för att han äntligen tagit saken om hand.

Svenskarna här sitta alla på sina kontor o. begripa ej ett dugg hur det går till. Dom ä' ena förbaskade nötstättar. Den enda som ville hjälpa mig något var en herr G. Lindström, som varit i Paris.

Då jag säger att jag blev rövad så är det som jag säger. Det är ett rån mitt på ljusa dagen. Polisen o. myndigheterna skämmas o. försökte att skrämma mig så att jag skulle hålla mig tyst, men det gick inte. Om jag också ej kan få ersättning för min förlorade tid, så får jag åtminstone hedern igen genom att visa mina gynnare i Stockholm, Prins Eugen och Richard Bergh, att det är av laga hinder som jag ej kunnat utföra de arbeten jag lovat.

Posten går snart. Skriver mer om några dagar. Nu kan jag endast upprepa hur jag är tacksam mot dig som *genast* hjälpte mig i den här motgången. Så ber jag dig vara övertygad om att om jag haft något att förebrå mig så skulle jag ej anklagat någon annan än mig själv. Tillgivne

Sonen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kairo, 1 juni.

Kära mor,

Jag hoppas du fått brev o. tack för dina pengar, som voro räddning ur stor fara. Jag har flyttat till ett annat ställe, o. minns aldrig att jag bott så vackert förr. Jag har en härlig utsikt över Nilfloden, som rinner knappt femtio meter från min dörr, så över fält med palmlunder, så över ökenbergen. Jag bor på en stor ö, som likafullt ligger under Kairos polismyndighet.

Jag är mycket bekymrad o. ledsen, ty under så långa år jag varit här, så har aldrig något inträffat. Jag finner ingen förklaring heller, men här går allting på lömska o. hemliga stigar. Emellertid är ej faran så stor nu, här.

Jag är emellertid utledsen o. ville så gärna resa till ett land där det finns ordning o. säkerhet. Det är engelska kolonier ej så långt härifrån. Jag skulle så gärna vilja resa dit.

Hälsan är god. Jag har aldrig mått så bra förr, utom vid havskusten.

Tack vare min bostad så kan jag arbeta något så när, t. o. m. om fientligheterna börja här också. D. v. s. tiden är ej alldeles förlorad. Men i september vill jag resa min väg, ty värmen här gör mig mycket gott. Vi ha 30 grader i skuggan alla dagar. Jag börjar höra litet, o. vagnar o. s. v. hör jag mycket bra. Jag samlar nu alla krafter för att möjligen lyckas vid stora Paris-utställningen, som skall äga rum nästa år. Jag får bedja dig vänligen hjälpa mig till dess. Här behöver jag ej så mycket. Mitt rum betalar jag 8 kronor i månaden. Jag lever bra på en krona om dagen. Tjänare är nödvändigt att ha.

Kära mor,

Tack för vänliga brevet med lyckönskningar! Jag har tillsvidare fred o. ro, men jag har aldrig förr varit så svårt ute.

I Paris blev jag varken rövad, bestulen eller bedragen. Jag förlorade pengar som flere andra, iföljd av olyckliga förhållanden, som alla affärer voro uti. Men här har jag rentav blivit rövad, då man nämligen tagit pengar *med våld* ifrån mig. Det är en mycket lång historia. Min konsul tycker att jag varit högst oförsiktig att gå ensam bland dessa vildar. Men jag har ju varit här i över åtta år utan att ha haft det minsta obehag. Men förut så kunde jag prata med dem o. svara på tal.

Vi få nu se hur det går, men i alla fall så förlorar jag en dyrbar tid. Jag skulle så gärna vilja resa härifrån, antingen till Italien eller också till en engelsk koloni.

Jag har skrivit o. lyckönskat Professor Söderblom till hans utnämning. Men är det ej till Ärkebiskop som han blivit utnämnd?

Jag funderar på att taga upp gamla idéen om druvaffären, vilket går bra för sig i Italien, där druvorna aldrig slå fel o. där de äro billigare än i Frankrike. Jag har goda vänner i Italien som kunna hjälpa mig till rätta.

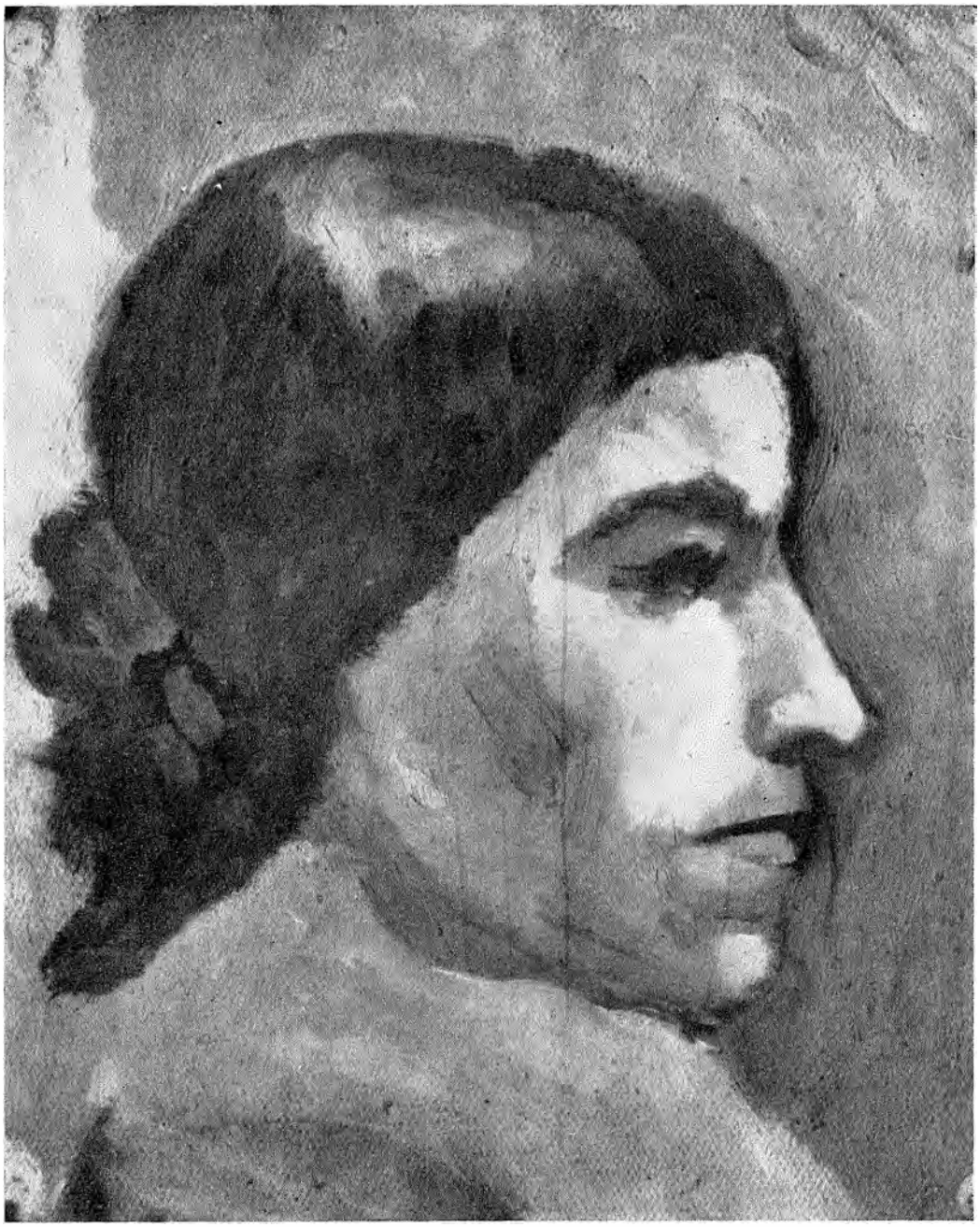
Med hälsan är det utmärkt. Jag har aldrig mått så bra förr, o. värmen gör underverk. Jag vill emellertid resa till en varmare ort på hösten. Ty ju varmare jag har, ju bättre mår jag.

Jag är ytterst angelägen för att komma på utställningen nästa år i Paris. Det är världsutställning för målare där 1915, o. jag får be dig på det allra bevekligaste hjälpa mig till dess, ty då är jag säker om att lyckas överallt, o. sedan skall jag hjälpa dig.

Tillgivne sonen.

Kairo, den 7 juni 1914.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Kat. 253.
Enskild ägo.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ansikte. Kat. 170.
Tillhör konstnärinnan Anna Sahlström, Torsby.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kairo 11 juni 1914.

Kära mor,

Har haft en ny dröm med dåligt förebud. Den betyder krig och pest. Jag hoppas att den ej är sann, ehuru det ser ut som om den skulle bli sann. Ingen fara för krig finnes emellertid här i Egypten. Pesten är här redan, ehuru tidningarna äro förbjudna att tala om saken. För övrigt är det ofta *lite'* pest den här årstiden, o. man tycker att det är onödigt att skrämma upp folk i onödan. O. det är nog rätt. Jag hoppas att det ej blir värre.

Min förra dröm jag talte om besannades emellertid, genom änkedrottning Sofias död. Dessutom avled några dagar efter min dröm här en prinsessa vid Egyptiska hovet. Denna första dröm betydde mor eller drottning, denna andra betyder kung eller fader, samt krig och pest. Jag hoppas att ej vara sanndrömmare.

Jag är mycket illa ute för penningars skull, o. jag ber dig vänligast sända mig något på postanvisning. Det är svårt för mig att få något på mina tavlor som jag målade i höstas. Ty nu på sommaren så vet jag ej var mina vänner hålla hus. Det vore naturligtvis bäst att få en summa på en gång, men om ej detta kan gå för sig, så är jag mycket tacksam för vad du kan sända mig, men sedlar på fem eller tio kr. kan jag ej få växlade här utan med stor förlust. Jag ber dig alltså sända mig på postanvisning.

Jag ville gärna sända hem en massa dyrbara böcker som jag haft förvarade här, o. som jag ej vill förlora. Då jag reser ifrån Kairo, så vill jag aldrig komma tillbaks igen. Det är nu en avgjord sak.

Om det händer mig någon olycka här, så går denna värdefulla boksamling förlorad, o. de skyldiga får man aldrig tag uti.

I ditt förra brev glömde du att tala om att herr Nathan Söderblom hade blivit utnämnd till ärkebiskop! Jag gratulerade honom till hans utnämning till biskop endast. Så såg jag i en tysk tidning här att han blivit utnämnd till svenska kyrkans överhuvud, vilket ju är bättre opp.

Jag är så innerligt tacksam mot dig för att du ej glömt mig i denna stora bedrövelse. På de sista tjugu åren har jag aldrig varit i en så stor svårighet o. i så stor fara att duka under.

Jag har blivit ställd utom lagen, förmodligen av något misstag, på en falsk o. hemlig angivelse. Sådant finnes ej hemma i Sverige, men i Ryssland så är det vardagsmat. I Frankrike händer det någon gång, men där slutar man alltid med att få sin rätt något så när, men här ibland vildar å ena sidan, jesuiter å andra sidan, så är det lätt att råka i knipan på oskyldigt sätt, o. omöjligt att komma ur den, då nu rättvisan ej finnes till. Jag visste ej hur svårt det var, ty då jag hörde o. talade så redde jag mig så bra uti de allra svåraste belägenheter.

Jag vill nu sända på en höft de få tavlor jag har, möjligen någon av dessa behaga, ehuru jag så gärna velat sända något präktigt härifrån. Men då jag ej kan sätta mig ute, utan att packet kommer o. kör bort mig med stenar o. påkar. Det är inte en eller två, men flere dussin. O. polisen säger ingenting. Jag vet inte hur det hänger ihop. Jag har i alla fall rekommendationer till myndigheterna, men greve Wachtmeister som skaffat mig dem, har rest hem till Sverige o. kommer ej tillbaks förrän sent på hösten. O. till dess så kan jag vara död o. begraven, ihjälsvulten eller ihjälslagen.

Jag ber dig på det vänligaste att sända mig någon hjälp så fort du får detta brev, ty jag är alldeles utblottad, o. jag vet ej ens hur jag skall få ihop den välsignade tian till

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

hyran om tre veckor. Om jag hade pengar så skulle jag nog resa hem, men det kostar mellan 250 o. 300 (nära trehundra kronor). — Jag har blivit så förkrossad av denna motgång att jag aldrig mera får mitt goda lynne igen.

Tillgivne sonen.

Kära mor,

Jag är mycket ledsen över att ej ha fått några nyheter från dig på så länge. Hur hänger det ihop?

Här blir det allt värre o. värre. Omöjligt för mig att arbeta ute med målning. O. då jag inga tavlor har så får jag inga pengar.

Folket är vidskepligt o. tror jag vet icke vad. Det är ett vilt, oregerligt o. billigt pack så fort det handlar om deras vantro. Jag har nu endast en önskan. Den att få komma hem så fort som möjligt, o. arbeta på Gotland eller i Skåne medan det är något kvar av sommaren. Är det möjligt bedja dig skaffa 200 (tvåhundra) kronor, så att jag får resa min väg.

Det är emellertid olyckligt för mig att lämna de varma länderna, ty det är som doktor Samuelson sade åt mig i Stockholm, att det finns endast en bot för mina öron: o. det är vistelsen i de varma länderna.

Jag talte om för dig för en fjorton dagar sedan att jag hade en dröm som betydde krig o. pest. Knappast några dagar efteråt började krigsrustningarna, som du ser av tidningarna. Ännu har ej kriget brutit ut, men faran blir allt mera hotande dag för dag. Emellertid är detta krig ej här. Men vad som tidningarna ej tala om det är att här förberedes uppror. Infödingarna äro bra beväpnade med moderna vapen, o. här är det gott om sammansvärjningar av alla slag. Polisen övervakar i hemlighet, men det är stor fara för inbördeskrig härstädes.

Jag berättar detta för att du må veta att det är ytterst allvarligt. O. som jag är sanndrömmare så ser du att goda andar vaka över mig samt varna mig på övernaturlig väg.

Jag är i ytterst svår belägenhet. I väntan på respengarna sänd en mindre summa för det mest trängande behovet.

Tillgivne sonen.

Kairo, den 26 juni 1914.

Kära mor.

Tusen tack för de 15 (femton) kronor jag fick genom posten den andra juli! Det är ingen fara för att pengarne förkomma. Men för säkerhetens skull så kunde du ju sända 100 (hundra) kronor som postanvisning samt hundra kronor i svenska riksbankssedlar som assurerat brev, o. låt vittnen vara närvarande då du förseglar ditt brev, vittnen som kan se huru mycket du lagt in.

Jag har en tur med mig. Det är frågan om att uppskjuta stora utställningen i Paris till 1916, så att den ej blir nästa år. Då jag har tid på mig så blir allting bra.

Jag har skrivit till ett par vänner o. bett dem styra om så att jag får in ett par artiklar i några tidningar. Det lovade de, men härifrån Kairo behöva de intet.

Jag har redan börjat göra mig klar till avresa härifrån, o. då jag får dina tvåhundra kronor, så lyfta vi oss genast i väg, men jag vet ännu ej åt vilket håll det blir. Det får bero på underrättelser som jag väntar.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I alla fall så anser jag att jag blivit räddad ur stor fara genom ditt vänliga löfte att sända mig 200 kronor.

Jag upprepar ännu en gång. Sänd dem direkt till mig här i Kairo och ej till någon annan person.

Många kära hälsningar till morbror August o. hans familj.

Tillgivne sonen.

Kairo, den 6 juli.

P. S. Häromdagen så köpte jag en ny kostym, snygg, av sommarkläde (bomullstyg) för 6 kr. o. 50 öre. Mat är likaledes billigt, men längre bort så är det ännu billigare. I Italien är det nästan lika billigt som här. Det vore dålig uträkning att resa hem, då nämligen allting är tre o. fyra gånger dyrare. Det är en olycka med Kairo, men på andra ställen är det billigare än här o. lika lugnt som i Sverige. — Det är oroliga nyheter angående pesten, men dessa tystas ned så mycket som möjligt, för att ej skrämma upp folk i onödan.

(Slutet av juli 1914)

Kära mor,

Nu har jag väntat på brev o. de tvåhundra kronor som du så hjärtligt lovade mig, i över fjorton dagar. Under hela denna tid har jag hållit mig på resfot med packade saker, allt i ordning för att genast komma ur den egyptiska fångenskapen jag lever uti. Jag är alldeles förskräckt över detta dröjsmål, så mycket mera som de ej sagt ett ord under hela tiden, o. som min belägenhet är alldeles faslig. Jag begriper ej vad som hänt, men om det här dröjer länge så blir jag vansinnig.

Om jag hade haft pengar så skulle jag ha telegraferat till dig att sända. Men jag vågar ej ta' av så mycket pengar, ty jag har en obetydlig summa kvar.

Jag talte om för dig att jag blivit inbjuden till en rik plantageägare som bor lång väg härifrån, o. som nu gästar Kairo. Då han fick höra mina missöden, så sade han att följa med honom, så skulle jag få bo på hans egendom så länge jag ville. Det är mycket vackert, nära havet, med härliga skogar o. parker omkring. Just den natur som jag älskar mest att måla. Frukt finnes i överflöd hela året om för en ringa penning. Det är aldrig vinter, men under februari, mars o. april så regnar det några timmar alla dagar.

Vilda djur finnas ej, utom i öppna havet (ej vid stranden där man badar), så finns det hajar, o. det är fula fiskar. Men nära stranden där man badar eller seglar med småbåtar, så finns det inga sådana odjur. Folket är känt för sin godmodighet, fastän människorna äro kolsvarta. Landet styres av engelsmän o. ej långt därifrån så finns tyska kolonier. Så det är paradiset. Om jag kan få följa honom, så blir det en stor lycka i olyckan, så att jag äntligen kan komma mig upp igen.

Men han kan ej vänta på mig, ty han har stort följe med sig. Är jag färdig så blir det bra, är jag ej färdig, så får jag skylla mig själf. Nu är han i Syrien, på Libanon, o. då han kommer tillbaks till Kairo, så stannar han här endast ett par dagar för att resa till sitt land. O. båten väntar ej.

Jag får därför bedja dig sända tvåhundra kronor på telegrafisk postanvisning; medföljande lapp ger dig kortaste adressen. Jag vill gärna resa med honom, i hans följe, ty det blir mycket billigare för mig.

Jag får gratulera dig så mycket till din fest; jag har ingen svensk almanacka o. jag

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Blyertsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

vet ej datum, men jag minns att det var i slutet på juli o. början av augusti. Ehuru jag kommer kanske för sent, kanske för tidigt, så ber jag dig vara innerligen lyckönskad.

Jag ber dig skriva med allra första, o. det är nog bäst att sända på telegrafisk postanvisning, ty ett dröjsmål kan bli mycket farligt för mig.

Tillgivne sonen
Aguéli.

Den 24 juli skriver Aguéli att han är alldeles förskräckt över att ej ha fått svar från modern trots två brev.

Så inträffar det fruktade: världskriget bryter ut, och Aguéli sitter åter fången i Egypten. Den 3 augusti skriver han till modern.

Kära mor,

Jag ber dig så innerligt att genast sända de pengar som du så godhetsfullt lovade mig för en månad sedan. Nu finns det endast ett medel att sända dem, och detta är genom telegrafisk postanvisning. Jag har absolut ingenting nu. Jag måste ovillkorligen resa o. det är nog bäst att jag reser hem. Blir det krig i Sverige också, så vill jag i alla fall vara hemma.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det är föga troligt att Sverige drages in uti det stora kriget, men man vet ej vad som kan inträffa.

Det är då för olyckligt att du ej kunnat varken sända pengar eller skriva i tid. Det är stor fara för att all förbindelse blir avskuren, så att man ej ens kan få brev. Jag är så orolig för att jag ej har fått det minsta nyheter ifrån dig, varken vitt eller svart.

Här är det synbarligen lugnt, men det är bara på ytan; ty här har vissa partier förberett inbördeskrig o. oroligheter äro att befara. Mordförsöket på vicekonungen av Egypten var ett uttryck för denna rörelse. Det är likaledes fara för utrikes krig, ifall att England o. Italien dragas med i stora kriget. Det är ej säkert men troligt. Säkert är att här är uppror att befara, o. jag vill ingenting ha med dessa vildar. Det handlar om liv o. död för mig, o. jag ber dig på det vänligaste sända mig de utlovade pengarne.

Skulle du redan hava avsänt dem på posten, på vanlig väg, så komma de ej fram till mig, men de äro ej förlorade. Efter kriget får man nog igen dem, ehuru detta kan dröja flere månader.

Jag ber dig alltså för Guds skull genast sända mig en telegrafisk postanvisning, ty det är det enda sättet, på vilket pengarna numera kunna sändas. Har du ej tvåhundra, så sänd åtminstone något, ty jag är alldeles utblottad, o. här ha' livsmedlen redan blivit dyrare. Tveka ej att sända, ty kanske blir det för sent redan om några dagar.

Tillgivne sonen.

Jag har skrivit tre brev till dig under juli månad. Jag hoppas att de kommit fram.

Med mina hjärtligaste hälsningar till din högtidsdag. Jag har emellertid redan gratulerat dig.

Den 4 augusti ber Aguéli telegrafiskt om pengar. Äntligen, den 18, når honom det första brevet hemifrån. I mitten av september skriver han till Richard Bergh:

Hedersbror,

Jag är alldeles tröstlös. *Omöjligt* att arbeta här på fläcken, o. *omöjligt* att gå på annat håll. Det är nu sex veckor som kriget varat o. nu är jag så utmattad till kropp o. själ att jag ej förmår mera. Började mycket bra flere saker o. folket i byn voro mycket artiga. Så, utan den minsta *utmaning*, *misstag* eller *dumhet* från min sida får jag alla djävlarna på mig o. för ett par dagar sedan blev jag formligen rövad o. kom med nöd undan med livet.

Jag ser de härligaste saker gå förbi o. i följd av detta trassel så håller jag på o. gå förlorad.

Så är det för övrigt med alla målare här som äro ensamma ute o. som ej kunna betala sig en eskort, eller strö pengar omkring sig. Jag har summa summarum 20 frs på fickan. Men det är ej största nöden. Greve Wachtmeister, svenske generalkonsuln, har rest hem. Fick genom honom, tack vare Gref. F. U. Wrangels rekommendation, en anbefallning åt myndigheterna här. Olyckligtvis voro vi båda okunniga i landets administration. Min anbefallning gäller endast för Kairo, ej för landsorten o. innan det blev tillfälle rätta misstaget så reste greven. Hade jag begärt bättre så hade jag fått bättre, så felet är mitt. Men nu är olyckan skedd.

Vice konsuln känner mig ej. Han är engelsman, o. jag är så medtagen till kropp

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

o. själ, för att ej tala om toiletten, så att jag ej *kan* uppträda så förtroendeingivande som förhållandena kräva. Det finns ung. 15 svenskar här fördelade på två bolag, Lux, o. »Minck & Eriksson». I sista firman finns en Herr Lindström som vistats länge i Paris o. som känner dig, Hagborg, Forsberg, etc. etc. Om du minns han — lång, mager, kall men hygglig o. tillmötesgående med kortklippt småspik till mustascher — skulle du kunna ge mig ett ord till honom för mig. Så blir han advokat åt mig hos konsuln o. möjligen köper någon skizz av mig också. Men det viktigaste för tillfället är att få konsuln intresserad för mina svårigheter, ty konsulerna ha' här ett *oinskränkt* inflytande. Ett halvt ord från honom på rätt ställe o. jag får paradisisk ro samt bovarna upphängda till torkning.

Vill du ha förklaringen på detta rättsmysterium så läs i någon bok om »les capitulations», d. v. s. om konsulernas juridiska rätt o. främlingarnas undantagsrättigheter i Turkiet.

Jag hade ambitionen att sända fina nya Egypten saker till dig på samma gång som sakerna från Indre et Loire. Så kom det där bråket som ökades gradvis. Installering är svår i Egypten o. kostar jämförelsevis mycket. En ensam person har mycket krångligt att få hyra o. s. v., *stora* hinder som ej finns en aning till i Sverige.

Skriver om några dagar igen; jag är nästan sjuk av allt det här; som jag ingenting har att förebrå mig i det här fallet, så håller jag på o. bli vidskeplig.

Hälsa Fru Bergh samt resten av din älskvärda familj.

Är det några nyheter från Sverige?

O. så glömmer jag det viktigaste. Skulle du kunna skaffa mig en officiell rekommendation till de svenska konsulerna i Orienten. Jag skall lova dig att ej använda dem annat än för att få njuta av mina naturliga o. mänskliga rättigheter där dessa kunna uppnås utan svårigheter för vederbörande.

Tillgivne o. tacksamme
Gustave Aguéli
Artiste-Peintre
Poste Restante
Cairo Egypte

Kriget kastar sin skrämmande och förlamande skugga över tillvaron. Det kommer en lucka i meddelandena från Aguéli, men vi finna konturerna av hans öden denna höst 1914 i det brev som han den 12 december skriver till modern.

Kära mor,

Jag har ej skrivit, ty det är svårt att skriva nu. Man vet aldrig om breven komma fram eller ej. I alla fall så har jag fått ditt vänliga o. kärkomna av den andra november, men det tog som vanligt en månad på vägen. Här är det mycket svårt för mig, ty jag kan ingenting sända av mitt arbete. Det är svårt för alla utom för dem som hava något arbete för kriget.

Här är det mycket lugnt o. stilla, ty lagarne äro ytterligt stränga numera, men det behöves. Infödingarne intrigera o. sammansvärja sig härs o. tvärs, men det tjänar ingenting till. Innan de kunna verkställa sina planer, så äro gatorna fulla med soldater. Jag bör säga att de engelska soldaterna, menige man, uppföra sig ytterst städat.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Det är otroligt att se massor av unge män på kaféer o. förlustelseställen utan att det blir ett enda uppträde. Många utav dem ta' sig en tår på tand, men då bli de bara språksamma. Sällan äro de onyktra, men till o. med då så ofreda de ingen. Vore de kungliga svenska t. ex. så skulle de göra staden obeboelig för den civila befolkningen.

Ett franskt ordspråk säger: Härska med en järnhand i en sammetshandske. Det är det engelska sättet. Stillsamt folk veta ej av att det finns krigslagar ens. Jag vet bättre än någon hur det varit farligt här o. vad infödingarne haft för avsikter. Det har bara varit ett par timmars upplopp här sedan augusti. Det var den 1sta september. Det stillades genast. Några butiker (mest matvaruhandlar-) blevo plundrade. Inget blod rann utom en smula näsblod. Det går farligare till i Stockholm eller Gävle varje lördagskväll då pöbeln är full. Nu är det värsta över, ty infödingarne börja på o. förstå att det ej lönar sig att krångla. Så länge som turkarne ej gå på Kairo så kunna vi vara fullkomligt lugna. O. det är föga troligt att turkiska trupperna skola kunna komma hit, ty för det första så ha de fullt upp att göra på annat håll, o. för det andra så hava engelsmännen här tillräckligt med soldater för att kunna möta femhundratusen turkar om det kniper. Det vill säga att det finns till försvar mer än vad som behöves.

En truppavdelning australier ha kommit hit nyligen. De äro jättar o. atleter allihop o. infödingarne baxna bara de ser på dem.

Jag fick ej stor nytta av morbrors pengar, ty de kommo för sent, o. i ett ogynnsamt ögonblick. Hade jag haft dem tre veckor förut så hade det varit bra. Jag skulle resa till Zanzibar med några araber, där jag skulle kunna få bo till krigets slut. Men just som båten skulle gå, så fingo vi oroliga nyheter från havet. Båten kunde ej gå o. vi måste vänta i nära tre veckor på hotell. Då fjorton dagar voro gångna, så hade min reskassa smultit ihop så att jag ej vågade ge mig i väg. Det var nu en stor otur.

I början på november hade jag rakt ingenting. Så var det en fransk målare som bjöd mig att dela hans våning o. hans bord tills vidare. Det var storartad gästfrihet. Men så blev han påmind av myndigheterna att hålla sig färdig till att gå i krig. Han lämnade sin våning o. tog in på hotell, ty vilken dag som helst kan han bli kallad till fanorna. Han lånade mig 50 francs o. dem har jag nu. Jag reser på landet o. jag kommer dit med ungefär 25 francs på fickan; det ser mycket mörkt ut för mig. Jag skulle så gärna vilja härifrån, helst till Italien, som är på hemvägen.

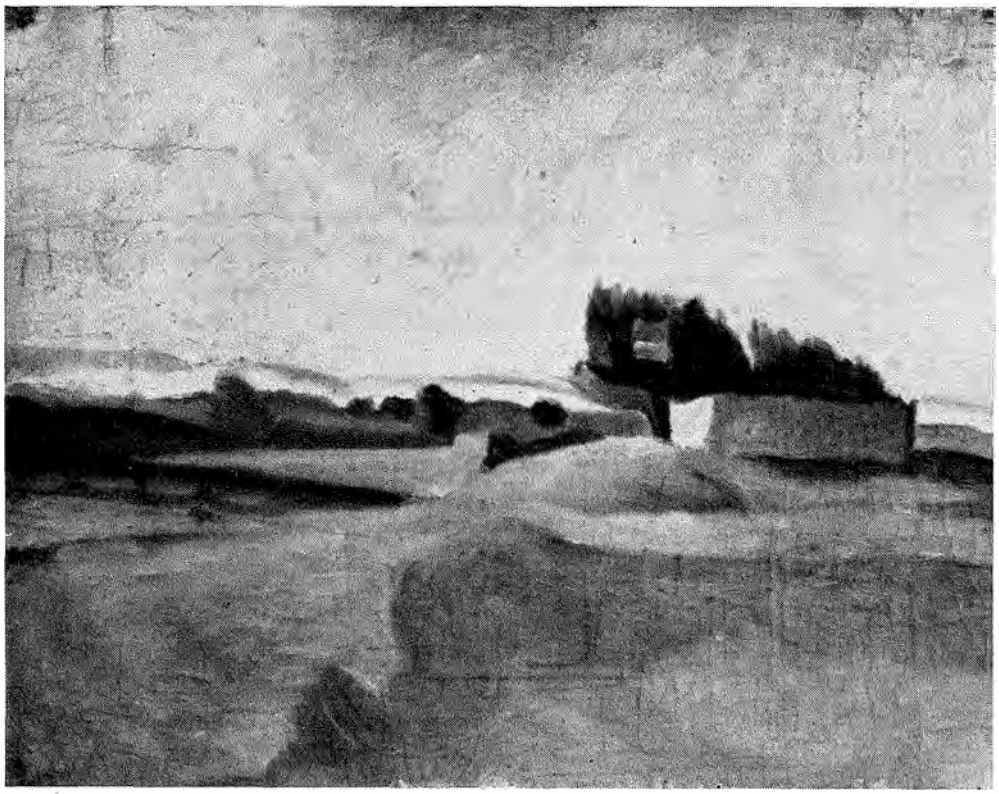
En annan vän som var rik under vanliga förhållanden, men som nu är litet i knipan har lovat gå i borgen för mig, men det är ej sagt att lånet lyckas. Det är samma man hos vilkens föräldrar jag var i Genève, o. som voro så älskvärda mot mig. Kunde du sända mig något så gör det, men helst på telegrafisk postanvisning, ty det är det säkraste.

Tillgivne sonen
Aguéli.

Med de hjärtligaste hälsningar till jul o. nyår.
Fortfarande samma adress *Le Caire.*

Åter kommer en paus på halvannan månad, men så den 19 januari 1915 återfinna vi Aguéli i Etlîdem, nästan halvvägs mellan Kairo och Luxor, uppåt Nilfloden. Det är stor skrivdag. Aguéli författar tre brev: till modern, till Richard Bergh och till Carl Wilhelmson. Det är en sä-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Flodlandskap. Kat. 146.
Tillhör fröken Marianne Sjöcrona, Stockholm.

kerhetsåtgärd, i alla tre breven återkommer som ett ledmotiv det oundgängliga behov Aguéli har av penninghjälp.

Brevet till modern, som är författat på svenska, är av följande lydelse:

Etlîdem den 19 jan. 1915.

Min adress är som vanligt *Cairo*, ehuru jag nu är på landet.

Kära mor,

Skriver några rader för att tala om hur det hänger ihop. Sedan november så har jag levat på nåder o. på kredit, först hos en fransk målare, så hos en judisk familj på landet. Målaren blev kallad till kriget, o. flyttade o. har nog rest nu. Så stod jag husvill, utan ett öre på fickan. Då kom en herre som redan hjälpt mig o. hos vilkens familj jag varit i Schweiz i Genève. Han hade inga pengar själv, men han gick i borgen för mig så att jag fick låna 250 francs (190 kronor). Men i ditt namn. Det vill säga, att den 1 mars så kommer dom med växeln till dig o. frågar om du vill betala den. Om du ej kan eller vill göra detta, så sändes den tillbaks hit o. min vän som gick i borgen måste punga ut. Men sedan kan han anklaga mig för bedrägeri o. i alla fall förlorar jag hedern hos en person som redan två gånger räddat mig ur den största nöd. Jag lovade honom på hedersord, o. om jag också kommer undan med friheten så får jag en

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

skamfläck på mig som jag ej kan två bort. O. det är den första i hela mitt liv. Ty ingen har hittills kunnat kalla mig ohederlig.

Så reste jag ut hos en judisk familj som var nog präktig att ge mig kredit o. för övrigt höllo inackorderingen mycket billig. De hava en herregård att sköta om o. de äro inga procentare eller penningutpressare. De hjälpa ett halvt dussin andra flyktingar, som blivit utvista från Palestina i följd av kriget. O. de äro långt ifrån rika. Det är alltså en hederssak för mig att betala både min Genève-vän o. min värd. Detta kan ske om du löser in växeln på 190 kr. (eller 250 francs). Då kunna de hjälpa mig fortfarande, o. Gud vet att det är viktigt att hava goda vänner i dessa svåra tider. Det är alldeles en livssak för mig att denna växel löses in, ty sedan kunna de hjälpa mig en annan gång.

Här arbetar jag sedan en månad så bra som jag aldrig arbetat sedan Gotland. Får jag fortsätta så här, så har jag en massa tavlor då kriget blir slut. Så länge som kriget varar så kan jag ingenting sända, ty posten antar ingen ansvarighet för paketer till Sverige. Men jag är säker om att då sälja då jag har något. O. nu har jag *redan* ganska mycket.

Här är vackert som en strålande dag i slutet på augusti hemma. Intet regn, sällan moln, men ofta dimma till kl. 9 o. 10 på morgonen.

Nu fattas det mig ingenting. Om det får gå som hittills på sista månaden, så är jag räddad. Ty min genèvare o. min värd äro goda vänner. Tack vare den ene så blev jag bekant med den andre, o. då den ene förargas på mig, så kör den andre ut mig bara genom att be att få betalt. O. då är det slut med mig.

Ja, nu har jag på ena sidan allting så bra som jag kan ha det, så länge som krediten varar. Å andra sidan är allting slut för mig, alltsammans beror på den där växeln på 190 kronor den 1 mars, *betalbar i Sala*.

Här är det fullt med olyckliga. Flyktingar från kriget i tusental, utblottade på allt. Arbete finns inte för någon som ej tillhör kriget eller styrelsen. Så är det för övrigt alltid då ej bomullen säljes, ty bomull är landets förnämsta produkt. Sjöresorna äro dyra och omöjliga utom på Medelhavet. Hemresan kan jag ej ens tänka på. Nu är det svårare att resa hem än att resa jorden runt. Emellertid är landet lugnt, tack vare de förnuftiga engelsmännen, o. allting är billigt, om man bara hade pengar.

Så ber jag dig på det allra hjärtligaste att lösa in den där växeln på 190 kronor den första mars, ty sedan blir allting bra för mig, om ej kriget varar i åratal. Ty i så fall så är det ju världens ända. O. allt det där ha vi tyskarna att tacka för.

Tillgivne sonen
I.

Det synnerligen intressanta brevet till Richard Bergh är avfattat på franska.

Min käre vän,

Jag skriver på franska av hänsyn till censuren. Jag har emellertid mottagit brev från Sverige, skrivna på landets språk (!). Du kan alltså svara mig på svenska.

Jag har mottagit dukarna från la Touraine för länge sedan. Jag har inte skickat hem dem, ty jag hade velat samtidigt visa några nya dukar från Egypten. Det var ett stort misstag, ty nu kan jag inte skicka någonting alls, då den egyptiska posten inte ikläder sig något ansvar för kollin adresserade till Sverige, åtminstone tillsvidare.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag är på landet sedan fem veckor. Mycket älskvärda människor, ottomanska israeliter ha lämnat mig kredit *på mitt hedersord* ända till den 1 mars; jag bor hos dem. Jag arbetar så som jag inte har kunnat arbeta sedan Gotland, och jag har redan ett fyrtiotal studier, av vilka några äro ganska intressanta. Jag har litet färger till mitt förfogande. Det är därför jag inte vågar ge mig på någon stor duk.

Jag skall förklara för dig i ett särskilt brev hur jag systematiskt har blivit förhindrad att arbeta i det fria. Det är tillräckligt att jag säger dig att bönderna påstå sig ha sett mig höja mig upp i luften sittande på min fällstol!!!! Det har fordrats energiskt ingripande av en poliskommissarie av den nya generationen (med engelsk uppfostran) för att förskaffa mig ett relativt lugn. Och till på köpet måste jag betala en vakt som åtföljer mig. Se där min egyptiska fångenskap, ty jag saknar möjlighet att resa någon annanstans.

Jag har tillbringat långa år i Egypten utan att lära känna egyptierna. Mina muselmanska vänner äro araber, turkar, abyssinier, allting utom egyptier. Fallet är vanligt här.

Min ställning är följaktligen så kritisk som möjligt och jag är tvungen att hänvända mig ännu en gång till dig för att be dig komma till min hjälp. Jag måste nödvändigt betala min inackordering och min skuld, ty det är en hedersskuld, och jag vill lämna detta förbannade land. Kan du låna mig 200 kronor (min skuld är på 250 francs) till slutet av februari? Jag är säker att kunna betala dig så snart kriget är slut (sic), ty om jag ej blir sjuk eller utsatt för någon annan katastrof, kommer jag att ha en samling vackra målningar, av vilka åtminstone några stycken komma att bli odiskutabla. Jag arbetar mycket utanför alla teorier. Mina studier äro snarare naturalistiska (undermedveten kubism), och jag har gjort några huvuden av slynor som man skulle kunna hänga upp t. o. m. i en borgerlig salong. Om jag inte var av den övertygelsen att den konst som jag utför här kommer att bli intresseväckande, skulle jag aldrig våga besvära dig för att bedja dig om hjälp.

Det är egendomligt att se hur man gör om sitt konstnärsliv var gång man studerar en ny himmel. Man börjar med att draga upp linjer och placera färger ([på svenska] rita o. färglägga). Därefter tecknar o. målar man (= teckna o. måla). Man har uppnått sitt nya jämviktsläge när teckningen och färgen inte är annat än en och samma sak, och det är detta som du har kallat »att ha touche». Om du kan ställa till mitt förfogande ett nummer av din artikel om den saken, skall jag göra en kommentar till den som jag skall försöka att göra inte bara intressant utan också tillgänglig för den stora publiken.

Jag gör emellertid inte mycket teorier i detta ögonblick. Jag har för länge sedan lagt all min samvetsgrannhet i min naturliga estetik, och det får vara nog därmed. Jag tror t. o. m. att för mycket optik skadar. En sak kan vara exakt för ögat fastän falsk ur musikalisk synpunkt. *De första* landskapsmålarne hade rätt i mycket, och invasionen av Helmholtz & Co. har säkerligen gjort mera skada än nytta åt konsten.

Jag återfinner spontant och instinktmässigt mina första idéer från Gotland. Utgångspunkten i tavlorna är himlarna ty allt beror av dem.

Jag räknar mina framsteg inte i mer eller mindre lyckade skisser utan i timmar av raseri. Lika många timmar av spänd uppmärksamhet framför staffliet lika många år eller — av njutning för betraktaren.

Jag ber dig alltså inte att göra något omak, men jag vet inte mer vad jag skall ta mig till.

Gustave Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

I brevet till Wilhelmson få vi veta att det är sedan mars 1914 som Aguéli blivit systematiskt förhindrad att arbeta. Men hindret måtte numera vara avlägsnat ty han arbetar som i gamla tider på Gotland och med gott resultat. »Flera av mina dukar är presentabla t. o. m. för borgare. Vid krigets slut kommer jag att ha nog för att göra en liten utställning, om jag bara kan hålla ut till dess. Men allt beror på förfalloterminen den 1 mars, som anfäktar mig som ett spöke.

Här har man ständigt ett strålande väder som en solskensdag på Gotland. Tio timmars solsken om dagen. Ibland ha vi morgondimmor till tiotiden. Vi ha inte haft mer än en enda dag med allvarligt regn, en annan med duggregn, några mulna dagar, se där allt vad vi haft av vinter. Jag har en stor trädgård, apelsinträd, små bananträd o. s. v. Landet är platt och föga intressant, men 6 km. härifrån har jag beundransvärda landskap. När dessa nöt till bönder väl ha blivit tämjda kommer det att bli ett paradis för en konstnär, som älskar friluftsmåleri.

Du måste förlåta mig att jag besvärar dig i detta ögonblick. Jag vet att du har att svara för själar, men jag ser för ögonblicket ingen räddning, trots en nära framtid full av förhoppningar. Om det bara vore fråga om existensen, skulle jag strunta i det.

Olyckligtvis *måste jag segra*, jag är dömd att leva ty *min konst skall en dag förklara mitt livs excentriciteter. Jag är slav av en tradition som jag inte kan förneka.*»

Den 17 juli skriver Ivan till modern:

»Jag har haft så mycket sorg på sista året, i synnerhet de tre sista månaderna, att jag känner på mig att jag ej kommer att leva länge. Jag vill hem, måla några duktiga tavlor o. lämna ett gott namn efter mig, sedan jag blivit ihjälpinad.»

Den 18 juli 1915 skriver så Aguéli till Richard Bergh ett av sina märkligaste brev. Tyvärr är det defekt, i det att två av de fem bladen saknas.

Assiout 18 juli 1915

Min käre vän!

Kanske skall du förlåta mig min försummelse att inte ha skrivit och erkänt mottagandet av pengarna. Orsaken till denna brottsliga tystnad är en moralisk kris som har hållit på att beröva mig förståndet. Så fort jag hade pengarna i fickan avreste jag till Assiout, 400 km. söder om Kairo. Knappt hade jag installerat mig, när jag mottog *den olyckligaste nyhet som någonsin träffat mig.* Det är som om man med våld hade utplånat femton år av mitt liv. Jag vill inte tala därom för att inte behöva tänka därpå. Jag har känt min hjärna lida skeppsbrott och vansinnet närma sig. — Men jag har ett solitt huvud. Jag har aldrig varit berusad, d. v. s. jag har aldrig förlorat medvetandet

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Blyertsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

om mina handlingar och kontrollen över mina sinnen. Jag vet alltid vad jag gör, t. o. m. när jag gör dumheter. Lyckligtvis är det opium man får här förträffligt, och det är lätt att förskaffa sig det. Det är »glömskans drottning» som har räddat mig, hon som har förstört så många andra. Men här röker man den inte på kinesiskt vis. Man sväljer den vilket är mycket skadligt. Jag avstod från drogen utan svårighet vid de svagaste sjukdomssymptom och jag hade inte något obehag därav. Jag hade haft avsikten att anförtro dig min dagbok och se här hur det kommer sig att jag inte alls har skrivit den till trots för alla anständighetens lagar. Jag har haft fyra målningsperioder i Egypten: 1) 1894—95, 2) Kairo 1914 februari—april, 3) Hour (Minich) dec. (1914)—januari 1915, 4) Assiout 1915 mars — — — — —???[1]. Jag räknar inte ett försök att arbeta inomhus (i rum!!!) sistlidna oktober—november (1914). Jag har arbetat mest i Hour, där de materiella villkoren voro bäst. Där gjorde jag lika mycket målning som framsteg, under det att jag här gör mera framsteg än målning.

För att visa dig att jag inte längre är den samme vill jag säga dig att jag lider av hemlängtan för första gången sedan jag befinner mig utomlands. Jag har fått avsmak för gamla världen. Jag vill återvända till Sverige och stanna kvar där och sluta fred

[1] Perioduppgiften innehåller flera uppenbara felskrivningar som här rättats.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

med isen, snön, dimmorna och mörkret. Lika mycket som jag fordom önskade att fara ut, lika mycket vill jag nu vända hem igen. Jag föredrar att förhärliga en ouppodlad, otacksam och hårdbearbetad jord än en fientlig mark. Och om tillvaron återigen skulle bli omöjlig för mig i Sverige, ger jag mig i väg till Amerika, till någon ny jord, vild utan anspråk. Jag återkallar i fantasien de nordiska landskap som jag har sett. Det beundransvärda Gotland, som avgjort är en outtömlig skönhetskälla. Dalälvens nedre lopp stort och lugnt, med öar och holmar av en klar och enkel panteism, flärdlösa utan överflödiga prydnader, och där jag skalkades med små bondjäntor när jag var en liten pys. Säterdalen, ett smycke. Falun, som man tror är fult, är storslaget och infernaliskt med sina klippiga, helt förbrända röda slätter. Korsnäs (nära Falun) och tusen platser vilkas namn fallit mig ut minnet. Insjön och Siljan. Mälaren, väster om Västerås, Ängsö och Strängnäs. Vättern med Omberg, Huskvarna, Vadstena, Öland, detta underliga land, det hieratiska Borgholm, Böda på öns nordända med en ofantlig lagun bakom en kritvit fyr. Kalmar fångar mitt intresse och hela sydkusten, Kalmar—Bergkvara. Den sistnämnda trakten låter mig ana Blekinge som måtte vara mycket vackert. Bornholm och Hven intressera mig efter beskrivningarna därav. Nordström har talat med mig om Kullen, och jag har sett intressanta saker i Göteborgs omgivningar. Det finns endast ett landskap i Sverige som jag hjärtligt avskyr, det är just Stockholm. »C'est que . . .»

(Här saknas av brevet två blad, sidorna 5—8) »nuie», ty jag älskar att genomarbeta mina motiv. Ju mera man studerar ett hörn desto mera intressant blir det. Jag skulle ha blivit en god äkta man. Jag har lämnat åsido alla teorier och behållit som enda lärosats, denna: man är aldrig nog exakt, nog enkel och nog djup. Man skall misstro all teknisk lätthet, ty all slags (färg-)sås kommer av djävulen. Man skall måla för sig själv, om det också bara är av artighet. Varför skulle det vara gott nog åt andra som är dåligt för mig? Alla motiv äro goda, det är jag som inte förstår allt så som det vore min plikt att göra det. Man skall misstro det panoramamässiga, det illustrativa och litterära, däri inbegripet teater och ibland t. o. m. poesi; undvik dessa tre demoner med tillhjälp av »la nature morte». Å vilket fult ord, »la nature morte». Det är naturen som är död för alla dem som inte är målare. Man skall betrakta färgerna endast för att höra (audire) dem desto bättre. *Arkitekterna voro forntidens landskapsmålare.* Man har arbetat bra inför naturen när man kan översätta sitt landskap (sin duk) i ett palats eller ett tempel, inte förr. Etc. etc. I grund och botten fortsätter jag endast min första målning på Gotland, den från 1889—90, den som jag gjorde före min avresa till Frankrike i mars 1890 och som torde finnas hos Nordström. Tro inte att jag förnekar något som helst av det som jag har gjort, men varje ny sol skänker mig en ny själ, och inför varje främmande horisont är man tvungen att börja om från början. Om man vill göra kubism innan man har förvärvat spontaneiteten, d. v. s. innan man känner sitt land utantill, *par coeur* (obs. ordet!), riskerar man starkt att fastna i det rent mekaniska.

Nej nu vill jag inte längre tråka ut dig med mina prosa. Mina hälsningar till hela familjen! Var är de, de andra, Nordström, Wilhelmson, Hennigs, Kreuger, Ekström och framför allt Prins Eugen? Jag ber dig ursäkta mig hos honom. Jag har ting här som skulle tillfredsställa honom, men posten tar för tillfället inte emot assurerade paket till Sverige. Det är force majeure. Jag ber dig, bestå mig med några ord om vad du sysslar med i målning och tro på en vördsam och mycket tacksam vänskap av denne stackars djävul till *Gustave Aguéli*. Artiste-peintre. *Assiout* (Egypte).

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den i brevet antydda olyckliga nyheten är höljd i dunkel, men efter allt att döma rör det sig om något trakasseri från de egyptiska myndigheternas sida. Efter vad generalkonsul August Silfwerhielm meddelat mig, ansåg sig Aguéli dessa år i Egypten skuggad av den egyptiska polisen och vände sig upprepade gånger med anhållan om hjälp till de svenska konsulära myndigheterna i Egypten. Dessa upplyste i anledning härav de egyptiska myndigheterna om att Aguéli var en svensk konstnär och en helt ofarlig person. Emellertid ansåg den egyptiska polisen det egendomligt att Aguéli hade förtroligt umgänge med vissa egyptiska personer, och då det ofta inträffade att egyptier under världskriget misstänktes för att vara turkvänliga hände det sig inte bättre än att Aguélis intima samvaro med egyptier gav anledning till att han också kom att bliva misstänkt för att vara en turkvänlig person.

Från tiden mellan juli 1915 och årets slut äro mig veterligt inga brev bevarade från Aguéli till modern.

Kära mor,

Jag reser om några dagar härifrån till Europa, förmodligen till Grekland. Greve Wachtmeister har lånat mig så pass mycket att jag kan komma ur den Egyptiska fångenskapen o. anträda hemlandsstigen, som Israels barn förr i världen. Men nu kommer jag till Athen i ytterst små förhållanden, o. jag ber dig på det innersta att sända mig litet pengar, så att jag kan fortsätta vägen mot hemmet. Jag har tavlor med mig som äro sålda, o. så fort jag kommer hem, så får jag pängar. Nu har jag också fått en tavla på Nationalmuseet i Stockholm, vilket ju är en stor utmärkelse. Jag fick för någon tid sedan underrättelse härom, o. nu blir det lätt för mig att få sälja mina målningar. Var alltså ej rädd att låna så att jag kommer hem. Var god sänd mig *genast* 100 kronor på *telegrafisk postanvisning*. Men på den nya adressen, som jag skall skriva hem. Ej mer sända pengar till Egypten, ty jag är ej mera där. Vet att i det nya landet så känner jag ingen människa, där är det halvt krig, o. jag har endast livsmedel för ungefär en halv månad. Jag vill resa från Grekland till Spanien, ifrån Spanien på svenska båten hem till Sverige, detta med allra första. Men bara jag kommit hem, så finnes ingen fara för mig längre, i synnerhet sedan jag kommit på museet.

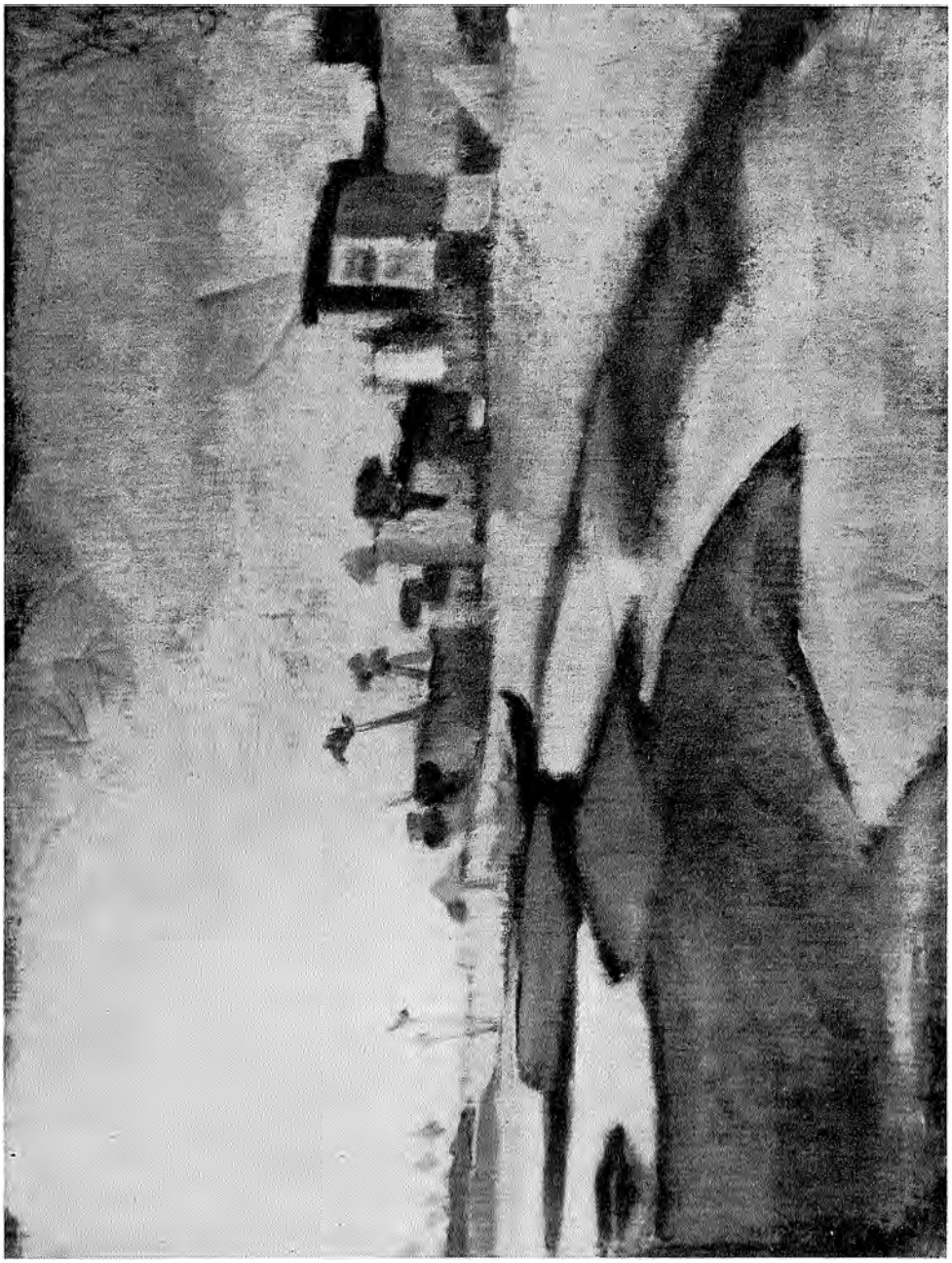
Jag skrev för några dagar sedan o. önskade gott nytt år.

Tillgivne sonen Aguéli.

Kairo, den 4 jan. 1916.

Den här omtalade tavlan är det Stockholmsmotiv (N.M. 1913) som Aguélis ungdomsvän, dr Per Hallström, 1915 skänkte till Nationalmuseum. Jag hade i brev underrättat Aguéli om gåvan, och förhållandet att museet med tacksamhet mottagit densamma kom tydligen att spela en stor roll för konstnären som ett första officiellt erkännande av hans konsts värde.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Nillandskap. Kat. 148.

Digital utgåva av Nationalmuseum Konsthärens Förlag 2024

Utsikt över egyptisk stad. Kat. 156.
Enskild ägo.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Samma dag, den 4 januari 1916, skriver Aguéli långt brev på franska till Richard Bergh. Han säger att han sedan han lämnat Sverige knappast kunnat arbeta fyra månader, men att han kunnat utföra ett tjugotal målningar, av vilka några äro bra, ävensom ett femtiotal skisser, utkast etc. Ett enstaka nummer av de sistnämnda betecknar inte mycket, men en serie av dem saknar inte intresse. Aguéli berättar att den svenske konsuln greve Wachtmeister erbjudit sig att låna honom pengar för att han skulle kunna resa till närmaste neutrala land. Nu tänker han försöka att ta sig över till Aten för att där invänta pengar från Sverige, för att fortsätta hem. Väntetiden kunde han använda att måla — viken vid Korint t. ex. lär vara vacker. Och av besöken i Atens museer väntar han sig mycket nöje. »Det skulle kanske inte sakna intresse att lära känna de första intryck av den grekiska konsten på en konstnär som når Athen kommande från Afrika.

Jag kan inte ännu grekiska men jag studerar det, och detta språk har slutligen börjat intressera mig mer än latinet. Grekiskan har något, jag vet inte vad, förföriskt med sig. Vad som skadar den är att ha blivit överskattad av pedanterna, som för övrigt ej ha förstått den. Man måste taga grekiskan för vad den verkligen är (??!!??) en tjusande fraseologi (un charmant lieu-commun). Kanske skall jag i alla fall finna mystik däri, vi få se! De moderna grekerna äro inte så fjärran från de gamla grekerna som man i allmänhet tror. De ha orätt i att taga sig för byzantiner i st. f. att söka det antika idealet.»

Aguéli talar med utomordentlig förtjusning om en bok som han längre fram återkommer till i andra tonarter:

»Jag vill dra din uppmärksamhet på en av de intressantaste böcker om konst som jag känner: *Boccioni,* Pittura scultura futurista. Milano, casa editrice Poesia, 4 lire, med 51 avbildningar. Om Nordström ville skriva skulle han göra en liknande bok. Författaren skriver som en boxare, vilket är ett beröm. Jag är förtjust över en sådan bok, ty 1) den är delvis utvecklingen av idéer som jag har uttryckt i *La Gnose*: Pages dédiées au Mercure. 2) Jag tycker mycket om Italien, men just *det möjl igaItal ien.* Jag har alltid föredragit den spanska konsten framför den italienska. Den ende italienske målare som jag älskar är *Tintoretto,* d. v. s. den minst italienske av alla italienare. 3) Författaren skäller ut sina landsmän på ett mästerligt sätt. Det är bra, ty numera ha de som vilja kritisera Italien inte längre rätt att tala.»

När Aguéli satt och skrev ned subtila reflexioner om det grekiska språkets skönhet och njöt av Boccionis elaka kritik av sina landsmän,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Blyertsteckning.
Tillhör Nationalmuseum.

anade han inte att hans eget öde i det ögonblicket höll på att avgöras.

Den 13 januari 1916 mottog greve C. A. Wachtmeister följande på engelska avfattade brev från Ministry of the interior. Advisers office:

Käre Greve Wachtmeister.

Jag har äran att underrätta er att på order av The General Office Commanding, den svenske undersåten Gustaf Aguéli, har blivit förständigad att lämna Egypten.

Er förbundne
R. Graham.

Av ett brev till Richard Bergh, daterat den 20 januari, framgår att Aguéli gör sig beredd att följa utvisningsordern. Han kommer att landstiga i ett nytt land nästan utan pengar. Det är inte säkert att han kan medföra vad han utfört i Egypten, ett tjugotal målningar och ett femtiotal skisser.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Den 8 februari skriver han i ett nytt brev till Bergh att han skall lämna Egypten på väg till Gibraltar den 15, under fruktansvärda villkor:

»Jag kan inte taga med mig en enda teckning men är tvungen att lämna här åt slumpen det som jag har lyckats utföra under tre år, de sorgligaste i hela mitt liv. Jag har blivit äldre än ni alla, *bara på några månader*. Jag skall göra mitt testamente innan jag reser härifrån, ty jag har mycket allvarliga misstankar. Det finns ingen fara varken på eller under havet, min stora väninna, men prästens och munkens hat . . . Å, de skurkarna! Om jag i alla fall når fram kommer jag inte att ha en sous i fickan. Jag ber dig att hjälpa mig vid första telegrafiska anhållan! O, vilket ideal det vore att vara i ett absolut vilt och öde land där det inte finns en människa! Om jag bara inte hade traditionen att försvara!

— — — — —

Gustaf Aguéli.

Obs. stavningen Gustaf med f, inte ve för att inte ge några förevändningar till sabotage. Min adress blir antagligen Mr Gustaf Aguéli, artiste-peintre, Consulat de Suède, Tanger (Maroc).

Den 16 februari nytt brev till Bergh, denna gång skrivet i Port Said.

Min käre vän!

Nu är jag äntligen på väg, min resroute blev ändrad för tredje gången och i sista minuten. Jag kan resa härifrån direkt till Barcelona, där jag inte ämnar stanna mer än den strängt nödvändiga tiden. Jag vill återvända hem. Från Barcelona känner jag inte längre vägen. — — — Greve Wachtmeister har gett mig ett rekommendationsbrev till konsuln här, för att jag skall kunna utföra mina målningar och teckningar utan några svårigheter, men man är inte säker på någonting. Om allt går lyckligt, vill jag skicka dig dem från Barcelona, och prins Eugen kommer säkert att bli nöjd med några landskap och flickhuvuden härifrån. Det som jag har gjort i Assiout är målat på genomskinligt papper, mycket starkt. Jag är inte på något sätt tillfredsställd med mitt arbete och jag anhåller om allt ert överseende, men när ni få veta under vilka förhållanden jag har arbetat kommer ni att taga hänsyn därtill. Jag väntar mig ett stort nöje av de spanska museerna. Jag kommer att skriva en kort studie över denna konst, som förefaller mig att vara den intressantaste i Europa.

Han talar om Herrera, Zurbaran, Ribera, Velazquez, Cosso och »t. o. m.» Murillo. Men El Greco och Goya tyckes han ännu inte ha upptäckt. Långt mindre intresserar honom den italienska konsten, med undantag av Tintoretto. »Det är framtidens Italien som jag älskar. Jag har fäst mig därvid, inte för dess artisters skull, men för dess banditer. Det må man hålla i minnet!»

Nästa dag sänder Ivan Aguéli ännu ett sista brev från Egypten till Richard Bergh. Vikten av detta korta brev behöver jag inte understryka.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Flicka, en face. Kat. 255.
Enskild ägo.

Port Said den 17 februari 1916.

Min kære vän!

Se här förteckningen över mina studier som jag ämnar taga med mig. Jag klassificerar dem efter motiv, i motsats mot mina vanor

A) små, 4:o-format som vanliga arabiska böcker (på grund av portföljen). Landskap 71 nummer, av vilka 22 teckningar och 59 målningar, av dessa 19 på starkt, genomskinligt papper

B) format 8 till 6, 16 nummer, av vilka 2 stilleben, format 6, resten landskap, format 6 från Touraine, resten från Egypten.

Din tillgivne
Aguéli.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Följande dag lämnar Ivan Aguéli för sista gången det land där han sammanlagt hade tillbragt tio år av sitt liv, det land som hade varit målet för hans ungdoms drömmar, fältet för hans mannaålders kamp, förtvivlan och segrar.

Samma dag rapporterar svenske generalkonsuln i Kairo till utrikesdepartementet.

Agence
et
Consulat général
de
Suède.

Kairo den 18 februari 1916
No. 8 1 bil.
Ink. U. D.
13 mars 1916.

Svenske undersåten, artisten Gustaf Aguéli, som varit bosatt här sedan flera år och talar flytande arabiska, har av polisen misstänkts föra propaganda bland araberna. I sådan anledning har han dagligen måst inställa sig å poliskontoret, och slutligen i enlighet med bifogade avskrift av skrivelse från den brittiske rådgivaren i Inrikes Departementet, Sir Ronald Graham erhållit order att lämna landet. På tillfrågan vad Aguéli gjort sig skyldig till, kunde Sir Ronald endast anföra, att ingen visste vad Aguéli, som ofta uppträdde i beduinkostym och aldrig umgicks med andra personer än araber, egentligen förehade sig.

Som Aguéli redan förut uttryckt sin önskan att lämna landet, vartill jag lovat förskjuta honom medel, fanns det ingen orsak att protestera mot dessa skäligen svaga beskyllningar. Aguéli delade också denna min åsikt, men påstod sig vara fullständigt oskyldig, vilket jag ej heller har någon orsak att betvivla.

Aguéli har i dag avrest från Port Said till Barcelona å ett spanskt ångfartyg, vartill de militära myndigheterna betalat plats i andra klass och dessutom givit honom 75 francs i respengar. Jag försträckte honom likaledes 150 francs på det han ej skulle befinna sig medellös vid landstigningen, varpå jag naturligtvis ej gör anspråk till ersättning.

Jag har utställt pass för Aguéli.

Vid avresan nämnde Aguéli, som är en mycket excentrisk och ombytlig natur, att han ämnade tillskriva Eders Excellens i ärendet, varför jag ej vill förfela inrapportera vad som verkligen passerat.

Med vördnad
ödmjukligen
C. A. Wachtmeister.

SPANIEN.

Färden över Medelhavet hade varit enbart behaglig. Det måste ha känts underbart för Ivan Aguéli att lyckligen ha sluppit från alla trakasserier och veta att han hade de sista årens konstnärliga skörd i säkerhet med sig ombord.

Natten mellan den 25 och 26 februari 1916 lade ångaren till i Barcelonas hamn. När Aguéli på morgonen kom upp på däck, fann han hustak och

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

gator höljda av snö. Var detta det land som han hade drömt om en gång i sin ungdom, detta land som han nu helt oförmodat blivit vinddriven till? Inte tecknade sig framtiden, trots befrielsen ur Egypten, så ljus i det ögonblicket. Hans reskassa var slut, i land kände han inte en människa, och här stod han huttrande i den iskalla vinden utan ett överplagg och utan möjlighet att köpa något.

I fjorton dagar fick han gå där, skakande av köld och brännande av feber, innan hjälpen kom. Hur pass allvarligt Aguéli just vid denna tidpunkt längtade hem, hade han kanske ej ens själv innerst klart för sig. Det behövdes bara den minsta yttre ljusning, för att allting skulle te sig i helt andra färger. Han finner allt flera anknytningar till folket och landet; som så ofta är det språket som blir förmedlingsbandet.

Den 19 april beskriver han för Carl Wilhelmson — på franska för censurens skull — sina besvärligheter.

»Men», fortsätter han, »det finns kompensationer. Inte i något främmande land har jag funnit mig så föga främmande som här. Detta är begripligt. Jag känner mina latinska folk. Arabiskan är jag förtrogen med och allt det som är förhistoriskt i Europa intresserar mig livligt. Med zigenarna behöver jag bara tala stockholmsslang för att hava medborgarrätt i undrens värld.

Jag vill skriva en bok om Spanien, men utan tjurar. Jag har inte uppfattat Paris som en bordell. Jag skall inte förblanda Spanien med en tjurfäktare. Det är ett mycket intressant land utan något slaktande.

En sak är viss, den spanska konsten är den vackraste av alla i Europa. De spanska danserna äro beundransvärda. Men här i norra Spanien uppskattar man dem inte. Ingen fäste sig vid en liten dansös som dock var en verklig konstnärinna med sin kropp.

Det var nätt och jämnt att två zigenerskor hade någon liten framgång, kanske på grund av sin skönhet snarare än för sin konsts skull. — — —

Min ställning är så svår den gärna kan vara. Jag vet inte hur jag skall kunna komma hem till Sverige. Jag ämnar skriva en ansökan till utrikesministeriet i Stockholm med anhållan om att bli hemskickad på statens bekostnad. Jag vill be konsuln att understödja denna anhållan, och jag skulle vara mycket lycklig om du och Bergh likaledes kunde skriva en rekommendation för mig. Jag måste i sådant fall resa till Vigo (omkring 80 frs), därifrån till Amsterdam och Esbjerg (Jutland) och vidare Köpenhamn, Malmö etc. etc. Jag kan inte taga någonting med mig, varken målningar, böcker, manuskript eller över huvud taget någonting. Jag har kunnat föra ut mina målningar ur Egypten, tack vare det intresse, som greve Wachtmeister godhetsfullt har velat visa mig, liksom den älskvärdhet som de engelska hamnmyndigheterna lagt i dagen. Men där hade jag att göra med kända personer. Från Spanien till Sverige — det är det okända. Posten tar inte emot postpaket. Fartygskaptenerna avböja varje ansvar vad beträffar målningar, teckningar, manuskript och böcker som inte är engelska böcker. Men nu har jag med mig en samling mycket dyrbara arabiska böcker Om jag hade vetat detta skulle jag ha lämnat dem i Egypten.

I väntan på bättre dagar skall jag försöka att göra några översättningar från

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med torn. Kat. 241.

Tillhör Göteborgs konstmuseum.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

spanska och katalonska. Jag skickar två av dem i dag som jag gjorde för en vecka sedan . . .

Skulle jag inte kunna få någon hjälp av något sällskap för att hjälpa konstnärer som den nuvarande situationen har försatt i svårigheter? Jag äger absolut ingenting.

Nedslagen att besvära dig med mina små personliga affärer,

din tillgivne vän
Gustaf Aguéli.

Adr.: Consolado de Suecia. Barcelona.

Samma dag skriver Aguéli ännu ett brev till Wilhelmson, där han talar om översättningar som han önskar få placerade »för att förtjäna några sous».

»Jag förbereder en bok om den spanska konsten som jag beundrar, liksom en studie om Catalonien, språket, litteraturen, konsten och folket. Jag förstår ingenting av politik och finans i den katalanska frågan. Jag ser bara utslagen av rasens själ.

Min ställning är utomordentligt vansklig. Jag vill återvända till Sverige och jag saknar medel både att resa och att stanna.»

Ett ögonblick tycks det ljusna. Aguéli har mäktiga gynnare där hemma, främst prins Eugen, som fattat ett allt varmare intresse för detta hjälplösa geni. Det kommer respengar, hemresan är bestämd och allting är klart, men den 4 april anländer ett telegram till fru Agelii (på engelska):

»Missade marsbåten lämnar med nästa ångare telegrafera ytterligare hundra kronor.»

Barcelona 27 juni 1916.

Direktören för Nationalmuseum, Artisten Herr Richard Bergh.

Hedersbror,

Omöjligt komma härifrån, men vore ej hemlängtan o. oron för morgondagen så skulle jag ej beklaga mig. Sedan sex veckor tillbaks målar jag flitigt o. kommer nog göra bra saker. Har målat in mig i landskapet här på kort tid. Spanien är ett idealland för målare.

Har skrivit till en Herr Edv. Vestberg, docent eller prof. i Uppsala, gammal kamrat till mig, att söka ordna mina affärer för mig, hemma och annorstädes. Skulle han för att lyckas häruti behöva anbefallningar, så vågar jag lita på ett gott ord från dig för mig. Finns ej pengar hemma, så måste jag söka få resa hem på statens bekostnad, o. det är det formaliteter med.

Den målning jag nu gör är omedelbara fortsättningen på min första Gotlandsperiod, innan jag reste ut. Har slopat alla teorier, d. v. s. reducerat dem till följande: 1:o o. viktigast: Man är aldrig nog enkel, 2:o o. *nästan* lika viktigt: Man är aldrig nog nära in på naturen. Medlen äro viktigare än ändamålet liksom i occultism o. tvärtom förhållandet i politik. Konsten är svartsjuk, då man sysslar med den så får man låta bli

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med bäck. Kat. 219.
Enskild ägo.

allt annat. Jag tror att lagen: *Med enklast möjliga medel göra så »likt» som möjligt,* är den allena saliggörande; o. att det inte finns någon annan målarlära. Någon dag då jag känner mig för dum för att måla, så skall jag utveckla temat, o. visa att det är universellt.

Vill föreslå en sak, antingen för Nationalmuseum eller för Konstnärsförbundet. En samling efemerider av strödda konst- o. estetiknotiser, tidningsnummer (ej årgångar), t. o. m. *urklipp* skämttidningar, som ofta äro bra tecknade, i synnerhet i Barcelona, kataloger, t. o. m. ej illustrerade, reproduktioner t. o. m. illustr. brevkort o. s. v. Resande artister eller konstvänner, då de se något som faller dem i ögonen, så i stället för att kasta bort det så sända de det till Stockholm Jag försäkrar att på detta sätt kan man på kort tid få ihop det intressantaste arkivet för dagens konst *alldeles gratis.* En konstvän ordnar nog det där alltihop »con amore». Fundera på saken o. tala med Herr Gauffin om det! Jag skulle kunnat sända hem ett par klädkorgar fulla bara ifrån Barcelona.

Hur mår Nordström?

Med vördnadsfulla hälsningar till hela familjen,

I aktningsfull vänskap

Gustaf Aguéli

Consulado de Suecia, *Barcelona.*

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med sandkullar och havsbukt. Kat. 214.
Tillhör Västerås konstförening.

Men Aguéli försöker efter sin gamla taktik flera vägar jämsides med varandra. Den 30 juni skriver han till modern, och följande dag vänder han sig till Carl Wilhelmson, denna gång på svenska.

Jag har ej gjort mera översättningar, ty jag blev i stånd att måla, o. ligger i närheten av Barcelona. Vacker trakt, hittills, men dyrt, jämförelsevis, o. jag vill resa annorstädes. Så har aldrig målare varit här förut, så att folk fly som för människoätare, då jag ber att få rita av dem. I längden bli de tama, förstås, men jag kan ej vänta.

Vägen är minst lika viktig som målet, om ej viktigare. Jag är ej så missbelåten med vad jag gör, ty jag ser att det blir bra så småningom. För tillfället högst indisponerad, vilket är ovant här.

Jag är rädd för morgondagen.

Brevet är fullt av hemlängtan — alla olika vägar att skaffa medel till hemresan anbefallas.

»I värsta fall, som sista resursen, begäran om hemresa på statens bekostnad, gjord hos utrikesministern. Jag blev erbjuden generalkonsulns i Kairo anbefallning för denna

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

begäran, men så kom det sig att jag ej behövde den. O. jag tog ett litet säkert för ett större osäkert. Generalkonsuln i Kairo, greve Wachtmeister, kan intyga att det verkligen är krigsförhållandena som satt mig i knipan, detta utan mitt förvållande.

Jag har ej glömt att du så många gånger hjälpt mig, men största tjänsten jag fått var då du en vinterdag i Stockholm erbjöd mig arbeta på din atelier. Ty sålunda kom jag på målarfot igen.

Tillgivne vännen
Aguéli.

Aguéli skriver till modern den 11 juli att den trakt där han bor är en av de dyraste i Spanien. Han vill söka taga sig över till nordvästra Spanien, där det är billigare att leva och lättare att få lägenhet hem.

»Vistelsen i Spanien har varit mig till stor nytta både till kropp o. själ. Målningen går bra. Jag kan gå en o. en halv à två mil i ett sträck; o. vanligen går jag en mil (10 kilometer) på en timme o. fyrtiofem minuter. Det är ingenting att skryta med, förstås, men för en gråhårig man är det ej så illa.

I ett nytt brev av den 15 juli till modern heter det:

Kära mor,

Här är allting stilla o. lugnt, oaktat strejkerna. Spanjorerna äro stränga men ofreda ingen fredlig person. Min hemlängtan har andra orsaker. Jag vill komma hem o. ta' igen mig, måla ungdomstrakterna, Gotland på sommaren o. hösten, Dalarne på vintern o. våren, möjligen i Blekinge, eller på Västkusten. En Hälsingborgare här har talt så vackert om sin hemtrakt, så jag har lust att måla den på våren. Sveriges största landskapsmålare, Karl Nordström, har rått mig till Kullen. Det är fullt med vackra saker i Salatrakten också, ifrån Stingtorpet o. Möklinta hela vägen norrut, Näckenbäck, Säter, Insjön o. Siljan. Jag skulle gärna vilja ha' tag på Gabrielson. I hela Kalmar o. Blekinge trakten kan jag få goda vänner genom en hedersman till gammal målare, som jag är god vän med. O. i Västervik har jag numera den präktige Alyhr som bevarat så samvetsgrant mina Gotlandstavlor från 1890 i hela 20 år!

Tillgivne sonen
Gustaf Aguéli.

Hur Aguélis inställning till personer kunde växla framgår på ett slående sätt av hans mycket skiftande omdömen om den italienske målaren och kritikern Boccioni. I ett tidigare citerat brev till Richard Bergh, daterat den 4 januari 1916, höjer Aguéli Boccionis nyutkomna arbete, *Pittura scultura futurista* till skyarna. Nu tar han i ett nytt brev, daterat den 27 juli 1916 till samme adressat, åter upp boken till debatt, och denna gång ser han på den med helt andra ögon.

Hedersbror,

Måste skriva till dig o. ge luft åt mitt missnöje. Jag nagelfar på lediga stunder *Boccioni*: Pittura scultura futurista (Dinamismo plastico) Ed. Poesia, 61 Corso Venezia 61, *Milano*. Jag har redan talt med dig o. andra om boken, som en av de lärorikaste i

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ämnet, entusiastisk, combattio o. här o. där bra tankar, samt ofta bra uttryck. Men hör nu. På en helsida (p. 289)[1] skäller karlen på skandinaverna, d. v. s. deras målare. Å andra sidan har jag aldrig blivit bestulen med sådan »desinvolture» som av Sr. Boccioni. Det är en småsak att bevisa att tre fjärdedelar av hans estetik är alldeles den som jag uttryckt i Pages dédiées à Mercure (jan. o. febr. 1911) o. Pages dédiées au. Soleil (febr. 1911). Hans bok trycktes 1914. Hans första föredrag i circolo artistico Roma hölls den 29 maj 1911, o. han hade då föga klara uppfattningar om saken. För övrigt så *målade* jag det där redan 1890; som I veten. Av den fjärde fjärdedelen så är hälften (moderniteten) tagen ur Zola's bok »L'œuvre» eller Huysmans' »L'art moderne». Den andra hälften är originaliteten hos Motvalls käring. De säga »nej» bara för att andra säga »ja». Det kan ju vara skämtsamt en liten tid, ty det är lite' som roar barn. Men inte får det vara för länge, inte. I många fall ha' de gjort en estetik av sin astigmatism, en sorts snedsynhet man får i moderna rum med illa ditsatta fönster. Jag är den mest normala människa som finns, o. jag har aldrig kunnat måla inomhus, under tak, i synnerhet därför att jag blir virrig på ögonen då jag kommer in i rum som äro byggda senare än 1600-talet[2].

Jag skall skriva ett svar på Boccioni, o. då tjuven skryter med mina ägodelar, så skall jag rosa honom, förstås. Det är nog enda sättet att få mitt igen.

Talar bara om en enda punkt, den minst viktiga. Han säger att »simultaneità», det uttrycket har ingen använt före honom.

Ett helt kapitel, det 16:de, är ägnat åt simultaneiteten.

I Pages dédiées à Mercure talte jag mycket om saken, anförande att Spaniens o. Arabiens konst hade högsta, Kinas konst den minsta graden av simultaneitet, att italienska konsten låg närmare den kinesiska än den spanska polen, samt att Fransmännens konst låge närmast intill Spaniens, o. s. v., o. s. v. Jag talte om den saken som om det vore ett »lieu-commun». Då jag var liten så läste jag i en Uppsala-bok om estetik (prof. Nyström eller en av prof. Boströms lärjungar, det minns jag ej så noga) något om *succession* o. *simultaneitet* i skönhetskänslan. Det var för övrigt det enda förståndiga det fanns i den luntan. Men vad dom visste i Uppsala redan på 1880—1890-talet, det är ju gammalt som gatan o. rakt ingenting att fjädra sig över.

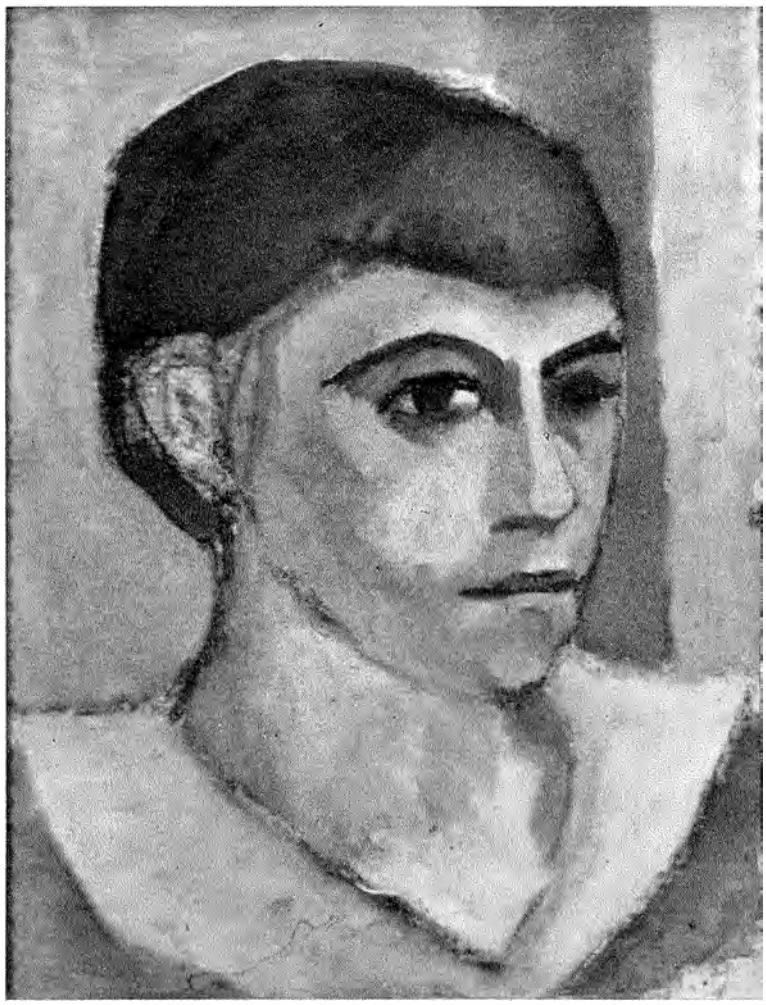
Har sett här i Barcelona *Vittorio Pica*: Arte et Artisti nella Suezia dei nostri giorni. Milano in 4° (anno) pr. 30 lire. Det är bra att en sådan bok finnes, men den ska göras om. Här hade författaren ett gott tillfälle att tala om svenska landskapets historia, då nu en av de bästa målarna av svenska naturen (vinter för övrigt) är en italiensk författare. Den poetiska virgilianska uppfattningen eller arkadistiska av svenska landskapet fann sin höjdpunkt i Edw. Bergh. Vi måste erkänna att Karl Nordström har satt tekniken på rätt väg. Prins Eugens första period, lyriken, folkvise-elementet. Hans andra period »Kirunas altartavla», den dekorativa sidan. Wilhelmson är nog bäst att återgiva den stora, nästan ängslande melankolien i vårt bleka sommarljus. Han o. Nordström komplettera varandra. Det kunde naturligtvis inte S:t Pica se i förbifarten. Men att han inte fick tag i någon som talte om för sig hur det hänger ihop. Men jag har ej läst boken, bara bläddrat i'n på disken på boklådan.

I högaktningsfull vänskap
Gustaf Aguéli.

[1] Följer kopia.

[2] Detta är ej av religion eller spöken, utan helt enkelt därför att arkitekterna äro nöt som ej kunna göra fönster utan att blända folk.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Kat. 252.
Tillhör Västerås konstförening.

Den 14 augusti sänder Aguéli Wilhelmson ett av sina temperamentsfulla brev:

B. B.

Tack för brevet. Skriver kort o. gott, ty vi ha full revolution här o. oro i hela Spanien. Det har jag förutsett o. skrivit hem om sedan nära två månader; men i mitt älskliga fäderne så har jag alltid varit ansedd såsom mindre vetande; o. alltsedan barnaåren, så har jag måst haft advokat för mig hos mina egna föräldrar, inte bara då o. då, utan nästan för jämnan.

Kära bror, då du kommer till Sthlm i höst, så ruska *litet* på dig o. *än mer* på de andra. I alla fall orolig för Berghs tystnad. »Oblomoff» synes snarare vara svensk artist än rysk junker. Känner du ej igen'en så läs Gontcharoff's bok om typen. Bergh får gärna säga »Sjas åt h-te» åt mig, bara han säger ngt. Har det kommit fnurra på tråden, så

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

är det lätt för mig att få bort den med gott samvete o. lite målning, bara jag får veta hur'an ser ut och hur'an kommit dit.

Si, jag har Israels barn emot mig, ehuru jag gjort allt möjligt för att ha fred med dem.

Jag vet gott, att både du, Bergh, Hallström o. t. o. m. Prinsen ej ha mera penningar än vad I behöven för Edra egna ansikten i dessa dåliga tider. Men jag vet det finnes hjälpkommittéer för artister i nöd. Vad det är för sort, som står i spetsen för dem, det vet jag ej, men så pass förståndiga äro de välan, att de skämmas för att säga nej åt så fina karlar och bra målare som I ären. O. det är allt som behöves för tillfället. Kommer jag hem, så reser jag direkt o. målar landskap hos ngt gammalt hederligt bekant bondfolk i Dalarna eller på Gotland, som hjärtegott ge mig gästfrihet av vad som finnes tills vidare. Granna landskap, vår och vinter i Dalarne, höst o. sommar på Gotland. Dem kan jag utantill som »Fader Vår» både rätt- o. bakfram, naturali-, véri-, synteti-, kubi-, futuri- etc. etc. etc. -stiskt.

Beklagligt, missförståndet med Per Hallström. Herr Gauffin skrev så *klart o. tydligt* att P. H. *skänkt* den usla duk av mig han kunnat tåla på sin vägg så länge. Det är nära tre år se'n jag vetat det med full visshet, o. då jag hörde det för första gången, så fick jag bara *en* tanke o. tog bara *ett* beslut: ge han ngt annat mycket bättre i stället. Detta är 1:o) min skyldighet, 2:o) nytta och nöje att ha en tavla på hans vägg. Säg det åt-'an, så att missförståndet går bort o. inte kommer igen mera.

Vill ej besvära P. H. i otid, ty jag har högviktigt att be han om. Jag har fått tillåtelse (att) översätta från Catalá en av Iberiens märkligaste författare, Santiago Rusiñol. Vill härmed intressera han för det litterära Cataluña, som är *högst intressant*. Så har jag Gentlemannaboken fr. arabiskan samt ett par små arbeten i exoterisk o. esoterisk islam av min vördade sheikh, Sidi Hosafi, Cairo; Djurboken (Lull) är för dig *att illustrera* för barnen på juletid. Garrida's Cervantes skall omarbetas. Är bra, men duger ej att börja med. Du ska få en artikel för G. H. T. om revolutionen i Barcelona, som nog blir antagen såsom varande brännheta verkligheten.

Si, jag har en oförklarlig ostracism emot mig hos tidningar och förläggare. Jag vill ha förklaringen på't o. få bort'et.

O. så en duktig kritik över den utmärkta franska målarutställningen maj—juni i Barcelona. Den bästa utställning av fransk konst jag någonsin sett.

Santiago Rusiñol är god vän med franska konsuln här, o. mina översättningar av han komma snabbt och hinderfritt över till Sthlm. Då ska' jag försöka få tillåtelse sända tavlor också, men jag måste först ha H. K. H:s tillåtelse samt Bergh's. Innan jag får deras tillåtelse så vill jag ej säga ett ord om saken här.

Med ett par timmars praktisk tanke på den olycklige skrivaren av dessa rader så hjälper du han mycket bättre än med pengar, som du behöver själv som familjefader i främsta rummet.

Tjänsteandarna på hotellet komma in o. tala om att det knastrar gevärseld överallt i staden. I går såg jag stor varietéteater med röda korsflaggan på o. ambulanssoldater, utsjasade o. nedslagna, på alla gator.

Tillgivne vännen
Gustaf Aguéli.

Den 16/VIII. Upproret i full gång. Dem dunsa kanon på varandra. I den arla morgonstunden, en liten frist att gå' o. köpa mat på o. få sig en bit kött till kattfan.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Borg. Kat. 229.
Enskild ägo.

Ett dj:kla liv, med hela salvor på flera hundra skott i taget. Den som ej är självmordskandidat, måste sitta hemma som på en ångbåt.

I går kväll taltes det om 50 döda o. 200 sårade, o. det har ingenting otroligt för sig.

I går 15/VIII var polisen småleende. I dag är ironien borta o. dem se ledsna ut. Ett par regimenten är man ej säker på. Med Mauser mot Mauser så tar det hus i h-te.

Har du slagit sönder någon medmänniska i ansiktet efter som du har ont i handen. Hoppas du blir bra snart.

I ett brev till Wilhelmson, daterat den 29 augusti 1916, återkommer han med oro till den målning som skulle ha fått sin plats på Nationalmuseum.

Emellertid vågar jag besvära dig med en sak. Bergh skrev o. talte om, att han satt en av mina tavlor på Nationalmuseet. Likaledes Gauffin. Men jag såg ingenting härom uti en artikel om museets omdaning i Dagens Nyheter. Jag är ägom[1] att veta sanning. Har jag ngn tavla, säg? I så fall, vilken? Hur ser den ut? Jag misstänker dem fått tag i en dålig duk. Om ingenting finnes, kan du låta mig i största förtroende få veta, om det inte är ngn historia om saken.

[1] Ägom är ett dialektuttryck: betyder högst angelägen, orolig för en sak.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med en borgkulle. Kat. 204.
Tillhör Västerås konstförening.

Har sett likaledes bråket om platsen för freskomålningarna. En illustration är ju raka motsatsen till ett monument. Jag har ingenting annat sett än illustrationer av Carl Larsson o. har för mig att han ej duger till ngt annat. Har varken du eller Nordström eller Bergh eller Prins Eugen fått ngn vägg där? Prinsen har ju så bra sinne för monument. Du o. Nordström äro de mest nationella konstnärer som Sverige någonsin haft.

Var ska jag ta vägen, om jag kommer hem? Kullen o. Hälsingborg? Blekinge skärgård? Öland? Har fått för mig, att trakten Uddevalla—Vänersborg är intressant. Känner du till en ö på västkusten, »Malm ö», som ska ha så egendomlig befolkning. Dalarne är vackert på vintern o. våren, men det är så hemskt dyrt att leva där. Gotland blir nog det allra bästa, om jag lyckas få lite pengar. Du tycker kanske att det är en brackkänsla av mig att dra mig för att gå gråhårig o. dåligt klädd bland dem som känt mig i bättre dagar.

Tack för allt o. handslag.

Gustaf Aguéli.
Consulado de Suecia, Barcelona.

Gång på gång tala Aguélis brev om hans försök att få artiklar antagna av svenska tidningar. I landsorten som i Stockholm misslyckas han, och

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

man känner sig inte säker att ens hans vänner äro övertygade talesmän när det gäller att klarlägga hans litterära förtjänster.

Man frågar sig vad denna avvisande hållning kan ha berott på. Själv menade Aguéli att han var offer för en sammansvärjning. Förklaringen är enklare: även hans vänner hade en osäkerhetskänsla om han verkligen, trots sin otvetydiga begåvning var fullt tillräknelig. Under sådana förhållanden kan man förstå att det inte var odelat angenämt att tala Aguélis sak hos de tidningsredaktörer som det gällde att vinna för hans planer. Vem kunde taga på sitt ansvar att den excentriske f. d. anarkisten ej en vacker dag sände in en kompromettерande artikel?

Hur som helst, det råder inte något tvivel att svensk journalistik led en betydande förlust när, som på en given överenskommelse, Ivan Aguéli blev nekad tillträde till tidningarnas spalter.

Åter trasslar det till sig för Aguéli. Han är som vanligt förbehållsam om vad som har hänt honom, men att döma av ett brev till Carl Wilhelmson den 23 september måtte det vara något som kan tydas till hans nackdel. Han skriver:

Hedersbror,

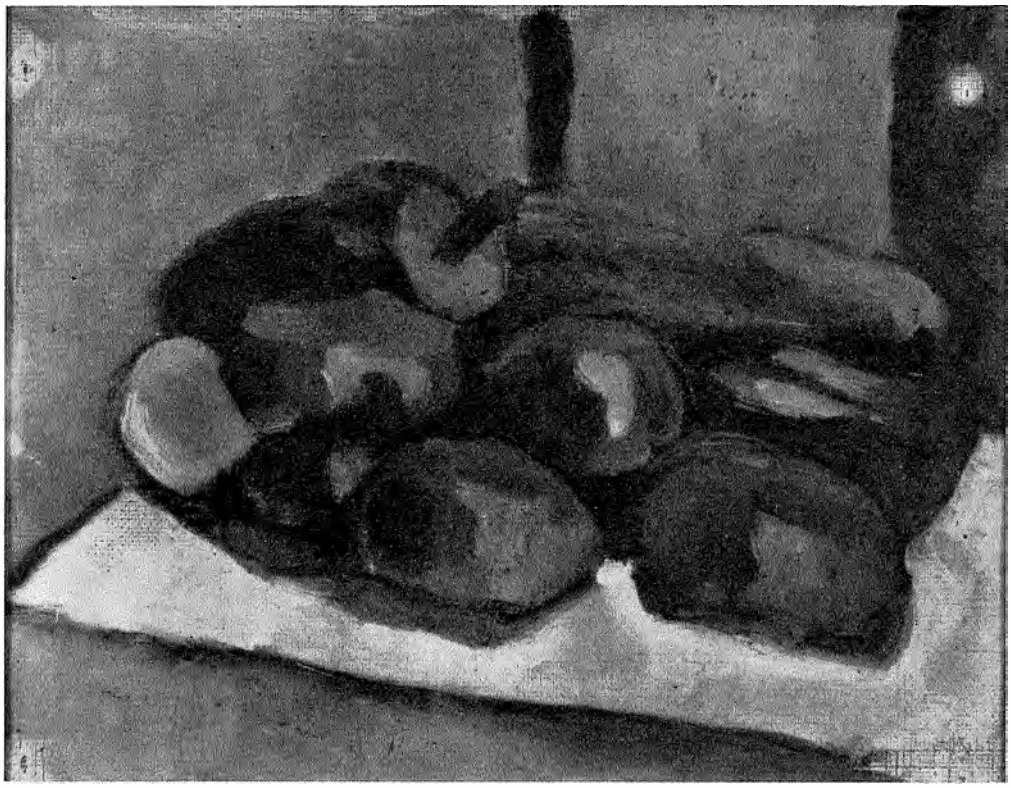
En vän till en vän har rest hem. Möjligen träffar du honom i Göteborg, o. talar han om för eder hur det kommer sig att jag är så illa ute. Historien är vansinnig från början till slut, o. jag behöver knappast säga att jag är fullkomligt oskyldig, men aldrig förr i hela mitt liv har jag blivit så djupt sårad. Jag bedyrar, att jag är fullt värdig ditt o. andra hederliga människors förtroende. Det är sant att jag flera år varit mycket slarvig o. ej förstått pengars fulla värde, samt att i många fall, dåligt eller tvetydigt sällskap haft ett visst zoologiskt intresse för mig. Men det vore mig *psykologiskt omöjligt* att bedraga, förråda o. spela dubbelspel.

Men det nämnda brevet till Wilhelmson talar också om tre uppsatser som Aguéli ber vännen söka placera i någon tidning. De ge en god föreställning om Aguélis vittfamnande intresse: »1) En dödsruna över Boccioni. 2) Spansk sjökonstruktions historia, bidrag. 3) Elnebispens tal 1454 på Barcelona ting, ett praktstycke av medeltidslitteratur».

Det som mest intresserar oss är den korta minnesrunan över Boccioni, som, sammanställd med brevet till Bergh den 26 juli, blir ett vackert dokument över Ivan Aguélis förnämliga karaktär. Här finns inte ett ord till antydan om den litterära stöld som han ansåg sig ha varit föremål för från Boccionis sida — det är en enbart ljus bild han lämnar av den stupade vännen.

Den 2 december 1916 vänder sig Aguéli i ett långt brev till Wilhelmson med anhållan om den gamle vännens ingripande, så att Aguéli kan få komma hem: »Ända tills saken klaras står jag med repet om halsen — — —

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Frukter. Kat. 185.
Tillhör Nationalmuseum.

Hittills har jag fått något pengar hemifrån, men dessa togo slut utan ett ord till förklaring. Sedan sex veckor står jag i väntande dagar, under vilka jag sänt tre telegram. Har ej fått det minsta svar. I det sista brevet jag fick, sänt den 9 oktober, synes ingenting ovanligt. Har censuren tagit mina brev? Deras svar? Om de givit mig f-n därhemma, så skulle de naturligtvis sagt ifrån i tid. Är det dödsfall eller annan olycka? Skulle du vilja vara vänlig o. höra efter hur det hänger ihop. — — —

Per Hallström skall få något mycket bättre av mig. Jag har här ungefär 200 målningar, de flesta små (färgen är så dyr), men ett o. annat är bra».

Svårigheterna vilja ej upphöra för Aguéli. Försändelserna hemifrån ge honom då och då för ett ögonblick andrum, men någon varaktig hjälp betyda de ej. Den 22 december skriver han till modern:

Kära mor,

Har fått två gånger pengar fr. Falun, 100 kr. (okt.) o. 50 kr. (dec.). De sista sändes på posten o. kommo så sent att jag ej kunde komma ur knipan, utan endast få något andrum. Den långa väntetiden, nära en månad, är i det närmaste förlorad. Dessutom har jag måst leva på kredit denna tid, så att då jag betalat de värsta skulderna så blev

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

det ingenting kvar, o. krånglet började på nytt. Jag kan inte räddas med mindre än att få *tre månader i förskott, januari, februari, o. mars*, d. v. s. 150 kronor *till nyår*, o. böra de alltså sändas med omgående på *telegrafisk postanvisning*, så att jag får dem *i tid*. Då jag betalat mina skulder i Barcelona, så reser jag till en annan stad, där det är billigare att leva än här, antingen Valencia, där jag har en vän, eller Murcia, vid vilken stad är, som du vet, så stora minnen förbundna, som för mig äro särskilt kära. I Barcelona är det i synnerhet hyrorna som drivits upp till dubbelt o. mer, i följd av kriget o. de många främlingar som flytt hit från olika håll. Landsbygden där jag var i somras är omöjlig på vintern. Till råga på måttet o. det så äro de närmaste omgivningarna av staden inte intressanta för min målning, o. jag har 8 à 10 kilometer att gå för att få tag på lämpliga motiv. Omöjligt att måla figur, ty jag är tvungen att bo på hotell. Sålunda förgår tiden utan nytta, vilket är så mycket retsammare som jag kan arbeta så mycket o. så bra på annat håll.

Jag har skickat hem flera översättningar o. artiklar. Ibland komma de fram, ibland inte. Det är föga uppmuntrande att skriva under sådana förhållanden.

Jag är säker om att få sälja, bara jag kommer hem. Dessutom äro många tavlor redan sålda. Men som det är omöjligt att sända dem så länge som kriget varar, så måste jag bedja dig hjälpa mig till dess. Emellertid så kan jag *med all mänskligt beräknad säkerhet* betala igen vad du förskotterat mig under denna svåra tid. Men jag ber dig om att göra din välvilja så fullständig som möjligt genom att sända mig pengarna på lämpligaste sätt o. tid. Hade t. ex. de sista 50 kr.na sänts telegrafiskt, så hade jag vunnit en hel mängd minst samt sluppit sälja *alla mina spanska böcker* för en fjärdedel av värdet. För att sparas in kanske ett par kronor på portot i Falun så har jag förlorat här en hel månad, samt ungefär för 80 kronor böcker, som jag måste köpa om igen, om jag vill översätta från spanska eller skriva om spanska förhållanden. Snar hjälp är dubbel hjälp i vanliga fall, men i dessa tider så är den fyrdubbel.

Det bästa för mig är att stanna här tills april samt sedan resa hem o. vara hos näckenbäckarna tills midsommar. Sedan Gotland till hösten, o. sen få vi se. Jag har lärt mig tycka om vinter i Spanien. Det piggar upp att få lite kallt emellanåt. På Gotland kan jag för övrigt arbeta ute hela året om, men vinter med snö är också mycket vackert. Det värsta hemma äro de korta dagarna i december o. januari.

Nu ber jag dig att välvilligast sända 150 (hundrafemtio) kronor, *på telegrafisk postanvisning* så att jag får dem så tidigt som möjligt på nyåret. Sålunda kan jag reda mig ända till slutet av mars 1917. Slutligen att ej vara rädd för återbetalningen, ty det går bra för sig, bara jag kommer hem med mina tavlor. Det är ej nu som förr, o. det börjar bliva litet rättvisa för mig också.

God jul o. gott nytt år önskar dig tillgivne sonen

Gustaf Aguéli.

Barcelona 22 dec. 1916. Consulado de Suecia, Barcelona.
Hälsa Falun o. Näckenbäckarna så mycket från mig, likaledes Sörling

Man har mer än en gång vid genomläsandet av Ivan Aguélis brev från Barcelona anledning att fråga sig varför denne man, trots sin uppenbara hemlängtan, gång på gång lät skenbara tillfällen att anträda hemfärden gå sig ur händerna. Ett svar på den frågan lämnar en rapport, daterad

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

den 4 januari 1917, som den svenske konsuln i Barcelona lämnar om Gustaf Aguéli, som hans officiella namn ju fortfarande lyder.

Barcelona 4 januari 1917.

Till K. U. D.

Härmed har jag äran närsluta 2:ne brev från en härstädes sig uppehållande konstmålare Gustaf Aguéli med vördsam anhållan om desammas benägna vidare befordran till respektive adressater.

Sagde Aguéli, som ankom hit i februari månad förlidet år från Egypten, från vilket land han, på grund av kriget blivit utvisad av de engelska myndigheterna, och då han icke vågade fortsätta resan till Gibraltar, som han sade sig haft för avsikt, stannade han här i hopp att kunna försörja sig med de medel han hade att påräkna från Sverige. Han innehade pass som svensk undersåte, samt ett rekommendationsbrev från svenske generalkonsuln i Kairo Greve Wachtmeister. Sedan sin hitkomst har han allt som oftast erhållit penningunderstöd av konsulatet, som han i början ordentligt återbetalade, men häftar han nu i skuld, då det trots att han lever ytterst billigt och inskränker sig till det allra nödvändigaste, blivit honom omöjligt att existera på de medel, som han alltmera sällan mottager från Sverige.

I början av hans vistelse här utverkade jag tillåtelse för honom att resa hem med en svensk ångare, men vägrade han då att medfölja, sägande sig frukta att engelska regeringen under hemvägen skulle lägga beslag på en del utkast till tavlor samt böcker, som han ägde, på vilka farhågor han lär ha erhållit bekräftelse av en svensk kapten.

Då han, mot vad han i början förmodade, icke längre kan uppehålla sig härstädes, har han anhållit att bliva hemförskaffad, men då numera de enda till Sverige återvändande fartyg som besöka vår hamn, tillhöra »Rederiaktiebolaget Svenska Lloyd» i Göteborg, vilkas kaptener icke ha rättighet att, utan speciell tillåtelse från rederiet, medtaga fri-passagerare till Sverige, anhåller jag vördsamt att Kungl. Utrikesdepartementet behagade utverka tillstånd av sagda rederi, att mannen får medfölja första båt till Sverige, då han är fullständigt i saknad av medel till sitt uppehälle, vilket följaktligen konsulatet måste bekosta för statens räkning. — — —

(Oläslig underskrift.)

Men trots en tärande hemlängtan, trots en varje ögonblick hotad existens är Ivan Aguéli full av livsmod och självtillit. Det brev som han den 24 april skriver till Richard Bergh andas en ljus tro på framtiden.

24 april 1917.

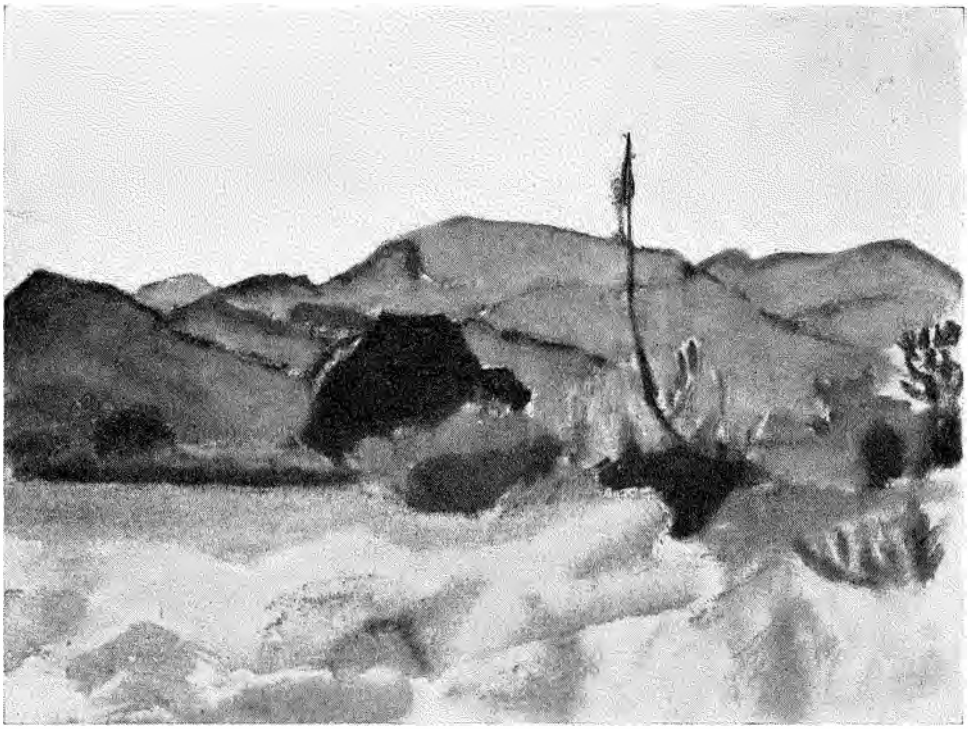
Hedersbror,

Skrev i somras ett längre brev till dig. Har det kommit fram?

Måste som vanligt be' dig hjälpa mig ett handtag i dessa dåliga tider. Jag sitter fast på ett hotell här *i staden*, o. kan omöjligen komma ut på landet o. måla paradiset.

Tantali kval i ett skruvstäd, som solen drar till en gänga för varje gång hon gör ett slag. Jag menar hotellräkningen, som ökas regelbundet för varje natt jag har nacken i vagnen (= sängen) o. för varje bit mat jag stoppar i ansiktet. Hade jag ej haft bra folk att göra med så skulle jag svultit ihjäl för länge se'n. Har målat *bra, eburu* kassabristen förbjudit modell, stora dukar o. vild ihärdighet. Har ett par hundra små-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Spanskt berglandskap. Kat. 202.
Tillhör H. K. H. Prins Eugen.

dukar av vilka några äro ej så illa, ehuru jag naturligtvis kluddat ihop en del rötägg innan jag fick rätta psychologien på de nya horisonterna. Men nu *kan* jag några orter här nästan lika bra som Gotland, d. v. s. utantill, så att jag ibland ligger o. drömmer om dem, t. o. m. nattetid.

Får jag bara lite' medel så känner jag på mig att jag kan göra *hurrabasen* i målarväg härute. Tänk er tre tusen timmar solsken om året!!!! Det händer emellertid att då o. då får jag ett litet anfall av hemlängtan, »anyorança», som de säga här då de tala »limousin», ibland till Gotland, ibland till Afrika, mosquéer, de dödas städer, o. flickor som äro svarta överallt.

Olyckligtvis går det ej för sig att sända tavlor, varken lands eller vatten. Sjövägen sänkas de ned. Landvägen brännas de upp. Stridigaste elementen gadda hop sig mot konstverk i dessa hemska tider.

Ehuru Prins Eugen redan hjälpt mig, samt säkerligen är hårt anlitad av olycklige, vågar jag dock bedja dig föra min talan hos honom. Kommer jag loss härifrån o. ut på lämplig plats (Balearerna, Alicante eller Tarifa) så kan jag leva *gott* på 75 pesetas i månaden (ung. 55 kr.) samt arbeta 10 timmar om dagen. Vad jag redan har färdigt här, är nog för att visa att jag ej är ovärdig Edert intresse, ehuru det egentligen endast är förstudier för stora arbeten, som ogynnsamma förhållanden hindrat mig utföra. Vad jag nu gör, är raka fortsättningen på vad jag gjorde på Gotland. Kubist var jag tjugu år innan kubisterna, men min kubism, då liksom nu, är en underjordisk grundval, en hemlighet mellan mig, Vår Herre o. några invigda o. utvalda

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

bland bättre mans barn. *O. den verkliga kubismen är den som inte syns.* Dürer lär vara kubist, oaktat vad man ser.

Hade jag vetat för 25 år sedan vad jag vet *nu*, så skulle jag ej rest till Paris utan till Spanien, ty alla världens monument, muséer o. teorier äro ej på långt när så instruktiva som solsken som håller ord då det stämmer möte med herrar friluftsmålare.

Vad det nu beror på, men i luften här ligger en sorts *transcendental tanketomhet* som ger stora hälsan åt artister, t. o. m. arkitekter. Det är modern arkitektur här som är nästan aktningsvärd.

Paris-salongerna hållas nu i Barcelona, Les artistes français, La nationale d'automne, La rétrospective. Skall skriva om den samt ett o. annat via Schweiz. Var god reklamera din korrespondens där hos Svenska legationen, Berne. Så här skriver jag adressen: Mr. Richard Bergh, artiste-peintre, directeur du musée national de Stockholm. Légation de Suède. *Berne* (Suisse).

På samma väg skall jag skriva till Carl Wilhelmson o. Per Hallström. Får jag bedja dig godhetsfullt upplysa dem härom, samt säga dem att skriva till Legationen i Berne o. få sina brev returnerade till Stockholm. Det lär finnas en sorts internationella frimärken som sändas med på samma gång.

Barcelona väntar bara på krigets slut för att göra en hejdundrande utställning av lite' av varje. Det gäller Cataloniens ära, o. då ska' det slås stort på. Fundera på om det ej skulle vara hälsosamt att ha en svensk konstutställning där, allmän eller enskild. Frakten blir ej så stor, då vi hava i vanliga fall regelbunden ångbåt på Tarragona. Spanien har tagit upp sig väldiga slag på senare tider. Konstrevyerna i Barcelona äro de intressantaste i världen, betydligt överlägsna de engelska, tyska o. t. o. m. de franska. De äro skrivna på »Limousin» eller rättare Kataloniska, ett sorts »langue d'oc», o. det är härligt att läsa om moderna saker på medeltidens förnämsta o. mest karakteristiska språk.

Läst i Dagens N. ditt föredrag om stil o. ny konst. Synes mig bra. Skall be Per Hallström samla o. ge ut svenska estetiska skrifter, bland vilka jag sätter i främsta rummet din tidiga uppsats om »la touche» i målning. Den är mycket mera djupsinnig än folk anar i allmänhet. Hade förhoppning att du finner något ögonblick att tänka på mig o. min svåra belägenhet, tecknar tillgivne och tacksamme

Gustaf Aguéli, Consulado de Suecia, Barcelona.

Kan hjälp fås för mig, så var god o. gör det *telegrafiskt. Mandat télégrafique.*

Finns ingen hjälpförening för artister i krigsnöd, som kan hjälpa mig något?

Jag är rädd för att vissa personer söka sätta mig i onåd hos Prins Eugen. Får jag lita på att du ger mig tillfälle förklara mig om så fordras.

Har brevväxlat med Herr Greve F. U. Wrangel, som är i Paris, o. som ej tröttnat hjälpa mig. Har varit mig till stor nytta här i Spanien.

Den 11 maj vänder sig Aguéli med bön om hjälp till sin ungdomsvän Per Hallström, som han likväl efter alla dessa år känner sig främmande för och tilltalar »Ärade Herre och Vän».

Då jag senast var i Sverige sökte jag ej upp Eder, ty jag blev döv i kölden o. ville vänta på bättring för att göra visiter. Har hört av Hrr Carl Wilhelmson o. Axel Gauffin att Ni ej glömt mig. Särdeles svåra omständigheter tvinga mig att vända mig även till Eder för att bedja om hjälp.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Jag måste hem till Sverige, men resorna hava gått så upp i pris att det är nästan lika dyrt att komma till Amsterdam som till antipoderna, o. dubbelt så mycket som till Panama. Jag är utan tillgångar. Aldrig kan jag få så mycket som 5 à 600 pesetas från hemmet på en gång, ty de finnas inte där. Omöjligt är o. har det varit att sända tavlor hem över kriget eller havet. Spanien är exklusivt i konsthandelsväg, o. min ofärdighet hindrar mig från att få ngt annat arbete. För övrigt går här i tvungen sysslolöshet tusentals specialister, både främlingar o. spanjorer.

Nog är Spanien ett paradis för målare, med hav, klippor o. 3,000 timmars solsken på året. Dessutom kan jag leva här o. måla maximum på 2 pesetas om dagen, men inte i större stad. De pängar jag fått hemifrån hava blivit allt mindre o. mindre o. komma olyckligtvis så oregelbundet att jag ej kan ordna livet för mig på förståndigaste sätt. Med oro ser jag mot sommaren, som är så härlig på landet o. så fruktlös i städerna. Det är en pina för mig att ej få komma ut o. måla då solen skiner. Det lilla jag har olevat [= den korta tid jag har kvar att leva] vill jag måla på, men jag sitter fast här i Barcelona dels för skuld, dels för att här är det enda ställe jag kan få ngn kredit, då jag har fickan alldeles tom. Nu är Barcelona den dyraste staden i Spanien, o. jag måste gå miltals för att få motiv på annat än »banlieu» o. fästningsverk.

Prins Eugen är naturligtvis hårt anlitad. Han har köpt o. betalt en tavla av mig, som jag hade färdig redan 1914 men som jag ej sänt, d. v. s. kunnat sända. Jag har hemma ung. ett dussin dukar fr. Gotland (1892) men dessa äro långt ifrån mina bästa. Det finns t. o. m. kompromettерande galenskaper ibland dem. Möjligen skulle ett o. annat gå an. En stor duk skar jag i tre delar, o. en har kommit bort. Annars vore denna duk den fullständiga formeln för hela den perioden.

I Paris har jag även ung. 20 dukar o. i Kairo ung. 12. De äro emellertid föga utmärkande. Här har jag med mig ung. 200, mest små. Förberedelser för vad jag vill göra denna sommar på landet. Har en massa bra tavlor i skallen, från där jag var i somras. Jorden röd, yppig vegetation, bergstrakt, hav både med klippor o. sandslätter. Ett utsökt ställe, där fem olika naturer mötas.

Jag skall naturligtvis giva Eder andra tavlor för den Ni avyttrade till nationalmuseum, o. ngt mycket bättre. Olyckligtvis kan jag ej måla modell här, ty jag har ingen lämplig plats. Kan ej måla annat än friluft. Vad som finnes under tak, ser jag intet att måla uti.

Därför föredrager jag spanska skolan framför den italienska. Men gamla China o. Japan äro lika vackra.

Per Hallström behjärtade sin ungdomsväns hårda öde och skrev även till sin svåger Knut Åkerberg, Aguélis gamle kumpan, numera en ansedd bildhuggare bosatt i München, att hans gode vän från ungdomsåren hade strandat nere i Barcelona. En dag mottog Ivan Aguéli helt oväntat en penningförsändelse från Schweiz. Resultatet blev följande brev till avsändaren Åkerberg.

Gamle Hedersvän,

Förvånad över pengar från Schweiz, men döm om min fröjd då jag fann ditt namn på mandaten. Brevet kom ett par dar efteråt. Hjärtligt tack. För dina 50 P. köpte jag först o. främst målarduk; sedan färg; så ett förråd av chocolad o. matolja, så kom

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med väg.
Tillhör bankdirektör O. Rydbeck, Djursholm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Studiehuvud. Kat. 170.
Tillhör Västerås konstförening.

nu hunger o. dyrtid . . ., o. sist lät jag halvsula en viss landskapsmålares tarvliga men hederliga skodon, som förr i världen tjänat kungen vid gardet. Men innan jag skrev så hade jag att göra ett urval ur arkiven, tänk, 25 års missöden, vansinniga äventyr o. gott lynne. Sen ramlade jag omkull i sängen o. låg sjuk en hel vecka, — osund luft, dåligt dricksvatten o. grämelse över att ha nästan paradiset på 20 kilom. avstånd utan att kunna komma dit för financernas skull. Ligga sjuk är ngt så ovanligt för mig nu för tiden att jag blev mera överraskad än förargad.

Var befinner du dig till kropp o. själ? I Locarno? Jag trodde dig i München som Richard Bergh sa' för några år sedan (1911), då jag for ut till Saltsjö-Storängen o. hälsa på han. Censuren är nog ingen fara med, bara du inte talar om Allah, Mahomed hans profet o. Egypti land. Orsaken härtill längre fram. Skriver du på engelska, så

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Spanskt landskap. Kat. 209.
Tillhör kanslirådet Algot Wahlin, Stockholm.

går det kanske ett par da'r fortare. Som du ser, så skriver jag på gotländska. — Vad jag själv står på är svårt att säga i få ordalag, innan jag får veta dina baser. Tills dess endast några ord om dem brunnarne ur vilka jag druckit mitt levande vatten.

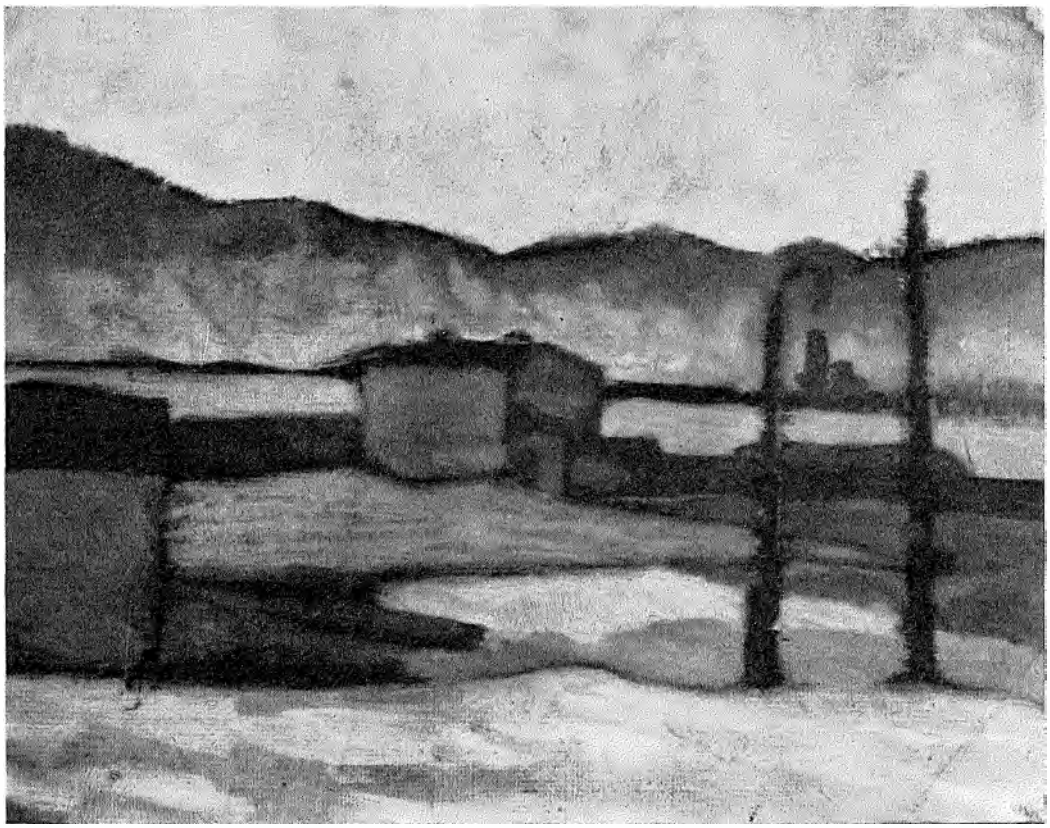
Har i minst sju år levat utom all europeisk tankegång. Många europeer hava försvunnit spårlöst i Orienten, Islams, Indiens o. Chinas, o. detta är både lätt o. angenämt. Men då man nu *är* målare, så är man det för en längre tid, d. v. s. så länge man har ögon i skallen. Därför lärde jag mig att ha orienten med mig invärtes i alla väder.

Kanske minns du jag noga studerat Swedenborg? Sedan fann jag Mohyiddin Ibn Arabi o. Laotse (Tao Teh king, Taoismen). Den som studerar bara en av dessa två, läser vanligtvis ingenting annat. Våra orientalister veta ej Mohyiddins verkliga plats i soufismen, ej heller soufismens plats i Islam. Många veta att Laotse är en jätte, men vem vet hur han ser ut i själva verket.

I praktisk filosofi är jag djurvän o. naturist. Båda dessa skolor tog jag i — Paris! Zoophilien innehåller en av människoandens djupaste tankar. Är dessutom en utmärkt själens hälsovård. Den som kan vara god vän o. stora bror med kattor, hästar, hundar o. annat i den stilen, den får aldrig neurasthenie mera. Tro en gammal man!

Naturismen är en konst som man får lov att lära sig efter regler. Men vet man, — o. kan man praktisera den, så blir man enkel utav sig, vilket är mycket nyttigt för artister. Bland annat gott, så kan man bli onykter utan att supa o. få kopparslagare

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Spanskt landskap. Kat. 231.
Enskild ägo.

m. m., o. detta är början till den »transcendentala dryckenskapslasten», som är något för bättre mans barn.

Vad jag beundrade hos Tolstoy förr i världen, det var egentligen inte han, utan just Laotse. Tolstoy själv beundra' Laotse o. ville översätta Tao Teh king. Jag tycker om Tolstoy för han dog så vackert, men vad filosofi beträffar så ha vi bättre på annat håll.

Ja, nu kan det vara nog. Resten får du gissa dig till. Men vill du ha mer så säg ifrån att ämnet intresserar.

Här. Avgudar Spanien. Trivs bättre här än annorstädes i Europa. Då o. då längtar jag till orienten förstås. Det där märkvärdiga opium med mosquéer o. gamla arabiska handskrifter göra en omöjlig för västerlandet. Så får man solen ett par grader högre upp i Zenith, vilket ger ett oförgätligt ljus över tingen o. sammanfaller nästan med vad jag kallar det »psychiska perspektivet».

Språken här tycker jag också mycket om, catala, castillano o. zallego o. Baskiskan? Ja, där lär det bara finnas ett verb med 25,000 participer — »excusez du peu». Så den får nog vara till längre fram. Men de baskiska orden äro härliga i klangen, jämte de finska o. de turkiska de vackraste i Europa. Spanska tankegången behagar mig mycket. Det är inte sant att spanjorerna äro förslöade. Tidningarna här äro de bäst skrivna i världen, för att nu inte tala om höglitteraturen. Allt vad som är på Castillano blir det stil på, o. Katalanerna äro ena väldiga humorister. Vackra poeter också. Vet ej

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

vad det är för sorts ostracism som drabbat allt iberiskt. En hel plejad författare här förtjänar världsrykte, o. de äro okända utom Spanien (o. Sydamerika).

Vidgås måste att spanjorerna ofta äro *högst* ojämna. Samma karl som skrivit härliga saker kan gå sta o. kläcka ur sig ngt så himla uselt, att man skäms för honom. Ser ingen orsak till det fenomenet, Cosas de España. Förläggarnyck? Så många år som jag varit i Paris, o. jag inte varit ett halvt dussin gånger på Cafe-concert. Gå på variété o. beuglant[1] föll mig aldrig in, t. o. m. i mina sämsta stunder. Blev alltid illa till mods på de ställen »où l'on s'amuse». Här måste jag springa på Music-Hall så ofta som möjligt, så jag har mynt bara till middagen, så inträffar det mycket ofta att jag äter middag »i tankarne», o. går o. tittar på dansen i stället. Men då det dansas ngt annat än spanska nationalt, så vänder jag ryggen till o. tar upp en bok o. läser i. O. den kan vara Konung Davids Psalmer eller Bibeln på hebreiska.

Det viktigaste av allt, målningen, Nu håller jag på att redogöra för franska utställningen, som stänges om ett par dagar. Så vill jag tala om det, uteslutande allt annat. Nu nog, att jag blivit barn på nytt här i Cataluña, o. fortsätter precis som jag började på Gotland för 27 år sedan. Estetik bryr jag mig ej om, *då jag kan måla*, o. min enda regel är att man aldrig kan vara nog enkel o. nog sann på samma gång.

Åtta sidor. Så illa mena' jag inte då jag satt mig att skriva. Ursäkta o. hälsa fru Åkerberg så mycket.

Hjärtligt tack o. handtag.

Tillgivne vännen
Gustaf Aguéli
Consulado de Suecia
Barcelona.

Ställningen blir allt ohållbarare för Aguéli i Barcelona. Den 20 juli 1917 sänder han ett nödrop till modern. Han måste omgående få pengar för att komma bort.

»Ja nu smäller här. I går den 19:de juli började dansen. Jag bor mitt i värsta elden. I går kväll kl. 9 blev det dödade o. sårade knappt 50 meter från mitt hus. Jag var ute på landet o. målade och kom ej in förrän det var slut. Såg bara blodpölarna med folk omkring.»

Den 8 augusti kommer det en ny trängande bön om hjälp.

Barcelona 28 juni 1917.

Kära mor,

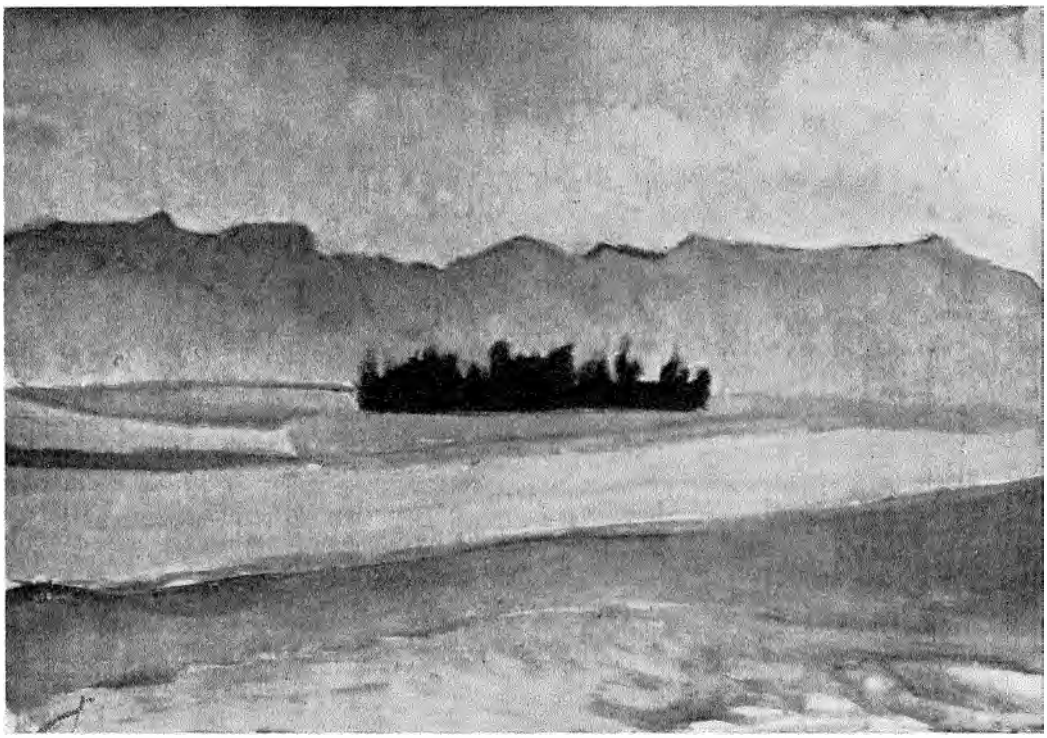
Skriver på nytt o. ber dig om medel att få komma härifrån *med allra första*. Detta är absolut nödvändigt. Visserligen har det blivit lugnt igen men det är bara skenbart o. det värsta har inte ens börjat än. Tro mig. Jag skriker ej i onödan o. I veten att då jag spår, så spår jag sant.

Sänd detta brev till Falun o. var god o. telegrafera mig 200 (tvåhundra) kronor, d. v. s. ung. 300 pesetas. Det är vad jag behöver för att betala mina skulder, respengar, o. ta' mig fram fem à sex veckor på det nya stället, vad det nu blir.

Barcelona har blivit omöjligt för mig. Oroligheterna äro fientliga mot främlingar, o. de skrika på krig. Om folk tänkte sig för, så skulle ingen ha det lugnare än jag.

[1] Sämre café-concertlokal.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Höstlig slätt. Kat. 232.
Enskild ägo.

Men de som tänka äro ej republikaner, åtminstone ej i Spanien. För upprorsmännen här *äro alla främlingar spioner*. En utländsk landskapsmålare, det är ju klart att det är en spion, tycka de. Varken polis eller soldater säga ngt åt mig, fastän jag ibland sitter närapå under batterivallarna. Men de förb. republikanerna ska göra sig viktiga o. klipska förstås. Precis som i Egypten. Där sa' inte engelsmännen ett ord åt mig, förrän alla jesuiter, armenier, levantinare o. annat avskräde tjöto mot mig så att de ej fingo fred. De kunde ej huta åt tusen skälmar som gjorde dem små skurktjänster emellanåt, bara för en hederlig karls skull. Så blev han utkörd. O. så går det till i krig. Det där har jag redan talt om för dig, men eftersom det hotar bli samma sak här som i Egypten så påminner jag om det.

Härifrån kan jag ej bli utkörd, olyckligtvis. Antingen blir jag förbjuden att måla ute, eller också slår pöbeln ihjäl mig.

Tänk dig, att under över 16 månader jag varit här, boende strax intill det allra farligaste kvarteret i en stad tre gånger så stor som Stockholm, så har jag ej behövt ge ett enda slag eller säga ett hårt ord för att freda mig; detta intill sistlidne 15 juli. Men sedan dess så har jag *regelbundet* blivit ofredad *alla dagar* av folk som jag aldrig sett förr. Inte busar, ligapojkar o. s. v. utan arbetare av det slag man ser på revolutionära möten o. s. v. Mina idéer ha rakt intet att göra med republik, o. spanska kungen är en bra karl som välsignas av tusentals olycklige i alla Europas länder. Förut var jag bara likgiltig för republiken. Nu hatar jag den.

Jag talar ej politik med någon o. lägger mig ej i vad som ej angår mig. Men då jag

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

går med mina målargrejor på gatan eller landsvägen så får jag klasshatet eller främlingshatet mot mig genast. Mig personligen vill ingen åt. Bara det att jag ej får arbeta.

Det är i synnerhet medelhavskusten som är smittad av den republikanska galenskapen. Jag måste i väg till någon *liten* stad på södra eller sydvästra kusten där man är mera royalistisk. Där är det för övrigt billigare att leva, o. resan — ung. 30 kr., spar jag igen på ett par månader.

Ett bevis på främlingshat är att jag ej får hyra rum. Omöjligt att bo annat än på hotell. Såg häromdagen små snygga *hus* med täppa till för 8—10 pesetas i månaden. Men då de sågo jag var främling o. målare, så ville de ej ha mig. Rum för 30 pesetas i månaden, på hotell, eller också bo på gatan. Innan de förb. republikanernas krångel så var folket ytterst älskvärt mot främlingar.

Förra sommaren var en av de vackraste, nyttigaste, arbetsrikaste o. hälsosammaste jag upplevat. Denna är en bland de värsta. Jag måste gå miltals genom fiendeland i 25 graders värme i skuggan, förskämd storstadsluft eller damm som I ej kunnen ana Er till. Bästa arbetskraften går bort i ansträngningar som rakt intet hava med målningen att göra. Min tid i Barcelona stad är i det närmaste fruktlös. Tänk så mycket jag kunnat måla, om jag hade varit på annat håll!

Var ej rädd för att ta' ett lån, ty då jag kommer hem med mina tavlor o. översättningar så kan jag galant betala alltihop.

Kom för sent med förra brevet till Kristinadagen. Får gratulera om den hinner till din födelsedag.

Tillgivne sonen
Gustaf Aguéli.

Glöm ej att snar hjälp är dubbel hjälp, samt att sommaren är särskilt dyrbar för mig. Fick brev från Wilhelmson i går. Han har ont i armen.

Ännu ett sista telegram den 25 augusti:

»Skicka omedelbart 300 pesetas

Aguéli.»

Och så det sista brevet av Ivan Aguélis hand:

Barcelona den 11 september 1917.

Kära Mor,

Tusen tack för pengarna jag fick fr. Falun i går, den 10 sept. 290 pesetas. Det var emellertid ej nog, o. ber jag dig på det vänligaste sända mig med allra första ännu 75 pesetas, ung. 50 kronor. Skall längre fram förklara varför det ej är tillräckligt med den summa jag bad om o. fått. Vi ha haft en dags upplopp, den 19 juli o. en veckas uppror 13—20 aug. Nu är det lugnare, men det är möjligt att vi ha det värsta kvar. Det är fortfarande krigslagsvälde här, o. över hela Spanien förövrigt. Ingen vet hur det kommer att gå, men det synes som om regeringen o. ordningen skulle hava segrat, o. möjligen kommer att behålla segern. Det är nästan troligt att det ej blir inbördeskrig utav. Tack vare regeringens förstånd o. bestämdhet. Men om jag ber om plötslig hjälp för oväntad ställning, så veten I att jag ej skriker i onödan. Jag skall skriva till Wilhelmson o. Hallström o. be dem hjälpa mig något. Jag behöver resa långt bort

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

för att i Södern i Afrika ta' igen under vintern den tid jag förlorat under den härliga sommartiden, som jag måst tillbringa i det osunda o. omöjliga Barcelona.

Folket i Katalonien är bra på så sätt att de äro hederliga, d. v. s. icke tjuvaktiga, o. fredliga. Men de äro ogina till ytterlighet vad bostad beträffar. Förr få husen stå tomma än de hyra ut dem till främlingar. Främlingar som äro så olyckliga att de måste tigga på gator o. vägar, äro de mycket hyggliga emot, likaväl som mot dem som äro rika. Men vill man leva indraget, för sig själv, o. arbeta med tavlor eller böcker, saker som de ej förstå, så tro de precis som araberna att det handlar antingen om spioneri eller också om trollkonst.

I största hast
sonen Aguéli
alltid samma adress.

Prins Eugén som sedan åratal med aldrig svikande intresse följt Ivan Aguélis öde och mer än en gång hjälpande ingripit i nödens stund hade beslutat att medelst en betydande summa bereda Aguéli tillfälle att återvända till hemlandet och avsände en check på 1,000 pesetas till svenska konsulatet i Barcelona. Men när beloppet nådde sin bestämmelseort, befann sig den för vilken hjälpen var avsedd ej längre bland de levande.

Den 3 oktober 1917 skriver konsul Magnus Nordbeck i Barcelona följande anmälan om G. Aguélis död.

Härmed har jag äran med bifogande av dödsanmälningssedel meddela att svenske undersåten Gustaf Aguéli avlidit genom olyckshändelse, orsakad av ett framrusande lokomotiv, då han passerade en järnvägsbana invid byn Hospitalet, invid Barcelona den 1 dennes.

Anmodat av domstolen i Hospitalet, har konsulatet varit närvarande vid identifieringen av den dödes personlighet, samt gjort nödvändig förklaring angående hans nationalitet, och ombestyrdes hans begravning.

Enligt spansk lag har domstolen omhändertagit hans tillhörigheter, bestående av ytterst enkla kläder samt några tavlor och böcker. Några föremål av värde torde ej finnas; till sitt uppehålls bestridande emottog han emellanåt mindre remissor från sin i Sala levande moder, änkefru Anna Agelii.

Så snart vidare meddelande från domstolen ingå, samt hans tillhörigheter utlämnats skall rapport insändas.

Magnus Nordbeck.

Med den själsstyrka som kan framgå ur ett långt liv av prövningar och försakelser tog Ivan Aguélis åldriga moder emot det förkrossande slaget. Hon kände en våg av varmt och försynt deltagande strömma emot sig från sonens vänner. Prins Eugen gav order att den summa, som han avsett för Ivan Aguéli, men som ej nådde honom skulle överlämnas till den avlidnes moder. Fru Anna Agelii förde endast med svårighet pennan men den 29 december 1917 vänder hon sig till Carl Wilhelmson med ett tack som hon ber honom förmedla till sonens andra vänner.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sala den 29 dec. 1917.

Artisten

Herr Carl Wilhelmson, Stockholm.

För Edert deltagande i min djupa sorg och för allt intresse och all vänskap, som Ni visat min son John, får jag härmed frambära mitt varma tack.

Jag ber också att genom Eder få frambära mitt vördsamma och djupt kända tack till H. K. H. Prins Eugen och till överintendenten Herr Richard Bergh samt till övriga Johns vänner och gynnare för allt, vad de gjort för honom.

Den önskade fullmakten sänder jag härmed och får jag kanske besvära Herr Wilhelmson att överlämna den till överintendenten Bergh. Jag skulle ha skickat den med omgående men har väntat i det längsta på närmare underrättelser från konsulatet, som utlovats men ännu ej anlänt.

Med fullt förtroende överlämnar jag åt min sons vänner att styra om, att hans kvarlåtenskap kommer lyckligt till Sverige. Jag vet, att det är förenat med stora svårigheter, men om så kan ske, hoppas jag sedan personligen få rådgöra med Eder om vad som är bäst att göra.

Med högaktning och tacksamhet

Anna Agelii.

Men Prins Eugen nöjde sig inte med att visa den förolyckade konstnärens moder sin frikostiga välvilja. Ännu långt betydelsefullare, ej blott för Ivan Aguélis minne utan även för henne som skulle taga arv efter sin son, var prinsens ingripande, varigenom de av den svenske konsuln som värdelösa betraktade dukarna blevo tillvaratagna och hemförda.

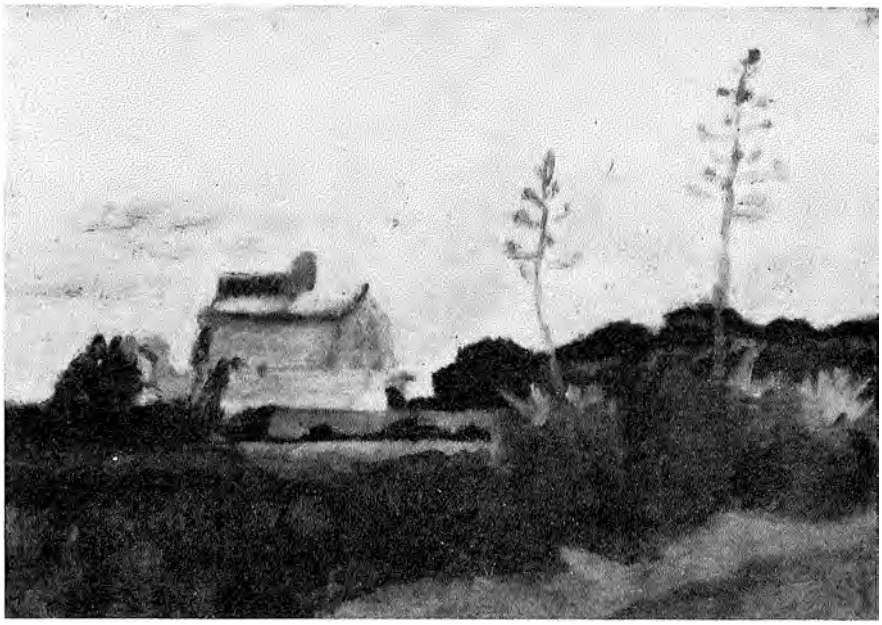
Den 6 mars 1918 lämnar konsuln en ytterligare rapport över händelsen samtidigt som han insänder en räkning på utlägg i anledning av Aguélis död, pesetas 423.30.

Han skriver:

»Då olyckshändelsen skedde inom Hospitalets domstolsdistrikt, men då Aguélis tillfälliga bostad var i Castelldefels, där han hade några tillhörigheter och han dessutom hade ett rum på hotell i Barcelona, varest hans övriga saker funnos, hava tre olika domstolsmyndigheter ingripit, vilket orsakat detta långa dröjsmål med överlämnandet till konsulatet av Aguélis kvarlåtenskap, synnerligast som Hovrätten i sista hand haft frågan till behandling, då det gällde utlänning.

Aguélis kvarlåtenskap består endast av några underkläder och strumpor i synnerligen dåligt skick och utan värde samt en del böcker och tidskrifter, ett stativ och paletter, samt 145 skizzer i oljefärg på duk, 34 på papper samt 80 pennritningsutkast, vilka alla tagits i väl förvar för att enligt kungl. beskickningens i Madrid instruktioner på begäran av H. K. H. Prins Eugen vid första tillfälle hemsändas. Flertalet böcker äro grekiska,

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Landskap med blommande aloë. Kat. 201.
Tillhör Göteborgs konstmuseum.

ryska, japanska och arabiska lexikon och grammatikor och utbeder jag mig instruktioner huru med samma samt med stativ, paletter och målarlådor bör förfaras.

Magnus Nordbeck
t. f. konsul.»

Den i brevet omnämnda platsen Castelldefels är en fattig fiskarby, belägen på ett avstånd av 27 kilometer från Barcelona åt sydväst. I byn finnes en liten romansk kyrka och resterna av medeltida befästningar som man måhända skulle kunna återfinna på flera av Aguélis spanska målningar.

I ett annat meddelande upplyser konsuln att han hos flera konsthandlare förhört sig »om någon tavla av Aguéli skulle finnas hos dem eller vara såld men ingen känner till Aguéli, och även om han utbjudit samma, skulle det helt säkert varit svårt att komma till försäljning, då samtliga hans tavlor ej voro slutmålade utan endast skisser.»

Bland Aguélis papper påträffades också ett depositionsbevis över 5 lådor böcker och manuskript förvarade hos Marie Huot, Rue Dauphine 16, Paris. Ingen anade värdet av lådornas innehåll men samme man, prins Eugen, som vakat över bärgandet av de sista konstnärliga skördarna från Frankrike, Egypten och Spanien, hade från början klart för sig, att hans

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

räddargärning ej var fullbordad förrän även denna del av Ivan Aguélis kvarlåtenskap var hemförd. Konstnärens moder, fru Anna Agelii, gjorde för sin del ej anspråk på dessa lådor men såg med tacksamhet att sonens förstående mecenat löste ut dem.

Mme Huot hade under många år varit Ivans besvärligaste fordringsägare. Det var denna orsak som en gång — årtalet har jag ej lyckats fastställa — drev henne att i desperation företaga den långa resan till Sverige för att söka förmå Ivans moder att klara sonens skuld. Fru Agelii lyckades dock hejda sin sons väninna i Västerås. Hon hade klart för sig att den excentriska skönheten skulle ha väckt alltför stor sensation i det idylliska lilla Sala.

För denna skuld lågo Ivans böcker och anteckningar som säkerhet. Nu kunde den tack vare prins Eugens ingripande regleras.

Så var ej blott huvudparten av Ivan Aguélis konstnärliga verk bevarad, även de dyrbara dokument som skulle bidraga till tydandet av hans livs gåta voro räddade åt eftervärlden.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

IX.

HAN SOM MASTE SEGRA.

ÄNNU LÄNGE innebar världskriget ett absolut hinder för hemsändandet av Ivan Aguélis kvarlåtenskap. Det skulle gå månader och år innan den bortgångnes vänner i Sverige fingo tillfälle att göra sig en föreställning om dess art och betydenhet. Den omfattade ju ej blott det som tack vare prins Eugens ingripande omhändertagits i Barcelona. Det var också de fem lådor som prinsen, med fru Anna Ageliis goda minne, för en avsevärd summa hade löst till sig från Mme Huot. Härtill kommo så de ungdomsverk som konstnärens moder pietetsfullt bevarade i sitt hem i Sala.

Uppackningen ute på Valdemarsudde av de dyrbara sändningarna skulle bliva till en sannskyldig sensation. De med sådant nedlåtande omnämnda små lapparna visade sig vara lika många små mästerverk. Det blev snart tydligt för prins Eugen och hans konstnärsvänner att här fanns materialet till en minnesutställning av en enastående betydelsefullhet.

I Karl Nordströms dagboksanteckningar kunna vi ej blott följa händelsernas utveckling, utan också läsa vilket starkt intryck dessa målningar, och det tragiska öde om vilket de talade, gjorde på den åldrade konstnären.

Ur Karl Nordströms dagboksanteckningar.

1919, November 20.

»— — — Prins Eugen var på utställningen, tog mig efter en stund med i sin bil till Valdemarsudde, där vi åto frukost, varefter vi stannade i ateljén, sågo prinsens höststudier samt sedan — ingående — alla Aguélis från Barcelona hemsända studier, en hel packe, med motiv från Frankrike, Spanien och särskilt trakten av Alexandria. Det är fråga om att ur samlingen göra ett mindre urval för Nationalmuseum, prinsen själv har redan tagit undan vad han önskar överta och detsamma är fallet med kronprinsen. Det övriga skulle utställas för försäljning, sannolikt i AB. Konstverk någon gång på nyåret. Stackars Aguéli skall väl på detta sätt få sin upp-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

rättelse och sitt namn inskrivet med heder i vår konsthistoria. En stor del av dessa små lappar äro koloristiska mästerstycken helt enkelt, storligen förtjänade att räddas från glömska och undankastande. Det är en ovanlig, en äkta målarbegåvning, som givit upphov till dem. — — —»

1920, Januari 1.

»— — — Jag har besvarat ett brev från Ivan Aguélis moder, ett rörande brev däri den 81-åriga tackar mig för mina små omsorger om hennes käre sons minne som konstnär. Det är ej svårt för mig att förstå smärtan och sorgen hos denna moder, som begråter sitt enda barn och känner tröstlös tomhet, därtill minnena av de långa årens alla missräkningar och till sist detta tragiska slut på en levnad som borde — tycker man — ha kunnat utveckla sig helt annorlunda. Mänskligt att döma. — — —»

En morgon fann AB. Konstverks kundkrets i sina brevlådor ett elegant rosafärgat inbjudningskort av följande innehåll: Minnesutställning av AGUÉLIS efterlämnade arbeten öppnas måndagen den 26 januari 1920 kl. 12.

Det var en egendomligt förtätad stämning som den angivna dagen rådde i den eleganta lilla utställningslokalen Strandvägen 27. De små lokalerna voro fullpackade, och nyfikenheten var driven till sin höjd. Man hade inom kännarkretsen hört talas om de märkliga ting som blivit räddade hem bland Ivan Aguélis kvarlåtenskap, och de som ägde förbindelser med den bortgångnes konstnärsvänner hade kanske lyckats att få köpa någon av de delikata små dukarna, innan de visades fram offentligt. Redan de först anlända bland vernissagepubliken funno såld-lappar under ett stort antal av de utställda målningarna. Det gällde tydligen att hålla sig framme, om man ville åt sig rädda någon av de små klenoderna.

Ty de första ögonblickens nyfikenhet förvandlades inom kort i häpnad och beundran. Detta var verkligen något i högsta grad märkligt. Det var något helt nytt man såg, men ingenting av detta obegripliga nymodiga som man inte förstod hur gärna man ville. Detta var så enkelt och självklart och ändå på något sätt ogripbart, visionärt med sina ljuvliga färger och förenklade form. Men han som skapat allt detta, han var borta.

Ur Karl Nordströms dagboksanteckningar:

1920, Januari 26.

»— — — Aguéli-utställningen öppnades i dag. — — — Det är verkligen längesedan man konstaterar en så genomgående framgång för en nyss förut så gott som okänd konstnärs verk. Stackars Aguéli! Att Du ej

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

skulle få uppleva Din upprättelse och se frukten av Dina konstnärsdrömmar, Dina resor och Ditt målande uppskattat och åtrådd och uppskattad även i pekuniärt avseende! Ditt öde var grymt och gör Dina kamrater melankoliska.

Januari 31.

»— — — Fru Aguéli har genom en av sina kvinnliga vänner låtit inlämna hos Gelly M. ett till mig adresserat paket, innehållande ett trettiotal dukar av sonens hand, ett par utmärkta afrikanska landskap från den tidigaste perioden i Kairo, ett från Visby samt f. ö. modellstudier, helfigurer och huvuden — det allra mesta intressant, såsom prins Eugen och jag kunnat konstatera då vi i e. m. öppnade paketet. Denna vändning sätter oss i stånd att om någon tid ordna en Aguéli-utställning, som dessutom kan kompletteras med vad vi äga tillgängligt av teckningar. AB. Konstverk har på ett uteslutande lyckligt och förmånligt sätt kunnat profitera av Aguélis konstnärliga kvarlåtenskap.»

Minnesutställningen över Ivan Aguéli blev föremål för en synnerligen stor uppmärksamhet i pressen. En av de första som hedrade den bortgångne konstnären i en mera ingående skildring var Nils Palmgren, av vars hand i *Aftontidningen* för den 4 februari inflöt en varmt känd och synnerligen väl dokumenterad artikel, under rubriken »Ivan Aguéli, ett förbisett geni inom vår genombrottskonst».

Den 15 februari tecknar Ragnar Hoppe i *Svenska Dagbladet* fint och förstående »Ett sällsamt svenskt konstnärsöde».

Den 6 och 7 februari innehöll *Dagens Nyheter* »John Gustaf Aguélis roman, ett märkligt konstnärsöde tecknat av Axel Gauffin». Jag tillåter mig att ur denna artikel avtrycka slutet:

»Han har blivit sannspådd. Och när vi i dag stå i beundran inför hans till formatet så obetydliga, men till formen så stora studier från Touraine och Hour, från Assiout och Katalonien — då är det ej hans livs hårda prövningar vi sörja över, ty förvisso hade de sin fostrande betydelse. Nej, det är över bråddöden på bangården vid Barcelona — som nekade landsflyktingen det som han med hela sin själ längtade efter, att komma hem till det fosterland som han förut så ofta utan saknad vänt ryggen. Nekade honom att i nya, djupare och renare färger än förr förhärliga Visbys vida luft och Dalälvens lugna flöden, Falun »magnifique et infernal» med sina klippiga slätter, Borgholm »hiératique» — hela vårt vida land — med det enda undantaget: Stockholm, storstaden.

Det är tragiken i Gustaf Aguélis öde att det blev honom förmenat att, som han önskade det, »sluta fred med is och snö, med dimmor och mörker».

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Porträtt av Mme Huot.
Tillhör Nationalmuseum.

Till 34,000 kronor uppgick den slutliga försäljningssumman vid minnesutställningen över Ivan Aguéli. Behållningen tillföll den bortgångne konstnärens åldriga moder. Den betydande summan kom som ett tack från andra sidan till henne som väl mer än en gång hade haft svårt att fatta sin son på hans villsamma stig, men aldrig hade upphört att söka hjälpa långt utöver sin egen fattiga förmåga. Nu hade hon fått uppleva det underbara att han ändå till slut skulle få rätt: nu var det fullkomnat — *han måste segra*.

Det ej blott konstnärligt utan även ekonomiskt lysande resultatet av minnesutställningen satte konstnärens moder i tillfälle att förverkliga en önskan att på sonens gravplats låta uppföra en värdig vård. Den ritades av Ivans gode vän Carl Wilhelmson, som åtog sig att själv övervaka dess uppsättande på sin plats på kyrkogården vid Hospitalet utanför Barcelona. Under ett gotländskt ringkors står här inhugget:

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

JOHN GUSTAF AGUELI

* DEN 24 MAJ 1869

† DEN 1 OKTOBER 1917

Ännu dröjde det några år, innan den gamla, älskad och vördad av alla som lärde känna henne, själv fick lägga sitt trötta huvud till vila. Det var den 30 april 1925.

Men den tredje av huvudpersonerna i Ivan Aguélis livs roman, vad blev det av henne? Den nya Ninon de Lenclos, Marie Huot? Det var den gamle Emile Bernard som gav mig svar på den frågan.

Han berättade att han någon gång i slutet av nittonhundratjugotalet en eftermiddag passerade en av smågatorna på vänstra Seinestranden, när hans uppmärksamhet fästes vid en skara skrikande och skrattande gatpojkar som hjärtlöst förföljde en besynnerligt utstyrd gammal dam. Förgäves försökte hon värja sig mot deras närgångenheter. Upprörd, skyndade han henne till hjälp, men i nästa ögonblick ryggade han tillbaka — under den bleknade grannlåten igenkände han Mme Marie Huots härjade drag. Utan ett ord till förklaring bjöd han sin arm åt den gamla. Han hjälpte henne hem och lämnade henne med en vördnadsfull bugning vid hennes port. Hon böjde tyst huvudet till tack och försvann med stapplande steg under det mörka valvet.

Emile Bernard stod kvar stirrande efter henne. Hade hon känt igen honom? Det föreföll inte så. Hon tycktes leva i en annan värld, en värld som var borta.

Det var sista gången han såg Ivan Aguélis älskade. Den 13 april 1930 kl. 7 på aftonen kom befrielsen för Marie Huot i l'Hôpital de la Charité vid rue Jacob.

Bland Baudelaires dikter var det en som Ivan Aguéli älskade framom alla andra, den som står som slutstycke i *Les fleurs du mal:* »Le voyage». I ett ovan citerat brev till Mme Huot av den 22 februari 1910 placerar han den ibland de heliga skrifterna.

»Resan» — den dikten hade för den rastlöse vandraren, för honom som förblev en främling i alla länder, blivit till en poetisk förklaring av hans eget sönderslitna öde. Den omspänner med sina åtta korta sånger ett liv av längtan, av brännande oro, svikna illusioner och osläckligt begär att se och lära känna det som ligger bortom horisonten.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Ivan kände helt visst igen sig själv redan i det första anslaget.

För barnet, kärt i kartor och i stick,
världsalltet svarar väl emot aptiten.
Vad väldigt mått vid lampan världen fick!
I minnets ljus, vad världen dock är liten!

Och i ensamheten i det höstliga spanska landskapet, med nattens hot över detta hav, som han så ofta hade trängtat till, men som nu reste sig inför hans ögon som en stängande fängelsemur, reciterade han månne ej här som så ofta förr, i en högtidlig förkänsla av den efterlängtade befrielsen den underbara strofen ur den Baudelaireska diktens sista sång:

Nu Död, gamle kapten, är tid att lyfta ankar.
Jag leds vid detta land, o Död! Så kastom loss!
Mörkt ruva rymd och hav som tunga tankar —
ett hjärta känner Du som fylls av stjärnebloss.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

SLUTORD.

Så som Ivan Aguélis öde formade sig, måste boken om honom till sin uppläggning skilja sig från andra konstnärsbiografier. Konstutövningen kom ju att utfylla endast jämförelsevis kortare perioder av hans liv. Det är en naturlig konsekvens härav att stora partier av skildringen kommit att behandla andra sidor av hans verksamhet.

Men de långa uppehållen i Aguélis konstutövning voro utan tvivel även de betydelsefulla för hans utveckling som konstnär. Han har för övrigt själv mer än en gång betygat detta. Det har då också synts mig nödvändigt att först av allt söka rekonstruera detta underbara öde. Det material som därvid har erbjudit sig har varit så överväldigande rikt, har visat sig vara av så betydande mänskligt, konstnärligt och litterärt intresse att det inte varit möjligt att pressa skildringen samman inom en trängre ram än den som den nu har fått. Endast med denna bredd i framställningen blir Ivan Aguélis sällsynt rikt facetterade gestalt gripbar. Ur hans vänners minnen, ur hans egna och andras brev kunna vi foga samman de skiftande drag som bilda en av de intressantaste fysionomier i den svenska konsthistorien. Tyvärr har på detta vis det mig för denna andra volym medgivna omfånget överskridits.

Att ytterligare utvidga detta omfång var av ekonomiska skäl ej görligt. För den analys av Aguélis konstnärliga produktion med vilken jag hade hoppats få avsluta min framställning har det på detta sätt tyvärr ej blivit någon plats. Till tanken på en tredje del — den del, om vilken Gothard Johansson och Yngve Berg profeterade i sina recensioner om första delen — ställde sig Konstföreningens styrelse avvisande. Om jag också med saknad känner frånvaron av denna avslutning på mitt verk, fanns det för mig likväl intet val: på denna obrutna mark var det dock nödvändigt att först lägga den fasta biografiska grundval som är förutsättningen för varje vidare undersökning och värdesättning.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Att Ivan Aguéli och hans verk i framtiden komma att locka många uttydare, därom är jag övertygad. Eftervärlden kommer ej att så snart bli färdig med denne vår nittiotalskonsts snillrikaste och mest mystiska gestalt.

Innan jag lägger ned pennan har jag att tacka ett antal personer, utöver dem som redan nämnts i förordet till första delen.

Den som jag härvid främst vill nämna är den frejdade arabisten professor H. S. Nyberg i Uppsala, som benäget lämnat sin oskattbara och oersättliga hjälp för analysen och värdesättningen av Ivan Aguélis arbeten på ett område där professor Nyberg är en obestridd auktoritet. Sina iakttagelser har denne sammanställt i ett särskilt, utomordentligt fängslande kapitel: »Aguéli och Islam» som återfinnes omedelbart efter dessa slutord.

Den vittberesta Indienkännaren, författarinnan fröken Fia Öhman har godhetsfullt genomläst kapitlet »Till Indialand».

Förste sekreteraren vid kinesiska beskickningen i Stockholm Sung-Yo Hsia har varit nog älskvärd att översätta de rekommendationsbrev av Chang-Ki som skulle bereda väg för Aguéli under hans planerade resa till fjärran Östern.

Jag har vidare anledning att varmt tacka föreståndaren för svenska institutet i Rom, docent Erik Sjöqvist som godhetsfullt förmedlat synnerligen värdefulla upplysningar från dr Enrico Insabato därstädes. Viktiga meddelanden ha lämnats av Aguélis ungdomsvänner, ingenjör Ragnar Salwén och fabrikör Sivert Herdin, båda i Falun samt konstnärerna Arthur Sjögren och Sven Kreuger i Stockholm och Alb. Stockenström, Ljungby. Fastighetsdirektör Axel Dahlberg har förskaffat mig viktiga uppgifter. Vid korrekturläsningen har jag haft värdefullt bistånd av en annan av Aguélis vänner, boktryckare Ehrnfried Nyberg. Amanuensen fil. lic. Gertrud Serner har lämnat mig en ovärderlig hjälp, bl. a. vid upprättandet av katalogen och namnregistret.

Slutligen vill jag till Sveriges Allmänna Konstförening och dess ordförande, justitierådet Edelstam uttala mitt uppriktiga tack för den förståelse och den långmodighet som de visat en av sitt ämne gripen författare.

Axel Gauffin.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

BILAGA.

AGUÉLI OCH ISLAM.

Då jag 1924—1925 vistades i Kairo, umgicks jag mycket med en tjänsteman vid egyptiska nationalbiblioteket vid namn *Zeki Efendi*, av en bekant Kairosläkt *Sakkā*, som i föregående generationer räknat flera framstående islamiska teologer bland sina medlemmar. Zeki Efendi tillhörde ej längre islam i egentlig mening utan hade anslutit sig till *behaisternas* religion, som, ehuru en utgrening från islam, likväl har uppgivit flera av dess grundprinciper och vill anses såsom något högre och universellare än denna. Jag intog ej sällan måltider tillsammans med Zeki i det hus, där hans föräldrar bodde; själv var han vid denna tid ogift. Han omtalade en gång, att just i det rum, där vi åto, hade min landsman Aguéli många gånger suttit; icke sällan hade han övernattat på den divan, som vid måltiden tjänade oss som sittplats. Zeki själv, som nu torde vara en man i femtioårsåldern, hade sedan sina pojkår ett livligt minne av Aguéli. Jag fick då för första gången veta, att Aguéli bekände sig till islam. Zeki var som alla behaister tämligen högmodig i religiösa ting och yttrade sig en smula nedlåtande om Aguéli: denne hade varit en mystisk svärmare, nära nog vriden; han hade särskilt älskat den store islamiske mystikern och teosofen Ibn al-ʿArabī och beständigt drömt om att återfinna dennes jättestora allegoriska korankommentar, som gäller för att vara förlorad och som i varje fall hittills icke kommit i dagen. Att han redan under vistelsen i Kairo var döv framgick av Zekis berättelser.

Av det material, som ställts till mitt förfogande ur Aguélis kvarlåtenskap, kan man bilda sig en ganska klar föreställning om hans förhållande till islam och hur långt han inträngt i denna religion.

Aguéli behärskade fullkomligt det arabiska skrift- och litteraturspråket, som ännu i dag är den gamla klassiska arabiskan. Vi ha några brevkoncept på arabiska av Aguélis hand bevarade. Han har en handstil som en infödd, och han uttrycker sig ledigt och obesvärat och med god och rik fraseologi. Här och där möta grammatiska vårdslösheter, men de äro av exakt samma slag som de som den vanlige bildade efendin låter komma sig till last i vardagslag, då han skriver utan högre anspråk. Aguélis arabiska är i hög grad levande och naturlig och återspeglar troget den litterära Kairomiljön. Han synes f. ö. ha ägt en anmärkningsvärd språkbegåvning och en glupande aptit på alla slags språk.

Aguélis övergång till islam var förberedd av den absolut fientliga ställning han tydligtvis redan som skolyngling intagit till kristendomen och kyrkan. Man kan icke sällan iakttaga, hurusom islam med sin stränga slutenhet i sig själv, sin utomordentligt klart fixerade, enkla och strama troslära och sina bekännares säkra uppträdande och stolta religiösa hållning utövar en stark dragningskraft på religiöst känsliga men rotlösa individer. Härtill bidrar också det romantiska svärmeriet för Orienten, som ofta gör sig

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

mycket starkt gällande hos dem som vantrivas i den västerländska kulturen med dess alltjämt tilltagande mekanisering. Men det är också en ofta gjord iakttagelse, att den som med den europeiska bildningen i blodet nalkas islam i regel attraheras mest av dess mystik, som på sin höjdpunkt utvecklats till ett grandiost gnostiskt eller teosofiskt system. Efendier, som länge studerat i Europa, bli ofta mer eller mindre främmande för den ortodoxa islam i dess vardagliga och sociala yttringar men finna bryggan över till sin fäderneärvda religion i mystiken, som skaffar dem möjlighet att genom allegorisk tolkning komma förbi det alltför massiva och krassa i folkreligionen och ger deras religiösa känsloliv den näring det behöver. Aguéli var helt predisponerad för en sådan utveckling. Han hamnade i den tankevärld, vari en av alla tiders största teosofer dvaldes, nämligen Muḥji d-dīn (»religionens pånyttfödare») Ibn al-ʿArabī, född i Murcia i Spanien 1165, död i Damaskus 1240 efter ett fyrtioårigt kringflackande i Främre Orientens länder — han som av sina anhängare aldrig nämnes utan ärenamnet »den störste scheiken» och vilkens grav vid foten av berget Kasijún utanför Damaskus än i dag är en berömd muhammedansk vallfartsort.

Ibn al-ʿArabī utvecklade en radikal monistisk panteism av stora mått. Gud är i allt, Gud är allt, den läran har sällan drivits så till sina yttersta konsekvenser som av Ibn al-ʿArabī. Världen är ingenting annat än en serie kristallisationspunkter för det gudomliga och platser för det gudomliga väsendets manifestation. Från evighet står hela universum och hela världsförloppet fast som ideal verklighet i Guds medvetande; händelserna omkring oss betyda endast framträdande ur det fördolda av en från evighet bestående realitet — ett framförande av den redan från evighet färdiga filmen, skulle man med modernt bildspråk kunna uttrycka saken. Världen och världsförloppet utgöra *nödvändiga* beståndsdelar av det gudomliga. Om den vanliga skapelseläran utsäger, att världen vore otänkbar utan Gud, så kan Ibn al-ʿArabī vända om satsen och säga, att Gud vore otänkbar utan världen. Detta är hans läras djupaste mysterium, och däri ligger hans radikalism i förhållande till den islamiska föreställningsvärld som omgav honom. Eljest var Ibn al-ʿArabī en övertygad anhängare av den ortodoxa islam i dess mest ytterligt gående form med den krassaste bokstavstro och ett fanatiskt fasthängande vid alla yttre former. Han kunde vara det, därför att bokstaven och den yttre formen för honom endast voro förklädnader för djupa mysterier. Ingen har drivit den allegoriska uttolkningen så virtuosmässigt och ohämmat som han. Varje idé, varje ord, varje skrift, varje den enklaste sak han rör vid förvandlas under hans hand till en manifestation av det gudomliga, till en byggnadssten i hans teosofi. Med den oerhörda receptivitet, som var honom egen, har han indragit allt, från det lägsta till det högsta, i sitt stora system av allegorier. Han var personligen en visionär och undergörare av stora mått. I hans system frodas vid sidan av sublim och abstrakt spekulation den vildaste vidskepelse, och krass magi, talismaner och fakirkonster uppfylla den värld han rör sig i. Han sammanfattar på sätt och vis hela den utveckling, som icke blott den islamiska världen genomgått utan också hela kulturvärlden runt Medelhavet alltsedan senantikens dagar. Han är en typisk exponent för det som Spengler kallade »den magiska kulturen». Han är ett fenomen av ungefär samma slag som de senare nyplatonikerna, en Jamblichos och Proklos, och liksom dessa betecknar han en höjdpunkt och en avslutning. Då han dog 1240, hade den islamiska kulturvärldens nedbrytande genom mongolerna redan börjat.

Det är intressant att konstatera, att Ibn al-ʿArabī av sin teosofi leddes fram till en tolerant inställning mot andra religioner. De blevo för honom allesammans manifestationer av den ena gudomliga sanningen. Med förvånande radikalism har han givit

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

uttryck åt sin likgiltighet för alla konfessionella skrankor i några mycket ofta citerade verser, som för alla verkliga muslimer innebära höjden av blasfemi:

»Det fanns en tid, då jag tog illa vid mig, om min väns religion icke var nära min egen.

Men nu har mitt hjärta blivit sådant, att det upptar varje form: det är en betesplats för gaseller[1] och ett kloster för munkar,

ett tempel för avgudabilder och ett Kaaba för pilgrimer, lagens tavlor lika väl som koranens heliga bok.

Det är till kärlekens religion jag bekänner mig, och varthän dess riddjur än vända sig, så är *den* min religion och min tro.»

Liknande tankar hade redan tidigare yttrats av mystiska diktare som t. ex. Omar Chajjām och återfinnas väl mer eller mindre i all verklig teosofisk spekulation; men sällan ha de fått ett så ohämmat uttryck som här, i varje fall inom islam.

Ibn al-ʿArabī hade börjat sin bana som skrivare i en furstes tjänst och tillhörde alltså det skrå, ur vilket sedan gammalt skönandarna i islam rekryterats. Till en skrivares utbildning hörde nämligen alltid litterära studier. Ibn al-ʿArabī var också fullt förtrogen med den finare islamiska litteraturen, främst den äldre och yngre poesien — han ansåg sig f. ö. härstämma från en berömd förislamisk skald, Ḥātim aṭ-Ṭāʾī. Han skriver en flödande litterär arabiska, präglad av klarhet och smak. Han var också själv poet, om också icke i de högre graderna. Inom det mystiska brödraskap, vars ledare han blev, rådde vid sidan av en stark ordensdisciplin en viss personlig frigjordhet, som satte sig över åtskilliga av islams sociala fördomar. För kvinnan har det alltid funnits ett visst utrymme inom islams mystiska kretsar, och hon omgärdas där icke av samma skrankor som i det borgerliga livet. Ej heller i Ibn al-ʿArabīs krets fattades heliga kvinnor och undergörerskor, och han synes ha umgåtts otvunget och naturligt med dem.

I många hänseenden betecknar Ibn al-ʿArabī ett upplösningsfenomen inom islam. Hela den historiska religion, som var hans, upplöstes under hans hand till ett skuggspel. Han gav vidskepelsen och den krassa medeltida magien ett slags filosofisk legitimation och har i hög grad bidragit till att dessa företeelser ha konserverats i islam. Fruktbara och för framtiden betydelsefulla tankar söker man förgäves hos honom. Men just såsom upplösningsfenomen utövar han en icke ringa dragningskraft på de radikala element, som anse sig färdiga med islams yttre form och söka lösningen på det religiösa problemet i en universell teosofi, som spränger alla historiskt givna former. Särskilt är detta fallet med de ovannämnda behaisterna, som anse den historiska islam redan vara ett övervunnet stadium. Det är sannolikt egentligen på deras tillskyndan, som Ibn al-ʿArabīs skrifter alltjämt tryckas i Kairo. En ortodox scheik, som jag träffade i en bokhandel i Kairo, gav uttryck åt sin högljudda förtrytelse över att sådant eländigt kätteri finge tryckas bland muslimer. Ginge det efter ortodoxernas önskan, skulle man få leta efter Ibn al-ʿArabī bland bibliotekens handskriftskatter.

Det är intet tvivel om att Aguéli tog sin nya religion på fullt allvar även i yttre hänseende och bemödade sig att strikt iakttaga dess former. Bland hans arabiska böcker återfinnas de vanliga religiösa standardskrifterna. I brev, som hans islamiska vänner skrivit till honom, behandlas han alltid som en medlem av deras religionssamfund. Det är möjligt, att han lät omskära sig, vilket är det yttre tecknet på övergång till islam. Som alla konvertiter tog han sig i st. f. sitt kristna dopnamn ett äkta islamiskt namn, *ʿAbd al-Hādī* (»Vägledarens tjänare») och sitt namn Aguéli arabiserade han fyndigt till *ʿUḳailī*, som i nedre Egyptens vulgärspråk uttalas *ʿAgēli*. *ʿUḳailī* är ett gammalt

[1] Därmed åsyftas den förislamiska arabiska hedendomen.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

arabiskt tillnamn som betyder »hörande till stammen *ʿUḳail*», och har burits av åtskilliga lärde inom islam.[1]

Men som muslim är Aguéli en brinnande anhängare av Ibn al-ʿArabīs teosofi. Han har ägnat »den störste scheiken» ett intensivt och ingående studium. Ibn al-ʿArabīs största verk, »De mekkanska uppenbarelserna», finnes i hans efterlämnade boksamling. Men framför allt har han, liksom de flesta som sökt inträngа i mystikerns tankevärld, vänt sig till de smärre traktat och avhandlingar, som denne i hundratal strödde omkring sig. Sådana finnas i nästan alla biblioteks samlingar av arabiska handskrifter; endast få av dem äro utgivna. (Den som skriver dessa rader har själv börjat sin bana som arabist med en edition av några av Ibn al-ʿArabī's smärre skrifter.) Aguélis skriftliga kvarlåtenskap innehåller flera dylika smärre traktat i avskrifter, som han antingen själv gjort eller också låtit Kairobibliotekets skrivare göra. Åtskilliga anteckningar visa, att han sökt systematisera stoffet för sig för lättare tillägnelse. Han har synbarligen svalt Ibn al-ʿArabī's teosofi med hull och hår, den krassa vidskepelsen likaväl som de högtflygande metafysiska spekulationerna. Troligtvis har Aguéli också stått i direkt förbindelse med de dervischordnar, som i stort antal finnas i Kairo och i vilkas både teori och praxis Ibn al-ʿArabī's teosofi alltjämt spelar en betydande roll. För sina muhammedanska trosbröder måste han i varje fall ha tett sig som en *ṣufi* i den betydelse ordet har i våra dagar: en teosof med den djupare gnosis, som utmärker de invigda. I hans kvarlåtenskap finnes en avskrift av en liten traktat om Malamatī-ordens grundregler, författad av en viss Ibn ʿAbderraḥmān. Denna avskrift är gjord av en man, som bär ett turkiskt namn (delvis svårt att dechiffrera), men kontrolläst av ʿAbd al-Hādī Uḳailī, d. v. s. Aguéli.

På slutsidan av denna handskrift har skrivaren nedskrivit på turkiska en tillägnan från honom och Aguéli till *Enrico Insabato*[1]. Aguélis förbindelser med denne man avhandlas i andra sammanhang i denna bok. Här må endast några anmärkningar inflickas om den tidskrift, som Insabato redigerade i Kairo och vari Aguéli offentliggjorde alstren av sin litterära verksamhet i Egypten.

Den 22 maj 1904 utkom i Kairo första numret av en veckotidning med italiensk och arabisk titel, på italienska *Il Convito*, »Gästabudet», på arabiska *an-Nādī*, vilket betyder detsamma. Tidningen har likaledes text både på italienska och arabiska. Den arabiska texten till den anmälan, som inleder första numret, ansluter sig tämligen nära till den italienska, men redan här gå de båda avdelningarna isär: den långa arabiska artikel om det rysk-japanska kriget, som ingår i numret, har ingen motsvarighet i den italienska delen, och omvänt saknas det mesta av den italienska delens innehåll i den arabiska Detta är sedan genomgående regel. Under det första halvåret var tidningen fyrsidig; av denna svit finnes i Nationalmusei bibliotek Anno I nr 1—18, omfattande tiden 22 maj—30 oktober 1904. Fr. o. m. den 20 nov. 1904 blir tidningen åttasidig och har nu text också på turkiska. I Nationalmuseum finnes av denna svit Anno I nr 19—29, omfattande tiden 20 nov. 1904—25 juni 1905.

Dr Gauffin påvisar, att Aguéli här uppträder under signaturerna *Dante* och *Abdul Hadi Maghribi* (dubbeltydigt tillnamn: »marockanaren» och »västerlänningen») och att hans hand kan spåras även i ett flertal andra artiklar.

Fr. o. m. sin fjärde årgång, vars första häfte enligt det arabiska titelbladet utkom den 15 maj 1907, är tidningen omvandlad till tidskrift, fortfarande med titel och text

[1] Enligt dr Axel Nelson, som personligen träffat den nu åldrige mannen i Rom, uttalas hans namn *Insábato*. På arabiska skrives hans namn så som om uttalet vore *Insabáto*.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

både på italienska och arabiska men fortfarande så, att innehållet i de båda avdelningarna endast sporadiskt täcker vartannat. Här framträder Aguéli framför allt som expert på Ibn al-ʿArabī och på den islamiska mystiska litteraturen. I den fjärde årgången har han i en följd av nummer publicerat den arabiska texten till en mystisk-teosofisk traktat av en senare författare, Ḳāsim ibn Ṣalāḥ ad-dīn al-Hānī al-Baġdādī al-Ḥalabī, som levde åren 1619—1697/98. Traktatens arabiska titel är »Resa och vandring till Konungarnas Konung» och behandlar som alla dylika skrifter själens uppstigande genom de olika mystiska stadierna fram till det Högsta Väsendet. Den arabiska texten återfinnes i den arabiska avdelningen s. 21—32, 42—46, 65—69 och 129—136, och den är översatt till italienska under titeln »Il progredire verso il Re dei Re» i den italienska avdelningen. I sitt korta, på arabiska skrivna företal säger Aguéli, att han trots författarens ringa bemärkthet har utvalt just denna skrift bland de många, som finnas över detta ämne, därför att den är så klar och så väl skriven. Han framhåller särskilt, att denne författare är fri från allt kätteri.

S. 19—22 i den italienska avdelningen har han en artikel »I grandi iniziati musulmani», som består av en kort inledning och därpå en översättning av kap. 558 i »De mekkanska uppenbarelserna» av Ibn al-ʿArabī med förklarande noter. Inledningen är sedan översatt till arabiska s. 84—85 i den arabiska avdelningen. I detta sammanhang publiceras i den italienska avdelningen (s. 25) ett brev på italienska från Aguéli till Insabato, varav framgår, att han av den senare blivit ombedd att i tidskriften yttra sig om »den störste scheiken», d. v. s. Ibn al-ʿArabī. Han svarar med att framhålla några enligt honom väsentliga drag i Ibn al-ʿArabī's system. Två grundprinciper reglera detta: dels det gradvisa renandet av de motiv som föranleda handlandet, dels universaliteten. Han gör den ganska träffande reflexionen, att Ibn al-ʿArabī saknar de persiska mystikernas intellektualism och pretiösa väsen, och återför detta på det förhållandet att Ibn al-ʿArabī var ren arab: hans skönhet består i konsten att begränsa sig och i den plötsliga tystnaden, och på bottnen av hans väsen lågar en eld — »hans leenden äro måttliga». Det har sitt intresse att konfrontera detta omdöme med det som fällts av nutidens störste kännare av islamisk mystik, Louis Massignon, som finner Ibn al-ʿArabī kall, »glacé», jämförd med den äldre islamiska mystikens brinnande heroer. I grund och botten äro de två omdömena icke så oförenliga som det kan tyckas. I jämförelse med de äldre islamiska gudsmännen av mystisk-asketisk läggning verkar Ibn al-ʿArabī kall, därför att han är mycket mera intellektualist och världsman än de. Men de persiska mystikernas pretiösa esteticism och frivola leenden äro honom alldeles främmande. — Brevet är översatt till arabiska s. 86—89 i den arabiska avdelningen.

S. 89—101 börjar i den arabiska avdelningen en artikelserie *al-Akbarīja*, som fortsätter s. 145—162. Den är författad av Aguéli och handlar om Ibn al-ʿArabī; titeln skulle på svenska kunna återgivas med »Sådant som rör *al-Akbar*», d. v. s. »den störste (scheiken)». Denna artikelserie återfinnes också i den italienska avdelningen under samma titel, här stavad *El Akbariya*. Dock är motsvarigheten icke fullständig. I den senare avdelningen av den arabiska texten hade Aguéli givit ut dels en senare mystikers kommentarer till Ibn al-ʿArabī's *ṣalāt*, d. v. s. hans uppfattning av den offentliga gudstjänstens innebörd, dels också några smärre skrifter av Ibn al-ʿArabī själv. Denna del hade Aguéli ännu icke ansett sig kapabel att återgiva på italienska, och därför utgöres den sista delen av den italienska artikelserien *El Akbariya* av det uttalande, som en annan av tidskriftens medarbetare, *ʿAbderraḥmān ʿIlēš* (i italiensk skrivning *Eleisshe*) gjort om Ibn al-ʿArabī i den arabiska avdelningen. Härtill fogar Aguéli några princi-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

piella synpunkter på Ibn al-ʿArabī, varvid han söker sätta dennes tankar i relation till det moderna tänkandet. Han är därmed inne på ett tema, som redan i första årgången av *Il Convito* livligt sysselsatt honom. Han vill i Ibn al-ʿArabī helt enkelt se en modern ande, en profet för vår tid.

Av Aguélis papper framgår, att han ville stifta ett internationellt sällskap, som uteslutande skulle syssla med studiet och tolkningen av Ibn al-ʿArabī. Detta sällskap skulle bära namnet *El Akbariya*.

I ett arabiskt brevkoncept, som är odaterat men som härrör från Parisvistelsen 1909, omtalar Aguéli, att sällskapet bildats. Reglerna för inval voro emellertid mycket stränga och sammanslutningen var till sin karaktär ytterst exklusiv. Vad det blev av den i fortsättningen är mig obekant.

Även i den franska tidskriften *La Gnose* har Aguéli publicerat uppsatser om Ibn al-ʿArabī och hans teosofiska system.

I Aguélis skriftliga kvarlåtenskap finnas åtskilliga uppsatser, vilkas titlar och framställning åtminstone i terminologien röja stark påverkan av Ibn al-ʿArabī's och de senare islamiska teosofernas tankevärld. En noggrann analys av dessa uppsatser med särskild hänsyn till det islamiska inslaget skulle vara av största intresse för kännedomen både om Aguélis personliga utveckling och om vissa idéströmningar i den tidens Kairo.

Kring tidskriften Il Convito och dess starkt av islam påverkade europeiska ledare Insabato och Aguéli grupperade sig nämligen en hel idéströmning, uppburen av åtskilliga avancerade andar inom Kairos islamiska värld. Kretsen har livligt sysselsatt sig med alla brännande islamiska problem, icke minst på kolonialpolitikens område. En världspropaganda för islam ingick i dess program. Bland Aguélis papper finnes även en promemoria för en sådan propaganda — ett dokument som på ett nästan kusligt sätt föregriper dagens mest avancerade propagandametoder.

Världskriget avbröt tydligtvis denna utveckling. Den islamiska nationalism, som så ivrigt odlades av Aguéli och hans vänner, var engelsmännen obekväm. Aguéli tvangs att lämna Egypten, och kretsen måste ha sprängts. Men de idéer, med vilka den arbetade, ha verkat vidare. Då jag nu tar del av Aguélis papper och tidskriften Il Convito, slår mig likheten mellan de idéer, som där komma till uttryck, och de idéströmningar, som jag mötte i vissa kretsar i Kairo under min vistelse där 1924—1925. Saken förtjänade en närmare undersökning.

Till sist må den frågan uppkastas, om Aguéli med sin lidelsefulla oro och sin rastlösa utveckling verkligen lyckades hålla sig kvar inom islams råmärken, eller om islam till sist för honom blev endast ett genomgångsstadium. Hela hans typ predestinerade honom snarast att hamna i den krets, som bildas av behaisterna i Kairo. Så långt jag känner denna krets, kunde Aguéli gott ha hört hemma där; i varje fall måste han andligen ha stått den nära. Kanhända finns i ett brev av hans hand en antydan om ett närmare förhållande till behaisterna; men detta är endast en lös förmodan från min sida. Hade Aguéli sympatier åt detta håll, kunde han näppeligen låta dem alltför starkt framträda utåt. Behaisterna äro illa sedda av islams strikta bekännare och maskera sig därför gärna under ett rättroget yttre; säkert var detta på Aguélis tid ännu mera fallet än nu. Kanhända är det emellertid symptomatiskt, att den man, som jag i början av min framställning refererade till och i vilkens föräldrahem Aguéli flitigt umgicks, är behaist.

H. S. Nyberg.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

FÖRTECKNING

över

KÄNDA OLJEMÅLNINGAR

av

IVAN AGUÉLI

Ordningsföljden är i stort sett och så vitt möjligt kronologisk.

Förkortningar

Fgr = förgrunden
Bgr = bakgrunden
Mpl = mellanplanet
T. v. = till vänster
T. h. = till höger
N.M. utst. = minnesutställningen över Ivan Aguéli å Nationalmuseum maj—juni 1939.

1. *Väderkvarnar.*

Utsikt över gröna fält. Mot den gråblå himlen avtecknar sig vid horisonten en rad vita väderkvarnar med svarta huvar. Sign.: I—n A—li f. 89. Duk på masonite. 18,5 × 36 cm.

Direktör Gustaf Winqvist, Stockholm. N.M. utst. Nr 10.

2. *Hav.*

I fgr ljust blågrått lågvatten, längre ut djupblått hav. En våg bryter sig i mellanplanet över en sten. Duk. 41 × 63,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 1.

3. *Havsstrand, Gotland.*

I fgr gulbrun strandremsa med gröna och blå skuggor. Längre bort ett av vågor krusat hav. Papper på duk. 41 × 60 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 2.

4. *Åkerlandskap.*

Utsikt över avbetade grönbruna åkrar. Till v. buskar och en väg. I mellanplanet två telefonstolpar. Duk på masonite. 20,5 × 47,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 3.

5. *Skogsbacke.*

Ett bergigt landskap med nakna, grå klippor, delvis täckta av grön mossa. I skrevorna mörkt grönblå, låga granar och tallar. Papper på duk. 41 × 60 cm.

Statsrådet Herman Eriksson, Stockholm. N.M. utst. Nr 5.

6. *Vårbrytning.*

Utsikt över grönbruna fält med spår av snö i dikena. I fgr övre delen av staket. I bgr t. h. ett blånande skogsparti. Disig grålila himmel. Duk på masonite. 22,5 × 41 cm.

Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 6.

7. *Grindhålet.*

T. h. utsikt över brunlila fält. T. v. de mörkgröna barrträden i en dunge, inhägnad av ett staket. I fgr en väg och t. v. en grind. Disig himmel. Duk på masonite. 25,5 × 37 cm.

Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 7.

8. *Landskapssilhuett.*

I fgr betesmarker i gulgrönt och brunt, t. v. ett dike med i violett speglande vatten. Längre bort avtecknar sig en silhuett av träd och hus mot den vid horisonten gulvita himlen. Duk på masonite. 23,5 × 50 cm.

Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 8.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

9. *Morgon.*

Utsikt över en snötäckt trädgård (?) i blåvitt, mörkbrunt (grunden) och rosa. Längre bort en strimma blekt vatten och vid horisonten en gulröd morgonrodnad. Duk. 20 × 23,5 cm.

Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 9.

10. *Klippig kust.*

T. v. i fgr en pärlemorskiftande kritklippa, bakom vilken mörkare, delvis trädbevuxna klippor skjuta ut i havet. T. h. vatten, som återspeglar himlens vita och skära toner. Morgonljus. Duk på masonite. 23 × 42 cm.

Kanslirådet Algot Wahlin, Stockholm. N.M. utst. Nr 11.

11. *Lada.*

I fgr kuperad grön terräng med bruna fläckar. I mpl en stor lada med mörkt rödbrunt gavelfält, som avtecknar sig i dunkel silhuett mot en silvervit, lysande himmel. Duk på masonite. 19 × 36 cm.

Revisionskommissarie Gunnar Samuelson, Stockholm. N.M. utst. Nr 12.

12. *Parklandskap.*

I fgr grön grässlätt, t. h. lindar, skiftande i brunt. Längre bort t. v. mörkt grönblå trädpartier, t. h. solbelyst fält. Duk på masonite. 24,5 × 43 cm.

Föreningen för Nutida Konst, Stockholm. N.M. utst. Nr 13.

13. *Åkrar.*

Delvis nakna, delvis avmejade åkrar i grönt och brunt. Vid horisonten en mörkgrön skogssilhuett. Vitgrå himmel med gråblå skyar. Duk på masonite. 23,5 × 43 cm.

Herr Axel Erik Larsson, Rönninge. N.M. utst. Nr 14.

14. *Afton.*

I fgr nakna fält i gulgrönt och skärbrunt. Vid horisonten mörkt blånande skogar. Molnig klarblå himmel. Duk på masonite. 41 × 21 cm.

Civilingenjör K. J. E. Hesselman, Storängen. N.M. utst. Nr 15.

15. *Aftonstämning.*

I fgr brunlila fält. Vid horisonten en mörk skogsrand. Blå himmel med vita och skära moln. Duk på masonite. 20 × 20 cm.

Civilingenjör K. J. E. Hesselman, Storängen. N.M. utst. Nr 16.

16. *Vinter.*

I fgr snötäckta fält. I mpl t. h. mörk skogsdunge. Molnig, ljusblå, mot horisonten rodnande himmel. Duk på masonite. 23,5 × 22 cm.

Direktör Herman Gotthardt, Malmö. N.M. utst. Nr 17.

17. *Utsikt från terrassen.*

I fgr en snötäckt terrass med kala, rödbruna träd. Därbortom blekt blålila vatten. Molnig himmel. Duk på masonite. 20,5 × 20 cm.

Fil. Dr Nils Palmgren, Ålsten. N.M. utst. Nr 18.

18. *Slätten.*

I fgr bakom en violett gärdsgårdsribba fält i brunviolett, gulgrönt och rödbrunt. Längre bort t. h. mörk skogssilhuett. Himlen upptill gråblå, nedtill ljusnande i gult. Duk på masonite. 23 × 39 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 3280.

19. *Gata i Visby.*

I fgr gata i grå, bruna och violetta toner, t. v. en rad hus, ett gulbrunt med rött tak, ett mörkblått med grönt tak, längst bort en grå tornruin, t. h. mörkblått plank. I fonden gråviolett plank med röd port och därbakom grönska. Gråviolett himmel. Duk på masonite. 23 × 28 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 3279.

20. *Aktstudie.*

En man sitter naken en face med nedböjt huvud och korslagda armar, lutad mot en röd kudde och med ett blått täcke över knäna. Duk på masonite. 40 × 32,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 4.

21. *Porträtthuvud.*

Huvud av ung flicka, vänd halvt åt v., skär karnation, ljust hår, tonande i violett, ljusblå dräkt. Bgr ljust blågrön. Duk på papp. 22 × 20 cm.

Fru Mimmi Jernberg, Falun. N.M. utst. Nr 213.

22. *Porträttstudie.*

Huvud av ung kvinna, nästan en face, skär karnation, ljust hår. Bgr ljust blågrön. Duk på papp. 22 × 16 cm.

Kommerserådet K. Sidenvall, Djursholm.

23. *Flicka i blått.*

Bröstbild av ung flicka med mörkt hår och karnation i gult och skärt med blåa skuggor, nästan profil åt v., iklädd gul höghalsad dräkt. Bgr blå och grönblå. Papp på masonite. 51 × 39,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 32.

24. *Landskap.*

Utsikt över en slätt. I fgr saftigt grön vegetation. I mpl ett rött tak och därbredvid en hög, smal poppel. Längre bort gulnade åkrar och gröna fält. Molnig himmel i kraftiga gråblå toner. Ofullb. Papper på duk. 61 × 57 cm.

Föreningen för Nutida Konst, Stockholm. N.M. utst. Nr 22.

25. *Landskap i solnedgång.*

I fgr gula och gröna åkerfält. I mpl ett vitt hus med rött tak. Därbortom dunkel skogssilhuett. På den lysande rödgula aftonhimlen mörka moln. Papper på duk. 27 × 36 cm.

Kanslirådet Algot Wahlin, Stockholm. N.M. utst. Nr 21 a.

26. *Franskt landskap.*

En väg, över vilken byggnader t. v. kasta skarpa skuggor, leder mot bgr. T. h. rappade murar i starkt gult solljus. Därbakom vegetation i grönt och brunt. Duk på masonite. 25 × 32 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 23.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

27. *Franskt landskap.*

I fgr grön mark, längre bort t. v. gråblå hus med i rött lysande gavlar. I fonden grön vegetation. Ofullb. Duk på masonite. 16,5 × 33,5 cm.
Enskild ägo.

28. *Franskt landskap.*

I fgr väg med kraftiga blåa skuggor. T. v. vita hus med röda tak. Därbakom saftigt grön vegetation. Blå, molnig himmel. Solljus. Duk på masonite. 31 × 22 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 24.

29. *Kustlandskap.*

I fgr röda klippor med blå skuggor och gulnad vegetation i skrevorna. Längre bort vatten med en från v. utskjutande klippudde, mot vilken vågorna bryta sig. Solljus. Papper på masonite. 20 × 27,5 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 34.

30. *Glittrande vatten mellan träd.*

I fgr låga tallar, mellan vilka man ser ett glittrande, blålila vatten och längre bort röda klippor. Duk på masonite. 25,5 × 23,5 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 35.

31. *Flicka mot blå bakgrund.*

Bröstbild i profil åt v. av ung flicka med ljust hår och gulaktig karnation med blåa skuggor, iklädd blå dräkt med vit isättning och mörkare blå krage. Bgr i två nyanser blått.
A T.: Bröstbild av ung kvinna, något vänd åt h., med mörkt, benat hår och gul karnation med röda och blå skuggor, iklädd röd kofta över blus i grönt och blått. Bgr ljust blålila. Papp. 47 × 32 cm.
H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 31.

32. *Flicka.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt v., starkt gul karnation med blå skuggor, blått hår, blå dräkt. Bgr ljusblå. Papp. 42 × 28 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2210.

33. *Gosse.*

Bröstbild en face av mörk, blåklädd gosse, stödjande huvudet mot h. hand. Karnation i gult och orange med skarpa dagrar och blåa skuggor. Bgr i blått och violett. Papp. 43 × 28 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2211. Urspr. baksidan av nr 32.

34. *Kvinna i blått.*

Bröstbild av ung flicka, profil åt v. med mörkt hår, blekt rosa karnation med blåa skuggor och gula dagerpartier på panna och hår, iklädd ljusblå dräkt. Bgr i två nyanser blått. Papp. 42 × 27,5 cm.
Direktör Fritz H. Eriksson, Stockholm. N.M. utst. Nr 33.

35. *Flickporträtt.*

Bröstbild av ung flicka, i profil åt v., skär karnation med gula dagrar, gulbrunt hår med blåa skuggor, blå dräkt. Bgr ljusblå, längs målningens kanter en rosa rand. Sign.: A—li 1891. Papp. 60 × 39 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr. 3887.

36. *Mansporträtt.*

Midjebild av medelålders herre med mörkt hår och mustascher och rödlätt karnation. Sittande en face med händerna sammanlagda och huvudet något vänt åt h. Iklädd blålila överrock. Bgr blå, ljusnande mot h. till vitgult. Papper på masonite. 43 × 29 cm.
Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 30.

37. *Studie av fot.*

Naket underben med fot, sedd rakt framifrån, gul karnation med rosa toner och gröna skuggor, stående på ett underlag i grått och violett. Bgr lysande rödgul. Upptill blå kjolkant(?). Sign.: A—li. Papp. 34,5 × 22 cm.
Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 201.

38. *Porträttstudie.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt h., karnation i gult och rosa med blåa skuggor, blåvio lett hår, rosa dräkt, blågrå bgr. Ofullb. Papp. 43 × 28 cm.
Fru Mimmi Jernberg, Falun.

39. *Gosse vid fönstret.*

Bröstbild, vänd halvt åt h., karnation kallt gul med blå och rosa skuggor, iklädd blå rock och violett tröja, avtecknande sig mot en blå vägg med ett fönster. Ofullb. Papp. 39 × 50 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2213.

40. *Flicka vid lampan.*

Midjebild av flicka, vänd halvt åt h., gul och rosa karnation med blåa skuggor, ljusbrunt hår med rödvioletta skuggor, rödviolett dräkt, läsande i vitgul bok. T. h. ett bord med fotogenlampa i ljust gulgrönt, gulbrunt och blått, samt en rödgul bok(?). Bgr kornblå, ljusblå och gråviolett. Papp. 39 × 49 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2212. Urspr. baksidan av nr 39.

41. *Mansporträtt.*

Huvud av ung man, vänd halvt åt h., brunt hår, svarta mustascher, grågul karnation med gråviolett dräkt. Bgr t. v. gråvit, t. h. grågrön. Duk. 23 × 19 cm.
Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 203.

42. *Blommor i vas.*

På ett rostrött bord stå i en smal, mörkblå vas med ljus blomdekor några vita och långskaftade mörkvioletta blommor (jasmin och scabiosa?) Bgr randig tapet i ockra och gulgrönt. Vit målad inramning. Sign.: A—li. Papper på plywood. 60,5 × 37 cm.
Ingenjör O. Stene, Stockholm. N.M. utst. Nr 54.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

43. *Nature morte.*

På ett rödbrunt bord ligga gulgröna och röda äpplen, som spegla sig i skivan. Därbakom synes ryggen av en pinnstol. Bgr mörkt blågrön och blåviolett. Papp. 27,5×40,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 55.

44. *Kvinnohuvud.*

Vänd halvt åt h., stor klumpig näsa, djupt liggande ögon, ljust hår, rödlätt karnation med bruna skuggor, iklädd liten gulbrun hatt och mörk kappa med brunt skinn kring halsen. Brunlila bgr. Duk på papp. 35×29 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 20.

45. *Sittande modell.*

Helfigur av rödhårig kvinna, sittande framåtlutad på ett gulbrunt underlag, vänd halvt åt v. med h. armbåge stödd mot knät och handen vilande på v. axeln. V. hand stödd mot underlaget. Gulbrun bgr. Duk på papp. 48×39 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 19.

46. *Aktstudie.*

Helfigur av sittande mörkhårig kvinna, vänd halvt åt v. med fötterna korsade och båda händerna stödda mot det mörkbruna underlaget, gulbrun karnation med huvudsakl. rosa skuggor. Gulbrun bgr. Duk på papp. 61,5×43,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 21.

47. *Stockholmsutsikt.*

Gatuperspektiv med t. h. byggnader, t. v. klippor och längre bort hus med höga brandgavlar. Gatan och husen t. h. i rosa och gulbruna toner, husen t. v. i gröna, rosa och gula toner. Himlen djupblå. Markerade, blå konturer. Duk på papp. 46×58 cm.

Biblioteksassistent Bianca Bianchini, Stockholm. N.M. utst. Nr 28.

48. *Gatubild.*

Samma motiv som nr 47, men utan »valvbågen» i himlen. Färgen mildare, kyligare, inga markerande blå konturlinjer. Duk på masonite. 35×37 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 3368.

49. *Husgavlar.*

I fgr kuperad terräng i grönt och brunt. I mpl en grupp mörkt gröna träd och därbortom en samling höga hus med rödbruna tak och murar i flera nyanser gult och rosa. Blå himmel. Duk på papp. 40×52 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 25.

50. *Stadsbild.*

I fgr gröna och rödbruna fält. Längre bort bakom gröna trädkronor två höga hyreskaserner med väggar i gult och rosa, mörka tak. Blå himmel. Duk. 29×32 cm.

Richard Berghs sterbhus, Storängen.

51. *Stadsbild.*

I fgr park med rödbrun gata mellan kraftigt gröna partier. Längre bort solbelysta hus i olika toner orange, grönt och gult. Blå himmel. Duk på papp. 41×40,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 29.

52. *Sommarkväll.*

I fgr terräng i blå och gröna toner. I mpl hus med solbelyst gavel i orange mellan lummig brungrön vegetation, längre t. v. ett rött hus. Himlen nedtill rosa, högre upp blå. Duk på papp. 45,5×65 cm.

Fru E. Cedercrantz, Stockholm. N. M. utst. Nr 45.

53. *Gotländskt landskap.*

I fgr gulgröna ängar med enstaka träd. I mpl mörkare vegetation. Himlen ljust blågrön. Papper på masonite. 29×43 cm.

Föreningen för Nutida Konst, Stockholm. N.M. utst. Nr 43.

54. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng med låga träd och buskar i gula, rostbruna och gröna toner. I mpl blåviolett vatten. Himlen vid horisonten blå, högre upp rosa. Papper på masonite. 29×43,5 cm.

Med. Dr Emanuel Bergman, Eskilstuna. N.M. utst. Nr 44.

55. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng med enstaka låga träd, brungröna och ljust rostbruna toner med violetta skuggor. Himlen vid horisonten gulröd, högre upp övergående i grönt och blått. Duk på papp. 34×54 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 38.

56. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng i rödgula toner med insprängd vegetation i kraftigt blått och grönt. Längre bort en strimma ljust blågrönt hav. Himlen vid horisonten gul, högre upp blågrön. Sign.: A—li. Duk på papp. 76×55 cm.

Professorskan Berta Wilhelmson, Stockholm. N.M. utst. Nr 41.

57. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng i ljust gulgrönt och blågrönt, t. h. och i hela mpl mörkare grön vegetation. Himlen gul, mot horisonten rodnande, upptill t. v. blågrå. Duk. 55×34 cm.

Konstnären Ragnar Alyre, Stockholm.

58. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng i gulbrunt och rödgult med blågröna vegetationsfläckar och träd. I mpl synes Högklint i violett och t. h. ljusblått hav. Himmel ljusviolett, gulgröna och rödgula moln.

A T.: Midjebild av ung kvinna, sittande, vänd halvt åt v., karnation i gult och rosa med blåa skuggor, mörkt blåviolett hår, blåviolett dräkt. Ofullb. Sign.: A—li. Papp. 37×93 cm.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Fru Mimmi Jernberg, Falun. N.M. utst. Nr 211.

59. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng i lysande gulbrunt med djupblå och gröna skuggor och i mitten ett rostbrunt parti. Längre bort en blåviolett havsstrimma. Himlen vid horisonten vitgul, högre upp via grönblått djupnande till rent blått med ett molnparti i gulvitt och skärt. Breddformat.

A T.: I fgr kuperat landskap i gulgröna toner med två träd som kraftigt grönblå silhuetter mot det i lila tonande mpl. Längre bort blekt hav. Himlen mot horisonten gulgrön, högre upp blågrön. Höjdformat. Duk. 47,5×72,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 42.

60. *Motiv från Visby.*

I fgr kuperat landskap i rödgult med skarpa skuggor i blått, grönt och violett. Himmel blågrön mot horisonten gul, upptill moln i violett, rosa och rödgult. Duk på papp. 50 × 90 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2381.

61. *Motiv från Visby.*

Kuperad terräng i gulgrönt med blålila skuggor och vegetation i blågrönt och violett. I bgr t. h. ljusblått vatten. Himlen upptill blå, därefter grön, mot horisonten gul. Duk. 51 × 80 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2382.

62. *Gotländskt landskap.*

I fgr kuperad terräng i grönt och gult med enstaka blågröna träd. Himlen mot horisonten gulgrön. Sign.: A—li. Papp. 28 × 43 cm.

Fru Mimmi Jernberg, Falun.

63. *Domkyrkan i Visby.*

I fgr grön terräng med mindre buskar. T. v. sitta två flickor i gräset. I bgr synes t. v. domkyrkans övre partier, vars murar återspegla vegetationens grönska, t. h. trädkronor och hustak. Himlen molnig, blågrön. Papp på masonite. 39 × 60 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 37.

64. *Höstlandskap.*

I fgr park med halvt vissnade gräsmattor, längre bort stora gröna träd och ett mindre rosrött prydnadsträd. I bgr höga husgavlar. Duk. 35 × 46,5 cm.

Örebro Läns Museum, Örebro. N.M. utst. Nr 36.

65. *Stockholmsmotiv.*

I fgr gräsmark i rika gröna toner med rosa, blått och violett. I mpl ett rött tak, längre bort t. h. gröna höjder med ett brunt hus. I bgr t. v. ett stadsparti i gråviolett. Ljusblå, molnig himmel, mot horisonten tonande i grönt och violett. Duk. 46 × 55 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 1913.

66. *Studiehuvud.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd något åt v., svart, rakt nedfallande hår, brun karnation med svartgrå skuggor. Iklädd gråblå skjorta. Bgr upptill grågrön, nedtill mörkt rödbrun. Duk. 41 × 33 cm.

Konstnären David Wallin, Stockholm. N.M. utst. Nr 67.

67. *Porträttstudie.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt h., karnation i gulbrunt och rosa med bruna skuggor, brunt hår med rödvioletta skuggor, gråvit dräkt. Bgr blågrön. Ofullb. Papp på masonite. 55×37 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 3052.

68. *Egyptisk flicka.*

Bröstbild av mörkhyad och mörkhårig flicka, vänd halvt åt h. Bgr blågrön, nedtill gul. Duk. 33 × 40 cm.

Doktor Yngve Berg, Stockholm. N.M. utst. Nr 66.

69. *Motiv från Khamsin.*

I fgr en delvis täckt terrass med staket, allt rödbrunt, från vilken man ser ett hus i mpl med gulgröna väggar och klarblå fönsterinramningar. Himlen rökigt gulgrön och röd. Sign.: A—li. Duk. 40 × 31 cm.

Fru Svea Girell, Linköping. N.M. utst. Nr 62.

70. *Motiv från Khamsin.*

I fgr en terrass med blågrått skuggat golv och rödbrunt tak, uppburet av ett rödviolett stöd. T. v. och h. murar med gröna dörröppningar. I mpl bakom terrassens solbelysta, ljusa balustrad gulbrun vegetation och mörkgröna palmkronor. Blå himmel. Sign.: A—li. Duk. 27 × 42 cm.

Fröken H. J. Wiggh, Upplands-Väsby.

71. *Paviljongen.*

I fgr ett gråvitt tak, uppburet av smala stolpar, inramat av ljusgrön vegetation. Längre bort en mur med gulgröna växter, bakom vilken en grågrön trädkrona synes. Ljusblå himmel. Duk på papp. 32,5 × 40,5 cm.

H. K. H. Kronprinsen. N.M. utst. Nr 84.

72. *Egyptiskt landskap.*

I fgr fält i gråbrunt och grågrönt, där höga palmer med brungröna stammar och bladverk resa sig. Mellan stammarna ser man i bgr höga grågröna och rödbruna hus. Gråblå himmel. Duk. 46 × 55 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2542.

73. *Nillandskap.*

I fgr en flod med vitgrått vatten, återspeglande strandens sandfärg. T. h. lummig grågrön grönska. Himlen mycket ljust gråblå. Duk på papp. 18 × 22,5 cm.

Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 63.

74. *Egyptiskt landskap.*

En väg leder mot fonden, i mpl skuggad av lummiga blågröna lövträd. Vitblå himmel. Duk. 18 × 23 cm.

Fru Mimmi Jernberg, Falun.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

75. *Nillandskap.*

I fgr gråvit flod med violetta speglingar. Från v. sträcker sig en udde med lummig grönska, vilken speglar sig i vattnet. Gråblå himmel. Duk. 17 × 25 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 3888.

76. *Egyptiskt flodlandskap.*

I fgr vatten i rödvioletta toner. I mpl stranden med lummig buskvegetation i blågrönt och violett och höga palmer. Ljusare himmel.

A T.: Huvud av mörkhårig kvinna, målat under landskapet, synes genom papperet. Papper. 24,5 × 19 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 64.

77. *Palmlund.*

I fgr en sandgul väg, som grenar sig t. v. I mpl en av låga murar kringgärdad park med högre och lägre palmer av olika slag. Grågrön grönska, gråblå himmel. Duk. 46,5 × 55 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 57.

78. *Hus i månsken, Kairo.*

I fgr sandfärgat fält. I mpl låga, rektangulära hus, grupperade kring en större kupoltäckt byggnad. Arkitekturen dunkelt grågrön, himmeln gråblå. Duk. 21 × 30 cm.

Fru Ellen Ahlberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 60 a.

79. *Egyptiskt landskap.*

I fgr sandig gulröd slätt med blågrå skuggor. I mpl en grupp byggnader med ljust brungröna och röda väggar och klart blå skuggor, omgivna av olivgrön grönska och höga palmer. Himlen mättat blågrå. Duk. 57 × 89 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 65.

80. *Palmlund.*

I fgr en grupp höga palmer med olivgrönt bladverk genom vilkas stammar man ser dunkelröda byggnader. Gråblå himmel. Duk på papp. 54 × 59,5 cm.

Professorskan Nanna Fries, Frescati. N.M. utst. Nr 56.

81. *Hus mellan palmer.*

I fgr kraftigt grönt fält. I mpl byggnader med gula dagerpartier och gråblå skuggsidor med violetta fönster, omgivna av höga blågröna palmer. Himmel blå.

A T.: Huvud av egyptisk kvinna, vänd halvt åt v. med brun karnation, mörkt hår och blå duk över nacken. Bgr grön. Skadad. Duk. 31 × 38 cm.

Fru E. Cedercrantz, Stockholm. N.M. utst. Nr 102.

82. *Aktstudie.*

Helfigur av ung kvinna, stående, vänd halvt åt v., rosa karnation med bruna och rödvioletta skuggor. Bgr och underlag grågrönt och t.v. gråblått. Starkt ljus från v. Duk. 81 × 45 cm.

Fru Mimmi Jernberg, Falun. N.M. utst. Nr 212.

83. *Aktstudie.*

Helfigur av ung kvinna, sittande en face, sedd något uppifrån, händerna vilande på taburettens sidostöd, friskt skär karnation med brungröna och mörkt rosa skuggor, mörkt nedhängande hår. Golvet gråbrunt och grått, bgr t. v. grågrön, t. h. tonande i violett. Duk. 72 × 57 cm.

Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 207.

84. *Aktstudie.*

Midjebild av ung, mörk kvinna, en face, skär karnation med gulgröna och rödbruna skuggor, brunt hår med blåa skuggor. Bgr blågrå. Papper. 54 × 36 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 121.

85. *Aktstudie.*

Midjebild av ung flicka, vänd i profil åt h., mörkt rosa karnation med violetta och bruna skuggor, gulbrunt hår. Bgr upptill gulgrön, nedtill grågrön. Ofullb. Papp. 54,5 × 36 cm.

Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 206.

86. *Aktstudie.*

Höftbild av ung kvinna, sittande vänd halvt åt v., rosa karnation med brungröna och violetta skuggor, brunt, nedhängande hår. Bgr blågrön, t. h. tonande i violett. Ofullb. Duk. 58 × 44 cm.

Doktor Sam Pettersson, Torsby. N.M. utst. Nr 199.

87. *Aktstudie.*

Helfigur av ung kvinna, sittande halvt vänd åt v., huvudet i profil åt v., armarna hängande utmed sidorna. Rödbrunt hår, skär karnation med mörkare rosa och blå skuggor. På podiet ett mörkt blåviolett skynke. Bgr i olika ljusa nyanser blått. Papp. 72,5 × 48 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 49.

88. *Aktstudie.*

Helfigur av mörkhårig kvinna, sittande i profil åt v. med benen uppdragna, armarna sammanlagda runt knäna och huvudet nedböjt. Skär karnation med mörkare rosa och blågrå skuggor. Brunt underlag, blå bgr.

A T.: Helfigur av stående kvinna. Duk. 54 × 35 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 46.

89. *Liggande modell.*

Knäbild av kvinnlig modell, liggande åt h., vilande på vänster armbåge, med huvudet stött mot v. hand. Karnation rosa med gula dagrar och gulgröna skuggor. Blåvitt underlag. Bgr mörk, flammig, gul, grön, violett. Duk. 62 × 37 cm.

Mästerlots S. Hafström, Sandhamn.

90. *Aktstudie.*

Helfigur av ung kvinna, stående en face, huvudet vänt halvt åt v. och böjt, med båda händerna omfattande en hög stav t. v. Brunt hår med gröna

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

dagrar, karnation i gulgrönt med rosa och blågröna skuggor. Bgr grönblå. Duk. 53 × 35 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 51.

91. *Aktstudie.*

Helfigur av rödhårig kvinna, sittande halvt vänd åt v., huvudet vänt uppåt åt h., v. benet sträckt framåt och v. hand vilande på v. knä. Karnationen skär med rödvioletta och gulbruna skuggor. Bgr och underlag i flera nyanser gråblått. Papper på masonite. 74×53 cm.
H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 51.

92. *Figurstudie.*

Bröstbild av rödhårig kvinna med h. hand vilande på hjässan. Friskt skär karnation. Vitt band om håret. Bgr grön. Duk. 45×37 cm.
H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 52.

93. *Aktstudie.*

Helfigur av kvinna, stående nästan en face, ljust gulskär karnation, nästan utan skuggor, brunt hår. Bgr ljusblå skärm(?) mot grön vägg. Papper på masonite. 75×52 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 3048.

94. *Aktstudie.*

Helfigur av kvinna, sittande halvt vänd åt h.. h. foten bakåtförd, h. handen vilande mot bröstet, Rödbrunt hår, skär karnation med bruna skuggor. Bgr blågrön, golvet brunt. Duk. 80×60 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 3049.

95. *Aktstudie.*

Helfigur av kvinna, halvsittande på en brun modellstol, halvt vänd åt v., skär karnation med rödvioletta skuggor, brunt hår. Bgr grönt draperi och t. v. sandfärgad vägg. Brunt golv. Papper på masonite. 76×53 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 3050.

96. *Aktstudie.*

Helfigur av mörk man, stående en face, huvudet vänt halvt åt v., armarna korslagda på ryggen. Rödbrun karnation. Bgr blågrön. Duk. 80×53 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 3051.

97. *Aktstudie.*

Helfigur av stående, mörkhårig kvinna i profil åt v. Grönblå helton. 55×34 cm.
Fröken H. J. Wiggh, Upplands-Väsby.

98. *Aktstudie.*

Höftbild av liggande, brunhårig kvinna med v. hand bakom nacken och h. vilande mot höften. Rödbrun karnation med svartblå skuggor. Under huvud och axlar kudde i orange och rostbrunt. Bgr rostbrun och blågrå. Papper på duk. 37×53 cm.
Föreningen för Nutida Konst, Stockholm. N.M. utst. Nr 47.

99. *Aktstudie.*

Helfigur av mörkhårig kvinna, sittande nästan i profil åt v., h. överarm stödjande mot stolens ryggstöd, handen mot nacken, fötterna samlade och bakåtförda. Karnationen skär med violetta och blå skuggor. Bgr blågrön. Duk. 79,5×59,5 cm.
Apotekare O. E. Alkman, Norrköping. N.M. utst. Nr 53.

100. *Aktstudie.*

Helfigur av kvinna, vänd halvt åt v., stående på ett ljusgrönt modellbord; med rosa karnation och rödblont hår. Bgr interiör i gråviolett med en dörröppning i rödbrunt och ett svartgrönt föremål bakom modellen. Duk. 84×62 cm.
Överste E. R. Salwén, Falun.

101. *Aktstudie.*

Helfigur av ung, mörkhårig kvinna, sittande på golvet, halvt vänd åt h. med benen åt v. Skär karnation med rosa och violetta skuggor. Underlag nästan vitt, bgr blågrå. Papp. 66×52 cm.
Kanslirådet H. Nissen, Stockholm. N.M. utst. Nr 70.

102. *Utsikt från Södermalm mot Riddarholmen.*

I fgr grönbrunt och violett fält med tre grönbruna popplar t. h. I mpl t. v. Riddarfjärdens gråblå vatten, därbortom Riddarholmen i grågult och rosa med kyrktornet i mörkare rödbrunt. Gråblå himmel, tonande i rosa vid horisonten. Summariskt målat. Duk på papp. 27×38 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2300.

103. *Kvinnoporträtt.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt v. mörkt hår, friskt rosa karnation med violetta skuggor, blågrön dräkt. Bgr violett, t. h. tonande i grågrönt. Papp. 52×36,5 cm.
Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 204.

104. *Kvinnoporträtt.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt h., skär karnation med mörkare rosa och violetta skuggor, brunt hår, blågrå dräkt, gyllenbrun bgr. Papp. 54,5×35,5 cm.
Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 205.

105. *Damporträtt.*

Bröstbild av ung, mörkhårig kvinna, vänd något åt h., friskt skär karnation, mörk dräkt. Bgr röd. Ofullb. Papp. 60×47 cm.
Kommerserådet K. Sidenvall, Djursholm. N.M. utst. Nr 209.

106. *Damporträtt.*

Bröstbild av mörkhårig kvinna i profil åt v., blå dräkt. Bgr blågrå. Nedtill inskrift med arabiska(?) bokstäver. Ofullb. Papp. 52×37 cm.
Kommerserådet K. Sidenvall, Djursholm. N.M. utst. Nr 210.

107. *Dam i grönt.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt h., ljusbrunt hår med gröna skuggor, friskt röd karnation, iklädd grön klänning med ljusare grön krage och

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

grönt band i håret. Bgr grågrön. Papper på duk. 45,5×38,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 48.

108. *Annika.*

Midjebild av ung flicka, sittande vänd halvt åt h., stödjande huvudet mot v. handen. Skär karnation med grågröna och violetta skuggor, brunt nedfallande hår med violetta skuggor, blå dräkt. Bgr grön, t. v. gulbrun. Papp på trä. 59×51 cm.

Fröken Anna Sahlström, Utterbyn, Torsby. N.M. utst. Nr 195.

109. *Ung kvinna.*

Midjebild av ung flicka, sittande vänd halvt åt h., stödjande huvudet mot v. handen, mörkt rosa karnation med gröna skuggor, mörkt nedfallande hår i blå, brunvioletta och gröna toner, blågrön dräkt. Bgr blågrön. Ofullb.

A T.: Aktstudie. Stående kvinna, helfigur. Ofullb. Papp. 54×36 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2298.

110. *Damporträtt.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd något åt h., skär karnation, brunt hår med svart band, blåvit krage, brun brosch, gråvit dräkt. Rödviolett bgr. Ofullb. Papper. 59×47 cm.

Provinsialläkare Gustaf Nilsson, Enköping.

111. *Flicka.*

Bröstbild av ung flicka, vänd halvt åt h., brunt hår med violetta skuggor, brunskär karnation, gråblå dräkt. Bgr gråblå med bruna toner. Duk. 39×31 cm.

Doktor Carl Gunne, Stockholm.

112. *Flicka.*

Bröstbild av ung flicka, vänd halvt åt v., ljust brun karnation med varmt gula och brungröna skuggor, brunt hår med brungröna dagrar, blågrå dräkt. Bgr mörkt blågrå. Papper på duk. 40 × 32 cm.

Örebro Läns Museum, Örebro. N.M. utst. Nr 117.

113. *Damporträtt.*

Huvud av ung kvinna, vänd något åt v., skär karnation, brunt hår med violetta skuggor och gråviolett nackrosett, vit dräkt med rosa rosett, gult örhänge. Bgr grågrön. Duk. 24×19 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2296.

114. *Porträttstudie.*

Huvud av ung flicka, vänd halvt åt h., skär karnation med gråblå skuggor, mörkt hår, tonande i violett. Bgr mönstrad i gulgrönt och blågrönt, Duk. 22×18 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2295.

115. *Kvinnoporträtt.*

Bröstbild av kvinna en face, rosa karnation med violetta skuggor, mörkt hår, tonande i violett, blåviolett dräkt med gråblå krage. Bgr ljusblå. Duk på papp. 32,5×26 cm.

Direktör Thorsten Laurin, Stockholm. N.M. utst. Nr 183.

116. *Kvinnoporträtt.*

Midjebild av kvinna, vänd halvt åt v., rosa karnation med violetta skuggor, mörkbrunt hår med violetta skuggor. Blå dräkt med vit krage. T. v. en bredbladig, gulgrön växt. Bgr blågrön. Duk på papp. 48,5×31 cm.

Direktör Thorsten Laurin, Stockholm. N.M. utst. Nr 184.

117. *Studiehuvud.*

Huvud av ung kvinna, en face, karnation i gulgröna toner med blåare skuggor, gulbrunt hår, iklädd röd dräkt. Bgr ljusblå, delvis stötande i grönt. Papper. 23,5×17,5 cm.

Fru Hertha Lublin, Stockholm. N.M. utst. Nr 188.

118. *Flicka.*

Huvud av ung flicka, nästan en face, med mörkt över axlarna nedfallande hår, mörkt brunaktig karnation med gråblå och bruna skuggor, blågrå dräkt. Bgr nedtill rödgul, högre upp blå och blågrå. Duk. 24×19 cm.

Direktör Fritz H. Eriksson, Stockholm. N.M. utst. Nr 181.

119. *Flickhuvud.*

Huvud av ung flicka, vänt halvt åt v. och något lutat åt v., ljust skär karnation nästan utan skuggor, blåsvart hår, grårosa dräkt. Bgr blågrå. Duk på papp. 27×22 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2297.

120. *Flickhuvud.*

Något vänt åt h., gulaktig karnation med rosa och blåvioletta skuggor, blont hår med rödvioletta skuggor, blå rosett på hjässan, mörka ögon, vit klänning. Bgr skärgrå, nedtill gul. Duk. 22,5 × 18,5 cm.

Intendent K. Ekström, Stockholm.

121. *Liggande katt.*

En vit och gul katt med skuggor i gråblått och grågrönt ligger på ett blåviolett underlag. Bgr grågrön med gulare fläckar. Duk på papp. 40× 38 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2208.

122. *Landskap.*

I fgr gröna fält. I mpl en rad kala träd och till h. lummig vegetation. Längre bort trädpartier och fält. Duk. 37×45,5 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 72.

123. *Landskap, Frankrike.*

I fgr gulgröna fält. I mpl lummig vegetation i rika gröna toner. Ljus gråblå himmel. Duk. 49×59 cm.

Rådhuset, Sala.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

124. *Från stranden av Loire.*

I fgr flod, återspeglande djupblå himmel och skärvita moln. I mpl t. h. en trädbevuxen udde, som speglar sig i vattnet. T. v. en längre bort belägen grönskande strand. Molnig gråblå himmel. Duk på papp. 37 × 45 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 74.

125. *Landskap med ängar.*

I fgr gulgröna ängar med ett skuggparti i markerat blågrönt och violett, enstaka blågröna träd. I mpl en ljust tegelröd mur. I bgr höga popplar. Blågrå molnig himmel. Duk. 33 × 40,5 cm.

Herr Axel Erik Larsson, Rönninge. N.M. utst. Nr 77.

126. *Från stranden av Loire.*

T. v. gulgrön strandbank, t. h. ljust, i blått och violett skiftande vatten. I mpl t. v. trädbevuxen udde, t. h. längre bort belägen, blånande strand. Molnig himmel med rosa skiftningar. Duk på papp. 38 × 45 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2206.

127. *Vatten.*

I fgr t. v. ljust vatten, återspeglande gulröda skyar, t. h. strand med vegetation i mörkt grågrönt och rödviolett. Himlen mycket ljus med rosa och gult i skiftande moln. Papp. 38 × 46 cm.

Fröken Anna Sahlström, Utterbyn, Torsby. N.M. utst. Nr 197.

128. *Landskap från Seine.*

I fgr gräsklädd strand med gröna buskar. En vik med gråblått vatten utbreder sig från v. i mpl. Länge bort t. h. en delvis trädbevuxen udde i blågröna toner. Gråblå himmel. Duk. 32,5 × 45 cm.

Doktor Akke Kumlien, Stocksund. N.M. utst. Nr 79.

129. *Fransk landskap.*

I fgr gröna fält. I mpl lummiga träddungar. Himmel gråblå. Starkt förenklad stil. Duk. 32 × 47,5 cm.

Dr Ing. Oscar Stern, Stockholm. N.M. utst. Nr 75.

130. *Fransk landskap.*

T. v. leder en gulgrå väg mot bgr. I mpl t. v. höga popplar, t. h. lägre buskar och gröna ängar. Himmel ljusblå. Duk. 18 × 22,5 cm.

Fröken H. J. Wiggh, Upplands-Väsby.

131. *Fransk landskap.*

I fgr gulgrön gräsmark. Därbakom blågröna vegetationspartier och t. h. ett rött tak. Vitgrå himmel. Duk på masonite. 34 × 48 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 3053.

132. *Fransk landskap.*

I fgr ängar, som i mpl övergå i ett busk- och trädbevuxet parti i en rik skala av gröna toner. I bgr t. v. blånande höjd. Gråblå himmel, mot horisonten tonande i gråskärt. Duk. 20 × 25 cm.

Doktor Carl Gunne, Stockholm.

133. *Fransk landskap.*

I fgr. vatten(?). Längre bort blågrön vegetation. Blågrå himmel, delvis tonad i rosa. Duk. 20,5 × 25 cm.

Bankdirektör Gustaf Lagercrantz, Djursholm. N.M. utst. Nr 78.

134. *Morgonrodnad.*

I fgr ängar i gröna, rosa och gulbruna toner. I mpl blågrön vegetation. Skär himmel. Duk på papp. 20 × 25,5 cm.

Tandläkare Alice Pettersson, Stockholm. N.M. utst. Nr 80.

135. *Insjöutsikt.*

I fgr vatten, återspeglande molnig himmel. I mpl lummig strand i blågröna och bruna toner. Himlen nedtill skär, högre upp ljusblå, stötande i violett. Duk. 38 × 46 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 82.

136. *Flodlandskap.*

En flod rinner från fgr t. h. diagonalt mot bgr, återspeglande himmel och grönska. T. v. i fgr gräsbevuxen strand, t. h. i mpl lummig vegetation i blågrönt och brungrönt. Himlen nedtill gulvit, högre upp rosa och ljusblå. Duk. 38 × 46 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 81.

137. *Flodlandskap.*

I fgr vatten, återspeglande himmel och grönska. I mpl lummig strand i rosa, gröna och brungröna toner. Himlen nedtill skär, högre upp ljusblå. Papp. 37,5 × 45,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 83.

138. *Flodlandskap.*

I fgr t. h. vatten i ljust gråviolett med mörkt violetta skuggor, t. v. strand i grågrönt och gråblått. Längre bort t. v. höga gulgröna träd och t. h. den blånande andra stranden. Blå, mot horisonten ljusnande himmel. Duk. 20 × 22 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 133.

139. *Flodlandskap.*

I fgr vatten, t. h. höga, blågröna buskar. I mpl gulgröna ängar och höga träd i blågrönt och gråblått. Himmel gråvit och upptill blå. Duk på papp. 19 × 26,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 76.

140. *Åkrar, Frankrike.*

I fgr fält i violett, blått och brungrönt, längre bort ljust gulgrönt fält. Vid horisonten blågrön vegetation. Gulskära moln på blekblå himmel. Duk på papp. 37,5 × 45,5 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 71.

141. *Porträtt av Madame Huot.*

Bröstbild av medelålders kvinna, vänd halvt åt v., rödbrunt hår, skär karnation med rödbruna skuggor, iklädd blågrön blus. Bgr grågrön och gråblå. Duk. 25 × 19 cm.

Föreningen för Nutida Konst, Stockholm. N.M. utst. Nr 68.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

142. *Porträtt av Madame Huot.*

Bröstbild av medelålders kvinna, vänd halvt åt v., brunt hår med grönaktiga skuggor, skär karnation. Bgr delvis grön. Ofullb. Duk. 47×33 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 69.

143. *Landskap.*

En flod flyter från fgr i en vid båge åt v. med gråvitt, i skuggan brunviolett vatten. I mpl t. h. gulgröna fält, t. v. gulgrön vegetation, avtecknande sig mot en längre bort belägen, blågrön skogsdunge. I bgr sandfärgade höjder. Himmel ljust gulgrön, upptill blånande. Duk på masonite. 21×24 cm.

Dr Ing. Oscar Stern, Stockholm. N.M. utst. Nr 127.

144. *Landskap.*

I fgr ljust rödgula fält. I mpl blågröna träd, däribland palmer. Längre bort t. h. grönskande fält. I bgr blånande bergskedja. Himlen ljusblå, mot horisonten vitnande. Duk på masonite. 20×29,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 125.

145. *Strandmotiv.*

I fgr gråblått vatten. I mpl brungul strand med mörkt blågrön vegetation. I bgr ljust rödgula höjder med gråblå skuggor. Ljusblå mot horisonten något skär himmel. Papper på masonite. 20×25 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 126.

146. *Flodlandskap.*

I fgr gulgrön slätt med lila skuggor. I mpl t. v. en flod med en dammbyggnad, t. h. byggnader mellan gröna träd. I bgr höga sandfärgade berg. Blågrön himmel. Duk på papp. 31×40 cm.

Fröken Marianne Sjöcrona, Stockholm. N.M. utst. Nr 58.

147. *Afrikanskt landskap.*

T. v. i fgr en sandfärgad väg med blåa trädskuggor. T. h. gröna fält. I mpl t. v. palmer. Himlen vid horisonten skär, för övrigt ljusblå. Duk. 18×25 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 86.

148. *Nillandskap.*

Utsikt över en blekblå flod med torra bottenpartier i grönt och rödbrunt. Till h. stranden med hög kaj och hus i ockra och rosa toner. Ljusblå himmel. Duk på papp. 32×42 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 85.

149. *Afrikansk stad.*

I fgr sandmark. T. v. ett blåvitt hus, från vilket en mur sträcker sig tvärs över målningen. Tre höga palmer i blågrått avteckna sig i mörk silhuett mot den ljusblå himlen. I bgr rödgula byggnader med en minaret t. h. Duk. 22×30 cm.

Kanslirådet Henrik Nissen, Stockholm. N.M. utst. Nr 103.

150. *Afrikanskt landskap.*

I fgr brungula fält med rödvioletta skuggor, bevuxna med höga, grågröna palmer. Längre bort grön buskvegetation. Gråblå himmel. Duk. 37×45 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2301.

151. *Kalifgravarna.*

I fgr ljust rödgula sandfält med violetta skuggor. I mpl avteckna sig flera kupoltäckta byggnadskomplex som rödvioletta silhuetter med gulbruna dagrar. I bgr blånande höjder. Himlen blå. Duk. 50×87 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2207.

152. *Staden bland kullarna.*

I fgr kuperad sandterräng med blå- och gråvioletta skuggor. Mot horisonten avtecknar sig den blå silhuetten av en stad. Blå himmel. Duk. 22×31 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2202.

153. *Egyptiskt kupolhus.*

I fgr solbelyst, sandfärgad gata, därbakom flera hus, däribland t. v. ett kupolkrönt, med i solljuset gulvita, i skuggan blå och violetta murar. Ljusblå himmel. Duk. 22×31 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2201.

154. *Moské.*

Ökenlandskap med rundade kullar i sandfärg med skuggor i rosa och grönt. T. h. i fgr. en mindre byggnad. I mpl:s mitt en stor byggnad med minaret och kupol. Duk på papp. 23×29,5 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 88.

155. *Moské.*

I fgr t. v. en krokig trädstam. Inramad av denna och olivgröna trädkronor synes en grupp av gula byggnader med en minaret i mitten. Ljusblå himmel. Duk på papp. 21×30 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 87.

156. *Utsikt över egyptisk stad.*

I fgr byggnader med gula dagerpartier och blåa och violetta skuggor, sedda uppifrån. I mpl höga, skuggade kupoler mellan blågröna träd. I bgr gula höjder med violetta skuggor. Ljusblå himmel. Duk. 21×29 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 100.

157. *Kupolhus.*

I fgr t. v. sandig väg, t. h. gulbruna byggnader med violetta skuggor. I mpl t. v. brungröna träd, t. h. två kupoler med brunröda tak. Blå himmel. Papper. 19,5×25 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 101.

158. *Utsikt från Nilstranden.*

I fgr sandig terräng. I mpl t. v. mörkt blågrönt träd och byggnader i vitt och sandfärg mellan gulgrön vegetation. T. h. vatten. Ljus gulvit och blågrön himmel. Papper. 20×25 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 99.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

159. *Nilbåtar.*

I fgr fyra rödbruna båtar med master och beslagna segel, i fgr och mpl gråviolett vatten med rödgula speglingar. I bgr strandremsa i blågrönt och rödgult samt bergskedja i violett. Gråblå himmel, nedtill skiftande i rödgult. Duk. 20×22 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2203.

160. *Landskap med damm.*

I fgr ett blekblått vatten med gröna vassar. I mpl ängar i gulgröna och rödbruna toner. Längre bort mörk vegetation. T. v. palmer. Himlen skärvit, högre upp svagt blå. Duk. 21×25,5 cm.

Fru Hertha Lublin, Stockholm. N.M. utst. Nr 97.

161. *Egyptiskt landskap.*

I fgr vatten, återspeglande de bruna och gröna fält, som utbreda sig i mpl. I bgr roströda byggnader och mörk vegetation. Blå, mot horisonten gulnande himmel. Papper. 18,5×23,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 94.

162. *Nilstrand.*

I fgr vatten i blått och violett, längre bort strand i sand- och rostfärgade toner, en strimma blågrön grönska och i bgr kullar i rosa och violett. Molnig himmel, vid horisonten gul, därefter blånande. Papper. 19×24 cm.

Bankdirektör Gustaf Lagercrantz, Djursholm. N.M. utst. Nr 61.

163. *Landskap från Egypten.*

I fgr rödgul strimma med byggnadsrester, därbakom gulgröna fält. I mpl en grupp lummiga träd i gult och grönt och t. v. palmer. Blå mot horisonten ljusnande himmel. Papper. 20×25 cm.

Direktör Thorsten Laurin, Stockholm. N.M. utst. Nr 96.

164. *Palmskog.*

I fgr en gul väg mellan gröna fält. I mpl lummig vegetation med gröngula buskar och höga blågrå och olivgröna palmer. Blågrå molnig himmel. Papper. 19.5×25 cm.

Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 92.

165. *Egyptiskt landskap.*

I fgr rödgul kuperad terräng. I mpl t. h. en byggnad i skugga, t. v. solbelyst parkvegetation i blågrönt. Ljusblå himmel. Duk på papp. 19×27 cm.

Bankdirektör O. Rydbeck, Djursholm. N.M. utst. Nr 98.

166. *Vägen vid kanalstranden.*

Från fgr leder en väg i gult och violett. T. v. kanal med gråblått vatten, t. h. brungröna fält. I mpl skuggad, violett strandbank, samt i mitten grågrönt buskparti. Längre bort gula höjder med violetta skuggor. Himlen ljusblå med gula och grågröna moln. Papper på duk. 21×26 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2204.

167. *Flickhuvud.*

Bröstbild av ung, mörkhårig flicka, vänd något åt h., rödbrun karnation med violetta skuggor, ljusblå dräkt. Bgr grön. Duk på papp. 25×19 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 103.

168. *Flickhuvud.*

Bröstbild av ung, mörkhårig kvinna, vänd halvt åt h., med kraftigt käkparti och små ögon, brun karnation med violetta skuggor, ljusblå, mönstrad dräkt. Bgr nedtill t. v. rosa, för övrigt blågrå. Duk på papp. 30×21 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 106.

169. *Gosshuvud.*

Huvud av ung gosse, en face, rödbrun karnation med violetta skuggor, gråvit mössa. Bgr upptill grågrön, längre ned violett, nederst blågrön. Duk på papp. 21,5×18 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 112.

170. *Porträttstudie.*

Bröstbild av flicka, vänd halvt åt v., rödbrun karnation, mörkbrunt hår, mörkt rosa huvudduk, brunviolett dräkt. Bgr blå. Duk. 30×22 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 116.

171. *Flickhuvud.*

Huvud av ung flicka, vänd halvt åt h., rödbrun karnation med skära dagrar och violetta skuggor, brunt hår med violetta dagrar, rosa dräkt. Bgr grågrön. Papper 24×19 cm.

Direktör Thorsten Laurin, Stockholm. N.M. utst. Nr 119.

172. *Studiehuvud.*

Huvud av ung flicka, vänd halvt åt h., skär karnation med violetta skuggor, brunt hår, ljusröd huvudduk. Bgr ljust grågrön. Papper. 24×18,5 cm.

Direktör Thorsten Laurin, Stockholm. N.M. utst. Nr 118.

173. *Ansikte.*

Huvud av ung kvinna, en face, v. ögat halvt slutet, brunaktig karnation med rödvioletta skuggor, mörkt nedhängande hår med violetta och gråblå toner. Bgr ljust gråblå och grönviolett. Papper. 24×19 cm.

Fröken Anna Sahlström, Utterbyn, Torsby. N.M. utst. Nr 198.

174. *Egyptisk kvinna.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt v., gulbrun karnation med blå skuggor och blekt röda läppar, blåsvart hår, dräkt i gulbrunt och gulgrönt med blåa skuggor. Gråblå bgr. Duk. 31×22 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2200.

175. *Egyptisk man.*

Huvud av man vänd halvt åt v., brun karnation med rödare dagrar och blåa skuggor, svart hängande mustasch, iklädd gråvit turban och grå-

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

grön dräkt. Bgr blågrå, något stötande i violett. Duk. 32 × 22 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2299.

176. *Porträttstudie.*

Bröstbild av ung kvinna, nästan en face, brun karnation och mörkt hår med violetta skuggor, ljusblå dräkt. Bgr upptill blågrön, nedtill gulgrön. Duk. 22 × 21,5 cm.
Fil. Dr Nils Palmgren, Ålsten. N.M. utst. Nr 114.

177. *Flicka.*

Huvud av ung flicka, nästan en face, brunaktig karnation med rosa och blågrå skuggor, mörkt hår, grågrön dräkt. Bgr upptill blå, längre ned rödgul och blågrå. Duk. 23 × 18,5 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 186.

178. *Porträttstudie.*

Huvud av ung kvinna, vänd halvt åt h., rödbrun karnation med mörkt rosa skuggor, brunt hår, huvudslöja i gråviolett och mörkt olivgrönt, iklädd dräkt i mörkt rosa och rödgult. Bgr gulgrå. Duk. 22 × 22,5 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 113.

179. *Studiehuvud.*

Bröstbild av mörkhårig, ung kvinna, en face, skär karnation, hår med blå skuggor, blått dok, om halsen rött band med grön amulett. Bgr grå. Ofullb. (Ögonen m. m. endast tecknade.) Duk 30 × 21,5 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 110.

180. *Figurstudie.*

Midjebild av naken kvinna, vänd halvt åt h., gulbrun karnation med rosa dagrar, brunt hår, röd huvudduk. Huvudet ofullb., torson endast tecknad i blå färg. Papper. 52 × 38 cm.
Doktor Nils Carlquist, Uddevalla. N.M. utst. Nr 120.

181. *Sydländskt parklandskap.*

I fgr sandig plan. I mpl yppig parkvegetation i blågrönt och brungrönt med palmer och andra träd. Blågrå himmel. Duk. 20 × 29 cm.
Direktör Fritz H. Eriksson, Stockholm. N.M. utst. Nr 95.

182. *Nature morte.*

På en rutig duk i blågrå toner ligga en rödbrun, en grön och en violett frukt samt en grön vas. Bgr röd, brun, blågrå och skärvit. Duk på papp. 32,5 × 43 cm.
H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 191.

183. *Nature morte.*

På ett bord med rutig duk i blågrå toner ett vitt fat med röda äpplen, en grön vas och en stor brunröd frukt. Bgr klart röd och grågrön. Duk på papp. 32,5 × 40,5 cm.
H. K. H. Kronprinsen. N.M. utst. Nr 190.

184. *Nature morte.*

På ett bord i gulgrått och violett ligga röda plommon(?), äpplen i rödgult och gulbrunt, en blågrön frukt och en stor vitgrön frukt med brunaktiga skuggor. Bgr gråviolett. Duk på papp. 16 × 23 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2304.

185. *Frukter.*

På en vit, i blått tonande duk ligga röda frukter med blågrå glansdagrar samt långsmala gröna frukter. Bgr grågrön, tonande i violett. Duk. 19 × 24 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 2209.

186. *Nature morte.*

Ett gult äpple och tre röda tomater(?) avteckna sig mot en vitgul pumpa med skära dagrar och blågrå skuggor. Blågrått underlag. Bgr rost och blågrönt. Duk. 19 × 22 cm.
Nationalmuseum. Inv.Nr 3889.

187. *Nature morte.*

Långsmala röda frukter (spansk peppar?) med gulare dagerpartier och en grön frukt ligga på en stolsits, betäckt med ett vitt papper. I bgr den röda stolsryggen mot gråblå bgr. Duk på papp. 25,5 × 32,5 cm.
Fil. Dr Nils Palmgren, Ålsten. N.M. utst. Nr 193.

188. *Spanskt landskap.*

I fgr t. v. blågrön vegetation, t. h. ljust rödviolett mark. I mpl fält i gulgröna, rödgula, brungula och violetta toner. I bgr blånande bergskedjor. Himlen upptill ljusblå, mot horisonten tonande i gulgrönt och rosa. Duk på papp. 24,5 × 31 cm.
Bankdirektör O. Rydbeck, Djursholm. N.M. utst. Nr 168.

189. *Spanskt landskap.*

I fgr gråviolett väg mellan tuviga fält i brungröna och rödgula mörka färger. I mpl ljust gulrött fält och därbortom t. v. och t. h. höga kullar i rödviolett och rödbrunt. I bgr bergstoppar i blått och grönt. Himlen upptill blå, nedtill ljusnande i gulrött. Duk på papp. 25 × 30,5 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 155.

190. *Berglandskap.*

I fgr rödbruna fält med buskvegetation i rika gröna toner. I bgr höga berg i blågrönt och blått. Blågrå himmel. Duk. 18 × 23 cm.
Enskild ägo. N.M. utst. Nr 160.

191. *Berglandskap.*

I fgr en ljust rödbrun väg mellan ljusgröna fält. I mpl mörkare vegetation och i mitten en blommande, grönblå aloë. I bgr höjder i violett och blått. Himlen ljusblå. Papper. 16 × 22,5 cm.
Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 148.

192. *Berglandskap.*

I fgr vinberg(?) i flera nyanser grönt. I mpl och bgr höjder i violett och blått med gröna fält. Ljusblå molnig himmel. Papper. 17 × 22,5 cm.
Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 147.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

193. *Berglandskap.*

I fgr en strimma grönt, därbakom en väg i gråviolett. I mpl en hög kulle med vegetation i rika gröna toner, på toppen en byggnad. I bgr blågrå berg. Violetta skuggor, ljusblå himmel. Duk på papp. 24,5×31,5 cm.

Direktör Thorsten Laurin, Stockholm. N.M. utst. Nr 173.

194. *Spanskt landskap.*

I fgr kuperad terräng i brungult och rödbrunt med blågröna vegetationspartier. I mpl klarare toner av gulgrönt och rödgult. I bgr en grönskande bergtopp. Blå himmel. Duk på papp. 18×24 cm.

Bankdirektör Harald Lettström, Stockholm. N.M. utst. Nr 172.

195. *Spanskt landskap.*

I fgr gröna ängar. I mpl kuperat parti med rosröda fläckar och kraftigare gröna och blå partier. I bgr blånande höjder. Ljusblå himmel med i rödgult tonande moln. Duk på masonite. 17,5×22 cm.

Fru Lisa Östlund, Stockholm. N.M. utst. Nr 156.

196. *Berglandskap.*

I fgr väg i rödbrunt med blågrå partier. Längre bort grönskande kullar och höjder i rödbrunt, violett och blågrönt. Ljusblå himmel. Dunkelt ljus. Duk. 20×22,5 cm.

Fru Ida Nilsson, V. Ämtervik. N.M. utst. Nr 137.

197. *Spanskt landskap.*

I fgr rödbrunt fält. I mpl gröna, trädbevuxna partier. I bgr bergskedja i blåviolett. Blågrå himmel, stötande i violett. Duk. 19×22 cm.

Direktör John Stern, Stockholm. N.M. utst. Nr 167.

198. *Landskap.*

I fgr gulgrönt fält, därbakom ett skuggat parti i violett med mörkt blågröna träd. I mpl skarpt rödgula fält. I bgr blått hav(?). Gråblå himmel. Papper. 18×21,5 cm.

Bergsingenjör Carl Kjellberg, Nyköping. N.M. utst. Nr 136.

199. *Landskap.*

I fgr rödgula fält, bevuxna med låga, gröna träd, sedda från en höjd. I mpl byggnader med gråblå, i solljuset rödgula murar mellan träd. I bgr blånande höjder. Ljust gråblå himmel. Duk på papp. 23×32 cm.

Konstnärinnan Hanna Pauli, Storängen. N.M. utst. Nr 128.

200. *Landskap med gult fält.*

I fgr citrongult fält. Därbakom gråblå byggnader, överskuggade av blågröna träd. I bgr blånande höjder. Himlen ljusblå, vitnande mot horisonten. Duk. 20,5×23 cm.

Konstnärinnan Hanna Pauli, Storängen. N.M. utst. Nr 129.

201. *Landskap med blommande aloë.*

I fgr t. h. rosa väg, t. v. grågrön grönska. I mpl t. h. två höga aloëstänglar. I bgr t. v. en gråvit byggnad. Ljusblå himmel tonande i rosa och gult. Papper. 16×22,5 cm.

Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 146.

202. *Spanskt berglandskap.*

I fgr kuperad terräng i gulgrönt och rostfärg med blågröna skuggor. En agavblomma reser sig i mpl t. h. I bgr violett bergskedja. Himlen uppifill gul och violett, mot horisonten rosa. Duk på papp. 25×32 cm.

H. K. H. Prins Eugen. N.M. utst. Nr 139.

203. *Spanskt landskap.*

I fgr fält i brunviolett och brungrönt. I mpl t. v. en ljusviolett byggnad, längre bort t. h. en rödbrun kulle med en borg, omgiven av mörk grönska. I bgr violetta höjder. Ljusblå himmel. Duk på papp. 32×50 cm.

Fröken Thekla Edstrand, Malmö. N.M. utst. Nr 180.

204. *Landskap med en borgkulle.*

I fgr ljust gråvioletta och gulgröna fält. I mpl mörk vegetation, vid foten av en violett kulle, där en borg i gulbrunt reser sig. I bgr blånande höjder. Blågrå himmel, tonande i violett. Duk. 19,5×24,5 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 151.

205. *Landskap med röda fält.*

I fgr och mpl rödbrun mark med grönska i olika toner. I bgr blåa höjder. Mycket ljust gråvit himmel. Duk. 19×24,5 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 152.

206. *Strandmotiv.*

I fgr risig strandvegetation i brungrönt och gråviolett. I mpl skummande vatten mellan gulgröna och violetta klippuddar. I bgr violett havsstrimma. Himlen molnig, blå, tonande i violett. Duk. 15,5×23 cm.

Grosshandlare John Josephson, Stockholm. N.M. utst. Nr 176.

207. *Landskap med röd klippa.*

I fgr fält i grågrönt och violett. I mpl gulgröna fält, bevuxna med mörkare träd och buskar, t. v. reser sig en hög kulle i rosa och brunviolett. I bgr blånande bergskammar. Molnig gråblå himmel med violetta och gulgråa toner. Duk. 18×23,5 cm.

Grosshandlare John Josephson, Stockholm. N.M. utst. Nr 174.

208. *Landskap med mogna sädesfält.*

I fgr gulgröna fält och t. v. grågröna buskar. I mpl bakom en sandfärgad vägstrimma ett gulnat sädesfält, inramat av grön vegetation. Ljusblå, molnig himmel. Duk. 18×23,5 cm.

Grosshandlare John Josephson, Stockholm. N.M. utst. Nr 175.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

209. *Spanskt landskap.*

I fgr en strimma grönska, därbakom t. h. moget sädesfält i klargult med rödbruna skuggor. I mpl ett grönt träd i dekorativ silhuett. I bgr blånande berg. Himlen gråblå. Duk. 19,5×24,5 cm.

Kanslirådet Algot Wahlin, Stockholm. N.M. utst. Nr 165.

210. *Spanskt landskap.*

I fgr gulgrönt fält. Längre bort grågröna fält och enstaka träd med blågröna kronor och mörkt rödvioletta stammar. I bgr bergskedja i blått och ljust rödviolett. Himlen ljust blågrön, nedåt gulnande, t. h. varmt gul kring den just över bergskammen synliga solskivan. Duk på papp. 18×21,5 cm.

Fröken Birgit Fürstenberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 178.

211. *Spanskt landskap.*

I fgr t. v. en grön sluttning med en grågrön agav längst fram. I mpl t. h. gulgröna fält med mörka träd. I bgr blånande höjder. Himlen gul, upptill blå. Papper. 17×23 cm.

Fröken Birgit Fürstenberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 179.

212. *Spanskt landskap.*

I fgr fält i dunkelt rödbrunt och gulgrått. I mpl en rad träd med brungröna runda kronor. I bgr blånande höjder. Himlen upptill gråblå, längre ned gul och stötande i rosa. Duk. 20,5×23 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 150.

213. *Spanskt landskap.*

I fgr och mpl sandfält med enstaka träd och gröna vegetationsfläckar. I bgr en strimma ljusblått hav. Himlen gråblå. Duk. 17,5×24 cm.

Fröken Tyra Linder, Stockholm. N.M. utst. Nr 171.

214. *Landskap med sandkullar och havsbukt.*

I fgr och mpl sand med fläckar av grönbrun vegetation och blåvioletta skuggor. I mpl t. h. höga klitter och t. v. ett blågrönt träd. I bgr t. v. en strimma grönvitt hav och t. h. blå bergskedja. Ljusblå himmel. Duk. 20,5×23 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 153.

215. *Kustlandskap.*

I fgr t. v. ljust gulröd strand med gröna skuggor, t. h. ljust vatten, skiftande i blått och violett. Längre bort blånande höjder. Ljusblå, mot horisonten ljusnande himmel. Duk. 20,5×23,5 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 149.

216. *Havsvik.*

I fgr ljust violetta fält med vitgröna tuvor. Längre bort gulbrun strand och därbakom t. v. ljusblått vatten. I bgr t. h. violett och blå bergskedja, som löper ut i havet. Ljusblå himmel. Papper. 17×22,5 cm.

Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 145.

217. *Havsstrand.*

I fgr t. v. ljusblått vatten, t. h. sandig strand med violetta skuggor. I bgr blånande höjder. Ljusblå himmel. Papper. 19×24 cm.

Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 93.

218. *Landskap med bäck.*

I fgr gulgrön vegetation och t. h. en bäck med ljust blåviolett vatten. T. v. en väg, som i mpl blir belyst och rödgul. Därbakom varmt gröna träd och buskar och t. h. en liten byggnad, med solbelyst gult gavelparti och i skuggan violetta murar. I bgr bergstopp i blått och violett. Himmel upptill ljusblå, nedåt gulnande. Duk. 18,5×23 cm.

Intendenten Sigge Bergström, Stockholm. N.M. utst. Nr 177.

219. *Landskap med bäck.*

I fgr en bäck med blåviolett vatten, delad i mitten av en gulgrön gräsbank. I mpl lummiga träd. I bgr blåa höjder. Ljusblå, mot horisonten gulnande himmel. Duk. 18×22,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 162.

220. *Landskap med bäck.*

I fgr t. h. en bäck med ljusblått vatten, i mitten en stig med violetta skuggor, t. v. grön vegetation med blåa skuggor. I mpl träd och buskar i blågrått och rostrött. I bgr blåvioletta höjder. Ljust blågrå himmel. Duk. 18×22,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 159.

221. *Landskap med väg.*

I fgr t. v. rödbrun väg, t. h. gröna buskar och ett starkt rödgult fält. I mpl t. v. lummig trädgrupp. Himmel blågrå med rödvioletta toner. Papper. 19,5×24,5 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 154.

222. *Spanskt landskap.*

I fgr rödbrun terräng med gröna buskar. I bgr blåvioletta höjder. Ljus, mot horisonten gulnande himmel. Duk. 18,5×24 cm.

Fru Célie Brunius, Lidingö.

223. *Landskap med väg.*

I fgr t. v. en sandig väg mellan gröna renar, t. h. därom en bäck med blått vatten, längst t. h. gulgröna fält. I mpl t. v. ett träd. I bgr. belysta, gulbruna trädpartier och blånande berg. Himlen ljusblå, nedåt tonande i gulgrönt. Papper på masonite. 17×23 cm.

Bankdirektör O. Rydbeck, Djursholm. N.M. utst. Nr 169.

224. *Landskap med väg.*

En grön väg med mörkblå hjulspår leder från fgr t. v. mot fonden. T. h. ett naket fält i rödbrunt och violett. Längre bort gulgröna fält och enstaka träd med blågröna kronor. Ljusblå himmel. Papper. 18×23 cm.

Fru Hertha Lublin, Stockholm. N.M. utst. Nr 170.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

225. *Spanskt landskap.*

I fgr ljust gulbruna fält. I mpl byggnader med i skuggan blåvioletta murar, omgivna av mörkt gröna träd med mörka blå skuggor. Himlen blå. Duk. 19×23 cm.

Ingenjör Otto S:son Stene, Stockholm. N.M. utst. Nr 131.

226. *Spanskt landskap.*

I fgr gulgröna och grönvita fält. I mpl mörkt gråblå byggnader, omgivna av blågröna träd. Ljusblå himmel. Duk på papp. 25×29 cm.

Postkontrollör G. Widing, Stockholm. N.M. utst. Nr 124.

227. *Byggnader i landskap.*

I fgr ett fält i gult, rödgult och gulgrönt. I mpl en grå byggnad med blåvita, belysta murpartier, omgiven av mörkgröna träd. Himlen ljusblå. Papper. 16×22,5 cm.

Redaktör Anders Pers, Västerås. N.M. utst. Nr 135.

228. *Byggnader i landskap.*

I fgr gulgrönt fält. I mpl en stor, blåvit byggnad, omgiven av träd och vegetation i nyanser från blågrönt till gulgrönt och brunt. Ljusblå mot horisonten ljusnande himmel. Duk på papp. 25×32,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 123.

229. *Borg.*

I fgr gulgröna fält. I mpl en stor blågrå byggnad och t. h. några gröna träd. Himlen ljusblå, mot horisonten gulvit. Duk på papp. 24×31,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 122.

230. *Blått landskap.*

I fgr fält i rosa och violett. I mpl yppig vegetation med höga träd i olika nyanser gråblått och något grönt. I bgr blånande bergstopp. Blå himmel. Duk. 20×23 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 132.

231. *Spanskt landskap.*

Utsikt över en slätt i gulgrönt och blått. I fgr t. v. ett blågrått hus, t. h. två kala trädstammar. I mpl en gråblå byggnad. I bgr blåa höjder. Ljusblå himmel, mot horisonten tonande i grågrönt. Duk på papp. 18×22,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 157.

232. *Höstlig slätt.*

Utsikt över en slätt i varmt gult, grönt och brunviolett. I mpl:s mitt en byggnad med omgivande trädgård i mörkt blå silhuett. I bgr blå bergskedja. Ljusblå himmel. Duk på papp. 22×32 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 158.

233. *Spanskt landskap.*

I fgr sandfält, därbakom aloëväxter med två höga blomstänglar. Rosa helton med violetta skuggor.

Enskild ägo.

234. *Spanskt landskap.*

I fgr kuperad terräng med grågrön och blågrå grönska mellan belysta gula klippväggar. I mpl grönskande slätt med hus och träd. I bgr blånande berg. Ljust gråblå himmel. Duk. 18×22 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 161.

235. *Landskap med åkrar och hus.*

I fgr grågröna buskar och en ljust sandfärgad väg t. v., gröna fält t. h., som fortsätta i mpl. Längre bort t. v. ett rödbrunt parti och solbelysta, gulvita byggnader, t. h. brungrön vegetation. Himlen gråblå, upptill blånande, mot horisonten tonande i rosa. Duk på papp. 26×32 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 134.

236. *Spansk bondby.*

I fgr skuggade fält i blågrönt och gulbrunt, t. h. ett rödbrunt parti. I mpl gulgröna, solbelysta fält t. v., t. h. gulbruna byggnader med rödbruna tak bakom gråvita murar. I bgr blånande höjder. Himlen upptill ljusblå, nedåt ljusnande och tonande i gult. Duk på papp. 17×24 cm.

Distriktslantmätare Axel Widing, Sunne. N.M. utst. Nr 163.

237. *Landskap från Katalonien.*

I fgr t. v. gulgröna fält, t. h. rödbruna blommor och blågröna agaver. I mpl två hus med brungula tak. I bgr blånande höjder. Himlen ljusblå, nedtill ljusnande. Duk. 20×23 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2303.

238. *Landskap från Katalonien.*

I fgr en plan i grönt och ljust violett. I mpl en sammanträngd grupp av byggnader med rödbruna tak, solbelysta gulvita och rosa samt gråvioletta skuggade murar. I bgr blåa berg. Himlen upptill ljusblå, nedtill ljusare grågrön. Duk. 16×25 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2302.

239. *Katalanskt landskap.*

I fgr t. v. gulgrön vegetation, t. h. landsväg i rödgult och blågrönt samt en ljus mur, över vilken synes mörkt gröna träd. I mpl gulbruna och gröna fält. I bgr blåa höjder. Ljusblå himmel. Duk. 20×23 cm.

Nationalmuseum. Inv.Nr 2205.

240. *Landskap med odlade fält.*

Utsikt från en höjd över en odlad slätt med gröna och gulbruna fält, genomkorsad av ett blått vatten. I bgr mörkt gröna höjder. Himlen gråblå. Duk. 19×23 cm.

Fröken Tyra Linder, Stockholm. N.M. utst. Nr 130.

241. *Landskap med torn.*

I fgr blåvita fält med gula fläckar, t. h. en vit byggnad. I mpl mörkt grönblå, enstaka buskar och i mitten ett blåvitt torn (fyr?). I bgr blåa höjder. Himmel ljusblå. Duk. 25×33 cm.

Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 144.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

242. *Landskap.*

I fgr yppig vegetation. Genom de gröna trädkronorna ser man t. h. gulgröna, i brunt tonande ängar. I bgr blånande berg. Himlen upptill ljusblå, mot horisonten ljusnande i gult och rosa. Duk på papp. 18×22 cm.

Distriktslantmätare Axel Widing, Sunne. N.M. utst. Nr 164.

243. *Landskap.*

I fgr sandfärgat fält. I mpl höga, blågröna växter på gulgröna fält. I bgr blåa höjder. Blågrå himmel. Duk. 16×22 cm.

Fru Gelly Marcus, Stockholm. N.M. utst. Nr 138.

244. *Bergsby.*

I fgr t. v. öppen plats i blått med violetta skuggor, t. h. en rad hus med violetta skuggsidor och sparsamma gulvita dagerpartier. I mpl t. v. hus i blått och mörkt violett. I bgr blå bergskedja. I rosa tonande himmel. Duk. 22,5×33,5 cm.

Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 200.

245. *Hus i landskap.*

I fgr blåvita hus med brungröna skuggsidor. I mpl frisk grönska i flera toner. I bgr stor gråvit byggnad(?). Ljusblå himmel. Ofullb. Papper. 17,5×22 cm.

Kamrer Knut Nyberg, Stockholm. N.M. utst. Nr 202.

246. *Skogsbacke.*

Buskiga tallar och annan låg vegetation i mörka toner avtecknar sig mot rödbrun mark. Gråblå himmel. Duk. 20×23 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 194.

247. *Landskap.*

I fgr en sandfärgad väg med blågrå skuggor. I mpl hög vegetation bakom gulbruna, i skuggan violetta murar. Gråblå himmel. Papper. 19×23 cm.

Fröken Anna Sahlström, Torsby. N.M. utst. Nr 196.

248. *Flickhuvud.*

Bröstbild av flicka, vänd halvt åt h., grönvit hy med gröna och blågrå skuggor, svart hår med blå skuggor, vit dräkt. Bgr t. v. blågrå, t. h. grön. Duk. 32×24 cm.

Göteborgs Konstmuseum, Göteborg. N.M. utst. Nr 115.

249. *Studiehuvud.*

Huvud av ung flicka, vänd halvt åt h., gulgrön karnation med blågrå skuggor, mörkt, blåaktigt hår, blåvit dräkt. Bgr blågrå och t. h. grön. Duk på papp. 23×16 cm.

Fru Anne Marie Lundgren, Ålsten.

250. *Studiehuvud.*

Bröstbild av ung kvinna i profil åt v., huvudet något lutat, gulaktig karnation med blågrå skuggor, mörkt hår med blå och violetta toner, iklädd blå dräkt med rosa halsduk. Bgr grågrön. Duk. 23×17,5 cm.

Fru Hertha Lublin, Stockholm. N.M. utst. Nr 187.

251. *Studiehuvud.*

Huvud av ung kvinna(?), vänd halvt åt h., gulvit karnation med blågrå skuggor, brunt hår med blå skuggor. Bgr svagt blågrön, nedtill t. v. mörkt blå. Papper. 22,5×18 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 111.

252. *Studiehuvud.*

Huvud av ung kvinna, vänd halvt åt h., grönvit karnation med blågrå skuggor, mörkt hår, tonande i blågrått, dräkt rosa med gråviolett krage. Bgr grågrön och gråblå. Duk på papp. 32×25,5 cm.

Västerås Konstförening, Västerås. N.M. utst. Nr 189.

253. *Studiehuvud.*

Huvud av ung kvinna i profil åt h., gulvit karnation med bruna skuggor, mörkt hår, tonande i blått, dräkt i grågrönt och rosa. Bgr dunkelt rosa och gråbrun. Duk på papp. 23×20 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 185.

254. *Studiehuvud.*

Bröstbild av ung kvinna, vänd halvt åt h., gulvit karnation med rosa skuggor, blåsvart hår, rosa dräkt med grågul krage. Ljusblå bgr. Duk på papp. 31,5×28,5 cm.

Doktor Carl Friberg, Sala. N.M. utst. Nr 182.

255. *Studiehuvud.*

Huvud av ung flicka nästan en face, brunaktig karnation med rosa och blågrå skuggor, mörkt hår, grågrön dräkt. Bgr upptill blå, längre ned rödgul och blågrå. Duk. 23×18,5 cm.

Enskild ägo. N.M. utst. Nr 186.

För att kunna åtminstone i en del fall fastställa motiven för Aguélis målningar fordras forskningar på de olika platserna. En ledning skulle härvid måhända lämnas av de siffror, understrukna med en eller flera linjer, som återfinnas på flera av studierna från Frankrike, Egypten och Spanien. Dessa siffror hänföra sig antagligen till en av konstnären uppgjord, ej bevarad förteckning.

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

PERSONREGISTER.

Registret upptager ej konstnären själv, ej heller hans moder, fru Anna Agelii och Mme Maria Huot.

Abdou, Muhammed II 182.
Abdul Baqui II 149 f.
Abdul Qâdir II 143
Abu Leila II 189 f.
Abū Tālib II 190
Acton II 125
Agapito, Mme II 17
Agelii, Isak Julius I 14, 18, 40, II 8, 35, 167
Agelii, John Gabriel I 14 f., 40
Agero, Auguste II 213 f., 217, 219
Ahlberg, P. II 220 ff.
Ahlgrensson, Björn I 75, 81 ff., 100
Aiderūs, scheik II 190
Aimée (Mme Henri Huot) II 18
Aimon II 100
al-Abu 'Askar II 191
Alech, scheik (Abd-el-Rahman Eleiche) II 143, 145, 147
Alī aš-Šarkāwi II 189 f.
Almquist, C. J. L. I 176
Alyhr, Ragnar II 208
Alyhr, Carl II 206, 268
Alzog I 158
Apollinaire, Guillaume, II 218 f.
Arabi Pascha II 54
Arnould, Arthur I 61
Arosenius, Ivar II 200
Aurier, Georges I 104

Back II 98
Balzac, Honoré de I 100, 153, II 116, 118
Bamberg II 55 f.
Barbey d'Aurevilly, J. I 100
Barbier, Yvonne II 198 f.
Baring, Evelyn, earl Cromer II 121 f., 146
Barrucand, Victor I 111, II 222
Bartlt (?) II 193
Baudelaire, Charles I 73, 86, 94 f., 104, 162, 173, II 68, 92, 119, 167, 295 f.
Bénézech II 99
Berg, Yngve I 71 f., II 174—179
Berg, van den II 135
Bergh, Edvard II 269
Bergh, Richard I 11, 36, 44, 74, 78, 93 ff., 96, 99, 101, 108 f., 111, 116, 172 f., 196, II 159, 197 f., 206 f., 212, 214, 218 ff., 226 ff., 231, 233 f., 236 f., 246 f., 248, 250, 252, 258 ff., 263, 265, 268, 270 ff., 274, 277 ff., 281, 288
Bernard, Emile I 55 ff., 68, 84, 94, 173, 184 ff., 191 ff., 199 f., 203 ff., 207 f., 210, II 11, 91, 108, 199, 226, 295
Bertaud II 222
Bertrand II 101, 106, 114
Bertrand I 120, 131, 135, 141, 147
Besnard, Albert II 230
Bianchini, Arthur I 49, 53, 64, 72, 75 f., 81 ff., 89 ff., 96, 99, 108, 112, 119, 147, 150, 152 f., 159, 172 f., II 20, 22
Billman, H. II 37
Björck, Oscar I 95
Björkman—Goldschmidt, Elsa II 195
Blake, Vernon II 198 f.
Blake, William I 115
Bloy, Léon II 139
Boccioni, Umberto II 258, 268 f., 274
Boehme, Jacob II 119
de Boisandré, A. II 115
Borodin, Aleksandr I 103
Bossuet, Jacques Bénigne I 155
Boström, Kristofer Jakob II 269
Bouguereau I 165, 167, 173, 177 f.
Bouvet, Lucien II 20
Boyesen, Einar I 30, 78, 100, 119, 208, II 34

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Boyesen, Lalla I 201
Boyesen, Sonia I 201
du Breil, comte de Pontbriand II 99
Brésil, Marc II 218
Bring, Maj II 195 f., 205 f.
Brising, Harald II 209
Brown-Séquard I 124
Brunius, August II 208, 210
Buveau I 135

Callot, Georges II 27
Caran d'Ache (Emmanuel Poiré) II 97
Carlyle, Thomas I 103
Carnot, Sadi I 119, 124
Catharina av Emmerich, II 139
Cézanne, Paul I 59, II 81, 176, 209
Cazenabe II 94, 110, 112 f.
Chabaud, Auguste II 198 f.
Champrenaud II 220
Chang Ki II 168 f.
Charlier II 198 f., 217
Chatel, Charles I 130 f., 135 ff., 140, 180 f.
Chatham, Gösta (Petersson) II 195 f.
Chediac, Charles I 193 f.
Chéret, Jules I 111
Cherif Pascha II 181, 185
Chintereuil I 114
Chirine I 190
Cipriani, Amilcare II 38
Clemenceau, Georges II 38
Clément I 127
Cohen, Alexandre I 109 ff., II 42
Coleman, F. II 98
Columbus, Christofer II 145
Colvin (= Caulvine) I 49 f.
Corot, Camille I 107, II 81, 116, 118
Cosso II 260
Coulomb, E. J. I 61
Courbet, Gustave II 81, 117
Courteline, Georges II 108
Cross, H. E. I 109

Danielsson, Axel II 35
Dante II 118
Daumier, Honoré I 114, 153, II 116 ff.
Dauville, Madame II 158
David, Jaques Louis I 94
Degas, Edgar I 103
Delacroix, Eugène I 59, 67, 84, 94, 114, 153, 173, II 81, 116, 118
Delauce, Paul Louis II 27
Delécluse II 98, 139
Derain, André II 219
Derenbourg, Hartwig II 20, 72
Deschanel, Paul II 100
Desprez, A. II 26
Dessaignes II 108
Devèze, Pastre II 99
Devost II 111 f.
Diane de Poitiers II 159
Donatello I 157
Dongen, Kees van II 198 f., 212, 214 f., 217 ff.
Doumergue, Gaston II 99
Dubois, Emile II 98 ff.
Dufresnoy, Georges II 13, 18
Dumas Fils, Alexandre I 127
Dürer, Albrecht II 279
Duvernoy II 30

Edström, David II 207
Ekström, Per II 254
Eldh, Carl II 36, 41
Elgström, Anna Lenah II 202
Elwi bej II 193
Englund, Frithiof II 195
Erdmann, Axel I 29, 75 f., 81 ff., 94, 97 f., 100, 115
Ericson, John II 27
Eriksson, Herman I 36
Errington I 172
Ersdotter, Kristina Sofia I 15 f.
Eugen, Prins I 10, 84 f., 134 f., 137, II 207, 235 ff., 254, 260, 265, 269, 271, 273, 278 ff., 287 ff., 291, 293

le Fauconnier, Henri II 176, 198 f., 217 ff., 221
Faure, Elie I 100
Faustman, Mollie II 9, 195 f.
Fatima II 150
Fénéon, Félix I 103, 106, 108 f., 116, 180, II 26 f., 52, 222
Fichte, Johann Gottlieb I 103
Finot, Louis II 20
Flaxman, John I 115
Flers I 114
Fong II 170
Forsberg, Nils I 47
Forsberg, Anders I 47, II 247
Foursaddan II 139
Fresnaye, Roger de la II 218
Freudenberg II 57, 86, 88
Friberg, Carl I 35 f., 85
Friedel II 96
Fürstenberg, Pontus I 165

Gabrielson II 268
Garibaldi, Giuseppe II 121, 180
Garrida II 271
Gauffin, Axel II 266, 271 f., 279, 293

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Gauguin, Paul I 55 f., 60, 83, 94 f., 102, 104, 206, II 176
Geffroy, Gustave I 103
Geissler, Max II 38
Gémier II 108
Gerle, Anton I 75, 83, 100
Gervaize II 99
Giolitti II 191
Girell, Svea I 212
Gogh, Vincent van I 55, 59, 84, 104, 114, 142, 206, 217
Golier, Urbain II 222
Goncourt, Edmond de I 109
Gontcharoff, Ivan II 270
Gos, Charles II 101
Gourmont, Remy de I 104, II 164
Goya, Francisco de II 260
Graf, Paul I 53
Graham, Sir Ronald II 259
Grant, Thomas II 193
Graumann, Carl II 21 f., 25
Grave, Jean II 222
el Greco, Domenico Theotocopuli I 114, II 260
Grolleau, Charles, (»Kalle») I 115 f., 143, 156—178, 181, 190 f., 193 ff., II 12, 50, 67, 86 f., 103, 107
Grolleau, Virginie I 100
Grothe, Hugo II 171
Guieysse, Paul II 20
Guy, P. Viault II 98
Guys, Constantin I 102, 114

Hagborg, August II 35, 247
Hahr, August I 20
Hald, Edward II 197, 200, 202
Halévy, Joseph II 20
Hallin II 226
Hallström, Per I 78 ff., 96, 108, 145, 147, II 23, 227, 255, 271, 275, 279, 286
Herdin, Sivert II 25
Harpignies, Henri II 81
Harthayoga I 174
Hasselberg, Per I 107
Hātim, at-Tā'i II 301
Hausen, Werner von I 116, 120, 123, 134, 137, 142 ff., 145—178, 187, 190 f., 195—198, 201 ff., 209, II 7, 10, 12, 14, 207, 234
Hautstout, Jean I 119, 140 f.
Hedberg, Tor II 208
Heidenstam, Verner von II 143
Hennigs, Gösta von I 70 ff., 75, II 202, 234, 236, 254
Hello, Ernest II 119, 139
Herrera, Juan de II 260
Hesse, André II 111
Holm, Ture II 200, 213, 215
Holmström, Otto I 81, II 187, 200, 227
Hong Tjung Uoy I 62
Hoppe, Ragnar I 10, II 293
Houdas, Octave II 20
Huet, Paul I 114
Hugo, Victor II 68, 84, 116, 167
Hugues, Clovis I 130
Huot, Anatole I 123, II 86
Huot, Henry I 123, II 68, 74, 85, 87 f., 90, 104, 176
Husāf, scheik II 190
Huysmans, J. K. I 104, II 269

Ibn Abderrahmān II 302
Ibn al-'Arabi, II 119, 142 ff., 179, 189, 282, 299—304
Ibsen, Henrik I 103, 105, II 222
Ingres, J. A. D. I 94, II 199
Insabato, Enrico II 38, 118 ff., 121—125, 130 f., 133, 136 ff., 140 f., 145 ff., 152, 163, 165 f., 170 ff., 174, 180, 189 ff., 302 f.
Ishmaid II 193
de l'Isle-Adam, Villiers I 144 f., 174, 176, II 60, 68, 145
Izquierdo, Manuel II 94

Jaeger, Hans I 65
Jansson, Eugène II 237
Janzon, Jonas I 20
Jeanne d'Arc II 126
Jehal II 55 ff., 61 ff.
Jemblichos II 300
Jernberg, August II 223, 244, 248
Johanna den svagsinta II 159
Johanson, Hanna II 36
Jones, Owen I 59, 67, 84
Joseph, Gerard A. II 67, 83
Josephson, Ernst I 11, 75, 107, 114, II 200
de Jully II 162
Jungstedt, Kurt II 195
Jūsuf, Abu Laila II 189 f.

Kalém, Frans August I 19
Kandinsky, Wassily II 212, 214
Karpeler, M:elle II 230
Kāsim ibn Salāh ad-din al-Hāni al-Bagdādī al-Halabī II 303
Kerfstedt-Wilhelmson, Berta I 84 f., II 27, 34 f.
Kiefer, E. II 98

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Kipling, Rudyard II 158
Klobuc II 168
Kreuger, Nils II 254
Kreuger, Sven II 195 f.
Kropotkin, furst I 67
Kruse, Ole II 200
Kumlien, Ludvig II 195
Küsel, Ernst I 75

Laborda, Ramon II 94 f., 98, 112, 115
Labre, Benoît-Joseph I 207
Lambquet, M:elle II 68, 73
Lamm, Carl Johan II 124
Lamm, Martin (obs! ej Olof) I 88
Lang, Emanuel II 103, 149 f.
Laotse II 282 f.
Larson, Marcus I 114
Larsson, Carl I 172 f., II 273
Laurencin, Marie II 218
Laurin, Carl G. I 9, II 202
Leblanc II 96
Lecomte I 103
Leconte de Lisle, Ch. M. R. II 68
Léger, Fernand II 176, 198 f.
Lenclos, Ninon de II 159, 295
Lennstrand, Victor I 24, II 25
Leonardo da Vinci II 48, 50, 142
Lerberghe, Ch. van I 105
Lesseps, Ferdinand de I 124
Lévi, Sylvain II 20
Lhote, André II 216, 218
Li II 176
Lindberg, Garibaldi I 27 f., 32, 36, 41, 93, 96, 100, 107 f., II 21, 24, 187
Lindström, Fritz I 62 f., 75, 80 f., 100, II 34
Lindström, G. II 238, 247
Luce, Maximilien I 109, 112
Lundberg, Anna I 16
Lundberg, Robert I 71
Luther, Martin II 188
Löwenadler, Harriet II 195
Löwstädt-Chadwick, Emma I 53

Mac Clagh II 193
Maga, Frank II 193
Magnan, Valentin I 124
Mahmud I 210
Malato, Ch. II 38
Manet, Edouard II 29
Manninen II 104
Marcus, Gelly II 293
Maréchal I 194, II 95
Maroussia II 198
Marquet, Albert II 174
Martel, C. II 52, 98, 104, 139
Martin, Elias I 13
Marnès II 178
Masmechi II 83
Massignon, Louis II 303
Matson, R. I 23, 28
Mauclair, Camille I 103
May, Harald II 179
Mercuranus II 178
Mériel, Stuart (= Stuart Merril) I 181
Mersin, B. II 139
Metzinger, Jean II 198
Meyer, Henri I 138, 141 f.
Michel, Louise II 24
Michelangelo, Buonarotti I 157, II 50
Mitchell, H. II 98
Moberg, Isak I 14
Molin, Pelle II 222
Monet, Claude I 103
Monfreid, Georges-Daniel de II 199
Monis, Ernest II 115
Montes, Antonio II 94
Monticelli, Adolphe I 114
»Montparno», se Sager-Nelson
Moor, Hedvig I 111
Morand, Georges II 98
Motoyoshi I 62
Mourier, J. II 32
Muhammed I 200, II 84
Muhsin al-Jemîni II 190
Munch, Edvard II 30 f.
Murillo, Bartolomé Estéban II 260
Musset, Alfred de II 68

Nacomubi II 146
Nagata II 170
Nallino II 135
Natanson, Thadée II 108
Natovitsch I 148
Nelson, Axel II 124
Nietzsche, Friedrich I 103, 105, 172, II 222
Nordau, Max I 104 f., 158
Nordbeck, Magnus II 287 ff.
Nordström, Karl I 36 f., 44, 46, 55, 70, 95, 107 f., II 198, 202, 206 f., 212 f., 214 ff., 218 f., 223, 226 f., 234, 236, 254, 258, 266, 268 f., 273, 291 f.
Nordström I 50, 52
Norlind, Ernst II 203 f.
Norrman, Aram II 195
Nyberg, Ehrnfried I 18 f., II 11, 186 ff., 219, 222
Nyberg, Hans Gustaf I 16, 19
Nyberg, H. S. II 143, 186
Nyberg, Ida Maria I 18
Nyberg, Ragnar II 227
Nyström, Erik Gunnar II 269

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Olcott, Henry S. II 82 ff., 85 f.
Omar, Chajjam II 301
Orth, Johan (Johan Nepomuk Salvator, prins av Toscana) II 139 ff.
Oscar II II 103, 107

Palingénius II 178
Palm, Gustaf Wilhelm I 68
Palmgren, Karl Edvard I 29, II 34
Palmgren, Nils I 10, II 293
Papini, Giovanni II 163
Pasteur, Louis I 124
Pauli, Georg I 75, II 179, 213 ff.
Pauli, Hanna I 75
Périer, Casimir I 137, 209
Petitjean, Henri II 95
Pica, Vittorio II 269
Picasso, Pablo II 176, 198, 217 f.
Pilon, Germain I 157
Pirola II 198 f.
Pissarro, Camille I 103
Poirson II 93, 98
Portel, Frédéric I 96
Pouget, Emile I 112, II 222
Poussin, Nicolas I 94
Pressard II 111, 114
Proklos II 300
Puvis de Chavannes, Pierre II 29, 31, 47, 81

Quâsim II 62

Rabelais, François II 116, 119, 138, 226
Rachilde (pseudonym för Marguerite Emmery, gift med Alfred Valette, red. för Mercure de France) I 128, 143 f., 178, II 14, 145 f., 158
Raffaëlli, Jean François I 153
Ramadān, Muhammed Efendi II 189
Régis, Max II 115
Regnier, Henri de I 109
Rembrandt Harmensz van Rijn I 75, 78, 96, 114
Rémond, Georges II 27, 36, 139, 141
Renan, Ernest I 158
Ribera, Jusepe de II 260
Ribot, Théodule II 29
Roberg I 47
Robert, Felix, II 94 f., 98
Robert, Henri II 27, 103, 108 ff.
Rodin, Auguste II 29, 199
Romin, K. A. I 27, 32
Rosberg II 200
Rosen, Georg von, greve I 107
von Rosen, Carl Gustaf, greve II 103
Rosetti, Dante Gabriel I 103
Rosny, J. H. II 158
Rouault, Georges II 198
Rousseau, Théodore I 114, II 181
Runeberg, Johan Ludvig II 133
Rusiñol, Santiago II 271
Rålamb, Erik I 53

Sager-Nelson, Olof (»Montparno») I 11, 13, 67, 81, 92, 108, 112 ff., 120 f., 143, 155—178, 190, 192 ff., 195 ff., II 12, 175
Sagot, Clovis II 218 f.
Sahlström, Anna II 195 f., 200, 203
Said Salim Sultan Abdallah II 139 ff.
Sakkā, Zeki Efendi II 299
Salwén, Ragnar II 11
Samuelsson, Carl II 223, 243
Sandberg, Robert II 24, 187
Schedin II 36
Scholander, F. W. I 68
Schuffenecker, Emile II 199
Schultzberg, Anshelm I 53 ff.
Schumann, Robert I 103
Séché, Alphonse I 124
Sejjid Muhsin al-Jemīnī II 193
Senussi, scheik II 155, 193
Seurat, Georges I 109
Sévérine (pseudonym för Caroline Rémy) II 97, 101
Shakespeare, William I 153, II 21, 116
Shang II 176, 178
Shimota, Utako II 170
Sidi Hosafi II 271
Sidi Mohammed el Abed II 122
Signac, Paul I 103, 109
Silfverhielm, August II 255
Sillén, Tor I 22
Sinayah II 73
Sirén, Osvald II 168
Sisto, Umberto II 126
Sivertsen, Oskar II 195, 213
Sjögren, Arthur I 80 ff., 93, 95 f., 100, 107 f., II 24
Sjöqvist, Erik II 138
Sjöström, Wilho II 25
Sköld, Hannes II 193, 213
Smith, E. II 98
Smith, Wilhelm I 53
Socard, Edmond II 98
Sokrates II 200
Spengler, Oswald II 300
Stanley, Lord II 72
Sten, John II 219
Stirner, Max II 139, 222
Stockenström, Albert II 12, 25, 30
Strauss, E. I 158

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Stridsberg, Wilhelm II 195
Strindberg, August I 104 f., 108, 151 f., 164, 167, 170, 172 ff.
Subrawardi II 189
Swedenborg, Emanuel I 132, 137, 143, 163, 200, II 21, 66, 118, 142, 145, 282
Swinburne, A. C. I 103
Söderblom, Nathan II 204, 239, 242
Sörensen-Ringi, Harald II 11
Sörling II 223, 231, 276

Tailhade, Laurent II 222
Tanguy, père I 56, 67
Tasset, Jacques I 61 ff.
Teigen II 200
Tellery II 54
Thomas, Paul II 149
Thurston II 83, 86
Tintoretto, Jacopo Robusti I 114, II 258, 260
Tolstoy, Leo I 103, 154 f., 176, II 283
Toulouse-Lautrec, Henri de I 111
Trägårdh, Carl I 44, 46 f., 53 f.
Tsakiris II 26 f.
Tsong Hing Poo II 170
Trubetskoj, Paolo II 202
Turner, William II 230
Törneman, Axel II 202 f., 207
Törneman, Gudrun II 203

Ular, Alexander (Ulemann) II 38, 41, 148, 164, 170
Upmark, Gustaf II 208
Utrillo, Maurice I 84

Wachtmeister, C. A. II 231, 242, 246, 255, 258 ff., 262 f., 268, 277
Wagner, Richard I 103
Wahiba II 150
Vaillant, Edouard I 119
Waldeck-Rousseau II 100 f.
Vallette, Alfred II 14
Wallin, David I 211, II 219
Warburg, Karl II 208
Watteau, Antoine II 116
Velasquez, Diego da Silva y II 260
Wennersten, Wilhelm I 26, II 35
Verdilhan II 198 f.
Vestberg, Edv. II 265
Westman, Edvard II 209
Whistler, James Mac Neill II 29
Widing, Gotthard II 195 f., 200, 207, 210, 213, 215, 226, 230
Wilhelmson, Berta se Kerfstedt!
Wilhelmson, Carl I 12, II 21 f., 24 f., 27, 34, 36, 172, 174 f., 195 ff., 200, 213, 226 ff., 231, 234, 236, 248, 252, 254, 263, 265, 267, 269 ff., 272, 274, 279, 286 ff., 294
Willis, Georges II 98
Vinson, Julien II 20
Winqvist, Gustaf I 34
Vollard, Ambroise II 198
Wrangel, F. U. II 213, 236, 246, 279
Wrangel, Herman I 181, 188, 196
Wåhlin, Karl II 124

Yule, A. II 98

Zarathustra II 40
Zickermann, Tage I 50, 64 ff., 116
Zola, Emile I 153, II 84, 200, 269
Zoll, Kilian I 13
Zorn, Anders I 70, 95, 107, 114, II 202
Zurbaran, Francisco de II 260

Åkerberg, Knut I 51, 64 ff., 75 ff., 80 f., 89 f., 100, 107 f., II 280

Österlind, Allan I 71

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

ILLUSTRATIONSFÖRTECKNING.

FÄRGPLANSCHER.

	Mot sid.
Från stranden av Loire	8
Emile Bernard: Landskap från Bretagne	40
Egyptiskt kupolhus	72
Ung egyptier	120
Egyptiskt landskap	144
Nature morte	184
Studiehuvud	232
Landskap med väg	280

ILLUSTRATIONER I TEXTEN.

	Sid.
Fritz Lindström: Ivan Aguéli. 1898	5
Studiehuvud, teckning	9
Liggande katt	16
Figurstudie, teckning	22
Studiehuvud, »	28
Porträtthuvud, »	29
Figurstudie, »	32
Figurstudier, »	38
Ivan Aguéli i Carl Eldhs ateljé, fotografi	40
Landskap från Egypten	49
Havsstrand vid Colombo, fotografi	53
Porträtt av Mme Huot, teckning	57
Tibetanskt och tamil-alfabet, skissboksblad	65
Skissboksblad från Indien, teckning	73
» » » »	83
Caran d'Ache: Aguéli vid tjurfäktning i Deuil, skämtteckning	97
Ur L'Illustration: Tjurfäktningen i Deuil 1899	113
Gruppfotografi från Egypten	123
Sida ur »Il Convito»	129
Ur L'Illustration: Från gården till moskén El-Azhar	137
Ivan Aguéli med en turkisk vän, fotografi	153
Mme Marie Huot, fotografi	161

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Sid.

Rekommendationsbrev för Ivan Aguéli, utfärdat av Chang Ki 169
Yngve Berg: Ivan Augéli, teckning 177
Ivan Aguéli, fotografi 187
Aktstudie 190
Damporträtt 192
Annika 194
Edward Hald: Aguéli målande, teckning 197
Aktstudie 201
Anna Sahlström: Ivan Aguéli, träsnitt 203
Kvinnoporträtt 205
Ragnar Alyrh: Ivan Aguéli, teckning 208
Figurstudie, teckning 211
» , » 212
» , » 213
Porträttstudie, » 217
Åkrar, Frankrike 221
Vatten 225
Landskap med ängar 229
Flodlandskap 232
Afrikanskt landskap 235
Studiehuvud 240
Ansikte 241
Studiehuvud, teckning 245
Flodlandskap 249
Studiehuvud, teckning 253
Nillandskap 256
Utsikt över egyptisk stad 257
Studiehuvud, teckning 259
Flicka, en face 261
Landskap med torn 264
Landskap med bäck 266
Landskap med sandkullar och havsbukt 267
Studiehuvud 270
Borg 272
Landskap med borgkulle 273

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

		Sid.
I.	Österlänningen	5
II.	Till Indialand	42
III.	Skottet i Deuil	93
IV.	»Den egyptiska fångenskapen»	121
V.	Havet	157
VI.	Den franco-islamska drömmen	173
VII.	Tillbaka till målarkonsten	187
VIII.	Den sista resan: Frankrike	210
	Egypten	233
	Spanien	262
IX.	Han som måste segra	291
Slutord		297
H. S. Nyberg: Aguéli och Islam		299
Förteckning över oljemålningar av Ivan Aguéli		305
Personregister		321
Illustrationsförteckning		327

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024

Stockholm

Kungl. Boktryckeriet
P. A. Norstedt & Söner
1941

Digital utgåva av Avlidna Salakonstnärers Sällskap 2024